WORLD CHILDREN CONFERENCE-V

PROCEEDINGS BOOK

June 07-09, 2024
Hakkari, Türkiye

EDITOR
Dr. Ayşegül AYYILDIZ

ISBN: 978-625-367-761-9

WORLD CHILDREN CONFERENCE-V

June 07-09, 2024 / Hakkari, Türkiye

Proceedings Book

Editor

Doç. Dr. Ayşegül AYYILDIZ

by
IKSAD PUBLISHING HOUSE®

All rights of this book belong IKSAD Publishing House Authors are responsible both ethically and juridically IKSAD Publications – 2024©
Issued: 13.07.2024

ISBN: 978-625-367-761-9

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE
WORLD CHILDREN CONFERENCE-V

DATE and PLACE
June 07-09, 2024 / Hakkari, Türkiye

PARTICIPATION
Keynote & Invited

ORGANIZATION
Hakkari University
IKSAD Institute

HONORARY PRESIDENT OF CONFERENCE
Ali ÇELİK
Governor of Hakkari

Prof. Dr. Ömer PAKİŞ
Rector of Hakkari University

PRESIDENT OF CONFERENCE
Assoc. Prof. Dr. Ayşegül AYYILDIZ
Hakkari University

CONFERENCE COORDINATORS
Abdurrahman ASİL, Hakkari University, Türkiye
Ülkü EKSİN, IKSAD Institute Coordinator, Türkiye

PARTICIPANTS COUNTRY
Türkiye, Azerbaijan, TRNC, Romania, Japan, Argentina, Nigeria, Georgia, Pakistan, Vietnam, Serbia, India, Iranian

Number Of Accepted Papers-110
Number Of Rejected Papers-13
The number of abstracts from foreign countries-24
The number of abstracts from Türkiye-86

ORGANIZING BOARD

Prof. Dr. Cemal ULUTAŞ, Hakkari University, Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Gülistan KAYA GÖK, Hakkari University, Türkiye

Assist. Prof. Dr. Halil KAMIŞLI, Hakkari University, Türkiye

Assist. Prof. Dr. Cüneyt DİNÇER, Hakkari University, Türkiye

Assist. Prof. Dr. Feyat KAYA, Hakkari University, Türkiye

Assist. Prof. Dr. Arzu UÇAR, Hakkari University, Türkiye

Dr. Elvan Caferov, Azerbaijan State Pedagogical University, Azerbaijan

SCIENCE AND ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK (KARABÜK UNIVERSTIY)

Prof. Dr. Ayşe Güler KÜÇÜKTURAN (BAŞKENT UNIVERSITY)

Prof. Dr. Berrin AKMAN (HACETTEPE UNIVERSITY)

Prof. Dr. Gülden UYANIK (MARMARA UNIVERSITY)

Prof. Dr. Hüdaverdi KÜÇÜKER (KUTAHYA HEALTH SCIENCES UNIVERSITY)

Prof. Dr. Selahattin DİLİDÜZGÜN (ISTANBUL UNIVERSITY)

Prof. Dr. Sedat SEVER (ANKARA UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Adem YILMAZ (KASTAMONU UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Ayhan BABAROĞLU (HİTİT UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Aysel TÜFEKCİ (GAZİ UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Ayşe ÖZTÜRK SAMUR (AYDIN ADNAN MENDERES UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Alev ÜSTÜNDAĞ (UNIVERSITY OF HEALTH SCIENCES)

Assoc. Prof. Dr. Bengü TÜRKOĞLU (NECMETTİN ERBAKAN UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Eda YAZGIN (EASTERN MEDITERRANEAN UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Erhan Şen (VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Elif ÖZTÜRK (GİRESUN UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Fatime Gül KOÇSOY (FIRAT UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Özgül İnce Samur (BÜLENT ECEVİT UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Pınar AYYILDIZ (ANKARA MEDİPOL UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. İkbal Tuba ŞAHİN SAK (VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Nilay ERDEM AYYILDIZ (FIRAT UNIVERSITY)

Assoc. Prof. Dr. Sedat KARAGÜL (ISTANBUL 29 MAYIS UNIVERSITY)

Assist. Prof. Dr. Nuray AŞANTUĞRUL (AMASYA UNIVERSITY)

Assist. Prof. Dr. Mehmet Akif CİNGİ (NEVŞEHIR HACI BEKTAŞ VELI UNIVERSITY)

Assist. Prof. Dr. Zila Özlem KIRBAŞ (BAYBURT UNIVERSITY)

Assist. Prof. Dr. Güliz ŞAHİN (BALIKESIR UNIVERSITY)

Assist. Prof. Dr. Gülçin ORHAN (ANKARA UNIVERSITY)

Assist. Prof. Dr. Melda ORYAŞIN (İSTANBUL UNIVERSITY-CERRAHPAŞA)

Assist. Prof. Dr. Tülin ACAR (VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY)

Dr. Ali Yiğit KUTLUCA (İSTANBUL AYDIN UNIVERSITY)

Dr. Pınar KIZILHAN (ANKARA UNIVERSITY)

Dr. Smriti R. Sethi (AMITY UNIVERSITY)

Dr. Utku ORYAŞIN (ISTANBUL UNIVERSITY-CERRAHPAŞA)

Dr. Ghanshyam BARMAN (UKATARSADIA UNIVERSITY)

Dr. Cemal TATLI (MUS ALPARSLAN UNIVERSITY)

WORLD CHILDREN CONFERENCE-V

June 07-09, 2024 / Hakkari, Türkiye

CONFERENCE PROGRAM

Important, Please Read Carefully

- To be able to attend a meeting online, login via https://zoom.us/join site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.
-

***

Zoom'a giriş yapmadan önce lütfen örnekteki gibi salon numaranızı, adınızı ve soyadınızı belirtiniz
Before you login to Zoom please indicate your hall number, name and surname
exp. H-1, Roma Abashidze

ONLINE PRESENTATIONS

07.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00		ZOOM ID: 839 8283 4112	
HALL-1, SESSION-1		PASSCODE: 654321	

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Gülcan MİNSOLMAZ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Şerife ÇOLAK	Elazığ Eksen Course Center (Türkiye)	BEING A GIFTED AND TALENTED CHILD
Eda ERDOĞAN Assist. Prof. Dr. Mehmet NUHOĞLU	Yıldız Teknik University (Türkiye)	EVALUATION OF TURKISH MOTIFTS IN THE CONTEXT OF CHILDREN'S DRAWINGS
Assist. Prof. Dr. Mine TUNÇOK SARIBERBEROĞLU Cansu AYDIN	Bolu Abant İzzet Baysal University (Türkiye)	THE COGNITIVE RELATIONSHIP BETWEEN THE SPACES IN PRESCHOOL EDUCATION BUILDINGS AND HOME SPACES OF CHILDREN
Buket UYGAR Assoc. Prof. Selin YILDIZ	Yıldız Technical University (Türkiye)	EXAMINATION OF THE CHILD FRIENDLY MUSEUM CONCEPT IN THE CONTEXT OF INCLUSIVE DESIGN CRITERIA
Assoc. Prof. Dr. Gülcan MİNSOLMAZ	Kırklareli University (Türkiye)	AUTISM-FRIENDLY DESIGN APPROACHES AND PRACTICES
Assoc. Dr. İsmail ÇELİK	Ağrı İbrahim Çeçen University (Türkiye)	A REVIEW ON THE EDUCATIONAL USE OF MUSIC
Assoc. Prof. Cem KARA	Marmara University (Türkiye)	STORY ANALYSIS IN CHILDREN'S BOOKS ILLUSTRATION AND THE EFFECTS OF THE ILLUSTRATION PROCESS ON THE RESULT
Res. Assist. Muhammed Cahid YILMAZ	Hakkari University (Türkiye)	MUSIC IN DARÜLEYTAMS

ONLINE PRESENTATIONS

07.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00		ZOOM ID: 839 8283 4112	
HALL-2, SESSION-1		PASSCODE: 654321	

HEAD OF SESSION: Assist. Prof. Dr. Tülin ACAR

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Emirhan KÖSE Handenur DOĞAN Yasemin KILIÇ	Hitit University (Türkiye)	DEVELOPMENT OF A MOBILE GAME APPLICATION TO DETECT EMOTIONAL ABUSE IN SCHOOL-AGE CHILDREN
Nur Banu GÜNDOĞAN	Istanbul Okan University (Türkiye)	INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-REGULATION SKILLS AND EMOTION REGULATION SKILLS IN 4-6 YEARS OLD CHILDREN
Assist. Prof. Dr. Tülin ACAR	Van Yüzüncü Yıl University (Türkiye)	MEASUREMENT OF EMOTION REGULATION IN CHILDREN
Res. Assist. Ayçin Ezgi ÖNEL Tuba GIYNAŞ Prof. Dr. Hatice BAL YILMAZ	Ege University (Türkiye) Beysehir State Hospital (Türkiye)	BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE STUDIES CONDUCTED IN THE FIELD OF PEDIATRIC NURSING
Tuba GIYNAŞ Res. Assist. Ayçin Ezgi ÖNEL Assoc. Prof. Dr. Figen YARDIMCI	Beysehir State Hospital (Türkiye) Ege University (Türkiye)	BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF STUDIES ON DIAPER DERMATITIS: PUBMED EXAMPLE
Zeynep SOLMAZGÜL YAZICI	University of Health Sciences (Türkiye)	CURRENT BEHAVIOR GUIDANCE TECHNIQUES IN PEDIATRIC DENTISTRY
Zeynep SOLMAZGÜL YAZICI	University of Health Sciences (Türkiye)	CURRENT LOCAL ANESTHESIA APPLICATIONS IN PEDIATRIC DENTISTRY
Barış ÇELİK Lect.İsmail ÖZTAŞ Prof. Dr. Ayla YAVA Prof. Dr. Nermin OLGUN	Batman Training and Research Hospital (Türkiye) Hakkari University (Türkiye) Hasan Kalyoncu University (Türkiye)	THE USE OF INTERACTION THEORY IN NURSING BY IDA JEAN ORLANDO TO A POSTPARTUM MOTHER WITH HER BABY IN THE HOSPITAL: CASE REPORT

ONLINE PRESENTATIONS

07.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00		ZOOM ID: 839 8283 4112	
HALL-3, SESSION-1		PASSCODE: 654321	

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Esra KARABACAK

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Dr. Utku ORYAŞIN	İstanbul University- Cerrahpaşa (Türkiye)	EXAMINATION OF TEXTBOOKS FOR TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE PREPARED FOR CHILDREN IN THE CONTEXT OF SOCIOCULTURAL INFORMATION
Lect. Burak URUCU	İstanbul University- Cerrahpaşa (Türkiye)	ALICE IN THE INTERNET AGE: THE AFTERLIFE OF CARROLL'S CLASSIC ON THE TURKISH STAGE
Assist. Prof. Dr. Selma KORKMAZ	Near East University (TRNC)	EVALUATION OF THE ACTIVITIES CREATED BY PRESCHOOL TEACHER CANDIDATES AFTER READING FAIRY TALES
Demet SANCI UZUN Ramazan ASLAN	Recep Tayyip Erdoğan University (Türkiye) Solution College (Türkiye)	EXAMINATION OF MUZAFFER İZGÜ'S CHILDREN'S NOVEL SERIES NAMED ''ÖKKEŞ'' IN TERMS OF VOCABULARY
Assist. Prof. Dr. Dilek ÜNÜGÜR ÇALIŞKAN	Anadolu University (Türkiye)	THE POSTMODERN CHILD AND CRIME AS A RITE OF PASSAGE IN SHERMAN ALEXIE'S NOVEL FLIGHT
Prof. Dr. Esra KARABACAK	Near East University (TRNC)	A FAIRY TALE LANGUAGE ASSESSMENT IN THE CONTEXT OF LANGUAGE
Vahide YİĞİT GENÇTEN Rabia ÖZEN UYAR	Adıyaman University (Türkiye)	EXPLORING PRE-SCHOOL TEACHER CANDIDATES' SELECTION OF CHILDREN'S BOOKS ON SENSITIVE TOPICS: IMPLICATIONS FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION
Meryem ODABAŞI Alper TULGAR	Atatürk University (Türkiye)	THE OTHER SIDE OF THE STORY: RETELLING FAIRY TALES IN CHILDREN'S LITERATURE

ONLINE PRESENTATIONS

07.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00		ZOOM ID: 839 8283 4112	
HALL-4, SESSION-1		PASSCODE: 654321	

HEAD OF SESSION: Assist. Prof. Dr. Nur AYCAN

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assist. Prof. Dr. Nuray DEMİRCİ GÜNGÖRDÜ Dr. Özgür DEMİRCİ	Recep Tayyip Erdoğan University (Türkiye) Trabzon (Türkiye)	HOSPICE AND HORTICULTURAL THERAPY FOR TERMINALLY ILL PAEDIATRIC PATIENTS
Assist. Prof. Dr. Fatih KURT	Düzce University (Türkiye)	FINDINGS OF INHERITED METABOLIC DISEASES IN CHILDREN: ZELLWEGER SYNDROME
Assist. Prof. Dr. Fatih KURT	Düzce University (Türkiye)	NEPHROLITHIASIS IN CHILDHOOD AND PRIMARY HYPEROXALURIA TYPE-1
Lect. Gökhan BİÇİM Prof. Dr. Halime Yegane GÜVEN	İstanbul Kent University (Türkiye)	HEALTH PROBLEMS THAT MAY ARISE DUE TO FACTORS TO CHILDREN AND YOUNG WORKERS
Dr. Derya ÇAY DEMİR	Van Yüzüncü Yıl University (Türkiye)	CAUSES OF OXIDATIVE STRESS IN PREMATURE BABIES, BIOMARKERS, DISEASES CAUSED AND TREATMENT APPROACHES
Assist. Prof. Dr. Nur AYCAN	Van Yüzüncü Yıl University (Türkiye)	EVALUATION OF THE EFFECTS OF COVID-19 VACCINES ADMINISTERED IN OUR COUNTRY ON BREASTFEEDING MOTHERS AND THEIR INFANTS
Lect. Sümeyra BAŞAR Aylin BÜLBÜL	Artvin Çoruh University (Türkiye) Ankara University (Türkiye)	BREAST MILK AND OBESITY
Major Gheorghe Giurgiu Prof Dr Med Manole Cojocaru	Deniplant-Aide Sante Medical Center (Romania) Titu Maiorescu University (Romania)	A PRACTICAL APPROACH TO THE MANAGEMENT OF PSORIATIC DISEASE IN CHILDHOOD

ONLINE PRESENTATIONS

07.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00		ZOOM ID: 839 8283 4112	
HALL-5, SESSION-1		PASSCODE: 654321	

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Mehmet Semih DEMİRTAŞ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Lect. Ülkü Zeynep AKPINAR	Fatih Sultan Mehmet Vakıf University (Türkiye)	INFORMATICS LAW, ETHICS ADN CHILDREN
Rukiye GÜLERCE	Dicle University (Türkiye)	THE RIGHT TO EDUCATION OF SYRIAN CHILDREN UNDER TEMPORARY PROTECTION STATUS FROM THE PERSPECTIVE OF THE CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD
Assoc. Prof. Dr. Hüseyin BATMAN Assoc. Prof. Dr. Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR	Afyon Kocatepe University (Türkiye) Sakarya University (Türkiye)	EFFECTS OF MULTIPLE FORENSIC INTERVIEWS WITH A CHILD VICTIM OF SEXUAL ABUSE AND THE ROLE OF THE FORENSIC INTERVIEWER
Assist. Prof. Dr. Maral TÖRENLİ ÇAKIROĞLU	Haliç University (Türkiye)	THE CHILD'S RIGHT TO PARTICIPATE IN MEDICAL INTERVENTIONS WITHIN THE CONTEXT OF FUNDAMENTAL CHILDREN'S RIGHTS
Büşra YELMEN Asst. Prof. Eylem ÇAKMAZ	Erciyes University (Türkiye)	THE EXAMINATION OF EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AND TURKISH CONSTITUTIONAL COURT DECISIONS FROM THE PERSPECTIVE OF CHILDREN'S RIGHTS
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Semih DEMİRTAŞ	Aksaray University (Türkiye)	HOW AWARE ARE WE OF THE 'UN CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD' FOR THE RIGHTS OF CHILDREN?
Dr. Uğur TÜLÜ	Piri Reis University (Türkiye)	PROTECTING OF THE PERSONAL RIGHTS OF CHILD SEAFARERS

ONLINE PRESENTATIONS

07.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00			ZOOM ID: 839 8283 4112
HALL-6, SESSION-1			PASSCODE: 654321

HEAD OF SESSION: Assist. Prof. Dr. Suphi Güneş ALAMDAR

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Sevda Aghayeva Aydin gizi	Azerbaijan State Pedagogical University (Azerbaijan)	CHILDREN OF WAR
Assoc. Prof. Dr. Işıl İlknur SERT Lect. Şükrü ÇELEBİ	İstanbul University (Türkiye) Şırnak University (Türkiye)	ACTIVITIES IN CHILDREN'S LIBRARIES IN TURKEY: A RESEARCH BASED ON LITERATURE
Assist. Prof. Dr. Suphi Güneş ALAMDAR	Kırıkkale University (Türkiye)	AN ANALYSIS OF RICHARD BACH'S BOOK TITLED MARTI JONATHAN LIVINGSTON IN TERMS OF ROOT VALUES
Prof. Dr. Fatma KALPAKLI YEĞİN	Selçuk University (Türkiye)	THE WONDERFUL ADVENTURES OF NILS (1907) AND ENVIRONMENTAL CONSCIOUSNESS
Assist. Prof. Dr. Mahir KAVUN	Bayburt University (Türkiye)	INVESTIGATION OF CHILDREN'S IMAGES IN THE 6TH GRADE TURKISH COURSE BOOK
Assist. Prof. Dr. Mahir KAVUN	Bayburt University (Türkiye)	A REVIEW OF PHD THESIS PREPARED ON CHILDREN'S LITERATURE IN THE DEPARTMENT OF TURKISH EDUCATION
Prof. Dr. Ümit ŞAHBAZ Fatma YÜCEL	Mehmet Akif Ersoy University (Türkiye) Burdur Special Education Kindergarten (Türkiye)	EXAMINATION OF NUTRITIONAL STYLES OF STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS BETWEEN THE AGES OF 3-6
Assoc. Prof. Dr. Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM	Çukurova Üniversitesi (Türkiye)	NEW CHILDHOOD SOCIOLOGY FROM THE PERSPECTIVE OF TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM	Çukurova Üniversitesi (Türkiye)	CHILDHOOD SOCIOLOGY FROM CHILD'S PERSPECTIVE: ADANA CASE

ONLINE PRESENTATIONS

07.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00		ZOOM ID: 839 8283 4112	
HALL-7, SESSION-1		PASSCODE: 654321	

HEAD OF SESSION: Prof. Cristina Raluca POPESCU

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Cristina Raluca POPESCU	University of Bucharest, Romania and The Bucharest University (Romania)	MONITORING PROGRESS TOWARDS THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS, WHERE CHILDREN AND YOUTH HOLD THE KEY TO SUSTAINABLE FUTURE: PRINCIPLES AND POLICY GUIDANCE ON CHILDREN'S RIGHTS TO HEALTHY ENVIRONMENT
Cristina Raluca POPESCU N. Gheorghe POPESCU	University of Bucharest, Romania and The Bucharest University (Romania)	SOCIO-ECONOMIC INCLUSION, HEALTH AND EDUCATION NEXUS: TACKLING THE EUROPEAN UNION (EU) VITAL STRATEGY ON THE RIGHTS OF THE CHILD EU ACTIONS TO WITHSTAND POVERTY AND BOOST INCLUSIVE AND CHILD-FRIENDLY SOCIETIES, HEALTH AND EDUCATION SYSTEMS
Md. Ashraful Amin Shishir Kumar Deb Nath Md Amirul Islam Abdul Kader Jelane	Tokyo International University (Tokyo Japan) University of development alternative (UODA) University of Rajshahi (Bangladesh)	THE IMPACT OF WAR AND CONFLICT ON WOMEN AND CHILDREN: CHALLENGES, RESILIENCE, AND PATHWAYS TO RECOVERY
Pérez Gamón Carolina Margarita	Universidad del Nordeste (Argentina)	FROM REPRESENTATION TO TRANSFORMATION: WOMEN IN LATIN AMERICAN DIPLOMACY IN THE 21ST CENTURY
Baffa Bashari Ibrahim	Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim (Nigeria)	INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA ON ACADEMIC PERFORMANCE OF NCE STUDENTS IN JIGAWA STATE COLLEGE OF EDUCATION AND LEGAL STUDIES, (JSCOELS) RINGIM
Prof. Dr. Shalva Zarnadze Prof. Dr. Irine Zarnadze	TSMU (Georgia)	SUSTAINABILITY IN HEALTHCARE OF GEORGIA COMPARATIVE ANALYSIS
Zuhairu Ado Tanko, Linus	University of Abuja (Nigeria)	INFLUENCE OF PARENTAL AND ACADEMIC SELF-CONCEPT AMONG PRIMARY SCHOOL PUPILS IN JIGAWA STATE,NIGERIA.
Zahra Rezapour Narges Fathabadibozcheloei	Islamic AzadUniversity (Iran)	RISKS OF CHILDREN'S FOOD CONTAMINATION WITH AFLATOXIN AND METHODS TO PREVENT IT

ONLINE PRESENTATIONS

08.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00			ZOOM ID: 839 8283 4112
HALL-1, SESSION-2			PASSCODE: 654321

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Pınar AYYILDIZ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Pınar POLAT	Mardin Artuklu University (Türkiye)	TEACHERS' OPINIONS ON THE EDUCATION OF SYRIAN CHILDREN UNDER TEMPORARY PROTECTION AND WHO CONTINUE PRESCHOOL EDUCATION
Res. Assist. Ramazan ERTEN Assoc. Prof. Dr. Tuncay KARATEKE	Fırat University (Türkiye)	PRESCHOOL INDIVIDUALS AND THE USE OF CARTOONS IN VALUES EDUCATION
Sera YÖNDEM Prof. Dr. Belma TUĞRUL	İstanbul Aydın University (Türkiye)	SIX BRICKS PEDAGOGY
Assoc. Prof. Dr. Adem YILMAZ Assoc. Prof. Dr. Erkan YANARATEŞ	Kastamonu University (Türkiye)	PRESCHOOL TEACHERS' PERSPECTIVES ON USING INNOVATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS IN SCIENCE EDUCATION
Assoc. Prof. Dr. Pınar AYYILDIZ	Ankara Medipol University (Türkiye)	INCLUSIVE PRACTICES IN PRESCHOOL EDUCATION AND THEIR IMPORTANCE FOR EDUCATIONAL MANAGEMENT
Prof. Dr. Ayşen COŞKUN Uzm. Dr. Berna AYGÜN	Kocaeli University (Türkiye) Van Region Training and Research Hospital (Türkiye)	CHALLENGES EXPERIENCED IN CHILD PROTECTION IN CHILD AND ADOLESCENTS INVOLVED IN LEGAL PROCESS
Sultan DEMİRTAÇ	İbn Haldun University (Türkiye)	NATIONAL AND INTERNATIONAL REGULATIONS ON THE PROTECTION OF CHILD AND YOUNG WORKERS

ONLINE PRESENTATIONS

08.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00			ZOOM ID: 839 8283 4112
HALL-2, SESSION-2			PASSCODE: 654321

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Hatice Nilüfer SÜZEN

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assist. Prof. Dr. Özgül KAHRAMAN	Batman University (Türkiye)	"BEYOND SIGHT: ART MEETINGS", A PROJECT DESIGNED FOR VISUALLY IMPAIRED CHILDREN TO STRENGTHEN THEIR COMMUNICATION WITH VISUAL ARTS
Assoc. Prof. Dr. Hatice Nilüfer SÜZEN	Pamukale University (Türkiye)	THE IMPORTANCE OF CREATIVITY AND ART EDUCATION IN CHILDREN
Assist. Prof. Dr. Tuğba TOPCAN	Bayburt University (Türkiye)	THE IMPORTANCE OF THE USE OF BLOCK FLUTE IN TERMS OF FINGER COORDINATION SKILLS AND METHOD DEVELOPMENT IN BEGINNING TO PLAY AN INSTRUMENT AT A LATER AGE AND WITHIN THE SCOPE OF EARLY MUSIC EDUCATION
Mehpare YAĞLICI	Erciyes University (Türkiye)	PRESENTATION OF THE CHILD IN FILMS ABOUT "STREET CHILDREN BEING DRAGGED INTO CRIME" IN TURKISH CINEMA
Dr. Yasemin ARI KOVANCI	Karamanoğlu Mehmetbey University (Türkiye)	CHILD POVERTY IN THE CONTEXT OF CLIMATE CRISIS AND SOCIAL PROTECTION
Assist. Prof. Dr. Aysel TEKGÖZ OBUZ	Tarsus University (Türkiye)	THE SOCIAL MEDIA FACTOR IN JUVENILLE DELINQUENCY FROM A SOCIAL SERVICE PERSPECTIVE
Yasemin AKKAYA ALICI Prof. Dr. Filiz DİNÇ YURTAL Prof. Dr. Ebru DERETARLA GÜL	Ministry of Education (Türkiye) Çukurova University (Türkiye)	PRESCHOOL TEACHERS' VIEWS ON READ-ALOUDS
Serap ÖZBEK Prof. Dr. Filiz DİNÇ YURTAL Prof. Dr. Ebru DERETARLA GÜL	Ministry of Education (Türkiye) Çukurova University (Türkiye)	EARLY LITERACY PRACTICES OF PRESCHOOL TEACHERS

ONLINE PRESENTATIONS

08.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00		ZOOM ID: 839 8283 4112	
HALL-3, SESSION-2		PASSCODE: 654321	

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Hamza AKTAŞ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Dr. Hamza AKTAŞ	Düzce University (Türkiye)	THE EFFECT OF RELIGIOUS EDUCATION ON CHILDREN'S SPIRITUAL AND SOCIAL DEVELOPMENT
Merve GİRENGİR Prof. Dr. Hasan MEYDAN	Sakarya University (Türkiye)	DETERMINATION OF AWARENESS OF PARENTS ON POSSIBLE RISKS OF SHARING IMAGES OF THEIR CHILDREN ON SOCIAL MEDIA
Assoc. Prof. Dr. Sema ÇELEM Gamze ÖZDEMİR	Ankara Hacı Bayram Veli University (Türkiye)	SEEKING SOLUTIONS TO ADULT CONFLICTS THROUGH CHILDREN'S LITERATURE
Sinem ÜNAL	Akdeniz University (Türkiye)	DOING PHILOSOPHY WITH CHILDREN'S BOOKS: THE CASE OF STELLALUNA
Dr. Elif ATAMAZ	University of Lefke (TRNC)	A STUDY ON THE USE OF ILLUSTRATED ENVIRONMENTAL GRAPHICS IN CHILDREN'S HOSPITAL SPACES
Assist. Prof. Dr. Aysun ÖZEN Dr. İlgi BAYSAN	Nevşehir Hacı Bektaş Veli University (Türkiye)	A REVIEW ON THE EFFECTS OF ECONOMIC CRISIS PERIODS ON CHILDREN
Kadriye KESKİN	Bursa Uludağ University (Türkiye)	THE MAGICAL WORLD OF THE CHILD KEPENEK IN DÜNYAYI DOLDURAN KİRAZ

ONLINE PRESENTATIONS

08.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00		ZOOM ID: 839 8283 4112	
HALL-4, SESSION-2		PASSCODE: 654321	

HEAD OF SESSION: Assist. Prof. Dr. Zila Özlem KIRBAŞ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Pouran varvani Farahani Candan OZTURK	Cyprus International University (TRNC)	EXPLORING THE IMPACT OF TOUCH-BASED INTERVENTIONS IN PEDIATRIC CARE: A SYSTEMATIC REVIEW
Lo'ai Aburayyan Candan OZTURK	Near East University (TRNC)	ASSESSING PEDIATRIC NURSES' PROFICIENCY IN PREVENTING HEALTHCARE-ASSOCIATED INFECTIONS AT AL-MEZAN HOSPITALS, PALESTINE
Assist. Prof. Dr. Çiğdem Müge HAYLI Assist. Prof. Dr. Dilek DEMİR KÖSEM Res. Assist. Nazlı Melis RAMAZANİ Merveyisefa ÜNLÜ	Hakkari University (Türkiye) Marmara University (Türkiye)	INVESTIGATION of PERCEPTIONS and ATTITUDES of NURSES WORKING in PEDIATRIC SERVICE ABOUT MALPRACTICE
Gamze DEMİRBAŞ Assist. Prof. Dr. Nesibe S. KÜTAHYALIOĞLU	Kastamonu University (Türkiye) Karabük University (Türkiye)	QUALITY OF LIFE OF CHILDREN WITH LEUKEMIA, ANXIETY AND DEPRESSION LEVELS WITH SOCIAL SUPPORT IMPROVING: A PILOT STUDY
Assist. Prof. Dr. Zila Özlem KIRBAŞ	Bayburt University (Türkiye)	CHILDREN EXPERIENCED BY PARENTAL LOSS AND NURSING APPROACHES
Res. Assist. Sinem BAŞDEMİR Assoc. Prof. Dr. İlknur BEKTAŞ Assoc. Prof. Dr. Şeyda BİNAY YAZ	İzmir Bakırçay University (Türkiye)	THE EFFECT OF PERCEIVED CARE BURDEN AND SPIRITUAL WELL-BEING ON THE QUALITY OF LIFE OF PARENTS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS
Asst. Prof. Fatma DİNÇ Asst. Prof. Aylin KURT Prof. Dr. Dilek YILDIZ	Bartın University (Türkiye) University of Health Sciences (Türkiye)	PARENTS' PERSPECTIVE ON UNPLANNED RETURN VISITS TO THE PEDIATRIC EMERGENCY DEPARTMENT: A CROSS-SECTIONAL STUDY
Merve ULGÜN Assist. Prof. Dr. Abdullah SARMAN Yusuf BÜRKÜK	Bingöl University (Türkiye)	DETERMINATION OF PARENTS' VIEWS ON VACCINE HESITANCY, ITS CAUSES, AND CHILDHOOD VACCINES

ONLINE PRESENTATIONS

08.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00		ZOOM ID: 839 8283 4112	
HALL-5, SESSION-2		PASSCODE: 654321	

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Hale DERE ÇİFTÇİ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Ayşegül HASÇELİK Assoc. Prof. Dr. Alev ÜSTÜNDAĞ	Okan University (Türkiye) Sağlık Bilimleri University (Türkiye)	THE EFFECT OF ANGER STYLE ON ATTITUDES: A STUDY ON PARENTS WITH CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS
Aleyna DENİZ Sena Nur DOĞANDEMİR Alev ÜSTÜNDAĞ	Sağlık Bilimleri University (Türkiye)	INVESTIGATION OF PARENTS' ATTITUDES TOWARDS PRIVACY EDUCATION: EXAMPLE OF 3-8 YEAR OLDS
Lect. Dr. Merve BEKTAŞ Lect. Ufuk KANDAZ Lect. Betül BAHAR	Gümüşhane University (Türkiye) Karadeniz Technical University (Türkiye)	INVESTIGATION OF THE EFFECT OF ACTIVITY SUGGESTIONS GIVEN ACCORDING TO THE DENVER II DEVELOPMENTAL SCREENING TEST DEVELOPMENT LEVELS ON THE SHORT TERM DEVELOPMENT OF SPECIAL CHILDREN IN THE 0-6 YEAR OLD GROUP
Seda KARAGÖL Assoc. Prof. Dr. Alev ÜSTÜNDAĞ	Okan University (Türkiye) Sağlık Bilimleri University (Türkiye)	EATING DISORDERS IN CHILDREN AND HOW THEY RELATE TO ATTACHMENT STYLES
Prof. Dr. Hale DERE ÇİFTÇİ	Arel University (Türkiye)	EARTHQUAKE AND THE CHILD: THE ROLE OF CHILD DEVELOPMENTALISTS WORKING WITH PARENTS AND CHILDREN AT THE HOSPITALS
Aylin BÜLBÜL Lect. Sümeyra BAŞAR	Ankara University (Türkiye) Artvin Çoruh University (Türkiye)	EFFECTS OF CHILD POVERTY ON GROWTH AND DEVELOPMENT
Sevda KARTAL Figen GÜRSOY	Hakkari University (Türkiye) Ankara University (Türkiye)	EXAMINING THE OPINIONS OF 8-12 YEAR OLD CHILDREN AND PARENTS ON SMARTPHONE USAGE
Assist. Prof. Dr. Başak BAYKARA	Hakkari University (Türkiye)	THE EFFECTS OF BREAST MILK AND FORMULA-FED ON MICROBIOTA IN BABIES

ONLINE PRESENTATIONS

08.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00		ZOOM ID: 839 8283 4112	
HALL-6, SESSION-2		PASSCODE: 654321	

HEAD OF SESSION: Dr. Meltem AYAZ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Dr. Meltem AYAZ	Republic of Turkey Ministry of Agriculture and Forestry-İzmir (Türkiye)	WHAT CAN WE DO TO RAISE AWARENESS OF OUR CHILDREN ABOUT SAVING WATER AND PROTECTING OUR SOIL WATER RESOURCES?
Saime Özge Keskin, phd.	Yeditepe University (Türkiye)	THE EFFECTS OF STEREOTYPES WHICH ARE IMPOSED THROUGH MEDIA ON THE CREATIVITY OF CHILDREN DURING THE EARLY PUBERTY: THE CONCEPT OF GOODNESS AND BADNESS
Gülbahar KUTLU Assoc. Prof. Dr. Nazife GÜRHAN	Mardin Artuklu University (Türkiye)	A SOCIOLOGICAL STUDY ON SOCIAL CHANGE AND CHILDHOOD
Özgüç YAĞCI Şehnaz DEMİRKOL	İstanbul University (Türkiye)	A RESEARCH ON THE FACTORS OF CHILDREN'S MENUS INCREASING PROFITABILITY IN HOTEL BUSINESSES: EXAMPLE OF 5-STAR HOTEL BUSINESSES IN ISTANBUL
Taliha UZUN	Bolu Abant İzzet Baysal University (Türkiye)	A STUDY ON SOCIAL MEDIAADDICTION AMONG DIGITAL CAVE CHILDREN
Mustafa ORHAN	TUBITAK Books and Copyright Directorate (Türkiye)	CHILDREN'S BOOKS IN THE ARCHIVE DOCUMENTS OF THE FIRST YEARS OF THE REPUBLIC
Buse ALPSÜ Kübra Gözde AYDOĞAN Merve Nur GÜNDOĞAR Selin ULUS Res. Assist. İsmail NALBANTOĞLU	İstinye University (Türkiye)	A STUDY ON THE DIFFICULTIES OF WORKING WITH CHILD ABUSE AND NEGLECT CASES IN SCHOOLS

ONLINE PRESENTATIONS

08.06.2024

ANKARA LOCAL TIME - 14 00 : 16 00			ZOOM ID: 839 8283 4112
HALL-7, SESSION-2			PASSCODE: 654321

HEAD OF SESSION: Dr. Maria Mushtaq

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Hoang Van Tuan Ngo Xuan Ban Nguyen Thi Thuy Dang Hoang Xuan Huy	Nha Trang University (Vietnam)	IMPACT OF FINANCIAL LITERACY PROGRAMS ON YOUTH ECONOMIC BEHAVIOR IN KHANH HOA PROVINCE, VIETNAM
Dr. Maria Mushtaq	University of the Punjab (Pakistan)	LEAD POISONING IN CHILDREN: A COMPREHENSIVE REVIEW
Jasna Brkic	Belgrade City Library (Serbia)	EMBRACING NEW HORIZONS: INNOVATIVE TECHNOLOGIES AND DIGITAL TOOLS IN CHILDREN'S LIBRARY SERVICES
Muhammad Bilal Hussain Marwa Waheed Farhan Saeed Muhammad Afzaal Aftab Ahmad Khan Bushra Niaz	Government College University Faisalabad (Pakistan)	NUTRITIONAL DEFICIENCIES IN CHILDREN
Huma Ikram Darakhshan Jabeen Haleem Muhammad Raza Shah	University of Karachi (Pakistan)	EXPLORING APOMORPHINE NANOPARTICLES AS A NOVEL TREATMENT FOR ADHD IN CHILDREN / ASSOCIATED MEMORY DISORDERS
R. VIDHYALAKSHMI K. RAJAGANAPATHY DR. R. SRINIVASAN	Bharath Institute Of Higher Education And Research (India)	THE RELATIONSHIP BETWEEN PHYSICAL ACTIVITY AND ACADEMIC ACHIEVEMENT IN ADOLESCENTS
Nedeljko M. Milanović	University of Kragujevac (Serbia)	DEDICATION OF GRANDPARENTS TO THE CARE AND RAISING OF SCHOOL- AGED CHILDREN IN SERBIA: WHAT DO MODERN PARENTS THINK ABOUT THIS SUBJECT?
OKORAFOR Uneke ONYEKA-UBAKA Josephine Nneamaka AMUSA Saidi Oyedele ADEOLA Abimbola Rachael	Yaba College of Technology (Nigeria) University of Lagos (Nigeria)	MULTINOMIAL LOGISTIC REGRESSION OF GENETIC DISORDERS IN CHILDREN (AGE 1–14)
Mohd Kaif Qurratul Ain Ali	Aligarh Muslim University (India)	CONTRIBUTING FACTORS TO SUBSTANCE ABUSE AMONG STREET CHILDREN IN WEST UTTAR PRADESH

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

CONTENT

CONFERENCE ID	I
SCIENTIFIC & REVIEW COMMITTEE	II
PHOTO GALLERY	III
PROGRAM	IV
CONTENT	V

Author	Title	No
Şerife ÇOLAK	BEING A GIFTED AND TALENTED CHILD	1
Eda ERDOĞAN **Mehmet NUHOĞLU**	EVALUATION OF TURKISH MOTIFTS IN THE CONTEXT OF CHILDREN'S DRAWINGS	2
Mine TUNÇOK SARIBERBEROĞLU **Cansu AYDIN**	THE COGNITIVE RELATIONSHIP BETWEEN THE SPACES IN PRESCHOOL EDUCATION BUILDINGS AND HOME SPACES OF CHILDREN	15
Buket UYGAR **Selin YILDIZ**	EXAMINATION OF THE CHILD FRIENDLY MUSEUM CONCEPT IN THE CONTEXT OF INCLUSIVE DESIGN CRITERIA	17
Gülcan MİNSOLMAZ	AUTISM-FRIENDLY DESIGN APPROACHES AND PRACTICES	19
İsmail ÇELİK	A REVIEW ON THE EDUCATIONAL USE OF MUSIC	21
Cem KARA	STORY ANALYSIS IN CHILDREN'S BOOKS ILLUSTRATION AND THE EFFECTS OF THE ILLUSTRATION PROCESS ON THE RESULT	23
Muhammed Cahid YILMAZ	MUSIC IN DARÜLEYTAMS	41
Emirhan KÖSE **Handenur DOĞAN** **Yasemin KILIÇ**	DEVELOPMENT OF A MOBILE GAME APPLICATION TO DETECT EMOTIONAL ABUSE IN SCHOOL-AGE CHILDREN	43
Nur Banu GÜNDOĞAN	INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-REGULATION SKILLS AND EMOTION REGULATION SKILLS IN 4-6 YEARS OLD CHILDREN	45
Tülin ACAR	MEASUREMENT OF EMOTION REGULATION IN CHILDREN	47
Ayçin Ezgi ÖNEL **Tuba GIYNAŞ** **Hatice BAL YILMAZ**	BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE STUDIES CONDUCTED IN THE FIELD OF PEDIATRIC NURSING	49
Tuba GIYNAŞ **Ayçin Ezgi ÖNEL** **Figen YARDIMCI**	BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF STUDIES ON DIAPER DERMATITIS: PUBMED EXAMPLE	58
Zeynep SOLMAZGÜL YAZICI	CURRENT BEHAVIOR GUIDANCE TECHNIQUES IN PEDIATRIC DENTISTRY	67
Zeynep SOLMAZGÜL YAZICI	CURRENT LOCAL ANESTHESIA APPLICATIONS IN PEDIATRIC DENTISTRY	74
Barış ÇELİK **İsmail ÖZTAŞ** **Ayla YAVA** **Nermin OLGUN**	THE USE OF INTERACTION THEORY IN NURSING BY IDA JEAN ORLANDO TO A POSTPARTUM MOTHER WITH HER BABY IN THE HOSPITAL: CASE REPORT	82
Utku ORYAŞIN	EXAMINATION OF TEXTBOOKS FOR TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE PREPARED FOR CHILDREN IN THE CONTEXT OF SOCIOCULTURAL INFORMATION	92
Burak URUCU	ALICE IN THE INTERNET AGE: THE AFTERLIFE OF CARROLL'S CLASSIC ON THE TURKISH STAGE	93
Selma KORKMAZ	EVALUATION OF THE ACTIVITIES CREATED BY PRESCHOOL TEACHER CANDIDATES AFTER READING FAIRY TALES	95
Demet SANCI UZUN **Ramazan ASLAN**	EXAMINATION OF MUZAFFER İZGÜ'S CHILDREN'S NOVEL SERIES NAMED ''ÖKKEŞ'' IN TERMS OF VOCABULARY	97
Dilek ÜNÜGÜR ÇALIŞKAN	THE POSTMODERN CHILD AND CRIME AS A RITE OF PASSAGE IN SHERMAN ALEXIE'S NOVEL FLIGHT	150
Esra KARABACAK	A FAIRY TALE LANGUAGE ASSESSMENT IN THE CONTEXT OF LANGUAGE	151

Vahide YİĞİT GENÇTEN **Rabia ÖZEN UYAR**	EXPLORING PRE-SCHOOL TEACHER CANDIDATES' SELECTION OF CHILDREN'S BOOKS ON SENSITIVE TOPICS: IMPLICATIONS FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION	153
Meryem ODABAŞI **Alper TULGAR**	THE OTHER SIDE OF THE STORY: RETELLING FAIRY TALES IN CHILDREN'S LITERATURE	154
Nuray DEMİRCİ GÜNGÖRDÜ **Özgür DEMİRCİ**	HOSPICE AND HORTICULTURAL THERAPY FOR TERMINALLY ILL PAEDIATRIC PATIENTS	155
Fatih KURT	FINDINGS OF INHERITED METABOLIC DISEASES IN CHILDREN: ZELLWEGER SYNDROME	157
Fatih KURT	NEPHROLITHIASIS IN CHILDHOOD AND PRIMARY HYPEROXALURIA TYPE-1	159
Gökhan BİÇİM **Halime Yegane GÜVEN**	HEALTH PROBLEMS THAT MAY ARISE DUE TO FACTORS TO CHILDREN AND YOUNG WORKERS	161
Derya ÇAY DEMİR	CAUSES OF OXIDATIVE STRESS IN PREMATURE BABIES, BIOMARKERS, DISEASES CAUSED AND TREATMENT APPROACHES	163
Nur AYCAN	EVALUATION OF THE EFFECTS OF COVID-19 VACCINES ADMINISTERED IN OUR COUNTRY ON BREASTFEEDING MOTHERS AND THEIR INFANTS	165
Sümeyra BAŞAR **Aylin BÜLBÜL**	BREAST MILK AND OBESITY	167
Major Gheorghe Giurgiu **Med Manole Cojocaru**	A PRACTICAL APPROACH TO THE MANAGEMENT OF PSORIATIC DISEASE IN CHILDHOOD	175
Ülkü Zeynep AKPINAR	INFORMATICS LAW, ETHICS ADN CHILDREN	176
Rukiye GÜLERCE	THE RIGHT TO EDUCATION OF SYRIAN CHILDREN UNDER TEMPORARY PROTECTION STATUS FROM THE PERSPECTIVE OF THE CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD	178
Hüseyin BATMAN **Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR**	EFFECTS OF MULTIPLE FORENSIC INTERVIEWS WITH A CHILD VICTIM OF SEXUAL ABUSE AND THE ROLE OF THE FORENSIC INTERVIEWER	180
Maral TÖRENLİ ÇAKIROĞLU	THE CHILD'S RIGHT TO PARTICIPATE IN MEDICAL INTERVENTIONS WITHIN THE CONTEXT OF FUNDAMENTAL CHILDREN'S RIGHTS	182
Büşra YELMEN **Eylem ÇAKMAZ**	THE EXAMINATION OF EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AND TURKISH CONSTITUTIONAL COURT DECISIONS FROM THE PERSPECTIVE OF CHILDREN'S RIGHTS	199
Mehmet Semih DEMİRTAŞ	HOW AWARE ARE WE OF THE 'UN CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD' FOR THE RIGHTS OF CHILDREN?	201
Uğur TÜLÜ	PROTECTING OF THE PERSONAL RIGHTS OF CHILD SEAFARERS	202
Sevda Aghayeva Aydin gizi	CHILDREN OF WAR	204
Işıl İlknur SERT **Şükrü ÇELEBİ**	ACTIVITIES IN CHILDREN'S LIBRARIES IN TURKEY: A RESEARCH BASED ON LITERATURE	212
Suphi Güneş ALAMDAR	AN ANALYSIS OF RICHARD BACH'S BOOK TITLED MARTI JONATHAN LIVINGSTON IN TERMS OF ROOT VALUES	223
Fatma KALPAKLI YEĞİN	THE WONDERFUL ADVENTURES OF NILS (1907) AND ENVIRONMENTAL CONSCIOUSNESS	236
Mahir KAVUN	INVESTIGATION OF CHILDREN'S IMAGES IN THE 6TH GRADE TURKISH COURSE BOOK	241
Mahir KAVUN	A REVIEW OF PHD THESIS PREPARED ON CHILDREN'S LITERATURE IN THE DEPARTMENT OF TURKISH EDUCATION	249

Ümit ŞAHBAZ **Fatma YÜCEL**	EXAMINATION OF NUTRITIONAL STYLES OF STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS BETWEEN THE AGES OF 3-6	257
Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM	NEW CHILDHOOD SOCIOLOGY FROM THE PERSPECTIVE OF TURKEY	271
Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM	CHILDHOOD SOCIOLOGY FROM CHILD'S PERSPECTIVE: ADANA CASE	279
Cristina Raluca POPESCU	MONITORING PROGRESS TOWARDS THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS, WHERE CHILDREN AND YOUTH HOLD THE KEY TO SUSTAINABLE FUTURE: PRINCIPLES AND POLICY GUIDANCE ON CHILDREN'S RIGHTS TO HEALTHY ENVIRONMENT	288
Cristina Raluca POPESCU **N. Gheorghe POPESCU**	SOCIO-ECONOMIC INCLUSION, HEALTH AND EDUCATION NEXUS: TACKLING THE EUROPEAN UNION (EU) VITAL STRATEGY ON THE RIGHTS OF THE CHILD EU ACTIONS TO WITHSTAND POVERTY AND BOOST INCLUSIVE AND CHILD-FRIENDLY SOCIETIES, HEALTH AND EDUCATION SYSTEMS	313
Ashraful Amin **Shishir Kumar Deb Nath** **Amirul Islam** **Abdul Kader Jelane**	THE IMPACT OF WAR AND CONFLICT ON WOMEN AND CHILDREN: CHALLENGES, RESILIENCE, AND PATHWAYS TO RECOVERY	332
Pérez Gamón Carolina Margarita	FROM REPRESENTATION TO TRANSFORMATION: WOMEN IN LATIN AMERICAN DIPLOMACY IN THE 21ST CENTURY	333
Baffa Bashari Ibrahim	INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA ON ACADEMIC PERFORMANCE OF NCE STUDENTS IN JIGAWA STATE COLLEGE OF EDUCATION AND LEGAL STUDIES, (JSCOELS) RINGIM	334
Shalva Zarnadze **Irine Zarnadze**	SUSTAINABILITY IN HEALTHCARE OF GEORGIA COMPARATIVE ANALYSIS	342
Zuhairu Ado **Tanko, Linus**	INFLUENCE OF PARENTAL AND ACADEMIC SELF-CONCEPT AMONG PRIMARY SCHOOL PUPILS IN JIGAWA STATE,NIGERIA.	343
Zahra Rezapour **Narges Fathabadibozcheloei**	RISKS OF CHILDREN'S FOOD CONTAMINATION WITH AFLATOXIN AND METHODS TO PREVENT IT	348
Pınar POLAT	TEACHERS' OPINIONS ON THE EDUCATION OF SYRIAN CHILDREN UNDER TEMPORARY PROTECTION AND WHO CONTINUE PRESCHOOL EDUCATION	349
Ramazan ERTEN **Tuncay KARATEKE**	PRESCHOOL INDIVIDUALS AND THE USE OF CARTOONS IN VALUES EDUCATION	350
Sera YÖNDEM **Belma TUĞRUL**	SIX BRICKS PEDAGOGY	352
Adem YILMAZ **Erkan YANARATEŞ**	PRESCHOOL TEACHERS' PERSPECTIVES ON USING INNOVATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS IN SCIENCE EDUCATION	354
Pınar AYYILDIZ	INCLUSIVE PRACTICES IN PRESCHOOL EDUCATION AND THEIR IMPORTANCE FOR EDUCATIONAL MANAGEMENT	363
Ayşen COŞKUN **Berna AYGÜN**	CHALLENGES EXPERIENCED IN CHILD PROTECTION IN CHILD AND ADOLESCENTS INVOLVED IN LEGAL PROCESS	371
Sultan DEMİRTAÇ	NATIONAL AND INTERNATIONAL REGULATIONS ON THE PROTECTION OF CHILD AND YOUNG WORKERS	373
Özgül KAHRAMAN	"BEYOND SIGHT: ART MEETINGS", A PROJECT DESIGNED FOR VISUALLY IMPAIRED CHILDREN TO STRENGTHEN THEIR COMMUNICATION WITH VISUAL ARTS	375
Hatice Nilüfer SÜZEN	THE IMPORTANCE OF CREATIVITY AND ART EDUCATION IN CHILDREN	377
Tuğba TOPCAN	THE IMPORTANCE OF THE USE OF BLOCK FLUTE IN TERMS OF FINGER COORDINATION SKILLS AND METHOD DEVELOPMENT IN BEGINNING TO PLAY AN INSTRUMENT AT A LATER AGE AND WITHIN THE SCOPE OF EARLY MUSIC EDUCATION	379
Mehpare YAĞLICI	PRESENTATION OF THE CHILD IN FILMS ABOUT "STREET CHILDREN BEING DRAGGED INTO CRIME" IN TURKISH CINEMA	384

Yasemin ARI KOVANCI	CHILD POVERTY IN THE CONTEXT OF CLIMATE CRISIS AND SOCIAL PROTECTION	386
Aysel TEKGÖZ OBUZ	THE SOCIAL MEDIA FACTOR IN JUVENILLE DELINQUENCY FROM A SOCIAL SERVICE PERSPECTIVE	388
Yasemin AKKAYA ALICI **Filiz DİNÇ YURTAL** **Ebru DERETARLA GÜL**	PRESCHOOL TEACHERS' VIEWS ON READ-ALOUDS	390
Serap ÖZBEK **Filiz DİNÇ YURTAL** **Ebru DERETARLA GÜL**	EARLY LITERACY PRACTICES OF PRESCHOOL TEACHERS	392
Hamza AKTAŞ	THE EFFECT OF RELIGIOUS EDUCATION ON CHILDREN'S SPIRITUAL AND SOCIAL DEVELOPMENT	394
Merve GİRENGİR **Hasan MEYDAN**	DETERMINATION OF AWARENESS OF PARENTS ON POSSIBLE RISKS OF SHARING IMAGES OF THEIR CHILDREN ON SOCIAL MEDIA	408
Sema ÇELEM **Gamze ÖZDEMİR**	SEEKING SOLUTIONS TO ADULT CONFLICTS THROUGH CHILDREN'S LITERATURE	410
Sinem ÜNAL	DOING PHILOSOPHY WITH CHILDREN'S BOOKS: THE CASE OF STELLALUNA	412
Elif ATAMAZ	A STUDY ON THE USE OF ILLUSTRATED ENVIRONMENTAL GRAPHICS IN CHILDREN'S HOSPITAL SPACES	418
Aysun ÖZEN **İlgi BAYSAN**	A REVIEW ON THE EFFECTS OF ECONOMIC CRISIS PERIODS ON CHILDREN	420
Kadriye KESKİN	THE MAGICAL WORLD OF THE CHILD KEPENEK IN DÜNYAYI DOLDURAN KİRAZ	428
Pouran varvani Farahani **Candan OZTURK**	EXPLORING THE IMPACT OF TOUCH-BASED INTERVENTIONS IN PEDIATRIC CARE: A SYSTEMATIC REVIEW	445
Lo'ai Aburayyan **Candan OZTURK**	ASSESSING PEDIATRIC NURSES' PROFICIENCY IN PREVENTING HEALTHCARE-ASSOCIATED INFECTIONS AT AL-MEZAN HOSPITALS, PALESTINE	447
Çiğdem Müge HAYLI **Dilek DEMİR KÖSEM** **Nazlı Melis RAMAZANİ** **Merveyisefa ÜNLÜ**	INVESTIGATION of PERCEPTIONS and ATTITUDES of NURSES WORKING in PEDIATRIC SERVICE ABOUT MALPRACTICE	449
Gamze DEMİRBAŞ **Nesibe S. KÜTAHYALIOĞLU**	QUALITY OF LIFE OF CHILDREN WITH LEUKEMIA, ANXIETY AND DEPRESSION LEVELS WITH SOCIAL SUPPORT IMPROVING: A PILOT STUDY	451
Zila Özlem KIRBAŞ	CHILDREN EXPERIENCED BY PARENTAL LOSS AND NURSING APPROACHES	453
Sinem BAŞDEMİR **İlknur BEKTAŞ** **Şeyda BİNAY YAZ**	THE EFFECT OF PERCEIVED CARE BURDEN AND SPIRITUAL WELL-BEING ON THE QUALITY OF LIFE OF PARENTS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS	464
Fatma DİNÇ **Aylin KURT** **Dilek YILDIZ**	PARENTS' PERSPECTIVE ON UNPLANNED RETURN VISITS TO THE PEDIATRIC EMERGENCY DEPARTMENT: A CROSS-SECTIONAL STUDY	466
Merve ULGÜN **Abdullah SARMAN** **Yusuf BÜRKÜK**	DETERMINATION OF PARENTS' VIEWS ON VACCINE HESITANCY, ITS CAUSES, AND CHILDHOOD VACCINES	468
Ayşegül HASÇELİK **Alev ÜSTÜNDAĞ**	THE EFFECT OF ANGER STYLE ON ATTITUDES: A STUDY ON PARENTS WITH CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS	470
Aleyna DENİZ **Sena Nur DOĞANDEMİR** **Alev ÜSTÜNDAĞ**	INVESTIGATION OF PARENTS' ATTITUDES TOWARDS PRIVACY EDUCATION: EXAMPLE OF 3-8 YEAR OLDS	472
Merve BEKTAŞ **Ufuk KANDAZ** **Betül BAHAR**	INVESTIGATION OF THE EFFECT OF ACTIVITY SUGGESTIONS GIVEN ACCORDING TO THE DENVER II DEVELOPMENTAL SCREENING TEST DEVELOPMENT LEVELS ON THE SHORT TERM DEVELOPMENT OF SPECIAL CHILDREN IN THE 0-6 YEAR OLD GROUP	474
Seda KARAGÖL **Alev ÜSTÜNDAĞ**	EATING DISORDERS IN CHILDREN AND HOW THEY RELATE TO ATTACHMENT STYLES	476

Hale DERE ÇİFTÇİ	EARTHQUAKE AND THE CHILD: THE ROLE OF CHILD DEVELOPMENTALISTS WORKING WITH PARENTS AND CHILDREN AT THE HOSPITALS	486
Aylin BÜLBÜL **Sümeyra BAŞAR**	EFFECTS OF CHILD POVERTY ON GROWTH AND DEVELOPMENT	492
Sevda KARTAL **Figen GÜRSOY**	EXAMINING THE OPINIONS OF 8-12 YEAR OLD CHILDREN AND PARENTS ON SMARTPHONE USAGE	497
Başak BAYKARA	THE EFFECTS OF BREAST MILK AND FORMULA-FED ON MICROBIOTA IN BABIES	499
Meltem AYAZ	WHAT CAN WE DO TO RAISE AWARENESS OF OUR CHILDREN ABOUT SAVING WATER AND PROTECTING OUR SOIL WATER RESOURCES?	501
Saime Özge Keskin, phd.	THE EFFECTS OF STEREOTYPES WHICH ARE IMPOSED THROUGH MEDIA ON THE CREATIVITY OF CHILDREN DURING THE EARLY PUBERTY: THE CONCEPT OF GOODNESS AND BADNESS	503
Gülbahar KUTLU **Nazife GÜRHAN**	A SOCIOLOGICAL STUDY ON SOCIAL CHANGE AND CHILDHOOD	504
Özgüç YAĞCI **Şehnaz DEMİRKOL**	A RESEARCH ON THE FACTORS OF CHILDREN'S MENUS INCREASING PROFITABILITY IN HOTEL BUSINESSES: EXAMPLE OF 5-STAR HOTEL BUSINESSES IN ISTANBUL	508
Taliha UZUN	A STUDY ON SOCIAL MEDIAADDICTION AMONG DIGITAL CAVE CHILDREN	525
Mustafa ORHAN	CHILDREN'S BOOKS IN THE ARCHIVE DOCUMENTS OF THE FIRST YEARS OF THE REPUBLIC	548
Buse ALPSÜ **Kübra Gözde AYDOĞAN** **Merve Nur GÜNDOĞAR** **Selin ULUS** **İsmail NALBANTOĞLU**	A STUDY ON THE DIFFICULTIES OF WORKING WITH CHILD ABUSE AND NEGLECT CASES IN SCHOOLS	557
Hoang Van Tuan **Ngo Xuan Ban** **Nguyen Thi Thuy** **Dang Hoang Xuan Huy**	IMPACT OF FINANCIAL LITERACY PROGRAMS ON YOUTH ECONOMIC BEHAVIOR IN KHANH HOA PROVINCE, VIETNAM	559
Maria Mushtaq	LEAD POISONING IN CHILDREN: A COMPREHENSIVE REVIEW	566
Jasna Brkic	EMBRACING NEW HORIZONS: INNOVATIVE TECHNOLOGIES AND DIGITAL TOOLS IN CHILDREN'S LIBRARY SERVICES	567
Muhammad Bilal Hussain **Marwa Waheed** **Farhan Saeed** **Muhammad Afzaal** **Aftab Ahmad Khan** **Bushra Niaz**	NUTRITIONAL DEFICIENCIES IN CHILDREN	571
Huma Ikram **Darakhshan Jabeen Haleem** **Muhammad Raza Shah**	EXPLORING APOMORPHINE NANOPARTICLES AS A NOVEL TREATMENT FOR ADHD IN CHILDREN / ASSOCIATED MEMORY DISORDERS	572
R. VIDHYALAKSHMI **K. RAJAGANAPATHY** **DR. R. SRINIVASAN**	THE RELATIONSHIP BETWEEN PHYSICAL ACTIVITY AND ACADEMIC ACHIEVEMENT IN ADOLESCENTS	573
Nedeljko M. Milanović	DEDICATION OF GRANDPARENTS TO THE CARE AND RAISING OF SCHOOL- AGED CHILDREN IN SERBIA: WHAT DO MODERN PARENTS THINK ABOUT THIS SUBJECT?	574
OKORAFOR Uneke **ONYEKA-UBAKA** **Josephine Nneamaka AMUSA** **Saidi Oyedele ADEOLA** **Abimbola Rachael**	MULTINOMIAL LOGISTIC REGRESSION OF GENETIC DISORDERS IN CHILDREN (AGE 1–14)	581
Mohd Kaif **Qurratul Ain Ali**	CONTRIBUTING FACTORS TO SUBSTANCE ABUSE AMONG STREET CHILDREN IN WEST UTTAR PRADESH	582

WORLD CHILDREN CONFERENCE-V
June 07-09, 2024 / Hakkari, Türkiye

ÜSTÜN ZEKALI VE YETENEKLİ ÇOCUK OLMAK

BEING A GIFTED AND TALENTED CHILD

Şerife ÇOLAK
Uzman Üstün Zekâlılar ve Yetenekliler Öğretmeni, Elazığ Eksen Kurs Merkezi
ORCID NO:0000-0001-8600-363X

Özet

Üstün zekalı ve yetenekli çocuklar , normal kabul edilen aralığın üzerinde zeka ve/veya yetenek potansiyeline sahip çocukları ifade eder. Ancak her üstün zeka ya da yetenek türleri birbirinden farklıdır. Yani üstün yetenek potansiyelli çocuklar oldukça heterojen bir grubu oluştururlar. Bu nedenle üstün potansiyelli bireylere özgü yeteneklerin detaylı bir şekilde incelenmesi, onlara uygun eğitim ve öğretim yapılabilmesi bakımından önemlidir. Ancak bu süreç zannedildiği kadar kolay yürümemektedir. Bu bölümde üstün potansiyelli bir birey olarak, şahsımın çocukken yaşadığı zorluklar, öte yandan da üstün yetenekliler öğretmeni olarak bilgi ve tecrübelerime dayalı olarak üstün yetenekli bireylerin diğer bireyler tarafından nasıl algılandığı, öğretmenlerin üstün yetenekli bireylere yaklaşırken nasıl bir yol izlemesi gerektiği ve eğitimin nasıl şekillenmesi gerektiği ile ilgili bilgi ve deneyimlerimi paylaşacağım.

Anahtar Kelimeler: Üst zeka, Yetenek , Çocuk

Abstract

Gifted and talented children refer to children with intelligence and/or talent potential above the normal range. However, each type of giftedness or talent is different. In other words, children with gifted potential constitute a very heterogeneous group. For this reason, it is important to examine the abilities specific to gifted individuals in detail in order to provide them with appropriate education and training. However, this process is not as easy as it seems. In this section, I will share my knowledge and experiences about how gifted individuals are perceived by other individuals, how teachers should approach gifted individuals, and how education should be shaped based on my knowledge and experience as a teacher of giftedness.

Keywords: Gifted, Talented, Children

TÜRK MOTİFLERİNİN ÇOCUK RESİMLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF TURKISH MOTIFTS IN THE CONTEXT OF CHILDREN'S DRAWINGS

Eda ERDOĞAN

Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Türk Sanatları Tasarımı, Programı, İstanbul, Türkiye

ORCID NO: 0000-0002-0588-869X

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet NUHOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Ana Bilim Dalı, Bileşik Sanatlar,Programı, İstanbul, Türkiye

ORCID NO: 0000-0003-4742-644X

Özet

Çocuk ve sanat, çocuk ve tasarım, çocuklarda sanatsal algı gibi konulara bilimsel yaklaşabilmek için, sanatın anlamını, teorik bilgi, donanım ve Türk sanatlarının özüne inilerek çalışma yürütmek meseleyi daha temelden inşa etmek gerekmektedir. Bu çalışmada ortaokul çocukları üzerinde Türk sanatlarının renk ve motifleri konusunda farkındalık oluşturarak Türk sanatlarının kavranmasını sağlamak amacıyla yürütülen eğitimlerinin sonucu ele alınmıştır. Çocuklara ve sosyal ortama aktarabilmek, sınıf ortamlarındaki araştırma ile kendi öz kültürümüzden beslenerek, bireysel renk değerlendirmeleri gözlemlenmiştir.

Çocuğun kendisini ifade etmesinin en güzel yollarından biri resim sanatıdır. Sanat çocukların eğitiminde önemli bir etkendir. Çizme, boyama ve inşa etme gibi etkinlikler karmaşık bir süreç olup, çocuk bu çalışmalar sırasında çeşitli öğeleri birleştirerek anlamlı bir bütün oluşturur ve böylelikle deneyim kazanır. Seçme, yorumlama ve yenileme bu etkinliklerde dikkate değer bir başka işlem türüdür. Bu durumdan yola çıkarak çocukların Türk sanatlarının kültürel değerleri ile beslenerek küçük yaştan itibaren temel eğitim seviyelerinde Türk sanatları algısının ve farkındalığının oluşturulmasına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Sanat, Renk, Çocuk Resimleri, Türk Sanatı,*

Abstract

In order to scientifically approach issues such as children and art, children and design, and artistic perception in children, it is necessary to build the issue from a more fundamental basis by studying the meaning of art, theoretical knowledge, equipment and the essence of Turkish arts. In this study, the results of the trainings carried out in order to create awareness about the colors and motifs of Turkish arts on middle school children and to ensure the comprehension of Turkish arts are discussed. Individual color evaluations were observed by transferring them to children and the social environment, feeding on our own culture with research in classroom environments.

One of the most beautiful ways for children to express themselves is the art of painting. Art is an important factor in children's education. Activities such as drawing, painting and building are a complex process in which the child combines various elements to create a meaningful whole and thus gains experience. Selection, interpretation and renewal is another type of process that is noteworthy in

these activities. Based on this situation, it has been mentioned that children should be nourished with the cultural values of Turkish arts and the perception and awareness of Turkish arts should be created at basic education levels from a young age.

Keywords: *Art, Colour, Child Pictures, Turkish Art*

Bu bildiri, Yıldız teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Entitüsü, Türk Sanatları Tasarımı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde 'Türk Sanatlarında kullanılan Motiflerinin Çocuk Resimlerine Uyarlanması' adlı tezden üretilmiştir.

Amaç, Önem, Yöntem, Alana Katkısı

Sanat ve tasarım, yaşam pratiğinde önemli bir yer tutar. Ortaokul çağındaki çocukların Türk sanatında kullanılan motiflerin ve renklerin çeşitlerini öğrenmelerinin ardından, bu öğrenimleri serbest bir şekilde uygulamaları ve elde ettikleri sonuçların çocuk resmindeki yerini araştırmak çalışmanın amacıdır. Öğrencilere, seçilmiş görsellerle örnekler sunulmuş ve bu görseller üzerinde sınıf içi tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte Türk sanatlarına özgü motifler ve renkler üzerinde durulmuş, öğrencilerin çalışma sayfalarındaki boş alanları kendi yaratıcı tasarımlarıyla doldurmaları ve tercih ettikleri renklerle canlandırmaları beklenmiştir (Örnek Çalışma 1,2,3).

Görsel sanatlar dersi içeriğinde Türk sanatlarının öğretiminin desteklenmesi amacıyla çini tabak tasarımı sayfaları oluşturulmuş, öğrencilere geleneksel tarzda çiçek motifleri, balık desenleri ve bir yelkenli motifi örnekleri sunulmuş ve öğrencilerden bu motifleri desen, form ve renk açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin gerçekçi gözlemler yapmaları ve Türk sanatları bağlamında bu gözlemleri yorumlamaları beklenmiştir. Görsellerdeki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde durularak öğrencilerin Türk sanatları gözlemlerine dayalı olarak yeni eserler ortaya koymaları istenmiş, yeni eserler üzerinde Türk sanatlarından ilham alınarak geliştirilen renkler ve formlar üzerinde konuşulmuştur. Ayrıca, öğrencilerin çizimlerinde örneklerden yola çıkarak nasıl kendi eserlerini geliştirdikleri ve Türk sanatları tasarımları üzerinde nasıl bir farkındalık elde ettikleri gözlemlenmiş, öğrencilerin kendi eserlerinde kullandıkları renk ve formlar üzerindeki bireysel değişimlerin sınıf içinde paylaşılması ve bu değişimlerin öğrenciler üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın disiplin katkısı açısından, öğrencilerin orijinal eserlere bağlı kalarak günümüz koşullarında yeni uygulamalar geliştirmeleri teşvik edilmiş ve geçmişten beslenen yaratıcılıkla yeni ürünlerin ortaya konulması hedeflenmiştir. Günümüz çocuklarının, geçmişten izler taşıyan duygularını renkler aracılığıyla ifade etmeleri ve bu yolla yeni ürünler yaratmaları amaçlanmıştır. Geçmişteki örneklerden ilham alarak yeni tasarımlar oluşturma süreci, Türk sanatları bağlamında geçmişten günümüze uzanan bir köprü işlevi görmüş ve öğrencilere eserleri yeniden değerlendirme fırsatı sunmuştur. Bu çalışmaların alana katkısı, öğrencilerin geçmişte oluşturulan eserlere şimdiki gözlemleri ve farkındalıkları ile yeni eserler ortaya koymalarının teşvik edilmesi ve geleneksel anlayışa günümüz yorumlarını katmalarının sağlanmasıdır. Ayrıca, küçük yaşlardaki çocukların Türk sanatları kavramlarını, form ve renk anlayışlarını geliştirerek geçmişte yapılan eserlere dair farkındalıklarını artırmaları, gözlem ve algılama yeteneklerini geliştirmeleri ve Türk sanatları tasarımları ile oluşturulan eserlerin devamlılığını sağlamaları da önemli bir katkı sağlamaktadır.

Örnek Çalışma 1

Örnek Çalışma 2

Örnek Çalışma 3

Çocuk ve Resim Sanatı

Çocuklar dünyayı kendi algıladıkları biçimde görür ve bunu kendi ifadeleriyle yansıtmaya çalışır. Her çocuk herhangi bir engelleme olmaksızın kendisinden var olan yaratıcılık öğrenimlerini kullanabilir.

"Resim çocuklar için oyun gibi bir iletişim, dünyayı araştırma ve keşfetme aracıdır; çocuğun evrimi içinde kavramların ve ruh hallerinin eşsiz ve yinelenmez anlatımlara dönüşmesini sağlar. Çocuk ilk kez çizgi çektiğinde yani bir yüzeye kalıcı bir iz bıraktığında, yaptığı hareketle iz arasında neden- sonuç bağlantısının bilincine varır ve daha da denemek ister. İşte böylece çoğu başarısızlıkla sonuçlanan nice girişiminin ilkini yapmış olur. Birçok kez izler bırakmak, bir şey çizmek isteyecek, sonunda boyalarla, parmaklarıyla, renkli kalemlerle, sulu boya fırçalarıyla, bir tabaka kâğıt üzerine çizmeyi becerecektir." (Bebeğim ve Ben, 1984)

Çocuğun bedensel ve zihinsel faaliyetlerine paralel olarak sanat faaliyetlerinde de bir değişim meydana gelir. Çocuğun ilk zamanlarda yaptığı anlamsız karalamalar giderek bir sanat evresine dönüşür ve ergenlik dönemine kadar devam eder. Çocuğun çizimlerindeki ayrıntı miktarının yaşa ve bilişsel gelişime bağlı olarak arttığı bulunmuştur.

"Bu açıdan bakıldığında, resim bilgi verme, iletişim sağlama ve anlatma işlevi vardır. Kısacası resim çocuğun bizim kendisini daha iyi tanımamız için kullandığı bir dildir." (Bebeğim ve Ben, 1984) Çocuğun yaptığı resimleri etkileyen birçok etmen vardır; grafik becerisi, ilgisi, ne kadar alıştırma yaptığı, güdülenme ölçüsü gibi.

Çocuğun iç dünyası hakkında en önemli bilgiye ulaşmamızı sağlayan resim, çizdikleriyle mutluluklarını, sıkıntılarını endişelerini, düşüncelerini ifade etmektedir. Beyaz kâğıt üzerinde kuvvetli renklerle şeklin belirlenmesi, renklerin çekici ve hoş görünmeleri, bir şeyi önceden yapıp sonradan bozmanın verdiği haz çocukları resim yapma eylemine yöneltmektedir. Çocuklar genelde başka yerde gördükleri şeyleri taklit etme eğilimindedirler. Çocuk resimleri görsel düşünmeye en iyi örnek durumdadır.

Çocuğun renk kullanımı, çizilen objeyle ilgisi sadece dekoratif ve süsleyici rol oynar. Bu renklendirme çocuk diliyle, deyimiyle; güzel yapmak için yapılmıştır. Çocuklar canlı renklerden hoşlanmaktadırlar. Resim yapmaya ilişkin çeşitli konularda da her çocuğun gelişim basamağı değişiktir. İnsan ve hayvan resmi yapmayı tercih edilen renkler arasında ayrılıklar görülür. Çocuğun

renkleri tanımasında etkili olan renkli kitaplar, renkli oyuncaklar, çeşitli boyama araç ve gereçleri çok büyük önem taşımaktadır.

Çocuk Resimlerinde Renk

Resim, çocuğun iç dünyası hakkında önemli bilgilere ulaşmamızı sağlayan bir araçtır. Biçimsel amaçların anlatımı dışında ritmik ve hızlı bir şekilde çocukların kaslarını geliştirmektedir. Resim yapmak çocuklar için yalnızca hoş vakit uğraşısı olmayıp, aynı zamanda çocuğa zihinsel, sosyal ve estetik alanlarda gelişim fırsatı sağlamaktadır. Resim aynı zamanda çocuklar için kendi başına öğrenme yaşantısıdır.

Çocuk 4-5 yaşlarına kadar önceden kararlaştırmadığı renkleri kullanır. Bu yaşlarda üç ana rengi tanımakta ve adlarını öğrenmektedir. Bu dönemden sonra parlak ve açık renkler kullanılmaktadır. İlk renk kullanımında üç ana renk; kırmızı, sarı ve mavi yer almaktadır. Beş yaşındaki çocuk artık siyah, beyaz, turuncu, mavi ve yeşil renklerle tanışmıştır. Bu yaşta hangi renkler çocuğun hoşuna gidiyorsa o renkleri kullanmaktadır. Örneğin; İnsan resmini kırmızı, mavi, yeşil ya da sarı renkle boyayıp ifade etmektedir. (Küçük, 2020)

"Renk seçimlerinde çocukları yönlendirmede etkin olan daha derin psikolojik anlamlarda vardır. Fakat bunlar bireyselleştiğinde, erişkin insanların bu renklerin anlamını çıkarmaya çalışması zordur. Çocuk seçtiği renklerle özgürlüğü ifade eder. Bu yüzden onun renk ile olan ilişkilerini keşfetmesi için bol imkân sağlanmalıdır. Gözlemler sonucunda çocukların renk konusunda büyük kişisel farklar gösterdikleri anlaşılmıştır. Bu yüzden de verilen bilgiler salt ve göreceli bir genelleme olarak kabul edilir." (Dikmen, 2002)

"Genellikle küçük çocuklar canlı renklerden hoşlanmaktadırlar. İleriki yaşlarda daha çizgiyi daha çok sevmektedirler. 5-8 yaşlarındaki çocuklar ise erguvan rengini, kırmızı, sarı ve deniz mavisi renklerini sevmektedirler. 9-10 yaşlarında ise kırmızı, pur pur ve yeşilimsi mavi ilgilerini çekmektedir. Çocuklar yaptıkları resimler ile sadece çizdikleri nesneleri değil, aynı zamanda bu şekilde kendilerini de anlatma imkânı bulurlar." (Okan, 1999)

"Preyer'e göre sarı rengi çocuk iki yaşında ayırt edebilir; mavi, yeşil ve mor renklerinin algılanması ise daha geç olmaktadır. Çoğu zaman yeşil ve mavi renk birbirlerine karıştırılmaktadır. Dört yaşına gelen çocuk bu renkleri birbirinden ayırabilmektedir." (Binbaşıoğlu, 1981)

"Kırmızı rengi sıklıkla kullanan ya da tüm sayfayı kırmızıya boyayan çocuklar açıklamak istedikleri duyguları hakkında ipucu vermektedir. Bunlar zaman zaman saldırgan ve iddiacı davranışlar içindedirler. Israrla soğuk renkler seçen çocuklar, gerçek duygularını bastırma ve gizleme eğilimindedirler. Evlerinde aşırı baskı yoluyla kontrol edilmek istenen yarının büyükleridir. Doğal gelişim aşaması gösteren çocuklarda soğuk renklerin yerini sıcak renkler almaktadır." (Yavuzer, 1992)

Çocuklar ilköğretime başladığında imgelerle düşünmekten uzaklaşıp gerçeğe yönelmeye başladığından nesnelerin gerçek renklerine sadık kalmaya özen gösterir. Resimlerinde kullandığı renkler günlük yaşantısında gördüğü olması gerektiğini bildiği nesne ve figürlere ait gerçek renklerdir. Örneğin, şematik dönem çocuğu bir insanın yüzünü hiç yeşil yapmaz. Her zaman ten rengi kullanır. Ancak sevdiklerini ve coşkularını ifade ederken renkleri kullanmaktan kaçınmazlar. (Küçük, 2020)

Betimledikleri dünyanın gerçekliğine körü körüne bağlı oldukları dönem 9-12 yaş süreçleridir. Bu süreç içinde renk kavramı gittikçe gelişir. Ve renkler resimlerinde anlam ve amaçlarına uygun şekilde yer alır. 12-14 yaşına kadar ki dönemlerinde ise renkleri gerçekte olduğu gibi kullanmayı bilirler. (Küçük, 2020)

Üreticilik bu yaştaki çocuklarda yeniden kazanılmıştır. Bu güdüsel bir üreticilik değil eleştirel bir düşüncenin getirdiği bilinçli bir yaratıcılık olduğundan tasarımlarında farklı renk düzenlemelerini deneyip uygulayabilir. Mantık döneminde olan bir çocuk, rengi betimlemek istediği duygu ve

düşüncesinin aracı olarak kullanabilir. Kız çocukları renk seçimlerine erkek çocuklardan daha fazla önem vermektedir. Çocuklar her renge aynı derecede ilgi duymamaktadır.

Renklerin Psikolojik Yorumu

Rengin psikolojik etkileri, insanın ruhsal durumu ve renklerle arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar sonucunda renklerin beyinde bazı merkezleri uyardığı ve bunun sonucunda bazı salgıların fazla salgılandığı ortaya koyulmaktadır. Örneğin, kırmızı rengin adrenalin salgısını harekete geçirdiği ve hareketi, saldırganlığı, heyecanı ve cinsel duyguları artırdığı belirtilmektedir. (Sözen, 2003) Bu durum rengin tedavi amaçlı kullanımında etkisinin olduğunu doğruladığı söylenebilmekte, rengin insanların ruhsal olarak dinginleştirme, rahatlatma gibi insan eylemlerini etkileyebilmektedir.

Çalışmanın deneyini çocukların Türk Sanatlarını inceleyerek özgün eserler üretmeleri oluşturmaktadır. Çalışmada üretilen özgün eserlerde yer alan Türk sanatlarındaki klasik anlayışın dışında çocukların özgün olarak kullandıkları renklerin bireysel yorumları yer almaktadır.

Rengin insan psikolojisini etkileyen anlam ilişkilerinin görüldüğü çizelge aşağıda gösterilmektedir. (Maroto, 2001)

Tablo 1: Renk Anlam Çizelgesi (Maroto, 2001)

Renkler, sarı, kırmızı, turuncu gibi sıcak renkler ve mavi, yeşil, mor gibi soğuk renkler olarak ikiye ayrılmaktadır. Sıcak renklerin insanı harekete geçirdiği, enerji verdiği dinamizmi arttırdığı, heyecan ve enerji vermiş olduğu, soğuk renklerin ise insanda sakinlik, güven, rahatlık, uyuşukluk ve barışçıl duyguları oluşturduğu görülmektedir.

Kırmızı

Kırmızı, dikkat çekici dinamik ve tahrik edici bir renktir. Ateş unsurudur, adrenalin salgısının artırır, sinirleri uyarır, kan kan dolaşımını hızlandırır. Tedavi amaçlı kullanıldığında dikkatli olunmalıdır. Kırmızı, aynı zamanda aşkın rengidir ve neşe, samimiyet hoşlanma hissi uyandırır. (Erim, 2000)

Öğrenciler çalışmalarında dikkat çekmesini istedikleri alanlarda kırmızı rengi kullanmışlardır. Kırmızı rengin dinamizminden yararlanarak dikkat çekmek istedikleri form ve yüzeyleri kırmızı renklerde boyadıkları gözlemlenmiştir. Büyük alanlardan kırmızı renk gözlenmeyip detaylandırdıkları dikkat çekmek istedikleri form ve desenler üzerinde kırmızı rengi tercih etmişlerdir.

Örnek Çalışma 4

Örnek Çalışma 5

Pembe

En romantik ve en narin renktir. Aynı zamanda insanlar üzerinde sakinleştirici bir etkisi vardır. İnsanları sakinleştirmekte ve kalpleri yumuşatmaktadır. Bir hapishanede kapı ve pencere demirleri pembeye boyandığında, mahkumların saldırgan davranışlarının kaybolduğu gözlemlenmiştir. Pembe, enerjiyi çeken sakinleştirici bir rol oynamaktadır. Ancak pembe rengin teskin edici etkileri bazen kısa süreli olabilmektedir. Pembe rengi seven insanlar ki bunlar genellikle kadınlardır, duygusal, neşeli, sorumluluklarının bilincinde ve biraz ürkektir, fakat çekingenliklerini fazla belli etmemektedirler. (Kavasoğlu, 2021)

Uygulamaları esnasında yoğunluklu olarak kız öğrencilerin pembe rengini en sevdiği renk olarak betimledikleri gözlemlenmiştir. Pembe rengini, çiçek, kalp, şerit ve alan yüzeylerinde geniş boyama şeklinde boyadıkları gözlemlenmiştir. Rengin canlılığından faydalanarak hem figürlerini hem de seçmiş oldukları pembe rengi ön planda tutmuşlardır. Beğenilerine göre pembe rengi uygulamada kullanılması sıkça rastlanmış olduğu gözlemlenmiştir.

Örnek Çalışma 6

Örnek Çalışma 7

Turuncu

Turuncu dinamik bir renk olup, sıcaklığı, hareketi ve yaşam kudretini anlatır. Duyguları canlandırır ve genellikle mutluluk ve neşe verir. İnsanlar üzerinde adale kramplarını ve spazmlarını giderici etkisi vardır. (Erim, 2000)

Uygulamalarında turuncuyu tercih eden öğrencilerin canlı bir renk olarak betimledikleri gözlemlenmiştir. Dikkat çekmek istedikleri form ve desenlerin yanına tamamlayıcı renk olarak kullanmış oldukları gözlemlenmiştir. Birden fazla renk kullanılan çalışmalarda renkler arasında geçişi ve uyumu sağlamak amaçlanmıştır.

Örnek Çalışma 8

Örnek Çalışma 9

Sarı

Sarı aydınlık bir renktir, parlak sempati ve neşe verir. Melankoli ve karamsarlık hallerinden kurtarır; akıl ve mantığın rengidir. Sarı, kasların içinde enerji oluşumuna sebep olur, yeteri kadar kullanıldığında sindirim sistemi üzerinde olumlu etkisi vardır. (Erim, 2000)

Tasarımlarında sarıya yer veren öğrencilerin sarıyı dikkat çekici, parlak olduğu için kullandıklarını betimlemişlerdir. Dikkat çekmek istedikleri yüzeylerde sarı renginin parlaklığından yararlanmışlardır. Sarı rengi, yüzeylerde dikkat çekici etkisi ile yoğunluklu kullanılmış olup, biçim ve formları öne çıkartmak içinde kullanılan renkler arasında olduğu gözlenmiştir.

Örnek Çalışma 10

Örnek Çalışma 11

Mavi

Mavi, soğuk, sakin berrak bir renktir. İnsanlarda düşünme karar ve yaratıcı fikirlerin doğmasına sebep verir. Çivit mavisi soğukkanlılık kazandırır. (Erim, 2000)

Uygulamasında maviyi kullanan öğrenciler de incelemiş oldukları orijinal Türk sanatı eserlerinden yola çıkarak yoğunluklu mavi kullanımını gözlemlemişlerdir. Bundan yola çıkarak uygulama çalışmalarında maviyi yoğunluklu kullanmışlardır. Ayrıca tasarımlarında mavi rengini kullanan öğrencilerin, sonsuzluğu ve derinlik hissi verdiğini betimledikleri gözlemlenmiştir.

Örnek Çalışma 12

Örnek Çalışma 13

Örnek Çalışma 14

Yeşil

Yeşil, insanın tabiat özlemini giderir. Kişiyi gençleştiren, serin ve taze bir etkisi vardır. Fiziki yorgunluğu giderir. Yeşil, tıpkı bir antiseptik gibidir, insanı dinlendirir, hastalık, yorgunluk ve umutsuzluk duygularından uzaklaştırır. (Erim, 2000)

Yeşil kullanan çocukların tasarımda yaprak formları üzerinde yoğunluklu yeşil tonları kullanmış oldukları gözlemlenmiştir. Çiçek , yaprak gibi formlarda yeşil tonlarını kullanan öğrencilerin doğadan ilham aldıkları ve gerçekçiliğe yakın tasarımlar oluşturmayı amaçladıklarını betimledikleri gözlemlenmiştir.

Örnek Çalışma 15

Örnek Çalışma 16

Mor

Mor, elde edilmesi zor ve pahalı bir renk olmasından dolayı, tarihte sadece asillerin kullandığı ve asil olarak tabir edilen bir renktir. Kimilerince asaleti, kimilerince keder ve hüznü ifade eder. Mor, cinnet durumlarında iyi ve sakinleştiricidir. (Erim, 2000)

Öğrencilerin bir bölümünde renk kullanımı kendi beğeni ve zevklerine göre uygulanmıştır. Kimi zamanda renkler arasında tamamlayıcılık görevleri yüklenmiştir. Uygulamalarında mora yer veren öğrencilerin sevdikleri ve ilgisini çeken renk olarak kullanmış olduklarını betimlemişlerdir. Tasarımlarında renk kombinasyonu yapmak, iki veya daha fazla rengin bir arada uyumunu oluşturmak amaçlı kullanılmıştır.

Örnek Çalışma 17

Örnek Çalışma 18

Kahverengi

Toprak ve ahşap rengidir. Sağlam ve güvenilir bir his vermektedir. Kahverengi doğal, rahat ve açık bir atmosfer yaratmayı sağlamaktadır. Durağanlık, güçlülük, olgunluk ve güvenilirlik mesajları iletmektedir. Toprağı çağrıştırdığı için zenginlik ve tutarlılık simgesidir. (Kavasoğlu, 2021)

Kahverengi kullanan öğrencilerde doğallığı temsil ettiği olarak betimlenmiştir. Tasarımlarda yer yer alan yaprak bağlantı noktalarında ve dal esenlerinde ve alan boyamalarında kahverengi kullanmışlardır. Hayvan figürlü tasarımlarda ise gerçekçiliği yakalayabilmek adına ayak ve kanat desenlerinde kahve rengi tonları sıklıkla kullanılmıştır.

Siyah ve Beyaz renkler sınıflandırma dışındadır.

Örnek Çalışma 19

Örnek Çalışma 20

Eğitimin akabinde 100 (yüz) öğrenci üzerinde uygulanan anketten çıkan sonuç aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Anket üzerinde yer alan,

“Türk sanatları tasarımına uygun eserler geliştirilebilirim.” sorusunda ki “kararsızım” seçeneği 39,2 sonucuyla yüksek oran ile karşımıza çıkmaktadır. Eser geliştirme öğrenciler açısından yaş seviyelerine göre geniş bir kavram olduğu için kararsızlık oluşturmaktadır.

“Türk Sanatları Tasarımı alanındaki ünlü sanatçıların eserleri hakkında bilgi sahibi olmak isterim.” ölçeğinin cevaplarına göre en yüksek orandaki seçenek 31,4’puan ile “kararsızım” seçeneği olmasının sebebi, öğrencilerin Türk sanatları tarihine yönelik bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

“Türk Sanatları Tasarımının Görsel Sanatlar derslerinin müfredatına eklenerek, ders içeriğinin çeşitleneceğini düşünüyorum.” ölçeğinin sonuçlarında en yüksek oran olan 28,4 ile “kararsızım” seçeneği öne çıkmaktadır.

“Kendi kültürüne ve diğer kültürlere ait eserlerin benzerlik ve farklılıklarını ayırt edebilirim.” sorusundaki “katılıyorum” seçeneğinin önceki seçeneklere göre 42,2 puan ile daha yüksek oranda karşımıza çıkmasının sebebi, bu yaş gruplarında çevresel farkındalığının artması ve bu farkındalıklara uygun gözlemler yapıp değerlendirebilmelerinin sonucu olabilmektedir.

“Türk sanatları tasarımını öğrenmekten ve uygulamaktan keyif alırım.” ölçeğinde ki 27,5 “katılıyorum” seçeneğinin bu yaş gruplarında gelişen gözlem yeteneklerine dayalı olarak, özgün fikirleriyle harmanladıkları klasik üslup ile yeni tasarımlar oluşturabileceklerin sayısal veriler ile gözlemlenmiştir.

Tablo 6. Türk sanat tasarımları ile ilgili tutum

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum		Ortalama
Türk Sanatları Tasarımlarına uygun eserler geliştirebilirim.	13,7	17,6	39,2	13,7	15,7	100,0	3,00
Türk Sanatları Tasarımı alanındaki ünlü sanatçıların eserleri hakkında bilgi sahibi olmak isterim.	14,7	12,7	31,4	28,4	12,7	100,0	3,12
Türk Sanatları Tasarımının Görsel Sanatlar derslerinin müfredatına eklenerek, ders içeriğinin çeşitleneceğini düşünüyorum.	19,6	12,7	28,4	23,5	15,7	100,0	3,03
Kendi kültürüm ve diğer kültürlere ait eserlerin benzerlik ve farklılıklarını ayırt edebilirim.	6,9	7,8	19,6	42,2	23,5	100,0	3,68
Türk Sanatları Tasarımını öğrenmekten ve uygulamaktan keyif alırım.	11,8	10,8	25,5	27,5	24,5	100,0	3,42

Değerlendirme

Son yıllarda eğitim alanında yaşanan belirgin değişimler ve ilerlemeler, sanat eğitiminin giderek artan önemini gözler önüne sermektedir. Bu değişimlerin bir sonucu olarak, görsel sanatlar dersi sadece öğrencilerin akademik başarılarını değil, aynı zamanda duygusal ve estetik gelişimlerini destekleyen bir araç haline gelmiştir. Öğrencilerin bu ders aracılığıyla kendilerini ifade etmeleri, iç dünyalarını keşfetmeleri ve sanatsal bir bakış açısı kazanmaları sağlanmaktadır. Öğrenciler, çeşitli sanat eserlerini inceleyerek, görsel teknikleri öğrenip kendi yaratıcı potansiyellerini ortaya koyma fırsatı bulmaktadırlar. Ancak, her öğrencinin farklı bir bakış açısı ve yaratıcılık düzeyi olduğundan, ürünlerin değerlendirilmesi sürecinde çeşitlilik ve özgünlük ön plana çıkmaktadır.

Görsel sanatlar dersinin öğrencilere sunduğu bir diğer fayda ise kültürel mirası koruma ve yenilikçi sanat eserleri yaratma imkanıdır. Öğrenciler, geçmiş sanat eserlerinden ilham alarak kendi eserlerini oluştururken, hem kültürel mirası devam ettirme hem de yeni ve çağdaş eserler yaratma fırsatını elde etmektedirler. Bu süreç, öğrencilere geçmişin sanat anlayışını günümüz dünyasına uyarlamada esneklik kazandırırken, aynı zamanda yaratıcılıklarını da teşvik etmektedir.

Geçmiş sanat eserlerinin renk, form ve tema üzerine yapılan analizleri, öğrencilerin farklı bakış açıları geliştirmesine ve yeni düşünce tarzları oluşturmasına yardımcı olmaktadır. Geleneksel sanat eserlerini günümüzün unsurlarıyla bir araya getirerek estetik bir sentez oluşturmak, öğrencilerin sanatsal gelişimine büyük katkı sağlamaktadır. Bu süreç, öğrencilerin sadece sanat anlayışlarını derinleştirmekle kalmayıp aynı zamanda kendi kültür ve değerlerini sanat aracılığıyla ifade etmelerine olanak tanır.

Görsel sanatlar derslerinin bu önemli kazanımları desteklemesi ve öğrencilere sanatın gücünü keşfetme fırsatı vermesi, bu derslerin eğitim sistemindeki önemini artırmaktadır. Öğrencilerin sanat anlayışını derinleştirerek kendi özgün bakış açılarını geliştirmeleri, kişisel ve entelektüel gelişimlerine önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, görsel sanatlar dersleri geleneksel eğitim anlayışı içinde temel sanat eğitimi olarak değerlendirilmekte ve öğrencilerin sanatın evrensel dilini kullanarak dünyayı daha derinlemesine anlamalarına olanak sağlamaktadır.

Araştırmanın amacı, ortaokul seviyesinde görsel sanatlar eğitimi alan öğrencilerin Türk sanatlarındaki motiflerin ve renklerin öğrenilmesi konusunda desteklenmesidir.

Araştırmanın amacı, orta okul seviyelerinde görsel sanatlar eğitimi alan, yaşları 10 ila 13 arasında değişmekte olan 100 öğrenci üzerinde gözlem yapılmıştır.

Bu araştırmada veri toplama metodu olarak, gözlem ve ankete dayalı sayısal veriler kullanılmıştır.

KAYNAKÇA

Bayram, N. (2009). Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Bebeğim ve Ben. (1984). Bebeğim ve Ben, 5, 1092.

Binbaşıoğlu, C. (1981). Özel Öğretim Yöntemleri. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.

Dikmen, E. (2002). Günümüz Çocuk Tekstillerinde Baskı Desenleri. İSTANBUL: T.C. Marmara Üniversitesi.

Erim, G. (2000). Rengin Psikolojik Etkileri. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(1).

Gençaydın, Z. (1993). Sanat Eğitimi. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Kavasoğlu, B. R. (2021). RENK. Ankara, Türkiye: İKSAD Yayın Evi.

Kırışoğlu, D. O. (2002). Sanatta Eğitim, Görmek, Öğrenmek, Yaratmak (2. b.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Küçük, N. S. (2020). Çocuk Resimleri Analizi ve Psikoloji Resim Testleri Eğitimi Ders Notları. Aknet Eğitim.

Maroto, M. D. (2001). Colours Across Cultures: Translating Colors in Interactive Marketing Communications. Mart 24, 2024 tarihinde https://www.academia.edu/6647564/Colours_Across_Cultures_Translating_Colours_in_Interactive_Marketing_Communications adresinden alındı

Okan, K. (1999). Öğretmenliğe Giriş Soruları. Ankara: Okan Yayınları.

Özer, D. (2012, Aralık). Toplumsal Düzenin Oluşmasında Renk ve İletişim. Sosyal Bilimler Araştırmaları Bilgisi, 3(6), 261-281.

Sözen, M. (2003). Sinemada Renk ve Sembolik Anlamlar (1.Baskı b.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Yavuzer, H. (1992). Resimleriyle Çocuk,. Remzi Kitapevi.

ÇOCUKLARIN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİNALARINDAKİ MEKANLAR İLE EV MEKANLARI ARASINDA KURDUKLARI BİLİŞSEL İLİŞKİNİN İRDELENMESİ

THE COGNITIVE RELATIONSHIP BETWEEN THE SPACES IN PRESCHOOL EDUCATION BUILDINGS AND HOME SPACES OF CHILDREN

Dr. Öğretim Üyesi Mine TUNÇOK SARIBERBEROĞLU

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü; Gölköy Yerleşkesi 14030 - Merkez / Bolu /Türkiye

ORCID No: 0000-0002-6931-0539

Cansu AYDIN

Lisans Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü ; Gölköy Yerleşkesi 14030 - Merkez / Bolu /Türkiye

ORCID No: 0009-0005-8892-3217

Özet

Bu çalışma, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünde "Çevresel Psikoloji ve Mekan Algısı" dersi kapsamında 4-5 yaş çocuklarının okul mekanları ile evleri arasında kurdukları bilişsel ilişkiyi irdelemektedir. İlk çocukluk yıllarında ev ile kurulan duyuşsal ve bilişsel ilişkinin okul mekanı ile ilişkisine odaklanan bu alan çalışması, üç aşamalı bir yöntemi benimsemektedir. İlk aşamada, çocukların okul içerisinde en çok vakit geçirdikleri yerler öğretmenlerin yardımıyla tespit edilmiş ve çocukların bu alanlardaki davranışları gözlenmiştir. İkinci aşamada çocuklarla bu alanlarda bir araya gelinerek, "Bu mekan sana evinde nereyi hatırlatıyor?", "Gezdiğimiz alanda kendine ait hissettiğin alan neresidir?", "Kendine ait özel bir eşyanı bu alanda nereye bırakırdın?", "Korktuğunda gezdiğimiz alanın neresine saklanırdın?" gibi sorular yöneltilmiştir. Üçüncü aşamada ise sınıflarında öğrencilere "Evinizde okulunuzdaki hangi eşyanın bulunmasını isterdin?" şeklinde bir soru sorulmuş ve çizim yapmaları istenmiştir. Bu şekilde, ev ve okul arasında kurulan bilişsel ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen veriler, sorulara verilen sözel yanıtlar ile çizimlerin içerikleri karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Çalışma kapsamında, çocukların okul binalarındaki merdivenler, pencereler, zemin kaplamaları gibi fiziksel öğeleri evlerindeki yaşam alanlarıyla ilişkilendirdikleri, sınıf içlerindeki dolap, masa ve sandalye gibi kendilerine ait eşyaları da okul mekanındaki güvenli alanlar olarak benimsedikleri tespit edilmiştir. Elde edilen veriler, çocukların okul öncesi mekanlarında fiziksel benzerlikler üzerinden evleri ile ilişki kurdukları mekanları daha çok içselleştirdiğini ve bu alanların düzenlenmesinde kendilerine tanımlanan alanlarda da güvende hissettikleri sonucunu ortaya koymuştur. Çalışma, çocuklar için tasarlanan alanlara onların gözünden bakarak bilişsel ve davranışsal karşılıklarını irdelemesi açısından bu alandaki yaklaşımlara katkı sağlayabileceğini düşünmektedir. Elde edilen veriler, çocuk mekanları tasarımında tasarım kararlarının çocukların görüşleriyle zenginleştirilmesinin önemini vurgulamakta ve bu yaklaşımın bir sonraki çalışmalara ışık tutmasının gerekliliğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler : Okul öncesi çocuk mekanları, Ev kavramı, Mekansal davranış, Mekansal bilişim

Abstract

This study is based on the question of how to examine the cognitive relationship between the school spaces and homes of 4-5 year-old children, which was prepared within the scope of the Environmental Psychology and Perception of Space course at Bolu Abant İzzet Baysal University Faculty of Architecture, Department of Architecture. A three-staged method was determined within the scope of the field study, focusing on the relationship between the affective and cognitive relationships established with the home in early childhood and the school space. In the first stage, the places where children spend the most time at school were identified with the help of teachers, and children's behaviors in these areas were observed. In the second, the children were asked: "Where does this place remind you of your home?" "What is the area where you feel you belong?" "Where would you leave your special item in this area?" "Where would you hide in the area we visited when you were scared?". In the third stage, the students were asked a question such as "Which item from your school would you like to have in your home?" they were asked to draw; it was aimed to examine the cognitive relationship they established between home and school. The data obtained were interpreted by comparing the verbal answers to the questions with the contents of the drawings. Within the scope of the study, it was determined that children associated physical elements such as stairs, windows, and floor coverings in school buildings with their living spaces at home and that they adopted their belongings such as cabinets, tables, and chairs in the classroom as their safe spaces in the school space. The data obtained from the study concluded that in preschool spaces, students internalize the spaces they associate with their homes through physical similarities and feel safe in the spaces defined for them in the organization of these spaces. The study is thought to contribute to the approaches in this field to examine their cognitive and behavioral responses by looking at the spaces designed for children through their eyes. The data obtained emphasizes the importance of enriching the design decisions in the design of children's spaces with children's views, and this approach should be shed light on in the following studies.

Key words: Preschool Spaces, The Idea of Home, Spatial Behavior, Spatial Cognition

EXAMINATION OF THE CHILD FRIENDLY MUSEUM CONCEPT IN THE CONTEXT OF INCLUSIVE DESIGN CRITERIA

ÇOCUK DOSTU MÜZE KAVRAMININ KAPSAYICI TASARIM KRİTERLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Buket UYGAR

Yıldız Technical University, Architecture Faculty, Department of Architecture, Istanbul, Turkiye

ORCID ID Number: 0009-0008-3745-5451

Assoc. Prof. Selin YILDIZ

Yıldız Technical University, Architecture Faculty, Department of Architecture, Istanbul, Turkiye

ORCID ID Number: 0000-0001-6913-6940

Özet

Çocuk, doğumundan itibaren çevreyle ilişki kurar. Çocuğun fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimini etkileyen yapılı çevre, bu bağlamda çocuğun hayatında önemli bir noktaya gelmektedir. Oysa çocuklar, hızla büyüyen ve gelişen kentlerde, yetişkinler için tasarlanıp inşa edilen mekanlarda, büyümek ve yaşamak zorunda kalmaktadır. Kentin ve çevrenin bireyin gelişimi üzerindeki büyük rolü sebebiyle, kentsel ölçekten yapı ölçeğine kadar tasarımın aile ve çocuğu gözetmesi hem kullanıcı hem de dolaylı olarak tüm toplum için olumlu etkiler yaratır. Özellikle fiziksel, ekonomik ve teknolojik düzenlemelerin yeterliliği çocukların sağlıklı, güvenli ve gelişime açık büyümelerine; özgür bireyler olarak toplumla ilişki kurmalarına yardımcı olur.

Müzeler, kentlerde toplumsal, kamusal alanlar olarak yer alır. Çocuklar için bir öğrenme alanı olan müzeler farklı koşullara bağlı olarak çocuklar ve çocuklu aileler için birer etkileşim ve gelişim mekanı haline gelir. Çocuk dostu müzelerin ortak amacı, çocuklara; etkileşime girebileceği, keşfedebileceği, üretebileceği ve bunları yaparken güvende ve özgür olabileceği bir mekan sunmaktır. Bu nedenle çocuk dostu müzeler ülkemizde de üzerinde durulması ve geliştirilmesi gereken bir kavram haline gelmiştir.

Bu çalışma ülkemizde ve dünyadaki seçilmiş müzeler üzerinden, erişilebilirliği destekleyen kapsayıcı tasarım ilkeleri bağlamında çocuk dostu müzelerin özelliklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda müzelerin fiziksel koşulları, mekânsal düzenlemeleri, öğrenme mekanları, aktivite alanları, ekonomik yeterlilikleri ve teknolojik uygulamaları ele alınarak araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Dostu Kent, Çocuk ve Aile Dostu Müze, Kapsayıcı Tasarım, Evrensel Tasarım, Erişilebilirlik.

Abstract

The child establishes a relationship with the environment since birth. In this context, the built environment, which affects the physical, mental and social development of the child, comes to an important point in the child's life. However, children are forced to grow up and live in rapidly growing and developing cities, in spaces designed and built for adults. Due to the great role of the city and the

environment on the development of the individual, the design's consideration of family and children, from the urban scale to the building scale, creates positive effects for both the user and indirectly the whole society. In particular, the adequacy of physical, economic and technological arrangements helps children grow up healthy, safe and open to development; It helps them establish relationships with society as free individuals.

Museums are located as social, public spaces in cities. Museums, which are learning areas for children, become places of interaction and development for children and families with children, depending on different conditions. The common goal of child-friendly museums is to provide children with; To offer a place where children can interact, explore, produce and be safe and free while doing so. For this reason, child-friendly museums have become a concept that should be emphasized and developed in our country.

This study aims to examine the characteristics of child-friendly museums in the context of inclusive design principles that support accessibility, through selected museums in our country and around the world. In this context, the physical conditions, spatial arrangements, learning spaces, activity areas, economic sufficiency and technological applications of museums were investigated.

Keywords: Child Friendly City, Child and Family Friendly Museum, Inclusive Design, Universal Design, Accessibility.

OTİZM-DOSTU TASARIM YAKLAŞIMLARI VE UYGULAMALARI

AUTISM-FRIENDLY DESIGN APPROACHES AND PRACTICES

Doç. Dr. Gülcan MİNSOLMAZ

KLÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Kırklareli Üniversitesi, Kayalı Yerleşkesi 1. Merkezi Derslik Binası, Cumhuriyet Mahallesi Üniversite Bulvarı Merkez/Kırklareli, Türkiye,

ORCID No: 0000-0002-8259-8071

Özet

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), doğuştan gelen ya da yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan, sosyal etkileşim ve iletişimde gecikme ya da sapma ile kendini gösteren, yineleyici-sınırlı-olağan dışı davranış/ilgilerin olduğu, karmaşık bir nöro-gelişimsel farklılıktır. Otizmin görülme sıklığının giderek artması, belirtilerin erken çocukluk çağlarında gözlemlenmesi ve tedavinin sadece eğitim ile mümkün olması bireyin "çocukluk dönemi"nin özel olarak incelenmesini gerekli kılmaktadır. Erken yaştaki beynin en yüksek kavrama gücüne sahip olduğu dikkate alındığında, bu yaşta otizmi bir çocuğun duyusal bir ortama maruz kalması gelişim sürecine katkı sağlamaktadır. Böylece çocuk, beceri geliştirme bilgisini edinmekte ve bunları duyu dostu bir ortamda uygulamaya başlamaktadır. Çocuk büyüdükçe, yavaş yavaş kademeli bir geçişle nöro-tipik bir çevreye uyum sağlamayı öğrenmekte ve günlük çevreye karşı idare edilebilir bir dayanıklılığa sahip olabilmektedir. Bu bakış açısıyla mimarın birincil sorumluluğu, otizmli çocuklar için farklı işlevlerde tasarımlar üretirken bir yandan da çocuğun farklı duyusal hassasiyetlerine göre gelişimlerini destekleyen, her türlü ihtiyaçlarına cevap veren, kendilerini rahat hissettikleri, bağımsız olarak hareket edebildikleri güvenli ve konforlu mekanlar/binalar tasarlamaktır. Bu bağlamda otizm ile ilişkili olarak mimarlık alanında yapılan araştırmaların da ortaya koyduğu gibi, çalışmanın ana tartışma konusu olan "çok duyulu tasarım", "kapsayıcı/evrensel tasarım", "biyofilik tasarım" gibi "otizm-dostu tasarım yaklaşımları"nın sözü edilen hedefleri karşıladığı görülmektedir. Çalışma, otizm-dostu tasarım yaklaşımları literatür araştırması ile açıklamaktadır. Sonrasında bu yaklaşımlar ile ülkemizde ve dünyada uygulanmış farklı işlevlerdeki bina tasarımlarını incelemektedir. Yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda, ülkemizde mimarlık ve tasarım alanında otizm konusunda farkındalığın henüz yeteri kadar oluşmadığı, otizmli çocuklar için çok az sayıda tasarım üretildiği, yapılan tasarımların da ağırlıklı olarak eğitim odaklı olduğu görülmektedir. Yurtdışında ise farkındalığın çok yüksek olduğu, eğitimin yanında barınma, sağlık, kültür ve rekreasyon işlevli pek çok tasarım uygulamalarının yapıldığı, özellikle "otizm-dostu" anlayışıyla tasarım sürecine başlanıldığı ve bu konuda tasarım rehberlerinin geliştirildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), mimarlık, otizm-dostu tasarım yaklaşımları.

Abstract

Autism Spectrum Disorder (ASD) is a complex neurodevelopmental difference characterized by delays or deviations in social interaction and communication, as well as repetitive-restricted-unusual behaviors/interests that manifest either from birth or in the early years of life. The increasing prevalence of autism, the observation of symptoms in early childhood, and the possibility of treatment only through education necessitate the special examination of an individual's "childhood period." Considering that the brain has its highest grasping power at an early age, exposure to a sensory

environment at this age contributes to the developmental process. Thus, the child acquires skill-building knowledge and begins to implement them in a sensory-friendly environment. As the child grows, they gradually learn to adapt to a neurotypical environment and develop a manageable resilience to the daily environment. From this perspective, the primary responsibility of the architect is to design spaces/buildings that are safe and comfortable, where individuals with autism feel comfortable, can move independently, and meet all their needs while producing designs for different functions for autistic children, supporting their development according to their different sensory sensitivities. In this context, as revealed by research in the field of architecture related to autism, approaches such as "multi-sensory design," "inclusive/universal design," and "biophilic design," which are the main topics of this study, are seen to meet the mentioned objectives of "autism-friendly design approaches." The study explains autism-friendly design approaches through literature review. Then, it examines building designs for different functions implemented in our country and worldwide with these approaches. As a result of the research and examinations, it is observed that awareness about autism in architecture and design has not yet formed adequately in our country, very few designs have been produced for autistic children, and the designs made are mainly education-focused. Abroad, however, awareness is very high, and besides education, many designs are implemented for housing, health, culture, and recreation functions, especially starting the design process with the "autism-friendly" approach and developing design guides in this regard.

Keywords: Autism Spectrum Disorder (ASD), architecture, autism-friendly design approaches.

MÜZİĞİN EĞİTİMSEL AÇIDAN KULLANIMINA DAİR BİR İNCELEME

A REVIEW ON THE EDUCATIONAL USE OF MUSIC

Doç. Dr. İsmail ÇELİK

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü/ Eğitim Programları ve Öğretim ABD., İbrahim Çeçen Ünv., 04100 Yolugüzel, Ağrı, Türkiye.

ORCID No: 0000-0002-6612-9224

Özet

Bu çalışmanın amacı, müziğin her alanda kullanıldığı gibi eğitim alanında da kullanılabilirliğine dair bir inceleme yapmaktır. Konuyla ilgili olarak daha önce yapılan çalışmalar incelenerek, eğitim açısından hangi noktalarda müziğin kullanıldığı ve kullanılması gerekliliğine yönelik durumlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Müzik insanoğlunun hayatına doğumuyla girmiş ölümüne kadar her daim kendisiyle var olmaya devam etmiştir. Bu varoluşun dinden sanata, ekonomiden eğitime hemen hemen her alanda çeşitli katkılar sunduğuna hepimiz şahit olmaktayız. Çocuk dünyaya geldiğinde sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okunmasıyla başlayan bu süreç, eğitim hayatına da yansımakta, akademik başarı noktasında da oldukça etkileyici bir rol üstlendiği de bilinmektedir. Müziğin beden eğitimi, ruh eğitimi, din eğitimi ve iletişim alanlarında geçmişten bugüne kadar kullanıldığı görülmekle birlikte akademik hayat açısından eksikliklerin bulunduğunu da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Dolayısıyla çalışmamızda müziğin eğitimsel faaliyetlerde de kullanılması özellikle eğitim programlarında öğretimsel mesaj tasarımı noktasında olması gereken var olma zorunluluğuna dair değerlendirmelere yer verilecektir. Hemen hemen her üniversitede bulunan Eğitim fakültesi müzik öğretmenliği bölümü, Devlet Konservatuarı veya Güzel sanatlar Fakültesi bünyesinde açılan müzikoloji bölümleri, eğitimsel faaliyetler noktasında iş birliği yapılabilecek bölümler arasında yer almaktadır. Bu minvalde Millî Eğitim Bakanlığının Yüksek Öğretim Kurulu ile çalışarak öğretim teknolojileri kapsamında çeşitli ürünler ortaya koyabilmelerine olanak tanınmalıdır. Bu ürünler sayesinde çocukların öğrenmeleri daha eğlenceli hale getirilerek akılda kalıcılık gerçekleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Müzik Eğitimi, Öğretim Teknolojileri

Abstract

The purpose of this study is to make an examination of the usability of music in the field of education, as it is used in every field. By examining previous studies on the subject, it has been tried to reveal the points at which music is used and the necessity of using it in terms of education. Music entered the life of human beings with their birth and has always continued to exist with them until their death. We all witness that this existence offers various contributions in almost every field, from religion to art, from economy to education. This process, which begins with the call to prayer in the right ear and the iqama in the left ear when the child is born, is also reflected in his educational life, and it is known that it plays a very impressive role in terms of academic success. Although it has been seen that music has been used in the fields of physical education, spiritual education, religious education and communication from past to present, it should also be taken into consideration that there are deficiencies in academic life. Therefore, our study will include evaluations about the necessity of using music in educational activities, especially in terms of instructional message design in educational programs. The music teaching department of the Faculty of Education in almost every university, the musicology departments opened within the State Conservatory or the Faculty of Fine

Arts are among the departments with which cooperation can be made in terms of educational activities. In this regard, the Ministry of National Education should be allowed to work with the Higher Education Council to produce various products within the scope of instructional technologies. Thanks to these products, children's learning will be made more fun and retention will be achieved.

Keywords: Education, Music Education, Instructional Technologies

ÇOCUK KİTAPLARI İLLÜSTRAYONUNDA HİKAYE ANALİZİ VE RESİMLEME SÜRECİNİN SONUÇ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

STORY ANALYSIS IN CHILDREN'S BOOKS ILLUSTRATION AND THE EFFECTS OF THE ILLUSTRATION PROCESS ON THE RESULT

Doç. Cem KARA
Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Sanatlar Bölümü, İstanbul / Türkiye

ÖZET
Bu çalışma; çocuk kitapları illüstrasyonu konusunda eğitim alan lisans öğrencilerinin uygulama süresince yaptıkları planlamalar ile uygulama sonucunda ortaya çıkarttıkları resimlemeler arasındaki etkileşimi, karar verme aşamalarını gözlemlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma yönteminin temelini oluşturan hikâye analizi ve eskiz çizimi bölümlülerinde alınan kararların resimlemelere yansıtılma biçimleri değerlendirilmiş, bu yöntem ile görsel çözümlemelerin gelişim aşamaları incelenmeye çalışılmıştır. Başından sonuna kadar tüm resimleme sürecinin sonuç çalışmasına yaptığı dönüştürücü etkinin nasıl ve ne derece olduğu üzerinde durulmuştur. Örneklem olarak; Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Sanatlar Bölümü 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılı Çocuk Kitapları İllüstrasyonu dersini seçen 10 öğrencinin yaptığı kitap resimleme uygulamaları kullanılmıştır. Buna göre öğrenciler sıklıkla resimleme öncesinde hikâyenin ana hatlarını öğrenmek ve konu hakkında genel bir fikir sahibi olmak için yaptıkları yüzeysel inceleme yerine, bir form aracılığı ile detaylı analiz yapmaya yönlendirilmişlerdir. Hikâye analizi sonrasında ise yazılı açıklamalarla (karar açıklamalarıyla) desteklenecek olan eskiz çizimlerinin yapılması istenmiştir. Bu aşamaların sonucunda karakter(ler), çevre ve nesnelere ait form, renk ve teknik yaklaşım, kompozisyon kurguları, öne çıkartılacak noktalar ve bir illüstratör olarak hikâyeyi zenginleştirecek olan metin dışı katkıların neler olacağı; birbirinden bağımsız ya da kopuk kararlar şeklinde değil bir bütünün birbirini tamamlayan parçaları olarak ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Sonuç olarak araştırma; çocuk kitapları resimlemesinde hikâyeye ait ana düşünce, konu ya da duyguyu aktarabilmek için bilinçli bir planlamaya ihtiyaç duyulduğunu, bu yönüyle de resimleme sürecinin aslında bir çeşit tasarlama süreci gibi düşünülmesi gerektiğinin altının çizmiştir.
Anahtar Kelimeler: Çocuk Kitapları, İllüstrasyon, Hikâye Analizi

ABSTRACT
This study was conducted to observe the interaction and desicion making stages between the plans made by undergraduate students studying children's book illustration and the illustrations they produced as a result of the practice. The ways in which the decisions taken in the story analysis and sketching sections, which form the basis of the research method, are reflected in the illustrations were evaluated and the development stages of the visual results were tried to be analyzed with this method. The transformative impact of the entire illustration process from start to finish on the final work is emphasized. As a sample; The book illustration works of 10 students who chose the Marmara University Faculty of Fine Arts, Department of Graphic Arts, 2022-2023 Academic Year Fall Semester Children's Books Illustration course were used. In this direction, students were directed to make a detailed analysis on a form instead of the superficial analysis they often do before illustrating in order to learn the main outlines of the story and to have a general idea about the subject. Following the story analysis, participants were asked to make sketches to be supported by written explanations (decision explanations). As a result of these stages, it was emphasized that as an illustrator, form, color and technical approach, compositional constructions, points to be highlighted, non-textual contributions that will enrich the story should not be considered as independent or disconnected

decisions, but as complementary parts of a whole. As a result, the research underlined the need for a conscious planning in illustrating children's books in order to convey the main idea, theme or emotion of the story, and that the illustrating process should actually be considered as a kind of design process.

Key words: Children's Books, Illustration, Story Analysis

Giriş

Çocuk edebiyatı ürünleri çocukların gelişim süreci içinde çevrelerini tanıma, kıyaslama yapma, dilsel ve estetik dağarcıklarını artırma, neden-sonuç ilişkileri kurma, yaratıcılıklarını geliştirme ve gelişime sebep olacak yararlı alışkanlıklar edinme gibi temel kazanımlar açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Kısaca çocukların duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren ürünlerin genel adı" olarak tanımlanmaktadır (Sever, 2008, Akt. Deniz ve Gönen, 2020). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere çocuk edebiyatı ürünlerinde metin ve görsel unsurlar olmak üzere iki temel öge ile karşımıza çıkmaktadır. Her bir metin yeni dünyalara açılan yol göstericiler ise görsel unsurlar yani resimlemeler de bu yol göstericilerin anlattıklarını hem destekleyen hem de açıklayan ayrılmaz yardımcılardır. Dikeç'in belirttiği üzere metinlerde kullanılan illüstrasyonlar, anlam bütünlüğünü sağlama görevini de üstlenmektedirler (Dikeç, 2004, Akt. Türkben, 2019). Sever ise resimlerin, kendi başlarına önemli bir işleve sahip oldukları gibi metinle birlikte düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan uyaranlar olarak belirtir (Sever, 2013, Akt.: Türkben, 2019). Bu alıntıda belirtilen illüstrasyonların metne yeni anlamlar kazandırma özelliği, görsel unsurların çocuk edebiyatındaki önemini vurgular niteliktedir. Erdal ve Erdal'ın Mary Northrup'dan yaptığı aktarmada ise çocuk kitaplarında sözcükler ve resimlerin birlikte çalışması gerektiğini "biri diğerini destekler ve üzerine inşa eder hatta onu karşılıklı dönüştürür" dediği belirtmektedir (Akt. Erdal ve Erdal, 2023).

Çocuk edebiyatının özellikle okul öncesi dönem eserlerinde metinlerin görece daha az ve resimlemelerin ise daha geniş yer tutması resimleyen için bir taraftan yaratıcılığını kullanacağı özgür alanları oluşurken bir taraftan da yine resimlemeler ile metni genişletecek detayları ona ekleme şansını tanımaktadır. Resimleyenin bu şansı Sever'in de belirttiği gibi okuma-yazmanın öğrenilmesinin hemen öncesinde işitme ve görme duyularının yoğun olarak kullanılmasından da kaynaklanmaktadır. Sever'e göre erken yaşlardaki öğrenmeler, deneyimler dinleme becerisine dayanır. Annelerin çocuklarına okudukları ya da anlattıkları ninniler, tekerlemeler, masallar çocuğun işitme duyusuna; resimler ise görme yolu ile işittiklerini somutlaştırmasına, anlamlandırmasına, algı düzeylerine göre onlara anlam yüklemesine aracılık ederler (Sever, 2008, Akt. Karatay, 2011). Bu konuda Karatay'da görseller, metinde ve/veya kitapta işlenen konunun, anlatılan olayın zihninde canlanmasına imkân sağlar. Ayrıca işlenen konu ve ana düşünce ile ilgili çocuğun ön bilgilerini harekete geçirmek; daha sonra, gerektiğinde öğrendiklerini tekrar hatırlaması için öğrenme sürecinde zihnin kavram şemalarını oluştururlar demektedir (Karatay, 2011). Elbette bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus metin ile resimlemeler arasındaki uyumun ne derece olacağı, resimlemelerin metindeki anlamını genişletme özelliğinin nasıl kullanılacağıdır. Öyküyü hem metin hem de resimler birlikte anlatmakta ve bu iki öğe, etki oluşturmada eşit derecede önem taşımaktadır. Bu nedenle metin ve resim uyumu resimli öykü kitaplarının sahip olması gereken en önemli özelliklerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Martinez ve Harmon, 2012; Nikolajeva ve Scott, 2019; Sipe, 2008, Akt. Deniz ve Gönen, 2020). Resim-metin ilişkisi bir bütünlük içinde düşünülmeli, birbirinden bağımsız olmamalı, metnin ve resmin bütünleşmesinden doğan görsel zenginlik çocukların dünyasına sunulmalıdır. Resimlemenin metinden koptuğu noktada çocukların ilgisi dağılır ve resmin görsel alandaki önemli etkinliği ortadan kalkmış olur (Kılıç, 2003, Akt. Türkben, 2019). Bu tespitlerden de anlaşılacağı üzere resimlemelerin çeşitli detaylar ile metni genişletme özelliği yine metnin anlam sınırları içinde olması kuralı ile doğru orantılıdır.

Resimsel anlatımlar, metinde geçeni ortaya koymanın ötesinde, metnin planı ya da ana düşüncesiyle örtüşen ama bunun yanında yeni ve zengin ayrıntılara da sahip yeni bir konumdadır artık ya da böyle olmadır. Bu gelişme karmaşaya sebep olmayacak, algılamayı zorlaştırmayacak dizeyde tutulduğunda çocuğun hayal gücü ve yaratıcılık kazanımlarına katkı sağlayacaktır (Kara, 2012) Bir çocuk kitabında metinden yola çıkılarak oluşturulan resimlemelerdeki özgün yön, bütünü (tüm görünümü) oluşturan detay kullanımlarında saklıdır. Detay kullanımı içeriğin zenginleştirilmesini, daha iyi anlaşılmasını ve asil önemlisi kimliksiz bir yapı sergilenmesinin önüne geçilmesini sağlar (Kara, 2023). Bu tespitlere göre resimleyenin metinin anlamanı genişletecek detay kullanımına yer verebilmesi için ise öncelikle iyi bir hikâye analizi yapması ve böylece metnin anlamsal ayrıntılarını da yeterince içselleştirmesi gerekmektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde kitaplardaki metin içeriğinin analizinde çeşitli başlıkların öne çıktığı görülmektedir. Kitaplarda içerikle ilgili unsurlar "kitabın türü, işlenen konu ve tema, karakterler, dil ve üslup, plan (konu ve olayların dizilişi)" olarak sıralanabilir (Demircan, 2006; Gönen ve Diğerleri: 2011, Akt. Bulut ve Kuşdemir, 2013). Sever (1995) de çocuk kitaplarının içerik özelliklerini tema, konu, kahramanlar, plan ve üslup, dil ve anlatım olarak sıralamaktadır (Akt.: Bulut ve Kuşdemir, 2013). Bu alıntılardan yola çıkarak, resimleyenin çalışmasına başlamadan önce yapacağı hikâye analizinde resimleme eylemi de göz önünde bulundurularak belirlenebilecek analiz başlıkları şu şekilde ifade edilebilir:

- Hikayedeki ana düşünce ya da tema,
- Hikâyenin ana karakteri(leri) veya kahramanı(ları) ve yardımcı karakterleri (fiziksel ve kişilik özellikleri açısından),
- Hikâyede geçen mekân(lar),
- Hikâyenin konusu ve planı, (geçen önemli olay(lar) ve sahneler şeklinde)
- Varsa hikâyenin geçtiği zaman dilimi,
- Hikayedeki hissedilen baskın duygu,
- Hikâyede yer verilen önemli nesne(ler) (yapısal ve metaforik özellikleri açısından)

Bu değerlendirmeye göre belirlenen mekân, zaman, baskın duygu ve önemli nesne(ler) gibi analiz başlıkları resimleme eylemi göz önünde bulundurularak, resimleyenin yapacağı konu analizi ile birlikte ulaşılabilecek ve resimlemelerin kurgusu için ihtiyaç duyulan başlıklar olarak düşünülebilir. Bununla birlikte tema, karakterler ve plan gibi analiz başlıkları ise hem edebiyat hem de resimleme alanı açısından da önemli analiz başlıklarıdır. Bu başlıklar hakkında yine alanyazında yapılan taramada şu temel bilgilere ulaşılmaktadır:

Bulut ve Kuşdemir, Seven'in (2011) tema için ana fikir kelimesini de kullandığını ve eserde iletilmek istenen temel duygu ve düşünceyi tema olarak tanımladığını aktarmaktadır (Akt.: Bulut ve Kuşdemir, 2013). Deniz ve Gönen'in yaptığı bir başka alıntıda ise öykü ne anlama geliyor, öyküyü birbirine bağlayan büyük fikir nedir, öyküdeki ana karakterin hayatla ilgili ifade ettiği düşünceler nelerdir, öyküde hangi değerlere yer verilmektedir, öykünün mesajı nedir sorularının cevabı temayı anlatmaktadır (Cramer, 2004) denilmektedir (Akt. Deniz ve Gönen, 2020).

Öykünün ana karakteri olaylara yön veren kişi olduğu için çocuklar ana karakter ile özdeşim kurmayı istemektedir. Bu nedenle çocuklara yönelik eserlerde kahramanların özellikleri fiziksel ve ruhsal özellikler açısından abartısız ve inandırıcılık düzeyi yüksek olması gerekmektedir. Öyküdeki olaylara bağlı olarak ana karakterin değişen kişilik özellikleri, çocuğun insan gerçekliğine dair durumları anlamasına katkıda bulunmaktadır (Sever, 2008, (Akt. Deniz ve Gönen, 2020). Karakterler; tanımlamalar, eylemler, davranışlar ve öyküdeki diğer karakterlere verdikleri tepkiler yoluyla yaratılmakta; fiziksel olarak kendilerine has özellikleri taşıyabilmektedir. Öyküler, karakterler ve karakterlerin yaptıkları seçimler ile ilerlemektedir (Cramer, 2004, Akt. Deniz ve Gönen, 2020).

Plan; konu, kahraman ve temanın belirli bir düzen içinde çocuk kitabına yerleştirilmesidir. Bu yerleştirme edebi türe bağlı olarak birbirinden farklılık gösterir (Parayno,1997, Akt: Seven, 2011, Akt. Bulut ve Kuşdemir, 2013). İyi ve dikkatli bir şekilde hazırlanan bir plan sayesinde eserin ana fikri kolayca anlaşılabilmektedir. Başlangıç, düğüm ve sonuç evreleri birbirini doğal ve anlamlı bir şekilde takip ettiği zaman eserin okur üzerindeki etkisi artmaktadır. Çocukların gelişim özellikleri göz önüne alındığında planda kısa bir giriş bölümü ile heyecanlı ve ilgi çekici olayları kapsayan bir düğüm bölümünün olması gerekmektedir. Sonuç bölümünün çocukların ilgisini koruyacak şekilde, beklenmedik olayları içeren bir çözümle sonuçlanması önerilmektedir (Oğuzkan, 2013, Akt. Deniz ve Gönen, 2020).

Girişte belirtilen tüm bilgiler dahilinde bu çalışma, 'çocuk kitapları illüstrasyonu alanında eğitim alan lisans öğrencilerinin uygulama süresince yaptıkları planlamalar ile uygulama sonucunda ortaya çıkarttıkları final çalışması arasındaki etkileşimi incelenmek' amacıyla yapılmıştır. Bu amaç ile birlikte araştırmanın dolaylı amaçları arasında hazırlanacak hikâye analizlerinin resimlemelerde detay kullanımı ve metin dışı eklemeleri yapmaya teşvik etmesi ve kitap resimlemelerinde artı bir değer olarak, özgün çalışmaların önünü açacak kararların alınmasında öğrencilere kolaylık sağlayacak yöntemin gösterilmesi gibi amaçlar da yer almaktadır. Bu doğrultuda ortaya atılan araştırma sorusu ise; 'Detaylı bir hikâye analizi ve bu analiz sonucunda yapılacak eskiz çalışmaları, kitabın hikâye ve resimlemeleri arasındaki bütünlüğü kuvvetlendirilebilir mi? şeklindedir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel eylem araştırması yöntemi uygulanmıştır. Eğitim alanındaki anlamıyla eylem araştırması, Bogdan ve Biklen (1998) tarafından eğitsel çalışmaların ve öğretimin kalitesini artırmak ya da anlamak için gerçek okul ve sınıflarda araştırma yapma süreci olarak tanımlanmaktadır (Akt.: Şimşek, 2018). Bu yönüyle araştırmacının da rolü göz önünde bulundurularak katılımcıların gerçekleştirdikleri örnek kitap resimlemesi üretim sürecinin gözlem ve doküman analizlerine dayalı veri toplama araçları kullanılmıştır. Seçilen yöntemin örneklemi; Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Sanatlar Bölümü 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılı Çocuk Kitapları İllüstrasyonu dersini seçen 10 öğrenci ve resimleme çalışmalarıdır. Araştırma verileri betimleyici bir analiz ile yorumlanmıştır. Betimsel analizde amaç, görüşme ve gözlem sonucu toplanan verilerin düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuyla buluşturulmasıdır. Çoğu betimsel analizde veriler önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, sınıflandırılan verilere ilişkin bulgular özetlenir ve özetler ise araştırmacının öznel birikimi ile yorumlanır (Kitzinger, 1995;

Kvale, 1994) (Akt.: Baltacı, 2019). Bu doğrultuda öncelikle araştırmacı ve katılımcının hikaye analizleri dikkate alınarak iki temel veri analiz grubu belirlenmiştir. Bu iki temel gruba bağlı olmak üzere beş farklı kategoride verilerin (resimleme çalışmalarının) analizleri yapılıp ilgili tespitlere ulaşılmıştır. Resim.1'de veri analizine dair grup ve kategoriler görülmektedir. Veri analizi aşamasında gözlem ve değerlendirmeleri yapılan resimlemelerde hikâye ile olan ilişki, hikayedeki anlamın nasıl somutlaştırıldığı üzerinde durulmuştur. Buna göre araştırmanın kapsamı da düşünülerek resimlemelerin plastik değerleri, illüstratörün teknik başarısı, stil ya da resimlemelerdeki yorum becerisi veya şekli gibi konular değerlendirmelerin dışında tutulmuştur.

		…… (Kitap No.)	……. (Kitap Adı)	
KATEGORİLER	Araştırmacının Hikaye Analizine Göre	Plastik unsurların (form, renk, teknik uygulama ve kompozisyon gibi) hikayedeki tema ve duyguyu destekleme şekli ya da düzeyi, *(hikayedeki karakterler, mekanlar ve varsa zamana ait belirleyici özelliklerin kullanımı)*		TESPİTLER
		Hikayedeki önemli nesneler veya metaforların kullanım şekli		
		Hikâyeyi zenginleştirecek olan ve resimleyenin eklediği metin dışı unsurların varlığı		
	Katılımcının Hikaye Analizine Göre	Hikâye analizinin istenen düzeyde yapılıp yapılmadığı ya da detaylı olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ve resimlemelere yansıma düzeyi		
		Eskiz çalışmalarındaki kararlar ile hikâye analizi arasındaki ilişki ya da tutarlılık		

Resim.1: Örnek veri analiz tablosu.

Bulgular

Araştırmanın uygulama sürecinde katılımcılar; okul öncesi döneme uygun olması kaydıyla resimlemek istedikleri kitap ve dolayısıyla hikayeleri kendileri seçmişlerdir (Resim.2). Bu uygulamadaki amaç; resimleyenin de kitap üzerinde belirleyici bir role sahip olması bilgisinin kullanılmasıdır.

Resim.2: Katılımcılar tarafından seçilen kitaplara ait kapak tasarımları.

Uygulamalarda resimleme aşamasına geçmeden önce sıklıkla hikâyenin ana hatlarını öğrenmek ve konu hakkında genel bir fikir sahibi olmak için yapılan yüzeysel inceleme yerine, önceden hazırlanmış bir form aracılığıyla (Resim.3) hikâyenin detaylı analizinin yapılması istenmiştir. Hikâye analizi sonrasında yazılı açıklamalarla (karar açıklamalarıyla) desteklenecek olan eskiz çizimleri gerçekleştirilmiştir. Eskiz çalışması sırasında alınan kararlar hikâye analiz etkinliğinin tespiti

amaçlıdır. Son aşamada ise hikâye kurgusunun tümünü içeren 6'şar (karşılıklı sayfa şeklindeki) resimlemeler üretilip uygulamalar tamamlanmıştır.

Resimleme için Hikaye Analiz Formu
1- Ana tema; *(Hikayenin ana teması nedir? Örn.; Sevgi)*
2- Karakterler; *(Ana karakter ve diğer karakterler nelerdir? Karakterlerin fiziksel özellikler ve kişilikler hakkında kısa bilgi veriniz.)*
3- Mekanlar; *(Hikayede geçen mekan ya da mekanlar nereleridir?)*
4- Konu; *(Hikayenin konusunu kısa bir özet –bir paragraf halinde yazınız.)*
5- Plan - Olaylar; *(Hikayeyi olay ya da sahnelere göre bölümlere ayırınız.)*
6- Zaman; *(Hikaye hangi zamanda geçmektedir?)*
7- Duygu; *(Hikayedeki baskın duygu nedir? Örn.; Karamsarlık)*
8- Nesneler; *(Hikayede geçen önemli nesneler nelerdir? Nasıl bir yapıya sahiplerdir?)*
9- Metaforlar; *(Hikayede metafor kullanımı var ise bu metaforlar [nesneler ya da karakterler] aslında neyi anlatmaktadır-temsil etmektedir? Örn.; Uçurtma – Özgürlük)*
Not: Hikayenin tüm metnini devam eden sayfaya yazınız.

Resim.3: Örnek hikâye analiz formu.

'Mutlu Su Aygırı' Kitabı İçin Yapılan Resimlemelerin Değerlendirilmesi

'Mutlu Su Aygırı' isimli kitap için yapılan resimlemelerde (Resim.4) özellikle ağaçlara ait formlar ve renk kullanımı bize Afrika Savanası'nda olduğumuzu hissettirmektedir. Kızılımsı renk ağırlığındaki sayfalar bu düşünceyi destekleyen önemli bir kullanımdır. Bununla birlikte ilk sahnedeki karamsar hava yerine aydınlık huzurlu bir görünüm tasarlanmıştır. Sahnelerdeki önemli anlar vurgulanmamakla birlikte resimlemeler genel olarak hikâyeyi direkt anlatma kaygısını taşımaktadır. Hikâyede karakterler ve hareketleri ön plana çıkmaktadır. Ayrıca bir metafor kullanımı da yer almamaktadır. Sahnelerde bir sonraki sahnenin yan karakterini de görmekteyiz. Bu durum sahneler arasındaki bağı kuvvetlendirmektedir. Diğer taraftan sahneler farklı bakış açısıyla üretilmeye çalışılmış ancak hikâyeyi zenginleştirecek detay kullanımına pek rastlanmamaktadır.

İllüstratöre göre hikâye özgüven eksikliği ile ilgilidir. Su aygırı olmanın özelliklerini beğenmeyen bir ana karakter mevcut olup önce bir sitem, sonra bir arayış ve en sonunda da mutluluk duyguları işlenmiştir. Bu analiz neticesinde, hikâye ile de uygun olacak biçimde ana karakterin farklı sahnelerdeki arayışlarına tanık olmaktayız. Bununla birlikte baştaki sitem ve sondaki mutluluk duyguları ise tam olarak aktarılamamıştır. İlk sahnede küçük su aygırının mutsuzluğunun göstergesi olarak sürüden farklı bir yerde daha kurak bir arazide gösterilmesi fikri hikâye analizi ile tutarlı bir karar olduğunu bize göstermektedir. Diğer sahnede maymunların çevikliğini gösterme fikri ise yine aynı şekilde hikâye analizi ile doğru orantılı olduğunu bize ifade etmektedir. Üçüncü ve dördüncü sahnelerdeki eylemler ya da kompozisyonlar hikâye analizinden uzak bir noktada farklı

yönlendirmelere sebep olabilecek ya da anlatımda kararsızlığa sebep olabilecek bir görünümdedir. Son sahnede sıcaktan bunalan bir su aygırının suya dalışı ifade edilmekle birlikte bu anlatımın hikâye ile olan ilişkisi daha az kurulabilmektedir.

Resim.4: ‘Mutlu Su Aygırı’ isimli kitap için yapılan eskiz çalışması ve orijinal resimlemeler.

‘Benim Battaniyem’ Kitabı İçin Yapılan Resimlemelerin Değerlendirilmesi

‘Benim Battaniyem’ isimli kitap için yapılan resimlemelerde (Resim.5) yapay bir renk kullanımı vardır. Figürlerdeki canlı renklere tezat solgun bir arka plan (mekân) kullanımı söz konusudur. Bu durumun sahnelerdeki eylemleri vurgulamak için oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Mekân ve zamandan çok hikayedeki karakterler ve eylemleri ön plandadır. Hikâyedeki en önemli nesne battaniyedir. Battaniye dostluğu simgeleyen, ona aracı olan bir metafordur. Bu metafor hikayedeki eylemlere uygun, sahnelerde yoruma açık olmayacak bir şekilde, gerçekçi olma kaygısıyla yer almaktadır. Ancak fiziki özelliklerini de tam olarak anlatılamamıştır. Sarı renk tüm renkler arasında en dikkat çekici olanıdır. Resimlemelerin kurgusu doğrudan hikâyeyi anlatmaya yöneliktir. Konuyu zenginleştirecek herhangi bir detay kullanımı ya da farklı bakış açısıyla anlatım, kompozisyon kullanımı bulunmamaktadır. Sahnelerdeki eylemler merkezi bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

İllüstratöre göre hikâyede dostluk teması işlenmiştir. Dostluğu anlatmada kullanılan battaniye yediuyur ve arkadaşlarını çeşitli maceralara sürüklemektedir. Resimlemelerde altı arkadaşın beraber bir battaniye etrafında birçok eylemde bulunduğunu anlamaktayız. Bize bir yardımlaşma ve dayanışma duygusunu, beraber olmayı hissettirmektedir. Battaniyenin bu amaçla araç olarak kullanıldığını görmekteyiz. İllüstratörün eskiz aşamasında aldığı kararlardan bazılarının hikâyeyi destekleyecek detaylar olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte hikâye analizinin illüstratörü, özellikle mimikler konusunda tavır almaya yönlendirdiği görülmektedir. 3. sahnede farklı bir bakış açısını kullanmak isteyen illüstratör sincap ile yediuyurun battaniyeyi, farenin de sincabın kuyruğunu çekerken

göstermiştir. Bu kullanım hikâyeyi destekler nitelikte olmakla birlikte ayrıca illüstratörün hikâyeyi zenginleştiren katkısına da örnek bir kullanımdır.

Resim.5: ‘Benim Battaniyem’ isimli kitap için yapılan eskiz çalışması ve orijinal resimlemeler.

‘Pek Ürkütücü Olmayan Ayı’ Kitabı İçin Yapılan Resimlemelerin Değerlendirilmesi

‘Pek Ürkütücü Olmayan Ayı’ isimli kitap için yapılan resimlemelerde (Resim.6) illüstratör gerçekçi bir anlatım dili tercih etmiştir. Bu durum araştırma kapsamı dışında olsa da ayının aslında korkutucu olmak istememesini, tercihinin yıldızları seyretmek olduğunu anlatmayı zorlaştırmaktadır. Hikâyenin bir diğer önemli noktası ayının kılık değiştirme sahnesidir. Belki de illüstratör için yaratıcılığı kullanılacağı en uygun sahne bu sahnedir. Burada, ayı insan karakterine bürünmektedir. Her ne kadar metinde kıyafet kelimesi geçse de gerçekçi resmedilmiş hayvanlar insandan korkmazlar mı? sorusunu düşündürmektedir. Hikâyede herhangi bir metafor kullanımına rastlanmamaktadır. Bununla birlikte ayının kılık değiştirdiği sahnedeki kıyafeti ve son sahnedeki fareye sunulan hediye önemli nesneler arasındadır. Her iki kullanımda da yalın ancak ilk akla gelebilecek bir yaklaşım söz konusudur. Bununla birlikte özellikle ikinci sahnede ayının evinin hemen önündeki ayak izlerinden ayı olgusunu anlamaktayız. Burada aynın kendisini artık görmemize gerek kalmamaktadır.

İllüstratör karakterlere yapıştırılan etiketlerin her zaman doğru olmadığından bahsetmektedir. Ona göre hikâye önyargılar üzerinedir. Beklenilen karakter özelliklerini taşımayan orman hayvanlarının birbirlerini olduğu gibi kabul etmesinin anlatıldığı bir hikâye analizi yapılmıştır. Her ne kadar diğer hayvanların resimlemelerinde bunu anlamasak da hikâye metni ile uyumlu olacak şekilde ayının kılık değiştirmesine vurgu yapılmıştır. Sevecenlik hikayedeki hâkim duygudur. Biz bunu az da olsa ayının mimik ve yine kılık değiştirme eyleminden sezmekteyiz. Yine hikâye analizine göre illüstratör, ayının örgü örmesi ve yalnızlığı ile ay nesnesinin ilişkisinden bahsediyor. Bu tespitler ya geri planda kalmakta ya da tam olarak anlaşılamamaktadır. İllüstratör, hikâye analizi sonrasında ayı karakteri için olması gerekenin tam tersi şekilde yalnızlık çeken bir karaktere sahip olduğundan bahsetmektedir. Bu tespite göre eskiz aşamasında ayının koca ormanda yalnız gösterme üzerine oluşturulan kompozisyon fikrinin hikâye analizi ile örtüştüğünü bize göstermektedir. Ayrıca tüm sahneler boyunca kullanılan ay metaforu bu yalnızlığı desteklemek için yer verilen bir başka unsurdur. İllüstratörün detay kullanımına

bir başka örnek de sahneler arasında ilişki kurmak üzerinedir. Buna göre illüstratör, ayının kılık değiştireceği kıyafetleri bir önceki sahnede izleyicinin keşfine bırakmaktadır.

Resim.6: ‘Pek Ürkütücü Olmayan Ayı’ isimli kitap için yapılan eskiz çalışması ve orijinal resimlemeler.

‘Şu Yaramaz Tavşanlar’ Kitabı İçin Yapılan Resimlemelerin Değerlendirilmesi

‘Şu Yaramaz Tavşanlar’ isimli kitap için yapılan resimlemelerde (Resim.7) daha ilk sahneden iki farklı yapıyı görebiliyoruz. İki yapıda yaşayanların birbirinin komşusu olduğu duygusu hikâyeyi de pekiştirmektedir. Mimikler ve vücut hareketlerinden aynın huysuz bir karaktere sahip olduğu çok açıktır. Tavşanlar da gerçekten yaramaz karakterdedirler. Her yerden çıkmaktadırlar. Pencereden, kapıdan, odunların üstünden v.b. gibi. Hikayedeki belki de en önemli nesne sepettir. Belki bu nesne barışmanın bir sembolü olarak görülebilir ve aslında bir metafordur. Hikâyede sepetin içinde aynı zamanda pasta, odun ve kitap vardır. Fakat biz bunları görmüyoruz. Ama gerek de duymuyoruz. Hikâye ile resimleme burada birbirini tamamlamaktadır. Dikkati çeken ise sepete bağlanmış nottur. Sahnedeki kadraj konuyu bu şekilde desteklemektedir. Özellikle ikinci sahnede ayının evinin içinde bir sürü bal kavanozu dikkatimizi çekmektedir. Bu kadar bal varken ayının tavşanlara bal vermemiş olması konuya vurgu yapmak adına doğru bir yaklaşımdır. Bununla birlikte ayının evini içinde gösterilen birçok detay onun evinde yalnız başına olmaktan keyif aldığını bize göstermektedir.

‘Şu Yaramaz Tavşanlar’ hikayesinde illüstratöre göre ana tema arkadaşlıktır. Analizde aslında tavşanların ayıya güzel bir ders verdiği ve bu sayede ona dostluğu hatırlattıklarına değinilmektedir. Biz de bu analize resimlemelerin tümünü inceledikten sonra ulaşabiliyoruz. Yine analize göre ayı yalnızlığın, tavşanlar ise merak ve nezaketin simgeleridir. Her ne kadar tavşanlar ayı adına nezaketsiz davranışlarda bulunsalar da sonunda hediye dolu sepet ile onun gönlünü alıp aralarındaki suları eritmesini bilmektedirler. İllüstratörün sahneler arasında kurduğu bağ yine sonraki sahnelerde kullanılacak nesneleri öncesinde gösterme kaygısıyla karşımıza çıkmaktadır. Sahnelerde mimik ve

hareketlere önem verilirken konuyu, duyguyu vurgulayacak detay kullanımlarına da ayrıca yer verildiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan hikâye analizi ile birlikte karakter özellikleri ve zaman gibi başlıklarda mantıksal ilişkilerin kurulduğu rahatlıkla izlenebilmektedir.

Resim.7: ‘Şu Yaramaz Tavşanlar’ isimli kitap için yapılan eskiz çalışması ve orijinal resimlemeler.

‘Havuç Çorbası’ Kitabı İçin Yapılan Resimlemelerin Değerlendirilmesi

‘Havuç Çorbası’ isimli kitap için yapılan resimlemelerde (Resim.8) kıtlık konusu mekânı biçimlendiren bir unsur olarak kullanılmıştır. Boz bir toprak rengi ve kurumuş çalılar görülmektedir. Hikâyede geçen eylemler tavşanlarda insansı hareketler ile paylaşılmıştır. Hikâyede kazan, birlik ve beraberliği, yaşlı tavşan ise bilgeliği, yardımı temsil eden unsurlardır. Yaşlı tavşandaki uzun ceket belki de bu bilgeliği anlatmak için kullanılmıştır. Ancak hem kazan hem de yaşlı tavşanın kişilik özellikleri, metaforları yeterince anlatacak bir düzeyde değildir. Hikâyede kıtlıktan dolayı hiçbir tavşan kendi ürününü bir başkası ile paylaşmak istememektedir. Bununla ilgili olarak detay bir eylem şeklinde ilk sahnede bir tavşanın başkasına ait bir sepetten havuç çalma anını izlemekteyiz. Bir başka sahnede ise çorba kazanı yan yatmış ve içi boştur. İçinde fareler, dışında da diğer hayvanlar uyumaktadır. Belli ki çorbayı bitirmişler ve karınları doymuştur.

İllüstratör bu hikâyede paylaşma kavramını ana tema olarak belirlemiştir. Umutsuzluk ve güven duygularının işlendiği analizi yapılmıştır. Resimlemelerle genel olarak bu tema ve duyguların aktarıldığını söylemek mümkündür. Özellikle paylaşma ve güven kavramlarının izlendiği rahatlıkla söylenebilir. Umutsuzluk gibi önemli bir tespitin belki ilk sahnelerde daha belirgin işlenmesi halinde hikâyenin giriş kısmı ile gelişme ve sonuç kısımları arasındaki bağ kuvvetlendirebilirdi. İllüstratöre göre de kazan paylaşmanın bir simgesidir. Resimlemelerde öne çıkartılan bir nesne olarak metafor kullanımını hissedebiliyoruz. İllüstratör ilk sahneyle birlikte neden sonuç ilişkisini kurup kıtlık sebebiyle kurak bir mekân ve çalılar kullandığından bahsetmektedir. Karakterlere ait fiziki özelliklere dikkat edilirken, sahneler içinde ipucu niteliğinde kullanımlar olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin yaşlı

tavşanın çantası kazan formunda anlatılmıştır. Belli ki kazan o çantanın içindedir. Bununla birlikte yine hikâye analizi neticesinde bazı mekân kurgularının ve eylemlerin ilgili sahnelerin duygusu gereği yapıldığı görülmektedir.

Resim.8: 'Havuç Çorbası' isimli kitap için yapılan eskiz çalışması ve orijinal resimlemeler.

'Ufaklık ve Canavar' Kitabı İçin Yapılan Resimlemelerin Değerlendirilmesi

'Ufaklık ve Canavar' isimli kitap için yapılan resimlemelerde (Resim.9) ayrılık sonrası travma ile ebeveynlerini canavar gibi gören bir çocuğun hikayesi anlatılmaktadır. Canavarlar siyah ve gri renkler ile pütürlü bir dokunun hâkim olduğu atmosferde gölge gibi canlandırılmıştır. Her yer karanlıktır. Hatta çocuğun kendisi bile gölge gibidir. Belli ki çocuğun dünyası içindeyiz. Formlardaki deformasyon bu atmosferi destekleyen bir unsura dönüşmüştür. Hikâyede önemli bir nesne ya da metafor olduğu söylenemez. Ancak karanlık atmosferin içinde temel renkler ile gördüğümüz çaydanlık, örtü, mısır gevreği tabağı ve futbol topu gibi bazı nesneler vardır. Bu nesneler sahneler arası geçişte kullanılan ve konuyu destekleyen nesnelerdir. Atmosferin karanlık yapısı, deforme figürler ve temel renkler ile kullanılan nesneler başlı başına illüstratörün konuyu zenginleştiren hatta başkalaştıran kullanımlarıdır. Annenin mutsuz olduğunda ona karışmaması sabah mısır gevreği tabağını bolca doldurmakla sembolize edilmiştir. İlk sahnede gördüğümüz çaydanlık kötü bir kavga esnasında bir sonraki sahnede kırılmakta ve barış zamanında ise bir başka sahnede farklı renkteki bir demlik ile çaydanlığın tamir edildiği anlaşılmaktadır.

İllüstratör hikâyenin teması olarak boşanma kavramını belirtmektedir. Ancak hikâyenin geneli düşünüldüğünde bu kavramla ile birlikte çocuğun yaşadığı travma daha çok ön plana çıktığı açıktır. Keza duygu olarak travma ve umut kavramını kullanmaktadır. İllüstratör detaylı bir hikâye analizi yapmakla birlikte hikâyeyi karamsarlık, travma ve umut kavramlarını iç içe yansıtacak şekilde daha gizemli bir dil ile aktarmayı tercih etmiştir. İnsanların benzersiz bulduğu insanlarla kurduğu ilişkinin aslında öyle pek de sandıkları gibi olmadığı ve bu durumu kabul etmenin zor bir süreç olduğunu

göstermek adına anne ve baba canavar olarak betimlenmiştir. Özellikle metafor başlığında yapılan bu tespitin genel anlatımı biçimlendirdiği anlaşılmaktadır. İllüstratör konuyu özümseyerek yaptığı kurgularda annenin umursamazlığını hem anne hem çocuk eylemleri hem de nesnelerin varlığı ile aktarmaya çalışmıştır. Bu gibi simgesel kullanımlar tüm resimlemelerde yer almaktadır. Bu eylemlerden bir tanesinde yaratıcı bir çözüm olarak anneni iki tezat eylemi aynı sahnede bir arada yaparken gösterilmiştir. Çaydanlığın kırılması sahnesine ait eskiz kararında ise belli ki anne ve babanın karşılaşmasındaki gerilim simgelenmektedir.

Resim.9: ‘Ufaklık ve Canavar’ isimli kitap için yapılan eskiz çalışması ve orijinal resimlemeler.

‘Herkese İyi Geceler’ Kitabı İçin Yapılan Resimlemelerin Değerlendirilmesi

‘Herkese İyi Geceler’ isimli kitap için yapılan resimlemelerde (Resim.10) ve hikâyede hayvanların uykusunun gelmesi ana ekseni oluşturmaktadır. Hatta konu tamamen bu eylem üzerine kurgulanmıştır. Ancak sadece bir sahnede farenin esnemesinden ancak bunu hissedebiliyoruz. Uyku eyleminden ziyade stabil duran hayvan profilleri resmedilmiştir. Uyumak istemeyen oyun oynamak isteyen küçük bir ayının olası davranışları sanki yok gibidir. Hikâyede sadece uyku konusuna odaklandığı için herhangi bir nesne ya da metafor kullanılmamıştır. Bununla birlikte konunun uyku olması doğal olarak hayvanların yuvaları ve geceyi temsil eden ay gibi unsurları hemen aklımıza getirmektedir. Güneş batınca uykusu gelen hayvanların anlatıldığı hikâyede sahnelerin giderek gündüzden geceye doğru döndüğünü özellikle gökyüzünüzdeki renk tonundaki değişimden ve ayın yükselişinden anlamaktayız.

Oldukça yalın olan bu hikâyede tema açık bir şekilde uykudur. Ancak bununla birlikte ayırt edici bir diğer nokta ise uyku ile birlikte uyumak istememe, oyuna devam etme isteği bulunmaktadır. Duygu başlığında illüstratör huzur ve merak kavramlarını belirlemiş olsa da ayırt edici noktanın tam olarak analiz edilemediği resimlemelerden de anlaşılmaktadır. Hikâye analizinden sonra temanın aktarabilmesi için çoğunlukla mimik ve hareketler kullanımının tercih edildiği anlaşılmaktadır. İllüstratör tarafından sahneleri zenginleştirecek, konuyu açıklayacak detaylara yer verilmediği, mimik

ve hareketler ile tüm hikâye anlatılmaya çalışıldığı için birbirinin tekrarı şeklinde sahneleri izlemekteyiz.

Resim.10: ‘Herkese İyi Geceler’ isimli kitap için yapılan eskiz çalışması ve orijinal resimlemeler.

‘Çatı Katı Partisi’ Kitabı İçin Yapılan Resimlemelerin Değerlendirilmesi

‘Çatı Katı Partisi’ isimli kitap için yapılan resimlemelerin (Resim.11) geneline hâkim olan mavi tonlar, bu tonların içindeki gölgeler ve ışıklı alanlardaki parlayan sıcak renk tonları bize ışıkların kapatıldığı ve uykuya geçildiği anı başarılı bir şekilde hissettirmektedir. Kompozisyonlardaki bakış açıları da alıştığımız yönde değildir. Farklı kadrajlarla konunun dinamizmi aktarılmaya çalışılmıştır. Hikâyede yer alan oyuncaklar arkadaşlığı, hayal kurmayı ve belki de yaratıcılığı temsil etmektedir. Resimlemelerde oyuncaklar canlıdır. Oyun anının enerjisi de aktarılabilmiştir. Ancak çocuğun bu yaratıcı düşüncesini destekleyecek bir detay kullanımı görülmemektedir. Hikâyede mekân bir çatı katıdır. İllüstratör ise hikâyede yer almayan bir ranzayı bu çatı katı anlatımına benzer kullanmak istemiştir. Ranzanın üst katı oyuncak ayının geldiği ve oyunların oynandığı asıl yerdir. Ranzanın üst katındaki örtü bu anlatımı destekler niteliktedir.

Çatı Katı Partisi’nde tema illüstratör tarafından mutluluk olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte karakter analizinde ise hayalperest bir çocuk betimlemesi ile karşılaşıyoruz. Bu noktada önemli bir tespit yapılmakla birlikte resimlemelerin daha çok yazılana bağlı kalma kaygısıyla yapıldığı açıktır. İllüstratör ilk sahne açıklamalarıyla birlikte anlaşılması zor olmakla birlikte bazı simgesel kullanımlara yer verdiğinden bahsetmektedir. Bu durum hikâye kurgusu ve analizi neticesinde yapıldığı ancak genel tema ve duygunun dışına çıkıldığını göstermektedir.

Resim.11: ‘Çatı Katı Partisi’ isimli kitap için yapılan eskiz çalışması ve orijinal resimlemeler.

‘Hiçbir Şey Yapmama Günü’ Kitabı İçin Yapılan Resimlemelerin Değerlendirilmesi

‘Hiçbir Şey Yapmama Günü’ isimli kitap için yapılan resimlemelerde (Resim.12) kullanılan renk armonisi ve uygulama tekniği ile sağlanan dokusal yapılar, ağaçlar, evin penceresi ve duvarlarının formaları, kır evinin, yağmurlu bir bahar mevsiminin duygusunu bize yaşatmaktadır. Kızın kullandığı yağmurluk dahi bu açıdan önemli bir tercihtir. Özellikle ilk sahnede anne ile kızın diyaloğunu evin dışından izlenebilmektedir. Burada izleyici de bizzat konuya dahil edilmiştir. Hikâyede tablet, kızı oyalayan, onun güzel keşifler yapmasını engelleyen önemli bir nesnedir. Ancak hikâye zaten onu kaybetmekle başlamaktadır. Diğer taraftan sadece tablet değil anne ile olan mesafe de aslında dikkat çekici bir konudur. Aslında tablet olsa dahi kızın keşfetmekle, doğayla ilgili meraklı hali giderek öne çıkmaktadır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde resimlemeler anlatımla örtüşecek, birbirini destekleyecek biçimde oluşturulduğu açıktır. İllüstratörün nesnelere ait fiziki özellikleri genel bir tavırla anlatmaması onlara özgünlük kazandırması önemli bir yaklaşımdır. Örneğin; evin penceresinin yapısı, mutfakta duran sehpanın tasarımı, dönerek üst kattan inilen bir merdiven, kızın kullandığı yağmurluğun desenleri, gözlüğün şekli v.b. gibi.

İllüstratör tarafından bu hikâyede tema farkındalık ve keşif olarak tespit edilmiştir. Karakter analizinde yapılan kısa ve özet değerlendirmede annenin ilgisiz ve çocuğun sıkılgan yapısı sahne kurgularında rahatlıkla izlenmektedir. Bu tespit analizin duygu başlığında da karşımıza çıkmaktadır. Ona göre hikayedeki duygular sıkılganlık ile başlayıp heyecan ve mutluluk ile devam etmektedir. Bu kavramların resimleme kurgusunun oluşturulmasında etkili olduğu anlaşılmaktadır. İllüstratör farklı bakış açıları kullanarak (ör. Pencerenin dışından görmek gibi) birden fazla anlatımı bir arada vermeyi planladığını aktarmaktadır. Bu şekilde hem bir kır evi anlatımı yapılabilecek hem mevsim, zaman hakkında bilgi verilmiş hem de karakterin içinde bulunduğu duygunun aktarımı pekiştirilmiş olunacaktır. Bununla birlikte sahnelerdeki gerilimi daha da artırmak için bilinçli bakış açıları

oluşturduğu anlaşılmaktadır. İllüstratör bakış açıları ile birlikte karakter ve nesnelere ait fiziki özellikleri destekleyecek çizim karakterlerine de yer verdiğini belirtmektedir.

Resim.12: ‘Hiçbir Şey Yapmama Günü’ isimli kitap için yapılan eskiz çalışması ve orijinal resimlemeler.

‘Ay Perisi Luna’ Kitabı İçin Yapılan Resimlemelerin Değerlendirilmesi

‘Ay Perisi Luna’ isimli kitap için yapılan resimlemelerde (Resim.13) renk ögesi belirleyici bir unsur olarak kullanılmıştır. Buna karşın resimlemeler hikâye ile uyum için gibi dursa da hikayedeki renk anlatımı etkin bir şekilde ya da ön plana çıkartılacak biçimde kullanılmamıştır. Ay ve Luna’nın diyaloğu ve bu diyaloğun sahneler arasında farklı açılardan aktarımı kompozisyonların temelini oluşturmak ile birlikte birbirinin tekrarı sahne görünümleri ortaya çıkmıştır. Hikâyede önemli bir nesne olmamakla birlikte ay ve baykuş iki önemli unsudur. Ayın dilekleri yerine getirebilme gücü büyük küçük ilişkisi ve bu gerilimle ifade edilmeye çalışılmıştır. Buna karşın baykuş, bilge bir baykuş yerine gerçekçi dille anlatılma kaygısı içeren bir biçimlendirmeye sahiptir. Tema, sihir üzerine kurulu olmasına karşın resimlemelerin genelinde bu anlatıma dönük bir detay kullanımı hissedilmemektedir. İllüstratör tarafından yapılan tek tercih, ormanda diğer hayvanlar ile birlikte yaşayan Luna’nın evi olarak bir çadırın tasvir edilmesidir.

İllüstratör tarafından iyi niyet ve umut kavramlarının ana tema olduklarını belirtilmektedir. Bununla birlikte hâkim duygu yine umut ve iyimserlik üzerinedir. İyimserlik ve iyi niyetli olma ana karakterin hikâye ile birlikte bizlere yansıtılan özellikleridir. Bu tespit daha ilk sahne ile karşımıza çıkmakla birlikte diğer sahnelerin ana karakter ve dolunay diyaloğu ötesine geçemediği anlaşılmaktadır. Özellikle umut kavramının resimlemelerle aktarılamayan bir tespit olduğu rahatlıkla gözlemlenmektedir. Hikâye analizi neticesinde ilk sahne ile birlikte Luna’nın hayvan sevgisi kompozisyonun odak noktasındaki figür hareketleri ile net olarak hissedilmektedir. Bu hissiyat diğer

sahnede yer alan evin içindeki hayvan betimlemeleriyle de pekiştirilmektedir. Konunun anlatımı daha çok mimikler yardımıyla yapılmaya çalışılmıştır.

Resim.13: ‘Ay Perisi Luna’ isimli kitap için yapılan eskiz çalışması ve orijinal resimlemeler.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çocuk kitabı resimlemelerinde ideal sonuçlara ulaşabilmek için çoğunlukla yazar ve illüstratör birlikte çalışmaktadırlar. Yazar, illüstratöre hikâyenin içeriği konusunda yönlendirmelerde bulunmaktadır. Karakterlerin, mekânın veya zamanın özellikleri, tema ve duygu, sahneler, vurgulanacak noktalar, önemli eylemler ve ifadeler gibi başlıklarda bilgilendirmeler yapmaktadır. Elbette bu noktada yazarın illüstratöre ait anlatım biçimini etkileme gibi bir amacı bulunmaz. Nihayetinde özellikle okul öncesi dönemde bir çocuk kitabının iki önemli karakteri vardır; yazar ve illüstratör. Bu çalışma yazardan bağımsız olarak illüstratörün kendi başına yapacağı hikâye analizine odaklanmıştır. Detaylı bir hikâye analizi ile resimlemelerde sıradanlığın ya da ilk akla gelen yaklaşımın ötesine geçme, farklı bakış açılarını geliştirecek bir çalışmaya yönlendirme amaçlanmıştır. Bununla birlikte dolaylı olarak illüstratörün yazar ile birlikte yapacağı kitap üzerindeki değerlendirmelerinde de ona kaynaklık edeceği öngörülmüştür.

Araştırmada hikâye analizlerinin genel olarak sınırlı bir düzeyde yapıldığı gözlemlenmiştir. Araştırma yöntem, örneklem ve sınırlılıkları göz önünde bulundurulduğunda bunun çeşitli sebepleri olabilir. Hikâye analizinde tema ve duygu başlığı için belirlenen kavramlar resimlemelerde kurgunun temelini oluşturduğu anlaşılmaktadır. Karakterler, nesneler, metaforlar, mekân ve zaman için açıklamalar kısa olmakla birlikte net, anlaşılır ve konuyu olduğu gibi özetleyen bir biçimde ifade edilmektedir. İllüstratörlerin hikâye analizlerini genel olarak sınırlı bir düzeyde yaptıkları gözlemlenmiştir. Bununla birlikte resimlemelerdeki detay kullanımına dair eksikliklerin de daha çok hikâyenin metnine, yazılmış olana olduğu gibi bağlı kalındığı duygusunu uyandırabilmektedir. Bir başka deyiş ile hikâye analizinde yapılan tespitlerin resimlemelere yansıtılmasında geri mi duruluyor? sorusu akla

gelmektedir. Diğer taraftan hikâye analizinin detaylı bir biçimde yapılmış olması konunun illüstratör tarafından daha fazla içselleştirileceğini gösterebilir. Bu gibi durumlarda illüstratör doğrudan yazılı olana bağlı kalmadan yeni bir anlatım dili geliştirmeye cesaret edebilir. İllüstratör her ne kadar çocuklar için bir dünya oluşturuyor olsa da mantıklı ilişkiler kurgulamak için planlamalar yapmayı unutmamalıdır.

Eskiz aşamasında alınan kararlar (yazılı veya çizilmiş kararlar) orijinal çalışmaya aktarıldığında aynı etkiyi gösteremeyebilir. Bu sebeple bazı plastik değerlerde ya da kompozisyonlarda değişikliğe gidilerek çeşitli vurgulara ihtiyaç duyulabilir. Elbette bu değişiklikler istenilen sonuçlardan uzaklaşmaya ya da eskizdeki etkiden daha da geriye gitmeye sebep olabilir. Diğer taraftan hikâye analizinin istenen düzeyde yapılmaması ya da konunun yeterince özümsenmemesi illüstratörü estetik değerler bakımından etkili bulunan uygulamalarda ısrarcı olmasına yönlendirebilir. İllüstratörün çalışmasına yoğunlaşması ve eleştirilere kendini kapatması zaman zaman anlatımda kararsızlığa ya da çözümsüzlüğe dahi yol açabilir. İllüstratörün hikâyeyi zenginleştirecek detayları kullanması kitabın özgünlüğünü artıracak bir yaklaşımdır. Ancak bu tercih hikâyeden uzaklaşmaya ya da yanlış yönlendirmelere sebep olacak biçimde kullanılmamalıdır. İllüstratörün resimleme öncesinde önemli nesne, karakterler, mekân ya da zaman hakkında araştırma yapması önemlidir. Bu noktada kullanılacak detayların hikâyeyi zenginleştirici özelliklere sahip olmasına dikkat edilmelidir. Aksi taktirde konudan bağımsız kullanılacak her türlü detayın konuyu dağıtmaya tehlikesi elbette bulunmaktadır. İllüstratör tarafından yaygın olarak tercih edilen detay kullanım örneği, sahneler arasında bağ oluşturacak şekilde, sonraki sahnelerde yer alacak olan önemli bir nesneyi daha öncesinde gösterme eğilimdir. Bir diğer yaygın kullanımın ise aynı sahnede karakter, nesne, mekân ve zamana ait karakteristik özellikleri destekleyen ya da duygu hakkında fikir veren nesne veya benzeri unsurların eklenmesi yoluyla yapılmaktadır. Ayrıca yine hikâye analizi neticesinde şekillenebilecek ve illüstratör tarafından kurgulanacak bir başka kullanım örneğinin de sahnelerdeki ipuçlarının olduğu söylenebilir. İllüstratör bu unsurları doğrudan göstermek yerine sahne içinde hikâyeyi hatalı yönlendirmeye sebep vermeyecek şekilde kendi tercihi ile daha saklı bir biçimde ya da simgesel anlatımlar ile aktarabilir.

Kaynakça

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388.

Bulut, P., Kuşdemir, Y. (2013). Tübitak tarafından yayınlanan çocuk kitaplarının içerik özelliklerinin incelenmesi. Turkish Studies (Elektronik), 8(12), 21-226.

Deniz, A., Gönen, M. S. (2020). Resimli öykü kitaplarını değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 4(2), 88-116. 10.24130/eccd-jecs.1967202042220

Erdal, G., Erdal, K. (2023). Çocuk kitaplarında tasarım, Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 9(1), 121-146. DOI: 10.47615/issej.1260142

Kara, C. (2023). Çocuk kitabı resimlemelerinde resimleyenin anlamı geliştiren müdahalelerine (detay kullanımına) genel bir bakış. Editörler Uğur Bakan, Ufuk Bakan, E. Nilüfer Üstündağ. *Görsel Sanatlarda Güncel Uygulamalar*. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Yayınları. İzmir. 2023. ss. 241-263.

Kara, C. (2012). Çocuk kitabı seçiminde resimlemelerle ilgili olarak ebeveynin dikkat etmesi gereken başlıca unsurlar. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 1(1), 225-232.

Karatay, H. (2011). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. Editör Tacettin Şimşek. *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı.* Grafiker Yayınları. Ankara. 2011. ss. 77-125.

Şimşek, A. (2018). Araştırma modelleri. Editör Ali Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri.* Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eskişehir. 2018. ss. 80-107

Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metin resimlerinin incelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(2), 650-672. DOI: 10.17679/inuefd.547841

DÂRÜLEYTAMLARDA MÛSİKİ

MUSIC IN DARÜLEYTAMS

Arş. Gör. Muhammed Cahid YILMAZ
Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
ORCID No: 0000-0002-7695-6434

Özet

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, Balkan Savaşı ve 1. Dünya Savaşı'nda hayatını kaybedenlerin geride bıraktıkları yetim çocukların himaye, bakım, iaşe vb. ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla ve kimsesiz çocukların himaye ve gelişimlerini sağlayacak diğer müesseselerin yetersiz kalması sebebiyle kurulan dârüleytamlar, bünyesindeki çocukların eğitimiyle de yakından ilgilenmiştir. 1914 yılında İstanbul'da kurulan ve faaliyetlerine 1915 yılında başlayan darüleytâmların sayısı kısa sürede artmış, 1916 yılına gelindiğinde 16 binden fazla öğrenciye ve hemen hemen her vilayette ve sancakta olmak üzere yüzden fazla şubeye ulaşmıştır.

Dârüleytamların bu kadar hızlı yayılmasının sebeplerinden biri, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş halinde bulunduğu devletlerin Osmanlı topraklarında kurmuş olduğu müesseselerin devlet tarafından el konularak dârüleytamların hizmetine verilmesidir.

Dârüleytamlarda, hem anne hem de babasını yitirmiş çocuklar, şehit çocukları, malûl kalmış gazilerin çocukları, annesi veya onu himaye edecek kimsesi olmayıp babası da askerde olan çocuklar, ebeveyninden biri sağ olmakla birlikte onun sakat, hasta, akıl sağlığını yitirmiş, kötürüm, ekonomik bakımdan yetersiz olması gibi sorunu olanların çocukları barınmıştır. Bu kurumda eğitime önem verilmiş ve eğitim programını tamamlamadan çocukların ayrılmasına izin verilmemiştir.

Dârüleytamlarda himaye edilen çocukların eğitiminde, esas itibari ile ibtidâî (ilköğretim), sınaî ve ziraî eğitim olmak üç ana başlık belirlenmiş ve buna yönelik bir eğitim programı uygulanmıştır. Çocukların himaye edilmesinin yanı sıra hayata hazırlanması da bir hedef olarak belirlendiğinden, bu müesseselerde meslekî eğitime önem verildiği ve bu amaca yönelik uygulama derslerinin verildiği görülmektedir.

Dârüleytamlarda barınan çocukların eğitim programında sanat eğitimi de yer almaktadır. Doküman analizi yöntemiyle hazırlanan bu çalışma, dârüleytamların eğitim-öğretim programında yer alan mûsiki dersleri hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mûsiki, Dârüleytam, Mûsiki Eğitimi

Abstract

The dârüleytams, which were established in the last periods of the Ottoman Empire in order to meet the needs of the orphaned children left behind by those who died in the Balkan War and World War I, and due to the inadequacy of other institutions that would ensure the protection and development of orphaned children, were also closely involved in the education of the children under their care. Founded in 1914 in Istanbul and starting their activities in 1915, the number of darüleytâms increased in a short time, reaching more than 16,000 students and more than a hundred branches in almost every province and sanjak by 1916.

One of the reasons for the rapid spread of the dârüleytams was that the institutions established by the states with which the Ottoman Empire was at war in Ottoman territories were confiscated by the state and given to the service of the dârüleytams.

Children who had lost both their parents, children of martyrs, children of disabled veterans, children whose mother or father was in the military and who had no one to take care of them, children whose parents were alive but who were disabled, sick, mentally unstable, crippled, or economically inadequate were housed in dârüleytams. Education was given importance in this institutions and children were not allowed to leave before completing the education program.

The education of the children under the care of the dârüleytams was based on three main topics: primary education, industrial and agricultural education, and an education program was implemented accordingly. Since the aim was to prepare children for life as well as protecting them, these institutions emphasized vocational training and offered practical courses for this purpose.

Art education is also included in the education program of children sheltered in dârüleytams. This study, which is based on document analysis method, aims to provide information about the music lessons in the education program of dârüleytams.

Keywords: Music, Dârüleytam, Music Education

OKUL ÇAĞI ÇOCUKLARINDA DUYGUSAL İSTİSMARIN TESPİTİ İÇİN MOBİL OYUN UYGULAMASININ GELİŞTİRİLMESİ

DEVELOPMENT OF A MOBILE GAME APPLICATION TO DETECT EMOTIONAL ABUSE IN SCHOOL-AGE CHILDREN

Emirhan KÖSE

Hitit Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü Öğrencisi, Çorum, Türkiye

Handenur DOĞAN

Hitit Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü Öğrencisi, Çorum, Türkiye

Yasemin KILIÇ

Hitit Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslekyüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü Öğretim Görevlisi , Çorum, Türkiye,

ORCID No: 0000-0002-2037-2245-05557623617

Özet

Duygusal istismar, diğer istismar türlerine göre daha yaygın olmasına rağmen, hasarları fiziksel istismar kadar ciddi olabilir ve tespiti zor olabilir. Bu durumun nedenleri arasında durumun bildirilmemesi, tanının zorluğu, inkâr edilmesi ve gizli tutulması bulunmaktadır. Bu çalışma, 6-9 yaş arası çocukların duygusal istismar deneyimlerini ifade etmelerini ve tedavi almalarını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Oyun uygulaması, Unity (Unity Real-Time Development Platform | 3D, 2D VR & AR Engine, y.y.) oyun motorunda geliştirilmiştir. Bundan dolayı uygulamayı geliştirmede C# programlama dili kullanılmıştır. Ayrıca oyun içi karakterlerin ve nesnelerin modellemesinde ve tasarlanmasında ise Adobe Photoshop ("Adobe Photoshop", y.y.) ve Adobe Illustrator ("Adobe Illustrator", y.y.) programları kullanılmıştır. Elde edilen verilerin kaydedilmesi ve yönetilmesi için MySQL ("MySQL", y.y.) veri tabanı kullanılmış olup verilerin internet ortamında tutulması için barındırma hizmeti (hosting) ve alan adı (domain) temin edilmiştir. Geliştirilen mobil oyun, uzman kişilerin kontrolü altında kullanılacaktır. Mobil oyun içerisinde oyun ile ilgili metrikler olacağından çocuk, oyunu ilgiyle oynayabilecektir. Ayrıca mobil oyun içerisine eklenen ölçekler arada çocuğa yöneltilecek ve çocuğun bu ölçekleri cevaplaması sağlanacaktır. Özellikle ölçek testlerinin cevaplandırılmasının oyun içi metrik değerleri etkileyeceği, ilgili çocuğa sesli bir şekilde uygulaması gereken adımların oyun içinde bilgilendirileceğinden dolayı çocukların bu testleri cevaplaması daha da kolaylaştırılacaktır. Bu uygulama, çocukların duygusal istismar deneyimlerini etkili bir şekilde ifade etmelerine ve profesyonel yardım alabilmeleri için bir yol açmasına yardımcı olabilir. Oyun sonuçları veya içeriği, uzmanlarla paylaşmak üzere tasarlanarak çocukların duygusal sağlıklarını korumak ve geliştirmek için teknolojiyi yenilikçi bir şekilde kullanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Duygusal istismar, Mobil oyun, Okul çağı çocukları

Abstract

Emotional abuse is more common than other forms of abuse, but the damage can be as serious as physical abuse and can be difficult to detect. Reasons for this include underreporting, difficulty in diagnosis, denial and secrecy. This study aims to facilitate children aged 6-9 years to express their experiences of emotional abuse and receive treatment. The game application was developed in Unity (Unity Real-Time Development Platform | 3D, 2D VR & AR Engine, y.y.) game engine. Therefore, C# programming language was used to develop the application. In addition, Adobe Photoshop ("Adobe Photoshop", y.y.) and Adobe Illustrator ("Adobe Illustrator", y.y.) programs were used for modeling and designing in-game characters and objects. MySQL ("MySQL", n.d.) database was used to save and manage the data obtained, and hosting service and domain name were provided to keep the data on the internet. Developed mobile game will be used under the control of experts. Since there will be metrics related to the game in the mobile game, the child will be able to play the game with interest. In addition, the scales added to the mobile game will be directed to the child and the child will be asked to answer these scales. In particular, answering the scale tests will affect the in-game metric values, and the steps that the child should apply audibly will be informed in the game. This application can help children to effectively express their experiences of emotional abuse and open a pathway for them to seek professional help. The game uses technology in an innovative way to protect and promote children's emotional health by designing the results or content to share with professionals.

Key words: Emotional abuse, Mobile games, School-age children

Çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı (TÜBİTAK-2209-A) 1919B012301334 Proje Kodlu mali desteğiyle yapılmıştır. TÜBİTAK'a desteklerinden dolayı teşekkür ederiz.

4-6 YAŞ ÇOCUKLARDA ÖZ DÜZENLEME BECERİLERİ VE DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-REGULATION SKILLS AND EMOTION REGULATION SKILLS IN 4-6 YEARS OLD CHILDREN

Nur Banu GÜNDOĞAN

İstanbul Okan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi

0009-0007-1493-6335

ÖZET

Çocukluk dönemi, bireylerin duygusal ve sosyal becerilerinin temellerinin atıldığı kritik bir gelişim evresidir. Bu dönemde kazanılan beceriler, bireyin yaşam boyu sürecek olan davranış ve duygu düzenleme yeteneklerinin temelini oluşturur. Öz düzenleme becerileri, çocuğun kendi davranışlarını kontrol etme, dikkatini toplama ve hedeflerine ulaşma yeteneğini içerirken; duygu düzenleme becerileri, çocuğun duygusal tepkilerini yönetme ve uygun şekilde ifade etme kapasitesini kapsar. Bu beceriler, çocukların akademik başarıları, sosyal ilişkileri ve genel yaşam kaliteleri üzerinde önemli etkilere sahiptir.4-6 yaş dönemi, çocukların öz düzenleme ve duygu düzenleme becerilerinin hızla geliştiği bir dönemdir. Bu yaş aralığında çocuklar, çeşitli sosyal etkileşimler ve öğrenme deneyimleri aracılığıyla bu becerileri edinir ve geliştirirler. Bu bağlamda, öz düzenleme ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi, çocukların sağlıklı gelişim süreçlerinin desteklenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.Bu çalışmanın amacı 4-6 yaş çocuklarda öz düzenleme becerileri ile duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada nicel analiz tekniklerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, İstanbul ilinde yaşayan 4-6 yaş arası çocuğa sahip annelerdir. Araştırmanın örneklemi için basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak 386 kişiye ulaşılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, kişisel bilgi formu, Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeği ve Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği'dir. Bu araştırma için toplanan veriler SPSS 27 programıyla analiz edilmiştir. Test sonucunda normal dağılımı sağlayan sürekli değişkenler için karşılaştırmalarda Bağımsız Değişkenler T testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Sürekli değişkenler arasındaki ilişki Pearson Korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, 4-6 yaş çocuklarda öz düzenleme becerileri ile duygu düzenleme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Duygu düzenleme becerilerinin annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği, öz düzenleme becerilerinin çocuk sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Duygu düzenleme, öz düzenleme becerileri, çocuk

ABSTRACT

Childhood is a critical developmental period in which the foundations of individuals' emotional and social skills are laid. The skills acquired during this period form the basis of the individual's lifelong behavioral and emotional regulation abilities. While self-regulation skills include the child's ability to control his behavior, focus his attention, and achieve his goals; Emotion regulation skills include the child's capacity to manage and appropriately express emotional reactions. These skills have significant effects on children's academic success, social relationships, and overall quality of life. The 4-6 year old period is a period in which children's self-regulation and emotional regulation skills develop rapidly. In this age range, children acquire and develop these skills through a variety of social

interactions and learning experiences. In this context, examining the relationship between self-regulation and emotion regulation skills is of great importance in supporting the healthy development processes of children. This study aims to examine the relationship between self-regulation skills and emotion-regulation skills in 4-6-year-old children. The relational screening model which is one of the quantitative analysis techniques, was used in the research. The research population is mothers with children aged 4-6 living in Istanbul. 386 people were reached by using a simple random sampling method for the sample of the research. The data collection tools used in the research are the personal information form, the Emotion Regulation Skills Scale, and the Self-Regulation Skills Scale. The data collected for this research was analyzed with the SPSS 27 program. Independent Variables T-test and ANOVA test were used in comparisons for continuous variables that provided normal distribution as a result of the test. The relationship between continuous variables was examined with the Pearson Correlation coefficient. According to the results of the research, it was determined that there was a significant positive relationship between self-regulation skills and emotion-regulation skills in 4-6 year old children. It was determined that emotion regulation skills differ significantly depending on the educational status of the mother, and self-regulation skills vary significantly according to the number of chıldren.

Key Words: Emotion regulation, self-regulation skills, child

ÇOCUKLARDA DUYGU DÜZENLEMENİN ÖLÇÜLMESİ

MEASUREMENT OF EMOTION REGULATION IN CHILDREN

Dr. Öğr. Üyesi Tülin ACAR
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Tuşba/VAN, Türkiye
ORCID No: 0000-0003-4971-1789

Özet

İnsan olmanın en temel vasıflarından biri şüphesiz duygulardır. Duygulara ilişkin farkındalıktan duyguları düzenlemeye kadar her bir aşamanın bireyin gelişimine katkı sunduğu, yaşam kalitesini artırdığı ifade edilebilir. Ancak yaşam kalitesini artırmak için sadece duygulara sahip olmak yeterli olmamakta, duyguları uygun bir şekilde yönetebilmek de önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, duygularla ilişki olarak önemli kavramlardan biri de duygu düzenlemedir. Duygu düzenlemenin bireylerin yaşam kalitelerini artıran temel özelliklerden biri olduğu söylenebilir. Henüz erken yaşlarda çeşitli faktörlere bağlı olarak gelişim gösteren bu kavramın çocukluk yaşlarından itibaren kazanılması önem arz etmektedir. Öte yandan özellikle çocukluk yıllarında bazı niteliklerin doğrudan bireyden veri toplamayı güçleştirmesi nedeniyle duygu düzenlemenin de çocuklarda nasıl değerlendirilebileceği önemli konulardan biridir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de çocuklarla duygu düzenleme konusunda yapılan çalışmalardan yola çıkarak çocuklarda söz konusu niteliğin ölçülmesinde kullanılan çeşitli veri toplama araçları hakkında bilgi sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye'de çocuklarla duygu düzenleme konusunda yapılan çeşitli çalışmalar incelenmiş ve kullanılan ölçme araçları hakkında bilgi toplanmıştır. Ulaşılan çalışmalardan elde edildiği kadarıyla çocuklarda duygu düzenlemenin ölçülmesinde; Çocukların Duygularını Değerlendirme Ölçeği, Çocuklar için Duygu Düzenleme Ölçeği, Çocuklar için Duygu Yönetimi Ölçeği, Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği-Çocuk Formu gibi ölçekler bu çalışma kapsamında çeşitli özellikleriyle değerlendirilen ölçme araçlarından bazılarıdır. Çalışmanın, çocuklarda duygu düzenleme konusuyla ilgilenen araştırmacılara fikir sunabileceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuklar, duygu düzenleme, duygu düzenlemenin ölçülmesi

Abstract

One of the most basic characteristics of being human is certainly emotions. It can be stated that each stage, from awareness of emotions to regulating emotions, contributes to the development of the individual and increases the quality of life. However, to improve the quality of life, it is not enough to just have emotions; it is also important to manage emotions appropriately. In this context, one of the important concepts in relation to emotions is emotion regulation. It can be said that emotional regulation is one of the basic features that increase the quality of life of individuals. It is important to acquire this concept, which develops at an early age depending on various factors, from childhood. On the other hand, how emotional regulation can be evaluated in children is one of the important issues, especially since some characteristics make it difficult to collect data directly from the individual, especially in childhood.

The purpose of this study is to provide information about various data collection tools used to measure this quality in children, based on studies conducted on emotion regulation with children in Turkey. For this purpose, various studies on emotion regulation with children in Turkey were examined and

information was collected about the measurement tools used. As far as it is obtained from the studies, in measuring emotion regulation in children; Scales such as Children's Emotion Assessment Scale, Children's Emotion Regulation Scale, Children's Emotion Management Scale, Cognitive Emotion Regulation Scale-Child Form are some of the measurement tools evaluated with their various features within the scope of this study. It is thought that the study may provide insight to researchers interested in emotion regulation in children.

Key words: Children, emotion regulation, measurement of emotion regulation

PEDİATRİ HEMŞİRELİĞİ ALANINDA YAPILAN YAPAY ZEKA ÇALIŞMALARININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE STUDIES CONDUCTED IN THE FIELD OF PEDIATRIC NURSING

Ayçin Ezgi ÖNEL

Arş. Gör., Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı,

ORCID No: 0000-0002-4720-6685

Tuba GIYNAŞ

Uzman Hemşire, Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi, Beyşehir Devlet Hastanesi, PK: 42700 Konya/TÜRKİYE

ORCID No: 0000-0002-4738-0421

Hatice BAL YILMAZ

Prof. Dr., Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı,

ORCID No: 0000-0001-8015-6379

Özet

Bu çalışma, pediatri hemşireliği alanında yapılan yapay zekâ araştırmalarının bilimsel göstergelerini geliştirmek ve analiz etmek amacıyla tasarlanmış bibliyometrik bir çalışmadır. Çalışmanın amacı, pediatri hemşireliği ve yapay zekâ literatürüne ilişkin sistematik bilgi durumunu ve araştırmaların bu literatüre katkılarını ortaya koymaktır. Bibliyometrik çalışma, bilimsel yayınların sayısal analizini yapan ve bu yayınların üretim, dağıtım ve kullanım süreçlerini inceleyen bir araştırma türüdür. Bu çalışmalar, belirli bir konu, yazar, dergi ve yayınların zaman içindeki eğilimlerini vb. analiz ederek, araştırma alanlarının gelişimini ve etkisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma verileri, 25 Nisan-05 Mayıs 2024 tarihleri arasında PUBMED veri tabanında "(Artificial intelligent OR Artificial intelligence) AND (pediatric nursing)" anahtar kelimeleri kullanılarak toplanmıştır. Veri tabanında gerçekleştirilen tarama sonucunda yapay zekâ konusunu içeren 93 araştırma tespit edilmiştir. Bu araştırmalar incelenmiş, 39 araştırma çalışma kapsamına alınarak, çeşitli değişkenlere göre (yıl, dergi, çalışma deseni vb.) analiz edilmiştir. Yapay zeka kapsamında pediatri hemşireliği alanında yapılan ilk araştırma 1995 yılına aittir. Konu ile ilgili en çok 2023 yılında yayın yapılmış olup 2023 yılı yayın sayısı 12'dir. 2024 yılı ilk beş ayı içerisinde yayınlanan araştırma sayısı ise 4'tür. Araştırmaların türlerine baktığımızda, çoğunlukla tanımlayıcı tipte yapıldığı ve sadece 8 tanesinin deneysel araştırma olduğu görülmektedir. Bu durum, kanıt düzeyi yüksek deneysel çalışmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Çalışmanın sonucuna göre, çeşitli müdahale yöntemleriyle çok sayıda randomize kontrollü çalışma yapılması ve bu çalışmalarla birlikte iyi yürütülen meta-analizlerin gerçekleştirilmesi sonucunda güçlü kanıtlara ulaşılmasının gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler : Yapay zeka, pediatri hemşiresi, bibliyometrik analiz

Abstract

This study is a bibliometric study designed to develop and analyze the scientific indicators of artificial intelligence research in the field of pediatric nursing. The aim of the study is to reveal the systematic state of knowledge about pediatric nursing and artificial intelligence literature and the contributions of research to this literature. Bibliometric study is a type of research that analyzes scientific publications numerically and examines the production, distribution and use processes of these publications. These studies aim to evaluate the development and impact of research areas by analyzing the trends, etc. of a particular subject, author, journal and publications over time. The research data were collected using the keywords "(Artificial intelligent OR Artificial intelligence) AND (pediatric nursing)" in the PUBMED database between April 25 and May 05, 2024. As a result of the search in the database, 93 studies on artificial intelligence were identified. These studies were examined, 39 studies were included in the study and analyzed according to various variables (year, journal, study design, etc.). The first research conducted in the field of pediatric nursing within the scope of artificial intelligence belongs to 1995. The most publications on the subject were made in 2023 and the number of publications in 2023 was 12. The number of studies published in the first five months of 2024 is 4. When we look at the types of the studies, it is seen that they are mostly descriptive and only 8 of them are experimental studies. This shows that there is a need for experimental studies with a high level of evidence. According to the results of the study, it is thought that a large number of randomized controlled trials with various intervention methods and well-conducted meta-analyses with these studies should be carried out to reach strong evidence.

Key words: Artificial intelligence, pediatric nurse, bibliometric analysis

GİRİŞ

Günümüzde yapay zeka (YZ) teknolojilerinin sağlık hizmetlerinde kullanımı hızla artmaktadır. Bu teknolojiler, hastalıkların erken teşhisi, tedavi planlarının optimize edilmesi ve hasta takibinin iyileştirilmesi gibi birçok alanda önemli katkılar sunmaktadır (Whicher & Rapp, 2022). Özellikle pediatri hemşireliği gibi özel ve hassas bakım gerektiren alanlarda YZ'nin potansiyeli büyük bir ilgi odağı haline gelmiştir. Pediatri hemşireliği, bebek, çocuk ve ergenlerin sağlığının korunması, hastalıklarının tedavisi ve rehabilitasyonu sürecinde kritik bir rol oynar. Bu bağlamda, YZ'nin sunduğu yenilikçi çözümler, hem klinik uygulamalarda hem de bakım kalitesinin artırılmasında önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Alazzam et al., 2022; Karaarslan et al., 2024).

Yapay zeka, makine öğrenmesi, derin öğrenme, doğal dil işleme gibi alt disiplinleri aracılığıyla büyük veri setlerini analiz etme ve bu verilerden anlamlı sonuçlar çıkarma yeteneğine sahiptir (Ekrem & Daşıkan, 2021). Bu yetenekler, pediatri hemşireliğinde hasta verilerinin yönetimi, sağlık durumlarının izlenmesi ve kişiselleştirilmiş bakım stratejilerinin geliştirilmesinde kullanılabilir. Örneğin, YZ tabanlı sistemler, çocukluk çağı hastalıklarının erken belirtilerini tespit edebilir, yoğun bakım ünitelerindeki hasta izleme sistemlerini optimize edebilir ve elektronik sağlık kayıtlarındaki bilgileri kullanarak daha etkili tedavi planları oluşturabilir (Alazzam et al., 2022).

Son yıllarda, pediatri hemşireliği alanında YZ uygulamalarının kullanımıyla ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmalar, YZ'nin klinik karar destek sistemlerinden hasta eğitimi ve danışmanlık hizmetlerine kadar geniş bir yelpazede nasıl kullanılabileceğini göstermektedir (Chen et al., 2023; Hudson et al., 2023; Karaarslan et al., 2024; Milliren et al., 2024; Sarman & Tuncay, 2024). Ancak, bu alandaki araştırmaların genel eğilimlerini, önemli konu başlıklarını, en çok yayın yapılan dergi ve kurumları belirlemek amacıyla yapılmış kapsamlı bir bibliyometrik analiz çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, pediatri hemşireliği alanında YZ uygulamalarına yönelik yapılan araştırmaların bibliyometrik analizini gerçekleştirerek literatürdeki mevcut durumu ortaya koymaktır. Bu kapsamda, yayınların yıllara göre dağılımı, yayın yılı, araştırmanın yürütüldüğü ülke, yayınlandığı dergi, çalışma türü, odak konu ve anahtar kelimeler gibi kriterler incelenecektir. Elde edilecek bulgular, bu alandaki

araştırmacılar için önemli bir kaynak oluşturacak ve gelecekte yapılacak çalışmalara yön verecek nitelikte olacaktır.

AMAÇ

Bu çalışma, pediatri hemşireliği alanında gerçekleştirilen yapay zekâ araştırmalarının bilimsel göstergelerini belirlemek ve analiz etmek amacıyla planlanmış bir bibliyometrik incelemedir. Çalışmanın temel amacı, pediatri hemşireliği ve yapay zekâ literatüründeki mevcut bilgi durumunu sistematik bir şekilde ortaya koymak ve bu alandaki çalışmaların literatüre katkılarını değerlendirmektir.

YÖNTEM

Bu bibliyometrik çalışma, pediatri hemşireliği alanında yapılan yapay zekâ araştırmalarını incelemek amacıyla yürütülmüştür. Çalışmanın verileri PubMed veri tabanından elde edilmiştir. Veri toplama sürecinde, "Artificial intelligent" veya "Artificial intelligence" ve "pediatric nursing" anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda, 93 çalışmaya ulaşılmıştır.

Veri toplama aşamaları şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

***Anahtar kelimelerin belirlenmesi*:** Literatürde yaygın olarak kullanılan terimler göz önünde bulundurularak "Artificial intelligent", "Artificial intelligence" ve "pediatric nursing" anahtar kelimeleri seçilmiştir.

***Veri tabanı seçimi*:** Tıbbi ve sağlık bilimleri alanında geniş kapsamlı ve güvenilir bir kaynak olan PubMed veri tabanı kullanılmıştır.

***Tarama kriterleri*:** Tarama, belirlenen anahtar kelimeler kullanılarak gerçekleştirilmiş ve sonuçlar incelenmiştir. Çalışmamızın verileri, iki farklı yazar tarafından bağımsız olarak gözden geçirilmiş ve dahil edilecek araştırmalara nihai olarak karar vermek üzere üç yazar bir araya gelerek ortak bir değerlendirme yapmıştır. Pediatri hemşireliği kapsamı dışındaki araştırmalar değerlendirme dışı bırakılmıştır.

***Veri analizi*:** Ulaşılan araştırmalar, yayın yılı, araştırmanın yürütüldüğü ülke, yayınlandığı dergi, araştırma türü, odak konu ve anahtar kelimeler gibi bibliyometrik göstergeler açısından değerlendirilmiştir.

Toplanan veriler Microsoft Excel programında düzenlenmiş ve analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, pediatri hemşireliği ve yapay zekâ alanındaki araştırma eğilimlerini ve katkıları belirlemek amacıyla grafikler ve tablolar halinde sunulmuştur.

Bu araştırma, insan veya hayvan denekler üzerinde yapılmadığı için etik kurul onayı gerektirmemektedir. Çalışma, Helsinki Deklarasyonu ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür.

BULGULAR

PubMed veri tabanında gerçekleştirilen tarama sonucunda yapay zekâ konusunu içeren 93 araştırma tespit edilmiştir. Bu araştırmalar incelenmiş, 39 araştırma çalışma kapsamına alınarak, çeşitli değişkenlere göre (yıl, dergi, çalışma deseni vb.) analiz edilmiştir. Yapay zeka kapsamında pediatri hemşireliği alanında yapılan ilk araştırma 1995 yılına aittir. Konu ile ilgili en çok 2023 yılında yayın yapılmış olup, 2023 yılı yayın sayısı 12'dir. 2024 yılı ilk beş ayı içerisinde yayınlanan araştırma sayısı ise 4'tür (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı

Araştırmaların yürütüldüğü ülkeler incelendiğinde, 15 farklı ülkede çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir. En çok araştırma, 13 araştırma ile Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmıştır. Bu durum, ABD'nin bilimsel araştırma ve yayın üretiminde öncü konumda olduğunu göstermektedir. ABD'yi, 6 araştırma ile Çin takip etmektedir. Türkiye ise 5 araştırma ile üçüncü sırada yer almakta olup, ülkenin bilimsel araştırmalara verdiği önemi ve bu alandaki aktif rolünü ortaya koymaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Araştırmaların Yürütüldüğü Ülke

Araştırmaların yayınlandığı dergiler incelendiğinde, toplamda 32 farklı dergide yayınların gerçekleştirildiği görülmektedir. En fazla yayın, 4 makale ile "Journal of Pediatric Nursing" dergisinde gerçekleştirilmiştir. Bunu, ikişer makale ile "The Journal of Perinatal & Neonatal Nursing", "CIN: Computers Informatics Nursing", "BMJ Open", "Journal of Healthcare Engineering" ve "Studies in Health Technology and Informatics" dergileri takip etmektedir.

Diğer dergilerde ise genellikle birer adet makale yayınlanmış olup, bu durum araştırma konularının geniş bir yelpazede ele alındığını ve çeşitli dergilerde paylaşıldığını göstermektedir. Bu çeşitlilik, araştırmaların multidisipliner bir yaklaşımla ele alındığını ve farklı uzmanlık alanlarını kapsadığını ortaya koymaktadır.

Bu veriler, araştırma konularının ve yayınlanma sıklıklarının hangi dergilerde yoğunlaştığını anlamak için önemli bir kaynaktır. Ayrıca, belirli dergilerin bu tür araştırmalara ne kadar yer verdiğini ve bu alandaki araştırma eğilimlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Araştırmaların Yayınlandığı Dergi

Bu çalışmaya dahil edilen araştırmaların türleri incelendiğinde, 5 keşifsel, 5 nitel, 5 randomize kontrollü (RKÇ) ve 4 yarı deneysel çalışmanın yer aldığı belirlenmiştir. Bunların yanı sıra, derleme, retrospektif ve karma yöntem çalışmalarına da yer verilmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. Araştırma Türü

Çalışma kapsamında incelenen araştırmalar konu bazında değerlendirildiğinde, pediatri hemşireliği alanında en sık çalışılan konuların başında "yapay zeka görüş ve tutum", "ağrı" ve "otizm" gelmektedir. Bu bağlamda, her bir konuda üçer adet çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, basınç yaralanması, bakım ve intravenöz kateter konuları da ikişer araştırmada ele alınarak dikkate değer bir odak nokta olmuştur (Şekil 5).

Şekil 5. Araştırmaların Odak Konusu

Çalışma kapsamına alınan 9 araştırmanın anahtar kelimelerine ulaşılamamıştır. Çalışma kapsamında incelenen 31 araştırmanın anahtar kelimeleri incelendiğinde en sık kullanılan anahtar kelimeler "Artificial intelligence", "Nursing" "Education", "Machine learning", "Paediatric", "Pain", "Robot", "Simulation" ve "Social robotics" olarak belirlenmiştir (Şekil 6). Araştırma kapsamında incelenen anahtar kelimeler, sağlık hizmetlerinde yenilikçi ve önemli konulara odaklanıldığını göstermektedir. "Artificial intelligence", "Nursing", "Education", "Machine learning", "Paediatric", "Pain", "Robot", "Simulation" ve "Social robotics" gibi anahtar kelimeler, hemşirelik ve sağlık hizmetlerinde güncel trendleri ve araştırma önceliklerini yansıtmaktadır. Bu anahtar kelimeler, gelecekteki araştırmaların yönünü belirlemede ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesinde önemli ipuçları sunmaktadır.

Şekil.6 Araştırmaların Anahtar Kelimeleri

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma doğrultusunda yapay zekâ ve pediatri hemşireliği alanında daha fazla araştırma yapılmasının teşvik edilmesi önerilmektedir. Özellikle farklı ülkelerdeki uygulama ve sonuçların karşılaştırılmasının, global bir perspektif sunacağı düşünülmektedir. Farklı ülkeler arasında iş birliklerinin artırılmasının, bilgi ve deneyim paylaşımını güçlendireceği ve küresel sağlık sorunlarına yönelik daha etkili çözümler üretilmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Nitel, keşifsel ve yarı deneysel çalışmaların yanı sıra, randomize kontrollü çalışmaların sayısının artırılmasının, alandaki bilimsel kanıtların güçlendirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Hemşirelik eğitim programlarında yapay zekâ ve ilgili teknolojilerin entegrasyonu artırılmalıdır. Bu sayede gelecekteki hemşirelerin bu teknolojileri etkili bir şekilde kullanabilecekleri öngörülmektedir.

Araştırmaların multidisipliner bir yaklaşımla yürütülmesinin, farklı uzmanlık alanlarının iş birliği içinde çalışmasını teşvik edeceği ve bu durumun yapay zekâ uygulamalarının sağlık hizmetlerinde daha etkili kullanılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Dergilerin, yapay zekâ ve sağlık hizmetleri konularına daha fazla yer vermesi gerektiği ve bu alandaki araştırmaları teşvik etmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca, açık erişim politikaları ile araştırma sonuçlarının geniş kitlelere ulaşmasının sağlanması önerilmektedir.

Bu analiz, pediatri hemşireliği alanında yapay zekâ konusundaki mevcut durumun anlaşılması ve gelecekteki araştırmalar için önemli ipuçları sunmaktadır. Hemşirelik uygulamalarında yapay zekâ teknolojilerinin etkin kullanımının artırılmasının hem hasta bakımının kalitesini yükselteceği hem de sağlık hizmetlerinin verimliliğini artıracağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Alazzam, M. B., Tayyib, N., Alshawwa, S. Z., & Ahmed, M. K. (2022). Nursing care systematization with case-based reasoning and artificial intelligence. *Journal of Healthcare Engineering, 2022, 1959371*. https://doi.org/10.1155/2022/1959371.

Chen, X., Zhu, H., Mei, L., Shu, Q., Cheng, X., Luo, F., ... & Pan, Y. (2023). Video-Based versus On-Site Neonatal Pain Assessment in Neonatal Intensive Care Units: The Impact of Video-Based Neonatal Pain Assessment in Real-World Scenario on Pain Diagnosis and Its Artificial Intelligence Application. *Diagnostics*, *13*(16), 2661. https://doi.org/10.3390/diagnostics13162661.

Ekrem, E. C., & Daşıkan, Z. (2021). Use of Artificial Intelligence Technology in the Perinatal Period. *Eurasian Journal of Health Technology Assessment,* *5*(2), 147-162. https://doi.org/10.52148/ehta.980568

Hudson, S., Nishat, F., Stinson, J., Litwin, S., Zeller, F., Wiles, B., ... & Ali, S. (2023). Perspectives of healthcare providers to inform the design of an AI-enhanced social robot in the pediatric emergency department. *Children*, *10*(9), 1511. https://doi.org/10.3390/children10091511.

Karaarslan, D., Kahraman, A., & Ergin, E. (2024). How does training given to pediatric nurses about artificial intelligence and robot nurses affect their opinions and attitude levels? A quasi-experimental study. *Journal of Pediatric Nursing.* S0882-5963(24)00149-0. https://doi.org/10.1016/j.pedn.2024.04.031.

Milliren, C. E., Ozonoff, A., Fournier, K. A., Welcher, J., Landschaft, A., & Kimia, A. A. (2023). Enhancing Pressure Injury Surveillance Using Natural Language Processing. *Journal of Patient Safety*, 10-1097. https://doi.org/10.1097/PTS.0000000000001193.

Sarman, A., & Tuncay, S. (2024). An Exaggeration? Reality?: Can ChatGPT Be Used in Neonatal Nursing?. *The Journal of Perinatal & Neonatal Nursing*, *38*(2), 120-121. https://doi.org/10.1097/JPN.0000000000000826.

Whicher, D., & Rapp, T. (2022). The value of artificial intelligence for healthcare decision making—lessons learned. *Value in Health*, *25*(3), 328-330. https://doi.org/10.1016/j.jval.2021.12.009.

BEZ DERMATİTİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: PUBMED ÖRNEĞİ

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF STUDIES ON DIAPER DERMATITIS: PUBMED EXAMPLE

Tuba GIYNAŞ

Uzman Hemşire, Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi, Beyşehir Devlet Hastanesi, PK: 42700 Konya/TÜRKİYE

ORCID No: 0000-0002-4738-0421

Ayçin Ezgi ÖNEL

Arş. Gör., Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı,

ORCID No: 0000-0002-4720-6685

Figen YARDIMCI

Doç. Dr., Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı,

ORCID No: 0000-0002-1550-985X

Özet

Bu çalışmada, bez dermatitine yönelik yapılmış yayınları bibliyometrik analiz yöntemiyle incelemek ve konuya ilişkin holistik bir bakış açısı oluşturmak amaçlanmaktadır. Bibliyometrik analiz, çok sayıda yayının analizlerinin yapılmasını sağlayarak yeni bilgiler elde edebilmek için kullanılmaktadır. Çalışma verileri PUBMED veri tabanı aracılığı ile 15-25 Nisan 2024 tarihleri arasında ("diaper dermatitis") AND ("newborn") anahtar kelimeleri kullanılarak taranmıştır. Veri tabanında yapılan tarama sonucunda bez dermatiti ile ilgili yapılan toplam 138 yayına ulaşılmıştır. Bu yayınlar incelenmiş, 63 tanesi çalışma kapsamına alınarak, çeşitli değişkenlere göre (yıl, dergi, çalışma deseni vb.) analiz edilmiştir. Bez dermatiti ile ilgili ilk çalışmanın 1971'de, en çok çalışmanın ise 2014 yılında yapıldığı saptanmıştır. Dergilere baktığımızda; 35 farklı dergide yayın yapıldığı ve en sık kullanılan derginin ise %29 oran ile Pediatric Dermatology dergisi olduğu belirlenmiştir. Çalışmaların türlerine baktığımızda %46 oran ile en çok derleme olduğu görülmüştür. Çalışmaların sadece %22 oranında deneysel çalışma türünde olması kanıt düzeyi yüksek deneysel türde çalışmalara gereksinim olduğunu göstermektedir. Çalışma sonucuna göre, farklı girişim yöntemleri ile çok sayıda tam deneysel çalışmaların yapılması önerilmekte ve tam deneysel çalışmalar ile iyi yürütülen meta-analiz çalışmalara dayanan güçlü kanıtların elde edilmesine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bibliyometrik analiz, bez dermatiti, yenidoğan, cilt.

Abstract

In this study, it is aimed to examine the studies on diaper dermatitis by bibliometric analysis method and to create a holistic perspective on the subject in a wide spectrum range. Bibliometric analysis is

used to obtain new information by analysing a large number of publications. The research data were searched through the PUBMED database between 15-25 April 2024 using the keywords ('diaper dermatitis') AND ('newborn'). As a result of the database search, a total of 138 studies on diaper dermatitis were found. These studies were examined and 63 of them were included in the study and analysed according to various variables (year, journal, study design, etc.). It was found that the first study on gland dermatitis was conducted in 1971 and the most studies were conducted in 2014. When we looked at the journals, it was determined that 35 different journals were published and the most frequently used journal was Pediatric Dermatology with a rate of 15%. When we looked at the types of studies, it was seen that 46% of the studies were reviews. The fact that only 19% of the studies were experimental studies shows that there is a need for experimental studies with high level of evidence. According to the results of the study, it is recommended to conduct a large number of full experimental studies with different intervention methods and it is thought that there is a need to obtain strong evidence based on well-conducted mata-analysis studies with full experimental studies.

Key words: Bibliometric analysis, diaper dermatitis, newborn, skin.

GİRİŞ

Bebek bezi dermatiti, bebeğin bebek bezi bölgesindeki derinin akut inflamatuar döküntüsü ile karakterize yaygın kutanöz durum olarak tanımlanmaktadır. Bu durum, bebekler için önemli ölçüde ağrı ve strese neden olurken ebeveyn ya da bakım vericiler için oldukça zahmetli olabilmektedir (Gıynaş & Yardımcı, 2023). Yayınlanan verilere göre, yaşa ve spesifik çalışmalarda uygulanan yöntemlere bağlı olarak bez dermatiti prevalansının %25 ile %50 arasında olduğu tahmin edilmektedir (Blume-Peytavi vd., 2014). Diğer tahminler, bebeklerin yaklaşık %50 ile %65'inin hayatlarının bir döneminde bez dermatiti sorunu yaşayacağını göstermektedir (Blume-Peytavi & Kanti, 2018). Bez dermatitinin en yüksek görülme sıklığının 9 ile 12 ay arasında meydana geldiği bildirilmektedir (Ward vd., 2000). Bez dermatiti çocukluk çağı dermatoloji ziyaretlerinin neredeyse %20'sini oluşturmaktadır (Klunk vd., 2014). Bebek bezi dermatiti etiyolojisinde; bez faktörü, hidrasyon, friksiyon, idrar ve amonyak, gaita, mikroorganizmalar, kimyasal ajanlar, anne sütü ve koruyucu kremler bulunmaktadır (Gıynaş & Yardımcı, 2023).

Literatürde bez dermatitini konu alan çok sayıda derleme, araştırma makalesi ve sistematik derleme bulunmaktadır (Brodbeck vd., 2024; Esser & Johnson, 2022; Price vd., 2021; Visscher vd., 2024). Ancak literatürde bilindiği kadarıyla bez dermatiti ile ilgili bir bibliyometrik analiz bulunmamaktadır. Literatürde olan bu açıklık bu çalışmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu gerekliliik sonucu; bu çalışma ile bez dermatitine yönelik yapılmış yayınların bibliyometrik analiz yöntemiyle incelemek ve konuya ilişkin geniş bir spektrum aralığında holistik bir bakış açısı oluşturmak hedeflenmektedir.

AMAÇ

Bu araştırmada, bez dermatitine yönelik yapılmış yayınların bibliyometrik analiz yöntemiyle incelemek ve konuya ilişkin geniş bir spektrum aralığında holistik bir bakış açısı oluşturmak

amaçlanmaktadır. Bu bibliyometrik analizde; bez dermatitine yönelik yapılmış çalışmalar ile ilgili aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Çalışma desenleri nasıldır?
3. Deneysel tasarımda olan çalışmaların örneklem grubu nasıldır?
4. Deneysel tasarımda olan çalışmalarda uygulanan işlemler nelerdir?
5. Çalışmalar hangi dergilerde yayınlanmıştır?
6. En sık kullanılan anahtar kelimeler nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışma bibliyometrik araştırma tipinde yapılmıştır. Bibliyometrik araştırmalarda, belgelerin ya da çalışmaların belirli özellikleri analiz edilerek çeşitli bulgular elde edilmektedir (Choudhri vd., 2015). Bibliyometrik araştırmalar, belirli bir alandaki literatürün nicel hale getirilmesi ve ortaya çıkan kavramların değerlendirilmesi ile alandaki eğilimlerin tespit edilmesine olanak sağlamaktadır. Böylece gelecek bilimsel yayınlar için araştırmacılara bir yol haritası oluşturmaktadır (Donthu vd., 2021; Ellegaard & Wallin, 2015).

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla PUBMED veri tabanı aracılığı ile, 15-25 Nisan 2024 tarihleri arasında ("diaper dermatitis") AND ("newborn") anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Çalışmamızın verileri, iki farklı yazar tarafından bağımsız olarak gözden geçirilmiş ve dahil edilecek araştırmalara nihai olarak karar vermek üzere üç yazar bir araya gelerek ortak bir değerlendirme yapmıştır. Ana konusu pişik olmayan yayınlar çalışma kapsamına alınmamıştır. Veri tabanında yapılan tarama sonucunda bez dermatiti ile ilgili yapılan toplam 138 yayına ulaşılmıştır. Bu çalışmalar incelenmiş, 63 tanesi çalışma kapsamına alınmıştır. Veriler 63 yayın üzerinden analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bulgular sayı ve yüzde kullanılarak, grafikler ve tablolar halinde aktarılmıştır.

BULGULAR

Veri tabanında yapılan tarama sonucunda bez dermatiti ile ilgili yapılan toplam 138 yayına ulaşılmıştır. Bu yayınlar incelenmiş, 63 tanesi çalışma kapsamına alınarak, çeşitli değişkenlere göre (yıl, çalışma deseni, örneklem grupları, çalışmalarda uygulanan işlemler, dergi, anahtar kelimeler) analiz edilmiştir. İlk çalışma 1971 yılında yayınlanırken, en çok çalışma 2014 yılında yayınlanmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Bez dermatiti ile ilgili yapılan yayınların %54'ü araştırma makalesi iken, %46'sı derlemedir. Araştırma makalelerinin %97 nicel araştırma tasarımına sahiptir. Nicel araştırma tasarımında ise en yüksek %43 oranı ile deneysel araştırma tasarımı yer almaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Çalışmaların Tasarımları

Dahil edilen deneysel tasarımda olan araştırmaların (14 çalışma) sadece %13' ünde preterm yenidoğanlar ile çalışılırken, çalışılan en yüksek yaş grubu 24 ay' dır (Şekil 3).

Şekil 3. Deneysel Tasarımda Olan Çalışmaların Örneklem Grubu Dağılımı

Dahil edilen deneysel tasarımda olan araştırmalarda (14 çalışma); %50 oran ile en çok bebek bezi ve ürünleri ile ilgili inovasyon çalışmaları araştırılmıştır. %43 oran ile topikal uygulamalar (zeytinyağı, aynısefa yağı, anne sütü, çinko, a vitamini) araştırılırken, sadece bir çalışmada potasyum hidroksit (KOH) testinin kullanımı yer almıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Deneysel Tasarımda Olan Çalışmalarda Uygulanan İşlemler

Bibliyometrik çalışma kapsamına alınan yayınlar 35 farklı dergide yayınlanmış olup en çok çalışma %29 oran ile Pediatric Dermatology' dergisinde yer almaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. Çalışmaların Yayınlandığı Dergiler

Çalışma kapsamına alınan yayınların anahtar kelimelerine incelendiği zaman; en sık kullanılan anahtar kelimeler ‘diaper dermatit’, ‘neonatal’ ve ‘skin barrier’ olarak belirlenmiştir.

SONUÇ

Bez dermatiti ile ilgili çeşitli çalışmaların yapıldığı, bu çalışmaların ilk olarak 1971 yılında başladığı saptanmıştır. Pubmed veri tabanındaki yayınların çoğunlukla derleme olması ve sadece %22 oranında deneysel çalışma tasarımına sahip olması kanıt düzeyi yüksek deneysel türde çalışmalara gereksinim olduğunu göstermektedir. Çalışma sonucuna göre, farklı girişim yöntemleri ile çok sayıda tam deneysel çalışmaların yapılması önerilmekte ve tam deneysel çalışmalar ile iyi yürütülen mata-analiz çalışmalara dayanan güçlü kanıtların elde edilmesine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Blume-Peytavi, U., Hauser, M., Lünnemann, L., Stamatas, G. N., Kottner, J., & Garcia Bartels, N. (2014). Prevention of Diaper Dermatitis in Infants—A Literature Review. Pediatric Dermatology, 31(4), 413-429. https://doi.org/10.1111/pde.12348

Blume-Peytavi, U., & Kanti, V. (2018). Prevention and treatment of diaper dermatitis. Pediatric Dermatology, 35(S1). https://doi.org/10.1111/pde.13495

Brodbeck, A., Esser, M. S., Jacobson, E., Helminiak, G., & Islas, D. (2024). Topical Use of Human Milk in the Neonatal Intensive Care Unit: An Integrative Review. Advances in Neonatal Care, 24(1), 78-85. https://doi.org/10.1097/ANC.0000000000001124

Choudhri, A. F., Siddiqui, A., Khan, N. R., & Cohen, H. L. (2015). Understanding Bibliometric Parameters and Analysis. RadioGraphics, 35(3), 736-746. https://doi.org/10.1148/rg.2015140036

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. Journal of Business Research, 133, 285-296. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070

Ellegaard, O., & Wallin, J. A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact? Scientometrics, 105(3), 1809-1831. https://doi.org/10.1007/s11192-015-1645-z

Esser, M. S., & Johnson, T. S. (2022). An Adaptation of the Skin Safety Model to Guide Diaper Dermatitis Research in the NICU. Neonatal Network, 41(1), 38-44. https://doi.org/10.1891/11-T-747

Gıynaş, T., & Yardımcı, F. (2023). YENİ DOĞANLARDA DERİ BAKIMI: BEZ DERMATİTİ VE YÖNETİMİ. Health Care Academician Journal. https://doi.org/10.52880/sagakaderg.1195064

Klunk, C., Domingues, E., & Wiss, K. (2014). An update on diaper dermatitis. Clinics in Dermatology, 32(4), 477-487. https://doi.org/10.1016/j.clindermatol.2014.02.003

Price, A. D., Lythgoe, J., Ackers-Johnson, J., Cook, P. A., Clarke-Cornwell, A. M., & MacVane Phipps, F. (2021). The BaSICS (Baby Skin Integrity Comparison Survey) study: A prospective experimental study using maternal observations to report the effect of baby wipes on the incidence of irritant diaper dermatitis in infants, from birth to eight weeks of age. Pediatrics & Neonatology, 62(2), 138-145. https://doi.org/10.1016/j.pedneo.2020.10.003

Visscher, M. O., Taleghani, A., Nurre, M., Meganathan, K., Strange, R., Kinnett, M., & Narendran, V. (2024). Assessment of diaper dermatitis using a novel electronic health record-embedded scale. Journal of Perinatology, 44(4), 501-507. https://doi.org/10.1038/s41372-023-01824-z

Ward, D. B., Fleischer, A. B., Feldman, S. R., & Krowchuk, D. P. (2000). Characterization of Diaper Dermatitis in the United States. Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine, 154(9), 943. https://doi.org/10.1001/archpedi.154.9.943

ÇOCUK DİŞ HEKİMLİĞİNDE GÜNCEL DAVRANIŞ YÖNLENDİRME TEKNİKLERİ

CURRENT BEHAVIOR GUIDANCE TECHNIQUES IN PEDIATRIC DENTISTRY

Zeynep SOLMAZGÜL YAZICI
Dt., Sağlık Bilimleri Üniveristesi Çocuk DişHekimliği Anabilim Dalı
ORCID No: 0000-0001-7505-2962

Özet

Çocuk hastalarının başarılı tedavisi, etkili iletişime ve hastanın tedavi ihtiyaçlarına ve diş hekiminin becerilerine bağlı olarak özelleştirilmiş davranış yönlendirme planlarının geliştirilmesine bağlıdır. Davranış yönlendirme teknikleri, farmakolojik olmayan ve farmakolojik seçeneklerin kullanıldığı temel tekniklerden ileri tekniklere kadar sürekli bir süreçtir. Temel davranış rehberliği, iletişim rehberliğini, ziyaret öncesi olumlu imgelemeyi, doğrudan gözlemi, anlat-göster-yap, sor-söyle-sor, ses kontrolü, sözsüz iletişim, olumlu pekiştirme ve tanımlayıcı övgü, dikkat dağıtma ve duyarsızlaştırmayı içerir. Son zamanlarda diş tedavileri ile ilgili hikâye kitapları, video, çizgi film ve mobil oyunların çocukların kaygılarının azaltılmasında etkili oldukları bulunmuştur. Endişeli hastalar ve özel sağlık bakımı ihtiyaçları olan kişiler için ek davranış rehberliği seçenekleri arasında duyusal olarak uyum sağlamış diş hekimi ortamı, hayvan destekli terapi, resim alışverişi ile iletişim ve nitröz oksit-oksijen inhalasyonu yer almaktadır. Gelişmiş davranış rehberliği koruyucu stabilizasyon, sedasyon ve genel anesteziyi içermektedir. Her seçenek hedefler, endikasyonlar, kontrendikasyonlar ve önlemler açısından değerlendirilmelidir. Bu seçeneklerin bilinmesi, çocuk diş hekimlerinin bebekler, çocuklar, ergenler ve özel sağlık bakımına ihtiyaç duyan kişiler için hastaya özel ve aile merkezli uygun davranış rehberliği sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Zamanla davranışsal yönlendirme kavramı, çocuğun, ebeveynin, diş hekiminin çocuğun ağız sağlığı ihtiyaçlarının karşılanmasına odaklanan bir ilişki kurmaya yönelik olarak gelişmiştir. Bu açıdan davranış yönetimi ile ilgili hasta iletişimine daha fazla önem veren sanal gerçeklik uygulamaları ve hayvan destekli tedavi gibi çeşitli tekniklerin kullanıldığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: davranış yönlendirme, çocuk diş hekimliği, nitröz oksit

Abstract

Successful treatment of pediatric patients depends on effective communication and the development of customized behavior guidance plans based on the patient's treatment needs and the skills of the dentist. Behavior guidance techniques are a continuous process from basic to advanced techniques using non-pharmacological and pharmacological options. Basic behavior guidance includes communication guidance, pre-visit positive imagery, direct observation, tell-show-do, ask-say-ask, voice control, nonverbal communication, positive reinforcement and descriptive praise, distraction and desensitization. Recently, storybooks, videos, cartoons, mobile games and visual reality about dental treatments are effective in reducing children's anxiety. Additional behavioral guidance options for anxious patients and people with special health care needs include a sensory-adaptive dental environment, animal-assisted therapy, communication through picture exchange, and nitrous oxide-oxygen inhalation. Advanced behavioral guidance includes protective stabilization, sedation and general anesthesia. Each option should be evaluated in terms of goals, indications, contraindications and precautions. Knowledge of these options helps pediatric dentists to provide appropriate patient-specific and family-centered behavioral guidance for infants, children, adolescents and those with

special health care needs. Over time, the concept of behavioral guidance has evolved to build a relationship with the child, parent and dentist that focuses on meeting the oral health needs of the child. In this respect, it is seen that various techniques such as virtual reality applications and animal-assisted therapy, which give more importance to patient communication related to behavior management, are used.

Key words: behavior guidance, pediatric dentistry, nitrous oxide

Giriş

Diş hekimlerinden, mesleki eğitimleri sırasında edindikleri bilgi ve beceriler dahilinde çocukluk çağı diş hastalıklarını tanımaları ve etkili bir şekilde tedavi etmeleri beklenmektedir. Bu hastalıkların güvenli ve etkili tedavisi, çocuğun ve ailenin bakıma verdiği tepkinin anlaşılmasını ve zaman zaman değiştirilmesini gerektirir. Davranış yönlendirme, tıbbi olarak gerekli bakımın sağlanması sırasında hem diş hekiminin hem de çocuğun güvenliğini sağlarken, iletişim ve eğitime yönelik diş hekimi, çocuk hasta ve ebeveyni içeren bir etkileşimdir. Davranış yönlendirmenin hedefleri şunlardır: 1) iletişim kurmak, 2) çocuğun dental korku ve anksiyetesini hafifletmek, 3) hastanın ve ebeveynlerin iyi bir ağız sağlığı ihtiyacı ve bunun elde edilme süreci hakkında farkındalıklarını artırmak, 4) çocuğun ağız sağlığı bakımına karşı olumlu tutumunu teşvik etmek, 5) diş hekimi/personel ve çocuk/ebeveyn arasında güvene dayalı bir ilişki kurmak ve 6) rahat, minimum kısıtlayıcı, güvenli ve etkili bir şekilde kaliteli ağız sağlığı bakımı sağlamaktır. Davranış yönlendirme teknikleri, iletişim kurmak veya sürdürmekten istenmeyen veya güvenli olmayan davranışları durdurmaya kadar uzanır. Davranış yönlendirmenin bilimsel temelleri hakkında bilgi sahibi olmak ve iletişim, empati, hoşgörü, kültürel duyarlılık ve esneklik becerileri doğru uygulama için gereklidir. Davranış yönlendirme asla yanlış davranış için ceza, güç iddiası veya hastayı inciten, utandıran veya küçümseyen herhangi bir stratejinin kullanımı olmamalıdır (1). Diş hekiminin her çocuk için korkularına, ses tonuna ve önceki deneyimlerine göre en uygun tekniği seçmesi için deneyim ve eğitime ihtiyacı vardır. Çocuğun korku, kaygı ve mizacı hakkında bilgi toplamaya yardımcı olabilecek çeşitli anketler ve araştırmalar vardır, ancak bunların klinik etkinliği hala tam olarak belirlenmemiştir (2).

Basit Davranış Yönlendirme Teknikleri

Davranış yönlendirme, hasta ve diş hekimi arasındaki ilişkiyi geliştirmeyi amaçlayan kapsamlı ve sürekli bir yöntemdir. Bu derlemede davranış rehberliği tekniklerinden bazıları iletişimi sürdürmeyi amaçlarken, diğerleri uygunsuz davranışı ortadan kaldırmayı ve iletişim kurmayı amaçlar. Her çocuğa özel, bireyselleştirilmiş bir davranış rehberliği tekniği uygulanmalıdır (3).

İletişim ve İletişimsel Rehberlik

Çocuk diş hekimliğinde, iletişimsel yönetim ve uygun otorite kullanımı, iş birliği olan ve olmayan çocuklarda uygulanabilir. Bir diş hekimi randevusunun başlangıcında, çocuğa sorular sormak ve cevaplarını aktif bir şekilde dinlemek bir güven ortamı oluşturulmasına yardımcı olabilir. Diş hekimi, bilinçli bir hasta profili oluşturmak ve diş tedavisini güvenli bir şekilde gerçekleştirmek için öğretmen/öğrenci rolleri oluşturabilir. Seansın başında çocukla kurulan etkileşim, diş hekimiyle güven ve yakınlık kurulmasına yardımcı olur (4). Tedavi prosedürü başladıktan sonra da ikili iletişim sürdürülmelidir. Diş hekimi, çocuğun işaret ederek veya onaylamayarak cevap verebileceği 'evet' veya 'hayır' soruları sorabilir. Mesajın alındığını teyit etmek ve rahatlık ve ağrı seviyesini değerlendirmek için çocuğun vücut dilini gözlemlemek de gereklidir (1).

İletişimsel rehberlik, tekil tekniklerin bir toplamı olmaktan ziyade, diş hekiminin kişiliğinin bir uzantısı haline gelen ve devam eden öznel bir süreçtir. Belirli iletişimsel rehberlik tekniklerini

seçerken, diş hekimi hastanın gelişiminin yanı sıra diğer iletişim eksikliklerinin (örn. işitme bozukluğu) varlığını da göz önünde bulundurmalıdır (3).

Anlat-Göster-Uygula

Anlat-göster-uygula en popüler davranış yönetimi tekniklerinden biridir. Hastanın anlayabileceği bir şekilde tehdit edici olmayan bir dille önce çocuğa prosedür ve alet hakkında çocuk dostu bir şekilde bilgi verilir (2). Örneğin, aeratör "dönen fırça" olarak adlandırılabilir. Daha sonra çocuğun aleti görmesine, dokunmasına, çalışırken sesini dinlemesine izin verilir, Son olarak, tedavi uygulanır.

Sor-Anlat-Sor

Bu teknik, hastanın yaklaşan randevu ve planlanan tedaviler hakkındaki düşüncelerini öğrenmeyi (sormayı); planlanan tedavileri hastanın anlama düzeyine uygun temsillerle ve tehdit edici olmayan bir dille açıklamayı (anlatma) ve pekiştirme amacıyla hastanın tedaviyi anlayıp anlamadığını ve ne hissettiğini sorgulama (sorma) aşamalarını içerir. Hastanın endişeleri devam ederse, diş hekimi bunları değerlendirebilir ve gerekirse planlanan adımları veya davranışsal yönlendirme tekniklerini değiştirebilir (5).

Sözsüz İletişim

Sözsüz iletişim, uygun temas, duruş, yüz ifadesi ve beden dili yoluyla davranışın pekiştirilmesi ve yönlendirilmesidir. Sözsüz iletişimin diğer iletişimsel rehberlik tekniklerinin etkinliğini artırmayı, hastanın dikkatini ve uyumunu kazanmayı veya sürdürmeyi amaçlamaktadır (6).

Randevu Öncesi Olumlu İmgeler

Hastalar diş randevusundan önce diş hekimliği ve diş tedavilerine ilişkin olumlu görüntüler gösterilmesidir. Çocuklara ve ebeveynlere görsel bilgi sağlamak, diş tedavisine başlamadan önce çocukların akıllarındaki soruları sorabilmeleri için bağlam sağlamayı hedefler (1,7).

Direkt Gözlem

Hastalara bir video gösterilir veya diş tedavisi gören genç, işbirlikçi bir hastayı doğrudan gözlemlemelerine izin verilir. Hastayı tedavi prosedürünün sırasına ve adımlarına alıştırmayı, hastaya ve ebeveyne kendilerini rahat hissettikleri bir ortamda diş prosedürü hakkında soru sorma fırsatı vermeyi amaçlar (1). Yapılan bir çalışmada 7-9 yaş arası çocuklarda rutin diş muayenesi ve koruyucu diş hekimliği uygulamalarında canlı modelleme veya 10 dakikalık bir video kaydı izlemenin 'anlat-göster-yap' yöntemi kadar etkili olduğu gözlemlenmiştir (8).

Ses Kontrolü

Hastanın davranışını etkilemek ve yönlendirmek için sesin tonunun veya hızının kasıtlı olarak manipüle edilmesidir. Ses temposundaki bir değişiklik kolaylıkla kabul edilebilirken, yüksek bir sesin kullanılması bu tekniğe aşina olmayan bazı ebeveynler için rahatsız edici olabilir, muhakkak öncesinde ebeveyn ile konuşulmalı, bilgi verilmelidir. Hastanın dikkatini çekmek ve tedaviye uyum derecesini arttırmayı, uyumlu yetişkin ve çocuk rolleri oluşturmayı amaçlar (1,9).

Olumlu Pekiştirme ve Açıklayıcı Övgü

İstenen hasta davranışını oluşturma sürecinde uygun geri bildirim sağlamak çok önemlidir. Olumlu destek/teşvik istenen davranışları güçlendirir ve bu davranışların tekrarlanma olasılığını artırır. Sosyal pekiştiriciler arasında motive edici ses tonu, yüz ifadesi, sözlü övgü ve diş hekimi ve asistanlar tarafından uygun sevgi gösterileri yer alır. Etkileyici övgü, genel takdirden ziyade belirli işbirlikçi davranışları vurgular (örneğin, "ağzını uzun süre açık tuttuğun için teşekkür ederim.") (örneğin, "İyi iş çıkardın."). Olumlu pekiştirme ve övgünün amacı istenen davranışı pekiştirmektir (3).

Dikkat Dağıtma

Hastayı, hoş olmayan bir prosedür olarak algılanabilecek durumdan farklı bir yöne çekme tekniğidir. Hayal gücü, kliniğin tasarımı ve işitsel ve/veya görsel öğeler kullanılarak dikkatin yönü değiştirilebilir. Hoş olmayan durumların anlaşılmasını ortadan kaldırmayı ve olumsuz durumu veya bu durumdan kaçınma girişimini ortadan kaldırmayı hedefler (10).

Hafızanın Yeniden Yapılandırılması

Hafızanın şekillendirilmesi, olumsuz bir anının (örneğin, ilk diş hekimi ziyareti, lokal anestezi uygulaması, restoratif tedavi prosedürü) önerilen ipuçları kullanılarak olumlu anılara dönüştürüldüğü davranışsal bir yaklaşımdır. Yapılandırma dört faktörü içerir: (1) Görsel hatırlatıcılar, (2) Sözlü olumlu destek, (3) Somut örneklerle duyusal ayrıntıların açıklanması, (4) Başarı duygusu. Görsel hatırlatıcıya örnek olarak, çocuğun ilk ziyareti sırasında gülümsemesini yakalayan bir fotoğraf, herhangi bir zorlu deneyimden önce olumlu bir anı olarak hizmet eder. Sözlü ifade yoluyla olumlu destek, çocuğun ebeveynine son randevuda ne kadar iyi olduğunu söyleyip söylemediğini sormak olabilir. Çocuğun son randevudaki olumlu deneyimlerini ebeveynine ve diş hekimine anlatması teşvik edilerek ziyaretin olumlu yönleri pekiştirilir. Duyusal detayları açıklamanın somut örnekleri arasında, çocuğun ellerini kollarının arasında tutması veya ağzını genişçe açması gibi herkes tarafından bilinen olumlu davranışlar için övülmesi yer alır. Daha sonra çocuktan bu davranışları sergilemesi istenir, bu da onda başarı hissine yol açar (3). Olumsuz diş hekimi deneyimlerini yeniden şekillendirmeyi ve gelecekteki diş hekimi randevularında hasta davranışını iyileştirmeyi amaçlar (1).

Duyarsızlaştırma

Duyarsızlaştırma, hastayı en az rahatsız edici olandan başlayarak aşamalı bir şekilde korku uyandıran uyaranlara maruz bırakmadır. Hastalar korkularını kendileri tanımlar, gevşeme teknikleri öğretilir ve tanımladıkları durumlara aşamalı olarak maruz bırakılırlar, bu teknik dental korkuyu azaltmada uzun vadede etkilidir (11).

Duyulara uyarlanmış dental ortamlar (SADE)

Bu müdahale, sakinleştirici bir etki sağlamak için klinik ortamın uyarlanmasını içerir (örneğin, loş aydınlatma, tavan hayvanları veya baloncuklar gibi hareketli projeksiyonlar ve yatıştırıcı arka plan müziği): Teknik, hastanın rahatlamasını sağlamayı ve olumsuz veya kaçınma davranışını önlemeyi amaçlamaktadır. Otizm spektrum bozukluğu, duyusal entegrasyon bozukluğu veya diğer ilgili engellilik gibi durumları ve dental anksiyetesi olan hastalarda kullanılabilir (12).

Hayvan Destekli Terapi (AAT)

İletişimin artırılması veya hastanın anksiyete, ağrı veya stresinin azaltılması için tedavi ortamına eğitimli bir hayvanın eklenmesi amacına yönelik bir adımdır. Bekleme alanında hastalar için bir evcil hayvan bulundurulmasından farkı randevuların iyi eğitimli ve sertifikalı bir hayvanı içerecek şekilde belirlenen bir süre için planlanmasıdır. Diş hekimi randevusu sırasında refakatçi olmaya hazır olan hayvan, iletişimdeki engellerin aşılmasına yardımcı olur ve hastanın kendini güvende ve rahat hissetmesini sağlayarak tedavinin neden olduğu kaygıyı ortadan kaldırır. Hayvanın ve bakıcının sağlığı ve güvenliği sağlanmalıdır. Hasta ve diş hekimi ekibi arasındaki iletişimi güçlendirmeyi, hastanın korku veya endişesini kontrol altına almayı, hastanın dikkatini dağıtarak stres yaratabilecek bir durumu önlemeyi, ve ağrı algısını azaltmayı amaçlar. Hastanın anksiyetesini, ağrısını veya duygusal sıkıntısını azaltmak için yardımcı bir teknik olarak kullanılabilir. Hayvanlara karşı alerji veya farklı tıbbi durumlar veya terapi hayvanının çocuğun dikkatini çekmemesi veya korkması durumunda kullanılmamalıdır (1).

Resim Değiş Tokuşu ile İletişim Sistemi (PECS)

Sözel iletişim yetenekleri sınırlı olan hastalarda, özellikle otizmli bireylerde uygulanan bir tekniktir. Birey kendi düşüncelerini anlatmak için herkes tarafından bilinen bir sembol seçer. Bu sistemde nesnelerin, insanların ve kavramların bir karşılığı vardır, böylece iletişimdeki belirsizlik azaltılmış olur. Hasta iletişimi kendisi başlatabilir ve katılımcının bunu anlaması için özel bir eğitim alması gerekmez. Sözlü iletişim yetenekleri sınırlı olan bireylerin semboller kullanarak isteklerini veya düşüncelerini aktarmalarına yardımcı olmayı amaçlar (13).

İleri Davranış Yönlendirme Teknikleri

Çoğu çocuk, temel davranış yönlendirme teknikleri kullanılarak etkili bir şekilde yönetilebilir. Bu teknikler, diş hekiminin sağladığı tüm davranış yönlendirmelerinin temelini oluşturmalıdır. Ancak, bazen çocuklar psikolojik veya duygusal olgunluk eksikliği ve/veya zihinsel, fiziksel veya tıbbi bir engel nedeniyle iş birliği yapamayacak davranışsal durumlarla gelirler. İleri seviye çocuk diş hekimliği eğitim programlarında yaygın olarak kullanılan ve öğretilen ileri davranış yönlendirme teknikleri arasında koruyucu stabilizasyon, sedasyon ve genel anestezi yer alır (1).

Koruyucu Stabilizasyon

Bebekler, çocuklar, ergenler veya özel sağlık ihtiyaçları olan hastaların tedavisinde herhangi bir tür koruyucu stabilizasyonun kullanımı, sağlık hizmeti sağlayıcıları ve bakım verenler arasında endişe uyandıran bir konudur. Koruyucu stabilizasyon, hastanın tedavinin güvenli bir şekilde tamamlanmasını sağlarken yaralanma riskini azaltmak için hareket özgürlüğünün, hastanın izni olsun ya da olmasın, kısıtlanmasıdır (14).

Sedasyon

Sedasyon, psikolojik veya duygusal olgunluk eksikliği ve/veya zihinsel, fiziksel veya tıbbi durumlar nedeniyle iş birliği yapamayan hastalarla güvenli ve etkili bir şekilde kullanılabilir. Hastanın güvenliğini ve refahını korumayı, fiziksel rahatsızlık ve ağrıyı en aza indirmeyi, anksiyeteyi yönetmeyi, psikolojik travmayı en aza indirmeyi amaçlar (1).

Genel Anestezi

Genel anestezi, hava yolunu bağımsız olarak koruma ve fiziksel uyarıya veya sözlü komutlara amaca yönelik yanıt verme yeteneği de dahil olmak üzere, koruyucu reflekslerin kaybı ile birlikte bilinçsizliğin kontrollü bir durumudur. Hastaya bağlı olarak, genel anestezi bir hastanede veya ayakta tedavi ortamında, diş muayenehanesi de dahil olmak üzere, uygulanabilir.. Genel anestezi kullanımında hastanın, hekimin ve personelin güvenliği, tanı ve tedavi ihtiyacı göz önünde bulundurulmalıdır. Çocukların prosedürlere girmesi sırasında güvenliğini, sağlığını ve konforunu sağlamak için anestezik ve sedatif ilaçlar kullanılır. Ç Çocuklar için olası riskleri belirlemek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır (15).

SONUÇ

Günümüzde temel davranış yönetimi tekniklerinin amaçları hasta ile iyi iletişim kurmak, çocuğun korku ve kaygılarını hafifletmek, hasta ve ebeveynin ağız sağlığı bakımı konusunda farkındalığını arttırmaktır. Zamanla davranış yönetimi kavramı, çocuğun, ebeveynin, dental ortamın, kendilerinin ve çocuğun ağız sağlığı ihtiyaçlarının karşılanmasına odaklanan bir ilişki kurmak üzere gelişmiştir. Davranış yönlendirme ile ilgili hasta iletişimine daha fazla önem veren sanal gerçeklik uygulamaları ve hayvan destekli tedavi gibi çeşitli tekniklerin kullanıldığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

1.American Academy of Pediatric Dentistry. Behavior guidance for the pediatric dental patient. The Reference Manual of Pediatric Dentistry. Chicago, Ill.: American Academy of Pediatric Dentistry; 2023:359-77.

2.Ibrahee M. Behavior Guidance in Pediatric Dentistry - A Review. Int J Dent Oral Sci. 2021 May 12;2454–7.

3.Saygılı S, Bahçeci D, Kasımoğlu Y. Dentists' Approaches to Children and Current Basic Behavior Management Guideline: A Review. Çocuk Dergisi / Journal of Child. 2024 Feb 20;23(4):389–95.

4.Nash DA. Engaging children's cooperation in the dental environment through effective communication. Pediatr Dent. 2006;28(5):455–9.

5.Goleman J. Cultural factors affecting behavior guidance and family compliance. Pediatr Dent. 2014;36(2):121–7.

6.Feigal RJ. Guiding and managing the child dental patient: a fresh look at old pedagogy. J Dent Educ. 2001 Dec;65(12):1369–77.

7.Fox C, Newton JT. A controlled trial of the impact of exposure to positive images of dentistry on anticipatory dental fear in children. Community Dent Oral Epidemiol. 2006 Dec 7;34(6):455–9.

8.Karekar P, Bijle MN, Walimbe H. Effect of Three Behavior Guidance Techniques on Anxiety Indicators of Children Undergoing Diagnosis and Preventive Dental Care. Journal of Clinical Pediatric Dentistry. 2019 Jan 1;43(3):167–72.

9.Law CS, Blain S. Approaching the pediatric dental patient: a review of nonpharmacologic behavior management strategies. J Calif Dent Assoc. 2003 Sep;31(9):703–13.

10.Pinkham JR. The roles of requests and promises in child patient management. ASDC J Dent Child. 1993;60(3):169–74.

11.Coldwell SE, Getz T, Milgrom P, Prall CW, Spadafora A, Ramsay DS. CARL: A LabVIEW 3 computer program for conducting exposure therapy for the treatment of dental injection fear. Behaviour Research and Therapy. 1998 Apr;36(4):429–41.

12.Bodison SC, Parham LD. Specific Sensory Techniques and Sensory Environmental Modifications for Children and Youth With Sensory Integration Difficulties: A Systematic Review. The American Journal of Occupational Therapy. 2018 Jan 1;72(1):7201190040p1–11.

13.Flippin M, Reszka S, Watson LR. Effectiveness of the Picture Exchange Communication System (PECS) on Communication and Speech for Children With Autism Spectrum Disorders: A Meta-Analysis. Am J Speech Lang Pathol. 2010 May;19(2):178–95.

14.Theriot AL, Gomez L, Chang C, Badger GR, Herbert A, Cardenas Vasquez JM, et al. Ethnic and language influence on parents' perception of paediatric behaviour management techniques. Int J Paediatr Dent. 2019 May 24;29(3):301–9.

15.American Academy of Pediatrics. The pediatrician's role in the evaluation and preparation of pediatric patients undergoing anesthesia. Pediatrics 2014;134(3):634-41.

ÇOCUK DİŞ HEKİMLİĞİNDE GÜNCEL LOKAL ANESTEZİ UYGULAMALARI

CURRENT LOCAL ANESTHESIA APPLICATIONS IN PEDIATRIC DENTISTRY

Zeynep SOLMAZGÜL YAZICI
Dt., Sağlık Bilimleri Üniveristesi Çocuk DişHekimliği Anabilim Dalı
ORCID No: 0000-0001-7505-2962

Özet

Ağrı kontrolü, özellikle çocukların tedavisinde diş hekimliğinin önemli bir parçasıdır. Ağrının ve dental kaygının yaygınlığı çocuk diş hekimliğinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu faktörler diş tedavisinin geciktirilmesine dolayısıyla erken çocukluk çağı çürüklerin artmasına sebep olmaktadır. Çocuk hastaların davranış yönetiminde, lokal anestezik uygulama tekniği önemli bir rol oynar. Yaşına uygun, tehdit edici olmayan terminoloji, dikkat dağıtma, topikal anestezikler, uygun enjeksiyon tekniği ve farmakolojik yönetim, hastanın tedavi sırasında olumlu bir deneyim yaşamasına yardımcı olmaktadır. Çocuk diş hekimleri, lokal anestezik uygulaması sırasında çocuk hastalardaki ağrıyı hafifletmek için çeşitli konforlu yöntemler aramaktadırlar. Son yıllarda iğnesiz lokal anestezi (Medjet-III), tek diş anestezi sistemleri (STA), bilgisayar kontrollü kemik içi anestezi sistemi (QuickSleeper) gibi yeni yöntemler son yıllarda ağrısız anestezi sağlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Titreşimli stimülasyon, ağrının azaltılmasında kullanılan prospektif tekniktir. Beynin belirli bir zamanda yalnızca bir bölgedeki tek bir hissi tanıyabilmesinden yola çıkarak beyni anestezi iğnesinin verdiği rahatsızlıktan uzaklaştırmak için yanağa titreşim veren vibrotaktil cihazlar geliştirilmiştir. Çocuk hastalarda lokal anestezi sağlamak kullanılan güncel teknikler hayati bir rol oynamaktadır ve geleneksel yöntemlere pratik bir alternatif gibi görünmektedir. Bu yeni teknikler avantajları nedeniyle çocuk diş hekimliğinde geniş bir kullanım alanına sahip olması öngörülmektedir. Etkin ve ağrısız lokal anestezik uygulaması için güncel tekniklerin kullanılması, çocuk diş hekimi ve çocuk hastalar için daha keyifli bir deneyim yaratarak doğru bir çocuk-diş hekimi ilişkisinin sürdürülmesine katkıda bulunur.

Anahtar kelimeler: çocuk diş hekimliği, lokal anestezi, vibrotaktil, davranış yönlendirme

Abstract

Pain control is an important part of dentistry, especially in the treatment of children. The prevalence of pain and dental anxiety plays an important role in pediatric dentistry. These factors lead to delayed dental treatment and thus to an increase in early childhood caries. The technique of local anesthetic administration plays an important role in the behavioral management of pediatric patients. Age-appropriate, non-threatening terminology, distraction, topical anesthetics, appropriate injection technique and pharmacological management help the patient have a positive treatment experience. Pediatric dentists seek various comfortable methods to alleviate pain in pediatric patients during local anesthetic administration. In recent years, new techniques such as needle-free local anesthesia (Medjet-III), single tooth anesthesia systems (STA), computer-controlled in-bone anesthesia system (QuickSleeper) have been used to provide pain-free anesthesia. Vibration stimulation is a prospective technique for pain reduction. Based on the fact that the brain can only recognize a single sensation in one area at a given time, vibrotactile devices that vibrate the cheek have been developed to distract the brain from the discomfort of the anesthesia needle. Current techniques used to provide local anesthesia in pediatric patients play a vital role and seem to be a practical alternative to traditional methods. Due

to their advantages, these new techniques are expected to have a wide range of applications in pediatric dentistry. The use of current techniques for effective and painless local anesthetic administration creates a more pleasant experience for pediatric dentists and pediatric patients and contributes to the maintenance of a proper child-pediatric dentist relationship.

Key words: pediatric dentistry, local anesthesia, vibrotactile, behavior guidance

Giriş

Çocuk diş hekimliğinde ağrı yönetimi, ağrıya bağlı olarak ortaya çıkan ve ağrı algısını şiddetlendiren anksiyete nedeniyle çok önemlidir (1). Yetersiz ağrı yönetimi çocuk hastalarda olumsuz tepkilerin ve korkunun uyarılmasına sebep olur ve bu da diş hekimlerinin çocuk hastalara olumlu bir tutum aşılamasının önünde bir engel teşkil eder. Bu nedenle, çocuk hastaları en az stress ve ağrı ile tedavi etmek her çocuk diş hekimi için öncelikli bir hedef haline gelmiştir.5 Çocuklarda anestezi uygulaması, diş tedavisi prosedürleri sırasında oluşan ağrının ortadan kaldırılmasına yardımcı olur (2).

Lokal anestezi, sinir uçlarındaki uyarımın depresyonu veya periferik sinirlerdeki iletim sürecinin inhibisyonu nedeniyle vücudun çevrelenen kısmında geri dönüşümlü bir his kaybı olarak tanımlanmıştır (3). Lokal anestezikler, nöron impuls üretimi ve yayılımı için gerekli olan hızlı sodyum akışını engellemek için sinir lifleri içinde hareket eder (4). Böylece prosedürler sırasında ağrı hissini önlemeye yardımcı olur, bu da çocuk hasta ile diş hekimi arasında güvene dayalı bir ilişkiyi teşvik eder, korku ve endişeyi hafifletir ve olumlu bir tutumu teşvik eder (5). Dental işlemler sırasında yetersiz ağrı kontrolü, önemli fiziksel ve psikolojik sonuçlara yol açma potansiyeline sahiptir (5). Lokal anestezikler kimyasal formulasyon olarak esterler (örn, prokain, benzokain, tetrakain) ve amidler (örn. lidokain, mepivikain, prilokain, artikain) olarak ikiye ayrılırlar (6). Özellikle çocuk diş hekimliğinde, uygun dozaj (vücut ağırlığına göre) toksisite olasılığını en aza indirecektir. Baş ve boynun nöroanatomisinin bilinmesi anestezik solüsyonun doğru şekilde yerleştirilmesini sağlar ve komplikasyonların (örn. hematom, trismus, intravasküler enjeksiyon) en aza indirilmesine yardımcı olur. Hastanın tıbbi geçmişinin kapsamlı bir şekilde anlaşılması, diş bakımı yapılırken tıbbi bir durumun kötüleşme riskini azaltacaktır. Gerekli bilgileri elde etmek için tıbbi konsültasyon önemlidir (7).

Lokal anestezik solüsyonun enjeksiyon yoluyla uygulanması, çocuklarda dental ağrısının hafifletilmesinde kullanılan geleneksel yöntemdir. Bu işlem sırasında ağrıyı başarılı bir şekilde ortadan kaldırsa da anestezi uygulamasından önce ve uygulama sırasında birçok çocuk için anksiyete ve antagonistik davranış sorunu devam etmektedir (8). Lokal anestezik uygulama tekniği, çocuk hastalarda davranış yönlendirmede önemli bir husustur. Enjeksiyonlar sırasında karşılaşılan ağrı, sonraki ziyaretlerde diş tedavisi sırasında hasta kooperasyonunu azaltabilmektedir. Bu nedenle, bu eksikliklerin üstesinden gelmek için lokal anestezik uygulamada yeni alternatif ve minimal invaziv yöntemler keşfetmek, daha iyi ağrı kontrolü, enjeksiyon ağrısının azaltılması, çocuk diş hekimliği gündemine girmiştir (9).

Topikal anestezikler

Topikal anestezik uygulaması, lokal anestezik uygulaması sırasında oluşan rahatsızlığın üstesinden gelmede fayda sağlar. 2-3 mm derinliğindeki yumuşak doku yüzeyinde etkilidir ve sıvı, jel, aerosol, merhem ve yama gibi çeşitli formlarda erişilebilir (10). Topikal anestezikler, uygulama bölgesinde dermis veya mukozanın serbest sinir uçlarına etki ederek sinir iletimini geri dönüşümlü olarak bloke eder. Sinir hücresi zarının sodyum iyonlarına geçirgenliğini azaltarak uyarılabilirlik eşiğini yükselterek sinir impulsunun iletimi engellenir (11). Topikal anestezikler, ağız mukozasının enjektör ile delinmesinden kaynaklanan ağrıyı azaltmak için yüzey dokularında (2–3 mm) etkilidir (12).

Diş hekimliğinde topikal anestezik olarak sıklıkla kullanılan tek ilaçlar arasında %20 benzokain, %5 lidokain ve %4 tetrakain bulunmaktadır. Lokal anesteziklerin konsantrasyonu topikal formülasyonlarda tipik olarak enjekte edilebilir solüsyonlardan daha yüksektir ve toksisite riskini azaltmak için mutlaka dikkatli uygulanmalıdır (12). Benzokain ve prilokainin her ikisi de edinilmiş methemoglobinemi riski ile ilişkilendirilmiştir ve methemoglobinemi öyküsü olan hastalarda kullanımları kontrendikedir (13). Ayrıca, Birleşik Devletler Gıda ve İlaç İdaresi (FDA) iki yaşından küçük çocuklarda benzokain içeren topikal anesteziklerin (reçetesiz satılan diş çıkarma ürünleri dahil) kullanılmaması konusunda uyarmaktadır(14). FDA ayrıca, her bir anestezik bileşenin yüksek konsantrasyonu nedeniyle bileşik topikal anesteziklerin potansiyel toksisitesi hakkında uyarılar yayınlamıştır. Lokal anestezik konsantrasyonları bilinmeyen bileşik topikal anesteziklerin kullanımı, nöbetler, aritmiler ve ölüm dahil olmak üzere aşırı dozla ilişkili komplikasyon riski taşımaktadır (15)

Enjekte edilebilir lokal anestezikler

Diş hekimlerininn kullanımı için mevcut olan amid lokal anestezikler arasında lidokain, mepivakain, artikain, prilokain ve bupivakain bulunmaktadır (Tablo 1) (16). Epinefrin içeren ajanlar, vazokonstriktörün raf ömrünü uzatmak için yaklaşık 4,5 pH değerinde formüle edilir, ancak bu asit algılayan nosiseptörleri aktive edebilir ve ağrının artmasına neden olabilmektedir.

Vazokonstriktörlü lokal anesteziklerin daha yüksek asiditesi, sinir kılıfının lipid membranına nüfuz etmek için iyonize formdan noniyonize forma dönüşürken anestezinin başlamasını da yavaşlatabilmektedir. Epinefrinli lokal anesteziklerin pH'ını ayarlamak, ağrıyı azaltmak ve anestezinin daha hızlı başlamasını sağlamak için kullanılan etkili bir yöntem olarak dikkat çekmektedir (17). Enjeksiyon bölgesindeki kan damarlarını daraltmak için lokal anesteziklere vazokonstriktörler (epinefrin, levonordefrin, norepinefrin) eklenir. Bu, lokal anesteziğin kan akışına emilim oranını düşürür, böylece toksisite riskini azaltır ve bölgedeki anestezik etkiyi uzatır (7). Diş hekimliği pratiğinde anestezi uygulanması esnasında hasta konforunu arttırmak amacıyla güncel lokal anestezi cihazları geliştirilmektedir.

Güncel Lokal Anestezi Uygulama Cihazları

Jet-enjeksiyon (Medjet-III)

Jet-enjeksiyon teknolojisi, basınç sağlamak için mekanik enerji kaynağı kullanan ve yumuşak dokulara ince bir anestezi akışı sağlayan iğnesiz bir enjeksiyondur. Yumuşak doku anestezisinin hızlı bir şekilde başlaması, anestezik dozun kontrollü dağılımı ve iğne fobisi olan hastalarda yüksek kabul görmesi nedeniyle geleneksel infiltrasyon yöntemlerine göre avantajları olduğu varsayılmaktadır. Uygulama için bir iğnenin olmaması, olumlu bir psikolojik sonucu doğurmaktadır (18). Bu cihaz, anestezik solüsyonu dünyanın mevcut en küçük iğnesinden yedi kat daha küçük bir delik ile yönlendirebilmektedir. Bu cihazla 2.000 psi'de 0,01-1 cm3'lük volümler ile intradermal, subkutan ve intramüsküler olarak uygulanabilir. Ağrısız anesteziye katkıda bulunabilir ve nazopalatinal ve palatinal enjeksiyonlar için idealdir. Ayrıca penetrasyon derinliği için mekanik ayarlamalar yapılabilmektedir (19). Birçok avantajı olmasına rağmen çalışmalar cihazın diş etine uygulanmasının zorluğu sebebiyle çocuklarda yetersiz anestezi sağlandığını bildirmişlerdir (20).

Tek Diş Anestezisi

Bu sistemde dişin uzun eksenine paralel olarak dişeti sulkusuna yerleştirilen ekstra kısa bir 30-G iğne kullanılmaktadır. Anestezi uygulamak için nokta sayısı tek ve çok dişli dişler için farklılık gösterir. Yeterli anestezi elde etmek için iğne periodontal ligamente yaklaşana kadar doku içine yerleştirilmelidir. Tek diş anestezisinin avantajları arasında beklenti anksiyetesinin olmaması (kalem

benzeri tasarımı nedeniyle), ağrının olmaması, perioral doku anestezi etkilerinin olmaması (dudaklar, dil ve yanaklar) ve daimi dişlerin kronuna zarar vermemesi yer almaktadır (21). Yapılan bir çalışmada tek diş anestezisinin çocuklarda daha az belirgin ağrı ve rahatsızlık nedeniyle geleneksel tekniklere etkili bir alternatif olduğunu belirtilmiştir (22). Başka bir çalışma tek diş anestezisinin ergenlik çağındaki çocuklarda restoratif işlemlerde derin anestezik etkisi nedeniyle hastaların memnuniyetini ve uyumunu artırdığını belirtmiştir (23).

İntraosseöz Anestezi

Lokal anestezik ajanın anestezi uygulanmış dişin yanındaki süngerimsi kemiğe doğrudan verilmesi ile uygulanır. İntraosseöz enjeksiyon geri dönüşümsüz pulpitis durumlarında pulpal anesteziyi önemli ölçüde sağlamaktadır (24). İntraosseöz anestezisi sağlamak için çok sayıda sistem geliştirilmiştir; yaygın olarak kullanılan cihazlar X-tip ve IntraFlow'dur.

QuickSleeper [Bilgisayar Kontrollü İntraosseöz Anestezi Sistemi]

Bilgisayar kontrollü intraosseöz anestezi sistemi tekniğinde anestezik etkinin enjeksiyon ağrısını azaltmak için anestezi sabit hız ve basınçla verilir (25). Bir el aleti ve bir kontrol pedalından oluşur; sinyaller pedala basılarak Bluetooth aracılığıyla ana kontrol kutusuna gönderilir. Devre tamamlandığında, el aleti maksimum anestezi etkinliği sağlamak için kemik içi boşluğa veya süngerimsi kemiğe anestezik solüsyonu deler ve uygular (26). Yapılan bir çalışmada QuickSleeper® sisteminin daha az ağrı ve anksiyete ile ilişkili olduğu için diş hekimlerinin çocuk ve ergen hastalarla ilgilenirken işlerini kolaylaştırdığını belirtmiştir (27). Bir başka çalışma, QuickSleeper'ın süngerimsi kemikte dişlerin yakınına uygulandığı için çocuklarda geleneksel infiltrasyona kıyasla ağrıyı azalttığını ve etraftaki yumuşak dokuda daha sınırlı bir anestezi sağladığını belirtmiştir Yazarlar ayrıca QuickSleeper'ın MIH veya şiddetli pulpal enflamasyon tedavisinde faydalı olduğunu belirtmişlerdir (28).

İyontoforez

İyontoforez geniş bir diş hekimliği uygulama yelpazesine sahiptir; uygulamalarından biri noninvaziv bir anestezi prosedürüdür. Bu yöntem, topikal uygulamayı takiben daha derin ağız dokularına lokal anestezi vermek için kullanılmaktadır. Bu prosedür, pozitif yüklü lignokain ve adrenalin ajanlarının elektriksel bir etkiyle daha derin dokulara nüfuz etmesine yardımcı olur (29).

Vibrotaktil Cihazlar

Titreşimli stimülasyon, ağrının azaltılmasında kullanılan bir tekniktir. Birçok cihaz, basınç ve titreşim uygulanırken nöral kapının kapatılabileceğini, kaşıntı ve ağrı algısının azaltılabileceğini belirten "Kapı kontrolü" teorisine dayanarak tasarlanmıştır. Beyin aynı anda sadece tek bir alandaki hissi algılayabilir. Bu sebeple yanağın titreştirilmesi, beyni anestezik iğnenin rahatsızlığından uzaklaştırmak için kullanılmaktadır (30). Titreşimlerin enjeksiyon sırasında anksiyeteye neden olmadan ağrıyı azaltmada faydalı olduğunu bildirilmiştir. Epileptik hastalarda, ciddi nörolojik bozukluğa sahip hastalarda, derin anesteziye ihtiyaç duyulan alanlarda kullanılmamaktadır (31).

Standart enjektörlere kolayca takılabilen pille çalışan bir cihaz olan VibraJet, enjektörden ayrı titreşim veren cihazlar Dental Vibe ve Accupal gibi çeşitli vibrotaktil cihazlar diş hekimliği pratiğinde kullanılmaktadır.

Farmakolojik Olmayan Lokal Ağrı Yönetimi

Lazer ile Analjezi

Düşük seviyeli lazer tedavisi (LLLT) kullanan, dental pulpanın noninvaziv, termojenik olmayan bir biyomodülasyonudur. Bu LLLT, infiltratif lokal anesteziye benzer şekilde derin anestezi (tam bir his eksikliği) sağlamaz. Nöronal hücre zarının davranışını değiştirerek Na-K pompasında geçici bir bozulmaya neden olma prensibine göre çalışır, bu da impuls iletiminin kaybına ve analjezik etkinin elde edilmesine neden olur. Bu nedenle, lazerli diş tedavisini kabul etmek çocuklarda ve ergenlerde anksiyeteyi azaltır (32).

Buzzy® Cihazı

İki bileşenden oluşan arı şeklinde bir cihazdır: arının vücut titreşimi ve çıkarılabilir buz kanatları. Geçit kontrol teorisi prensibi ve azalan inhibitör kontroller üzerinde çalışmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, vızıltı gövdesi tarafından üretilen titreşim, afferent ağrı alıcı lifleri (A-delta ve C lifleri) bloke ederek ağrının azalmasına neden olacaktır (33). Öte yandan, soğuğun kalıcı olarak uygulanması (30-60 saniye) nedeniyle, C nosiseptif liflerini uyarır ve nosisepsiyon alanının yakınına uygulandığında A-delta sinyallerini bloke eder (34). Dental prosedür boyunca cihaz kola veya enjektör giriş yerine mümkün olduğunca yakın bir yerde (giriş yerinin yaklaşık 5 cm üzerinde) manuel olarak tutulmalıdır (35). Çocuklar, vapocoolant ve analjezik kremlere kıyasla baş dönmesi ile birlikte önemli ölçüde daha düşük ağrı ve anksiyete yaşamaktadır (36).

Kriyoanestezi

Bu, ağrı uyarılarının sinirler tarafından iletilmesini engellemek için sınırlı bir vücut parçasına soğutucu spreyler veya buz kullanarak soğuk uygulama işlemidir. Soğutma, doku nosiseptör eşiğini ve ağrıyı taşıyan iletim sinir sinyallerini düşürerek nöropraksiye neden olur (37). Hindocha ve ark. yaptıkları bir çalışmada %5 lidokain jel ile aynı etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Bu topikal anestezik etki, uygulamadan sonra bir dakika boyunca devam etmektedir (38). Enjeksiyon bölgesinde tetrafloretan soğutucu sprey ile yapılan ön soğutmanın, çocuk hastalarda ağrının giderilmesinde lidokain topikal spreyden önemli ölçüde daha yüksek etkinlik gösterdiğini öne sürmüştür. Bu soğutucu tetrafloretan spreyin, hoş tadı nedeniyle hasta tarafından iyi kabul görmesi, daha hızlı ve daha derin soğutma etkisi nedeniyle bekleme süresini kısaltması ve iğnenin yerleştirilmesi ve solüsyonun biriktirilmesi sırasında çocukların ağrı algısını azaltması gibi başka faydaları öne sürülmüştür. K olay, güvenilir ve uygun maliyetli bir yöntemdir (39,40).

Sanal Anestezi

Dikkat dağıtma teknikleri, dental anksiyeteyi hafifletmek için en yaygın olarak uygulanan davranışsal tekniklerdir. Günümüzde sanal gerçeklik (VR) cihazları, dikkat dağıtmanın daha ilgi çekici biçimleridir. VR cıkazları, diş hekimliği aletlerinin görüntüsünü ve sesini engeller. Bazı sınırlamaları olmasına rağmen, bazı yazarlar tıbbi prosedürler sırasında ağrıyı azalttığını ve hasta memnuniyetini artırdığını belirtmiştir (41). VR ile ilgili klinik çalışmalar, çocuklarda dental prosedürler sırasında ağrı ve anksiyetenin hem öznel hem de nesnel olarak azaldığını bildirmiştir (42). Bu gözlemler, VR'nin farmakolojik olmayan analjezide yardımcı bir araç olarak kullanılabileceğini önermektedir. Sanal gerçeklikteki bu analjezik potansiyel nedeniyle buna “sanal anestezi” adı verilmektedir.

SONUÇ

Çocuk hastalarda lokal anestezi sağlamak için bu güncel teknikler hayati bir rol oynamakta ve geleneksel yöntemlere pratik bir alternatif olarak görünmektedir. Etkili ve ağrısız lokal anestezi uygulaması için güncel tekniklerin kullanılması, diş hekimi ve çocuklar için daha keyifli bir deneyim yaratır ve uygun bir çocuk-diş hekimi ilişkisinin sürdürülmesine yardımcı olur.

KAYNAKÇA

1.Al Absi M, Rokke PD. Can anxiety help us tolerate pain? Pain. 1991 Jul;46(1):43–51.

2.MILGROM P, COLDWELL SE, GETZ T, WEINSTEIN P, RAMSAY DS. FOUR DIMENSIONS OF FEAR OF DENTAL INJECTIONS. The Journal of the American Dental Association. 1997 Jun;128(6):756–62.

3.Lee HS. Recent advances in topical anesthesia. J Dent Anesth Pain Med. 2016;16(4):237.

4.Ogle OE, Mahjoubi G. Local Anesthesia: Agents, Techniques, and Complications. Dent Clin North Am. 2012 Jan;56(1):133–48.

5.American Academy of Pediatric Dentistry. Pain management in infants, children, adolescents, and individuals with special health care needs. The Reference Manual of Pediatric Dentistry. Chicago, Ill., USA: American Academy of Pediatric Dentistry; 2023:434-42.

6.Moore PA, Hersh E V. Local Anesthetics: Pharmacology and Toxicity. Dent Clin North Am. 2010 Oct;54(4):587–99.

7.American Academy of Pediatric Dentistry. Use of local anesthesia for pediatric dental patients. The Reference Manual of Pediatric Dentistry. Chicago, Ill.: American Academy of Pediatric Dentistry; 2023:385-92.

8.Ten Berge M, Veerkamp JSJ, Hoogstraten J, Prins PJM. Childhood dental fear in the Netherlands: prevalence and normative data. Community Dent Oral Epidemiol. 2002 Apr 8;30(2):101–7.

9.Nuvvula S, Saikiran K V, Elicherla SR, Sahithi V, Nunna M, Challa RR. Local Anesthesia in Pediatric Dentistry: A Literature Review on Current Alternative Techniques and Approaches. Journal of South Asian Association of Pediatric Dentistry. 2021 Aug 26;4(2):148–54.

10.Ogle OE, Mahjoubi G. Local Anesthesia: Agents, Techniques, and Complications. Dent Clin North Am. 2012 Jan;56(1):133–48.

11.Kumar M, Chawla R, Goyal M. Topical anesthesia. J Anaesthesiol Clin Pharmacol. 2015;31(4):450.

12.Malamed SF. HandBook of Local Anasthesia. Malamed, HandBook of Local Anasthesia. 2020;2–5.

13.Gutenberg LL, Chen JW, Trapp L. Methemoglobin Levels in Generally Anesthetized Pediatric Dental Patients Receiving Prilocaine Versus Lidocaine. Anesth Prog. 2013 Aug 1;60(3):99–108.

14.U.S. Food and Drug Administration. Risk of serious and potentially fatal blood disorder prompts FDA action on oral over-the-counter benzocaine products used for teething and mouth pain and prescription local anesthetics. May 31, 2018. Available at: “https://www.fda.gov/drugs/ drug-safety-and-availability/risk-serious-and-potentiallyfatal- blood-disorder-prompts-fda-action-oral-over-counter -benzocaine”. Accessed January 26, 2023. [Internet]. [cited 2024 May 27]. Available from: https://www.fda.gov/drugs/drug-safety-and-availability/risk-serious-and-potentially-fatal-blood-disorder-prompts-fda-action-oral-over-counter-benzocaine

15.Kravitz ND. The use of compound topical anesthetics. The Journal of the American Dental Association. 2007 Oct;138(10):1333–9.

16.Coté CJ, Wilson S. Guidelines for Monitoring and Management of Pediatric Patients Before, During, and After Sedation for Diagnostic and Therapeutic Procedures. Pediatrics. 2019 Jun 1;143(6).

17.Aulestia-Viera P V., Braga MM, Borsatti MA. The effect of adjusting the <scp>pH</scp> of local anaesthetics in dentistry: a systematic review and meta-analysis. Int Endod J. 2018 Aug 21;51(8):862–76.

18.Ram D, Peretz B. Administering local anaesthesia to paediatric dental patients – current status and prospects for the future. Int J Paediatr Dent. 2002 Mar 23;12(2):80–9.

19.Peedikayil F, Vijayan A. An update on local anesthesia for pediatric dental patients. Anesth Essays Res. 2013;7(1):4.

20.Arapostathis KN, Dabarakis NN, Coolidge T, Tsirlis A, Kotsanos N. Comparison of Acceptance, Preference, and Efficacy Between Jet Injection INJEX and Local Infiltration Anesthesia in 6 to 11 Year Old Dental Patients. Anesth Prog. 2010 Mar 1;57(1):3–12.

21.Giannetti L, Forabosco E, Spinas E, Re D, Murri Dello Diago A. Single tooth anaesthesia: a new approach to the paediatric patient. A clinical experimental study. Eur J Paediatr Dent [Internet]. 2018 [cited 2024 May 27];19(1):40–3. Available from: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29569452/

22.Garret-Bernardin A, Cantile T, D'Antò V, Galanakis A, Fauxpoint G, Ferrazzano GF, et al. Pain Experience and Behavior Management in Pediatric Dentistry: A Comparison between Traditional Local Anesthesia and the Wand Computerized Delivery System. Pain Res Manag. 2017;2017:1–6.

23.Al-Obaida MI, Haider M, Hashim R, AlGheriri W, Celur SL, Al-Saleh SA, et al. Comparison of perceived pain and patients' satisfaction with traditional local anesthesia and single tooth anesthesia: A randomized clinical trial. World J Clin Cases. 2019 Oct 6;7(19):2986–94.

24.Bangerter C, Mines P, Sweet M. The Use of Intraosseous Anesthesia among Endodontists: Results of a Questionnaire. J Endod. 2009 Jan;35(1):15–8.

25.Sixou JL, Marie-Cousin A. Intraosseous anaesthesia in children with 4 % articaine and epinephrine 1:400,000 using computer-assisted systems. European Archives of Paediatric Dentistry. 2015 Dec 8;16(6):477–81.

26.Sovatdy S, Vorakulpipat C, Kiattavorncharoen S, Saengsirinavin C, Wongsirichat N. Inferior alveolar nerve block by intraosseous injection with Quicksleeper® at the retromolar area in mandibular third molar surgery. J Dent Anesth Pain Med. 2018;18(6):339.

27.Smaïl-Faugeron V, Muller-Bolla M, Sixou JL, Courson F. Split-mouth and parallel-arm trials to compare pain with intraosseous anaesthesia delivered by the computerised Quicksleeper system and conventional infiltration anaesthesia in paediatric oral healthcare: protocol for a randomised controlled trial. BMJ Open. 2015 Jul 10;5(7):e007724.

28.Smaïl-Faugeron V, Muller-Bolla M, Sixou J, Courson F. Evaluation of intraosseous computerized injection system (QuickSleeperTM) vs conventional infiltration anaesthesia in paediatric oral health care: A multicentre, single-blind, combined split-mouth and parallel-arm randomized controlled trial. Int J Paediatr Dent. 2019 Sep 8;29(5):573–84.

29.Meechan JG. Intra-oral topical anaesthetics: a review. J Dent. 2000 Jan;28(1):3–14.

30.Shahidi Bonjar AH. Syringe micro vibrator (SMV) a new device being introduced in dentistry to alleviate pain and anxiety of intraoral injections, and a comparative study with a similar device. Ann Surg Innov Res. 2011 Dec 7;5(1):1.

31.Hegde KM, R N, Srinivasan I, D R MK, Melwani A, Radhakrishna S. Effect of vibration during local anesthesia administration on pain, anxiety, and behavior of pediatric patients aged 6–11 years: A crossover split-mouth study. J Dent Anesth Pain Med. 2019;19(3):143.

32.Remi RV, Anantharaj A, Praveen P, Shankarappa Prathibha R, Sudhir R. Advances in pediatric dentistry: new approaches to pain control and anxiety reduction in children-a narrative review. J Dent Anesth Pain Med [Internet]. 2023 [cited 2024 Jun 22];23(6):2383–9309. Available from: http://www.jdapm.org303

33.Kakigi R, Shibasaki H. Mechanisms of pain relief by vibration and movement. J Neurol Neurosurg Psychiatry. 1992 Apr 1;55(4):282–6.

34.Chilakamuri S, SVSG N, Nuvvula S. The effect of pre-cooling versus topical anesthesia on pain perception during palatal injections in children aged 7–9 years: a randomized split-mouth crossover clinical trial. J Dent Anesth Pain Med. 2020;20(6):377.

35.Ballard A, Khadra C, Adler S, Trottier ED, Le May S. Efficacy of the Buzzy Device for Pain Management During Needle-related Procedures. Clin J Pain. 2019 Jun;35(6):532–43.

36.Canbulat N, Ayhan F, Inal S. Effectiveness of External Cold and Vibration for Procedural Pain Relief During Peripheral Intravenous Cannulation in Pediatric Patients. Pain Management Nursing. 2015 Feb;16(1):33–9.

37.Malanga GA, Yan N, Stark J. Mechanisms and efficacy of heat and cold therapies for musculoskeletal injury. Postgrad Med. 2015 Jan 2;127(1):57–65.

38.Hindocha N, Manhem F, Bäckryd E, Bågesund M. Ice versus lidocaine 5% gel for topical anaesthesia of oral mucosa – a randomized cross-over study. BMC Anesthesiol. 2019 Dec 16;19(1):227.

39.Hameed N, Sargod S, Bhat S, Hegde S, Bava M. Effectiveness of precooling the injection site using tetrafluorethane on pain perception in children. Journal of Indian Society of Pedodontics and Preventive Dentistry. 2018;36(3):296.

40.Bose S, Garg N, Pathivada L, Yeluri R. Cooling the soft tissue site and its effect on perception of pain during infiltration and block anesthesia in children undergoing dental procedures: A comparative study. J Dent Res Dent Clin Dent Prospects. 2019 Dec 5;13(3):159–65.

41.Agarwal N. Effectiveness of Two Topical Anaesthetic Agents used along with Audio Visual Aids in Paediatric Dental Patients. JOURNAL OF CLINICAL AND DIAGNOSTIC RESEARCH. 2017;

42.Nuvvula S, Alahari S, Kamatham R, Challa RR. Effect of audiovisual distraction with 3D video glasses on dental anxiety of children experiencing administration of local analgesia: a randomised clinical trial. European Archives of Paediatric Dentistry. 2015 Feb 26;16(1):43–50.

HASTANEDE BEBEĞİ YATAN POSTPARTUM ANNEYE IDA JEAN ORLANDO'NUN HEMŞİRELİKTE ETKİLEŞİM KURAMININ KULLANIMI: BİR OLGU SUNUMU

THE USE OF INTERACTION THEORY IN NURSING BY IDA JEAN ORLANDO TO A POSTPARTUM MOTHER WITH HER BABY IN THE HOSPITAL: CASE REPORT

Barış ÇELİK

Uzman Hemşire, Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi, Batman Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Batman/Türkiye

ORCID No: 0000-0003-1459-8624

İsmail ÖZTAŞ

Öğretim Görevlisi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Hakkari Üniversitesi,

Hakkari/Türkiye

ORCID No: 0000-0001-7890-8199

Ayla YAVA

Prof. Dr., Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Anabilim Dalı, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep/Türkiye

ORCID No: 0000-0003-3468-6779

Nermin OLGUN

Prof. Dr., Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Anabilim Dalı, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep/Türkiye

ORCID No: 0000-0002-8704-4588

Özet

Hemşirelik mesleğinin temel amacı hasta veya sağlıklı bireylere verilen bakımda kanıta dayalı bilimsel bilgileri kullanmaktır. Kuram ve modeller, hemşireler tarafından verilen bakımın etkinliğinin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Hemşireler yaptıkları faaliyetleri kuram ve modele uygun olarak yapmalıdır. Ida Jean Orlando'nun Etkileşim Kuramı, hastanın davranışı, hemşirenin tepkisi ve hastanın yararına şekillendirilmiş hemşirelik girişimlerinin birbirini etkilemesi hemşirelik sürecidir. Orlando, hasta ile hemşirenin etkili bir iletişim sonucunda hastanın gereksinimleri karşılanarak davranışlarında olumlu anlamda ilerlemeler olacağını savunmuştur. Bu olgu, postpartum dönemde bebeği yenidoğan yoğun bakıma yatırılan bir annenin Orlando'nun Etkileşim Kuramına göre verilen hemşirelik girişimleri örneğinden oluşmaktadır. Veriler anne ile etkili bir iletişim sonucu anneden elde edilmiştir. Toplanan veriler doğrultusunda kurama göre postpartum dönemindeki anneye hemşirelik girişimleri yapılmıştır. Yapılan uygulamalar sonucunda annenin davranışlarında olumlu anlamda düzelme olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ida Jean Orlando, Etkileşim Kuramı, Hemşirelik Bakımı

Abstract

The main purpose of the nursing profession is to use evidence-based scientific knowledge in providing care to individuals, whether they are ill or healthy. Theories and models play a significant role in ensuring the effectiveness of care provided by nurses. Nurses should conduct their activities in accordance with theory and model. Ida Jean Orlando's Interaction Theory is the nursing process where the behavior of the patient, the response of the nurse, and nursing interventions tailored to the benefit of the patient influence each other. Orlando argued that effective communication between the patient and the nurse would lead to positive progress in the patient's behavior by meeting the patient's needs. This phenomenon consists of an example of nursing interventions according to Orlando's Interaction Theory, where a mother whose baby is admitted to the neonatal intensive care unit during the postpartum period. The data were obtained from the mother through effective communication. Nursing interventions were provided to the mother during the postpartum period according to the theory based on the collected data. As a result of the implemented practices, positive improvement in the mother's behavior was observed.

Keywords: Ida Jean Orlando, Interaction Theory, Nursing Care

GİRİŞ

Hemşirelik mesleği, bireylerin sağlığı tehdit altında olduğu zaman, oluşan bu tehdidi ortadan kaldırarak bireyin yaşantısını her yönüyle dengeye getirmekte görev ve sorumluluk alan bir meslek dalıdır. Hemşireler, görevlerini yerine getirirken bireyi bir bütün olarak ele alır. Bireyde oluşan olumsuz durumları azaltma, sosyal, psikolojik ve fiziksel çevresini yönetme, uyum ve savunma mekanizmalarını koruma ve destekleme süreci içine girer. Bu süreç içerisinde kendi mesleğine özgü bir hemşirelik süreci kullanarak bireyin sorununu ona göre çözmeye odaklanır (Ünsal, 2017). Hemşirelik süreci, hemşirelik uygulamaların temelini oluşturmaktadır. Hasta ya da sağlıklı kişilerin ve ailelerinin bakım ihtiyaçlarının veya sorunlarının belirlenmesi, kişiye özgü bakım verilmesinde kullanılan sistematik ve bilimsel bir yöntemdir. Hemşirelik süreci birbirinden farklı, birbirini tamamlayan basamaklardan oluşmaktadır (Hacıalioğlu, 2014). Bu süreç bireylerden veri toplama ile başlamaktadır. Daha sonra hemşire elde ettiği verileri değerlendirip karşılaştırarak sınıflandırır ve sonuçlar doğrultusunda hemşirelik tanılarını oluşturur. Hemşirelik tanısı, hemşirenin bağımsız olarak uygun hemşirelik yaklaşımları ile önlemek, hafifletmek ya da çözümlemek için yasal olarak ele almaya yetkili olduğu, birey ve ailenin potansiyel sağlık problemleridir. (Yıldırım, 2010).

Hemşirelik kuram ve pratiğe dayalı bir meslektir. Kuramlar hemşirelik problemlerinin çözümünde, rehberlik etmede ve araştırma sonuçlarını özetlemede yol gösterici rol oynarlar. Hemşirelik kuramcıları, hemşirelerin insan sağlığı süreçleri hakkındaki değerlerini ve inançlarını netleştirmelerine yardımcı olmaktadır (McCarthy & Aquino-Russell, 2009).

Hemşirelik araştırma ve uygulamalarında kuram ve modellerin kullanımı, hemşirelik bakım kalitesinin arttırılması, hemşirelik mesleğinin profesyonelleşmesi ve hemşirelik bilimsel bilgi birikiminin artması için gereklidir (Kaya & Turan, 2017). Kuramlar sayesinde hemşireler, bakım verilen bireylerin sağlık durumunu değerlendirme, bakım süreci içerisinde elde edilen verileri organize etme, açıklama ve analiz etme imkanı elde ederler (Koç vd., 2017). Ayrıca Hemşirelik kuram ve modellerinin hasta bakımında uygulanması hasta memnuniyetini ve bakımın kalitesini artırmaktadır. Kurama dayalı bakım verilmesi, aynı zamanda hemşirelerin de iş doyumunun artması üzerinde etkili olabilmektedir. Orlando'nun teorisine göre; birey hasta olduğunda ruh sağlığı da bozulduğu için, hangi alanda çalışırsa çalışsın tüm hemşireler hastanın iletişim sürecini iyi değerlendirmelidir. (Dündar & Gerçek, 2020).

Çocuklar doğuştan itibaren öz bakımını başka bireylere bağımlı olarak yaşamlarını sürdürmeleri nedeniyle fiziksel ve zihinsel açıdan risk altındadırlar. Kişinin sahip olduğu bakım yetenekleri, zaman içinde ortaya çıkan ihtiyaçlarını gidermede yetersiz kaldığı zaman hemşirelik

girişimlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Hiçdurmaz, 2017). Çocuğun kendi bakımını yapabilmesi için yardım etmek, ailesini içine alarak uygun hemşirelik eğitimi ve danışmanlığı ile öz bakımını sağlamada ve yönetmede yeterli hale getirerek aile merkezli bakımı desteklemektir (Conk vd., 2013). Hastaya aile merkezli olarak yaklaşmak hemşirenin görevlerindendir. Bu nedenle yenidoğan yoğun bakımda İntestinal İleus tanısıyla yatan bebeğin lohusa dönemindeki annesi hemşirelik bakımı Orlando'nun etkileşim modeli doğrultusunda yapılmış ve olgu olarak sunulmuştur.

Ida Jean Orlando'nun Etkileşim Kuramı

Kuramcı 1926 yılında New York'ta doğmuştur. New York Tıp Koleji'nden hemşire olarak mezun olmuştur. St. John Üniversitesi'nden Halk Sağlığı Hemşireliğinde lisans derecesi almıştır. Columbia Üniversitesi'nden Ruh Sağlığı Konsültasyonu alanında hemşirelikte mastır derecesi almıştır (Hiçdurmaz, 2017). 1958'de Ida Jean Orlando, bugün hala hemşirelik bakımına rehberlik eden hemşirelik sürecini başlatmıştır. Eleştirel düşünmenin temel ilkelerini, tedaviye hasta merkezli yaklaşımları, hedefe yönelik görevleri, kanıta dayalı uygulama önerilerini ve hemşirelik sezgisini kullanarak bakıma sistematik bir yaklaşım getirmiştir. Orlando'nun kuramı uygulamada neyin iyi, neyin kötü olduğunu belirlemek amacı ile 2000 hemşire ile hasta arasındaki etkileşim analiz edilerek ortaya atılmış ve günümüze kadar gelmiştir (Babacan Gümüş, 2014).

Orlando, etkileşim modelini hasta ile hemşire arasındaki etkileşimden yola çıkarak elde ettiği gözlemler sonucu oluşturmuştur. Orlando hemşireliğin diğer mesleklerden bağımsız olduğunu, profesyonel bir meslek olduğunu iddia etmiştir. Orlando'ya göre bireyler kendi kişisel ihtiyaçlarını karşılayamadığı zaman hemşirelerin profesyonel bakımlarına ihtiyaç duymaktadır (Esencan & Şimşek, 2017).

Hemşireler tarafından hastalara yeterli bakım verilmediği zaman hastada sıkıntılı bir sürecin başlangıcı olur. Hatta hasta kendini çaresiz hissederek stres ve kaygı duymaya başlamaktadır (Hiçdurmaz, 2017). Hasta bazen ihtiyaçlarını dile getiremeyebilir. Hastanın yardıma ihtiyacı olduğu zaman bunu sözlü veya sözsüz bir şekilde davranışlarıyla ifade etmektedir. Bu durumda hemşire, hastanın ihtiyaçlarını gözlemleriyle belirledikten sonra etkili bir iletişim kurarak hastaya yardımcı olmalıdır. Yani hastanın gereksinimlerin karşılanmasında en önemli ve etkin olan şey hasta-hemşire ilişkisidir (Ekim vd., 2013).

Orlando'nun hemşirelik süreci hastanın davranışı, hemşirenin tepkisi ve hastanın yararına planlanan hemşirelik girişimleri olmak üzere üç ana unsurdan oluşmaktadır. ***Hastanın davranışı:*** Hemşire ile hasta etkileşimi sonucunda hemşirenin hastada gözlemlediği davranışlardır. Bu davranışlar sözlü ve sözsüz olarak kayıt altına alınır. Sözlü ifadeler; hastanın şikayet etmesi, istekte bulunması, sorgulaması ve reddetmesi gibi tepkilerdir. Sözsüz ifadeler ise motor faaliyetler ve fizyolojik belirtiler olarak ortaya çıkmaktadır (Hiçdurmaz, 2017). Hemşire gözlemlediği bu davranışlar sonucu hastanın yardıma gereksinimin olup olmadığını belirleyebilir (Babacan Gümüş, 2014). Orlando hastanın tedavi sürecinde göstermiş olduğu tepkilerin gerçek anlamda bir tepki olmadığını, aslında hastalık esnasında çektiği sıkıntıların sonucu olarak göstermiş olduğu davranış olarak ifade etmektedir. Hemşire bu tepkiler karşısında ilgisiz kalmamalı tam aksine hasta ile yakın bir iletişim kurarak onunla ilgilenmelidir. ***Hemşirenin tepkisi:*** Hemşire, hastanın göstermiş olduğu davranış karşısında hastayı algılayıp veri toplar ve otomatik olarak duygu ve düşünce oluşturur. Orlando bir hemşire ile hasta etkileşiminde duygunun, hemşirenin algısı ve düşüncesine tepki olarak çıktığını ve bu duygu hasta yararına olacaksa ifade edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Hiçdurmaz, 2017).

Hemşirenin girişimi: Hemşirenin kendi vermiş olduğu tepki sonucu gelişen faaliyetlerdir. *Otomatik hemşirelik süreci;* Hemşire tarafından hastanın o andaki gereksinimi dışındaki nedenlerle yapılmasına karar verilen faaliyetlerdir. Hastanın sağlığını geliştirmek ve korumak için yapılan girişimler. *Amaçlı hemşirelik süreci;* Hastanın o andaki gereksinimini ortaya çıkarmak ya da karşılamak için, hastanın davranışlarına yöneltilen özel hemşirelik davranışlarıdır (Hiçdurmaz, 2017).

Bu olgu sunumunda; yeni doğum yapmış postpartum annenin, bebeğinin İntestinal İleus tanısı sonucu yenidoğan yoğun bakıma yatışı sonrası annenin göstermiş olduğu davranışları hemşirelik süreci Ida Jean Orlando'nun etkileşim kuramı doğrultusunda hazırlanarak, kuramın hemşirelik uygulamalarında kullanılabilirliğinin değerlendirilmesi ve hemşirelikte kuram kullanımının önemine dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Hastanın 16.08.2022-12.12.2022 tarihleri arasındaki yatış süresi boyunca yanında bulunan anneden yüz yüze görüşmeler sonucu veriler toplanmıştır. Hasta olan bebeğin annesi lohusa dönemde olması ve 20 yaşında olup ilk doğumunu yapması nedeniyle çektiği sıkıntılar dışında bir de bebeğin hastaneye yatışı sırasında çektiği sıkıntılar da dahil olunca annenin sıkıntıları katlanarak arttığı gözlemlenmiştir. Bundan dolayı olgu üzerinden Ida Jean Orlando'ya özgü amaçlı hemşirelik süreci gerçekleştirilmiştir. Anneden verilerin olgu sunumu olarak paylaşılması konusunda sözlü ve yazılı izin alınmıştır.

OLGU SUNUMU

Bu olguda bir Eğitim Araştırma Hastanesinin Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesine İntestinal İleus şüphesiyle yatırılan yeni doğmuş bir bebeğin emzirmesini ve bakımını üstlenen postpartum anneye yer verildi. Anne A.Ç. 20 yaşındadır. Annenin eğitim düzeyi ilköğretimdir. Annenin birinci gebeliği sonucu doğan ilk bebeğidir. Bebek erkek 36 hafta+4 gün 2400 gr. ağırlığında doğdu. Bebeğin herhangi bir anomalisi yoktu. Doğum sonrası batını gergin, 24 saat geçtiği halde mekonyum atamama ve safralı yeşil kusması olan hasta bebek, İntestinal Atrezi şüphesi ile Yenidoğan Yoğun Bakıma yatırıldı. Hasta bebeğin solunum sayısı, kalp atım sayısı, tansiyonu ve ateşi normal sınırlarda ölçüldü. 60ml/kg/günden mayi başlanan bebeğin orali stoplanarak orogastrik sonda ile serbest drenaja alındı. Hasta bebeğin midesinde mekonyum içerikli geleni mevcut idi. Bütün tetkikler alındıktan sonra ve ayaktan direkt batın grafisi çekildikten sonra çocuk cerrahi uzmanına konsültasyon istendi. Çocuk cerrahi hastayı muayene ettikten sonra tetkikler ve muayene sonucu bebeğe İntestinal İleus tanısı konuldu. İntestinal ileus bağırsağın herhangi bir yerinde tıkanma demektir. Yaklaşık olarak yenidoğan 2000 bebekten 1'inde görülmektedir. Abdominal distansiyon, mekonyum atamama ve safralı kusma şeklinde kendini göstermektedir. Gastrointestinal sistem boyunca ön bağırsak, orta bağırsak, arka bağırsağın herhangi bir yerinde bir atrezi meydana gelebilir. Bağırsak tıkanıklığı olan yenidoğan bebek elektrolit dengesizliği, sepsis ve şok belirtileri gösterebilmektedir. Hasta bebeğe ameliyat hazırlığı yapılarak ameliyat planlandı. Cerrahiye alınan hasta bebeğe jejunal onarım yapıldı. Postoperafif sonrası hasta bebeğe ampisilin ve amikasin antibiyotikler ile total parenteral nütrisyon tedaviler başlandı. Orogastrik sonda serbest drenaja alınarak takip edildi. Postoperatif 6. gününde bebeğin kilosu 1855 grama kadar geriledi. Sürekli mide içeriğinden yeşil gelenleri olduğu için hastanın postoperatif 15. gününde yeni beslenmesi açılabildi. Beslenme sonrası bebeğin yatışının 22. gününde tekrar mide içeriğinden kirli gelenleri olunca beslenmesi stoplandı.

Bu esnada hasta bebeğin CRP'si yükseldi ve bebek sepsise girdi. Sepsis tedavisi başlanan hastanın antibiyotikleri değiştirilerek yerine vancomisin, meropenem ve amikasin ile tedaviye devam edildi. Bebeğin yatışının 43. gününde bağırsak obstrüksiyonu nedeniyle tekrar ameliyata alındı. Ameliyat sonrası kötüleşen hasta bebeğe adrenalin verilip CPR uygulandı. Daha sonra uzun bir süre yenidoğan ünitesinde sıkıntılı bir süreç geçirdikten sonra aldığı tedavi ve müdahaleler sonucu sağlığına kavuşan bebek 116. günde hastaneden şifa ile taburcu edildi.

Postpartum anne A.Ç bebeğinin yattığı hastane dışında başka bir ilde evi olduğu için bebeğinin hastanede yattığı bu süreçte hastanenin anne otelinde kaldı. Doğum sonrası kişisel hijyenik bakımını tam olarak yapamadığı gözlenmiş, lohusa döneminde ne yapması gerektiği konusunda yeterli

bilgisinin olmadığını ifade etmiştir. Banyo yapmak için birkaç kez akrabalarına giderek banyo yapıp hastaneye geri döndü. Bebeğini emziremediği için pompa ile sütünü sağdığı için memede süt dolması sonucu ağrıları oluştu. Bebeği kucağına alamadığı için bebek ile anne arasında sevgi bağı kurulamadı. Bebeğin yaşadığı bütün bu süreçlerini gören annede stres ve kaygı ortaya çıkarak bebeğinin yanına her uğradığında bebeğine bakan hemşireye sürekli sıkıntı çıkarmaya başladı.

Postpartum dönem, kadınların yeni bir rol üstlendikleri dönemdir. Annenin bu süreçte bebeğine bakmak için uğraş içerisinde olduğu, kendini güçsüz hissettiği bir dönemdir. Annede bir yandan fiziksel ve psikolojik değişiklikler ile mücadele ederken bir yandan da lohusalığın verdiği sıkıntılar ve ağrılarla baş etmektedir. Bu vesile ile annenin doğum sonrası olumsuz tavırlarda bulunması doğal karşılanmalıdır. Lohusa döneminde hastanede bebeği yatan annenin sözel ve sözel olmayan davranışlarına yönelik verilen kuram temelli bakım Orlando'nun kuramı hemşirelik süreci uygulama basamaklarına göre düzenlenerek aşağıda sunulmuştur.

BULGULAR

Hasta bebeğin lohusa dönemindeki annesinin davranışları

Annenin sözel olmayan davranışları

Lohusa annenin huzursuz ve gergin olması

Sürekli eşi ve yakınlarıyla telefon görüşmesi yapması

Doğuma bağlı ağrılarından dolayı kendi ihtiyaçlarını tek başına giderememe

Bebeğinin yatışından duyduğu endişeden dolayı stresli ve kaygılı olması

Hastanenin anne otelinde birçok hasta ile beraber kaldığından dolayı genelde bebeğin yanına geldiğinde uyuması ya da koridorda dolaşması

Bebeğinin hastanede yatışı uzun sürdüğü için sıkılmış görünmesi

Kaldığı odadaki diğer bebeklerin anneleriyle iletişim kurmak istememesi

Lohusa annenin gün içerisinde uyukladığını ve gece uyuyamadığının görülmesi

Annenin iletişime girmekten kaçınması (göz teması kurmaması ve konuşmaması)

Bebeğinin yanına uğradığında sürekli ağlaması

Annenin sözel davranışları

Lohusa annenin görüşmenin ilk günlerinde konuşmak istememesi ve sürekli kısa cevaplar vermesi

Bebeğinin hastalık durumundan dolayı kendini suçlaması

Bebeğini emziremediği için memede dolan sütten dolayı rahatsız olduğunu söylemesi ve aynı zamanda bebeğini emziremediği için üzgün olduğunu söylemesi

Doğum sonrası bebeğini emziremediği için pompa ile sütünü sağması ve bu da göğüs yarasına neden olduğu için sürekli göğüs ağrısı çektiğini ifade etmesi

İştahsız ve mide ağrısı çektiğini söylemesi

İlk doğumu olduğu için çok sıkıntı çektiğini ve ne yapması gerektiği hakkında bilgisinin olmadığını söylemesi

Hastanenin anne otelinde refakatçı kabul edilmediği için günlük aktivitelerini yerine getirirken çok zorlandığını söylemesi

Uzun süre hastanede kaldığı için hastanenin yemeklerini iştahla yiyemediğini ifade etmesi

Banyo vb. hijyenik gibi ihtiyaçlarını düzenli bir şekilde yerine getiremediğini söylemesi

Evinin başka bir ilde olması vesilesiyle yanına uğramak için sürekli gidip gelen eşine üzüldüğünü söylemesi

Başka anneler ile aynı odayı paylaştığı için odaya sık sık giren ziyaretçilerden rahatsız olduğunu ifade etmesi

Bebeğini hastalıktan dolayı kaybedeceğinin korkusu içinde yaşadığını ifade etmesi

Bebeğim enfeksiyon kapacak diyerek bebeğini kucağına almayı reddetmesi

Hemşireler anne ile iletişime geçmek istediğinde annenin uyumsuz tavırlar sergileyip iletişime geçmek istememesi.

Hemşirenin tepkisi

Postpartum dönemindeki anne ile iletişime geçilerek öncelikle bebeği ile ilgili merak ettiği bütün soruları dinlenilmiştir.

Bebeğinin hastalığı ile ilgili olan kaygıları ve lohusa döneminde çektiği sıkıntıların üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Hasta bebeğin iki kere ameliyat olması ve uzun süre beslenememesi olgu üzerinde ciddi kaygı ve endişeye neden olduğu gözlemlenmiştir.

Aynı zamanda ilk doğumunun olması, 20 yaşında olması, evinin başka bir ilde olmasından dolayı kişisel hijyenini yeterince yerine getirememesi, ona yardımcı edebilecek refakatçıların olmaması vb. gibi durumlar da üstüne gelince annenin çektiği sıkıntıların daha da artmasına neden olduğu gözlemlenmiştir.

Annenin davranışlarının altında yatan bütün bu nedenler tespit edildikten sonra anne ile iletişime geçilmiş ve anne de bu sıkıntılarını onaylamıştır.

Hemşirenin davranışı

Hasta bebeğin annesi ile görüşmeler, annenin kendini iyi hissettiği dönemlerde yapılmaya özen gösterildi.

Annenin duygu ve düşüncelerini açıklaması için uygun ortam hazırlandı.

Annenin doğum sonrası sorunlarını rahat bir şekilde ifade edebilmesini sağlamak amacıyla kadın bir hemşireden destek alınarak ona yardımcı olundu.

Bebeğinin rahatsızlığı ile ilgili detaylı bir şekilde bilgi verilip anne cesaretlendirildi.

Sadece bebeğinin bu rahatsızlığı geçirmediği başka hasta bebeklerin de aynı hastalığı geçirip şifa ile taburcu edildiği anlatılarak annenin kaygısı azaltılmaya çalışıldı.

Bebeği ile aynı rahatsızlığı bulunan başka bir aile ile buluşturularak annenin stresi azaltılmaya çalışıldı.

Anne hastane ortamından uzaklaştırılarak hastane dışında temiz hava alması sağlandı.

Annenin kişisel bakımını rahat bir şekilde yapması için birkaç kez izin verilerek eve gönderildi.

Annede güven duygusunun oluşması üzerine sonraki görüşmelerde kendisi ve bebeği hakkında merak ettiği bütün soruları çekinmeden kendiliğinden sormaya başladığı bir aşamaya getirildi.

Bebeğinin yatışının başlarında sürekli hemşireler ile tartışan annenin hastanede kaldığı süre zarfında onunla iyi bir diyalog süreci geçirildikten sonra hemşirelerin sadece tansiyon ve şeker bakmadığını onun dışında birçok iş yaptığı kabul ettirildi.

Anneye uyku düzeni hakkında eğitim verilerek daha konforlu bir uyku düzeninin oluşması sağlandı.

Anneye nefes egzersizleri öğretilerek stres anında bu egzersizlerin yapılması gerektiği ifade edildi.

Ailenin desteği sağlanarak anne güçlendirildi.

Annenin sigarayı bırakması için eğitim verildi. Sigarayı bırakma polikliniğine yönlendirilerek süreç hakkında destek olundu.

Anneye bebek bakımı hakkında detaylı bilgilendirme yapıldı.

Anneye emzirme eğitimi verilerek bebeğin beslenmesi hakkında bilgilendirme yapıldı.

Bebeği taburcu edilmeden önce bebeğin alacağı vitaminler ve aşıları hakkında detaylı bilgilendirildi.

Anneye evde bebeğine sağlıklı bir şekilde bakması için taburculuk eğitimi verilerek bebek şifa ile taburcu edildi.

Raporlama

Annenin sözel olmayan davranışları

Annenin uyku düzeninde düzelme olduğu gözlemlendi.

Annenin bebeği hakkında kaygısının azaldığı gözlemlendi.

Annenin hemşireler hakkında ön yargısının kırıldığı gözlemlendi.

Annenin iletişimde istekli görünmesi ve konuşma esnasında göz temasının kurulduğu gözlemlendi.

Annenin bebeğini kucağına alması ve daha rahat bir şekilde bebeğini emzirdiği gözlemlendi.

Anne ile bebek arasında bağlanmanın arttığı gözlemlendi.

Annenin sözel davranışları

Anne daha az uyuduğunu telefon ile eşi ve akrabalarıyla daha fazla vakit geçirdiğini ifade etti.

Bebeğini hastalığı ile ilgili endişesinin azaldığını ve onu kaybetme korkusunun geçtiğinin ifade etti.

Bebeğinin durumunun iyiye gitmesi sonucu bebeğini emzirerek memede dolgunluk şikayetinin geçtiğini ifade etti.

Hastanede kaldığı odadaki arkadaşlarına alıştığını ve onlarla daha verimli vakit geçirdiğini söyledi

Zamanla doğum sonu ağrılarının geçtiğini ve eski sağlığına kavuştuğu için mutlu olduğunu ifade etti.

Bebeğinin hastalık sürecinin doğal olduğunu, her bebeğin hasta olabileceğini kabul etti ve bebeğinin taburculuk sonrası evde eşi ile geçireceği huzurlu vakti iple çektiğini ifade etti.

Stres ve kaygısının azaldığını ifade ederek hayata daha olumlu baktığını ifade etti.

Kayıt tutma

Lohusa döneminde olan ve henüz ilk bebeğini dünyaya getiren anne lohusa döneminin verdiği sıkıntılar dışında bir de bebeğinin ciddi rahatsızlığı ortaya çıkınca çaresiz kaldığı gözlemlendi. Annenin lohusa gereksinimleri karşılanarak bebeğinin hastalık süreci hakkında güçlendirildi. Bu vesile ile sözel ve sözel olmayan davranışlarında etkili hemşirelik bakımı sonucu olumlu gelişmeler yaşandığı gözlemlendi.

TARTIŞMA

Bu olgu sunumunda postpartum dönemde bulunan bir annenin bebeğinin İntestinal İleus tanısıyla yenidoğan yoğun bakıma yatışı sonrası anne ile Orlando'nun etkileşim teorisi doğrultusunda görüşmeler yapılmıştır. Annenin davranışları değerlendirilmiş, yaşadığı sorunlar ve bakım gereksinimleri tespit edilmiştir. Elde edilen veriler sonucunda postpartum annenin sözel ve sözel olmayan davranışları değerlendirilerek bakım gereksinimleri belirlenmiştir. Anne ile yapılan görüşmeler sonucunda, annede bilgi eksikliği, yeterince beslenememe, aktivite intoleransı, korku ve anksiyete, uyku sorunu gibi tanılar konularak hemşirelik girişimleri yapılmıştır. Tespit edilen tanılarla ilgili anne hem bebeğin hastalığıyla ilgili hem de lohusa dönemindeki bakımıyla ilgili bilgilendirildi. Annenin beslenme takibi yapıldı. Aktivite ile ilgili egzersiz eğitimi verildi. Yaşadığı duygu ve düşüncelerini dile getirmesi için cesaretlendirildi. Stres ile baş edebilmesi için nefes egzersizleri öğretildi. Annenin uyuduğu ortamın şartları iyileştirilerek rahat uyuması sağlandı. Bakım gereksinimleri karşılanan annenin yaşadığı sorunlar azaltılmaya çalışıldı ve böylece anne kendi ihtiyaçlarını giderebilecek seviyeye gelerek yaşadığı sıkıntılar azaltılmıştır.

Literatür incelendiğinde Orlando'nun Hemşirelikte Etkileşim Kuramı'nı hem araştırmalarda hem de olgu sunumunda kullanımı ile ilgili çalışmalar bulunmuştur (Uslu vd., 2016: Akyüz vd., 2017: Can vd., 2019). Kuramın Kanser tanısı almış ve kronik rahatsızlığı olan hasta ile ilgili olgu sunumu mevcuttur (Uslu vd., 2016: Can vd., 2019). Leomyosarkom tanılı bir gebede etkileşim kuramı kullanılarak yapılan olgu sunumunda karşılıklı iletişim sonucu kadının gebelik sürecinde çektiği sıkıntıların azaldığı ve duygu durumunda düzelme olduğu sonucu elde edilmiştir (Akyüz vd., 2017). Tip 2 diyabet tanılı bir hastaya kurama göre yaklaşım sonucu hastanın davranışlarında olumlu yönde iyileşme olduğu gözlemlenmiştir (Can vd., 2019).

Doğum sonu dönem, annede meydana gelen değişiklikler ile karakterize olup aileye yeni bir üyenin katılmasından dolayı yeni bir düzenin kurulduğu çoğu kadın için yoğun duygusal, sosyal ve fiziksel bir değişim olduğu dönemdir (Taşkın, 2012). Bu dönemde kadınlarda doğum sonu kanamaları, meme hastalıkları (meme başı çatlakları, meme iltihabı, memelerde dolgunluk), kabızlık ve duygusal sorunlar gibi pek çok sağlık sorunu ortaya çıkabilmektedir (Williams, 2007). Yine bu dönemde oluşan ruhsal sorunlar maternal bağlanmada ciddi sorunlara neden olabilmektedir (Çankaya vd., 2017). Bu vesile ile hemşireler ve ebeler tarafından yapılan bebek ve anne izlemlerinde annelerin genel sağlık değerlendirmelerinin yanında onların ruhsal sağlığının değerlendirilmesi de mutlaka yapılmalıdır (Üstgörel & Yanıkkerem, 2017). Annelerin yeterlilik durumları, sosyal destek durumları, kendine ve bebeğine bakım verme durumları değerlendirilerek ona uygun bir şekilde hemşirelik bakımı verilmelidir (Taşkın, 2014). Postpartum dönemde olan ve bebeği hastaneye yatırılan anneye Orlando'nun Etkileşim Kuramına göre hemşirelik bakımı verilen bir olgu ve araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu olgu çalışmasının hemşirelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

Orlando'nun Etkileşim Kuramına göre birey hasta olduğunda onun ruh hali de bozulduğu için hemşirelerin hasta bakma sürecinde hasta ile iyi bir iletişim kurarak sıkıntısını belirlemeli ve ona göre hastaya hemşirelik girişimlerini yapmalıdır. Ele alınan olgu sunumunda postpartum döneminde bulunan anneye Orlando'nun kuramına göre yaklaşılmış. Anne ile etkili bir iletişime geçilerek annenin

sıkıntıları belirlenmiş ve annenin sıkıntılarına çözüm yolları bulunulmuştur. Sonuç olarak annenin davranışlarında düzelmeler gözlemlenmiştir. Anne hem kendine hem de bebeğine bakabilecek duruma gelmiştir.

KAYNAKLAR

1. Akyüz E, Uğurlu Z, Çevik B, Yaman Ç, Ayhan A. (2017). Leiomyosarkom tanılı bir gebenin Ida Jean Orlando'nun etkileşim modeline göre incelenmesi: Vaka sunumu. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi-BÜSBİD, 2(1), 73-78.
2. Babacan Gümüş, A. Hemşirelik kuram ve modelleri. O Çam, E Engin (Ed.). Ruh sağlığı ve hastalıkları hemşireliği bakım sanatı kitabı içinde (s.67-69). İstanbul: İstanbul Medikal Yayıncılık, 2014.
3. Can, S, Yıldırım Usta, Y, Can Çiçek, S. (2019). Orlando'nun hemşirelik süreci teorisi'nin uygulamada kullanımına bir örnek: olgu sunumu. Diyabet, Obezite ve Hipertansiyonda Hemşirelik Forumu Dergisi, 11(1), 46-48.
4. Conk Z, Başbakkal Z, Bal Yılmaz H, Bolışık B. Pediatri Hemşireliği, Akadesmisyen Tıp Kitabevi, Ankara 2013;34-56:401-418.
5. Çankaya, S, Dereli Yılmaz, S, Can, R., Değerli Kodaz, N. (2017). Postpartum depresyonun maternal bağlanma üzerine etkisi. ACU Sağlık Bilimleri Dergisi, (4), 232-240
6. Dündar T, Gerçek E. (2020). Hemşirelikte Etkileşim Kuramı'nın Postpartum Dönemde Kullanımı: Bir Olgu Sunumu. Ege Univ Hemşirelik Fak Derg. 2020;36(1):67-72
7. Ekim, A, Ocakçı, A.F. ve Alpar, Ş.E. (Ed). Hemşirelikte Kavram, Kuram ve Model Örnekleri. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi, 2013.
8. Hacıalioğlu N. Halk Sağlığı Hemşireliği. İçinde: Erci B, editör. Halk Sağlığı Hemşireliği.1. Basım. Elazığ, Anadolu Nobel Tıp Kitabevi; 2014: 15.
9. Hiçdurmaz, D. Ida Jean Orlando: Hemşirelik Süreci Teorisi. A. Karadağ, N. Çalışkan, Z. Göçmen Baykara (Ed.), Hemşirelik teorileri ve modelleri. İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık, 2017.
10. Kaya N, Turan N. (2017). Concept analysis in nursing science: review. Turkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences 2017;9(2): 153-163.
11. Koç Z, Keskin Kızıltepe S, Çınarlı T, Şener A. (2017). The use of theory in nursing practice, research, management and education. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi. 14(1):62-72.
12. McCarthy CT, Aquino-Russell C. (2009). A comparison of two nursing theories in practice: Peplau and Parse . *Nurs Sci Q* 22: 34 – 40.
13. Taşkın L. Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği. 8. Baskı. Ankara. Sistem Ofset Matbaacılık. 2012;275-94.
14. Taşkın, L. (2014). Doğum ve kadın sağlığı hemşireliği. (14. Baskı) Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
15. Uslu, N, Bayat, M, Variyenli, N, Arıcan, F, Hatipoğlu, N. (2016). Orlando'nun etkileşim teorisinin uygulamada kullanımına bir örnek: tip 1 diyabetes mellitus. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hemşirelik E-Dergisi,3(1), 64-70.
16. Ünsal, A. (2017). Hemşireliğin dört temel kavramı: İnsan, çevre, sağlık & hastalık, hemşirelik. Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 1(1), 11-25.

17. Üstgörül, S, Yanıkkerem, E. (2017). Postpartum dönemde kadınların psikososyal durumları ve etkileyen risk faktörleri. JAREN/Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi,3(1),61-68.
18. Yıldırım, Ö.B. (2010). Hemşirelikte eleştirel düşünme uygulamalı yaklaşım. Ed: Süheyla Altuğ Özsoy, Tuna Matbaacılık, Aydın
19. Yılmaz Esencan, T, Şimşek, Ç. (2017). Doğum Sonu Dönemde Hemşirelik Bakımı. Zeynep Kamil Tıp Bülteni , 48 (4) , 183-189 .
20. Williams A, Herron-Marx S, Carolyn H. (2007). The prevalence of enduring postnatal perineal morbidity and its relationship to perineal trauma. Midwifery. 3(4):392-403.

ÇOCUKLARA YÖNELİK HAZIRLANAN YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARININ SOSYOKÜLTÜREL BİLGİLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

EXAMINATION OF TEXTBOOKS FOR TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE PREPARED FOR CHILDREN IN THE CONTEXT OF SOCIOCULTURAL INFORMATION

Dr. Utku ORYAŞIN

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Yabancı Diller Yüksekokulu, İstanbul/Türkiye

ORCID No: 0000-0001-7874-100X

Özet

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde dil öğrenenlerin sosyal aktörler olarak kültürlerarası anlayışlarını geliştirmesi ve kültürlerarası bilince ulaşması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde temel araç-gereç olarak kullanılan ders kitaplarının da kültürel ögeleri içermesi beklenmektedir. Çalışmada çocuklara yönelik hazırlanan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde yer alan sosyokültürel bilgiler bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın örneklemini ABC Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti (A1.1, A1.2, A2.1, A2.2) oluşturmaktadır. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada veriler doküman incelemesiyle toplanmış, içerik analiziyle çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde D-AOBM'nde yer verilen "Sosyokültürel Bilgiler" bölümünden yararlanılarak kategoriler oluşturulmuştur. Sonuçta incelenen ders kitaplarının sosyokültürel bilgileri büyük oranda içerdiği belirlenmiştir. Bu bağlamda ilgili ders kitaplarının çocuklara yönelik yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ortamlarında kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Çocuklar için yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, ders kitabı, sosyokültürel bilgiler.

Abstract

In the Common European Framework of Reference for Languages, it is aimed for language learners to develop their intercultural understanding as social actors and to achieve intercultural awareness. In this context, textbooks used as fundamental tools in teaching Turkish as a foreign language are expected to include cultural facts. The aim of the study is to examine the textbooks for teaching Turkish as a foreign language prepared for children in the context of the sociocultural knowledge included in the Common European Framework of Reference for Languages. The sample of the study consists of ABC Turkish Teaching Set for Children (A1.1, A1.2, A2.1, A2.2). In this study, which is a qualitative research, data was collected by document review and analyzed by content analysis. In analyzing the data, categories were created by using the "Socio-Cultural Information" section in the CEFR. As a result, it was determined that the textbooks examined contained sociocultural knowledge to a large extent. In this context, it is recommended that the relevant textbooks be used in teaching Turkish as a foreign language to children.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language for children, textbook, sociocultural knowledge.

İNTERNET ÇAĞINDA ALİCE: CARROLL'UN KLASİK ESERİNİN TÜRKİYE'DEKİ SAHNE UYARLAMASI

ALICE IN THE INTERNET AGE: THE AFTERLIFE OF CARROLL'S CLASSIC ON THE TURKISH STAGE

Öğr. Gör. Burak URUCU

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa; Yabancı Diller Yükekokulu; İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Yabancı Diller Yüksekokulu Alkent 2000 Mahallesi Yiğittürk Caddesi No:5 Büyükçekmece/İstanbul

ORCID No: 0000-0002-2962-0356

Özet

İngiliz yazar Lewis Carroll'un ünlü klasik romanı *Alice Harikalar Diyarında (*1865), hayal dünyasının sınırlarını zorlayan karakterleri ve sürükleyici anlatımıyla hem çocukları hem de yetişkinleri büyülemiştir. Romanın sahneye uyarlanma yolculuğu geleneksel oyunlardan müzikallere ve daha deneysel ve avangart performanslara kadar çeşitlilik gösterir. Bu çalışma, Carroll'un romanının Serdar Biliş'in yönettiği ve BKM, Zorlu PSM ve ID tarafından ortaklaşa sahnelenen Türkiye'deki ilk büyük Broadway tarzı sahne uyarlaması *Alice Müzikali*'ni (2019) incelemektedir. Çalışma, müziğin tamamlayıcı yoldaşlığıyla, sayfadan sahneye uzanan dönüşüm yolculuğuna tanıklık etmektedir. Kimlik arayışı ve aile içi iletişimsizlik arasında sıkışıp kalan 18 yaşına yeni basmış Alice, yaramaz, oyuncu beyaz bir tavşan tarafından bilinçdışı yolculuğa çıkmaya ikna edilmektedir. Ancak bu sefer bir tavşan deliği yerine mekânsal ve zamansal yolculuk, odasındaki masaüstü ekranı aracılığıyla gerçekleşir. Müzikalin, dijitalleşme ve yenilikçi sahne teknolojileri ile desteklenen renkli dramaturjisi izleyicilere görsel ve işitsel bir şölen sunmaktadır. Kaynak metindeki ana karakterleri korumasına rağmen, temalar internet çağı ve kapitalizmin körüklediği tüketim odaklı global dünyada toplumsal bağların nasıl yeniden tanımlamadığını vurgulayan çağdaş bir dokunuşla sunulmaktadır. Çalışma, *Alice Müzikalinin* bireylerin toplumda yerleşik klişelerden bağımsız bir kimlik kurmada zorlandıkları bağlamında günümüz çağının sosyal bir eleştirisi olarak değerlendirilmektedir. Alice'in "Duy Beni" adlı şarkısındaki açık çağrısı, günümüz Antroposen çağında kendini gerçekleştirmek isteyen bireylerin modern sesinin somutlaşmış halidir.

Anahtar Kelimeler: *Alice Müzikali, Alice Harikalar Diyarında,* Lewis Carroll, adaptasyon, Türk sahnesi

Abstract

English novelist Lewis Carroll's canonic novel *Alice's Adventures in Wonderland* (1865) has captivated children and adults with its fantasy-laden world, vibrant characters, and engaging narrative. The novel's historical inter-genre journey from the page to stage ranges from traditional plays, and musicals to more experimental and avant-garde pieces. This study explores the first major Broadway-type Turkish stage adaptation of Carroll's novel, *Alice the Musical* (2019), directed by Serdar Biliş and co-produced by BKM, Zorlu PM, and ID. The study witnesses the transformative journey from page to stage accompanied by the integral comradeship of music. Newly eighteen, Alice, stuck between her search for identity and parental miscommunication at home, is enticed by a mischievous and playful white rabbit character to begin a journey in her unconscious state. However, this time, instead of a rabbit hole, her spatiotemporal shift is through the screen of her desktop computer in her room. The musical offers an audio-visual feast through vibrant dramaturgy enhanced by digitalization

and innovative stage technology. While retaining the primary characters from the source text, themes are delivered with a contemporary twist, emphasizing how the internet age and the consumer-oriented capitalist society have redefined societal connections, plunging individuals into alienation and indifference. The study concludes that *Alice the Musical* serves as a social critique of our current epoch where people struggle to establish an identity free from stereotypical forces. Alice's outspoken call in her song "Hear Me" embodies the modern voice of individuals yearning for self-actualization in the Anthropocene.

Keywords: *Alice the Musical, Alice's Adventures in Wonderland,* Lewis Carroll, adaptation, Turkish stage

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ MASAL OKUMA SONRASINDA OLUŞTURDUKLARI ETKİNLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE ACTIVITIES CREATED BY PRESCHOOL TEACHER CANDIDATES AFTER READING FAIRY TALES

Yrd. Doç. Dr. Selma KORKMAZ

Yakın Doğu Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, PK:99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10-Türkiye

https://orcid.org/0000-0003-2395-9751

Özet

Masalların, çocukların gelişiminde birçok katkısı olduğu herkesçe bilinmektedir. Masallar, çocukların dilsel, bilişsel ve ahlaki gelişimlerinin yanı sıra çocukları birçok açıdan olumlu yönde etkileyen en önemli türler arasında yer alır. Bu çalışmanın amacı da okul öncesi öğretmen adaylarının, masal okuma sonrasında oluşturdukları etkinlikleri değerlendirmektir. Bu araştırmanın çalışma grubunu Atatürk Öğretmen Akademisi Okul Öncesi Öğretmenliği Programındaki 26 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan Okul Öncesi Öğretmenliği öğretmen adaylarının her birisinden masal okuma sonrasında uygulayabilecekleri 3 etkinlik istenmiş ve böylece oluşturulan 78 etkinlik araştırma verilerinin toplanmasında yer almıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde ise içerik analizinden yararlanılmış; her kategoride yer alan etkinlikler yüzdelik ve frekanslarla gösterilmiştir. Gerek araştırmacı gerekse iki uzmanın görüşü doğrultusunda 26 öğretmen adayından toplanan veriler değerlendirilerek, mantığa uygun bir şekilde kategorilere ayrılarak incelenmiştir. Elde edilen verilerden hareketle benzer özelliklere sahip olan etkinliklerin aynı kategoride yer almasına dikkat edilmiştir. Böylece masal okuma sonrası oluşturulan etkinlikler, bulgular kısmında 4 başlık altında ele alınmıştır. Sonuç olarak, Okul Öncesi Öğretmenliği öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun, mutlaka masalın içeriği ile ilgili soru sorduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç da öğretmen adaylarının, masalların dil gelişimine büyük katkısı olduğunu bildiklerini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Masal, dil gelişimi, okul öncesi öğretmen adayları, etkinlik.

Abstract

It is well known that fairy tales have many contributions to the development of children. Fairy tales are among the most important genres that positively affect children in many ways as well as their linguistic, cognitive and moral development. The aim of this study is to evaluate the activities created by pre-service preschool teachers after reading fairy tales. The study group of this research consists of 26 preschool teacher candidates in the Pre-school Teacher Education Programs at Atatürk Teacher Training Academy. Each of the pre-service preschool teacher candidates in the research was asked for 3 activities that they could apply after reading fairy tales, and thus 78 activities were included in the collection of research data. In the analysis of the research data, content analysis was used and the activities in each category were shown with percentages and frequencies. In line with the opinions of both the researcher and two experts, the data collected from 26 preschool teacher candidates were evaluated and analysed by categorising them in a logical way. Based on the data obtained, attention was paid to include the activities with similar characteristics in the same category. Thus, the activities created after fairy tale reading were discussed under 4 headings in the findings section. As a result, it was determined that a great majority of pre-service preschool teacher candidates asked questions about

the content of the fairy tale. This result shows that teacher candidates know that fairy tales have a great contribution to language development.

Key words: Fairy tale, language development, preschool teacher candidates, activity.

MUZAFFER İZGÜ'NÜN "ÖKKEŞ" ADLI ÇOCUK ROMANI SERİSİNİN SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ*

EXAMINATION OF MUZAFFER İZGÜ'S CHILDREN'S NOVEL SERIES NAMED "ÖKKEŞ" IN TERMS OF VOCABULARY

Demet SANCI UZUN

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Rize, Türkiye.

ORCID No:00000003-1854-5765

Ramazan ASLAN

Çözüm Koleji, Sınıf Öğretmeni, Rize, Türkiye

ÖZET

Bir dilin sahip olduğu söz varlığı, o dili kullanan toplumun hafızası olma özelliği taşımaktadır. Bireyler ana dillerindeki bu söz varlığı hafızasından hayatlarının her alanında yararlanmaktadır. Bir dilde asırlar sonucu oluşmuş söz varlığı hafızasının gelecekte de varlığını sürdürmesi oldukça önem arz etmektedir. Bir dildeki söz varlığının gelecek nesillere aktarılması, önce çocuklara verilecek olan eğitim ile mümkün olacaktır. Çocuklar ana dillerindeki söz varlığıyla ilk olarak aile ortamında, daha sonra ise okul ortamında karşılaşmaktadır. Aile ve okul ortamından edindiği söz varlığı çocuğun dil gelişimi için yeterli olmayabilir. Çocuk kitapları, çocukların aile ve okul ortamında edinemediği söz varlığı unsurlarını kazanmasında büyük rol oynamaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı alanında kaleme alınacak eserlerin söz varlığı açısından iyi düzeyde olması gerekmektedir. Çocuk kitaplarının söz varlığı ile ilgili yapılacak çalışmalar da eğitimcilerin ve ebeveynlerin çocuklar için yapacakları kitap tercihleri için önem taşımaktadır.

Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile gerçekleştirilen bu çalışmada Muzaffer İzgü'nün Ökkeş adlı çocuk romanı serisinin söz varlığı unsurları tespit edilmiştir. Bu amaçla Ökkeş adlı çocuk romanı serisini oluşturan on kitabın sahip olduğu söz varlığı unsurları çekim ekleri silindikten sonra kök ve gövde hâlleriyle kodlanarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan söz varlığı unsurları tablolar kullanılarak çalışmanın bulgular kısmında gösterilmiştir. Ökkeş serisinin söz varlığına ilişkin sayısal veriler tablo ve şekiller aracılığıyla ifade edilip açıklanmıştır. Seride 2512 farklı kavram ismi, 966 farklı isim soylu kelime, 1622 farklı fiil, 238 özel isim, 736 deyim, 382 deyim, 48 yansıma kelime, 127 farklı ilişki söz, 205 yöresel ifade, 66 ünlem, 2 ata sözü kullanılmıştır.

İnceleme sonucunda Ökkeş serisinin söz varlığı unsurları açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu, hem Türkçe Sözlüğe hem çocukların söz varlıklarının gelişimine katkı sağlayacağı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk edebiyatı, söz varlığı, Muzaffer İzgü, Ökkeş serisi.

* Çalışma "Muzaffer İzgü'nün "Ökkeş" Adlı Çocuk Romanı Serisinin Söz Varlığı ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Söz Varlığı Kazanımlarına Uygunluğu" adlı yüksek lisans tezinin söz varlığı tespiti ile ilgili verilerinden üretilmiştir.

ABSTRACT

The vocabulary of a language is the memory of the society that uses the language. Individuals benefit from this vocabulary memory in their native language in every aspect of their lives. It is very important that the vocabulary memory that has been formed in a language over centuries continues to exist in the future. Transferring the vocabulary of a language to future generations will only be possible through the education given to children. Children first encounter the vocabulary of their native language in the family environment and then in the school environment. The vocabulary acquired from the family and school environment may not be sufficient for the child's language development. Children's books play a major role in helping children acquire vocabulary elements that they cannot acquire in the family and school environment. For this reason, the works to be written in the field of children's literature must be at a good level in terms of vocabulary. Studies on the vocabulary of children's books are also important for the book choices educators and parents will make for children.

In this study, which was carried out with document analysis, one of the qualitative research methods, the vocabulary elements of Muzaffer İzgü's children's novel series named Ökkeş were determined. For this purpose vocabulary elements of the ten books that make up the children's novel series Ökkeş were classified by coding with the root and stem forms after the inflectional suffixes were deleted. The classified vocabulary elements are shown in the findings section of the study using tables. Numerical data on the vocabulary of the Ökkeş series are expressed and explained through tables and figures. In the series, 2512 different concept names, 966 different noun-based words, 1622 different verbs, 238 proper nouns, 736 idioms, 382 idioms, 48 reflection words, 127 different relationship words, 205 local expressions, 66 exclamations and 2 proverbs were used.

As a result of the examination, it was determined that the Ökkeş series has a rich content in terms of vocabulary elements and will contribute to both the Turkish Dictionary and the development of children's vocabulary.

Keywords: Child literature, vocabulary, Muzaffer İzgü, Ökkeş series.

Giriş

Çocuk psikolojisi alanı özellikle 19. yüzyılın başlarından itibaren önem kazanmaya başlamıştır. Bu dönemden itibaren çocuk gelişiminin ve çocuğa verilen eğitimin önemi artmıştır. Çocuk kavramı ile ilgili çalışmalar yaygınlık kazandıkça çocukluk döneminin ilerleyen yaşlar için ne kadar önemli olduğu anlaşılmıştır. Bu dönemde çocukların her alandaki gelişimini sağlayacak ortamların sunulması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Çocukların gelişim göstermesi gereken alanlardan biri de dildir. Doğumdan itibaren kazanılmaya başlanılan dil becerileri çevreyle kurulan iletişim için çok önemlidir. Çocukların dil becerileri, ana dillerine ait söz varlığından yararlandıkları ölçüde gelişim gösterecektir (Arısoy, 2014).

Çocuklar, ana dillerindeki söz varlığını ilk olarak ailelerinden ve çevrelerinden öğrenirler. Okula başladıklarında ise derslerdeki etkinliklerden ve arkadaş çevresinden yararlanarak söz varlıklarını geliştirebilirler. Kelimelerin yanı sıra dilin inceliklerinden olan ikileme, deyim, atasözü ve mecazlı anlatımları da söz varlıklarına katabilirler. Söz varlığı gelişimi; çocuğun yaşına, coğrafi özelliklere, kültürel yapıya ve çevre şartlarına göre değişim gösterebilir (Erkul, 2008).

Okul çağındaki çocukların söz varlıklarının zengin olması, okuduklarını ve dinlediklerini anlamlandırma açısından oldukça önemlidir. Bununla birlikte, çocukların konuşurken ve yazarken kendilerini daha iyi ifade etmeleri için de geniş bir söz varlığına sahip olmaları gerekmektedir. Çocukların derslerde akademik başarı göstermeleri için okuduklarını ve dinlediklerini zihinlerinde iyice anlamlandırmaları gerekmektedir. Anlamlandırma sürecinde ise çocukların ana dillerindeki söz varlığına hâkim olmaları ayrı bir önem taşımaktadır (Aktaş, 2016).

Söz varlığı, çocukların temel dil becerilerinin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Dinleyerek,

okuyarak ve araştırarak söz varlığını arttıran çocuklar iletişimde kendilerini daha rahat ifade ederler. Çocukluk döneminde kendisini rahatça ifaden edebilen ve iletişim becerilerini iyi kullanan çocuklar, ilerleyen yaşlarda daha özgüvenli olurlar (Baş, 2016).

Dilin bireysel ve toplumsal anlamda ilerleme göstermesi için toplumun en önemli unsuru olan çocuklara en iyi şekilde öğretilmesi gerekmektedir. Çocuklara verilecek dil eğitiminin nitelikli bir hâle gelmesi de çocuk edebiyatı gibi bir alanın kullanılmasıyla mümkün olacaktır (Bulundu, 2016).

Çocukların ana dilinin söz varlığıyla tanışması ilk olarak aile ortamında başlamaktadır. Okulda ise ders kitaplarından ve ders etkinliklerinden kazanılmaya devam eden söz varlığı çocukların dil gelişimi için yeterli olmayabilir. Çocukların söz varlığı gelişiminin istenilen düzeye ulaşması ancak onlara okutulacak nitelikli edebi eserlerle mümkün olacaktır. Çocuk edebiyatı eserleri çocuğun ailesinden, yakın çevresinden ve ders kitaplarından edinemeyeceği söz varlığı unsurlarını kazanmasını sağlayan önemli materyallerdir.

Söz Varlığı ve Önemi

Türk Dil Kurumu'nun (TDK, 2022) genel ağ sayfasında söz varlığı, bir dildeki sözlerin bütünü; söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler gibi ifadelerle tanımlanmıştır. Dolayısıyla söz varlığı kavramı sadece seslerin birleşmesiyle oluşturulmuş; eylemleri, varlıkları ve olguları ifade eden kelimeler bütünü olarak tanımlanmamalı, bir toplumda kuşaktan kuşağa aktarılmış olan; sözlü ve yazılı iletişime anlatım gücü kazandıran atasözlerinin, deyimlerin, ikilemelerin, ilişkili sözlerin, terimlerin, kalıplaşmış sözlerin ve farklı ifade kalıplarının tamamından oluşan bir bütün olarak ele alınmalıdır. Aynı zamanda söz varlığı; bir toplumun olaylara bakış açısının, yaşam tarzının, kültürünün ve dünya görüşünün bir yansıması olarak düşünülmelidir (Aksan, 2004).

Söz varlığı bir dile ait kelimelerin, atasözlerinin, deyimlerin, ilişki sözlerin ve diğer ifade kalıplarının meydana getirdiği bir bütün şeklinde açıklanabilir. Söz varlığı, bir milletin her alandaki faaliyetlerinin; insan, eşya ve doğa ile olan münasebetlerinin, kısacası maddi ve manevi kültürel değerlerinin bir göstergesidir (Aytan, 2010).

Bir milletin yaşam biçiminin, düşünce tarzının ve yaşadığı coğrafyanın en önemli yansıtıcısı kullandığı söz varlığıdır. Tanımlardan ve açıklamalardan hareketle söz varlığı unsurları şu başlıklar altında sıralanabilir:

1. Kelimeler
2. Özel isimler
3. İkilemeler
4. Deyimler
5. Atasözleri
6. Yabancı Sözcükler
7. Argo İfadeler
8. İlişki Sözler
9. Ünlemler

Bir dilin söz varlığının gelişmiş olması, o dili kullanan bireylerin yazılı ve sözlü iletişim becerilerini geliştirir. Dilin yazılı ve sözlü anlatım gücü, o dili kullanan milletin her alandaki gelişmişliğinin

göstergesidir. Bir milletin asırlar sonucunda sahip olduğu kültür hazinesinin ve dünyaya bakış açısının en önemli göstergelerinden biri söz varlığı birikimidir. Bir millete mensup her birey ana dilinin söz varlığı birikimiyle yetişir ve bu birikimi ne kadar iyi kullanırsa toplumda kendisine o kadar fazla yer bulur. Söz varlığını zenginleştirip gelecek nesillere bozmadan aktarabilen bir millet, varlığını ve gücünü her zaman korur (Baş, 2010). Bir insanın hislerini ve düşüncelerini karşısındakine aktarabilmesi, sosyal bir varlık olmanın gerektirdiği gibi diğer insanlarla etkileşim kurabilmesi en iyi dil ile sağlanabilir. Dilin, iletişimde yazılı ve sözlü olarak etkili bir biçimde kullanılabilmesinin yolu da bireyin söz varlığı haznesinin zenginliği ile doğrudan ilgilidir (Türkben, 2018).

Bireyler arası iletişimde, karşıdakini anlama ve kendini ifade etme süreçleri oldukça önemlidir. İletişim kurulan kişiyi anlama ve kendini ona ifade etme sürecinin başarıya ulaşması ise temel dil becerilerinin etkili bir şekilde kullanılmasına bağlıdır. Bireyin sahip olduğu söz varlığı haznesi ve temel dil becerileri birbirini karşılıklı olarak etkiler. Konuşma, dinleme, okuma ve yazma şeklinde belirlenmiş olan temel dil becerilerinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için bireylerin geniş bir söz varlığı haznesine sahip olmaları gerekmektedir (Aslan, 2013).

Çocuk Edebiyatının Söz Varlığı Gelişimine Etkisi

Çocuk edebiyatının hedef yaş kitlesi, dil ve kişilik gelişiminin temelinin atıldığı çocukluk dönemini kapsamaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı, diğer edebiyat dalları arasında üzerinde en fazla hassasiyetle durulması gereken alandır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun ilerleyen yaş dönemlerine hazırlanmasına ve kişilik olarak olgunlaşmasına yardımcı olmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğa verdiği mesajlar açısından da önem taşımaktadır. Bununla birlikte, çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların ilgisine yönelik hazırlanması, çocukların dil ve anlatım becerilerini geliştirmesi de beklenmektedir (Anaz, 2018).

Çocuk edebiyatında her türden eserin öncelikli amaçlarından biri; çocukların dil gelişimine katkı sağlayarak düşünme, problem çözme, sosyalleşme ve iletişim becerilerini arttırmaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuklara ana dillerinin söz varlığını kazandırma ve gelecek nesillere ana dilinin söz varlığı birikimini aktarma amacı da taşımaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda çocuk edebiyatı eserlerinden, çocukların dil ve gelişim seviyesine uygun olmaları beklenmektedir (Baş, 2010).

Çocuk kitapları; çocukların ana dilleriyle ilgili farkındalıklarını arttıran, kelime dağarcıklarını zenginleştiren ve iletişim kurarken dili doğru kullanmalarına yardımcı olan araçlardır. Kitaplar, çocuğa ana dilinin söz varlığını ve incelilerini öğretmek için kullanılacak en uygun araçlardır (Yıldırım Bilgen ve Nurlu, 2017).

Söz Varlığı ve Sıklık Çalışmaları

Bir toplumun sahip olduğu söz varlığından hareketle o toplumun kültürü, yaşam tarzı, gelenekleri ve bunlara benzer birçok değeri öğrenilebilir. Söz varlığı bu özelliğiyle toplumların milli hafızası olma niteliği taşır. Toplumların sahip olduğu söz varlığının gelecek nesillere aktarılması ise yazarların kaleme aldığı değerli eserlerle mümkün olacaktır. Bu eserler üzerinde yapılacak olan söz varlığı çalışmaları da dilin geleceği için büyük önem taşımaktadır (Fidan, 2019).

Sıklık çalışması; yazılı bir eserde yer alan kelime, deyim, atasözü, ilişki söz, ikileme vb. söz varlığı unsurlarının eserde kaç kere ve ne şekilde kullanıldığının tespit edilmesi anlamına gelmektedir. Yazılı bir eserdeki söz varlığı unsurlarının kullanım sayısı olarak karşımıza çıkan sıklık kavramı, söz varlığı çalışmalarının temelini oluşturmaktadır (Yardelen, 2019).

Dil eğitiminde söz varlığı hazinesinin önemli bir yeri vardır. Bir dilin sahip olduğu söz varlığının tamamı bir anda öğretilemeyeceği için aşamalı bir biçimde öğretilmesi gerekmektedir. Özellikle, bir dilde en çok kullanılan söz varlığı unsurlarının öğretimine öncelik verilmesi daha yararlı olacaktır.

Sıklık çalışmalarının amaçlarından biri de çocuklara öncelikli öğretilmesi gereken söz varlığı unsurlarını tespit etmektir (Keklik, 2009).

Kitaplar, çocukların söz varlığının zenginleşmesi ve okuma becerilerinin gelişmesi için kullanılan önemli malzemelerdendir. Kitaplardan bu amaçla daha fazla faydalanmak için kitapların sahip olduğu niteliklerin açığa çıkarılması gerekmektedir. Bir kitapta aranması gereken niteliklerden biri de zengin bir söz varlığı haznesine sahip olmasıdır. Bir kitabın söz varlığı, onu okuyan çocuğun gelişim seviyesine uygun olmalı ve çocuğun ilgisini çekmelidir. Bu nedenle, kitapların söz varlığı düzeyinin tespit edilmesi ve kitapların dil anlamında sahip olduğu özelliklerin ortaya konması gerekmektedir (Şen, 2009).

Sıklık çalışmalarında, söz varlığı kullanımı incelenmek istenilen yazarın eserlerinden bir veri havuzu oluşturulur. Veri havuzunda bulunan söz varlığı unsurları belirli ölçütlere göre sınıflandırılır. Farklı başlıklar altında sınıflandırılan söz varlığı unsurları en çok tekrar edenden an az tekrar edilene doğru sıralanır. Sıklığı en fazla olan söz varlığı unsurları, yazarın edebî anlayışını ve okuyucusuna vermek istediği mesajı açığa çıkartan en önemli göstergelerdir. Sıklık çalışmalarında; en çok kullanılan söz varlığı unsurlarının listelenmesi, ana dil eğitiminde öncelikli öğretilmesi gerekenler konusunda eğitimcilere yardımcı olacaktır. Sıklık çalışmalarından iyi sonuçlar alabilmek için yazarın söz varlığı havuzu geniş tutulmalıdır. Bunun için de yazara ait birçok kitap aynı çalışma altında incelenmelidir (Pilav, 2008).

Araştırmanın amacı Muzaffer İzgü'nün "Ökkeş" isimli çocuk kitabı serisinin söz varlığı düzeyini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda "Muzaffer İzgü'nün "Ökkeş" isimli çocuk kitabı serisi, çocukların söz varlığını geliştirme bakımından ne düzeydedir?" sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırma Soruları:

- Muzaffer İzgü"nün "Ökkeş" isimli çocuk kitabı serisi hangi söz varlığı unsurlarına sahiptir?
- Muzaffer İzgü"nün "Ökkeş" isimli çocuk kitabı serisi farklı söz varlığı kullanımı bakımından ne düzeydedir?

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Materyali

Çalışma, yazarın aşağıda yer alan 10 adet kitabı sınırlı tutulmuştur. Kitap serisinin, Özyürek Yayınevinin 2019 yılı özgün basımından yararlanılmıştır.

- Ökkeş Lunaparkta
- Ökkeş Kurt Avında
- Ökkeş Balık Avında
- Ökkeş Kapıcı
- Ökkeş İşportacı
- Ökkeş Bahçıvan
- Ökkeş Otoparkta
- Ökkeş Maçta
- Ökkeş Dolmuşçu
- Ökkeş Denizde

Veri Toplama Süreci

- **Aşama:** Eserlerin temini ve bilgisayar ortamına aktarılması
- **Aşama:** Analiz alanlarının ve analiz alanlarının ölçütlerinin belirlenmesi
- **Aşama:** Verilerin kodlanması ve sınıflandırılması (*Simple Concordance Program 4.07)*

Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

"Ökkeş" isimli çocuk kitabı serisinde yer alan tüm söz varlığı unsurları kodlandıktan sonra toplu hâlde *Simple Concordance Program 4.07* yazılımına gönderilmiştir. Yazılım, kitaplardaki *toplam söz varlığı* unsurlarının içinde yer alan *farklı söz varlığı* unsurlarını kodlama sistemine uygun bir şekilde sınıflandırmıştır. Yazılım sınıflandırmayı yaparken *farklı söz varlığı* unsurlarını sıklıklarına göre çoktan aza doğru sıralamıştır. Tasnifi yapılan söz varlığı unsurları yazılımdan alınıp *Microsoft Excel* programına aktarılmıştır. *Microsoft Excel* programına aktarılan söz varlığı unsurları listelenerek çalışmanın Bulgular kısmında sunulmuştur. Liste hâline getirilen söz varlığı unsurlarına ilişkin sayısal veriler, tablolar ve şekiller üzerinden açıklanmıştır. Ökkeş serisin söz varlığına ilişkin veriler Sonuç bölümünde çalışmanın amacına ve problem durumlarına göre farklı başlıklar hâlinde yorumlanmıştır.

BULGULAR

Ökkeş Serisindeki Söz Varlığı Unsurları

Çalışmanın bu kısmında, "Ökkeş" isimli çocuk kitabı serisinde yer alan söz varlığı unsurları başlıklar hâlinde tablolarla sunulmuştur. Söz varlığı unsurları kitaplarda yer alma sıklıklarına göre tabloda çok olandan az olana doğru sıralanmıştır. Söz varlığı unsurları arasındaki oransal karşılaştırmalar, veriler ışığında tablo ve grafiklerle ifade edilmiştir. Kitaplarda yer alan söz varlığı unsurları Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Ökkeş serisinde yer alan söz varlığı unsurları

1. Kelimeler

1.1. İsimler

1.1.1. Kavram İsimleri

Ökkeş serisindeki kavram isimleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1454	baba	108	kazma	56	yıl
750	oğul	108	cip	56	tane
636	nine	106	arka	55	yolcu
627	yan	105	alt	55	tahta
608	yer	103	sabah	55	ağlama
569	su	103	kafa	55	abi
562	var	103	hava	54	tavuk
551	adam	102	yumurta	54	dışarı
541	el(organ)	101	kuyu	54	değirmen
512	iç	100	çay(içecek)	53	kürek
495	dayı	98	avlu	52	kardeş
462	çocuk	95	sokak	52	ad
460	ora	95	sepet	52	pedal
457	bura	93	saat	51	tarla
382	eşek	92	oda	51	olta
368	köy	92	ip	51	kulak
355	araba	90	durak	51	çorba
343	zaman	88	parça	51	at
336	para	88	ayı	50	süt
319	iş	88	anne	50	güç(kuvvet)
310	yol	87	kova	50	burun
298	üzeri	87	lunapark	50	balon
289	kapı	86	tepe	49	bacak
285	bisiklet	85	dükkân	49	ahlat(ağaç)
284	gün	84	dip	48	yukarı
282	ev	84	minibüs	48	yardımcı
242	ses	83	kol	48	orta
229	kez	82	yemek(aş)	48	koku
217	göz	82	ışık	47	ocak(mutfak)
207	nere	82	dolmuş	47	kabak
205	ön	80	yüz(surat)	47	hamam
203	insan	79	yatak	47	güneş
200	balık	78	kasaba	46	tüfek
197	ağaç	77	cep	46	kuş
184	ayak	73	aşağı	46	geri
174	taraf	70	çalı	46	çeşme
165	baş(kafa)	69	karın	45	şişe
157	taş	69	taksi	45	şapka
156	şoför	68	dalga	45	sağ(yön)
150	köpek	68	boyun	45	kent
145	art	66	kurt	44	üst(alt)
139	ekmek	65	hayvan	44	keçi
129	deniz	63	sırt	44	kayık
129	otobüs	63	et	44	kaşık
123	kıyı	63	bahçe	43	sal
122	kadın	62	dal	43	kibrit
121	odun	61	elma	43	ağ
120	toprak	61	lira	42	karşı
115	ağız	60	kişi	41	şeker
114	sandal	59	şura	40	köşe
114	ara	59	soğan	40	korku
113	köylü	59	sevinç	40	komşu

112	arkadaş	58	biber	40	gez(silah)
111	uç	58	ateş	40	bakkal
110	gece	57	yılan	39	tas
110	akşam	57	sıra	39	sucuk
109	kök	56	yorgan	39	söz

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
39	gerek	30	polis	23	hırsız
39	cam	29	salatalık	23	gitme
39	araç(araba)	29	pilav	23	ağabey
39	asansör	29	koşma	23	metre
38	çay(dere)	29	kış	22	yoğurt
38	bohça	29	çamaşır	22	satıcı
38	lokanta	29	bilet	22	hastane
37	türkü	29	fidan	22	dağ
37	torun	29	tulumba	22	çanak(kap)
37	saç	28	yokuş	22	bıçak
37	lokma	28	köfte	22	ağız(yananlam)
37	alan	28	hız	22	kamyon
36	omuz	28	baş(yananlam)	22	kilo
36	muhtar	28	aslan	21	yük
36	dut	28	bavul	21	yön
36	çanta	28	otomobil	21	yenge
36	amca	27	yavru	21	ter
35	yürüme	27	pekmez	21	sofra
35	testi	27	önlük	21	sakız
35	şehir	27	koç	21	kebap
35	duvar	27	kazan	21	heyecan
35	armut	27	inek	21	çuval
35	apartman	27	değirmenci	21	çalışma
34	torba	27	çukur	21	ayakkabı
34	sabun	27	bulgur	21	fener
34	rüya	27	akıl	20	yaş(doğum)
34	okul	27	lamba	20	rüzgâr
34	müşteri	26	tekerlek	20	öğretmen
34	kaya	26	dolma(yemek)	20	oracık
34	domates	26	çıkın	20	masa
34	ayna	26	çerçi	20	kapıcı
33	yağ	26	misina	20	kaldırım
33	tuz	25	zil	20	içeri
33	parmak	25	yeme	20	hıyar
33	ay(zaman)	25	yem	20	gelin
33	an	25	sap	20	düğme(makine)
33	ada	25	sahip	20	dil(organ)
32	yağmur	25	öğle	20	delik
32	usta	25	oyun	20	dakika
32	tencere	25	ot	20	daire(ev)
32	sürücü	25	ileri	20	çıkrık
32	sol	25	hiç	20	boy
32	kız	25	gitmek	20	fırtına
32	diz	25	etraf	20	garson
32	çamur	25	bisikletçi	19	umut
32	azık	25	aş	19	pınar
31	öküz	25	fren	19	kum
31	koltuk	24	top(spor)	19	karpuz
31	kâğıt	24	tava	19	hortum
31	düdük	24	portakal	19	buğday
31	bağırma	24	kedi	19	binme
31	doktor	24	karı	19	bez
31	lastik(tekerlek)	24	kapak	18	yarasa

30	pencere	24	cadde	18	karakol
30	hâl(durum)	24	arpacı	18	görmek
30	durum	23	tokmak	18	düş
30	bardak	23	mektup	18	büyüklük
30	avuç	23	mağara	18	alın
30	garaj	23	köprü	18	adım
30	kutu	23	koyun(hayvan)	18	balyoz
30	maç	23	keski	17	yaz

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
17	sabır	14	konu	12	motor
17	rende	14	ırmak	12	pantolon
17	kalem	14	düğün	12	tüp
17	kahkaha	14	çöp	11	zor
17	iğne	14	civciv	11	yüzme
17	dudak	14	börek	11	yumruk
17	değnek	14	balıkçı	11	yorgunluk
17	benzin	14	anahtar	11	yemek
17	direksiyon	14	alet	11	yama
16	yığın	14	komiser	11	teyze
16	saman	14	tren	11	teneke
16	salcı	13	zeytin	11	soru
16	mandal(tetik)	13	yumak	11	sırık
16	kat(bina)	13	yok	11	sebze
16	iştah	13	yanak	11	öykü
16	işaret	13	yamaç	11	oturmak
16	horoz	13	üst(beden)	11	oluk
16	ekin	13	toz	11	küfe
16	çakıl	13	tandır	11	keçi yolu
16	baloncu	13	sinek	11	kayalık
16	aşçı	13	pestil	11	giysi
16	arpacık(silah)	13	numara	11	dere
16	baraj	13	merdiven	11	çıkma
15	yular	13	küme	11	çayır
15	yıldız	13	kemik	11	çarşı
15	vakit	13	inat	11	berber
15	tüm	13	göbek taşı	11	bazlama
15	top(silah)	13	gece yarısı	11	bal
15	takım	13	gaz ocağı	11	arama
15	şerbet	13	ense	11	gazoz
15	şaşkınlık	13	çöp(şiş)	11	kolonya
15	sahan	13	çınar	11	park
15	renk	13	çakı	11	vapur
15	mendil	13	can(hayat)	10	yufka
15	kuyruk	13	burun(yananlam)	10	yemiş
15	kol(yananlam)	13	ahır	10	yeğen
15	keser	13	otel	10	yaya
15	kavak	13	patates	10	yardım
15	in	13	pompa	10	yapı
15	ilk	13	trafik	10	uzak
15	gölgelik	12	zurna	10	tetik
15	gelme	12	yürek	10	taksit
15	falan	12	yiyecek	10	şekil
15	doğru(gerçek)	12	tepsi	10	sürme
15	diş	12	tenekeci	10	satma
15	çivi	12	sarımsak	10	salep
15	çatal	12	odacık	10	oyuk
15	asker	12	küp(kap)	10	oynama
15	almak	12	koruluk	10	olanak
15	lastik	12	kanat	10	oğlan

15	fırın	12	kahve(kahvehane)	10	millet
15	korna	12	hergele(hayvan)	10	kümes
14	yöre	12	havuz	10	kireç ocağı
14	uyku	12	gürültü	10	kaza
14	un	12	gül	10	heybe
14	tabanca	12	deme	10	hayat
14	sandalye	12	çiçek	10	halka
14	reyhan(ot)	12	çıra	10	gündüz
14	olma	12	çene	10	gülme
14	meyve	12	benzin istasyonu	10	gömlek
14	mahalle	12	bağ(bahçe)	10	göbek

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
10	çıkarma	8	yastık	8	fesleğen
10	çevre	8	yara	8	koridor
10	çekirdek	8	yapmak	8	limon
10	ceviz	8	yapma	8	makine
10	bulgur pilavı	8	yalak	8	paket
10	bölüm(kısım)	8	üzüm	8	peruk
10	boşluk	8	ürün	8	radyo
10	boncuk	8	uçma	8	telefon
10	bir	8	uçak	7	zurnacı
10	bekleme	8	tokat	7	yeşillik
10	ayva	8	tırpan	7	yarış
10	anlatma	8	tekme	7	yanıt
10	elektrik	8	tatlıcı	7	vermek
10	fasulye	8	tarçın	7	varmak
10	makarna	8	tabak	7	ücret
10	papatya	8	sayma	7	turşu
9	yüz(yananlam)	8	pazı(kas)	7	titreme
9	yaprak	8	pazar(alışveriş)	7	tavşan
9	tavan	8	paspas	7	sulama
9	sopa	8	ova	7	sözcük
9	silgi	8	onarım	7	söyleme
9	sele	8	nar	7	semt
9	pelte	8	musluk	7	sefer(yolculuk)
9	ortalık	8	mısır	7	sakal
9	onarıcı	8	meydan	7	peynir
9	olay	8	mangal	7	pazar(gün)
9	mutfak	8	leğen	7	örnek
9	kurna	8	kuzu	7	ölüm
9	konuşma	8	kucak	7	onarma
9	koltuk değneği	8	köz	7	okuma
9	kızıllık	8	kovan	7	ninni
9	kısım	8	koru	7	mutluluk
9	kalça	8	koğuş	7	mevsim
9	kahve	8	kilit	7	leylek
9	havlama	8	kırmızıbiber	7	köpek balığı
9	hafta	8	kına	7	kalp
9	haber	8	karınca	7	kalfa
9	günlük	8	kaldırma	7	kağnı
9	gözyaşı	8	kadayıf	7	istek
9	görevli	8	işçi	7	ilaç
9	gölge	8	huy	7	havlu
9	gezme	8	harman	7	hak
9	gazozcu	8	hakem	7	göğüs
9	fısıltı(yansıma)	8	güzellik	7	getirmek
9	erik	8	görme	7	gayret

9	düğüm	8	gecekondu	7	fiyat
9	dönüş	8	emek	7	dürüm
9	dönüm	8	düşünme	7	dün
9	dam	8	düğme(elbise)	7	diken
9	çukurluk	8	defter	7	çizgi
9	çorap	8	çıkmak	7	çıtırtı
9	çam	8	çıkarmak	7	çekme
9	ayran	8	çarşaf	7	çarşamba
9	ark	8	çalılık	7	cüzdan
9	anırma	8	çakıl taşı	7	ceket
9	alma	8	bulut	7	bulaşık
9	adamcağız	8	böğürtlen	7	boru
9	motosiklet	8	boya	7	binmek
8	yüklük	8	bel	7	bina
8	yıkamak	8	bağır	7	bekçi
8	yaz günü	8	anayol	7	bayır

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
7	baklava	6	dönemeç	5	sahanlık
7	aygıt	6	dökme	5	rastlantı
7	atma	6	direk	5	pazar
7	aslan(mecaz)	6	dilim	5	patlıcan
7	arsa	6	deve	5	oyuncak
7	arı	6	derinlik	5	niyet
7	akrep	6	demir	5	masal
7	beton	6	darı	5	kuyruk(mecaz)
7	gaz(tüp)	6	çimen	5	kuru soğan
7	mandalina	6	çiğneme	5	kuru fasulye
7	teyp	6	çırak	5	kumru
6	zımpara kâğıdı	6	çığırtkan	5	köşebaşı
6	yuva	6	çerçilik	5	koy
6	yıkanmak	6	çapa	5	kontak anahtarı
6	yemekçi	6	çadır	5	kitap
6	yaka	6	çaba	5	kese kâğıdı
6	topuk	6	ciğer	5	kel
6	toplama	6	bulgur çorbası	5	keklik
6	tipi	6	bölme(oda)	5	karaltı
6	şebboy	6	birinci sınıf	5	kalem kutusu
6	şalvar	6	bilek	5	kağnı arabası
6	sonbahar	6	bent	5	kâğıt para
6	soluk	6	beklemek	5	kadıncağız
6	simit	6	bakmak	5	kabuk
6	sınıf	6	bahar	5	işlem
6	saban	6	anlam	5	inmek
6	resim	6	adres	5	hastalık
6	nane	6	dinamo	5	hasta bakıcı
6	minder	6	fide	5	hamur
6	martı	6	gidon	5	geçmek
6	kütük	6	solüsyon	5	gaga
6	kuvvet	5	zincir	5	duman
6	kuşluk vakti	5	zarf	5	dost
6	köpük	5	yufka ekmeği	5	davranış
6	konuk	5	yel	5	damla
6	kira	5	yazlık	5	çark
6	kış günü	5	yazın	5	çalışmak
6	kenar	5	yatma	5	cennet
6	kazık	5	yaşam	5	camekân
6	kayısı	5	yarım	5	buzağı

6	kaval	5	yangın	5	buz
6	kat(tabaka)	5	vücut	5	beşlik
6	kat(kere)	5	vites	5	bebek
6	kasap	5	vana	5	bakma
6	iz	5	üzüntü	5	ayrılmak
6	iniş	5	uyuma	5	avuç içi
6	ilçe	5	toplamak	5	aralık(boşluk)
6	iğneci	5	tırnak	5	alışveriş
6	içmek	5	tığ	5	akide şekeri
6	hortlak	5	tepecik	5	banyo
6	hazırlık	5	tat	5	fırça
6	hareket	5	şiş(çubuk)	5	gazete
6	göz(yananlam)	5	şeytan	5	gol
6	görev	5	sorma	5	kanepe
6	girmek	5	sonra	5	lavanta
6	gezmek	5	solungaç	4	zeytinyağı
6	folluk	5	soba	4	zamk
6	erkek	5	sıkıntı	4	yudum
6	enişte	5	serinlik	4	yolculuk
6	ebe(oyun)	5	salepçi	4	yıllık
6	dönme	5	saldırı	4	yıkanma

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
4	yazık	4	it(köpek)	4	alıcı
4	yazıhane	4	inme	4	alay(küçümseme)
4	yazı	4	ilik	4	açma
4	yayla	4	il	4	abla
4	yakalamak	4	ihtiyaç	4	asfalt
4	vurma	4	helva	4	gaz(pedal)
4	verme	4	harman yeri	4	gram
4	vazo	4	hariciye	4	istif
4	vagon	4	han(konak)	4	jant
4	uyumak	4	halk	4	karne(belge)
4	uyanma	4	götürme	4	kurdele
4	uçurtma	4	gökyüzü	4	manav
4	tutma	4	gök	4	plak
4	tırmanma	4	girme	4	porsiyon
4	tef	4	giriş	4	sıpagetti
4	taze soğan	4	gelecek	3	zevk
4	tarak	4	geçme	3	zemin katı
4	tahta kaşık	4	fikir	3	zehir
4	taban	4	emanet	3	yüzmek
4	şuracık	4	elbise	3	yol ayrımı
4	şoförcü	4	ehliyet	3	yiyiş
4	şaka	4	düzlük	3	yıkayıcı
4	sümbül	4	düşman	3	yatmak
4	suç	4	dutluk	3	yardımcılık
4	sıvı	4	durmak	3	yanlışlık
4	serçe	4	dövme pilavı	3	yankı
4	semer	4	dört yol	3	vurmak
4	salıncak	4	dondurma	3	vitrin
4	salı	4	dolmuşçu	3	vişne
4	saha	4	dert	3	usul(yöntem)
4	sağlık	4	deniz suyu	3	ustalık
4	patates çorbası	4	dede	3	tüy
4	ömür	4	çul	3	trafik polisi
4	öğle yemeği	4	çörek	3	tohum
4	oynamak	4	çöpçü	3	tespih

4	olmak	4	çoban	3	terzi
4	nöbetçi	4	çıkış	3	temizleme
4	nokta	4	çeşit	3	telaş
4	nalın	4	çerez	3	tel
4	mis	4	çengel	3	tehlike
4	maya	4	çekmek	3	taşıma
4	mal	4	çaydanlık	3	taş ocağı
4	makara	4	çatırtı(yansıma)	3	tarhana çorbası
4	leblebi	4	çağırma	3	şişme
4	kumsal	4	cumartesi	3	şişirme
4	kulübe	4	cevap	3	şıpırtı(yansıma)
4	kulak(yananlam)	4	bulma	3	şapırtı(yansıma)
4	koltuk altı	4	buhar	3	süre
4	koca(eş)	4	böcek	3	süpürge
4	kirpi	4	boşaltma	3	sünger
4	kızlar yemişi	4	borç	3	surat
4	kere	4	bayrak	3	su yolu
4	kaymak	4	başarı	3	su testisi
4	kavşak	4	baş ucu	3	söz(yemin)
4	karışım	4	bakış	3	sokma
4	kar	4	bakır	3	sofra bezi
4	kap	4	bağırış	3	simit(direksiyon)
4	kale	4	baba(iskele)	3	silkme
4	kahverengi	4	ay(uydu)	3	sıpa
4	kahveci	4	atkı	3	sınav
4	iyilik	4	anı	3	sıcaklık

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
3	seyyar satıcı	3	içme	3	bakım
3	satış yeri	3	ısıtıcı	3	ayıp
3	sarhoş	3	hoş koku	3	ayıcı
3	samanlık	3	homurtu(yansıma)	3	avcılık
3	sallanma	3	hesap	3	atlıkarınca
3	sallama	3	hemşire	3	anlamak
3	sabırsızlık	3	hemşehri	3	anırtı
3	reçel	3	gümüş	3	alçı
3	rahmetli	3	gülümseme	3	alacakaranlık
3	rahatlık	3	gurbet	3	aksilik
3	raf	3	götürmek	3	akraba
3	pişirme	3	göstermek	3	akma
3	pazarlık	3	görünüş	3	ağıt
3	paça	3	görünüm	3	açmak
3	örtü	3	göbek(yananlam)	3	açılma
3	önem	3	gıcırtı(yansıma)	3	açık tribün
3	öğrenme	3	getirme	3	balina
3	oturma	3	gereksinme	3	faul
3	ok	3	gelmek	3	firkete
3	neşe	3	gelincik	3	güğüm
3	nefes	3	futbolcu	3	istasyon
3	nal	3	evlat	3	kalas
3	mide	3	etmek	3	karyola
3	menekşe	3	eşya	3	kuruş
3	mahalle arası	3	elmacı	3	lahana
3	kurtarmak	3	el(yabancı)	3	limonata
3	kurbağa	3	ekmek parası	3	liste
3	köfteci	3	eder(değer)	3	marş
3	korkma	3	düşünce	3	Maydanoz
3	kor	3	dut kurusu	3	palto

3	konuşmak	3	durma	3	salon
3	kıvrım	3	dövme çorbası	3	santral
3	kıvırma	3	dolaşmak	3	şans
3	kır	3	dolap(dönmedolap)	3	tabela
3	kelle	3	doğu	3	tribün
3	kazmak	3	dikiş iğnesi	3	tuvalet
3	kazma(toprak)	3	deneme	2	zümrüt
3	kazma(alet)	3	dağ başı(mecaz)	2	zifiri karanlık
3	kaynama	3	çökelek	2	zıplama
3	kayış	3	çevre(etraf)	2	yürütme
3	kaydırak	3	çevirme	2	yürümek
3	kaş	3	çekirge	2	yüklenme
3	kartal	3	çarık	2	yutak
3	karga	3	çalıştırma	2	yolüstü
3	karayolu	3	coşku	2	yolma
3	kara(toprak)	3	cins	2	yol boyu(mecaz)
3	kaplumbağa	3	cin	2	yol ağzı
3	kancalı iğne	3	ceviz içi	2	yoklama
3	kan	3	cami	2	yeşilbiber
3	kamçı	3	buzdolabı	2	yeryüzü
3	kalma	3	burgu	2	yerleştirmek
3	kalkma	3	bulmak	2	yer altı
3	kaldırmak	3	boğaz(organ)	2	yemeni
3	kahvaltı	3	boğaz(coğrafya)	2	yem torbası
3	kahraman	3	bey	2	yazma(başörtü)
3	izleme	3	beşik	2	yapılmak
3	iplik	3	bereket	2	yamama
3	inşaat	3	benzinlik	2	yalama
3	ilerleme	3	başparmak	2	yakmak
3	ihtiyar	3	basamak	2	yakma
3	iğde	3	balıkçılık	2	yaban

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
2	vuruş	2	savaş	2	kurutma
2	üşüme	2	satmak	2	kuru(meyve)
2	üfürme	2	sandık	2	kurşun kalem
2	uzuneşek(oyun)	2	sancı	2	kumluk
2	ustura	2	sanayi	2	köy odası
2	unutmak	2	sanat	2	köy meydanı
2	uğur(amaç)	2	sallanış	2	kömür
2	tutmak	2	salata	2	kozalak
2	tutku	2	sakatlık	2	koyun(kucak)
2	turp	2	saçma(silah)	2	koyuluk
2	tuğla	2	rendeleme	2	koyma
2	toprak altı	2	pestillik	2	koşmak
2	toplu iğne	2	pazartesi	2	korunak
2	top mermisi	2	patlama	2	kimyon
2	timsah	2	parmaklık	2	kil
2	tıkırtı(yansıma)	2	parke taşı	2	kıvılcım
2	tezgâh	2	parçalama	2	kısmet
2	tepeleme	2	parçacık	2	kırmak
2	tepe üstü	2	pancar	2	kıpırdanma
2	temizlik	2	örtme	2	kılık
2	tavus kuşu	2	ördek	2	kestirmek
2	tav	2	ön ayak	2	kesik
2	tatlılık	2	ölme	2	kesek
2	taşlık	2	öküz arabası	2	kertenkele
2	taşımak	2	oya	2	kepçe

2	tarla faresi	2	otlak	2	kelime
2	tarhana	2	orman	2	kelebek
2	taç(başlık)	2	okşama	2	kekik yağı
2	şurup	2	odunluk	2	kazanmak
2	şişlik	2	odacı	2	kazanç
2	şiş	2	ocaklık	2	kaynamak
2	şilte	2	ocak(maden)	2	kaynak(lehim)
2	şerit	2	nohut	2	kayma
2	şenlik	2	naz	2	kavga
2	şeftali	2	nasır	2	kavaklık
2	şarap	2	muhasebeci	2	kâtip
2	süs	2	minare boyu	2	katık
2	sürükleme	2	mızıkçılık	2	kaşıma
2	sürahi	2	mezar	2	kasımpatı
2	susuzluk	2	meydanlık	2	kasık
2	sökmek	2	merak	2	karıştırma
2	sökme	2	memur	2	karagöz(balık)
2	soyma	2	memleket	2	kaplan
2	sormak	2	meme	2	kapıcılık
2	sonuç	2	maymun	2	kambur
2	soluklanma	2	masraf	2	kalkmak
2	sokmak	2	marifet	2	kalıp
2	soğuma	2	manzara	2	kaldırıcı
2	sobe	2	manda	2	izlemek
2	simitçi	2	mahsul	2	izin
2	silme	2	mahkeme	2	isteme
2	silindir	2	lunaparkçı	2	isim
2	sızma	2	lokantacı	2	irilik
2	sınır	2	limon suyu	2	indirme
2	sıçrayış	2	lezzet	2	ince ses
2	sevme	2	lenger	2	ilkokul
2	sevinme	2	külah	2	ilkbahar
2	serme	2	kül	2	ilişki
2	serinleme	2	kükreme	2	ilgi
2	saz(ot)	2	kuyu suyu	2	içki
2	sayı	2	kuşku	2	iç lastik(tekerlek)

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
2	iç cep	2	deşmek	2	aydınlanma
2	ibrik	2	denizanası	2	ayak ucu
2	ızgara	2	denemek	2	avcı
2	ıslaklık	2	demet	2	av
2	ısıtma	2	davar	2	atlamak
2	ısırma	2	dana	2	atıştırma
2	ısırık	2	dağıtma	2	ateş böceği
2	hüner	2	çömlek	2	aşı
2	hükümet konağı	2	çizme	2	aşçıbaşı
2	hücum	2	çit	2	asma kilit
2	hoplamak	2	çifte	2	arpa
2	hoca	2	çıraklık	2	ara sokak
2	hırka	2	çevirmek	2	anlatmak
2	hayvancık	2	çekiç	2	anahtar(tamirat)
2	hayret	2	çaycı	2	ameliyathane
2	hanım	2	çatı	2	altın
2	hamamcı	2	çaput	2	alışkanlık
2	hâl(kuvvet)	2	çalma	2	alev
2	gün batımı	2	çalgı	2	akıntı
2	gurk(kuluçka)	2	çakal	2	aile

2	gözlük	2	cipçi	2	ağrı
2	gövde	2	ciğer kebabı	2	ağlamak
2	gösterme	2	ceza	2	ağırlık
2	görüşme	2	ceset	2	âdet
2	göl	2	cenkleşmek	2	açık(deniz)
2	gidiş	2	canavar	2	ampul
2	gıda	2	can sıkıntısı(mecaz)	2	bagaj
2	gezdirmek	2	can(canlı)	2	bando
2	gereç	2	bülbül	2	banka
2	gelinlik	2	but	2	banket
2	gelin çiçeği	2	bölme	2	bant(müzik)
2	gelin alayı	2	bozuk para	2	baston
2	geçiş	2	boya kalemi	2	bigudi
2	geçim	2	boğuşmak	2	bilye
2	fundalık	2	boğazlanma	2	bomba
2	fare	2	bodrum katı	2	çimento
2	eskici	2	bitme	2	çinko
2	endişe	2	bitki	2	depo
2	elektrik santrali	2	bitim	2	dinamit
2	eldiven	2	bindirme	2	fıçı
2	ekmek	2	biletçi	2	film(röntgen)
	kapısı(mecaz)	2	biber salçası	2	ıspanak
2	eğlenmek	2	bıçakçı	2	jilet
2	eğlenme	2	beyazlık	2	kanal
2	edinmek	2	beri(yön)	2	komi
2	dürtüş	2	bayan	2	konserve
2	düğün salonu	2	bay	2	kontrol
2	durdurmak	2	batı	2	kulp
2	dövme	2	başlangıç	2	küvet
2	döndürgeç	2	başlama	2	levye
2	dolmuşcu	2	basmak	2	mantar
2	dolma	2	basma	2	müzik
2	doldurmak	2	barut	2	normal
2	dolaşma	2	bamya	2	paralel
2	dolap	2	balkanlık(sıradağ)	2	pastane
2	diz kapağı	2	baldır	2	pilot
2	dinlenmek	2	bahşiş	2	rulman
2	dinlenme	2	bağırtı	2	sigara
2	dil(lisan)	2	badem	2	somun
2	dikkatsizlik	2	ayrıntı	2	stat
2	dış lastik(tekerlek)	2	ayırmak	2	tablo

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
2	tampon	1	yaşamak	1	uğraşmak
2	tank	1	yarışma	1	uğraşma
2	tente	1	yarım küre	1	uğraşı
2	turist	1	yarım gün	1	ufalama
1	zurnacılık	1	yarık	1	uçuş
1	zorluk	1	yarar	1	uçurmak
1	zırıltı(yansıma)	1	yapıştırma	1	uçurma
1	zıplatma	1	yapışma	1	uçmak
1	zıplamak	1	yapılma	1	tütün
1	zıkkım(mecaz)	1	yanma	1	tutuşma
1	zerrecik	1	yanık ses	1	tutma(balık)
1	zemin	1	yamamak	1	tutanak
1	zavallıcık	1	yalnızlık	1	tuhaflık
1	zarar	1	yalım	1	tuhafiyeci
1	zar(kulak)	1	yalancı	1	torbacı

1	zangırtı(yansıma)	1	yaklaşmak	1	toplanma
1	zahmet	1	yakınma	1	topakçık
1	zafer	1	yakalayış	1	top(bağ)
1	yüzücü	1	yakalama	1	tiz ses
1	yürüyüş	1	yaka(taraf)	1	tibili kuşu
1	yürüyen merdiven	1	yağmur(mecaz)	1	tırmanmak
1	yürekcik	1	yağdanlık	1	tıkama
1	yükseltici	1	yabani menekşe	1	teşekkür
1	yükselme	1	vurulma	1	teselli
1	yükseliş	1	vurabilmek	1	terlemek
1	yükseklik	1	vınlama	1	tereyağı
1	yüksek ses	1	verilme	1	tepme
1	yuvarlanma	1	veli	1	tepinme
1	yutmak	1	vedalaşmak	1	tepeleme soğan
1	yumuşatma	1	vedalaşma	1	ten
1	yumuşaklık	1	varlık	1	temizlemek
1	yumurtlatmak	1	vadi	1	temel(inşaat)
1	yumru	1	vaat	1	telefon direği
1	yudumluk	1	üzülme	1	tekerleme
1	yöntem	1	üveyik	1	taze fasulye
1	yönetme	1	ün	1	tavuk eti
1	yorma	1	ümit	1	tavla
1	yorgan yüzü	1	ülke	1	tatmak(mecaz)
1	yontma	1	üfürüş	1	tatlı su
1	yoncalık	1	üfürük	1	taşma
1	yolmak	1	üçgen	1	taşlama(mecaz)
1	yoldaş	1	uzunluk	1	taşçı
1	yol yorgunu	1	uzun	1	tarzanca
1	yol(mecaz)		kulaklı(mecaz)	1	tarlacılık
1	yokluk	1	uzaklaştırma	1	taranma
1	yoğurtçu	1	uzaklaşmak	1	tarama
1	yıldız böceği	1	uyuşukluk	1	tanımlama
1	yıldırım	1	uyuklama	1	tanık
1	yılan balığı	1	uygun adım	1	tanecik
1	yetiştirme	1	uydurma	1	tan
1	yetişmek	1	uyanış	1	takmak
1	yer sofrası	1	uyandırmak	1	takma
1	yemlik	1	utanma	1	tahterevalli
1	yelleme	1	ustacık	1	tahtabaşı böceği
1	yelkovan	1	un çorbası	1	tahsildar
1	yediveren gülü	1	umutsuzluk	1	taç yaprak
1	yedirmek	1	uluma	1	tabut
1	yayma	1	ulaştırma	1	şişmanlamak
1	yavaşlama	1	uğurlayıcı	1	şeref
1	yatar koltuk	1	uğurlamak	1	şemsiye
1	yatak(coğrafya)	1	uğurlama	1	şekerli leblebi

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	şart	1	sarma	1	öğrenmek
1	şarkı	1	sapmak	1	öcü
1	şaplak	1	saniye	1	öbek
1	şangırtı(yansıma)	1	sallantı	1	oyuncakçı
1	şan	1	sallamak	1	oyunbozanlık
1	şamata	1	salgın	1	oynatış
1	şafak	1	salçalık	1	ovuşturma
1	sütun	1	salça	1	otluk
1	sürüş	1	saklambaç	1	ortaokul
1	sürmek	1	sakinleştirme	1	onarmak

1	sürgün	1	saka	1	onarılmak
1	süpürmek	1	saka kuşu	1	omuz başı
1	suskunluk	1	sahil	1	oklava
1	su tası	1	sah	1	oduncu
1	su kabağı	1	sac	1	numara(mecaz)
1	su ibriği	1	sabunlanma	1	nişan(hedef)
1	su bidonu	1	sabunlama	1	nişan(düğün)
1	su bardağı	1	rıhtım	1	ninecik
1	söylemek	1	reyhan otu	1	narçiçeği
1	söndürülme	1	raslantı	1	nar şerbeti
1	soygun	1	pul	1	müzik salonu
1	soruşturma	1	puflama	1	müjde
1	sorun	1	pos bıyık	1	müdür
1	sopalama	1	pompalama	1	muşamba
1	sokak kapısı	1	plakçı	1	muska
1	soğumak	1	pişme	1	muayenehane
1	sofra örtüsü	1	pire	1	minare
1	sivrisinek	1	pide	1	miktar
1	sincap	1	pıtrak	1	mırıldanma
1	silmek	1	pırasa	1	meyve ağacı
1	silgeç	1	peyke	1	meyil
1	silah	1	peştamal	1	meyhane
1	sicim	1	pervane	1	mevsimlik işçi
1	sızıntı	1	perşembe	1	meşe
1	sızı	1	perde	1	mermer
1	sıyırma	1	pekmezci	1	mercimekçi
1	sıyırış	1	pehlivan	1	mercimek
1	sıva	1	paytak adım	1	mercimek çorbası
1	sırtlan	1	paylaşmak	1	mercan(balık)
1	sırıtma	1	patlatmak	1	mera
1	sıkışma	1	pati	1	mana
1	sıkışıklık	1	patırtı(yansıma)	1	mala
1	sıçrama	1	parmak hesabı	1	makas
1	seyirci	1	parçalamak	1	löplöpçe
1	sevmek	1	paracık	1	limon tuzu
1	sevgi	1	pamuk	1	leke
1	set	1	pamuk ipliği	1	leblebi şekeri
1	sessizlik	1	özür	1	laf
1	seslenme	1	özen	1	küf kokusu
1	servis tabağı	1	öz su	1	küçüklük
1	sertlik	1	öz(üvey)	1	kuzey
1	sersem	1	öz(çiçek)	1	kuyucu
1	selam	1	öttürmek	1	kuyu kebabı
1	sekme	1	öttürme	1	kutup
1	seher	1	ötme	1	kusur
1	sefer tası	1	öteberi	1	kurumak
1	sebzeci	1	örmek	1	kuruluş
1	saymak	1	örme	1	kurulama
1	saygı	1	öldürmek	1	kuru nane
1	savaşmak	1	öksürük	1	kurtuluş
1	sarsma	1	öğretmek	1	kurtulmak

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	kurtarma	1	kıpırdama	1	irileşme
1	kurşun(silah)	1	kınnap(iplik)	1	irade
1	kurşun(balık)	1	kına çiçeği	1	inleme
1	kurbağalama	1	kesmek	1	inilti
1	kural	1	kesme	1	indiriş

1	kurabiye	1	kesme şeker	1	incir kuşu
1	kundak(silah)	1	kesekâğıdı	1	inceltme
1	kundak(bebek)	1	kervan	1	inatlaşma
1	kumaş	1	kepenk	1	inatçılık
1	kulübecik	1	kentler arası	1	inanma
1	kullanmak	1	kefal	1	inandırma
1	kullanabilmek	1	kebapçı	1	inanç
1	kulaç	1	kazmacı	1	imdat
1	kucaklama	1	kazanma	1	ilerlemek
1	köy yeri	1	kaynana	1	ileri gelen(mecaz)
1	kötülük	1	kaynak(su)	1	ileri(gelecek)
1	köşecik	1	kaykılma	1	iklim
1	körük	1	kayış(kay)	1	ibik
1	körebe	1	kayısı kurusu	1	ısrar
1	köprübaşı	1	kayıkçı	1	ısıtmak
1	kökçü	1	kaybolma	1	ısınmak
1	koymak	1	kavuşma	1	hükümet
1	kovuk	1	kavun	1	hurma
1	kovma	1	kavgacı	1	hurma ağacı
1	koşuşma	1	katkı	1	horlama
1	koruyucu	1	kaşımak	1	hiza
1	korumak	1	kaşıklama	1	hikâyecik
1	koruma	1	kasıt	1	hikâye
1	korkutmak	1	kâse	1	hızlanma
1	kopmak	1	karşılık	1	hınç
1	kopmak(mecaz)	1	karşılaşmak	1	heyecanlanmak
1	koparmak	1	kargı	1	hela
1	koparma	1	kardeş(ünlem)	1	hediye
1	konuşturma	1	karar	1	hece
1	konukluk	1	kara tren	1	hazine
1	konmak	1	kara bulut	1	hazırlamak
1	konak	1	kapmak	1	hayranlık
1	komutan	1	kapı kolu	1	hayıtlık
1	kolaylık	1	kapatmak	1	havya
1	kol saati	1	kapamak	1	hava akımı
1	koçan	1	kapama	1	hatırlatma
1	kireç	1	kapalı tribün	1	hatırlama
1	kireç kaymağı	1	kandırma	1	hatıra
1	kiraz	1	kamçılama	1	hatır
1	kiralamak	1	kalmak	1	hat(durak)
1	kir	1	kalkış	1	haşlamak
1	kilitleme	1	kale(spor)	1	harf
1	kızmak	1	kaldıraç	1	harçlık
1	kızma	1	kahvehane	1	harcamak
1	kızgınlık	1	kahveci(kahvehane)	1	hap
1	kızartma	1	kafes	1	hamal
1	kızarık	1	kaçma	1	halay
1	kıvrım(viraj)	1	kaçırma	1	haksızlık
1	kış uykusu	1	kaçakçı	1	hâkim
1	kırtasiye	1	kabahat	1	haftalık(maaş)
1	kırmızılık	1	japon feneri	1	hafta sonu
1	kırma	1	işleme	1	haberci
1	kırlangıç	1	işçilik	1	güveyi
1	kırık(kırıntı)	1	işaret parmağı	1	güvence
1	kırgınlık	1	istifçi	1	güven
1	kır çiçeği			1	gürleme

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	gün doğusu	1	duyurmak	1	çiş
1	gülüş	1	duymak	1	çimme
1	gülücük	1	dut pekmezi	1	çıkarış
1	güçlük	1	durdurma	1	çığlık
1	gözükme	1	durdurgeç	1	çevrilme
1	göz pınarı	1	dövme çorba	1	çevre yolu
1	göz kararı	1	dövme bulgur	1	çeviklik
1	göz kapağı	1	döşeme	1	çeşme başı
1	göz(silah)	1	dörtnal	1	çekiş
1	görebilmek	1	dönmek	1	çekiliş
1	gönderme	1	döndürmek	1	çayırlık
1	gömme(dolap)	1	dökmek	1	çatma
1	göbek adı	1	dolmuşçuluk	1	çarpma
1	giyecek	1	dolmakalem	1	çarpışan otomobil
1	giydirme	1	doldurma	1	çare
1	girinti	1	dokunma	1	çaprazlama
1	gıpta	1	doğuş	1	çapalamak
1	gezi	1	doğrultmacı	1	çapalama
1	gezdirme	1	doğrultma	1	çap
1	gevreklik	1	doğrulmak	1	çamurluk
1	gerekseme	1	dişleme	1	çam ağacı
1	genişlik	1	dinlendirme	1	çalma(müzik)
1	gençlik	1	dinleme	1	çalkantı
1	gemi	1	dilme(kiriş)	1	çakıllık
1	gem	1	dikmek	1	çağırmak
1	geçirmek	1	dikiş makinesi	1	cuma
1	geçirme	1	dikilmek(beklemek)	1	civar
1	geçimsizlik	1	deyiş	1	cırcır böceği
1	gece kuşu(yarasa)	1	devlet	1	cezve
1	gaz sobası	1	devirmek	1	cesaret
1	fitil	1	devirme	1	cehennem
1	fincan	1	devekuşu	1	caymak
1	fışlama	1	devam	1	canlı
1	fışkırma	1	destekçi	1	canavarlık
1	fırsat	1	dernek	1	camız
1	fırlayış	1	derin uyku	1	cambazlık
1	fırıncı	1	deri	1	cacık
1	fındık	1	dere yatağı	1	büyüme
1	fayda	1	denme	1	büyük para
1	fasulyeci	1	denilme	1	bükme
1	fark	1	demleme	1	burma tatlısı
1	ezme	1	demirci	1	buluş
1	ezgi	1	değişiklik	1	börtü(böcek)
1	ev sahibi	1	değirmen taşı	1	bölge
1	ettirmek	1	davul	1	böğürtü
1	etki	1	damat	1	böğürme
1	eşeklik	1	damak	1	bozukluk(para)
1	eser(iz)	1	dam altı	1	boyun(yananlam)
1	enik	1	dalgınlık	1	boynuz
1	emzik	1	dalgıç elbisesi	1	borazan
1	emniyet(güvenlik)	1	dalgacık	1	bolluk
1	el feneri	1	dalak	1	boğulmak
1	el âlem	1	daire(çember)	1	bitmek
1	ekmeklik	1	dağıtmak	1	bitirmek
1	ekme	1	çörekçi	1	biriktirme
1	eğlence	1	çöplük	1	bilmek
1	eğim	1	çorbacı	1	bilezik(çember)
1	düzeltme	1	çokluk	1	biley taşı
1	düşüş	1	çoğalma	1	biçmek
1	düşmek	1	çocukluk	1	biçim

1	dürtülme	1	çocukcağız	1	biberlik

Tablo 1 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan kavram isimleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	bıyık	1	avlamak	1	efendi
1	bırakmak	1	avlama	1	enjektör
1	bırakma	1	avaz	1	far
1	bıkmak	1	atmak	1	fiğ(bitki)
1	beştaş(oyun)	1	atlayış	1	file
1	besleme(ekleme)	1	ateşli silah	1	Fistan
1	benzeme	1	ateş(mecaz)	1	fiş(ilkokul)
1	ben(deri)	1	ata(soy)	1	fötr
1	belirtmek	1	at arabası	1	futbol
1	belirti	1	askı	1	gazino
1	belediye	1	arkalık	1	hoparlör
1	bekletme	1	arkadaşlık	1	iskele
1	bekleme salonu	1	arka teker	1	iskemle
1	beğeni	1	araştırma	1	kaput
1	beğendirme	1	aramak	1	kavanoz
1	beden	1	araç(gereç)	1	kazak
1	bayrak töreni	1	anlatış	1	kestane
1	battaniye	1	anlama	1	kilometre
1	batış(güneş)	1	anırtmak	1	koro
1	bataklık	1	anırtma	1	kovboy
1	başlamak	1	anırmak	1	kravat
1	başhekim	1	anımsamak	1	kundura
1	baş dönmesi	1	anasızlık	1	levrek
1	baş ağrısı	1	ana yol	1	lokomotif
1	basma(ayak)	1	ameliyat	1	marangoz
1	balta	1	amelelik	1	müze
1	baloncuk	1	amaç	1	nikelaj
1	balıklama	1	alt kat	1	organ
1	balık eti	1	alın teri(mecaz)	1	otopark
1	bal arısı	1	aldırmazlık	1	patika
1	bakkaliye	1	aldatmak	1	patron
1	bahçecilik	1	akış	1	paydos
1	bahane	1	ağaçlık	1	pijama
1	bağrışma	1	ağ ipliği	1	pil
1	bağlatmak	1	adam(iskele)	1	plaj
1	bağlamak	1	ada tavşanı	1	plan
1	bağlama	1	açış	1	posta(cı)
1	bağırmak	1	açıklık	1	poz
1	badem içi	1	açık deniz	1	ray
1	badem ezmesi	1	acıkmak	1	reçete
1	babaanne	1	alabora	1	saksafon
1	ayrılık	1	alkol	1	santimetre
1	aylık(maaş)	1	balkon	1	sedye(li)
1	ayırtma	1	bank	1	stadyum
1	ayırma	1	barbunya(balık)	1	şarampol
1	aydınlatmak	1	bodrum	1	tempo
1	ayakaltı(mecaz)	1	briket	1	ton
1	ay ışığı	1	deterjan	1	viraj
1	avutmak	1	dümen		
1	avutma	1	dürbün		

Toplam kavram ismi sayısı: 37.091, Farklı kavram ismi sayısı: 2512

1.1.2. İsim Soylu Kelimeler

İsim soylu kelimelerden olan sıfat, zarf, zamir ve edatlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Ökkeş serisinde yer alan isim soylu kelimeler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
2625	de/da	112	iç	44	tam
2288	bir	112	üç	43	yalnız(sadece)
1620	o	105	bir de	43	yarı
1560	bu	104	birden	42	acaba
1504	mı/mi/mu/mü	101	siz	42	son
1316	ben	99	iyice	40	ya da
1091	sonra	98	birkaç	41	şayet
985	ama	96	içeri	40	alt
951	ne	95	yarın	40	ancak
861	sen	93	on	40	hayır
842	çok	90	hiçbir	39	şöyle bir
785	diye	90	tüm	39	kolay
604	ki	89	hem de	39	soğuk
514	iki	87	ilk	39	uzun
493	şimdi	86	baş(yakın)	39	yarım
444	gibi	85	büyük	39	yeni
440	hiç	85	kim	39	gerçi
436	için	85	uzak	38	arka
427	biz	83	belki	38	aşağı
419	daha	82	küçük	38	karşı(zarf)
364	kendi	79	öteki	37	tam(anda)
353	yok	77	peki	36	bir anda
331	şey	76	o kadar	36	amma(ama)
330	yine	73	birbiri	36	ileri
290	değil	73	hepsi	36	kimi
271	ve	73	yoksa	36	yalnız(ama)
266	ya(bağlaç)	72	doğru(yön)	35	bu arada
261	şu	72	hangi	35	art
259	öyle	68	beş	35	boyuna
233	hemen	68	Kaç	35	herkes
226	kocaman	68	zaten	35	kimse
220	onlar	67	dört	34	iri
210	nasıl	66	bir yandan	34	kara(siyah)
200	işte	64	karşı(yön)	34	öte
199	sanki	63	evet	34	hızlı
194	biri	63	sonunda	33	her zaman
192	böyle	63	şöyle	33	kırmızı
190	yan	61	bugün	33	neredeyse
179	iyi	59	şişman	32	bir an önce
170	tamam	58	yani	32	o sırada
168	biraz	58	yaşlı(ihtiyar)	32	acı(tat)
167	az	57	belki de	32	küçücük
166	niye	56	bir yığın	31	arada bir
166	önce	56	hatta	31	hâlâ
158	az sonra	55	bir ara	31	uç
155	bile	55	ön	30	bir güzel
151	dek	55	tekrar	30	bir keresinde
148	başka	53	aynı	30	gerekli
146	bazen	52	bazı	30	sabahleyin
140	ya(evet)	52	zor	29	altı
136	hep	51	bir daha	29	ikinci
135	artık	51	ne kadar	28	bol
135	kadar	51	sıcak	27	bir tane
132	güzel	50	dolu	27	bir zaman

131	çünkü	50	öyleyse	27	galiba
130	her	49	fazla	27	hasta
128	hem	47	daha(henüz)	27	pek
128	en(zarf)	46	elbette	26	delikanlı
121	var	46	gerçekten	26	kalabalık
118	birlikte	45	bir türlü	26	tabii
118	hele	45	hani	25	hazır

Tablo 2 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan isim soylu kelimeler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
25	şimdiden	15	kapalı	10	kapkara
24	beyaz	15	tatlı(mecaz)	10	kıpkırmızı
24	erkenden	15	üstelik	10	sadece
23	azıcık	14	bir avuç	10	tuzlu
23	göre	14	boyunca	9	bir arada
23	madem	14	böylece	9	tek başına
23	niçin	14	deli	9	acele
23	sarı	14	dünyada(asla)	9	amma(çok)
23	taze	14	düz	9	aslında
23	ufacık	14	falan	9	ayrıca
23	ufak	14	güçlü	9	bunca
22	her gün	14	hoş	9	can(içten)
22	boş	14	lezzetli	9	çabucak
22	hay(ünlem)	14	pekiyi(peki)	9	dün
22	mutlaka	14	sert	9	epeyce
22	mutlu	14	sıkı	9	eskiden
22	oysa	14	yüz(sayı)	9	geniş
22	sekiz	13	bir parça	9	ıslak
22	tatlı	13	bir süre	9	koskoca
22	yavaş	13	hiç de	9	neyse
22	yeter	13	ak(beyaz)	9	sımsıkı
22	benli(ten)	13	çabuk	9	tabancalı
21	bağlı	13	gittikçe	9	tastamam
21	eski	13	Hiçbiri	9	temiz
21	koca(büyük)	13	ilkin	9	ucuz
20	çoktan	13	rahat	9	derken(zarf)
20	dış	13	tek	8	beş yüz
20	geri	13	yaş(ıslak)	8	her biri
20	karanlık	13	naylon	8	o denli
20	neden	12	hiç kimse	8	uzun boylu
20	ta(zarf)	12	ayrı	8	akşamüzeri
20	üst(alt)	12	gene	8	alışkın
20	yok(hayır)	12	içinde(süresince)	8	bari
20	yumuşak	12	kötü	8	birazcık
19	beri	12	kuru	8	boyalı
19	bin	12	onca	8	doğa
19	çoğu	12	otuz	8	dosdoğru
19	kışın	12	üzerine(sonra)	8	elli
19	yakın	12	yalnız(tek)	8	kalın
19	yüksek	12	yorgun	8	oysaki
18	belli	11	bir başına	8	yabancı
18	beraber	11	ikide bir	8	zayıf
18	birer	11	on beş	7	az daha(azkalsın)
18	üzere	11	şimdiye dek	7	on iki
18	yerine	11	boşuna	7	etli
18	yukarı	11	buçuk	7	ballı
18	zavallı	11	kırk	7	demin
17	ağır	11	orta	7	diğer

17	birdenbire	11	öbür	7	doğruca
17	mavi	11	önemli	7	dümdüz
17	sol	11	sahi	7	gerçek
17	yedi	11	ters	7	hafif
16	birtakım	11	üçüncü	7	inatçı
16	erken	11	yeşil	7	incecik
16	pahalı	10	açık	7	ince
16	yirmi	10	baştan	7	kısa
15	iyi ki	10	derin	7	kirli
15	aç	10	dışarı	7	koyu
15	akıllı	10	eğer	7	sağ(diri)
15	geç	10	fakat	7	satılık
15	güç(zor)	10	kaça(para)	7	susuz

Tablo 2 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan isim soylu kelimeler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
7	yoksul	4	daha da	3	bozuk
6	öbür gün	4	herhangi bir	3	boz
6	şu kadar	4	ağlamaklı	3	bütün
6	alaylı(küçümseme)	4	asılı	3	cevizli
6	bembeyaz	4	aylık	3	çalakaşık
6	birinci	4	bambaşka	3	çalışkan
6	camlı	4	benzer	3	çift
6	delik	4	biricik	3	daracık
6	dik	4	bitişik	3	demir
6	dokuz	4	boylu	3	dikkatli
6	dördüncü	4	büsbütün	3	dişli
6	eksik	4	canlı	3	dönümlük
6	gazlı	4	çekirdeksiz	3	eğimli
6	ile	4	çepeçevre	3	ekşi
6	kişilik	4	doğrusu	3	gezgin
6	kokulu	4	en	3	habersiz
6	korkunç	4	fena	3	hırçın
6	kuvvetli	4	hemencecik	3	ışıklı
6	öylece	4	hınzır	3	ikişer
6	özel	4	iştahlı	3	ileride(gelecek)
6	renkli	4	kahraman	3	karışık
6	soğanlı	4	kala	3	karşın
6	tehlikeli	4	numaralı	3	kayıp
6	ulu	4	ölü	3	kısaca
6	upuzun	4	patlak	3	kuytu
6	yağlı	4	sağlam	3	minicik
6	yalan	4	sakallı	3	mor
6	yuvarlak	4	sevgili(hitap)	3	nankör
5	bir kere	4	sevinçli	3	olanca
5	bir sıra	4	sıcacık	3	ötürü
5	bundan böyle	4	sulu	3	parasız
5	bu bakımdan	4	şekerli	3	pembe
5	bu yüzden	4	şimdilik	3	pis
5	iki yüz	4	taşlık	3	saçlı
5	karnı aç	4	tez(erken)	3	saf(mecaz)
5	bayağı	4	tozlu	3	sağır
5	çeşitli	4	tuhaf	3	salak
5	dar	4	türlü	3	serin
5	demek	4	verimli	3	sesli
5	ertesi	4	yün	3	sırılsıklam
5	genç	4	yüzünden(ötürü)	3	sırtüstü
5	hayli	4	ayranlı	3	şişko
5	ha(bağlaç)	4	geçen(önceki)	3	tekerlekli
5	heyecanlı	3	aynı zamanda	3	tenha
5	ıssız	3	bir an	3	tok

5	kafalı	3	boş yere	3	uykulu
5	karşılıklı	3	fıstık içi	3	üstüne(sonra)
5	kestirme	3	her bir	3	yağışlı
5	kızgın	3	iki yüz on	3	yağmurlu
5	memnun	3	kırk beş	3	yaramaz
5	nedense	3	sabaha karşı	3	yaşlı(ıslak)
5	neşeli	3	aksi(huysuz)	3	yepyeni
5	sabunlu	3	alçak	3	yüzlerce
5	sahiden	3	altıncı	3	zorunlu
5	sivri	3	al(kırmızı)	3	düzgün
5	üzgün	3	asla	2	başı önünde(mecaz)
5	yanlış	3	basit	2	bir ağızdan(mecaz)
5	yemyeşil	3	baş(temel)	2	bir çırpıda
5	yığılı	3	beşinci	2	bir çift
5	otomatik	3	bıyıklı	2	bir dizi
4	bir tutam	3	bisikletli	2	bir koşu

Tablo 2 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan isim soylu kelimeler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
2	bir yanda	2	kendiliğinden	1	altmış iki
2	bir yudum	2	kesin	1	az buçuk
2	bu gidişle	2	keskin	1	balık istifi(mecaz)
2	durup dinlenmeden(mecaz)	2	kıllı	1	bayır aşağı
2	gözü açık(mecaz)	2	kırık	1	bin kere
2	hep beraber	2	kırışık	1	bir defada
2	hep birden(mecaz)	2	kimyonlu	1	bir defa
2	hep bir ağızdan	2	kiralık	1	bir hayli
2	iki başlı	2	kopuk	1	bir karış
2	iki büklüm	2	koskocaman	1	bir lokma
2	iki yüz elli	2	Meğer	1	bir nefes
2	ilk önce	2	meraklı	1	bir solukta
2	kan kırmızı	2	metrelik	1	bir tanecik
2	karıncalı	2	nazik	1	bir yudumluk
2	on dört	2	nefis	1	bir zamanlar
2	son hızla	2	nezleli	1	bu sefer
2	sulu göz(mecaz)	2	nice	1	canı sıkkın(mecaz)
2	yirmi bir	2	nitekim	1	çoğu kez
2	yirmi ikinci	2	oldukça	1	diz boyu
2	yokuş aşağı	2	olumsuz	1	el altında(mecaz)
2	yokuş yukarı	2	öğleyin	1	el yordamıyla
2	acemi	2	öylesine	1	gündüz gözüyle
2	acı(mecaz)	2	parlak	1	günün birinde
2	akılsız	2	rağmen	1	ha ... ha ...(neredeyse)
2	alabildiğine	2	rulmanlı	1	ikinci sınıf
2	allı	2	sahici	1	iki bin
2	arabalı	2	sakat	1	iniş aşağı
2	asıl	2	salçalı	1	iyi kalpli(mecaz)
2	aydınlık	2	saplı	1	kafadan sakat(mecaz)
2	azgın(coşkun)	2	sarılı	1	karnı tok
2	belirli	2	sarımsaklı	1	kendi başına
2	bilinçsiz	2	sayesinde	1	kırk iki
2	binlerce	2	sayın	1	kırk yıllık
2	bomboş	2	sevimli	1	kör topal(mecaz)
2	boynuzlu	2	sinsi	1	on altı
2	buğulu	2	sipsivri	1	on bin
2	buzlu	2	şirin	1	on ikinci
2	cansız	2	tanıdık	1	on sekiz
2	cılız	2	tek(sadece)	1	on yedi
2	coşkulu	2	tertemiz	1	otuz altı

2	çileli	2	tıpkı	1	otuz beş
2	çocuklu	2	tombul	1	o ara
2	defa	2	top(yuvarlak)	1	o yüzden
2	değin	2	tüylü	1	uyku sersemi
2	dikenli	2	uyanık	1	üç yüz bin
2	dimdik	2	uygun	1	üç yüz
2	dipdiri	2	veresiye	1	yalın ayak
2	elbet	2	veya	1	yanık sesli
2	epey	2	yaman	1	yarı bel
2	filan	2	yanık(mecaz)	1	yirmi altı
2	garip	2	yapayalnız	1	yirmi beş
2	güçsüz	2	yapraklı	1	yirmi birinci
2	gür	2	yasak	1	yirmi üç bin
2	henüz	2	yeşilli	1	yüz ellişer
2	herhâlde	2	yüklü	1	yüz elli bin
2	horozlu	2	zorlu	1	yüz elli
2	ılık	2	liralık	1	acılı
2	illa	2	mahsus(kasten)	1	adımbaşı
2	kaçıncı	2	silahlı	1	adlı
2	kapkaranlık	1	aklı başında(mecaz)	1	ağaçlı
2	kavaklı	1	altmış altı	1	ağır(mecaz)

Tablo 2 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan isim soylu kelimeler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	aksine	1	eşekli	1	mırıltılı
1	akşamüstü	1	fırçalı	1	minik
1	alacalı	1	gelişigüzel	1	minnacık
1	alaca	1	gerçekte	1	morlu
1	alçılı	1	Gitgide	1	mosmor
1	aldatıcı	1	gizli	1	motosikletli
1	alışık	1	gömlekli	1	mümkünsüz
1	anahtarlı	1	gömülü	1	naneli
1	anasız	1	görkemli	1	nasırlı
1	annesiz	1	görünür	1	nice(nasıl)
1	aşırı	1	güleç	1	nikelajlı
1	aynalı	1	gülünç	1	nişanlı
1	badanalı	1	hafif(az)	1	odalı
1	bağlı(mecaz)	1	haftalık	1	okkalı(mecaz)
1	bağlı(şart)	1	hakkında	1	okullu
1	başıboş	1	haklı	1	olanaklı
1	belirgin	1	hareketli	1	oluklu
1	berbat	1	hemşehrim	1	onuncu
1	bereketli	1	hevesli	1	öğütmelik
1	beter	1	hırslı	1	öte(fazla)
1	biletli	1	huysuz	1	özellikle
1	bisikletsiz	1	huzursuz	1	özenli
1	bitik	1	ibiş(saf)	1	paralı
1	bitkin	1	ilikli	1	pazarlı
1	boş(mecaz)	1	ilişkin	1	perişan
1	camekânlı	1	insanüstü	1	pilli
1	ciddi	1	işlikli	1	rahatsız(hasta)
1	cumbadak	1	işliksiz	1	razı
1	çakılı	1	iştahsız	1	rezil
1	çakıllı	1	ivedi	1	rüzgârlı
1	çakısız	1	izinli	1	sahipli
1	çamurlu	1	kaba	1	sakin
1	çatlak	1	kalaylı	1	salatalıklı
1	çelik	1	kanatlı	1	sapasağlam
1	çenesiz	1	kanatsız	1	sapsarı

1	çerçeveli	1	kansız	1	sarımsaksız
1	çevrili	1	kapaklı	1	sekizer
1	çıplak	1	kaplı	1	seksenlik
1	çökeleksiz	1	karabiberli	1	seksen
1	dalgalı	1	karaca(esmer)	1	sensiz
1	dalgasız	1	karlı	1	serbest
1	dar(mecaz)	1	katı	1	sıpsıcacık
1	dayalı	1	kavisli	1	sırf
1	dazlak	1	kaynar	1	soğansız
1	denk(mecaz)	1	kazançlı	1	somurtkan
1	devamlı	1	kemikli	1	suçlu
1	diri	1	kentli	1	suskun
1	dizili	1	kısık	1	sürgülü
1	doğuştan	1	kıvılcımsız	1	süslü
1	dokunaklı	1	kıyasıya	1	sütlü
1	domatesli	1	killi	1	şakacıktan
1	donlu	1	kimsecik	1	şakacı
1	donuk	1	korkulu	1	şen
1	doyasıya	1	kör(mecaz)	1	şişkin
1	doyurucu	1	kör	1	şuncacık
1	dutlu	1	kravatlı	1	tavşankanı
1	duygusuz	1	kupkuru	1	tazecik
1	eğri	1	kurnaz	1	ters(mecaz)
1	eldivenli	1	kuşbaşı	1	tıkalı
1	erkenci	1	leblebili	1	tokuz(kumaş)
1	eşekçe	1	lekesiz	1	topraklı

Tablo 2 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan isim soylu kelimeler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	topraksız	1	yaylı	1	taraflı
1	toptan	1	yazılı	1	varlıklı
1	tutsak	1	yedek	1	bedava
1	tuzsuz	1	yedinci	1	boyuna(sürekli)
1	umutlu	1	yemeksiz	1	çifte(iki)
1	umutsuz	1	yoğurtsuz	1	dalgalı(saç)
1	uydurma	1	yumuk	1	dönük
1	ünlü	1	yumuşak(mecaz)	1	ehliyetsiz
1	verimsiz	1	yusyuvarlak	1	felçli
1	yabani	1	yürekli	1	fötrlü
1	yağsız	1	yüzlü	1	keskin(mecaz)
1	yakın(yaklaşık)	1	zamklı	1	lüks
1	yamyassı	1	zararlı	1	porselen
1	yanık	1	zengin	1	tefli
1	yararlı	1	kestirme(yol)	1	tembel
1	yardımsever	1	kırmızıbiberli	1	mademki
1	yatılı	1	örgülü	1	mahsus

Toplam isim soylu kelime sayısı: 38.265, farklı isim soylu kelime sayısı: 966

1.2. Fiiller

Ökkeş serisinde yer alan fiiller Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Ökkeş serisinde yer alan fiiller

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
3186	de-	184	ağla-	87	duy-
1427	ol-	184	götür-	84	yakala-
1290	gel-	183	at-	83	kız-
1067	git-	183	çek-	81	bağla-
697	al-	182	in-	77	et-
628	bak-	178	dön-	74	indir-
571	çık-	177	bul-	73	san-
516	gör-	161	var-	70	kaz-
509	bağır-	160	anla-	70	oyna-
483	sor-	160	konuş-	70	topla-
473	başla-	159	aç-	70	unut-
457	yap-	157	bekle-	69	sat-
383	bil-	155	bas-	68	doldur-
359	dur-	152	kork-	65	ara-
352	ye-	151	kalk-	62	öğren-
307	ver-	145	bırak-	62	uyan-
297	iste-	145	yürü-	62	yan-
242	gir-	141	anlat-	60	sok-
242	otur-	138	yıka-	58	kaç-
241	koş-	132	sev-	58	kaldır-
230	geç-	126	düşün-	57	öl-
229	gül-	121	yat-	55	dök-
229	kal-	113	yaklaş-	52	çarp-
228	çalış-	105	vur-	52	yorul-
226	söyle-	102	uzat-	50	açıl-
216	iç-	97	göster-	50	benze-
213	koy-	96	düş-	50	yut-
209	çıkar-	96	uyu-	48	çevir-
209	tut-	95	uç-	47	dışarı çık-
193	getir-	94	bit-	45	gözük-
192	bin-	89	sevin-	45	patla-

Tablo 3 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan fiiller

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
44	merak et-	26	bilebil-	18	yığ-
44	okşa-	26	dol-	17	alış-
43	acık-	26	karın doyur-	17	gezdir-
43	sarıl-	26	temizle-	17	ısın-
43	sil-	26	yayıl-	17	oku-
43	sür(araba)-	25	çekil-	17	sar-
42	gez-	25	doy-	17	soy(kabuk)-
42	kaybol-	25	kopar-	17	vazgeç-
42	salla-	25	toplan-	17	yan(mecaz)-
41	tanı-	24	dürt-	17	yapıl-
40	seslen-	24	gidebil-	17	yapıştır(mecaz)-
39	çağır-	24	kurtar-	17	yemek ye-
39	dinle-	24	özle-	16	çök-
39	geçir-	24	üşü-	16	dal(mecaz)-
39	pişir-	24	yerleştir-	16	değ-
38	dinlen-	23	ek-	16	sula-
38	kurtul-	23	kap-	16	şiş-

37	daya-	23	sık-	16	tırman-
37	say-	23	yetiş(var)-	16	uğraş-
36	atla-	23	yüklen-	16	yalvar-
36	hazırla-	22	eğil-	15	ağrı-
36	kes-	22	kapa-	15	anır-
36	yardım et-	22	kayna-	15	art-
35	ak-	22	sus-	15	atıl(üzerine)-
35	hareket et-	22	sür(el)-	15	dik(ağaç)-
35	yıkan-	22	tak-	15	heyecanlan-
34	kay-	21	ağzına at-	15	ilerle-
34	kazan-	21	dayanabil(mecaz)-	15	inat et-
34	kır-	21	devam et-	15	onar-
34	öp-	21	görün-	15	öldür-
34	şaş-	21	kapan-	15	söndür-
33	dolaş-	21	piş-	15	şaşır-
33	izle-	21	sal-	15	yağ-
32	bat-	21	yet-	15	yüz-
32	boğul-	21	yitir-	15	zıpla-
32	kırıl-	20	bulun-	14	aldır(mecaz)-
32	üzül-	20	dolan-	14	asıl-
31	ayrıl-	20	fırla-	14	çiğne(sakız)-
31	çal(zil)-	20	izin ver-	14	işaret et-
31	uzan-	20	karıştır-	14	kaynat-
31	yak(ateş)-	20	kat-	14	koyul(mecaz)-
30	bindir-	20	parçala-	14	ört-
30	bulabil-	20	uzaklaş-	14	sığ-
30	yapış-	20	yokla-	14	sön-
29	cevap ver-	19	boşalt-	14	tüket-
29	taşı-	19	böl-	14	uza-
28	büyü-	19	dal(gir)-	14	yapıştır-
28	duyul-	19	dik(cisim)-	13	bat(güneş)-
28	düşür-	19	giy-	13	birik-
28	kon-	19	kıvır-	13	dayanabil-
28	öğret-	19	kusura bakma-	13	dökül-
28	titre-	19	utan-	13	ez-
27	alay et-	18	hasta ol-	13	gönder-
27	bitir-	18	havla-	13	hatırla-
27	görebil-	18	iyi ol-	13	hazırlan-
27	inan-	18	kaşı-	13	içir-
27	oturt-	18	kop-	13	kirala-
27	öt-	18	kuru-	13	kok-
27	sap-	18	olabil-	13	sakla-
27	tut(balık)-	18	susa-	13	ser-
27	yaz-	18	takıl-	13	teslim et-

Tablo 3 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan fiiller

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
13	uy-	10	devir-	8	parlat-
13	yapış(mecaz)-	10	düş gör-	8	sokul-
13	yuvarlan-	10	gıdıkla-	8	sulan-
12	balığa çık-	10	ısır-	8	yaklaştır-
12	bayıl(mecaz)-	10	ısıt-	8	yatır-
12	bık-	10	kızart-	8	yiyebil-
12	çiz-	10	koştur-	8	yola düş-
12	daldır-	10	kovala-	8	yüksel-
12	geriye dön-	10	kurut-	8	zorunda kal-
12	hızlan-	10	ödü kop-	7	aldat-
12	kaçır-	10	sark-	7	araştır-
12	kapat-	10	şişir-	7	azal-

12	kokla-	10	terle-	7	besle-
12	parla-	10	teşekkür et-	7	çıkarabil-
12	razı ol-	10	tıka-	7	çıkınla-
12	satıl-	10	uyandır-	7	çırp-
12	soyun-	10	yan(ışık)-	7	doğra-
12	söylen-	10	yıkıl-	7	elle-
12	yanaş-	10	yit-	7	gerek-
12	yapabil-	10	yükle-	7	gözle-
12	yaptır-	9	araba kullan-	7	gözü ... ol-
11	bak(besle)-	9	as-	7	harca-
11	batır-	9	aş-	7	hisset-
11	belli ol-	9	beğen-	7	işlet(çalıştır)-
11	biriktir-	9	çiğne(ez)-	7	kaldırabil-
11	çak-	9	dene-	7	karanlık bas-
11	çıkabil-	9	dikil-	7	kazıl-
11	çöz-	9	dikkat et-	7	kızdır-
11	fırlat-	9	diren-	7	kulaç at-
11	giyin-	9	durdur-	7	öğrenebil-
11	gülümse-	9	düzelt-	7	ölç-
11	ıslan-	9	el öp-	7	rastla-
11	inanabil-	9	geç(iyileş)-	7	sahip ol-
11	kızar-	9	gelebil-	7	saklan-
11	kucakla-	9	giriş(başla)-	7	seviniver-
11	kullan-	9	gözüne bak-	7	sıkıl-
11	oynat-	9	haşlan-	7	sür(tarla)-
11	seyret-	9	kapla-	7	tısla-
11	sıçra-	9	karış(ilgilen)-	7	tüken-
11	sök-	9	kıpırda-	7	üfle-
11	süpür-	9	öde-	7	yakalayabil-
11	temizlen-	9	parçalan-	7	yama-
11	tutabil-	9	sağ-	7	yanıtla-
11	uçur-	9	saldır-	7	yay-
11	uğra-	9	sallan-	7	yığıl-
11	uydur-	9	sıkış-	7	yont-
11	uyuyabil-	9	tutuştur-	6	alıp götür-
11	yak(ışık)-	9	yen-	6	anımsa-
11	yavaşla-	8	ağırlaş-	6	anlayabil-
10	acı-	8	çıkarıl-	6	bağlan-
10	açabil-	8	doğrul-	6	bayıl-
10	alabil-	8	götürebil-	6	birleş-
10	atıl-	8	haşla-	6	davran-
10	ayır-	8	karşılaş-	6	devril-
10	bağırıver-	8	katıl-	6	din-
10	bakın-	8	kavrul-	6	diyebil-
10	binebil-	8	kaybet-	6	doluş-
10	boşal-	8	konuşul-	6	don-
10	çalıştır-	8	kur-	6	duyur-
10	dağıt-	8	meraklan-	6	ekle-
10	den-	8	öttür-	6	em-

Tablo 3 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan fiiller

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
6	hastalan-	5	gülüş-	4	duruver-
6	hazır ol-	5	havalan-	4	düğümle-
6	iliş-	5	hazırlık yap-	4	ekil-
6	kalkabil-	5	hesapla-	4	eri-
6	kavur-	5	hopla-	4	evlen-
6	kilitle-	5	inebil-	4	fırlayıver-
6	konuşabil-	5	işle-	4	geçirebil-

6	koru-	5	kabar-	4	gömül-
6	kov-	5	kahkaha bas-	4	götürül-
6	mayala-	5	karış-	4	hakla-
6	mırıldan-	5	kesil-	4	homurdan-
6	onarıl-	5	kıvrıl-	4	içebil-
6	patlat-	5	konul-	4	içil-
6	sağla-	5	korkut-	4	ilgilen-
6	sarkıt-	5	kurtarabil-	4	inle-
6	seç-	5	ovuştur-	4	irileş-
6	soğu-	5	ör-	4	kaçabil-
6	soy(çal)-	5	patla(mecaz)-	4	karşıla-
6	sür(devam)-	5	rahatla-	4	kayna(yapış)-
6	taş-	5	rahatsız ol-	4	kına yak-
6	telefon et-	5	sabunla-	4	kır(mecaz)-
6	ufala-	5	saçıl-	4	kıs-
6	vur(aşı)-	5	sarıl(mecaz)-	4	kısıl-
6	yakalan-	5	sars-	4	kolla-
6	yaşa-	5	satın al-	4	kontrol et-
6	yedir-	5	sıyır-	4	kürek çek-
6	yetiş(büyü)-	5	silkele-	4	oku(okul)-
6	yetiştir-	5	söz dinle-	4	oluştur-
6	yumurtla-	5	şarkı söyle-	4	oturuver-
6	yürüyebil-	5	tut(git)-	4	öl(mecaz)-
6	zannet-	5	türkü çağır-	4	pofla-
6	zıplayıver-	5	uçuş-	4	sabret-
5	ağ-	5	üz-	4	sabunlan-
5	aksilik et-	5	vınla-	4	sığın-
5	bakabil-	5	yala(mecaz)-	4	sık(silah)-
5	ban-	5	yararlan-	4	sıkıştır-
5	bastır-	5	yardımcı ol-	4	sıva-
5	başar-	5	yatak yap-	4	sürtün-
5	becer-	5	yık-	4	tanıyabil-
5	benzet-	5	yıl-	4	tara-
5	bit(mecaz)-	5	yuvarla-	4	tekme at-
5	bozul-	4	acele et-	4	tekrarla-
5	büyüt-	4	ağrıt-	4	toparla-
5	çırpın-	4	alın-	4	tut(takım)-
5	çoğal-	4	atıştır-	4	tutul-
5	çömel-	4	aydınlat-	4	tutul(bacağı)-
5	dağıl-	4	bağdaş kur-	4	unutabil-
5	dayan-	4	bakakal-	4	uyuyakal-
5	debelen-	4	bakıl-	4	üfür-
5	deş-	4	baktır-	4	vurabil-
5	dik(elbise)-	4	binil-	4	yakıl-
5	dikkatli ol-	4	boğ-	4	yatıl-
5	diz-	4	boğuş-	4	ye(gol)-
5	doğ(güneş)-	4	bük-	4	yenil-
5	döv-	4	cesaret et-	4	yırt-
5	düzel-	4	çabala-	4	yol-
5	eğ-	4	çekebil-	4	yolla-
5	gayret et-	4	çıkıver-	4	yor-
5	gecik-	4	dokun-	4	yükselt-
5	geçebil-	4	döndür-	3	anlaş-
5	girebil-	4	dövün-	3	anlaşıl-

Tablo 3 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan fiiller

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
3	anlattır-	3	kavuşabil-	3	yola koyul-
3	atıver-	3	kırkkova yap-	3	yönel-
3	avla-	3	kıstır-	3	yumuşa-
3	avuçla-	3	kıvran-	3	yumuşat-
3	avut-	3	kıy(mecaz)-	3	yutuver-
3	ayarla-	3	kıyıya vur-	3	yürüt-
3	ayırt-	3	kondur-	3	zayıfla-
3	bahse gir-	3	koşuş-	3	zorunda ol-
3	becerebil-	3	kullanıl-	2	acı çek-
3	belli et-	3	memnun ol-	2	acıt-
3	besle(ekle)-	3	müjde ver-	2	ağ at-
3	bırakıver-	3	oy-	2	akıt-
3	biç-	3	oynan-	2	alçal-
3	boyan-	3	öksür-	2	alışveriş yap-
3	böğür-	3	pişiril-	2	alkışla-
3	bulaş-	3	rahatsız et-	2	anımsat-
3	buruştur-	3	saplan-	2	anlatabil-
3	cay-	3	sarsıl-	2	arkasına düş-
3	çal(sür)-	3	savaş(mecaz)-	2	asfaltla-
3	çarp(karıştır)-	3	savur-	2	aşır-
3	çat-	3	serinle-	2	at(kalp)-
3	çatla(mecaz)-	3	sıcak ol-	2	avun-
3	çevril-	3	sırala-	2	ballan-
3	çıkagel-	3	sırtını daya-	2	bangır bangır bağır-
3	çözebil-	3	sıyrıl-	2	basabil-
3	dal(uyku)-	3	sızla-	2	başarabil-
3	dalıver-	3	sin-	2	batıver-
3	dayan(mecaz)-	3	sivrilt-	2	belirle-
3	değiştir-	3	sok(ısır)-	2	belle-
3	delin-	3	söyleyebil-	2	beslen-
3	denil-	3	susat-	2	bırakıl-
3	dile-	3	sür(hayvan)-	2	bitirebil-
3	dişle-	3	süsle-	2	bitiver-
3	dizil-	3	taklit et-	2	boğazla-
3	doğ-	3	tarat-	2	boşan(ak)-
3	doğur-	3	taşır-	2	boz-
3	düşebil-	3	tembih et-	2	bölün-
3	ebe ol-	3	teselli et-	2	bula-
3	eğlen-	3	tırısa kalk-	2	bunal-
3	eğril-	3	tos vur-	2	buyur-
3	eski-	3	tutun-	2	büz-
3	esne-	3	tutuş-	2	büzül-
3	fırçala-	3	türkü çığır-	2	cenkleş-
3	fısılda-	3	ufal-	2	coş-
3	geçir(giyin)-	3	uğraştır-	2	çalabil(zil)-
3	geçiril-	3	uğurla-	2	çalın(zil)-
3	getirebil-	3	ulaş-	2	çalkalan-
3	gider-	3	uyku çek-	2	çatla-
3	gidil-	3	uyut-	2	çekiver-
3	görül-	3	varıl-	2	çıldır-
3	hatırlayabil-	3	yak(acı)-	2	çınlat-
3	hızlandır-	3	yak(mecaz)-	2	çiçek aç-
3	ısmarla-	3	yakın-	2	çim-
3	imren-	3	yala-	2	çöküver-
3	incele-	3	yar-	2	dağıtıl-
3	incelt-	3	yarış et-	2	dalgalan-
3	it-	3	yaslan-	2	damla-
3	kahvaltı et-	3	yazdır-	2	danalar gibi böğür-
3	kana-	3	yetişebil-	2	davran(başla)-

3	kaşın-	3	yırtın-	2	değdir-
3	kavuş-	3	yinele-	2	değdiril-

Tablo 3 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan fiiller

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
2	delir-	2	kaptır-	2	sürt-
2	destekle-	2	kavra-	2	sürül-
2	deyiver-	2	kavur(mecaz)-	2	sürün-
2	diret-	2	kaydır-	2	şakalaş-
2	dolaştır-	2	kazabil-	2	şapırda-
2	doyur-	2	kazanabil-	2	şenlendir-
2	dönüş-	2	kazı-	2	şımar-
2	dörtle-	2	kırış-	2	şükret-
2	dur(süreklilik)-	2	kırk-	2	taksit öde-
2	durabil-	2	kıyabil-	2	tamam ol-
2	durula-	2	kızdır(ısıt)-	2	tamamlan-
2	dürümle-	2	kirlet-	2	tanık ol-
2	düşle-	2	kolayla-	2	tanımla-
2	düşünebil-	2	kolaylaş-	2	tartış-
2	düşüver-	2	koyulaş-	2	taşla-
2	edin-	2	köprü kur-	2	tetiğe bas-
2	ek(serp)-	2	kurul-	2	tetikte ol-
2	engel ol-	2	kurula-	2	tıklat-
2	erit-	2	kusura kalma-	2	tıraş ol-
2	etkilen-	2	kuş gibi uçup git-	2	tosla-
2	etrafını sar-	2	kuşkulan-	2	tutabil(balık)-
2	fazlalaş-	2	kuyu aç-	2	tükür-
2	gaza bas-	2	muayene et-	2	tüt-
2	geliş-	2	müjdele-	2	uç(mecaz)-
2	gerin-	2	nasırlaş-	2	uçabil-
2	gıdakla-	2	okun-	2	ufalan-
2	gıdıklan-	2	okut-	2	ulu-
2	gidiver-	2	olup bit-	2	umutsuzluğa düş-
2	giydir-	2	oluş-	2	uyun-
2	gözleri dol-	2	onart-	2	uyuyuver-
2	gözlerini aç-	2	oyalan-	2	üstele-
2	gözlerinin içine bak-	2	ödünç al-	2	üşen-
2	gözü … ol-	2	öğreniver-	2	varabil-
2	güçleş-	2	parala(mecaz)-	2	vedalaş-
2	güldür-	2	pişman ol-	2	verebil-
2	gülebil-	2	pufla-	2	vur(av)-
2	güreş-	2	rahatlat-	2	vur(silah)-
2	güven-	2	sakat ol-	2	yakabil-
2	halay çek-	2	sapla-	2	yakalat-
2	hatırlat-	2	sarın-	2	yakış-
2	haykır-	2	sayıkla-	2	yaklaşabil-
2	hıçkır-	2	seril-	2	yalan-
2	hırla-	2	serinlet-	2	yapıver-
2	huysuzlan-	2	serp-	2	yara-
2	ıhla-	2	sertleş-	2	yarıl-
2	ırgala-	2	sesi çıkma-	2	yaş dök-
2	ıslat-	2	sesi kesil-	2	yatağa düş-
2	inandırabil-	2	sevinçten uç-	2	yatır(para)-
2	inatlaş-	2	sezinle-	2	yatırıl-
2	indir(vur)-	2	sıçrayıver-	2	yavaşlat-
2	iştahlan-	2	sıralan-	2	yer yarılıp içine gir-
2	kahkaha at-	2	sırıt-	2	yerleştiril-
2	kahkaha patlat-	2	sırtını ver-	2	yıkayabil-
2	kaktır-	2	sırtla-	2	yırtıl-
2	kalakal-	2	sızlan-	2	yum-

2	kaldır(uyandır)-	2	sofra kur-	2	yumrukla-
2	kaldırıl-	2	somurt-	2	yutul-
2	kalın-	2	sönüver-	2	yüzebil-
2	kandır-	2	söyle(mecaz)-	2	zahmet et-
2	kanırt-	2	sün-	2	zorla-
2	kapaklan-	2	sürdür-	1	aban-

Tablo 3 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan fiiller

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	acıyıver-	1	beklen-	1	çiş yap-
1	aç(konu)-	1	belir-	1	çitile-
1	aç bırak-	1	benzetebil-	1	çömelt-
1	açtır-	1	berbat et-	1	çürü-
1	adam ol-	1	beyazlaş-	1	dağıt(paylaş)-
1	adım atma-	1	bıkıl-	1	daire çiz-
1	adım at-	1	bırakabil-	1	dal-
1	ağıt tuttur-	1	biçil-	1	danalar gibi ağla-
1	ağız aç-	1	bildir-	1	danış-
1	ağlan-	1	bildiril-	1	dans et-
1	ağzına bir lokma koyma-	1	bilen-	1	darlaştır-
1	akıl er-	1	bindiril-	1	dayandır(mecaz)-
1	akıllan-	1	biniver-	1	dayandırabil-
1	aklına geleni söyle-	1	bir başka ol-	1	del-
1	aktar-	1	bir şeyden anlama-	1	demlen-
1	alçıya al-	1	bir tuhaf ol-	1	denize gir-
1	alınabil-	1	birinci gel-	1	derin uykuya dal-
1	alışkın ol-	1	bitiriver-	1	dertleş-
1	alıştır-	1	boğabil-	1	didin-
1	alıver-	1	bohçala-	1	didiş-
1	an-	1	borçlu ol-	1	diklen(sinirlen)-
1	anırabil-	1	boşaltıl-	1	dikleştir-
1	anlaşabil-	1	boya-	1	dileyebil-
1	anlatıl-	1	boz(hava)-	1	dilimle-
1	anlatıver-	1	böğrüne ... in-	1	din(mecaz)-
1	ara ver-	1	böğürüver-	1	doğ(mecaz)-
1	arkadaş-	1	bölüş-	1	doğrult-
1	arkadaşlık et-	1	bön bön bak-	1	doğruluver-
1	artır-	1	buluş-	1	dokun(sağlık)-
1	askere git-	1	burnu bile kanama-	1	dola-
1	aşı ol-	1	burul-	1	dolaş(mecaz)-
1	atabil-	1	buruş-	1	dolaşıl-
1	ateş et-	1	buzağıla-	1	doldurul-
1	ateşlen-	1	bükülüver-	1	donan-
1	atıl(gir)-	1	bürün-	1	dost ol-
1	atış(tartış)-	1	büyüle(mecaz)-	1	dostluk kur-
1	atlat(mecaz)-	1	büyüt(mecaz)-	1	doyabil-
1	atlayıver-	1	caydır-	1	döndür(mecaz)-
1	atma-	1	caydırabil-	1	döndürebil-
1	ava çık-	1	cızırda(yansıma)-	1	dönebil-
1	avlan-	1	ciddileş-	1	dönüver-
1	ayaklan-	1	çak(kibrit)-	1	dövül-
1	ayakları dolaş-	1	çal(hırsız)-	1	durul(dur)-
1	ayarlan-	1	çalın(hırsız)-	1	duyabil-
1	ayıklan-	1	çalışıl-	1	duyurabil-
1	ayıpla-	1	çalışılabil-	1	dürümlen-
1	ayırabil-	1	çalıştırıl-	1	düş(hastalan)-
1	ayırıver-	1	çarp(mecaz)-	1	düşündür-
1	ayrılabil-	1	çarp(vur)-	1	düşünüver-
1	azalt-	1	çarpıl-	1	edil-
1	bağırabil-	1	çarpış-	1	eğiliver-
1	bağışla-	1	çekiştir-	1	eğlendir-
1	bağla(mecaz)-	1	çekme-	1	emdir-

1	bağlayabil-	1	çevrele-	1	emekle-
1	bahane et-	1	çıkarıver-	1	erit(mecaz)-
1	banyo yap-	1	çıkart-	1	es-
1	basıver-	1	çırpın(mecaz)-	1	etkile-
1	başlayabil-	1	çiğnen-	1	ezdir-
1	bayram yap-	1	çimdik at-	1	fenalaş-
1	beğendir-	1	çisele-	1	fırtına kop-
1	beğendirebil-	1	çiş et-	1	fışla(yansıma)-

Tablo 3 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan fiiller

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	fıttır-	1	ılıştır-	1	kısal-
1	gagala-	1	ılıt-	1	kış bastır-
1	gebert-	1	ısır(mecaz)-	1	kıvılcımlan-
1	geçin(uzlaş)-	1	ısırıver-	1	kıvır(mecaz)-
1	geçindir-	1	ıssızlaş-	1	kıy-
1	geçiver-	1	ışı-	1	kıyıl-
1	genişle-	1	içinde kal-	1	kız(yağ)-
1	genişlet-	1	ihtiyarlat-	1	kızabil-
1	ger-	1	ilerlet-	1	kızdırabil-
1	gerçekleş-	1	ilgilendir-	1	kızdırıl-
1	getiril-	1	inada bin-	1	kirlen-
1	getiriver-	1	inanıver-	1	kişne-
1	getirt-	1	incel-	1	koklat-
1	gezebil-	1	incin-	1	komşuluk et-
1	gezin-	1	indirebil-	1	konuştur-
1	gıcırda-	1	indiril-	1	koparıl-
1	gidilebil-	1	inil-	1	kopuver-
1	gir(kıyafet)-	1	irkil-	1	korkul-
1	giriver-	1	işitil-	1	koşabil-
1	git(mecaz)-	1	iyi ol(hasta)-	1	koşuver-
1	giydiril-	1	iyileş-	1	kotar(mecaz)-
1	gizlenme-	1	iyilik et-	1	koy(bırak)-
1	göç-	1	kabart-	1	koydur-
1	göçür-	1	kabul et-	1	koyul-
1	göllen-	1	kaçış-	1	koyuver-
1	göm-	1	kafa karıştır-	1	kökle-
1	gömülüver-	1	kafaya tak-	1	köpür-
1	gönderil-	1	kahkahayı salıver-	1	köpür(mecaz)-
1	görevlendir-	1	kalabil-	1	kötüleş-
1	görünüver-	1	kalınlaştır-	1	kudur(mecaz)-
1	görüş-	1	kalkış-	1	kundakla-
1	gösterebil-	1	kanatlan-	1	kurnazlık et-
1	gözü kamaş-	1	kandırabil-	1	kurşun ye-
1	gözünden yaş gel-	1	kanı çekil-	1	kurtulabil-
1	güç ver-	1	kapatabil-	1	kurul(otur)-
1	güçlendir-	1	kapatıver-	1	kurulan-
1	gülün-	1	kapayabil-	1	kuşan-
1	gülüver-	1	kapıl(mecaz)-	1	kümelen-
1	gün geçir-	1	kapış-	1	küs-
1	gürle-	1	kapla(mecaz)-	1	kütle-
1	gürültü çıkar-	1	kaplan-	1	lak lak et-
1	haber et-	1	kar-	1	lezzetlen-
1	haber sal-	1	karıştırıl-	1	mele-
1	hafifle(mecaz)-	1	katılarak gül-	1	mıhla(mecaz)-
1	hâl hatır sor-	1	katılaş-	1	mıhlan-
1	hapşır-	1	katla-	1	morar-
1	hareket et(yolculuk)-	1	katlan-	1	mosmor kesil-
1	harla-	1	kaygılan-	1	mutlu ol-

1	hastaneye yatır-	1	kayıver-	1	nasır bağla-
1	haşlat-	1	kaynatıver-	1	nasırlan-
1	hayran kal-	1	kazdır-	1	nasırlaştır-
1	he de-	1	kazıver-	1	nazlan-
1	hesaplayıver-	1	kekele-	1	nöbet tut-
1	heykel gibi dikil-	1	kemir-	1	oku(eğitim)-
1	hırçınlaş-	1	kendini ...de‹da bul-	1	okut(okul)-
1	hışırda-	1	kestir-	1	okuyabil-
1	hohla-	1	kestir(uyu)-	1	olgunlaş-
1	hoplayıver-	1	kımılda-	1	oluver-
1	horla-	1	kımıldayabil-	1	otlat-
1	hücum et-	1	kıpırdan-	1	oturabil-
1	ılı-	1	kırıver-	1	oturt(yerleştir)-

Tablo 3 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan fiiller

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	oturtabil-	1	satış yap-	1	taktır-
1	oturtul-	1	savrul-	1	tamamla-
1	oturul-	1	say(mecaz)-	1	tanele-
1	ovala-	1	sayıl(mecaz)-	1	tanıt-
1	oynatabil-	1	sayıl(varsay)-	1	tara(mecaz)-
1	oynatıl-	1	seçilebil-	1	tarat(gözet)-
1	oynayabil-	1	selamla-	1	tarif et-
1	oynayıver-	1	serpiştir-	1	tasalan-
1	oyul-	1	sersemlet-	1	taşıyabil-
1	oyun dışı kal-	1	sevebil-	1	tebrik et-
1	öden-	1	sevinçten havalara uç-	1	tekmele-
1	ödeş-	1	sez-	1	telaşlan-
1	öfkelen-	1	sık(mecaz)-	1	tenhalaş-
1	öğrenil-	1	sıkış(zorluk)-	1	tepin-
1	öğütül-	1	sıklaş-	1	teslim ol-
1	öner-	1	sına-	1	tık-
1	önleyebil-	1	sıra ol-	1	tımar et-
1	örtül-	1	sırılsıklam ol-	1	tokat ye-
1	örüver-	1	sıvan-	1	tokatlattır-
1	öv-	1	sız-	1	topalla-
1	övün-	1	silin-	1	trampet çal-
1	pansuman et-	1	silk-	1	tut(balk)-
1	paralan(mecaz)-	1	silkin-	1	tut(başla)-
1	parçalayabil-	1	soğut-	1	tut(tutanak)-
1	parla(mecaz)-	1	sol-	1	tut(yakala)-
1	parlayıver-	1	solu-	1	tutabil(mecaz)-
1	paslan-	1	solüsyonla-	1	tuttur(ısrar)-
1	patlatıl-	1	sonuçlan-	1	tutturul-
1	payla(azarla)-	1	sorabil-	1	tutunabil-
1	paylaş-	1	sorul-	1	tutuşturabil-
1	pazarlık et-	1	sökül-	1	tutuver-
1	pekmez kaynat-	1	söndürebil-	1	tuzla-
1	pembeleş-	1	söylet-	1	tüken(mecaz)-
1	pırıl pırıl ol-	1	sözü döndürüp	1	tüketebil-
1	pis pis gül-		dolaştır-	1	tükürükle-
1	pompala-	1	suç işle-	1	tüne-
1	püfle-	1	suç yükle-	1	türkü-
1	püskürt-	1	susa(mecaz)-	1	uçur(çal)-
1	rahat verme-	1	sür-	1	ufalt-
1	rahatsızlaş-	1	sürebil-	1	uğraşıl-
1	razı gel-	1	sürükle-	1	ulaşabil-
1	rica et-	1	sürükle(mecaz)-	1	ulaştır-
1	sabredebil-	1	sürüklen-	1	um-

1	saç-	1	süz-	1	unuttur-
1	sağıl-	1	süzül-	1	unutul-
1	sağlamlaş-	1	şaka söyle-	1	uslu dur-
1	sakat kal-	1	şakı-	1	utandır-
1	saklayabil-	1	şakla-	1	uyandırabil-
1	sal(gönder)-	1	şapırdat-	1	uyanıver-
1	salın-	1	şaplak indir-	1	uyar-
1	salıver-	1	şaplat-	1	uygula-
1	sallan(mecaz)-	1	şartlan-	1	uyukla-
1	sanıl-	1	şaşıl-	1	uzaklaşıver-
1	sapıl-	1	şaşırıver-	1	uzaklaştır-
1	sapta-	1	şaşırt-	1	uzan(yatak)-
1	sar(çevrele)-	1	şıkırdat-	1	uzanıver-
1	sarar-	1	şikâyet et-	1	ünle(bağır)-
1	sararıver-	1	şişiver-	1	üret-
1	sarartabil-	1	şişmanla-	1	ürk-
1	sardır-	1	şöyle bir bak-	1	üşüt-
1	satabil-	1	şüphelen-	1	venklet(bağırt)-

Tablo 3 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan fiiller

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	veril-	1	yaşı dök-	1	yut(mecaz)-
1	vurdurt-	1	yaşlan-	1	yutabil-
1	vurul-	1	yatabil-	1	yutma-
1	yağdır-	1	yatıver-	1	yüklen(mecaz)-
1	yağla-	1	yayılıver-	1	yükleyebil-
1	yağlan-	1	yaylan-	1	yüreği güm güm at-
1	yakalayıver-	1	yazabil-	1	yüreği hop et-
1	yakıl(kına)-	1	yazıl(kayıt)-	1	yüzdür-
1	yalan at-	1	yelle-	1	yüzül-
1	yalat-	1	yemekten kesil-	1	zangırda-
1	yan yana gel-	1	yemin et-	1	zehirlen-
1	yanaş(mecaz)-	1	yen(gol)-	1	zevk al-
1	yankı yap-	1	yetin-	1	zevk duy-
1	yankıla-	1	yığılıver-	1	zıkkımlan-
1	yanla-	1	yıkayıver-	1	zıplayış-
1	yapış(vur)-	1	yollan-	1	zırla-
1	yapıştırıl-	1	yontul-	1	zorda kal-
1	yar(mecaz)-	1	yorumla-	1	zorlan-
1	yararlanabil-	1	yönelt-	1	zorlaş-
1	yarıla-	1	yönet-	1	zorluk çek-
1	yarış-	1	yumul-	1	zumzukla(yumrukla)-
1	yasakla-	1	yumurtlayıver-	1	çal(müzik)-

Toplam fiil sayısı: 30.696, farklı fiil sayısı: 1622

2. Özel İsimler

Ökkeş serisinde yer alan özel isimler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Ökkeş serisinde yer alan özel isimler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
4659	*Ökkeş	27	*Topkapı	10	*Zeyno Hala

1029	*Hasan	25	*Uzun Kâmil	9	*Kadir
294	*Bayram	23	*Beyazıt	8	*Ahmet Usta
193	*Karabaş	21	*Bayram Emmi	8	*Hebo Teyze
145	*Çerçi Yusuf	21	*Haydar Emmi	8	*Recep Emmi
120	*Hilmi	19	*Kâmil	7	*Kayalık Ada
119	*Şaban	19	*Sultan	7	*Kutup Yıldızı
102	*Istanbul	17	*Mehmet	7	*Recep
87	*Osman	17	*Yusuf	7	*Selim
76	*Seyit Emmi	16	*Ibrahim	7	*Zeynel Ağa
68	*Hilmi Abi	14	*Çoban Ali	6	*Gülizar
64	*Miyeser	14	*Eminönü	6	*Ihsan
61	*Taşlıkoyak	13	*Bekir	6	*Kerim
54	*Karakulak	13	*Cemil	6	*Necmi
54	*Zeynel	13	*Dünya	6	*Ramazan Emmi
51	*Esme Teyze	13	*Ilyas	6	*Zeynel Emmi
49	*Ali Rıza	12	*Erol	5	*Aydede(Ay)
44	*Tombul	12	*Muhtar Emmi	5	*Çürükköprü
44	*Yusuf Emmi	11	*Ankara	5	*Haydar
43	*Ali	11	*Hanife Nine	5	*Ibram(Ibrahim)
39	*Kemal Abi	11	*Kâmil Emmi	5	*Iğneci Kâmil
36	*Allah	11	*Şaban	5	*Karakuş Tatlısı
33	*Hanife Hala	10	*Erol Abi	5	*Mıstafa(Mustafa)
33	*Hilmi Ağabey	10	*Ismail	5	*Naciye Abla
32	*Cipçi Osman	10	*Kemal	5	*Osman Abi
30	*Şaban Usta	10	*Remzi	5	*Selim Abi

Tablo 4 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan özel isimler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
5	*Yılan Adası	2	*Naci	1	*Ihsan Abi
4	*Afrika	2	*Necmi Abi	1	*Ilyas Emmi
4	*Almanya	2	*Nimet Hanım	1	*Inci Gelin
4	*Beşiktaş	2	*Samanyolu	1	*Iramazan Emmi
4	*Çoban İsa	2	*Sefer	1	*Izmir
4	*Deli Hatçe	2	*Sefer Emmi	1	*İsa
4	*Esme	2	*Sultanahmet Camisi	1	*Kahveci Mestan
4	*Fazıl	2	*Sürmegöz	1	*Kâmil Efendi
4	*Hanife	2	*Şoför Erol	1	*Karadeniz
4	*Ibiş	2	*Şoför Selim	1	*Kırmızı
4	*Kaplan	2	*Yakup	1	*Kıroğlan
4	*Kuruçay	1	*Adana	1	*Konya
4	*Mustafa	1	*Ahlat	1	*Kumru Adası
4	*Mustafa Emmi	1	*Alman	1	*Lüks Sineması
4	*Ramazan	1	*Anadolu	1	*Maçka
4	*Talip Emmi	1	*Asiye Teyze	1	*Mahmut
3	*Ali Emmi	1	*Atımı	1	*Marmara
3	*Bekir Efendi		Bağladım(Türkü)	1	*Mescitli Köyü
3	*Hamza	1	*Ay	1	*Muharrem
3	*Hıdır	1	*Ayasofya Müzesi	1	*Mustafa
3	*Ihsan Emmigil	1	*Aydın Abi	1	*Mustafa Emmigil
3	*Izzet	1	*Bakkal Emmi	1	*Naime Gelin
3	*Mescitli	1	*Birdirbir	1	*Naime Yenge
3	*Selim	1	*Bodrum	1	*Ortaköy
3	*Seyit	1	*Celep Kadir	1	*Osman Ağabey
3	*Şişko Şevket	1	*Çakmak Caddesi	1	*Ökkeş Abi
3	*Şoför Necmi	1	*Çiçek Adası	1	*Ökkeşcik
3	*Taksim	1	*Çoban Hasan	1	*Ökkeşgil

3	*Yalçın	1	*Daşlıbeşik(Beşiktaş)	1	*Ömer
2	*Aksaray	1	*Demirköprü	1	*Ön
2	*Almanca	1	*Dikkavak Köyü	1	*Raziye
2	*Amerika	1	*Dolmabahçe Sarayı	1	*Reyhanlı
2	*Baba	1	*Dörtyol	1	*Sadık Abi
2	*Bakkal Hüseyin	1	*Erol Ağabey	1	*Sanayi Çarşısı
2	*Bekir Emmi	1	*Fidan Gelin	1	*Sarıyer
2	*Bey	1	*Fidan Nine	1	*Selim Usta
2	*Cebbar	1	*Gani	1	*Seyit
2	*Cevdet	1	*Gani Emmi	1	*Sümbül Mehmet
2	*Dağdeviren	1	*Gülizar Bacı	1	*Şevket
2	*Deliktaş	1	*Güllü	1	*Şişli
2	*Dikkavak	1	*Güneş	1	*Şoför Hilmi
2	*Fidan	1	*Halil Emmi	1	*Tahir Emmi
2	*Güllü Teyze	1	*Hamal Kadir	1	*Taşlıkoyak3
2	*Halil	1	*Hamza Abi	1	*Tepebağ
2	*Hasangil	1	*Hasan Bey	1	*Topkapı Müzesi
2	*Isa	1	*Hasan Dağı	1	*Tosun Adası
2	*Isa Emmi	1	*Hasan Emmi	1	*Turna
2	*İngilizce	1	*Hatice	1	*Yağ Camisi
2	*Karaköy	1	*Hayriye Kadın	1	*Yeni Otel
2	*Kayırlı Köyü	1	*Hebo Deyze(Teyze)	1	*Yerebatan Sarayı
2	*Kerim Ağabey	1	*Hıdır Amca	1	*Yıldız Semti
2	*Memet(Mehmet)	1	*Hıdır Efendi	1	*Yılmaz
2	*Murat	1	*Huriye	1	*Zeyno
2	*Murat Ağabey	1	*Ibo Emmi		

Toplam özel isim sayısı: 8384, farklı özel isim sayısı: 238

3. Deyimler

Ökkeş serisinde yer alan deyimler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Ökkeş serisinde yer alan deyimler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
70	aklına gel-	6	gibi ol-	4	tıraş et-
39	içini çek-	6	gözünü dik-	4	uykusu kaç-
39	yolunu tut-	6	hava karar-	4	yağ gibi kay-
37	ayağa kalk-	6	hiç olmazsa	4	yerine otur-
34	canı iste-	6	kafa salla-	4	zınk diye dur-
30	canı sıkıl-	6	uykusu gel-	3	ağzı bir karış açık kal-
30	yanıt ver-	6	uykuya dal-	3	ağzına al-
27	hoşuna git-	6	yeter ki	3	aklı fikri ... ol-
25	baş salla-	6	yol al-	3	ateşe ver-
24	mis gibi	5	ağzı sulan-	3	ayağına geçir-
23	söz ver-	5	aklına koy-	3	ayaklarına kara sular in-
21	buz gibi	5	başını alıp git-	3	az gel-
19	haber ver-	5	deli ol-	3	bal gibi
16	izin al-	5	dev gibi	3	başına otur-
16	tarla aç-	5	düğüm at-	3	bir aşağı bir yukarı
15	ne olur ne olmaz	5	göbek at-	3	bir ol-
15	türkü söyle-	5	gözleri parla--	3	boca et-
12	nasıl olsa	5	gücü yet-	3	çaba göster-
12	tombalak at(takla)-	5	gün bat-	3	cehennemin dibi
12	yola çık-	5	inadı tut-	3	ceza ver-
11	bir o yana bir bu yana	5	işi ol-	3	çift sür-
11	deli gibi	5	kaşık salla-	3	çişi gel-
11	geri dön-	5	kendini kaptır-	3	dili bir karış dışarı çık-
11	gibi gel-	5	midesi bulan-	3	el et-
11	ortaya çık-	5	önüne çık-	3	elde et-
10	ardına düş-	5	özür dile-	3	elden geçir-

10	geç kal-	5	rezil ol-	3	elinden al-
10	koluna gir-	5	söz et-	3	elinden bir şey gelme-
10	tos vur-	5	sözünden çıkma-	3	eline tutuştur-
10	uçup git-	5	türkü tuttur-	3	fazla gel-
9	ne denli-	5	yel gibi	3	fırtına çık-
9	farkına var-	5	yitip git-	3	fren yap-
9	haberi ol-	5	yok ol-	3	gelip geç-
9	kendine gel-	4	aç kal-	3	geri çekil-
8	el at-	4	ad koy-	3	göç et-
8	farkında ol-	4	adımlarını aç-	3	göz göze gel-
8	gör bak	4	aklı başından git-	3	gözden kaybol-
8	gözüne uyku girme-	4	aklı yat-	3	gözünü aç-
8	işe yara-	4	alabora ol-	3	gözünü ayırma-
8	karar ver-	4	avazı çıktığı kadar	3	gözünün içine bak-
8	sırtına al-	4	boş dur-	3	hak et-
8	yanına al-	4	canı çık-	3	kendini at-
7	başına geç-	4	çekip git-	3	laf et-
7	başına gel-	4	elinden gel-	3	ne de olsa
7	deli et-	4	geri ver-	3	nefes al-
7	gözünün önüne gel-	4	gol ye-	3	oh çek-
7	güneş doğ-	4	gün doğ-	3	ortada ol-
7	iş gör-	4	hayal kur-	3	ortaya çıkar-
7	kavga et-	4	iç çek-	3	öyle gel-
7	pekmezi ak(kana)-	4	içinden geç-	3	selam ver-
7	su çek-	4	idare et-	3	sıraya koy-
7	zor gel-	4	konuk ol-	3	soluk al-
6	başı dön-	4	mideye indir-	3	ters ters bak-
6	bir araya gel-	4	para et-	3	tetiği çek-
6	can at-	4	sırası gel-	3	tulum gibi
6	eline geç-	4	sırtına geçir-	3	umudu sön-
6	geri kal-	4	tadını çıkar-	3	yol gözle-

Tablo 5 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan deyimler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
3	yüreği ağzına gel-	2	hiç mi hiç	2	ver elini ...
3	zümrüt gibi	2	içi cız et-	2	... babam ...(sürekli)
2	ağzına geleni söyle-	2	içi dışına çık-	2	yanıt ver-
2	ağzına kadar	2	içi rahat et-	2	yem ol-
2	ağzından dökül-	2	iki gözü iki çeşme ağla-	2	yer değiştir-
2	ağzının suyu ak-	2	ilgisini çek-	2	yerinde durama-
2	akıl erdir-	2	işaret ver-	2	yerine gel-
2	akıl ver-	2	işin içinden çık--	2	yeter de artar
2	aklı başına gel-	2	işine koyul-	2	yok et-
2	aklına getir-	2	iştaha gel-	2	yol aç-
2	aklından çık-	2	kafasına geçir-	2	yol göster-
2	aksiliği tut-	2	kafasına koy-	2	yumruk gibi
2	arap olayım	2	kan ter içinde kal--	2	yüreği kabar-
2	araya gir-	2	karanlığa kal-	2	yüreği yan-
2	arkada kal-	2	karşı koy-	2	yüzü gül-
2	avaz avaz bağır-	2	karşılık ver-	2	yüzüne bakamaz ol-
2	ayak uydur-	2	karşısına dikil-	1	acı gel-
2	ayna gibi	2	kaşlarını çat-	1	acısına dayanama-
2	bağırıp çağır-	2	katıla katıla gül-	1	acısını çıkar-
2	başa çık-	2	kavga çık-	1	ağır gel-
2	başına bir iş gel-	2	kendini bırak-	1	ağırdan al-
2	başına dikil-	2	kendini tut-	1	ağzı bir karış açıl-
2	başına geçir-	2	kolayını bul-	1	ağzına tık-
2	başında bekle--	2	konuk et-	1	ağzından al-
2	bir araya getir-	2	kulağına inanma-	1	ağzını hayra aç-

2	birbirine kat-	2	kulak kabart-	1	ağzının içine bak-
2	bire ... ver-	2	kulaklarını dik-	1	ağzının içine gir-
2	boşa git-	2	kurşun gibi	1	ağzının tadını bil-
2	burnunu çek-	2	kuş gibi	1	ah çek-
2	canı çek-	2	küt diye	1	akıl erme-
2	cennet gibi	2	ne arıyor	1	akıl et-
2	cennete çevir-	2	ne biçim	1	akıl işi değil
2	dalıp git-	2	nişan al-	1	akıl sor-
2	davul gibi	2	önüne düş-	1	akıl ver-
2	dili tutul-	2	öpücük kondur-	1	akıp git-
2	donup kal-	2	oyun yap-	1	aklı alma-
2	düşünüp taşın--	2	pancar gibi ol-	1	aklı er-
2	eksik olma-	2	pat diye	1	aklı git-
2	el ele ver-	2	pelte gibi	1	aklı kal-
2	el kadar	2	pes et-	1	aklı karış-
2	el sürme-	2	rahat bırak-	1	aklına düş-
2	elden git-	2	rahatı kaç-	1	aklına gel-
2	elinden kurtul-	2	sakız gibi	1	aklına uy-
2	eline kal-	2	selam söyle-	1	aklında kal-
2	fark et-	2	sesini çıkarma-	1	aklında tut-
2	fır dön-	2	sırt sırta ver-	1	aklından geç-
2	gözden geçir-	2	soluğu ... al-	1	aklını al-
2	gözleri yaşar-	2	söz aç-	1	aklını boz-
2	gözlerine inanama-	2	söze karış-	1	aklını kaçır-
2	gözlerinin içi gül-	2	şundan bundan konuş-	1	alnından öp-
2	gözünde büyü-	2	surat as-	1	alttan al-
2	gözünden uyku ak--	2	sürpriz yap-	1	anlam ver-
2	gözünü yum-	2	tadına doyum olma-	1	ardı arkası kesilme-
2	gözüyle gör-	2	taş gibi	1	ardına düş-
2	güçlük çek-	2	tekme ye-	1	aslan gibi
2	güm güm at-	2	türkü yak-	1	ateş al-
2	haber al-	2	uğur getir-	1	ateş gibi
2	hakkını helal et-	2	un ufak ol-	1	avazı çıktığı kadar-
2	hasta et-	2	uykusuz kal-	1	avucuna say-
2	hava al-	2	üzerine al-	1	ayağa kaldır-
2	hem de nasıl	2	var gücüyle	1	ayağı gitme-

Tablo 5 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan deyimler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	ayağı yerden kesil-	1	demir at-	1	gözü kay--
1	ayağına gel-	1	demir gibi	1	gözü kork-
1	ayağına getir-	1	denize açıl-	1	gözünde büyüt-
1	ayak at-	1	denk getir-	1	gözünden kaçır-
1	ayak bas-	1	ders ol-	1	gözüne çarp-
1	ayakları geri geri git-	1	dikkat kesil-	1	gözüne kestir-
1	ayrı düş-	1	dil çıkar-	1	gözünü al-
1	bacak kadar	1	dili bir karış çık--	1	gözünü dört aç-
1	bağrına bas-	1	dili damağına yapış--	1	gülmekten kırıl--
1	bana mısın deme-	1	dilinden anla-	1	gün kavuş-
1	baş eğ-	1	dilinden düşürme--	1	güneş bat-
1	baş et-	1	diline dola--	1	gurbete çık-
1	baş salla-	1	dilinin ucuyla	1	hafif gel-
1	başı ağrı-	1	direksiyona geç-	1	hakkından gel-
1	başı çatla-	1	dişini sık-	1	hamur aç-
1	başı şiş-	1	doktora görün-	1	hamur gibi
1	başına çullan-	1	dönüp dolaş-	1	harman döv-
1	başına dik-	1	dört dön-	1	harman döv-
1	başına ... gel-	1	dört gözle bekle--	1	hatır sor-
1	başından geç-	1	dudak ısır--	1	hatırı için
1	başının çaresine bak-	1	dünyanın öbür ucu	1	hatırına getir-
1	bayram et--	1	düş kur-	1	hatırını sor-

1	benzi sol-	1	düşman ol-	1	hava karar-
1	bin pişman ol-	1	duymazlıktan gel-	1	havada kal-
1	bir bu eksikti	1	eksik etme-	1	havaya git-
1	bir dediğini iki etme-	1	elde et-	1	hayale dal-
1	bir iş ol-	1	ele gel-	1	hedef al-
1	bir köşeye çekil-	1	eli boş gel-	1	her kafadan bir ses çık-
1	bir şey san-	1	eli kolu bağlı dur--	1	hoşuna git-
1	bir yolunu bul-	1	eli kolu tutma-	1	içi burkul-
1	boğazında düğümlen-	1	elinden bir şey gelme-	1	içi içine sığma-
1	boş durma-	1	elinden düşme-	1	içi içini ye-
1	boş gözlerle bak-	1	elinden geleni yap-	1	içi titre-
1	boş kal-	1	eline al-	1	içinde duy-
1	boş otur-	1	eline yüzüne bulaştır-	1	içinden gel-
1	boy ver-	1	eriyip git-	1	içine ateş düş-
1	burnunun dibine sokul-	1	etkisini göster-	1	içine ... düş-
1	burnunun direği sızla-	1	faltaşı gibi	1	içini sar-
1	burun buruna gel-	1	farkında ol-	1	içtikleri su ayrı gitme-
1	buyur et-	1	fıçı gibi	1	ikinci gel-
1	çaba harca-	1	fırsatı kaçır-	1	inadı tut-
1	çalım sat-	1	gaz ver-	1	inadım inat ol-
1	can sık-	1	geçinip git-	1	iş bil-
1	canı acı-	1	gerdan kır-	1	iş bitir-
1	canı burnundan çık-	1	geri al-	1	iş düş-
1	canı git-	1	geri dön-	1	iş işten geç-
1	canına oku-	1	gibi ol-	1	iş tut-
1	canını dişine tak--	1	gıcır gıcır et-	1	işe karış-
1	çarşaf gibi	1	girip çık-	1	işi çık-
1	cesaret ver-	1	göğsü kabar-	1	işi iş ol-
1	ceza çek-	1	göz gezdir-	1	işi iş ol-
1	çın çın öt-	1	göz kırp-	1	işini bil-
1	çıt çıkma-	1	gözden yit-	1	işini bitir-
1	çocuk gibi	1	gözleri süzül-	1	ıslık çal-
1	çocuk ol-	1	gözleri takılıp kal-	1	iştah aç-
1	çok gel-	1	gözlerinden uyku ak-	1	istek duy-
1	çok gör-	1	gözlerini dik-	1	iyi et-
1	çorap söküğü gibi gel-	1	gözü arkada kal-	1	iyi gel-
1	darmadağın et-	1	gözü görme-	1	iyi git-
1	dediğinden çık-	1	gözü iliş-	1	izin çık-
1	değnek gibi	1	gözü karar--	1	kabına sığma-

Tablo 5 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan deyimler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	kaç zamandır	1	oklava yutmuş gibi	1	talim et-
1	kafa kalma-	1	ölüm kalım savaşı yap-	1	tat al-
1	kafası kız-	1	omuz silk-	1	tat ver-
1	kafayı vur-	1	omzuna at-	1	tatil yap-
1	kara kara düşün-	1	öne düş-	1	tatlı canını sık-
1	karar kıl-	1	önüne geç-	1	tedavi et-
1	kaş göz işareti yap-	1	önüne gelen	1	tempo tut-
1	kastı ol-	1	önüne kat-	1	ter dök-
1	katık et-	1	ortalığı yık-	1	teselli bul-
1	kavis çiz-	1	ortalığı yırt-	1	toprak ana
1	kaymak gibi	1	ortaya at-	1	toprak çek-
1	kaynak yap-	1	ortaya çık-	1	topukları sırtına değ-
1	kazık gibi	1	ortaya koy-	1	tütün sar-
1	kendi haline bırak-	1	oyun et-	1	tuzu biberi ol-
1	kendinde olma-	1	özlemini çek-	1	umuda kapıl-
1	kendinden geç-	1	parmak kadar	1	umudunu kes-
1	kendini beğen-	1	peşine düş-	1	un ufak et-
1	kendini tutama-	1	pestil gibi	1	üstüne bas-

1	kendini yokla-	1	peynir ekmek gibi	1	üstüne koy-
1	kestirip at-	1	pılı pırtı topla-	1	uyku tutma-
1	kibrit çak-	1	pişmiş aşa su kat-	1	uykusu açıl-
1	kılıktan kılığa gir-	1	rahat dur-	1	uykuya yat-
1	kiraya ver-	1	rast gel-	1	uzak dur-
1	kıymetini bil-	1	rast getir-	1	üzerinde kal-
1	kolu kanadı kırıl-	1	sabahı et-	1	üzerinden at-
1	kömür gibi	1	saçını başını yol-	1	üzerine çullan-
1	kor gibi	1	şafak sök-	1	vakit geçir-
1	korku düş-	1	sağ yap-	1	vakti gel-
1	kötü göz	1	şaka et-	1	veresiye ver-
1	kötü ol-	1	selam çak-	1	vız gel-
1	kötülüğü dokun-	1	selam et-	1	... gözüyle bak-
1	küçük dilini yut-	1	sesini yükselt-	1	... yerine koy-
1	kül ol-	1	sessizliğe gömül-	1	... yüzü görme-
1	kulağına fısılda-	1	şeytan doldurur	1	yabana at-
1	kulak ver-	1	sıkı dur-	1	yalayıp yut-
1	küp gibi	1	sıkıntı çek-	1	yan gelip yat-
1	kurban ol-	1	silip süpür-	1	yan yat-
1	kusur bul-	1	sınav ver-	1	yapıp et-
1	kütük gibi	1	sinirlerini boz-	1	yararı dokun-
1	kuyu gibi	1	sırtüstü yat-	1	yatıp kalk-
1	laf anlamaz	1	soğuk al-	1	yay gibi
1	lafı değiştir-	1	sokağa çık-	1	yaygara kopar-
1	lafın gelişi	1	sol yap-	1	yaygarayı bas-
1	meraka düş-	1	soluk soluğa kal-	1	yazı tura at-
1	merakta koy-	1	sonu gel-	1	yazık ol-
1	meraktan öl-	1	sopa ye-	1	yazlığa çık-
1	meydana getir-	1	söz geçir-	1	yer al-
1	meyve ver-	1	sözünde dur-	1	yer bul-
1	mola ver-	1	sözünden dön-	1	yer kap-
1	moral ver-	1	sözünü kes-	1	yerinde ol-
1	ne diye	1	sözünü tut-	1	yerinden oynat-
1	ne gibi	1	su al-	1	yerine getir-
1	ne kadar varsa	1	su bas-	1	yerini al-
1	ne olursa olsun	1	su gibi ak-	1	yoksun kal-
1	ne var ne yok(hepsi)	1	sudan geçir-	1	yol git-
1	ne yapıp yapıp	1	süs için	1	yol tep-
1	ne yaptığını bilme-	1	suspus ol-	1	yolgeçen hanı
1	ne yazık ki	1	süt gibi	1	yolunu tut(git)-
1	nefesi kesil-	1	ta kendisi	1	yorgun düş-
1	neyse ki	1	tadına bak-	1	yüreği burkul-
1	ödü kop-	1	tadını al-	1	yüreği çarp-

Tablo 5 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan deyimler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	yüreği hopla-	1	yüzünü buruştur-	1	zil takıp oyna-
1	yüreğine dokun-	1	yüzünü kara çıkar-	1	zindan gibi
1	yüreğine su serp-	1	zarar gel-	1	zıp diye çık-
1	yuva yap-	1	zarar ver-	1	zoru ol-
1	yüzü asıl-	1	zararı olma-		
1	yüzüne bakma-	1	zehir gibi		

Toplam deyim sayısı: 1972, farklı deyim sayısı: 736

4. İkilemeler

Ökkeş serisinde yer alan ikilemer Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Ökkeş serisinde yer alan ikilemeler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
52	bir iki	6	neler neler	3	nazlı nazlı
45	kendi kendine	6	orasına burasına	3	sağa sola
39	kocaman kocaman	5	acı acı(mecaz)	3	seve seve
36	yavaş yavaş	5	avuç avuç	3	şapur şupur(yansıma)
35	bir bir	5	boncuk boncuk	3	tövbe tövbe(ünlem)
28	pırıl pırıl	5	boydan boya	3	ufak ufak
24	ara sıra	5	çıkar çıkmaz	3	üst baş
19	yok yok	5	dönüp dönüp	3	varır varmaz
17	iri iri	5	kova kova	3	yıllar yılı
16	ardı sıra	5	nefes nefese	2	ağır ağır
16	yan yana	5	pat pat(yansıma)	2	al al
15	koşa koşa	5	vah vah(ünlem)	2	alır almaz
13	bol bol	5	vura vura	2	anıra anıra
13	çalı çırpı	4	çoluk çocuk	2	anlata anlata
13	küçük küçük	4	el ele	2	aptal aptal
12	kana kana	4	hüngür hüngür	2	az az
11	art arda	4	kara kara	2	azar azar
11	birer birer	4	lak lak(yansıma)	2	bağıra çağıra
11	hızlı hızlı	4	paldır küldür	2	baka baka
10	allah allah(ünlem)	4	renk renk	2	bakıp bakıp
10	sıkı sıkı	4	sık sık	2	ballandıra ballandıra
9	birer ikişer	4	sıra sıra	2	başka başka
9	hoplaya zıplaya	4	soluk soluğa	2	bata çıka
8	bağıra bağıra	4	tıslaya tıslaya(yansıma)	2	börtü böcek
8	durup durup	4	tuta tuta	2	canla başla(mecaz)
8	iyiden iyiye	4	uça uça	2	cır cır(yansıma)
8	şaşkın şaşkın	4	üç beş	2	çeke çeke
8	tas tas	4	yan yan	2	çeşit çeşit
7	geri geri	3	ağlaya ağlaya	2	çırpına çırpına
7	gır gır(yansıma)	3	alaylı alaylı	2	çok çok
7	hemen hemen	3	ballı ballı	2	derin derin
7	hih hih(ünlem)	3	doğru dürüst	2	diye diye
7	kütür kütür(yansıma)	3	gürül gürül	2	dizi dizi
7	şunu bunu	3	hop hop(ünlem)	2	doya doya
7	tak tak(yansıma)	3	iri yarı	2	dura dura
7	tane tane	3	istemeye istemeye	2	gıcır gıcır(yansıma)
7	yanı sıra	3	kalın kalın	2	guluk guluk(yansıma)
6	acele acele	3	karşıdan karşıya	2	hah hah(yansıma)
6	gelen geçen	3	kıkır kıkır(yansıma)	2	ileri geri
6	girer girmez	3	kıvrıla kıvrıla	2	iner inmez
6	hele hele(ünlem)	3	korka korka	2	iştahlı iştahlı
6	için için	3	küfe küfe	2	kalkıp kalkıp

Tablo 6 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan ikilemeler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
2	kıpır kıpır	1	bazı bazı	1	gurul gurul(yansıma)
2	kırmızı kırmızı	1	bekleye bekleye	1	güle oynaya
2	kısık kısık	1	beyaz beyaz	1	gümbür gümbür(yansıma)
2	kızgın kızgın	1	bıdı bıdı(yansıma)	1	güzel güzel
2	köy köy	1	bıdır bıdır(yansıma)	1	habur habur(yansıma)
2	kucak kucak	1	bildim bileli	1	harıl harıl

2	kuru kuru	1	bilmiş bilmiş	1	hatır hatır
2	kürek kürek	1	boğulur moğulur	1	hayran hayran
2	mışıl mışıl	1	boy boy	1	hıçkıra hıçkıra
2	renkli renkli	1	boylu boyunca	1	hor hor(yansıma)5
2	sağlı sollu	1	böyle böyle	1	horul horul(yansıma)
2	sarı sarı	1	ciyak ciyak	1	ıhlaya vahlaya
2	seke seke	1	çabuk çabuk	1	ıhlaya vıhlaya
2	sivri sivri	1	çalımlı çalımlı	1	ılık ılık
2	sürüne sürüne	1	çan çan	1	indirip indirip
2	şap şap(yansıma)	1	çekile çekile	1	ip mip
2	şöyle böyle	1	çelik çomak	1	irili ufaklı
2	şu bu	1	çer çöp	1	isteksiz isteksiz
2	takır takır(yansıma)	1	çevire çevire	1	ister istemez
2	tatlı tatlı	1	çığlık çığlığa	1	iş güç
2	taze taze	1	çıkara çıkara	1	iyi kötü
2	tek tük	1	çın çın(yansıma)	1	kabuk kabuk
2	tıkır tıkır(yansıma)	1	çıtır çıtır(yansıma)	1	kaçar maçar
2	tıklım tıklım	1	çifter çifter	1	kalkar kalkmaz
2	tıpır tıpır(yansıma)	1	çocuk çocuk	1	kartal martal
2	tik tak(yansıma)	1	daldan dala	1	kaşık kaşık
2	ufacık ufacık	1	dalgın dalgın	1	kat kat
2	ufaklı büyüklü	1	damla damla	1	katmer katmer
2	var yok	1	darala darala	1	kayar mayar
2	vızır vızır	1	dayana dayana	1	kaybolur maybolur
2	yanaşır yanaşmaz	1	değer değmez	1	kazasız belasız
2	yara yara	1	der demez	1	kenardan kenardan
2	yeşil yeşil	1	deyip deyip	1	kese kese
2	yürüye yürüye	1	diker dikmez	1	kesik kesik
2	yüze yüze	1	direne direne	1	kıs kıs(yansıma)
2	yüze yüze5	1	don gömlek	1	koca koca
1	açar açmaz	1	dona dona	1	kolay kolay
1	açılır açılmaz	1	döndüre döndüre	1	konu komşu
1	ağaçlar mağaçlar	1	döne döne	1	konur konmaz
1	ağlaya sızlaya	1	döner dönmez	1	konuşa konuşa
1	akıllı uslu	1	düşer müşer	1	korkulu korkulu
1	ala ala	1	eğri büğrü	1	koyar koymaz
1	alev alev	1	endişeli endişeli	1	köpük köpük
1	altı üstü	1	faşır faşır(yansıma)	1	kuçu kuçu(ünlem)
1	ara sıra	1	fır fır(yansıma)	1	lıkır lıkır(yansıma)
1	araç gereç	1	fırıl fırıl	1	lıpır lıpır(yansıma)
1	araya araya	1	fıs fıs(yansıma)	1	lokma lokma
1	arka arkaya	1	fıslaya fıslaya(yansıma)	1	löpür löpür(yansıma)
1	aslan maslan	1	gece gündüz	1	mahzun mahzun
1	aşağı yukarı	1	gelip gelip	1	metre metre
1	aşar aşmaz	1	gelir gelmez	1	minik minik
1	atar atmaz	1	geniş geniş	1	mor mor
1	az çok	1	gere gere	1	muska muska
1	bağırır bağırmaz	1	gıcırdaya	1	mutlu mutlu
1	bağlar bağlamaz		gıcırdaya(yansıma)	1	nazik nazik
1	bana bana	1	gıdık gıdık	1	neşeli neşeli
1	bangır bangır	1	gide gele	1	okuma yazma
1	banıp banıp	1	gidip gidip	1	oldu olacak
1	bardak bardak	1	gidiş dönüş	1	olsa olsa
1	basar basmaz	1	görür görmez	1	ona buna
1	batıra batıra	1	götürür götürmez	1	ondan bundan

Tablo 6 (Devam). Ökkeş serisinde yer alan ikilemeler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
1	oraya buraya	1	takırdaya takırdaya	1	yana yana
1	önden önden	1	takur tukur(yansıma)	1	yanar döner
1	önü sıra	1	tangır tangır(yansıma)	1	yandan yandan
1	öteki beriki	1	tangır tungur(yansıma)	1	yanık yanık
1	öyle böyle	1	tarla takım	1	yarı yarıya

1	para mara	1	temizleye temizleye	1	yaşlı başlı
1	parlar parlamaz	1	tıka basa	1	yata yata
1	peş peşe	1	tir tir	1	yatar yatmaz
1	saklaya saklaya	1	titrete titrete	1	yavaştan yavaştan
1	sara sara	1	tok tok	1	yelli yelli
1	sarsıla sarsıla	1	toz duman	1	yelpek yelpek
1	selam sabah	1	toz toprak	1	yer yer
1	serin serin	1	tuhaf tuhaf	1	yıkana yıkana
1	sessiz sessiz	1	tutam tutam	1	yiye yiye
1	sıcak sıcak	1	tutar tutmaz	1	yoklaya yoklaya
1	sıkı sıkıya	1	tüy tüy	1	yorgun argın
1	sıkışa sıkışa	1	ucu ucuna	1	yorgun yorgun
1	sırıta sırıta	1	ucuz ucuz	1	yüklü yüklü
1	sokak sokak	1	uç uca	1	zangır zangır(yansıma)
1	sokup sokup	1	uçup uçup	1	zehir zıkkım
1	söylene söylene	1	uyuya uyuya	1	zın zın(yansıma)
1	sulu sulu	1	uzun uzun	1	zıngır zıngır(yansıma)
1	süğüm süğüm	1	üst üste	1	zıplaya zıplaya
1	şıpır şıpır(yansıma)	1	vat vat(yansıma)	1	zurnacılık murnacılık
1	şırıl şırıl(yansıma)	1	yalana yalana		

Toplam ikileme sayısı: 1151, f arklı ikileme sayısı: 382

5. Yansıma Sözcükleri

Ökkeş Serisinde yer alan yansıma sözcükleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Ökkeş serisinde yer alan yansıma sözcükleri

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
43	hav		şorp
31	ai		tıs
12	hahha		tok
9	cup		çatır
8	dat		guruk
8	şap		hış
7	güm		lak
7	muç		lukur
7	tak		lup
6	küt		püf
5	düt		şak
5	vız		vın
4	güp		vik
4	luk		bır
4	miyav		bom
4	pat		caz
4	tap		cır
3	dit		cız
3	lap		colp
3	me		mö
1	cumburlop	1	şar
1	çıt	1	vır
1	çilk	1	çu
1	Haş	1	kırt

Toplam yansıma sözcük sayısı: 222, farklı yansıma sözcük sayısı: 48

6. İlişki Sözler

Ökkeş serisinde yer alan ilişki sözler Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Ökkeş serisinde yer alan ilişki sözler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
273	Haydi	4	Çok şükür	1	Allah satı pazarı(bereket) versin
71	Bak	4	Siz bilirsiniz		
63	Hadi	4	Ya rabbi	1	Allah selamet versin
62	Kim bilir	4	Hayrola	1	Allah seni inandırsın
62	Canım	4	Hoppala	1	Aşk olsun
57	Olur(evet)	4	Imdat	1	Bak bak
56	Sağ ol	4	Merhaba	1	Başın sağ olsun
41	Demek(yani)	3	Gözün aydın	1	Bereket versin
37	Yavrum	3	Sağlıcakla kal	1	Bileğine kuvvet
32	Yok canım	3	Vay anam	1	Bir şey değil
29	Hop	3	Yolun açık olsun	1	Canın isterse
28	Hey	3	Ya ya ya şa şa şa	1	Çatlasa da patlasa da
22	Güle güle	2	Afiyet olsun	1	Deme gitsin
21	Delikanlı	2	Allah iyiliğini versin	1	Dünya varmış
21	Olmaz(hayır)	2	Aman allahım	1	Ekmek çarpsın
20	Ne o	2	Bak hele	1	E mi
19	Hay allah	2	Eline sağlık	1	Gözüm kör olsun
17	Hele bir	2	Hayırlı olsun	1	Gözünü seveyim
15	Buyur	2	Hayırlı uğurlu olsun	1	Gözü kör olası
14	Ne olur	2	Ha gayret	1	Hani ya
13	Allaha ısmarladık	2	Iyi günler	1	Ha şöyle
13	Aferin	2	Maşallahı var	1	Helal olsun
13	Ilahi	2	Ne var ne yok	1	Ister misin
12	Hoşça kal	2	Öyle ya	1	Iyilik sağlık
10	Sakın	2	Sakın ha	1	Iyisi mi
9	Bana bak	2	Uğurlu olsun	1	Lütfen
9	Hoş bulduk	2	Var(haydi)	1	Sana ne
9	Hoş geldin	2	Yolcu yolunda gerek	1	Savulun
9	Ne arar	2	Aslanım	1	Iyi hoş ama
9	Çüş	2	Desene	1	Kör olası
8	Geçmiş olsun	2	Dikkat	1	Ne demek
7	Göreyim seni	2	Güzelim	1	Ne hali varsa görsün
7	Hoş geldiniz	2	Kuzum	1	Ne mümkün
7	Kolay gelsin	2	Nasılsınız	1	Olan oldu
7	Inşallah	2	Selam	1	Öyle olsun
6	Bereket(neyseki)	1	Allah akıl versin	1	Sağ olsun
6	Bravo	1	Allah aşkına	1	Kolayı var
5	Ne iyi	1	Allah göstermesin	1	Seni gidi seni
5	Sen bilirsin	1	Allah nazardan saklasın	1	Teşekkür ederim
5	Nasılsın	1	Allah razı olsun	1	Tövbeler olsun
1	Uğurlar ola	1	Yok deve	1	Var ol
1	Bakarsın (Belki)	1	Yap ha yahu	1	Hay hay
1	Ya Allah				

Toplam ilişki söz sayısı: 1270, farklı ilişki söz sayısı: 127

7. Yöresel İfadeler

Ökkeş serisinde yer alan yöresel ifadeler Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Ökkeş serisinde yer alan yöresel ifadeler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı

654	buba(baba)	7	garınca(karınca)	3	yimek(yemek)
250	nene(nine)	7	öğlen	3	çığır-
245	emmi	7	tiken(diken)	3	dut(tut)-
216	ana(anne)	6	emme(ama)	3	gaybol(kaybol)-
131	amanin	6	haydin	3	goy(koy)-
111	kürük(eşek)	6	şeherli(şehirli)	3	gırıl(kırıl)-
87	abov	6	di(de)-	3	bek(pek)
59	hı(evet)	5	acep(acaba)	2	cennet+elması(hurma)
47	nah(işte)	5	didon(gidon)	2	arap(kara)
45	şeher(şehir)	5	garın(karın)	2	bazar(pazargünü)
38	bi(bir)	5	gocaman(kocaman)	2	bebe(bebek)
29	aha(işte)	5	kapama(yemek)	2	çanak(popo)
28	he(evet)	5	kırkkova(tarla)	2	desdi(testi)
27	bacı	5	na(işte)	2	devrisi(ertesi)
27	heç(hiç)	5	gonuş(konuş)-	2	dimek(demek)
23	kondu(gecekondu)	5	yin(yen)-	2	dokurcun
22	hayıt	4	anacık(annecik)	2	düven(harman)
22	otobos(otobüs)	4	don(külot)	2	gabahat(kabahat)
21	şindi(şimdi)	4	dövme(ezme)	2	gara(kara)
21	tumafil(otomobil)	4	guş(kuş)	2	gardaş
19	datlı(tatlı)	4	nire(nere)	2	gardeş(kardeş)
16	gasaba(kasaba)	4	soğankaç(solungaç)	2	garşı(karşı)
16	get(git)-	4	yamaç(yakın)	2	gazan(kazan)
15	accık(azcık)	4	dep(tep)-	2	geçi(keçi)
15	işlik(kıyafet)	4	en(in)-	2	gine(yine)
15	gardaş	4	gaç(kaç)-	2	gücük(küçük)
15	yımırta(yumurta)	4	goş(koş)-	2	memişhane(tuvalet)
14	bekmez(pekmez)	3	karakuş+tatlısı	2	niden(neden)
13	böyük(büyük)	3	abe(abi)	2	şapkalı
13	fur(vur)-	3	arık	2	şavk(ışık)
11	gapı(kapı)	3	dibek	2	tevek
10	ahacık	3	essah(sahi)	2	teyip
10	gartal(kartal)	3	gaç(kaç)	2	tombalak(takla)
9	daş(taş)	3	gadayıf(kadayıf)	2	usul(sessiz)
9	çöh(çök)-	3	gafa(kafa)	2	vahlı(canlı)
9	yi(ye)-	3	gol(kol)	2	vaş
8	luna(lunapark)	3	hayma(çardak)	2	vuy
7	acık(azcık)	3	herif	2	zumzuk(yumruk)
7	ani	3	muştu(müjde)	2	bişir(pişir)-
7	beleş	3	tosbağa(kaplumbağa)	2	dinel(kalk)-
7	deyze(teyze)	3	töbe(tövbe)	2	gal(kal)-
7	eşşek(eşek)	3	yegenim	2	garış(karış)-
2	gey(giy)-	1	dayımgil	1	şıngır(madenipara)
2	gır(kır)-	1	depeüstü(tepeüstü)	1	şipadak(çabuk)
2	gonuşabil(konuşabil)-	1	desti(testi)	1	tahtabaşı(raf)
2	datlı(tatlı)+datlı(tatlı)1	1	eferin(aferin)	1	teyzemgil
1	accık+accık	1	eğme(gölgelik)	1	vapır(vapur)
1	aldı+kaçtı(oyun)	1	eyilik(iyilik)	1	vurmaç(oyun)
1	bi+dolu	1	gadar(kadar)	1	vüleh
1	bişi(bir+şey)	1	gapak(kapak)	1	yağız
1	çıtırık+çiçeği	1	garaltı(karaltı)	1	yağlıballı(çörek)
1	dağ+yemişi(incir)	1	gaş(kaş)	1	anna(anla)-
1	garıncalı+at(atlıkarınca)	1	gayfe(kahve)	1	çığna(çiğne)-
1	hemi+de	1	gayrı	1	çint(çitle)-
1	kelbaş+otu	1	gız(kız)	1	dad(tat)-
1	kervan+yürüsün(haydi)	1	golay(kolay)	1	dil-
1	acab(acaba)	1	gonuş(konuş)	1	gaybet(kaybet)-
1	acar(yeni)	1	goyun(kucak)	1	gıvır(kıvır)-
1	ahşı(aşçı)	1	göynek(gömlek)	1	gop(kop)-
1	alaf(saman)	1	gurban	1	venkle(bağır)-
1	apurtuman(apartman)	1	gurnazlık(kurnazlık)	1	yörüt(yürüt)-
1	barmak(parmak)	1	güçcücük(küçücük)	1	dekme(tekme)+vur-
1	battıçıktı(sukanalı)	1	güçcük(küçük)	1	gar(kar)

Toplam yöresel ifade sayısı: 2708, farklı yöresel ifade sayısı: 205

8. Ünlemler

Ökkeş serisinde yer alan ünlemler Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Ökkeş serisinde yer alan ünlemler

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
210	ha	11	vay	2	pişt
117	ah	10	bö	1	defol
106	yo	10	hı	1	efendi
75	a	10	ıh	1	gidi
73	be	10	yazık	1	höh
72	oh	9	ana	1	kız
68	e	9	eyvah	1	kişt
63	aman	9	ne	1	nerede
38	amanın	8	o	1	oha
35	yaşa	8	tüh	1	öf
30	vah	7	of	1	püh
27	maşallah	7	ya	1	tövbe
25	deh	5	hım	1	üf
24	ay	5	hu	1	yetişin
23	cık	5	uh	1	püh
22	eh	4	evladım		
20	hah	4	ho		
18	ühü	4	u		
16	keşke	3	bre		
22	anam	3	efendim		
13	uf	3	hayret		
13	yahu	3	höt		
11	hıh	3	kurban		
11	hiş	2	hoşt		
11	uy	2	oho		

Toplam ünlem sayısı: 1313, farklı ünlem sayısı: 66

9. Diğer Söz Varlığı Unsurları

Diğer söz varlığı unsurları Tablo 11'de gösterilmiştir. Diğer söz varlığı unsurlarını tekerlemeler, şarkılar, marşlar vb. ifadeler oluşturmaktadır.

Tablo 11. Diğer söz varlığı unsurları

Sıklık	Söz varlığı	Sıklık	Söz varlığı
3	gıt gıt gıdak vumur am sıcak	1	güneş ufuktan şimdi doğar
2	atımı bağladım iğde dalına benden selam söyleyin nazlı yarıma	1	hem kaynasın hem oynasın
2	gak gurubak gak gu rubak gak gurubak	1	kekliği düz ovada avlarlar
1	ben halayın başıyım ley ley incili küpe taşıyım ley ley	1	koyun gelir yata yata çamurlara bata bata gelin ayşe suya gitmiş yosunları tuta tuta
1	bindik bir alamete gidiyoruz kıyamete	1	kundurama kum doldu
1	dağ başını duman almış	1	leylek leylek havada yumurtası tavada
1	dağlardan geçerek l ale sümbül biçerek	1	şeytan aldı götürdü satamadan getirdi
1	dön baba dönelim hacılara gidelim	1	türküm doğruyum çalışkanım
1	eline sağlık başına ağlık bakmam ben alık alık	1	ya şundadır ya bunda helvacının damında
1	elma dersem çık ar nut dersem çıkma	1	ya ya ya şa şa şa
1	erkekseniz birer bir er gelin	1	yağmur götürür sel götürür
1	gidip de gelmemek var gelip de görmemek var	1	yürü yürü yol bitmez karakulak derim ses vermez

Toplam dsv. sayısı: 28, farklı dsv. sayısı: 24

10. Atasözleri

Ökkeş serisinde üç adet atasözü kullanılmıştır. Bunlardan bir tanesi iki kez kullanılmıştır. Bu nedenle ayrı bir tablo oluşturulmamıştır. Ökkeş serisinde bulunan atasözleri şu şekildedir:
Armudun iyisini ayılar yer (1) , Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur. (2)

Bir kitaptaki söz varlığı unsurlarının sıklıklarıyla beraber toplamı o kitabın toplam söz varlığını oluşturur. Aşağıda yer alan Tablo 12 incelendiğinde Ökkeş serisinin toplam söz varlığı sayısının 123.104 olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Ökkeş serisindeki toplam söz varlığı unsurları

Söz Varlığı Unsurları	Sıklık
Kelimeler	106.053
Özel isimler	8384
Yöresel İfadeler	2708
Deyimler	1972
Ünlemler	1313
İlişki sözler	1270
İkilemeler	1151
Yansıma İfadeler	222
Diğer Söz Varlıkları	28
Atasözleri	3
Toplam	**123104**

Toplam söz varlığı sayısı genel anlamda bilgiler verse de Ökkeş serisinin söz varlığı hakkında daha detaylı bir analiz yapabilmek için farklı söz varlığı sayısının da bilinmesi gerekmektedir. Farklı söz varlığı sayısı, bir kitapta yer alan birbirinden farklı söz varlığı unsurlarının toplamını ifade etmektedir.

Tablo 13. Ökkeş serisindeki farklı söz varlığı unsurları

Söz varlığı unsurları	Farklı Sayısı
Kelimeler	5101
Deyimler	736
İkileme	382
Özel isim	238
Yöresel	205
İlişki sözler	127
Yansıma	48
Ünlemler	66
Diğer Söz Varlıkları	24
Atasözü	2
Toplam	**6929**

Yukarıda yer alan Tablo 13 incelendiğinde Ökkeş serisindeki farklı söz varlığı sayısının 6.929 olduğu görülmektedir.

Tablo 15. Toplam ve farklı söz varlığı arasındaki sayısal karşılaştırma

	Toplam Söz Varlıkları	Farklı Söz Varlıkları	Kullanım oranı	Yüzdelik
Kelimeler	106.053	5101	20,79	4,81%
Özel isimler	8384	238	35,23	2,84%
Yöresel İfadeler	2708	205	13,21	7,57%
Deyimler	1972	736	2,68	37,32%
Ünlemler	1313	66	19,89	5,03%
İliÇki sözler	1270	127	10,00	10,00%
İkilemeler	1151	382	3,01	33,19%
Yansıma İfadeler	222	48	4,63	21,62%

Diğer Söz Varlıkları	28	24	1,17	85,71%
Atasözleri	3	2	1,50	66,67%

Tablo 14 incelendiğinde kelimelerin kitaplardaki kullanım oranının 20,79 olduğu görülmektedir. Bu veri kitaptaki bir kelimenin ortalama 20,79 defa tekrarlandığını göstermektedir.

SONUÇ

Ökkeş serisinin söz varlığından elde edilen bulgular şu başlıklar altında sonuca bağlanmıştır.

Muzaffer İzgü'nün Ökkeş Serisinde Türkçenin Söz Varlığından Yararlanma Biçimi

Ökkeş serisinin söz varlığında çocuk kitaplarında sık rastlanmayan bazı ifadeler yer almaktadır. *Mahsus, nitekim ne denli, boyuna, alabildiğine, ivedi, el(yabancı), muştu, yitir-* vb. ifadeler bunlara örnek verilebilir.

Ayrıca, Ökkeş serisinde yöresel ve konuşma diline ait ifadelere de rastlanmaktadır. Yazarın aşırıya kaçmadan kullandığı yöresel ifadeler, çocukların ana dillerindeki farklı söyleyişleri tanıması ve toplumdaki kültürel çeşitliliğin farkına varması yönünden olumlu değerlendirilebilir.

Ökkeş Serisinin, Söz Varlığı Unsurları Açısından Değerlendirilmesi

Ökkeş serisinin söz varlığının çok büyük bir kısmını tıpkı diğer kitapların söz varlığında olduğu gibi *kelimeler* oluşturmaktadır. 10 kitabın tamamı da farklı olay örgüsüne sahip olduğu için kitaplar *kavram isimleri* konusunda çeşitlilik göstermiştir. K*avram isimleri*, *farklı kelime sayısının* %49,3'ünü, *farklı söz varlığı* sayısının %36,3'ünü oluşturmaktadır. Ökkeş serisi, çocukların günlük hayatında karşılaşacakları kavramlara ait çokça *kelime* barındırmaktadır.

İsim soylu kelimelerden olan sıfat, zamir, zarf ve edatlar cümle kurulumu için yardımcı unsurlardır. *İsim soylu kelimeler*, iletişimdeki anlama ve anlatma süreçleri için büyük bir öneme sahiptir. Ökkeş serisindeki *isim soylu kelimeler* büyük ölçüde çeşitlilik göstermiştir. İ*sim soylu kelimeler*, *farklı kelime* sayısının %18,9'unu, *farklı söz varlığı* sayısının %13,9'unu oluşturmaktadır.

Fiiller, *farklı kelime* sayısının %31,7'sini, *farklı söz varlığı* sayısının %23,4'ünü oluşturmaktadır.

Deyimler, *farklı söz varlığının* %10,62'sini oluşturmaktadır. Ökkeş serisinde, çocukların neredeyse her durum ve olay karşısında kullanabilecekleri bir *deyim* bulunmaktadır. Bu da çocukların iletişimde kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlayacaktır.

İkilemeler, *farklı söz varlığının* %5,51'ini oluşturmaktadır. Ökkeş serisinde kullanılan bu ikilemelerin çocukların ifade gücünü zenginleştireceği söylenebilir.

Özel isimler, *farklı söz varlığı* unsurlarının %3,43'ünü oluşturmaktadır.

Ökkeş serisindeki *yöresel ifadeler*, *farklı söz varlığının* %2,96'sını oluşturmaktadır. Ökkeş serisinde *yöresel ifadelerin* sıkça kullanılmasının nedeni, kitaplardaki şahıs kadrosunun kitaplarda anlatılan yöre insanlarından oluşturulmuş olmasıdır. Ökkeş serisini okuyan çocuklar, bu ifadeler aracılığıyla farklı yörelere ait ağızları tanıyacak ve kültürel farkındalığa ulaşacaklardır.

Ökkeş serisinde günlük konuşma dilinden oldukça yararlanıldığı için kitaplarda kullanılan *ilişki sözler* çeşitlilik göstermektedir. Ökkeş serisindeki *ilişki sözler*, *toplam söz varlığının* %1,83'ünü oluşturmaktadır.

Yansıma sözcükleri, *farklı söz varlığının* %,0,69'unu oluşturmaktadır. Ökkeş serisi, yazarın dili

kullanma şekli ve olay örgüsünün çoğunlukla doğal çevrede geçmesinden dolayı *yansıma sözcükleri* açısından çeşitlilik göstermektedir. *Ünlemler*, *farklı söz varlığının* %0,95'ini oluşturmaktadır. Yazarın günlük konuşma dilini fazlaca kullanması ve serinin başkahramanı olan Ökkeş'in karşılaştığı durumlar karşısında kendince tepkiler vermesi, Ökkeş serisindeki *ünlemlerin* çeşitli olmasını sağlamıştır.

Ökkeş serisinde sadece 2 farklı *atasözü* kullanılmıştır. Bu nedenle, Ökkeş serisi *atasözü* kullanımı ve çeşitliliği açısından yeterli düzeyde değildir.

ÖNERİLER

- Çocuk kitaplarının içeriğinde, çocukların anlamını bilemeyeceği kelimeleri açıklayacak sözlüklere yer verilmelidir.
- Çocuk edebiyatında yazılan edebi eserlerde dilin güzelliklerinden olan deyimler, ikilemeler, ilişki sözler, atasözleri çocukların gelişim seviyelerine göre mutlaka yer almalıdır.
- Çocuk kitaplarında; kavramlara ait isimlerin, farklı alanlarda kullanılan terim ifadelerinin, cümle kurulumunda ifadeyi güçlendiren isim soylu kelimelerin yer alması çocukların kendini ifade etme becerisini geliştirecektir.
- Zengin bir söz varlığına sahip olan Ökkeş Serisi çocukların okuması için önerilebilecek eserlerdir.

KAYNAKÇA

1. Aksan, D. (2004). *Türkçenin sözvarlığı* (3. Baskı). Engin Yayınevi.
2. Aktaş, E. (2016). Okuma eğitimi açısından Sevim Ak"ın çocuk öykülerinde söz varlığı. *Milli Eğitim Dergisi, 45*(210), 539-562. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/210.pdf
3. Anaz, Z. (2018). *Mavisel Yener'in çocuk edebiyatı yapıtlarının dil özellikleri, söz varlığı, anlatım teknikleri ve dil yapı özellikleri bakımından incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.
4. Arısoy, E. (2014). *Ayla Çınaroğlu'nun çocuk romanlarında dilin kullanımı ve evrensel değerler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
5. Aslan, T. (2013). *7. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarındaki anlamını bilmedikleri kelimelerden hareketle söz varlığını geliştirmelerine yönelik bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
6. Aytan, T. (2016). Türk çocuk edebiyati üzerine bir söz varlığı çalışması: atasözleri. *Milli Eğitim Dergisi, 45*(210), 425-445. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/210.pdf
7. Baş, B. (2010). Söz varlığının oluşumu ve gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 137-159. https://dergipark.org.tr/en/pub/tubar/issue/16968/177227
8. Baş, B. (2016). Çocuk kitaplarında ortak söz varlığı unsurları üzerine bir değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi, 45*(210), 391-409. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/210.pdf
9. Bulundu, C. A. (2016). *Çocuk yazını ürünü olarak Özlem Aytek'in "zamanda yolculuk dizisi" üzerine bir derlem uygulaması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
10. Erkul, B. (2008). *İköğretim 8. sınıf Türkçe kitaplarındaki olaya dayalı metinlerin öğrencilerin söz varlığını geliştirmedeki etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
11. Fidan, Z. (2019). *Cahit Uçuk'un "Türk ikizleri" ve "gümüş kanat" çocuk romanlarının söz*

varlığı açısından değerlendirilmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
12. Keklik, S. (2009). *On bir yaşına kadar çocukta dil edinimi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
13. Pilav, S. (2008). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin söz varlığı üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
14. Şen, E. (2009). *1980'den günümüze çocuk edebiyatı alanında yazılmış yerli çocuk tiyatrosu metinlerinin söz varlığı üzerine bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
15. Türk Dil Kurumu (t.y.). *Güncel Türkçe Sözlük*. 14.05.2022 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden edinilmiştir.
16. Türkben, T. (2018). Söz varlığını belirlemeye ve geliştirmeye yönelik araştırmaların değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *22*(4), 993-1032. https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/403249
17. Yardelen, D. (2019). *Ceyhun Atuf Kansu'nun "balım kız dalım oğul" adlı eserinin söz varlığı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
18. Yıldırım Bilgen, D., ve Nurlu, M. (2017). Çocuk edebiyatı alanındaki eserlerin temel söz varlığına ilişkin karşılaştırmalı bir inceleme. *Turkish Studies, 12*(4), 585- 602. https://doi.org/10.7827/turkishstudies.11322

WORLD CHILDREN CONFERENCE-V
June 07-09, 2024 / Hakkari, Türkiye

SHERMAN ALEXI'NİN *FLIGHT* ROMANINDA POSTMODERN ÇOCUK VE GEÇİŞ TÖRENİ OLARAK SUÇ

THE POSTMODERN CHILD AND CRIME AS A RITE OF PASSAGE IN SHERMAN ALEXIE'S NOVEL *FLIGHT*

Assist, Prof. Dr. Dilek ÜNÜGÜR ÇALIŞKAN

A. U., Faculty of Education, English Language Education, Anadolu University, Yunus Emre Campus, Eskişehir, Türkiye

ORCID No: https://orcid.org/0000-0002-1354-0677

Özet

Bu çalışmanın amacı, çocukluktan mahrum kalan postmodern gençliğin trajik durumunu, geçiş töreninin gerekliliğini, kimlik oluşturmanın zorluklarını, alkol ve suça başvurmanın onları Kızılderili kimliğinin ve kültürünün ayrılmaz bir parçası haline getirmesini araştırmaktır. Kızılderili yazar Sherman Alexie'nin 2007 yılında yayınlanan romanı *Flight*, postmodern çocuk imajını yansıtan on beş yaşındaki şiddet yanlısı Zits' i sunar. Yetim olan Zits, yetişkinliğin yükünü sırtında taşır ve birbiri ardına yerleştirildiği koruyucu ailelerde istismara uğrar ve bu yüzden hayattan keyif alamaz. Zamanının büyük bir kısmını televizyon izleyerek ve kitap okuyarak geçiren Zits, gerçek ile yanılsama arasındaki ayrımı yapamaz. Beden algısı bozulmuştur ve hayatından memnun değildir. Tek arkadaşı Adalet adında bir yetişkindir.Adalet onu suç ve silahla tanıştırır ve tarihte Kızılderililere karşı işlenmiş suçların intikamını alması için Seattle' ın merkezindeki bir bankaya ateş açmasını söyler. Bankada ateş açtığı sırada güvenlik tarafından başından vurulan Zits, kendisini geçmişte bulur ve bir zaman yolcusuna dönüşür. Zits gözlerini her kapattığında, farklı bir bedende, farklı bir tarihsel döneme uyanır. Artık reşit olmak için kendini incelemeye, nesiller arası kimlik sorunlarını sorgulamaya, affetmeyi, kırılganlığı karşı dayanıklılığı öğrenmeye ve arada kalmışlığı keşfetmek için Hilebaz vari hikayeler anlatmak üzere yolculuklar yapar.

Anahtar Kelimeler: Postmodern çocuk, Suç, Geçiş Töreni, Hilebaz, Hikaye anlatımı

Abstract

This paper will explore the tragic condition of the postmodern youth bereft of childhood and the benefits of the rite of passage, the difficulty in identity-making, and resorting to alcohol and crime, making them the undeniable part of Native American identity and culture. The Native American writer Sherman Alexie's novel *Flight* (2007) presents the fifteen-year-old violent Zits reflecting the image of the postmodern child. As an orphan, Zits carries the burden of adulthood and cannot enjoy life because he is placed in one foster family after another and becomes neglected and abused. Zits is unhappy and spends much of his time watching the TV and reading books. Unable to draw the line between reality and illusion, he suffers from extreme loneliness. Dissatisfied with his body image and life, he resorts to violence, murder, and crime after he meets his only friend, Justice. Justice provides Zits with guns and tells him to open fire in a bank in central Seattle to make the White people pay for the crimes they committed against Native Americans in history. After the security shoots him in the head, Zits finds himself in the past and becomes a time traveler. Each time when he shuts his eyes, he awakens in a different body, in a different historical period, to provide a platform for self-examination for coming of age, exploring cross-generational identity issues, forgiveness, vulnerability, and in-betweenness via the traditional trickster figure and storytelling.

Keywords: Postmodern child, Crime, Rite of Passage, Trickster, Storytelling

DİL EDİNİMİ KAPSAMINDA MASAL DİL DEĞERLENDİRMESİ

A FAIRY TALE LANGUAGE ASSESSMENT IN THE CONTEXT OF LANGUAGE

Esra KARABACAK
Yakın Doğu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Lefkoşa, KKTC
https://orcid.org/0000-0002-6096-1677

Özet

Çocuklar dil edinimine yatkın olarak dili kullanmayı sağlayacak, genetik olarak önceden belirlenmiş bir yapıya sahiptirler. Ancak, dil gelişimi için biyolojik bir eğilim sahibi olmak, dil edinimde çevresel faktörlerin önemli rol oynamadığı anlamına gelmez. Çocuğun dil ile ilgili herhangi bir probleminin çözümünde dil edinimi için hazırlanan öğretim materyallerinin etkili ve verimli olabilmesi, dil eğitimi üzerine yapılan bilimsel çalışmaların sürekli takibi ile mümkün olmaktadır. Masallar, çocuk düzeyine uygun bir dille kaleme alınmış metinlerdir. Masal metinlerinin alıcısı çocuktur. Fakat bu metinleri çocuklar dışında hiç kimsenin okumayacağı anlaşılmamalıdır. Nitelikli bir çocuk edebiyatı ürününden yetişkinler de zevk alır. Metinlerde önemli olan dilin güzel kullanılması, işlenen konunun çocuğun okuma, yazma, anlama, konuşma özelliklerine uygun olması, kurgunun çekiciliğidir.

Çalışmanın amacı, çocuklarda dil edinimi ve masal kavramlarının tanıtılması; çocuk edebiyatı kapsamında, dil edinimi sürecinde masal yardımıyla metin kavramını edinmek, tutum geliştirmek ve çocukların sosyalleşmesinde dilin oynadığı rolün belirlenmesini masal örnekleriyle tamamlamaktır.

Çalışmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemi olarak, Yakın Doğu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı ve Türkçe Öğretmenliği Bölümü öğrencileriyle yapılan uygulamalar sonucunda elde edilen verilerle dil edinimi ve masal ilişkisi üzerine tespitlerde bulunmak şeklinde düzenlenmiştir.

Çalışmanın sonucunda masalların da öncelikle okulöncesi dönemde sözel edinim döneminde- çocuğun anadilini edinmesindeki rolü, anadilinin kavranmasına, gelişmesine hizmeti, anadilinin kelimelerini, kullanış biçimlerini kolaylıkla kavramağa ve çocuk, bir gün doğrudan doğruya, istediği zaman, kolayca okuyabilmek üzere- okuma heves ve isteğini duymağa başlayarak masalın aynı zamanda çeşitli faydalar sağlayan bir eğitim aracı olduğu, masalın çocuk için bir gereksinim olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Masal, dil edinimi, çocuk edebiyatı

Abstract

Children are born with a genetically predetermined structure that predisposes them to language acquisition. However, while biological tendencies for language development are inherent, environmental factors also play an important role in language acquisition. In the solution of any language-related problem of the child, the teaching materials prepared for language acquisition can be effective and efficient, provided that they are based on scientific studies on language education. Fairy tales are texts written in a language suitable for the level of children. The intended recipient of fairy tale texts is the child. However, it should not be assumed that only children will read these texts. Adults also appreciate quality children's literature. What is important in the texts is the beautiful use of language, the suitability of the subject matter to the child's reading, writing, understanding and speaking characteristics, and the attractiveness of the fiction.

The objective of this study is to introduce the concepts of language acquisition and fairy tales in children. In the context of children's literature, the aim is to gain an understanding of the concept of text through the use of fairy tales in the process of language acquisition. Additionally, the study seeks to develop attitudes and to determine the role of language in the socialisation of children, with the use of fairy tale examples.

The study employs a qualitative research methodology, with the aim of determining the relationship between language acquisition and fairy tales. The data was collected through the implementation of a series of activities with students from the Near East University Turkish Language and Literature and Turkish Language Teaching Departments.

The study revealed that fairy tales play an important role in the acquisition of the child's mother tongue during the verbal acquisition period in the preschool period. They serve to enhance the child's comprehension and development of the mother tongue, facilitate the easy comprehension of words and usage forms of the mother tongue, and The child's enthusiasm and desire to read independently at a later stage in their development, when they are ready, has been identified as a key factor in the success of fairy tales as an educational tool. Fairy tales provide a variety of benefits and are a necessity for the child.

Keywords: The study of fairy tales, language acquisition, and children's literature.

EXPLORING PRE-SCHOOL TEACHER CANDIDATES' SELECTION OF CHILDREN'S BOOKS ON SENSITIVE TOPICS: IMPLICATIONS FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION

Vahide YİĞİT GENÇTEN

Adıyaman University, Pre-school Teaching Department, Adıyaman, Türkiye

Rabia ÖZEN UYAR

Adıyaman University, Pre-school Teaching Department, Adıyaman, Türkiye

Abstract

Addressing sensitive topics in early childhood is essential for fostering a sense of inclusivity, empathy, and understanding among young children, helping them to navigate and appreciate the diverse world around them. In this study, we aim to explore the selection preferences of pre-school teacher candidates regarding children's books on sensitive topics. A bookshelf stocked with 35 books covering themes such as divorce, gender, multiculturalism, diseases, refugees, and single-parent families was made available to the candidates during their internships in pre-school classrooms with children aged 3-6 years. The objective of this study was to understand which topics the candidates preferred and the potential implications for early childhood education. Data was collected on the frequency and context of book selections during the 11-week internships of 26 volunteered pre-school candidates in 6 different schools. We analyzed the selected books using content analysis. Findings indicate a varied interest in topics: 4 books on divorce, 9 on gender representations, 2 on refugees, 1 on single dads, and 2 on diversity, with no selections on disease or death. These preferences and aversions reflect broader societal attitudes and the personal comfort levels of the teacher candidates. These insights are critical for developing training programs that better prepare future educators to address and integrate sensitive topics in early childhood education, fostering inclusive and empathetic learning environments.

Keywords: Children’s Literature, Pre-school Education, Sensitive Topics, Pre-School Teacher Candidates

THE OTHER SIDE OF THE STORY: RETELLING FAIRY TALES IN CHILDREN'S LITERATURE

Meryem ODABAŞI

Atatürk University, School of Foreign Languages, Erzurum, Turkiye

Alper TULGAR

Atatürk University, School of Foreign Languages, Erzurum, Turkiye

Abstract

Being didactic by nature, fairy tales aim to convey the moral values and teachings to their audience no matter in what society they are written. Since the beginning they have been considered as the reflections of experiences of individuals and also society. Although they mirror the experiences in a particular culture, their universal themes make them go beyond their culture and get engaged with other cultures. What makes fairy tales timeless is their theme that is mostly about common universal issues and problems of human beings, and the enchantment they give to children by presenting an adventurous spirit, magic, fantastic elements, humour and poetic justice. In postmodern literature retelling and reconstructing the earlier literary works is a common practice, hence the writers use some techniques such as "reworking, translation, adaptation, displacement, imitation, forgery, plagiarism, parody, pastiche" (Connor, 1996, p. 166). Depending on the idea that there is no universal truth and celebrating diversity and plurality, postmodern literary works challenge the omniscient narrator voice in fairy tales. To look at reality from different points of view has become popular in this postmodern world by giving voice to multiple narratives in the story, which enables readers to perceive the same plot, event or characters in varying ways. In this study, it is pivotally aimed to examine the retellings of classic fairy tales that were written from the villains' point of view but not the protagonists' in terms of postmodern literature. *Another other side of the story*: *Fairy tales with a twist* by Nancy Loewen consists of five famous classic fairy tales retold from the different point of views in order to give voice to the other characters who have been described as evil so far. This collection of reconstructed fairy tales which are considered as subverted versions of classic fairy tales will be examined in terms of narrator's point of view in postmodern children's literature.

Key Words: children's literature, fairy tales, postmodern literature, point of view, Nancy Loewen

SON EVREDEKİ ÇOCUK HASTALAR İÇİN HOSPİZ VE BAHÇE TERAPİSİ

HOSPICE AND HORTICULTURAL THERAPY FOR TERMINALLY ILL PAEDIATRIC PATIENTS

Dr. Öğretim Üyesi Nuray Demirci GÜNGÖRDÜ

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Rize – Türkiye; ORCID No: 0000-0002-4471-6081

Dr. Özgür DEMİRCİ

Peyzaj Mimarı, Trabzon – Türkiye; ORCID No: 0000-0002-1081-2892

Özet:

Kronik seyirli ve prognozu ümitsiz bir hastalık neticesinde hastalığının son evresinde olduğu düşünülen hastaların ve onların ailelerinin yönetimi birçok ülkede hospiz kurumları tarafından yürütülmektedir. Ülkemizde hospiz yapılanması henüz mevcut olmamakla birlikte böyle bir bakım sistemine gereklilik olduğu açıktır.

Farklı bir bakım anlayışına sahip hospiz bakımında, beklenen yaşam süresinin 6 aydan az kaldığı öngörülen hasta ve aileler için semptom kontrolünden yas terapisine kadar uzanan çok boyutlu, interprofesyonel bir bakım sunulmaktadır. Birçok ülkede erişkin hastalar gibi adölesan ve çocuklar için tasarlanmış hospizler bulunmaktadır. Kompleks yapılar olan hospizlerde tıbbi uygulama ve bakımın yanı sıra ilaç dışı uygulamalar ile hastanın ağrı, acı ve ızdırabı hafifletilerek rahatlatılması hedeflenmektedir. Hospizlerde uygulanan ilaç dışı yöntemlerden bir tanesi de bir dış mekan terapisi olan hortikültürel terapidir. Kısa tanımı ile hortikültürel terapi, bitki ve doğa ile tedavi olma, iyi olma durumudur. Hortikültürel terapi bağlamında tasarlanan hospiz bahçelerinde çocuklar ve aileleri için keyifli zamanların geçirildiği alanlar oluşturulur. Hospizde takip edilen çocukların ve ailelerinin çok özel fiziksel ve duyusal ihtiyaçları vardır. Bahçeler onlar için bir görüntü, ses ve koku cümbüşüdür. Bu bağlamda hospiz bahçesi tasarlanırken özellikle parlak ve renkli olan veya hoş kokularıyla bilinen çiçeklerden, bitkilerden ve ağaçlardan en iyi şekilde yararlanılabilir. Hospiz bahçesinde kuşları izlemek ve dinlemek, yağmurdan sonra nemli toprağı koklamak, ağaç ve bitkilerin farklı dokularına dokunmak çocuklar ve aileleri için rahatlatıcı olacaktır. Bildirimizde hastalığının son evresinde olduğu düşünülen çocuk hastaların ve onların aileleri için hospiz bahçelerinin tasarımına, rahatlatıcı ve iyileştirici rolüne vurgu yapılarak, hospiz bakım sisteminin ülkemizde planlanması yönünde önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, hospiz, palyatif bakım, hortikültürel terapi, hospiz bahçesi, tasarım.

Abstract:

The management of patients and their families who are considered to be in the last stage of their disease as a result of a chronic disease with a hopeless prognosis is carried out by hospice institutions in many countries. Although hospice organisation is not yet available in our country, it is clear that there is a need for such a care system.

In hospice care, which has a different understanding of care, a multidimensional, interprofessional care ranging from symptom control to grief therapy is provided for patients and families whose life expectancy is predicted to be less than 6 months. In many countries, there are hospices designed for adolescents and children as well as adult patients. In hospices, which are complex structures, it is

aimed to relieve the pain, pain and suffering of the patient by alleviating the pain, pain and suffering of the patient with non-pharmaceutical applications as well as medical practice and care. One of the non-pharmaceutical methods applied in hospices is horticultural therapy, which is an outdoor therapy. In short, horticultural therapy is the state of being cured and well-being with plants and nature. In hospice gardens designed in the context of horticultural therapy, areas where pleasant times are spent for children and their families are created. Children and their families who are followed in hospice have very special physical and sensory needs. Gardens are a feast of sight, sound and smell for them. In this context, the hospice garden can be designed to make the best use of flowers, plants and trees, especially those that are bright and colourful or known for their fragrance. Watching and listening to birds in the hospice garden, smelling the moist soil after the rain, touching the different textures of trees and plants will be relaxing for children and their families. In our report, the design, relaxing and healing role of hospice gardens for paediatric patients who are considered to be in the last stage of their illness and their families will be emphasised and suggestions will be made for the planning of the hospice care system in our country.

Keywords: Children, hospice, palliative care, horticultural therapy, hospice garden, design

ÇOCUKLARDA KALITSAL METABOLİK HASTALIKLARIN BULGULARI: ZELLWEGER SENDROMU

FINDINGS OF INHERITED METABOLIC DISEASES IN CHILDREN: ZELLWEGER SYNDROME

Dr. Öğr. Üy. Fatih KURT

Orcid No: 0000-0003-1975-6492

Özet

Kalıtsal metabolik hastalıklar en az bir biyokimyasal yolda bozulma ile karakterizedir. Bu hastalıkların bir ebeveynden geçmiş olsun veya yeni ortaya çıkmış olsun tanımlanmış birincil genetik bir temeli vardır. Kalıtsal metabolik hastalıkların sayısı 1000 den fazladır ve genel küresel prevelansı 100000 canlı doğumda yaklaşık 50,9 olduğu tahmin edilmektedir. Hareket bozuklukları, myopatiler, dermatozlar, karaciğer yetmezliği, psikiyatrik bozukluklar, serebral palsi, kardiyovasküler hastalıklar, nörolojik bozukluklar, solunum sistemi bozuklukları, böbrek hastalıkları, gastrointestinal semptomlar, işitme bozuklukları, immünolojik defektler, neoplaziler çocukluk çağında kalıtsal metabolik hastalıkların bulgusu olabilir.

Olgu sunumu: 10 günlük bebek tarafımıza beslenememe, beslenirken morarma ve az hareket etme nedeniyle getirildi. Annesi bebeğin doğduğundan beri iyi ememediğini, yavaş ağladığını ve az hareket ettiğini ifade ediyor. Soygeçmişinde ailenin ilk bebeği intrauterin dönemde 20 haftalık iken exitus olduğu, anne ve babanın dayı-hala çocukları olduğu öğrenildi. Hastanın yapılan fizik muayenesinde dismorfik yüz bulguları saptandı. Hasta nörolojik muayenede hipotonikti ve yenidoğan refleksleri alınamadı. Alınan kanlarında karaciğer fonksiyon testlerinden AST: 262 ıu/L, ALT: 146 ıu/L, GGT: 80 ıu/L, PT: 28 sn, aPTT: 95 sn, INR: 2,3, T.dil: 16,3 mg/dl, D.bil: 6,8 mg/dl saptandı. Hastaya K vitamini yapılmasına aPTT değerinde düşme olmadı. Beyin MR'ında pakigri, perisilvian polimikrogiry, korpus kallosum agenezisi saptandı. C26 (Heksakosanoik asit) düzeyi artmış, C22 (Dokosanoik asit) düzeyi azalmış, C26/C22 ve C24/C22 oranının arttığı saptandı. Yapılan genetik incelemede PEX1 geninde c.1804-2A>G ve PEX1 geni Ekzon 23'de c.2693_3696delGTCA(p.Gln1231Hisfs)rs769836601 Otozomal Resesif (OR) geçişli Class 2 mutasyonları saptandı ve Zellweger Sendromu tanısı kondu. Hasta yaşamının 6. ayında exitus oldu.

Anahtar Kelimeler: Zellweger sendromu, Kalıtsal, Metabolik hastalık, PEX1 geni

Abstract

Inherited metabolic disorders are characterized by disruption in at least one biochemical pathway. These disorders have a defined primary genetic basis, whether inherited from a parent or newly occurring. There are over 1000 inherited metabolic disorders, with estimated global prevalence of approximately 50.9 per 100,000 live births. In childhood, signs of inherited metabolic disorders can include movement disorders, myopathies, dermatoses, liver failure, psychiatric disorders, cardiovascular diseases, cerebral palsy, neurological disorders, respiratory system disorders, kidney diseases, gastrointestinal symptoms, hearing impairments, immunological defects, and neoplasms.

Case Report: A 10-day-old male infant was referred to us due to feeding difficulties, cyanosis during feeding, and decreased activity. The mother reports that since birth, the baby has not been feeding well, cries slowly, and moves less. In the family history, it was learned that the parents are cousins, and the family's first child died at 20 weeks of intrauterine life. On physical examination, dysmorphic

facial features were noted. The patient was hypotonic on neurological examination, and newborn reflexes could not be elicited. In the blood tests AST: 262 IU/L, ALT: 146 IU/L, GGT: 80 IU/L, PT: 28 sec, aPTT: 95 sec, INR: 2.3, Total bilirubin: 16.3 mg/dL, Direct bilirubin: 6.8 mg/dL. Despite administering vitamin K to the patient, there was no improvement in the aPTT value. Brain MRI revealed pachygyria, perisylvian polymicrogyria, and agenesis of the corpus callosum. The C26 (Hexacosanoic acid) level was elevated, C22 (Docosanoic acid) level was decreased, and an increase in the C26/C22 and C24/C22 ratios was noted. In the genetic examination, autosomal recessive (OR) Class 2 mutations c.1804-2A>G in the PEX1 gene and c.2693_3696delGTCA(p.Gln1231Hisfs)rs769836601 in Exon 23 of the PEX1 gene were detected and Zellweger Syndrome was diagnosed. Unfortunately, the patient passed away at 6 months of age.

Key words: Zellweger syndrome, Inherited, Metabolic disease, PEX1 gene

ÇOCUKLUK ÇAĞINDA NEFROLİTAZİS VE PRİMER HİPEROKSALÜRİ TİP 1

NEPHROLITHIASIS IN CHILDHOOD AND PRIMARY HYPEROXALURIA TYPE 1

Dr.Öğr. Üy. Fatih KURT
Orcid No: 0000-0003-1975-6492

Özet

Böbrek taşları yüzyıllardır insanların önemli sağlık sorunlarından olmasına rağmen nedeni tam olarak saptanamamıştır. Irk, sosyoekonomik durum, beslenme alışkanlığı, coğrafi bölge gibi birçok faktör böbrek taşı görülme sıklığını ve kimyasal birleşimini etkiler.

Hematüri ile birlikte yan ağrısı veya karın ağrısı semptomları görülür. Çocuklarda böbrek taşı hastalığında yetişkinlerden farklı olarak sıklıkla altta yatan metabolik bir bozukluk vardır. Ancak %50 vakada alttaki metabolik bozukluğun nedeni saptanamaz. En sık saptanan metabolik bozukluklar hiperkalsiüri, hipositratüri ve hiperoksalüridir. Primer hiperoksalüri de endojen oksalat yapımında artışa bağlı ortaya çıkan otozomal resesif geçişli nadir bir hastalıktır. En yaygın tipi olan Primer Hiperoksalüri Tip 1'de Alanin Glioksalat Aminotransferaz (AGT) eksikliğine bağlı meydana gelir. Bu enzim AGXT geni tarafından kodlanmaktadır. Bu enzim fonksiyon görmediğinde endojen glioksalat miktarı artar. İdrarla atılan kalsiyum oksalat miktarı da artarak tekrarlayan idrar yolu enfeksiyonlarından, nefrokalsinozis, nefrolitazis, kronik böbrek yetmezliği ve son dönem böbrek hastalığına varan klinik tablolara neden olur. Kalsiyum oksalat yükü idrarla atılım kapasitesini aştığında çeşitli organ sistemlerinde birikerek sistemik oksaloza neden olur.

Olgu Sunumu

10 yaşında erkek hasta yaklaşık 2 aydır idrar yaparken zorlanma ve sağ yan ağrısı şikayeti ile getirildi. 1 yıl önce böbrek taşı nedenli nefrolitotomi operasyonu olmuş. Ailede dedede, babada, kuzenlerde böbrek taşı, teyzede kronik böbrek yetmezliği öyküsü olduğu ve anne- baba arasında akrabalık olduğu öğrenildi. Hastanın yapılan fizik muayenesi doğal. Hastanın yapılan üriner sistem ultrasonografide sağ böbrekte büyüğü pelviste 12 mm boyutunda multipl kalkül izlendiği ve mesane lümeninde 12 mm kalkül izlendiği öğrenildi. Hastanın yapılan taş analizinde kalsiyum oksalat taşı olduğu öğrenildi. Aile öyküsü ve taş analizi dikkate alınarak primer hiperoksalüri öntanısıyla yapılan gen analizinde AGXT geni ekzon 5'te c.557C>T(p.Ala186Val) (rs117195882) ve AGXT geni Ekzon 5'te c.590G>A (p.R197Q) (rs346641134) kompound heterozigot mutasyon saptanmış ve hastaya Primer Hiperoksalüri Tip 1 tanısı konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hiperoksalüri, Nefrolitiazis, AGXT

Abstract

Nephrolithiasis have been significant health issues for centuries, yet their exact cause has not been fully determined. Factors such as race, socioeconomic status, dietary habits, and geographic region influence the frequency and chemical composition of kidney stones. Symptoms of flank or abdominal pain are often accompanied by hematuria. Unlike in adults, kidney stone disease in children commonly involves an underlying metabolic disorder. However, the cause of the underlying metabolic disorder cannot be identified in 50% of cases. The most frequently identified metabolic disorders are hypercalciuria, hypocitraturia, and hyperoxaluria. Primary hyperoxaluria is a rare autosomal recessive disorder characterized by increase in endogenous oxalate production. The most common type, Primary

Hyperoxaluria Type 1, occurs as a result of deficiency in alanine-glyoxylate aminotransferase (AGT). This enzyme is encoded by the AGXT gene. When this enzyme isn't functioning, the endogenous glyoxylate levels increase. The increased excretion of calcium oxalate in urine leads to clinical conditions ranging from recurrent urinary tract infections, nephrocalcinosis, nephrolithiasis, chronic kidney failure, to end-stage kidney disease. When the excretion capacity of calcium oxalate exceeds, it accumulates in various organ systems, leading to systemic oxalosis.

Case Report

A 10-year-old boy presented with 2-month complaints of difficulty urinating and right-sided abdominal pain. He had a nephrolithotomy for kidney stones a year prior. Family history revealed kidney stones in relatives and chronic kidney failure in an aunt, with parental consanguinity. Physical examination was unremarkable. Ultrasound showed multiple 12 mm calculi in the right kidney pelvis and bladder. Stone analysis confirmed calcium oxalate stones. Considering the family history and stone analysis, genetic analysis was performed with provisional diagnosis of primary hyperoxaluria. Compound heterozygous mutations were detected in the AGXT gene, including c.557C>T (p.Ala186Val) (rs117195882) in exon 5 and c.590G>A (p.R197Q) (rs346641134) in exon 5. The patient was diagnosed with Primary Hyperoxaluria Type 1.

Key Words: Hyperoxaluria, Nephrolithiasis, AGXT

ÇOCUK VE GENÇ İŞÇİLERİN MARUZ KALDIĞI ETKENLER NEDENİYLE ORTAYA ÇIKABİLECEK SAĞLIK SORUNLARI

HEALTH PROBLEMS THAT MAY ARISE DUE TO FACTORS TO CHILDREN AND YOUNG WORKERS

Gökhan BİÇİM

Öğretim görevlisi, İstanbul Kent Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Temel Bilimler Bölümü-Biyokimya İstanbul-Türkiye.

ORCID No: https://orcid.org/0000-0002-5128-1717

Halime Yegane GÜVEN

Prof. Dr. İstanbul Kent Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Temel Bilimler Bölümü-Biyokimya İstanbul-Türkiye.

ORCID No: https://orcid.org/0000-0003-4718-927X

Özet

"Çocuk işçiliği" çoğu kez çocukları, çocukluklarını yaşamaktan alıkoyan, potansiyellerini ve saygınlıklarını eksilten, fiziksel ve zihinsel gelişimleri açısından zararlı işler olarak tanımlanır ve okullarından ayrılmalarına yol açar. En iyi ihtimalle çocukların okullarıyla birlikte yürütmek zorunda oldukları ağır işlerdir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 12 Haziran tarihini "Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü" olarak kabul etmiştir.

Örgütün 2020 yılına ait son verilerine göre dünyada 63 milyonu kız, 97 milyonu erkek çocuğu olmak üzere toplam 160 milyon çocuk, diğer bir deyişle her 10 çocuktan biri, çocuk işçi olarak çalışmaktadır. Bu çocukların yaklaşık yarısı ise sağlıklarını ve gelişimlerini etkileyen "tehlikeli işlerde" çalışmakta olup, sayıları 79 milyonu bulmaktadır.

Birçok ülke gençler için istihdam, eğitim, öğretim, beceri geliştirme ve iş yaratma konularında önemli yatırımlar yapmaktadır. Bu programlara iş sağlığı ve güvenliğini (İSG) dahil etmek son derece önemlidir. Bu konuda ciddi adımlar atmak hem genç işçilerin sağlık ve güvenliğinin iyileştirilmesi hem de tehlikeli çocuk işçiliği yapan çocukların sayısının azaltılması için gereklidir. Bunu yapabilmek için, 15 ila 24 yaş arasındaki genç işçilerin karşı karşıya kaldığı sağlık ve güvenlik risk faktörlerini anlamak ve ele almak gerekmektedir.

Sağlıkla ilgili risk faktörleri; biyolojik, kimyasal ve ergonomik tehlikelerdir.

Tarım (hayvanlarla temas), gıda işleme ve restoranlar (gıdayla temas), sağlık hizmetleri (insanlarla, kan ve diğer vücut sıvılarıyla temas) ve çöp/atık yönetimi gibi ekonomik sektörlerde yaygın olarak görülen biyolojik tehlikeler, hastalık yapıcı etkenlere maruz kalmaktır.

Tarımda pestisitler ve gübreler, imalatta boyalar ve solventler; inşaatta asbest, silika, tiner, yapıştırıcılar, kaynak dumanları ve hizmet sektöründe temizlik malzemeleri, kimyasal tehlikeler arasında sayılabilir.

Ergonomik tehlikeler ise, ağır yüklerin taşınması; hızlı veya tekrarlanan hareketler, uygunsuz vücut duruşuna neden olan kötü tasarlanmış makinelerdir.

Bütün bu sayılan nedenlerle; çeşitli iş kollarında, çocuk işçi sayısı azaltılmalı, 18 yaş altı çocuk işçi çalıştırılmasında özel koruma kurallarına uyulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: çocuk işçi, genç işçi, sağlık sorunları

Abstract

"Child labour" is often defined as work that deprives children of their childhood, diminishes their potential and dignity, is harmful to their physical and mental development, and leads to dropping out of school. At best, it is heavy work that children have to carry out in conjunction with school. The International Labour Organization (ILO) has adopted 12 June as the "World Day for the Elimination of Child Labour".

According to the latest data of the organisation for 2020, a total of 160 million children, 63 million girls and 97 million boys, in other words, one in every 10 children, are working as child labourers. Approximately half of these children work in "hazardous work" affecting their health and development, and their number reaches 79 million.

Many countries make significant investments in employment, education, training, skills development and job creation for young people. It is crucial to include occupational health and safety (OHS) in these programmes. Taking serious steps in this area is essential both to improve the health and safety of young workers and to reduce the number of children engaged in hazardous child labour. In order to do so, it is necessary to understand and address the health and safety risk factors facing young workers between the ages of 15 and 24.

Health-related risk factors are biological, chemical and ergonomic hazards.

Biological hazards, which are common in economic sectors such as agriculture (contact with animals), food processing and restaurants (contact with food), health care (contact with people, blood and other body fluids) and waste management, are exposure to disease-causing agents.

Chemical hazards include pesticides and fertilisers in agriculture, paints and solvents in manufacturing, asbestos, silica, thinners, adhesives, welding fumes in construction and cleaning materials in the service sector.

Ergonomic hazards are transporting heavy loads, fast or repetitive movements, poorly designed machines that cause inappropriate body posture.

For all these reasons, the number of child labour should be reduced in various business lines and special protection rules should be followed in the employment of child labour under the age of 18.

Key Words: child labor, young labor, health problems

PREMATÜRE BEBEKLERDE OKSİDATİF STRESİN NEDENLERİ, BİYOBELİRTEÇLERİ, NEDEN OLDUĞU HASTALIKLAR VE TEDAVİ YAKLAŞIMLARI

CAUSES OF OXIDATIVE STRESS IN PREMATURE BABIES, BIOMARKERS, DISEASES CAUSED AND TREATMENT APPROACHES

Dr. Derya ÇAY DEMİR

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Fakültesi, Kimya/Biyokimya, Van, Türkiye.

ORCID: 0000-0001-7271-9581

Özet

Oksidan antioksidan dengenin oksidanlardan yana bozulmasıyla oluşan oksidatif stres, DNA, protein, lipid gibi önemli biyomoleküllere zarar verir. Oksidatif stresle mücadele için geliştirilen antioksidan savunma, erken doğmuş bebeklerde zayıftır. Bunun nedeni antioksidan kapasitedeki yükselmenin ekstrauterin hayata geçişe hazırlık olarak gebeliğin sonunda meydana gelmesidir. Dolayısıyla erken doğmuş bebekler, şayet oksijen desteği de almışsa neonatal oksidatif strese karşı daha duyarlı olmaktadır. Prematüre bebeklerde oksidatif stres biyobelirteçleri, reaktif oksijen türlerinin zarar verdiği biyomoleküllere göre değişir. Bu anlamda en çok çalışılan oksidatif stres biyobelirteçleri lipid peroksidasyon ürünleri olan malondialdehit ve 4-hidroksinonenal, fosfolipid peroksidasyon ürünleri olan izoprostanlardan özellikle 8-izo-prostaglandinler F2a, protein modifikasyon ürünleri olan protein karbonil ürünleri ve gelişmiş protein oksidasyon ürünleri (AOPP), protein nitrasyonu sonucu oluşan peroksinitröz asit veya 3-nitrotirozin, DNA hasarı ürünleri olan 8-hidrodesoksiguanozin (8-OHdG) şeklinde sıralanabilir.

Yenidoğanın oksidatif hastalıkları olarak tanımlanan hastalıklar; prematüre retinopatisi (ROP), bronkopulmoner displazi (BPD), periventriküler lökomalazi, intra ve periventriküler kanamalar, nekrotizan enterokolit ve hipoksik-iskemik ensefalopati olarak sıralanabilir. Oksidatif stresi tamamen önlemek mümkün olmasa da veya yol açtığı hastalıklarla mücadeledeki tedavi yaklaşımları konusunda kesin bir yargı belirtmek doğru olmasa da çeşitli terapötik yaklaşımlar içinde en önemlisinin anne sütü olduğu söylenebilir. Bununla birlikte antioksidan vitaminler, melatonin ve antioksidan enzimler de terapötik yaklaşımlar noktasında çalışılan ve tartışılan tedavi yöntemlerindendir.

Bu çalışmada prematüre bebeklerde oksidatif stresin nedenleri, özellikleri ve destekleyen durumlar, oksidatif stres biyobelirteçlerinden en çok çalışılan belirteçler, neden olduğu hastalıklar ve bu hastalıklara karşı tedavi yaklaşımları tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Prematüre bebekler, oksidatif stres hastalıkları, biyobelirteçler

Abstract

Oxidative stress, which occurs when the oxidant-antioxidant balance is disrupted in favor of oxidants, damages essential biomolecules such as DNA, protein, and lipid. Antioxidant defenses developed to combat oxidative stress are weak in preterm babies since the increase in antioxidant capacity occurs at the end of pregnancy in preparation for the transition to extrauterine life. Therefore, premature babies are more sensitive to neonatal oxidative stress if they also receive oxygen support. Biomarkers of oxidative stress in premature infants vary depending on the biomolecules damaged by reactive oxygen species. In this sense, the most studied oxidative stress biomarkers are malondialdehyde and 4-hydroxynonenal, which are lipid peroxidation products. Especially 8-iso prostaglandins F2a, which are

isoprostanes, which are phospholipid peroxidation products. Protein carbonyl products and advanced protein oxidation products (AOPP), which are protein modification products, are peroxynitrous acid or 3-nitrotyrosine formed as a result of protein nitration. DNA damage products can be listed as 8-hydrodesoxyguanosine (8-OHdG).

Diseases defined as oxidative diseases of the newborn; They can be listed as retinopathy of prematurity (ROP), bronchopulmonary dysplasia (BPD), periventricular leukomalacia, intra and periventricular hemorrhages, necrotizing enterocolitis and hypoxic-ischemic encephalopathy. Although it is not possible to completely prevent oxidative stress, or it is not right to make a definitive judgment about the treatment approaches to combat the diseases it causes, breast milk is the most important of various therapeutic approaches. In addition, antioxidant vitamins, melatonin, and antioxidant enzymes are also among the treatment methods studied and discussed in terms of therapeutic approaches.

This study discusses the causes, characteristics, and supporting conditions of oxidative stress in premature babies, the most studied oxidative stress biomarkers, the diseases they cause, and treatment approaches against these diseases.

Key words: Premature babies, oxidative stress diseases, biomarkers

ÜLKEMİZDE UYGULANAN COVID-19 AŞILARININ EMZİREN ANNELER VE BEBEKLERİ ÜZERİNE YAPTIĞI ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE EFFECTS OF COVID-19 VACCINES ADMINISTERED IN OUR COUNTRY ON BREASTFEEDING MOTHERS AND THEIR INFANTS

Nur AYCAN

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Pediatri, Van, Türkiye.

ORCID:0000-0001-7947-9496

Özet

Çin'in Wuhan kentinden başlayarak aylar içinde tüm dünyayı saran COVID-19 pandemisi ardından büyük umutlar ile başlayan aşı çalışmaları sonrası üretilen aşılardan ülkemizde sırasıyla Sinovac (inaktif), Biontec BNT162b2 (mRNA) ve Turkovac (inaktif) aşıları uygulamaya geçmiştir. Hastalığın etkileri yanında, uygulamadaki aşıların da gebeler, yenidoğanlar ve anne sütü alan bebekler üzerine etkileri aşılama oranları arttıkça farklı çalışmalar ile raporlanmaya devam etmekltedir. Biz de ülkemizde uygulanan aşıların, emziren annelerin ve bebeklerinin üzerindeki etkilerini görmeyi amaçladık. Etik kurul onayı alınması ardından literatürdeki çalışmalar ile oluşturulan anket online ve yüzyüze olarak uygulandı. Çalışmaya 1064 emziren anne dahil edildi. Anne yaşları 30.89±8.17, eğitim düzeyleri ise ilkokul %30 (n=321), ortaokul %37 (n=394), lise %23 (n=245), üniversite %8.3 (n=89) mezunu olup, annelerin 15'i (%1.4) okuma yazma bilmiyordu. 128(%12) anne, sağlık çalışanı idi. Çalışmamıza katılan annelerden hiçbiri Turkovac aşısı olmazken aşılama doz sayısı 1-4 arasındaydı. COVID-19 hastalığını geçirenlerin (n=698, %65.6), %19.9u (n=139) gebelikte %33.3ü (n=232) emzirme döneminde COVID-19 geçirmişti. Emzirme döneminde COVID-19 hastalığınaa bağlı yan etkiler sırasıyla halsizlik/yorgunluk (%75.2), eklem ağrısı (%62.1), baş ağrısı (%45.3), bulantı/kusma (%34.2), anne sütünde azalma (%11.9), anne sütünde renk değişikliği (%1.2) olarak tarif edilirken anneler en çok Biontech birinci doz aşıdan yan etki gördüklerini, ikinci doz aşıda yan etkilerinin azaldığını ifade ettiler. Bebekler üzerine etkileri sorulduğunda ise inaktif aşılarda Sinovac ile %98.6 anne bebeklerinde herhangi bir etki görmediğini ifade ederken emzirme dönemi uygulanan aşılarında Biontech sonrası %4.2 bebekte sırasıyla meme reddi, halsizlik, beslenme azlığı, belirgin huzursuzluk yan etkilerinden bir yada birkaçını gözlemlediklerini söyledi. Meme reddi yaşayan ve beslenme azlığı ifade edilen bebeklerin ise (%13.3) üne formula mama başlanmıştı. Günümüzde pandeminin tüm dünyada etkileri belirgin olarak gerilediği aşikardır. Yaygın aşılama çalışmalarının olumlu etkilerini düşündüğümüzde emziren anneler arasında COVID-19 aşılaması, emzirmenin minimum düzeyde aksamasına veya emzirilen çocuk üzerinde minimal olumsuz etkiye neden olmuştur.

Anahtar sözcük: Emzirme, COVID-19 aşıları, pandemi

Abstract

Following the COVID-19 pandemic that started in Wuhan, China and spread all over the world within months, Sinovac (inactivated), Biontec BNT162b2 (mRNA) and Turkovac (inactivated) vaccines were introduced in our country, respectively. In addition to the effects of the disease, the effects of the vaccines in practice on pregnant women, newborns and breastfed infants continue to be reported in different studies as vaccination rates increase. We aimed to see the effects of vaccines administered in our country on breastfeeding mothers and their infants. After obtaining ethics committee approval, a questionnaire based on studies in the literature was administered online and face-to-face. The study

included 1064 breastfeeding mothers. The mothers' ages were 30.89±8.17 years, educational levels were primary school 30% (n=321), secondary school 37% (n=394), high school 23% (n=245), university 8.3% (n=89) and 15 (1.4%) of the mothers were illiterate. 128 (12%) mothers were health care workers. None of the mothers who participated in our study received Turkovac vaccine, while the number of vaccination doses with other vaccines was between 1-4. Of those who had COVID-19 (n=698, 65.6%), 19.9% (n=139) had COVID-19 during pregnancy and 33.3% (n=232) during breastfeeding. Side effects related to COVID-19 during breastfeeding were described as weakness/fatigue (75.2%), joint pain (62.1%), headache (45.3%), nausea/vomiting (34.2%), decreased breast milk (11.9%), and breast milk discoloration (1.2%). When asked about the effects on infants, 98.6% of mothers stated that they did not observe any effects in their infants with Sinovac in inactivated vaccines, while 4.2% said that they observed one or more of the side effects of breast rejection, exhaustion, less feeding, and marked irritability in their infants after Biontech in breastfeeding period vaccines. Formula was started in (13.3%) of the infants who experienced breast rejection and expressed less feeding. Today, it is obvious that the effects of the pandemic have significantly regressed all over the world. Considering the positive effects of widespread vaccination efforts, COVID-19 vaccination among breastfeeding mothers caused minimal disruption of breastfeeding or minimal negative impact on the breastfed child.

Keywords: Breastfeeding, COVID-19 vaccines, pandemic

ANNE SÜTÜ VE OBEZİTE

BREAST MILK AND OBESITY

Sümeyra BAŞAR
Artvin Çoruh Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Artvin, Türkiye
ORCID: 0000-0001-5002-5255

Aylin BÜLBÜL
Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara, Türkiye
ORCID: 0000-0002-4754-0149

ÖZET

Obezite dünya çapında hızla artan en yaygın metabolik hastalıklardan biridir. Diyabet, hipertansiyon gibi beraberinde getirdiği rahatsızlıklar nedeniyle ciddi bir halk sağlığı sorunu olarak kabul edilmektedir. Erken çocukluk dönemindeki yeme alışkanlıkları, yetişkinlikte obezitenin gelişmesinde önemli rol oynayabilir. Bu nedenle obezitenin önlenmesinde emzirme dönemi kritik öneme sahiptir. Anne sütü, obeziteye ve çeşitli kronik hastalıklara karşı koruyucu etkileri nedeniyle yenidoğanlar için en uygun besindir. Özellikle içerdiği biyoaktif maddeler ve besin alımını düzenleyen hormonlar sağlık açısından önemli faydalara sahiptir. Ancak son yıllarda bu etkilerin tanımlanması artmasına rağmen henüz tam olarak aydınlatılamamıştır. Anne sütündeki leptin, insülin, ghrelin, adiponektin, resistin, obestatin, insülin benzeri büyüme faktörü-1 ve nesfatin gibi hormonlar vücudun enerji dengesini etkileyebilir. Bu hormonlar, enerji gereksinimlerine ve vücut depolarına bağlı olarak iştahı artıran veya azaltan yolları etkinleştirebilir. Bununla birlikte anne sütünün obeziteye karşı koruyucu rolünü anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Emzirme, Anne sütü, Obezite

Giriş

Anne sütü, doğum sonrasında annenin meme bezleri tarafından üretilen ve bebeklerin ilk 6 ay beslenme ihtiyaçlarını karşılayan eşsiz bir besindir. Yalnızca anne sütüyle beslenen bebekler, optimal beslenme durumuna sahip olma eğilimindedir. Emzirmenin faydaları yalnızca beslenmeyle sınırlı değildir ve sağlık kuruluşları tarafından desteklenmektedir (1). Laktasyon sürecinde meme dokusu önemli değişiklikler geçirir ve temiz, güvenilir, erişilebilir anne sütü üretilir. Bu süreçte bebek gelişimini sürdürürken, anne ile bebek arasında güçlü bir duygusal bağ oluşur ve bu bağ, çocuğun terk edilme veya şiddete maruz kalma riskini düşürür (2). Anne sütünün sayısız faydaları arasında, neonatal dönemde yalnızca anne sütü ile beslenen bebeklerde ilk altı ay boyunca düşük mortalite oranları ve ilk aylarda yaygın olan orta kulak iltihabı, astım gibi bazı patolojilerde iyileşmenin gözlenmesi bulunmaktadır. Bebeklerin ileriki yaşamlarında ise, anne sütü alan bebeklerde dental maloklüzyon riskinin azalması, obezite riskinin düşmesi ve hatta daha yüksek zeka oranları gibi sonuçlar görülmektedir (3).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), doğumdan sonra ilk bir saat içinde emzirmeye başlanmasını, ilk altı ay boyunca yalnızca anne sütü ile beslenilmesini ve altıncı aydan itibaren iki yaşına kadar besleyici

değeri yüksek ve güvenli tamamlayıcı gıdalarla birlikte anne sütü almaya devam edilmesini tavsiye etmektedir (4).

Anne Sütü ve Obezite İlişkisi

Bebeğin doğumundan başlayarak iki yaşına kadar süren ilk 1000 gün, hayatın en kritik evrelerinden biridir. Bu dönemde bebek, büyüme, öğrenme ve hayatta kalma gibi temel süreçleri gerçekleştirir. Beslenme, beyin gelişimi, sağlıklı büyüme ve bağışıklık sisteminin güçlenmesi gibi hayati işlevlerde önemli bir rol oynar (5). Anne sütü ile beslenme ve çocukluk çağı obezitesi arasındaki ilişki birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir (6,7). Tarihsel olarak anne sütünün çocukluk çağı obezitesine karşı koruyucu etkisi ilk kez 1981 yılında rapor edilmiş ve bu konuda sonraki yıllarda daha fazla araştırma yapılmıştır (8, 9, 10).

Son yıllarda, çocukluk çağı obezite oranlarında dikkate değer bir artış gözlenmiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) raporuna göre, 2010 yılı itibarıyla dünya genelinde beş yaş altı 40 milyondan fazla obez çocuk bulunmaktadır (11). Obezitenin yaygınlığındaki bu artışın birçok nedeni vardır. Genetik eğilim, beslenme alışkanlıkları, çevresel etkenler, fiziksel aktivite eksikliği, yüksek sosyoekonomik durum ve sosyokültürel unsurlar bu nedenler arasında yer almaktadır. Ayrıca, gebelik dönemindeki yüksek vücut ağırlığı, gebelik sırasında aşırı kilo alımı, gestasyonel diyabet ve gebelik süresince sigara kullanımı gibi antenatal faktörler de çocukluk çağı obezitesinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır (12). Çocukluk çağı obezitesi, hem tıbbi hem de psikolojik sonuçlar doğurabilir. Tıbbi sonuçlar arasında tip 2 diyabetes mellitus (T2DM), insülin direnci, yetişkinlik döneminde obeziteye yatkınlık, hipertansiyon, dislipidemi, uyku apnesi, yeme bozuklukları, erken ergenlik ve ortopedik problemler bulunmaktadır. Psikolojik sonuçlar ise depresyon, anksiyete, sosyal izolasyon, düşük özgüven, algı bozuklukları, stres ve olumsuz beden algısı gibi sorunları kapsar (13). Çocukluk dönemi obezitesinin önlenmesi adına, gebelik ve emzirme süreçlerinde yeterli ve dengeli beslenmenin sağlanması, bebeklerin ilk altı ay yalnızca anne sütü ile beslenmesi ve sağlıklı beslenme alışkanlıklarının erken dönemde kazandırılması son derece önemlidir (12). İlk altı ay yalnızca anne sütü ile beslenme ve düşük obezite riski arasındaki ilişkiyi açıklayan beş ana fizyolojik mekanizma öne sürülmektedir. Bu mekanizmalar arasında anne sütü ve formül mamalarla beslenen bebeklerde iştah düzenlenmesindeki farklılıklar, erken protein hipotezi, anne sütünün bebeğin daha yavaş büyümesini teşvik etmesi, bağırsak mikrobiyotası ve leptin gibi hormonların etkileri yer almaktadır (10).

Bebeklerdeki iştah düzenlemesi hipotezini inceleyen bir çalışmada, anne sütü ile beslenen bebeklerde iştah düzenlemesinin başarılı bir şekilde sağlandığı ve enerji alım kontrolünün geliştiği tespit edilmiştir. Bu bebeklerde, besin alım miktarı, süresi ve sıklığının kontrollü olduğu bildirilmiştir (14). Başka bir araştırmada ise, anne sütü ile beslenen bebeklerin formül mama ile beslenenlere göre daha iyi bir iştah kontrolüne sahip oldukları ve bu kontrol mekanizmasının ileri yaşlarda da sürdüğü belirlenmiştir (15).

Erken protein hipotezine göre, formül mamaların içerdiği yüksek sindirilebilir özellikteki proteinler, lipogenez, yağ hücrelerinin gelişimi ve büyüme hormonu seviyelerinin artması gibi faktörler aracılığıyla obeziteye yatkınlığı artırmaktadır (16). Bu konuya ilişkin çok merkezli randomize bir çalışmada, 12 ay boyunca düşük ve yüksek protein içeriğine sahip formülalarla beslenen bebekler ile ilk altı ay yalnızca anne sütü alan bebekler karşılaştırılmıştır. Düşük protein içerikli formüla ile beslenen bebeklerin boy uzunluğuna göre vücut ağırlığı Z skorlarının, yüksek protein içerikli formüla ile beslenen bebeklere göre daha düşük, ancak anne sütü ile beslenen bebeklerle benzer olduğu tespit edilmiştir (17). Bunun yanı sıra, anne sütü ile beslenen bebeklerin vücut ağırlıklarının, formül mama ile beslenen bebeklere kıyasla daha düşük olduğu belirlenmiştir. Formül mama ile beslenen bebeklerin tokluk insülin ve serum IGF-I düzeylerinin, anne sütü ile beslenen bebeklere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Hiperinsülineminin yağ depolanmasını artırdığı ve yüksek IGF-I düzeylerinin çocukluk çağı obezitesi ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir (18,19).

Anne sütü ile beslenen bebekler ile formül mama ile beslenen bebeklerde farklı bağırsak florasının geliştiği ve bu farklılığın obezite üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Özellikle, anne sütünde bulunan bifidobakterilerin obeziteye karşı koruyucu özellik taşıdığı belirlenmiştir (20). Anne sütünde yer alan leptin hormonu, iştahı baskılayarak ve enerji alımını düzenleyerek obezite gelişimini engellemektedir. Formül mamalarda leptin bulunmamakta olup, anne sütündeki leptin düzeyi annenin plazma leptin düzeyi ve beden kitle indeksi (BKİ) ile doğrudan ilişkilidir. Anne sütündeki leptin seviyesinin, bebeğin yaşamının ilk yıllarında vücut ağırlığını etkilediği artık bilinmektedir (7, 10).

Leptin

Ortalama 167 aminoasit içeren bir polipeptid hormon olan leptin, obezite (Ob) gen ekspresyonunun bir ürünü olarak esasen beyaz yağ dokusu adipositleri tarafından sentezlenmekte ve salgılanmaktadır (21). Leptin, vücutta depolanan yağ miktarını göstermekle birlikte, yetişkinlerde leptin konsantrasyonunun vücut yağ kütlesi ile pozitif bir ilişkiye sahip olduğu bildirilmiştir (22). Enerji homeostazının düzenlenmesinde önemli bir rol oynayan leptin, hipotalamusta Ob reseptörüne bağlanarak bir sinyal dizisi başlatmakta ve anoreksijenik nöropeptit devrelerini aktive ederek besin alımını azaltmakta ve enerji harcamasını artırmaktadır (23). Leptin, hem merkezi hem de periferik enerji homeostazını sağlayarak adipositlerde lipogenezi sınırlandırmakta ve lipid katabolizmasını uyarmaktadır (24).

Anne sütü leptin içermektedir ve bu varlık iki mekanizma ile açıklanmaktadır. İlk mekanizma, anne plazma leptininin difüzyon veya reseptör aracılı taşıma yoluyla anne sütüne geçmesiyle ilgilidir (25, 26). İkinci mekanizma ise meme epitel hücrelerinin az miktarda leptin üretebilme kapasitesine dayanır (27). Anne sütündeki leptin nispeten yüksek ve değişken bir konsantrasyonda (0.2-1.47 ng/mL) bulunur ve genellikle laktasyon süresi ilerledikçe konsantrasyonu azalır. Leptinin enerji dengesi ve besin alımının kısa ve uzun vadeli düzenlenmesindeki rolü göz önüne alındığında, insanlarda plasenta ve meme epitel hücrelerinde üretilmesi ve anne sütünde bulunması, fetüsün enerji alımını ve adipoziteyi etkileyebilmektedir (9).

Annenin vücut ağırlığı artışı ve beden kitle indeksinin (BKİ) anne sütüne geçen leptin miktarını etkilediği bildirilmiştir (28). Çeşitli çalışmalarda, obez annelerin sütünde daha yüksek leptin seviyeleri tespit edilmiştir (29, 30). Anne sütündeki leptin içeriği, bebeklerde daha yüksek kilo alımı ve laktasyonun 12. ayına kadar artan adipozite ile pozitif ilişki göstermiştir. Ayrıca, anne sütündeki leptin ile bebek serum leptin düzeyleri arasında ve bebek serum leptini ile bebek BKİ'si ve vücut ağırlığı arasında anlamlı bir korelasyon bulunmuştur (31). Bu nedenle, anne sütündeki leptin düzeyinin, bebeklerde yetişkinlik döneminde sağlıklı fenotipin programlanmasında önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir (24).

Adiponektin

En yaygın bulunan adipokinlerden biri olan adiponektin, 247 aminoasitten oluşmaktadır. Adiponektinin kanda dolaşan ve her biri farklı biyolojik aktiviteye sahip üç oligomer formu tanımlanmıştır: düşük, orta ve yüksek molekül ağırlıklı oligomerler. Yüksek moleküler ağırlıklı oligomerler, hücre içi boşluklarda daha aktif olup en yaygın bulunan adiponektin formudur, düşük moleküler ağırlıklı olanlar ise kan dolaşımında baskındır (32). Adiponektin, enerji metabolizmasının düzenlenmesinde, glukoz alımı ve yağ asidi oksidasyonunun uyarılmasında, karaciğerde glikoneogenezin baskılanmasında, insülin duyarlılığının artırılmasında ve inflamatuar yanıtın düzenlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (33, 34). Esas olarak adipositler tarafından sentezlense de meme epitel hücreleri tarafından da üretilebileceği belirtilmektedir (9).

Adiponektinin enerji metabolizmasındaki rolü, leptinde olduğu gibi önemli olduğundan, anne sütünde bulunan adiponektinin fetüste büyüme ve adipozite açısından değerlendirilmesi dikkat çekicidir (9). Anne sütündeki adiponektin konsantrasyonu, en yüksek seviyelerini kolostrumda göstermekte olup

daha sonra azalmaktadır (35). Anne sütündeki adiponektin miktarı annenin doğum sayısı, gebelik süresi, sigara kullanımı, ırk/etnik köken ve doğum şekli gibi maternal faktörlerden etkilenmektedir. Araştırmalar, anne sütündeki adiponektin düzeyinin gebelik süresi ile pozitif, doğum sayısı ile ters ilişkili olduğunu ve sigara içmeyen annelerde düşük konsantrasyonda bulunduğunu ortaya koymuştur (36, 35). Maternal BKİ'nin anne sütü adiponektin konsantrasyonu üzerindeki etkisi konusunda yapılan bazı çalışmalarda ilişki bulunamamışken (37, 38), diğer çalışmalarda annenin BKİ'si ile anne sütündeki adiponektin arasında pozitif ilişki olduğu belirtilmiştir (39, 40).

Ghrelin

Ghrelin, en önemli oreksijenik peptidlerden biri olarak bilinir ve büyüme hormonu salınımını büyük ölçüde artırır. Ayrıca besin alımı, mide hareketliliği, gastrik asit salgısı, insülin salgısı, yağ oluşumu, kardiyovasküler işlevler, hücre çoğalması, kemik metabolizması, üreme, glukoz ve lipid metabolizması ile bağışıklık sistemi üzerinde düzenleyici etkiler gösterir (41). Ghrelin, farelerde ve insanlarda hipotalamus üzerindeki etkileri yoluyla iştahı ve gıda alımını artırır (42). Ghrelin salgısı açlık ve kilo kaybı durumlarında artarken, gıda alımı ve pozitif enerji dengesi durumlarında, örneğin obezitede azalır. Farelere ghrelin uygulaması gıda alımını artırırken, yağ kullanımını ve enerji harcamasını azaltır; uzun vadede kilo artışına ve yağ dokusu birikimine neden olur. Ghrelinin kısa vadede gıda alımını, uzun vadede ise vücut ağırlığını düzenlediği dikkate alındığında, bu hormonun anne sütünde bulunmasının, bebeklerin beslenme davranışlarını ve ilerleyen dönemlerdeki vücut kompozisyonunu etkileyebileceği düşünülmektedir (41). Erken postnatal dönemde büyüme ile anne sütü ghrelin seviyeleri arasında ilişki olduğu öne sürülmektedir. Cesur ve arkadaşlarının çalışmasına göre (43), laktasyonun 4. ayındaki anne sütü ghrelin seviyeleri ile bebeklerin ağırlık kazanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Ayrıca, bebeğin serum ghrelin seviyelerinin emzirme ile değiştiği ve bu seviyelerin bebeğin antropometrik ölçümleri ile ilişkili olduğu bildirilmiştir (44). Ghrelinin yukarıda belirtilen etkilerine ek olarak, oksidatif stresle de bağlantılı olduğu bilinmektedir. Obez yetişkinlerde yapılan bir araştırmada, dolaşımdaki ghrelin seviyelerinin oksidatif stresle ters orantılı olduğu tespit edilmiştir (45). Maternal veya fetal oksidatif stres ile ghrelin seviyeleri arasında negatif bir ilişki olduğunu gösteren başka bir araştırma da mevcuttur (46).

Sonuç

Anne sütü, bebeklerin ilk altı ay boyunca optimal beslenme ve sağlık koşullarını sağlamaktadır. Emzirmenin sadece beslenme ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bebeklerin iştah düzenlemesi, enerji dengesi ve uzun vadeli vücut kompozisyonu üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır. Anne sütünde bulunan leptin, adiponektin ve ghrelin gibi hormonlar, bebeklerin büyüme ve metabolizmasını düzenleyerek obezite riskini azaltmaktadır. Araştırmalar, anne sütü ile beslenen bebeklerin, formül mama ile beslenenlere göre daha iyi iştah kontrolüne sahip olduğunu ve bu kontrolün ileri yaşlarda da sürdüğünü göstermiştir. Ayrıca, anne sütündeki leptin ve adiponektin hormonlarının, bebeklerde sağlıklı vücut ağırlığı ve yağ dağılımını desteklediği bulunmuştur. Ghrelin ise besin alımını artırmakla birlikte enerji harcamasını azaltarak, bebeklerin büyüme ve gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Sonuç olarak, anne sütü ile beslenmenin, çocukluk çağı obezitesine karşı koruyucu bir etkisi olduğu ve bebeklerin uzun vadeli sağlıkları üzerinde olumlu bir rol oynadığı düşünülmektedir. Ancak mekanizmaların tam olarak açıklanabilmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Mevcut bulgular, anne sütü ile beslenmenin teşvik edilmesi ve emzirme uygulamalarının desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Sağlık kuruluşları tarafından emzirmenin öneminin vurgulanması ve annelere gerekli desteğin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Kaynaklar

1. Horta, B. L., Rollins, N., Dias, M. S., Garcez, V., & Pérez-Escamilla, R. (2023). Systematic review and meta-analysis of breastfeeding and later overweight or obesity expands on previous study for World Health Organization. Acta Paediatrica, 112(1), 34-41. https://doi.org/10.1111/apa.16460
2. Başdaş, Ö., Efe, Y. S., Erdem, E., Özdemir, A., Güneş, T., & Öztürk, A. (2022). Anne bebek bağlanmasını etkileyen faktörler. YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 3(2), 130-136. ISSN:2718-0972
3. Hansen, K. (2016). Breastfeeding: a smart investment in people and in economies. The Lancet, 387(10017), 416. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(16)00012-X
4. World Health Organization. (2009). Infant and young child feeding: model chapter for textbooks for medical students and allied health professionals. World Health Organization.
5. Taveras, E. M. (2016). Childhood obesity risk and prevention: shining a lens on the first 1000 days. Childhood Obesity, 12(3), 159-161. doi.org/10.1089/chi.2016.0088
6. Fields, D. A., & Demerath, E. W. (2012). Relationship of insulin, glucose, leptin, IL-6 and TNF-α in human breast milk with infant growth and body composition. Pediatric obesity, 7(4), 304-312. doi.org/10.1111/j.2047-6310.2012.00059
7. Miralles, O., Sánchez, J., Palou, A., & Picó, C. (2006). A physiological role of breast milk leptin in body weight control in developing infants. Obesity, 14(8), 1371-1377. doi.org/10.1038/oby.2006.155
8. Kramer, M. S. (1981). Do breast-feeding and delayed introduction of solid foods protect against subsequent obesity?. The Journal of pediatrics, 98(6), 883-887. doi.org/10.1016/S0022-3476(81)80579-3
9. Fields, D. A., Schneider, C. R., & Pavela, G. (2016). A narrative review of the associations between six bioactive components in breast milk and infant adiposity. *Obesity*, *24*(6), 1213-1221. doi.org/10.1002/oby.21519
10. Papatesta, E. M., & Iacovidou, N. (2013). Breastfeeding reduces the risk of obesity in childhood and adolescence. Journal of Pediatric and Neonatal Individualized Medicine (JPNIM), 2(2), e020206-e020206. doi.org/10.7363/020206
11. World Health Organisation (2013). Childhood overweight and obesity. [http://www.who.int/dietphysicalactivity/childhood/en/]
12. Uwaezuoke, S. N., Eneh, C. I., & Ndu, I. K. (2017). Relationship between exclusive breastfeeding and lower risk of childhood obesity: a narrative review of published evidence. Clinical Medicine Insights: Pediatrics, 11. doi.org/10.1177/1179556517690196
13. Gupta, N., Goel, K., Shah, P., & Misra, A. (2012). Childhood obesity in developing countries: epidemiology, determinants, and prevention. Endocrine reviews, 33(1), 48-70. doi.org/10.1210/er.2010-0028
14. Redsell, S. A., Edmonds, B., Swift, J. A., Siriwardena, A. N., Weng, S., Nathan, D., & Glazebrook, C. (2016). Systematic review of randomised controlled trials of interventions that aim to reduce the risk, either directly or indirectly, of overweight and obesity in infancy and early childhood. Maternal & child nutrition, 12(1), 24-38. doi.org/10.1111/mcn.12184
15. DiSantis, K. I., Collins, B. N., Fisher, J. O., & Davey, A. (2011). Do infants fed directly from the breast have improved appetite regulation and slower growth during early childhood compared with infants fed from a bottle?. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 8, 1-11. doi:10.1186/1479-5868-8-89

16. Li, R., Fein, S. B., & Grummer-Strawn, L. M. (2010). Do infants fed from bottles lack self-regulation of milk intake compared with directly breastfed infants?. *Pediatrics*, *125*(6), e1386-e1393. https://doi.org/10.1542/peds.2009-2549

17. Koletzko, B., Broekaert, I., Demmelmair, H., Franke, J., Hannibal, I., Oberle, D., ... & Verwied-Jorky, S. (2005). Protein intake in the first year of life: a risk factor for later obesity? The EU childhood obesity project. Early Nutrition and its Later Consequences: New Opportunities: Perinatal Programming of Adult Health—EC Supported Research, 69-79. doi.org/10.1007/1-4020-3535-7_12

18. Heinig, M. J., Nommsen, L. A., Peerson, J. M., Lonnerdal, B., & Dewey, K. G. (1993). Energy and protein intakes of breast-fed and formula-fed infants during the first year of life and their association with growth velocity: the DARLING Study. The American journal of clinical nutrition, 58(2), 152-161. https://doi.org/10.1093/ajcn/58.2.152

19. Lucas, A., Boyes, S., Bloom, S. R., & Aynsley-Green, A. (1981). Metabolic and endocrine responses to a milk feed in six-day-old term infants: differences between breast and cow's milk formula feeding. Acta Pædiatrica, 70(2), 195-200. https://doi.org/10.1111/j.1651-2227.1981.tb05541.x

20. Ley, R. E., Turnbaugh, P. J., Klein, S., & Gordon, J. I. (2006). Human gut microbes associated with obesity. nature, 444(7122), 1022-1023. doi.org/10.1038/4441022a

21. Suwaydi, M. A., Gridneva, Z., Perrella, S. L., Wlodek, M. E., Lai, C. T., & Geddes, D. T. (2021). Human milk metabolic hormones: Analytical methods and current understanding. International Journal of Molecular Sciences, 22(16), 8708. https://doi.org/10.3390/ijms22168708

22. Savino, F., & Liguori, S. A. (2008). Update on breast milk hormones: leptin, ghrelin and adiponectin. Clinical Nutrition, 27(1), 42-47. https://doi.org/10.1016/j.clnu.2007.06.006

23. Savino, F., Liguori, S. A., & Lupica, M. M. (2010). Adipokines in breast milk and preterm infants. Early human development, 86(1), 77-80. https://doi.org/10.1016/j.earlhumdev.2010.01.011

24. Palou, M., Picó, C., & Palou, A. (2018). Leptin as a breast milk component for the prevention of obesity. Nutrition reviews, 76(12), 875-892. https://doi.org/10.1093/nutrit/nuy046

25. Weyermann, M., Beermann, C., Brenner, H., & Rothenbacher, D. (2006). Adiponectin and leptin in maternal serum, cord blood, and breast milk. Clinical chemistry, 52(11), 2095-2102. https://doi.org/10.1373/clinchem.2006.071019

26. Kugananthan, S., Gridneva, Z., Lai, C. T., Hepworth, A. R., Mark, P. J., Kakulas, F., & Geddes, D. T. (2017). Associations between maternal body composition and appetite hormones and macronutrients in human milk. Nutrients, 9(3), 252. https://doi.org/10.3390/nu9030252

27. Smith-Kirwin, S. M., O'Connor, D. M., Johnston, J., de Lancy, E., Hassink, S. G., & Funanage, V. L. (1998). Leptin expression in human mammary epithelial cells and breast milk. The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism, 83(5), 1810-1810. https://doi.org/10.1210/jcem.83.5.4952

28. Savino, F., Sardo, A., Rossi, L., Benetti, S., Savino, A., & Silvestro, L. (2016). Mother and infant body mass index, breast milk leptin and their serum leptin values. Nutrients, 8(6), 383. https://doi.org/10.3390/nu8060383

29. Mazzocchi, A., Giannì, M. L., Morniroli, D., Leone, L., Roggero, P., Agostoni, C., ... & Mosca, F. (2019). Hormones in breast milk and effect on infants' growth: A systematic review. Nutrients, 11(8), 1845. https://doi.org/10.3390/nu11081845

30. Kirchberg, F. F., Grote, V., Gruszfeld, D., Socha, P., Closa-Monasterolo, R., Escribano, J., ... & European Childhood Obesity Trial Study Group. (2019). Are all breast-fed infants equal? Clustering metabolomics data to identify predictive risk clusters for childhood obesity. Journal of pediatric gastroenterology and nutrition, 68(3), 408-415. ISSN:1536-4801

31. Samuel, T. M., Binia, A., de Castro, C. A., Thakkar, S. K., Billeaud, C., Agosti, M., ... & Sprenger, N. (2019). Impact of maternal characteristics on human milk oligosaccharide composition over the first 4 months of lactation in a cohort of healthy European mothers. Scientific Reports, 9(1), 11767. doi.org/10.1038/s41598-019-48337-4

32. Lihn, A. S., Pedersen, S. B., & Richelsen, B. (2005). Adiponectin: action, regulation and association to insulin sensitivity. Obesity reviews, 6(1), 13-21. https://doi.org/10.1111/j.1467-789X.2005.00159.x

33. Çatlı, G., Dündar, N. O., & Dündar, B. N. (2014). Adipokines in breast milk: an update. Journal of clinical research in pediatric endocrinology, 6(4), 192. DOI: 10.4274/jcrpe.1531

34. Nigro, E., Scudiero, O., Monaco, M. L., Palmieri, A., Mazzarella, G., Costagliola, C., ... & Daniele, A. (2014). New insight into adiponectin role in obesity and obesity-related diseases. BioMed research international, 2014(1), 658913. https://doi.org/10.1155/2014/658913

35. Ley, S. H., Hanley, A. J., Sermer, M., Zinman, B., & O'Connor, D. L. (2012). Associations of prenatal metabolic abnormalities with insulin and adiponectin concentrations in human milk. The American journal of clinical nutrition, 95(4), 867-874. https://doi.org/10.3945/ajcn.111.028431

36. Weyermann, M., Brenner, H., & Rothenbacher, D. (2007). Adipokines in human milk and risk of overweight in early childhood: a prospective cohort study. Epidemiology, 18(6), 722-729. DOI: 10.1097/EDE.0b013e3181567ed4

37. Bronsky, J., Mitrova, K., Karpisek, M., Mazoch, J., Durilova, M., Fisarkova, B., ... & Nevoral, J. (2011). Adiponectin, AFABP, and leptin in human breast milk during 12 months of lactation. Journal of pediatric gastroenterology and nutrition, 52(4), 474-477. https://doi.org/10.1097/MPG.0b013e3182062fcc

38. Brunner, S., Schmid, D., Zang, K., Much, D., Knoeferl, B., Kratzsch, J., ... & Hauner, H. (2015). Breast milk leptin and adiponectin in relation to infant body composition up to 2 years. Pediatric obesity, 10(1), 67-73. https://doi.org/10.1111/j.2047-6310.2014.222.x

39. Martin, L. J., Woo, J. G., Geraghty, S. R., Altaye, M., Davidson, B. S., Banach, W., ... & Morrow, A. L. (2006). Adiponectin is present in human milk and is associated with maternal factors. The American journal of clinical nutrition, 83(5), 1106-1111. https://doi.org/10.1093/ajcn/83.5.1106

40. Woo, J. G., Guerrero, M. L., Altaye, M., Ruiz-Palacios, G. M., Martin, L. J., Dubert-Ferrandon, A., ... & Morrow, A. L. (2009). Human milk adiponectin is associated with infant growth in two independent cohorts. Breastfeeding Medicine, 4(2), 101-109. https://doi.org/10.1089/bfm.2008.0137

41. Savino, F., Liguori, S. A., Fissore, M. F., & Oggero, R. (2009). Breast milk hormones and their protective effect on obesity. International journal of pediatric endocrinology, 2009, 1-8. doi:10.1155/2009/327505

42. Cummings, D. E. (2006). Ghrelin and the short-and long-term regulation of appetite and body weight. Physiology & behavior, 89(1), 71-84. https://doi.org/10.1016/j.physbeh.2006.05.022

43. Cesur, G., Ozguner, F., Yilmaz, N., & Dundar, B. (2012). The relationship between ghrelin and adiponectin levels in breast milk and infant serum and growth of infants during early postnatal life. The Journal of Physiological Sciences, 62, 185-190. doi.org/10.1007/s12576-012-0193-z

44. Savino, F., Fissore, M. F., Grassino, E. C., Nanni, G. E., Oggero, R., & Silvestro, L. (2005). Ghrelin, leptin and IGF-I levels in breast-fed and formula-fed infants in the first years of life. Acta Paediatrica, 94(5), 531-537. https://doi.org/10.1111/j.1651-2227.2005.tb01934.x

45. Suematsu, M., Katsuki, A., Sumida, Y., Gabazza, E. C., Murashima, S., Matsumoto, K., ... & Adachi, Y. (2005). Decreased circulating levels of active ghrelin are associated with increased oxidative stress in obese subjects. European journal of endocrinology, 153(3), 403-407. https://doi.org/10.1530/eje.1.01977

46. Luo, Z. C., Bilodeau, J. F., Monique Nuyt, A., Fraser, W. D., Julien, P., Audibert, F., ... & Levy, E. (2015). Perinatal oxidative stress may affect fetal ghrelin levels in humans. Scientific Reports, 5(1), 17881. doi: 10.1038/srep17881

A PRACTICAL APPROACH TO THE MANAGEMENT OF PSORIATIC DISEASE IN CHILDHOOD

Major Gheorghe Giurgiu

Deniplant-Aide Sante Medical Center, Biomedicine, Bucharest, Romania

https://orcid.org/0000-0002-5449-2712

Prof.Dr. Med Manole Cojocaru

Titu Maiorescu University, Faculty of Medicine, Bucharest, Romania

https://orcid.org/0000-0002-6871-577X

Abstract

Background Psoriasis begins in childhood in approximately one-third of the cases. When psoriasis starts in childhood, it has more adverse implications. The overall prevalence in the pediatric population is about 1%. Diagnosis of psoriasis in the pediatric population is more challenging when compared to the well-delineated adult psoriasis. Many treatment options approved for adults have not been studied in children. Most of the medications approved for adult psoriasis can be used in children as well. The understanding of the relationship between microbiota and psoriasis may lead to diagnostics and treatment improvements.

The objective of this study to investigate whether a dietary intervention could ameliorate the clinical manifestations and modulate the gut microbiota in pediatric psoriasis. Nutrition plays an important role in the development of pediatric psoriasis and it can modulate microbiota and microbiome composition.

Materials and methods Early recognition and management of pediatric psoriasis is vital in therapy. This study aimed to assess dietary interventions and supplements Deniplant-kids which may lead to improved psoriasis.

Results This chronic disease, punctuated by remissions and exacerbations, has a profound impact on the quality of life of the child. The clinical presentation of psoriasis can evolve during the child's lifespan. So far, no specific patterns of microbiota in psoriatic patients have been identified. Deniplant-kids may impact psoriasis by modulating the microbiome or exerting anti-inflammatory effects.

Conclusion Psoriasis is one of the most common immune-mediated inflamatory skin disease children have mild form of psoriasis. Diet remains an important therapeutic intervention that pediatric patients with psoriasis attempt alongside medical management.

Keywords: child, psoriasis, microbiome, microbiota, Deniplant-kids.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-V
June 07-09, 2024 / Hakkari, Türkiye

BİLİŞİM HUKUKU, ETİK VE ÇOCUK

INFORMATICS LAW, ETHICS ADN CHILDREN

Ülkü Zeynep AKPINAR
Öğretim Görevlisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Adalet Programı, İstanbul, Türkiye.
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0000-4154-1311

Özet

Çocuk ve hakları uluslararası alanda korunmaktadır. Uluslararası metinler çocuğu, on sekiz yaşını tamamlamamış birey olarak tanımlamaktadır. Hak ise korunan menfaattir. Hukuk düzenin korumadığı bir menfaat hak olarak tanımlanamaz. Çünkü korunmadığı için kaybı, zarara uğraması hukuk düzeni için önem arz etmez. Dolayısı ile çocuğa dair korunması gereken menfaatler belirlenebilir olmalıdır ki hukuk düzeni tarafından korunabilsin. Çocuğun hak kaybına uğramaması için onun yüksek yararının korunması gerekmektedir. Hak korunan menfaat ise, korunması gereken çocuğun yüksek yararı olacaktır. Dolayısıyla çocuk hakları bu bağlamda çocuğun yüksek yararı olmalıdır. Çocuğun yüksek yararının ihlal edildiği bazı durumlar;

A)Çocuğun mahremiyeti, çocuğun gizli özellikleridir. Ebeveyn çocuğun sırlarına aşina olacak en yakın kişidir. Çocuk hak ehliyetine sahip olmakla birlikte fiil ehliyetine sahip değildir. Çocuk yerine fiil ehliyetini ebeveyni kullanır. Çünkü ebeveyninin velayeti altındadır. Velayetin kullanımında ebeveynin çocuğun yüksek yararını gözeterek hareket etmesi gerekmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkiler de farklı boyutlara evrilmiştir. Özellikle sosyal medya hesaplarının kullanımında çocuğun yüksek yararının gözetilmediği gözlemlenmektedir.

B)Çocuğun güvenliği, sosyal medya hesapları, oyun platformları vesilesiyle tehlikeye açık hale getirilmektedir. Çocuğun özellikle interaktif oyun ortamlarında edindiği arkadaşları tarafından istismara, şiddete ve cinsel tacize uğradığı gerçeği görmezden gelinemez.

Dolaysıyla ebeveynler ve teknoloji sağlayıcı şirketlerin çocuğun yüksek yararını korumaları için yapılacak yasal düzenlemeler ciddi yaptırımlar getirilirken konuyla ilgili etik kodlar oluşturulmalıdır.

Anahtar kelimeler: Çocuk, Hukuk, Bilişim, Etik, Yüksek Yarar

Abstract

Children and their rights are prodected internationally. International texts define a child as an individual who has not completed the age of eighteen. A rights is a protected interest. An interest that is not protected by the legal order cannot be defined as a right. As it is not protected, its loss or damage is not important for the legal order. Therefore, the interests that need to be protected regarding the child must be determinable so that they can be protected by legal order. In order to prevent children from losing their rights, their best interests must be protected. If a right means protected interest, it is the best interest of the child that needs to be protected. Therefore, children's rights must be the best interest of children in this context. Some situations where the child's best interests are violated are:

A)The child's privacy is the child's hidden characteristics. The parent is the closest person who will be familiar with the child's secrets. Although the child has the capacity to have rights, s/he does not have the capacity to act. The parent uses the capacity to act instead of the child, because s/he is under his/her parent's custody. When using custody, the parent must act in the best interest of the child. With the development of technology, the relationships between the parent and the child have evolved into

different dimensions. It is observed that the best interrests of the child are not taken into account, especially in the use of social media accounts.

B)The child's safety is exposed to danger through social media accounts and gaming platforms. The fact that the child is subjected to abuse, violence and sexual harassment, especially by the friends s/he makes in interactive game environments, cannot be ignored.

Therefore, while legal regulations and serious sanctions should be imposed for parents and technology provider companies to protect the best interests of the child, ethical codes should be created on the subject matter.

Keywords: Child, Law, Informatics, Ethics, Best Interest

ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ PERSPEKTİFİNDEN GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURIYELİ ÇOCUKLARIN EĞİTİM HAKKI

THE RIGHT TO EDUCATION OF SYRIAN CHILDREN UNDER TEMPORARY PROTECTION STATUS FROM THE PERSPECTIVE OF THE CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD

Rukiye GÜLERCE

Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi,

ORCID: 0000-0001-9503-3451

Özet

Bu çalışma, çocuk haklarının temelini oluşturan çocukların eğitim hakkını, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamında geçici korunan Suriyeli çocuklar özelinde değerlendirerek ele almaktadır. Türkiye'de geçici koruma statüsü sahibi Suriyeli çocuklar, eğitim hakkına erişimde çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Ancak bununla birlikte uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi tarafından bu hakkın tanındığı bir gerçektir. Bu çalışma, sığınmacı çocukların eğitim hakkının önemini vurgulamakla birlikte bu hakkın korunması için gerekli olan çeşitli stratejileri incelemektedir. Çalışma, sığınmacı çocukların eğitim hakkını güvence altına almak için eğitimde karşılaşılan engelleri, mevcut fırsatları ve olası çözümleri hukuki bir bakış açısıyla ele almaktadır. Bu kapsamda, ulusal mevzuatın ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin geçici koruma statüsü sahibi çocukların eğitim hakkını nasıl desteklediği de incelenmektedir. Türkiye'deki geçici korunan Suriyeli çocukların eğitim durumu, literatür taraması ve hukuki analizler ışığında değerlendirilmiş ve derlenmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi perspektifinden yalnızca zorunlu göçe maruz kalan ve Türkiye'de ikamet eden geçici koruma statüsü sahibi çocukların durumunun ele alınması çalışmanın sınırlılığıdır. Sonuç olarak, geçici korunan çocukların en temel hakkı olan nitelikli eğitime erişimini artırmak için çeşitli politika önerileri sunulmaktadır. Bu önerilerin hayata geçirilmesi, geçici korunan çocukların eğitim haklarını güvence altına almak ve onlara adil bir gelecek sunmak için hayati öneme sahiptir. Geçici koruma statüsü sahibi çocukların eğitim hakkının korunması, uluslararası insan hakları standartları ve Çocuk Hakları Sözleşmesi ilkeleri doğrultusunda hareket edilmesi gereken önemli bir husustur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim hakkı, geçici koruma , çocuk, Çocuk Hakları Sözleşmesi

Abstract

This study examines the right to education of Syrian children under temporary protection within the framework of the United Nations Convention on the Rights of the Child. Syrian children under temporary protection status in Türkiye face various challenges in accessing education. However, it is a fact recognized by the international Convention on the Rights of the Child that this right is acknowledged. The study not only highlights the importance of the education rights of refugee children but also explores various strategies necessary for their protection. It addresses the barriers encountered in education, existing opportunities, and potential solutions from a legal perspective to secure the education rights of refugee children. In this context, the support provided by national legislation and the Convention on the Rights of the Child for the education rights of children under temporary protection status is examined. The education status of Syrian children under temporary protection in Türkiye is thoroughly evaluated and compiled based on literature review and legal analyses. It should be noted that this study focuses solely on children subjected to forced migration and residing in Türkiye under temporary protection status from the perspective of the Convention on

the Rights of the Child. As a result, various policy recommendations are proposed to enhance access to quality education, which is the fundamental right of children under temporary protection. The implementation of these recommendations is crucial to ensure the protection of their education rights and to provide them with a fair future. Preserving the education rights of children under temporary protection status aligns with the principles of international human rights standards and the Convention on the Rights of the Child.

Key words: The right to education, temporary protection, children, Convention on the Rights of the Child

CİNSEL İSTİSMAR MAĞDURU ÇOCUKLA ÇOKLU ADLİ GÖRÜŞMENİN ETKİLERİ VE ADLİ GÖRÜŞMECİNİN ROLÜ

EFFECTS OF MULTIPLE FORENSIC INTERVIEWS WITH A CHILD VICTIM OF SEXUAL ABUSE AND THE ROLE OF THE FORENSIC INTERVIEWER

Assoc. Prof. Dr. Hüseyin BATMAN

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sandıklı Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu

ORCID NO:0000-0001-8902-1577

Assoc. Prof. Dr. Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR

Sakarya Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Psikoloji Bölümü

ORCID NO:0000-0002-9690-2898

Özet

Bu çalışma cinsel istismar mağduru çocuklarla adli sistem içerisinde birden fazla kez yapılan adli görüşmelerin çocuk üzerindeki olası etkilerini ve adli görüşmecinin bu süreçteki rolünü incelemektedir. Çocuklar günlük yaşamda istismar olgusu ile sıklıkla karşı karşıya kalmaktadır. Çocuk üzerinde en çok derin izler bırakan istismar türü cinsel istismar olarak bilinmektedir. Çocuk cinsel istismarı genelde failin ve mağdurun dışında başka bir görgü tanığının olmadığı vakalar olarak bilinmektedir. Maddi delilin birtakım nedenlerle elde edilemediği çocuk cinsel istismarı hadiselerinde çoğunlukla tek delil çocuğun ifadesi olmaktadır. Bu durum çocukla yapılacak adli görüşmenin önemini arttırmaktadır

Mevcut yasalarda mağdur çocukla aksi bir durum olmadıkça yalnızca bir kez adli görüşme yapılması istenmektedir. Ancak Türkiye'de cinsel istismar mağduru çocuklarla birtakım nedenlerle birden fazla kez adli görüşme yapıldığı bilinen bir gerçektir. Çocukla birden fazla kez adli görüşme yapılması mağdur çocuk üzerinde ikincil travmatizasyonlara yol açmakta, çocukta daha önce verdiği yanıtı değiştirme eğiliminin ortaya çıkmasına ve kimi zaman da şikayetinden vazgeçmesine neden olmaktadır. Çocukla adli görüşmenin eğitimli bir adli görüşmeci tarafından yapılması son derece önemlidir. Çocukla adli görüşme öncesinde ön görüşmenin yapılarak çocukla bağlantı kurulması ve çocuktan yaşadığı travmatik olayla ilgili doğru bilginin alınması genelde adli görüşmecinin becerileriyle ilişkilendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: Adli görüşmeci, çocuk, görüşme, istismar, travma.

Abstract

This study examines the possible effects of forensic interviews conducted more than once within the judicial system with children who are victims of sexual abuse on the child and the role of the forensic interviewer in this process. Children often face the phenomenon of abuse in daily life. The type of abuse that leaves the deepest traces on a child is known as sexual abuse. Child sexual abuse is generally known as cases in which is no other eyewitness other than the perpetrator and the victim. In cases of child sexual abuse where material evidence cannot be obtained for some reasons, the only evidence is often the child's statement. This situation increases the importance of the forensic interview with the child.

Current laws require only one forensic interview with the child victim, unless there is an adverse situation. However, it is a known fact that forensic interviews are held more than once with children who are victims of sexual abuse in Turkiye for certain reasons. Conducting forensic interviews with the child more than once causes secondary traumatization on the child victim, causing the child to tend to change his/her previous response and sometimes to give up his/her complaint. It is extremely important that the forensic interview with the child is conducted by a trained forensic interviewer. Carrying out a preliminary interview with the child before the forensic interview, establishing a connection with the child and obtaining accurate information from the child about the traumatic event she experienced are generally associated with the skills of the forensic interviewer.

Key words:Forensic interviewer, child, interview, abuse, trauma.

TEMEL ÇOCUK HAKLARI ÖZELİNDE ÇOCUĞUN TIBBİ MÜDAHALELERE "KATILIM HAKKI"

THE CHILD'S RIGHT TO PARTICIPATE IN MEDICAL INTERVENTIONS WITHIN THE CONTEXT OF FUNDAMENTAL CHILDREN'S RIGHTS

Maral TÖRENLİ ÇAKIROĞLU

Dr. Öğretim üyesi /Haliç Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası ilişkiler Bölümü

ORCİD: 0000-0002-4327-4576

Özet

Günümüzde artık çocukların pasif etkisiz ve korunmaya muhtaç varlıklar olduklarına dair geleneksel düşünce geride kalmıştır. Tam aksine, çocuklar gelecek nesillerin teminatıdırlar. Bedenen daha zayıf ve tam olarak ruhsal gelişimlerini tamamlamamış oldukları tartışmasızdır ancak onların birer birey olarak kabul etmek gerekmektedir. Çocukların kendilerine özgü hak ve özgürlükleri sahiptirler ve saygı görmeyi hak ederler. Bu fikir, genellikle yetişkinlere yönelik olan insan hakları belgelerinin ardından, 1989 tarihinde çocuklara özgü olarak Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin kabul edilesiyle pekiştirilmiştir. Bu sözleşme çocukların haklarını yaşam hakkı, gelişme hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı olmak üzere dört temel hakkını düzenlemektedir. Bu çalışmanın ise katılım hakkına odaklanmakta ve özellikle çocuk hastaların tıbbi müdahalelere katılım haklarını incelemektedir. Çocukların, toplumda kendilerini ilgilendiren her konuda dinlenilme hakkına sahip oldukları bu hak, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 12. maddesi ile uluslararası hukuka kazandırılmıştır. Bu madde aynı zamanda "demokrasi maddesi" olarak da adlandırılır çünkü çocukların toplumda hak ettikleri değerin tanınmasına katkı sağlar. Çocukların tıbbi müdahalelere katılım hakkı, müdahale öncesinde bilgilendirilmelerini ve rıza göstermelerini, yani "aydınlatılmış onam" ilkesini vurgular. Özellikle çocuklar söz konusu olduğunda, bu kavram hem hekimler hem de hukukçular için bazı etik ve hukuki sorunları beraberinde getirir. Özerkliğe saygı ilkesi gereği, çocukların rıza ehliyeti olmasa bile görüşlerinin dinlenmesi ve karar alma sürecinde dikkate alınması önemlidir. Hekim-hasta arasındaki güven ilişkisinin kurulması, çocuk hastanın bilgilendirilmesi ve tedavi hakkındaki fikrinin dikkate alınmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu çalışma, öncelikle çocuk kavramını ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında temel çocuk haklarını ele alacak, ardından tıbbi müdahalelerde aydınlatılmış onam ve özellikle çocuklarda tıbbi müdahalelere katılım hakkı ve rıza ehliyeti konularını inceleyecektir.

Anahtar kelimeler: Çocuk Hakları, Tıbbi Müdahale, Katılım Hakkı.

Giriş

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kaleme alınmış en temel insan haklarına ilişkin belge İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'dir (İHEB). Genellikle yetişkinlere yönelik olan insan hakları belgelerinin ardından, 1989 tarihinde çocuklara özgü olarak BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) düzenlenmiştir. Bu sözleşme, insan haklarının çocuklara ne şekilde uygulanacağını ve çocukların temel haklarının neler olduğunu göstermekte olup 142 devlet tarafından imzalanmıştır. ÇHS çocukların temel haklarını yaşam hakkı, gelişme hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı olmak üzere dört grupta ele almaktadır.

Artık, çocukların sadece anne babalarının himayesi altında bulunan pasif, etkisiz, korunmaya muhtaç varlıklar olduğuna dair geleneksel düşünce geçerli değildir. Fiziksel ve ruhsal açıdan yetişkinlerden

daha zayıf ve hassas olmaları, çocukların da kendi hak ve özgürlüklere sahip bireyler olduğu gerçeğini değiştirmez. ÇHS'nin kabulü, çocuklar hakkındaki geleneksel düşüncenin aşılmasına katkı sağlamıştır.

Bu çalışmanın odaklandığı konu katılım hakkıdır. Bu hak, hak ve özgürlüklere sahip olan çocukların toplumda birer birey olarak kendilerini ilgilendiren her konuda dinlenilme hakkının varlığını ifade etmektedir. ÇHS'nin 12. maddesi ile uluslararası hukuka kazandırılmış "demokrasi maddesi" olarak da ifade edilen bu hak, çocuğun toplumda hak ettiği değerin tanınmasına katkıda bulunurken geleneksel anlayıştan uzaklaşmaktadır.

Çocuğun tıbbi müdahalelere katılım hakkı, müdahale öncesinde bilgilendirilme ve rıza gösterme, yani "aydınlatılmış onam" konseptini vurgular. Bu kavram, özellikle çocuklar söz konusu olduğunda hekimler ve hukukçular için sorunlar içeren bir konudur. Aydınlatılmış onam konusu, uygulamada bilinci kapalı hastalarda, psikiyatri hastalarında, küçüklerde ve kısıtlılarda hekimler bakımından hukuki ve etik sorunları beraberinde getirmektedir. Bu çalışma özellikle çocuk hastalar üzerinde odaklanmaktadır.

Özerkliğe saygı ilkesi gereği, rıza ehliyetinin bulunmadığı durumlarda bile çocukların görüşlerinin dinlenmesi ve karar alma sürecinde göz önünde bulundurulması önemlidir. Çocuk hastanın, hekim ile iş birliği içinde olması ve tedaviye ilişkin tüm sürece katılımı zorunludur. Bu, katılım hakkının anlamını güçlendirir. Ayrıca, hekim-hasta arasındaki güven ilişkisinin kurulması çocuk hastanın da bilgilendirilip tedavi hakkındaki fikrinin sorulması ve nazara alınmasına bağlıdır.

Aydınlatılmış onam tüm hukuka uygunluk koşullarından farklı bir yerdedir. Kişinin -en basitinden en risklisine- her tür müdahale öncesinde, müdahalenin anlam ve sonuçları hakkında detaylı olarak bilgilendirilmesi ve kendisine makul bir süre verildikten sonra onamının ya da rızasının alınması, tıbbi müdahalenin bir önkoşulu niteliğindedir. Aydınlatılmış onam hekimler açısından bir yükümlülük, hasta açısından ise bir haktır. Anayasa'nın (AY) 17. maddesinde de ifade edildiği üzere, "*Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, rızası olmaksızın kişinin vücut bütünlüğüne ve diğer kişilik haklarına dokunulamaz".*

Çalışmamızda öncelikle çocuk kavramı ve ÇHS kapsamında temel çocuk haklarından ele alınacak olup, daha sonra tıbbi müdahalelerde aydınlatılmış onam ve özellikle çocuklarda tıbbi müdahalelere katılım hakkı ve rıza ehliyeti konuları incelenecektir.

Hukukta Çocuk Kavramı

Çalışmamızın odak noktası çocuklar olduğundan, hukuk sistemindeki çocuk kavramının öncelikle anlaşılması gerekmektedir. Anne babalar çocuklarını her yaşta "çocuk" olarak görebilirler, ancak hukuk dünyasında çocuk olma kavramı belirlenmelidir. Hukuki belgeler, genellikle daha pratik ve net bir ölçüt olması nedeniyle yaşa dayalı olarak çocuk tanımı yaparlar.

Uluslararası belgeler arasında en temel belge olan, ÇHS'nin 1. maddesinde, "*çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır*" tanımı yer almaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 15 yaşın altındakileri çocuk işçi, 15- 24 yaş arasındakileri de genç işçi olarak değerlendirmektedir (Deryal, 2011).

Türk Hukukunda Çocuk Koruma Kanunu'nun (ÇKK- URL 5) 5. maddesinde çocuk daha erken yaşta ergin olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişi olarak ifade edilmektedir.

Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 6. maddesine göre de çocuk henüz 18 yaşını doldurmamış kişidir. TCK'da (mad. 31/1) temel alınan ceza ehliyeti açısından çocuklar üç gruba ayrılmaktadır. 12 yaşın altındakilere ceza verilmemekte olup sadece güvenlik tedbirleri uygulanmaktadır. 12 yaşını doldurmuş olup 15 yaşın altındakiler ayırt etme gücüne bağlı olarak ceza sorumluluğuna tabi olacak veya sadece çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine tabi olacaklardır. 15-18 yaş arasındakilere ise bir ceza indirimi uygulanması söz konusu olacaktır. TCK'da ceza ehliyeti bakımından yaşın belirleyici unsur olup 12 yaşın altındakilerin ayırt etme gücünün bulunmadığı kabul edilmektedir. Rıza ehliyetinin tespitinde, yaşın tek ölçüt olarak alınmasının doğru olmadığı kanısı kabul görmekle birlikte pratiklik açısından bir

çerçeve çizilmesinin doğru olacağı kanaatindeyiz. (Deryal, 2011). Genel olarak 18 yaşının altındakiler çocuk olarak değerlendirmek doğru olacaktır.

Çocuklar, henüz yaşadıkları durumu tam olarak anlama veya kavrama becerisine sahip olmadıklarından, anne babalar genellikle onları korumak için kararları onların yerine alır. İlk başta iyi niyetle yapılan bu eylem, çocuğun özerklik haklarını kısıtlama olarak algılanabilir (Aydın, 2003).

Geleneksel olarak çocuklar, henüz bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan erginliğe ulaşmamış bireyler olarak kabul edilirken, insan hakları belgeleri çocukların da temel haklara sahip olduğunu kabul etmiştir. Özellikle ÇHS, çocuk haklarına ve özellikle katılım haklarına büyük önem vermektedir.

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Işığında Temel Çocuk Hakları

Çocuk hakları insan haklarının bir alt başlığı olarak zaman içinde gelişmiştir. Günümüzde, çocuğun diğer tüm insanlar gibi doğuştan vazgeçilmez ve dokunulmaz haklara sahip olduğu kabul edilmektedir. Çocuk da küçük bir insan olarak hukukun bir süjesidir. Çocuğu diğer insanlardan özel kılan kendi haklarını çoğunlukla savunamayacak durumda olmasıdır (Deryal, 2011).

Çocuk hakları bağlamında ilk temel belgeler, 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi ve 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgeleridir (URL 7). Bu belgelerin herhangi bir bağlayıcılığı yoktur (Kurt, 2016). Türk Hukukunda ise bu iki bildirgeyi 1963 tarihli Türk Çocuk Hakları Bildirisi izlemektedir.

Çocuk hakları konusunda en temel belge ise ÇHS'dir. ÇHS, sözleşmeci taraflar açısından hukuken bağlayıcı bir metin olup Türkiye tarafından 4058 sayılı Onay Kanunu ile 11 Aralık 1994'te (221389 sayılı) Resmî gazetede yayınlanarak, AY mad 90'a göre iç hukukumuzun bir parçası haline gelmiştir (Kurt, 2016). Bu sözleşme ile yetişkinlere tanınan hakların birçoğu ve fazlası çocuklar için de uygulanabilecektir. Böylece, çocuklar, Uluslararası hukukun bire süjesi haline gelmişlerdir (Ekiz, 2021).

ÇHS, 54 maddeden oluşan çok kapsamlı bir sözleşmedir. 18 yaşına kadar her insan çocuk olarak kabul eden ÇHS çocukların yaşam, sağlık, gelişim, korunma ve katılım hakları olmak üzere temel çocuk haklarını belirlemektedir. Bu hakların uygulanmasında, "çocuğun yüksek yararının gözetilmesi" (mad. 3), "ayırım gözetmeme ilkesi" (mad. 2) ve "çocuğun görüşünün alınması" (mad. 12) temel ilkeleri vurgulanmıştır. (Kurt, 2016). Bu ilkeler diğer tüm temel çocuk haklarının uygulanmasında dikkat edilmesi gereken değerlerdir aslında.

ÇHS'nin 3. maddesinde düzenlenen "Çocuğun yüksek yararı ilkesi", çocuğun her anlamda gelişimi için her türlü menfaatinin ve haklarının ön planda tutulması anlamına gelmektedir. Çocuğun üstün yararı her somut olayda göz önünde bulundurulması gereken bir ölçüt, bir değer niteliği taşımaktadır. Diğer tüm haklar açısından bir üst şemsiye görevini görmektedir. Çocuğu ilgilendiren her durumda çocuk için en iyisi ve en doğrusu nedir sorusunu sormak gerekir. Çocuğun menfaatleri başkasınınkilerle çatıştığı anda, her zaman çocuğun menfaatlerine üstünlük tanınmalıdır (Akyüz, 2013). Çocuğa sağlıklı ve özgür bir birey olmasını sağlayacak bedensel zihinsel ve duygusal gelişimini destekleyen tüm koşulların toplum ve ebeveynleri tarafından sağlanması gerekmektedir. Grassinger'ın ifadesiyle çocuğun yüksek yararının ne olduğunu tespit edebilmek için çocuğun yasal temsilcisinin "kendisi söz konusu olsaydı neye karar verirdi?" onu düşünüp ona göre karar vermesi gerekir (Grassinger, 2009).

Çocuğun arzu ve istekleri kendi üstün yararı ile her zaman bağdaşmayabilir. Kendi isteklerine ters düşse bile asıl olan onun bedensel, zihinsel, ahlaki ve toplumsal gelişimini destekleyecek koşulların sağlanmasıdır. Bu ilke nitekim ÇHS'de açıkça *"Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir"* şeklinde ifade edilmiştir (mad. 3/1). AY'da ise bu ilke 41. maddede "*her çocuğun, korunma ve bakımdan yararlanmaları, yüksek yararlarına açıkça*

aykırı olmadıkça, ana ve babalarıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu" şeklinde ifade edilmektedir (Yücel, 2013).

ÇHS'de öngörülen ortak ilke ve değerlerden "ayırım gözetmeme ilkesi", çocuk haklarının herhangi bir ayırımcılığa sebebiyet vermeyecek ve ayırımcılığı önleyecek şekilde yorumlanarak uygulanması şeklinde anlaşılmalıdır.

"Çocuğun görüşünün alınması" ilkesi ise aslında, çalışmamızın konusunu oluşturan ve ilerde açıklayacağımız çocuğun dinlenilme/ katılım hakkını ifade etmektedir. Çalışmanın bu bölümünde çocuğun kabul gören temel hakları kısaca özetlenecektir.

Yaşam ve Sağlık Hakkı

Yaşam hakkı, tüm insan hakları belgelerinde güvence altına alınmış hakların arasında ilk sırada gelmektedir. Yaşam hakkı ve güvenlik hakkı sağlanamadığı sürece diğer hak ve özgürlükler hiçbir anlam ifade etmezler. Yaşam hakkı, kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü koruyabilmesi ifade eder (Erbay, 2013). Bu hak sağlıklı yaşama hakkını da barındıracak şekilde anlaşılmalıdır. Yaşama hakkı herkes için olduğu kadar şüphesiz çocuk için de en temel hak olup çocuğun sağlıklı bir çevrede yaşaması için gerekli koşulların sağlanması gerekir (Fendoğlu, 2014, Kurt, 2016). Yaşama hakkı ve sağlık hakkı dediğimizde bu hak çocuğun ilk olarak tıbbi bakımı, beslenmesi ve barınması gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasını ifade etmektedir. (Kurt, 2016, Baybaba& Yurdakul Ertürk, 2022).

Çocuğun yaşama ve sağlık hakkı, ÇHS'nin 6. ve 24. maddelerinde düzenlenmektedir. ÇHS'nin 6. maddesi taraf devletlere "*Çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı*" gösterme yükümlüğünü vermektedir. Sağlıklı yaşama konusuna değinen 19, 20, 21 ve 22. maddelerini 24. maddesindeki detaylı bir düzenleme takip etmektedir. Buna göre "*çocuğun en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma*" (ÇHS mad. 24) hakkı vardır. Tüm çocukların tıbbi bakım hizmetlerinden eşit olarak yararlanabilmelerin sağlanması hedeflenmektedir. Oldukça kapsamlı bir şekilde düzenlenmiş olan bu maddede ile ÇHS, taraf devletlere çocuğun sağlık hakkından gereği gibi faydalanabildiğini takip etme görevini yüklemektedir. Devletler özellikle bebek ve çocuk ölümlerinin azaltılması, çocuk sağlığı, aile planlaması, anne sütünün önemi gibi konularda toplumun bilinçlendirilmesi, besleyici yiyeceklere ve temiz içme suyuna erişimin sağlanması, hastalıklara ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi, gibi konularda gerekli önlemleri öncelikli olarak almalıdırlar.

Gelişme Hakkı

ÇHS'nin 6. maddesinde düzenlenmiş olan gelişme hakkı, çocuğun bir yetişkine evrilirken, hayatının her aşamasında kendini faklı alanlarda ileri taşıma çabası olarak ifade edilebilir. Bu hakkın da ayırım gözetilmeksizin her çocuk tarafından kullanılabilmesinin sağlanması gerekmektedir. (Kurt, 2015). Her çocuğun şüphesiz yetenekleri farklıdır fakat kendine sunulan imkânlar ve içinde bulunduğu çevreye bağlı olarak her çocuğun gelişme hakkı bulunmaktadır.

Korunma Hakkı

Çocuklarla ilgili geleneksel düşünce onların hem ekonomik ve bedensel olarak güçsüz, kırılgan, hem de yetişkinlere bağımlı olduklarıdır. Dolayısıyla tam anlamıyla gelişimlerini tamamlamamış olan çocukların, özel olarak korunmaları gereği açıktır (Algan, 2021). ÇHS'nin 19. maddesinde genel olarak düzenlenmiş bulunan korunma hakkı henüz bir yetişkine nazaran psikolojik ve bedensel anlamda daha zayıf olan çocuğun korunmaya ihtiyacından doğar. Çocuklar özellikle bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet, istismar ve ebeveynlerinin ihmal ve her tür kötü muamele risklerine karşı korunmalıdırlar. ÇHS'nin diğer maddelerinde de farklı konularda çocuğun korunması hakkından bahsedilmektedir. Nitekim ÇHS'de çocuğun kimliğinin korunması (mad. 8), yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarma ve geri döndürmeden korunma (mad. 10), çocuğun özel yaşamının korunması (mad. 16), suiistimal ve ihmalden korunma (mad. 19), aile ortamından yoksun çocuğun korunması (mad. 20), mülteci çocuğun korunması (mad. 22) özürlü çocukların korunması (mad. 23), azınlığa mensup

kişilerin çocuklarının korunması (mad. 29), çalışan çocuğun korunması (mad. 32), uyuşturucu kullanımından korunma (mad. 33), cinsel sömürüden korunma (mad. 34), satılma, kaçırılma ve fuhuştan korunma (mad. 35), tür sömürüden korunma (mad. 36), silahlı çatışmalardan korunma (mad. 38) gibi konular düzenlenmektedir.

Çocukları korumada öncelikli görev anne babanın olmasına karşın (Kurt, 2016), devletlere de bu konuda sorumluluk yüklenmektedir. Taraf devletlerin bu konularda düzenledikleri sosyal programlar çerçevesinde ailelerine gerekli desteğin verilerek, çocukların bedensel ve ruhsal her tür şiddetten, istismardan ve sömürüden korunmalarının sağlanması gerekir (Akyüz, 2021).

Katılım Hakkı

Yahya Deryal, "*Çocuk masumiyetin, saflığın, zafiyetin güçsüzlüğün ve kusursuzluğun, bağımlılığın, şefkat ve himayeye muhtaçlığın simgesidir*" demektedir (Deryal, 2011). Yakın zamana kadar çocukları savunmasız, zayıf ve korunmaya muhtaç gören bir zihniyet baskın olmuştur. Ancak zamanla toplum, bu paternalist görüşten uzaklaşıp, çocukların sadece velileri veya yasal temsilcileri, tarafından korunmaya muhtaç, edilgen varlıklar olmadıklarını, onların da hak ve özgürlüklere sahip bireyler oldukları düşüncesi yerleşmeye başlamıştır. Yaşlarının küçük olması onların da kedilerini ilgilendiren konularda dinlenilmeleri gerektiği gerçeğini değiştirmez.

Dinlenilme hakkı veya daha çok tercih edilen katılım hakkı kavramı, ilk defa ÇHS'de ifade edilmiştir. (Akyüz, 2001). Katılım hakkı, esasen çocuğun düşüncelerine değer verilmesi gereken bir birey olduğunun ifadesidir. Katılım hakkı çocuklara içinde bulundukları ailede, okulda ve toplumda aktif bir rol oynama imkânı vermekte olduğundan demokratik özellik taşıyan bir haktır. (Uğurlu& Gülsen, 2014). Çocuğun katılım hakkının seviyesi, olgunluğuna, hakları kullanma ehliyetine, yaşına ve konunun ciddiyetine bağlı olarak belirlenecektir (Gören, 2012).

Katılım hakkı, ÇHS'nin 12/1 maddesinde "*Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar"* şeklinde ifade edilmektedir. Aslında ÇHS'de belirtilen katlım hakkı sadece bir hak değildir her şeyden öte diğer tüm hakların kullanılmasında etkili olan bir değer, bir ilkedir. Çocuk Hakları Komitesi 12. Genel Yorumu (Komite, 2009) çocuğun katılım hakkına ilişkin değerli bir kılavuz olup, bu metinden katılım hakkının unsurları çıkarılabilir. Buna göre, katılım hakkından, çocukların görüş oluşturma yeteneğine sahip oldukları, kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme haklarının olduğu, dinlenmeleri gerektiği ve son olarak da görüşlerin sadece dinlenmesi yeterli olmayıp, yaşlarına ve olgunluk derecelerine bağlı olarak bu görüşlerin nazara alınması ve verilecek karara etki etmesi gerektiği anlaşılmalıdır.

Komiteye göre, katılım hakkı herhangi bir yaş sınırı olmaksızın her çocuk tarafından kullanılabilir. Ayrıca, çocuklar ailelerinin veya onlardan sorumlu olan kişilerin baskısı olmadan görüşlerini serbestçe ifade edebilmelidirler. Bu özgürlük çocuklara görüş bildirmeme hakkını da içerir şekilde yorumlanmalıdır. Komite 'ye göre, çocuktan sorumlu olan kişi veya çocuğun ailesi, çocuğa kendisini serbestçe ifade edebilmesi için gerekli koşulları ve güvenli ortamı kendisine sağlamakla yükümlüdür. Tabi ki çocuk açısından önkoşul, gerekli düzeyde ve kapsamda bilgilendirmenin yapılmasıdır. 12. madde çocuklara kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini açıklama imkânı tanımakta olup, herhangi bir konu sınırlaması getirmemiştir. Tek ölçüt konunun çocuğu bir şekilde ilgilendiriyor olmasıdır (Komite, 2009).

Şüphesiz bu unsurlar arasında en sorunlu olan çocuğun görüşlerine yaşına ve olgunluk derecesine uygun olarak değer verilmesi unsurudur. Bu maddeye göre çocukları sadece dinlemek yeterli değildir; onları dikkatle dinleyip, alınacak kararda görüşlerini ciddi bir şekilde hesaba katmak gerekmektedir (Ekiz, 2021). Görüşlerinin ne derece dikkate alınacağında onların yaşı ve olgunluk seviyesi etkili olacaktır. Ancak, olgunluk çok belirsiz bir kavramdır. Komite, olgunluğu "*bir çocuğun konular hakkındaki görüşlerini makul ve bağımsız bir şekilde ifade etme yeteneği*" olarak tanımlamaktadır

(Komite, 2009). ÇHS özellikle katılım hakkının kullanımında belli bir yaş sınırı belirtmemiş olup devletlere bu konuda serbesti tanımıştır. Çocuğun yaşı ve olgunluk derecesi ile beraber yaşadığı çevre, aldığı eğitim, sürdüğü yaşam, edindiği bilgi, beceri ve tecrübeler, aile ve çevresinin desteği gibi birçok faktör her olayda ayrı ayrı değerlendirilmeli (Ekiz, 2021) ve çocuğun görüşlerinin mümkün mertebe alınan kararlara azami düzeyde etki etmesi sağlanmalıdır.

Katılma hakkı, çocuğun aldığı kararlara yüzde yüz uyulması veya fikirlerinin otomatik olarak uygulanması zorunluğunu getirmez. Önemli olan, alınan kararda çocuğun görüş ve düşüncelerinin etkili olmasının sağlanması olup verilen her kararda daima çocuğun üstün yararı gözetilmelidir. Katılım hakkı, ailelere, çocukların istemedikleri veya tasvip etmedikleri şekilde bir karar verdiklerinde, bunun nedenlerini ve bu seçeneğin neden daha ziyade tercih edildiğinin açıklanması görevini de yüklemektedir.

Türk Hukukunda "Katılım Hakkının" Çocuğa Uygulanacak Tıbbi Müdahalelerde Kullanılması

Çalışmamızın bu bölümünde çocukların sahip olduğu katılım hakkının somut bir örneği olarak hasta çocukların kendilerine uygulanacak olan tıbbi müdahaleye katılım hakları üzerinde yoğunlaşılacaktır.

AY'nın 17. maddesi *"Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz*" şeklindeki ifadesi ile vücut bütünlüğünün dokunulmaz olduğunu vurgulamaktadır. Tıbbi müdahale kişinin vücut bütünlüğü üzerinde ciddi bir etkiye sahip olduğundan, hastanın yaşı kaç olursa olsun bu konuda bilgilendirilmesi ve uygulamalar hakkında dinlenilmesi ve söz hakkının olması son derece mühimdir. Hastanın çocuk olması katılım hakkının olduğu gerçeğini değiştirmez. Bu tür müdahalelerde mümkün olduğunca çocuğun da sürece katılımının sağlanması ve çocuğun yararı ilkesinin gözetilerek nihai kararın verilmesi gerekir (Yücel, 2013).

Tıp etiğinde özerkliğe saygı ilkesi gereği, yetişkin ya da çocuk, tüm hastaların görüş ve düşüncelerine saygı, sağlık çalışanları açısından zorunlu bir koşuldur (Aydın, 2003). Nitekim Hasta Hakları Yönetmeliği'nin (HHY) 24. maddesinde "Tıbbi müdahalelerde hastanın rızası gerekir. Hasta küçük veya mahcur ise velisinden veya vasisinden izin alınır" ifadesiyle, hastanın rızasının kendisinden veya yasal temsilcisinden alınması gereğini belirtmektedir. Lakin, yetişkin bireylerin dahi hastaneye girdikleri andan itibaren sağlık çalışanlarının söylediklerini harfi harfine uygulayan, çekingen ve ürkek bir hale dönüşürken, böylesine uzmanlık gerektiren tıbbi terimlerin kullanıldığı yabancı bir ortamda çocukların kendilerini ifade edebilmeleri çok da kolay olmayacaktır.

Bu konuya geçmeden önce, katılım hakkının hasta hakları açısından bir uzantısı olan tıbbi müdahalelerde aydınlatılmış onam/bilgilendirilmiş rıza konusundan bahsetmek gerekecektir. Bu aşamada, öncelikle tıbbi müdahale kavramından ve tıbbi müdahalenin hukuka uygunluk koşullarından bahsetmek faydalı olacaktır.

Tıbbi Müdahale Kavramı ve Hukuka Uygunluk Koşulları

Türk Hukukunda tıbbi müdahalenin tam olarak bir tanımı yapılmamış olması nedeniyle mevzuata ve öğretiye bakmak gerekecektir.

İç hukukumuzun bir parçası olan Biyotıp Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporunda dolaylı olarak müdahale teriminden, önleyici bakım, teşhis, tedavi, rehabilitasyon veya bu kapsamdaki tüm tıbbi hareketler ve araştırmalar şeklinde bahsedilmektedir. HHY'nin 4/g bendinde ise tıbbi müdahale, "*tıp mesleğini icraya yetkili kişiler tarafından uygulanan, sağlığı koruma, hastalıkların teşhisi ve tedavisi için ilgili mesleki yükümlülükler ve standartlara uygun tıbbın sınırları içinde gerçekleştirilen fiziki ve ruhi girişimi"* şeklinde tanımlanmaktadır. Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik (Beden Muayenesi Yönetmeliği) 3. maddesinde ise müdahalenin tabip veya diğer sağlık personeli tarafından muayene tedavi ve diğer tıbbi işlemleri kapsadığı ifade edilmektedir.

Birçok yazar tıbbi müdahaleyi ufak farklarla tanımlamaya çalışmıştır. Burada literatürdeki tanımlarından birkaçını aktarmaya çalışacağız. Bayraktar'a (1972) göre, bu kavram hastalıklardan korunma tedbirlerini, teşhisi (teşhis için gerekli tüm tetkik ve muayeneler dâhil) tedaviyi, hastalıktan sonraki bakımın dışında aşıyı ve hastanın ruhsal hayatına ilişkin yapılan tedaviyi de kapsamaktadır. Ayan'a (1991) göre ise, tıbbi müdahale, hekim tarafından doğrudan veya dolaylı olarak tedaviye yönelik her türlü faaliyeti kapsamaktadır. Tıbbi müdahaleyi "tıbbi yardım" veya "tıbbi el atma" şeklinde ifade eden Aşçıoğlu'nun (1993) yorumuna göre, tıbbi müdahale sadece hastanın beden ve ruhsal yapısındaki hastalıkları iyileştirmek değil aynı zamanda ona sağlık kazandırmak, acılarını dindirmek, estetik ameliyatları ve organ nakli gibi müdahaleleri de kapsamaktadır. İpekyüz (2006), tıbbi müdahaleyi yetkili kişiler tarafından yapılan her tür faaliyet olarak değerlendirmek de olup, Özay (2006) ise, hekimin teşhis, tedavi gibi amaçlarla yürüttüğü fiziki ve fikri faaliyet olarak tanımlamaktadır. Kıcalıoğlu (2011), kişinin sağlığına kavuşturulmasına ilaveten toplum sağlığını da tıbbi müdahale kavramına dâhil etmektedir. Hakeri (2015), insan üzerinde tıp biliminin uygulanması ile bağlantılı olarak yapılan, ilaç yazılması, tahliller, organ bağışı, tüp bebek girişimler gibi her tür müdahaleyi tıbbi müdahaleden saymaktadır. Gökcan (2014), tıbbi müdahaleyi tıp mesleğini icraya yetkili bir kişi tarafından hastaya bir hastalığını veya fiziksel bir özrünü tedavi etme, hastalıktan koruma yahut acılarını dindirme amacıyla yapılan her tür faaliyet olarak tanımlamaktadır. Şenocak (2001) ise, tıbbi müdahaleyi fiziksel ya da psikolojik nitelikteki hastalıkları veya birtakım şikâyetleri önlemek, teşhis etmek veya iyileştirmek için yapılan tüm müdahaleler şeklinde tanımlamaktadır. Görüldüğü üzere oldukça geniş olan tıbbi müdahale kavramı, günümüzde tıbbi endikasyon bulunmayan estetik müdahaleler, gebeliğin sonlandırılması kastrasyon, sterilizasyon organ ve doku bağışı gibi birçok müdahale için de kullanılmaktadır.

Bahsi geçen tanımlardan yola çıkarak tıbbi müdahaleyi kısaca, tıp biliminin verilerine uygun surette kişide bulunan fiziksel veya ruhsal bir rahatsızlığı teşhis etmek, önlemek veya tedavi etmeye çalışmak için sağlık personeli tarafından yapılan her tür invaziv olan veya olmayan faaliyetler şeklinde tanımlayabiliriz.

Temelde her tür tıbbi müdahale kişinin vücut bütünlüğüne aykırı bir eylemdir (Dural, 2019) ve ancak hukuki bir zemine oturtulduğunda hukuka uygun olarak kabul edilebilecektir. Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK) sayılmış olan genel hukuka uygunluk koşulları; zarar görenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar, haklı savunma, kişinin hakkını kendi gücüyle koruması veya zorunluluk hâlleridir. (TBK mad. 63). Tıbbi müdahale, hastanın üstün nitelikte özel/kamusal yararına ve zorunluluk hali kapsamında düşünülebilir. Benzer bir düzenleme ile kişinin rızası ve üstün nitelikli özel ya da kamusal yarar ve kanunun tanıdığı yetki de Türk Medeni Kanun'unda (TMK mad. 24/2) hukuka aykırılığı kaldıran sebeplerden sayılmıştır.

Tıbbi müdahaleyi hukuka uygun bir eylem haline getiren birçok koşul bulunmaktadır. Bunlar; müdahalenin yetkili bir sağlık personeli tarafından yapılmış olması, yapılacak müdahalenin tıbben gerekli olması (endikasyon koşulu) ve müdahalenin tıbbi verilere, standartlara uygun olarak yapılması ve çalışmanın devamında ayrıca ele alınacak olan aydınlatılmış onam, olarak sıralanabilir. Bu koşullardan birinde eksiklik bulunması tıbbi müdahalenin hukuka aykırı olarak ele alınmasına hatta adam öldürme veya adam yaralama suçlarından birini oluşmasına sebep olacaktır. (Altuntaş, 2015).

AY'nın 17. maddesi gereği tıbbi zorunluluklar dışında kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamayacağı açık olarak düzenlenmiştir. Tıbbi müdahalenin hukuka uygun sayılabilmesinin ilk koşulu bu müdahalenin tıbbi olarak zorunlu olmasıdır (Çakmut, 2007). Tıbbi zorunluluk ya da gereklilik için "endikasyon" kavramı kullanılmaktadır (Koru, 2021). Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi (mad. 13/2) "Tabip ve diş tabibi; teşhis, tedavi veya korumak gayesi olmaksızın, hastanın arzusuna dayanarak veya diğer sebeplerle, akli veya bedeni mukavemetini azaltacak herhangi bir şey yapamaz» şeklinde tıbbi zorunluluktan bahsetmektedir. HHY mad.12'de de paralel bir düzenleme bulunmaktadır. Ancak, tıbbi endikasyon olmadan da örneğin, organ bağışı, kan bağışı, rahim tahliyesi, sterilizasyon, doğum öncesi genetik muayeneler gibi bazı müdahalelerin yapılmasına yasa cevaz vermektedir. Ayrıca günümüzde endikasyon kavramının, psikolojik ve sosyal endikasyonu da kapsayacak şekilde daha geniş olarak

yorumlandığı görülmektedir. Psikolojik endikasyon kişinin içinde bulunduğu ruhsal duygu durumunu iyileştirmek için müdahalenin zorunlu olduğu veya faydalı olacağı anlamına gelmektedir. Kozmetik müdahalelerde söz konusu olduğu gibi, hasta müdahale sonrasında kendisini daha mutlu ve güvende hissedecek olduğundan, burada da dolaylı bir tedavi söz konusu olduğu kabul edilebilir (Hakeri, 2015). Her durumda hastanın rızasının olması koşulu ile bu müdahaleler hukuka uygun olarak kabul edileceklerdir.

Tıbbi müdahalenin hukuka uygun olabilmesi için ayrıca bunun yetkili bir sağlık personeli yani; 6023 sayılı Türk Tabipler Kanunu (URL 15) ve 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Tarzı İcrasına Dair Kanununa (Tababet Kanunu-URL 16) göre tıp diploması sahip, T.C. vatandaşı ve Tabipler Odasına kayıtlı bir hekim veya hasta bakıcı, hemşire, ebe gibi diğer bir sağlık personeli tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, tıbbi müdahalenin standart tıbbi verilere uygun olarak yapılması gerekmektedir. Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'ne göre, hekim, müdahalenin her aşamasında, gerekli tüm özeni göstererek tıp ilke ve kurallarına uygun olarak hareket etmek zorundadır (Gökcan, 2013).

Unutmamak gerekir ki, tüm hukuka uygunluk koşullarının bir arada bulunması gerekmektedir. Ayrıca, koşullarının hiçbiri hastanın rızası olmadığı sürece tıbbi müdahaleyi hukuka uygun hale getiremez.

Genel Hatları ile Bilgilendirilmiş Rıza/ Aydınlatılmış Onam

"Aydınlatılmış onam" veya HHY'nin ifadesi ile "bilgilendirilmiş rıza", sağlık hizmetleri alanında en temel konulardan biridir. En basit tıbbi müdahalede bile hastanın bilgilendirme akabinde rızasının alınması, bir önkoşuludur. Aksi takdirde eylem hukuka aykırı olabilir. Nitekim Biyotıp Sözleşmesi'nin 5. maddesi *"Sağlık alanında herhangi bir müdahale, ilgili kişinin bu müdahaleye özgürce ve bilgilendirilmiş bir şekilde muvafakat etmesinden sonra yapılabilir. Bu kişiye, önceden, müdahalenin amacı ve niteliği ile sonuçları ve tehlikeleri hakkında uygun bilgiler verilecektir. İlgili kişi, muvafakatini her zaman, serbestçe geri alabilir"* şeklinde genel bir kural koymaktadır. Birçok uluslararası düzenlemenin yanı sıra Türk Hukuku'nda da (AY mad. 17, TBK mad. 63, Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun mad. 70, HHY mad. 15-29, Tıbbi Deontoloji nizamnamesi mad 13 Türk Tabipleri meslek etik kuralları mad. 26 ve 27, Organ nakli Kanunu mad. 6 ve 14, Nüfus Planlaması Hakkındaki Kanun, Rahim Tahliyesi Tüzüğü) hastanın aydınlatılmış onamının her tür tıbbi müdahale öncesinde zorunlu olduğu açıkça belirtilmektedir.

Aydınlatmanın veya bilgilendirmenin, hastanın kendisine, bizzat müdahaleyi yapacak olan sağlık personeli tarafından yapılması gerekir. Bilgilendirmenin, özellikle risk oranı daha yüksek olan müdahalelerde kendisine düşünüp karar verme imkânı tanıyacak makul bir süre öncesinde yapılması önemlidir (HHY mad. 2). Bilgilendirmenin hastanın yaşına, sosyo-kültürel durumuna ve eğitim seviyesine uygun ve onun anlayabileceği dilde ve seviyede açık olarak yapılmalıdır (Erman, 2003).

HHY mad. 15 ve Meslek Etik Kuralları mad. 26'da bilgilendirmenin kapsamı düzenlenmiştir. Bu maddelere göre hastaya hastalığın nedeni, tedavi yöntemleri, süresi ve başarı oranı, olası yan etkiler, muhtemel riskler, tedavi olmama durumunda muhtemel sonuçlar ve hastanın öğrenmek istediği diğer her şey kendisine anlayacağı şekilde ve istediği düzeyde anlatılmalıdır. Durumun ciddiyeti, müdahalenin risk oranı ve hastanın psikolojik yapısı, eğitim seviyesi ve bilgi düzeyi bilgilendirmenin kapsamında etkili olacak faktörlerdir (Hakeri, 2015).

Hekimin hastasını aydınlatma yükümlülüğünün kapsamı değişkendir ve hatta bazı durumlarda ortadan kalkabilmektedir. Bu durumlara örnek olarak; hastanın bilgilendirilmek istememesi, hastanın psikolojik durumunun çok hassas olup olumsuz bilgileri kaldıracak durumda olmaması, hastanın hekim olması veya konunun uzmanı olması, kendisine birçok defa uygulanmış aşina olduğu bir müdahale olması ve acil durumlar gösterilebilir (HHY mad. 19, Hakeri, 2015, Erman, 2003, Adıgüzel, 2014).

Hekim, belirli durumlarda hastadan rıza almadan hemen müdahalede bulunabilir. Bu durumlara örnek olarak; kamu düzeni, kamu sağlığı, kamu güvenliği, hastanın bilincinin kapalı olması gösterilebilir (Hakeri, 2015). Acil durumlarda hekimin zaman kaybetmeden müdahalede bulunabileceği kabul edilmektedir (HHY mad. 24/7, Bayraktar, 1972, Hakeri, 2015). Ayrıca, bir organ kaybına neden olacaksa ameliyat esnasında rıza almadan da ameliyatın genişletilmesi söz konusu olabilir (HHY mad. 31/4).

Aydınlatmanın gerektiği şekilde yapılmasından sonra, müdahale öncesinde hastaya makul bir düşünme süresi tanınarak rızasının alınmalıdır. Rıza veya onay, hastanın müdahaleyi serbest iradesiyle bilgilendirilmiş bir şekilde müdahaleye icazet vermesini ifade etmektedir (HHY mad. 2). Rızanın hukuken geçerli olabilmesi için hasta rıza ehliyetine sahip olmalı ve iradesi sakatlanmamış olmalıdır. (Dural/ Öğüz, 2019, Çakmut, 2007, Eren, 2015, Gökcan, 2017). Ayrıca rızanın konusu kanuna ve ahlaka uygun olmalıdır (Kocasakal, 2017). Tam ehliyetlilere aydınlatma doğrudan kendilerine yapılmalı, rıza da kendilerinden alınmalıdır. Tem ehliyetsizler açısından ise rıza ehliyetleri bulunmadığından aydınlatmanın yasal temsilcilerine (veli/vasi) yapılıp rızanın da onlardan alınması gerekmektedir (Adıgüzel, 2014). Ancak, sınırlı ehliyetliler (küçük veya kısıtlılar) açısından rıza ehliyetlerinin olup olmadığı konusunda ve aydınlatmanın kime yapılacağı, rızanın kimden alınacağı hususları tartışmalıdır.

HHY (mad. 28) rızanın şekli konusunda herhangi bir yasal zorunluluk getirmediğinden rızanın yazılı olarak alınmasını bir geçerlilik koşulu olarak değil de bir ispat koşulu olarak değerlendirilebilir.

Bu bilgiler hastanın yaşı kaç olursa olsun geçerli olmakla beraber, çocuk hastalarda durumunda bilgilendirmenin kime ve ne şekilde yapılacağı ve rızanın kimden alınacağı konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bir kimsenin rızasının hukuken geçerli olabilmesi için rıza ehliyetine sahip olması gerekir. Bu durumda 18 yaşından küçüklerin rıza ehliyetlerine bağlı olarak kendilerine uygulanacak olan tıbbi müdahaleye rıza verip veremeyecekleri veya kararlarına ne derece ehemmiyet verileceği konusu gündeme gelmektedir.

Ancak, çocuğun rıza ehliyetinin olup olmaması, onun görüşlerinin dikkate alınmasının ve katılım hakkının geçerliliğini ortadan kaldırmaz. Bu bilgiler ışığında, öncelikle çocuklardaki rıza ehliyeti sorununu ve bu durumun doğurduğu sorunları ele alacağız.

Çocuklarda Rıza Ehliyetinin Tespitine İlişkin Genel Açıklamalar

TMK'ya göre "*Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır"* (TMK mad.10) ve *"Erginlik onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar"* (TMK mad.11) ifadelerinden 18 yaşını doldurmuş kişilerin tam ehliyetli oldukları anlaşılmaktadır. Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük ve kısıtlıların ise fiil ehliyetleri olmadığı belirtilmiştir (TMK mad. 14). Fiil ehliyeti bulunmayan, tam ehliyetsiz kişilerin fiilleri hukuki sonuç doğurmamaktadır (TMK mad. 15).

Genel olarak 18 yaşın altındakiler tam ehliyetli olmadıklarından kanuni temsilcilerinin (yani anne babalarının) izni veya onayı olmadan herhangi bir hukuki işlem yapamazlar. Dolaysıyla hekimlik sözleşmesini de tek başlarına akdedemezler (Hakeri, 2022). Bunun yanında hekimin sözleşmeden doğan aydınlatılmış onam yükümlülüğü çocuklar açısından da devam etmektedir. Ancak, çocuk hastalara yönelik olan müdahalelerde aydınlatılacak olan kişinin tespiti ve rızanın kimden alınacağını huşuları rıza ehliyetinin belirlenmesine bağlıdır. Ancak, çocukların belli bir yaştan sonra rıza ehliyetlerinin olup olmadığı tartışmalıdır.

Hasta Çocuklar Bildirgesi'nde, çocukların yaşları ve anlama kapasitelerine göre bilgi edinme haklarının olduğu ve bilgilendirmenin tercihen velilerinin yanında ve çocukların anlayabileceği düzeyde yapılması gerektiği düzenlenmiştir (mad 4). Amsterdam Bildirgesi (mad. 3), Bali Bilgesi (mad. 5) ve Biyotıp Sözleşmesi'nde (mad. 6) yasal temsilcinin onayı aranıyor olsa dahi çocukların karara dâhil edilmeleri gereği düzenlemiştir. Çocuk Hakları Komitesi, her yaştaki çocukların gelişen kapasitelerine olarak uyumlu artan düzeyde karar verme süreçlerine dâhil edilmelerini ve görüşlerine gerekli ağırlığın verilmesini kuvvetle tavsiye etmektedir (Komite, 2009). Biyotıp Sözleşmesi, (mad.

6/2) bu konuda yaş ve olgunluğa göre çocuğu iradesine artan bir oranda göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır. Uluslararası düzenlemelerdeki ortak nokta çocukların tıbbi müdahale konusunda aydınlatılmaları gereği ve özellikle de ebeveyn kararına iştiraklerinin sağlanmasıdır.

Ayırt etme gücü hakkında TMK mad. 13 "Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir" şeklinde bir açıklama yapmaktadır. Bir kişi doğruyu yanlıştan ayırt etme ve akla uygun şekilde davranma yeteneğinden yoksun ise, ayırt etme gücüne sahip olmadıkları kabul edilir. Ayırt etme gücünden yoksun kişiler tam ehliyetsiz olduklarından bunların geçerli bir irade beyanında bulunmaları mümkün değildir. Bu kişiler adına tüm hukuki işlemleri yasal temsilcileri yapar. Dolayısıyla bu kişiler kural olarak, tıbbi müdahaleye de kendileri rıza gösteremezler (Kahraman, 2016).

Diğer taraftan, yaş küçüklüğünün ayırt etme gücünü etkilediği kesin olmakla beraber 18 yaşından küçük tüm çocukların ayırt etme gücüne sahip olmadığını söylemek mümkün değildir. Yaşı çok küçük olanların ayırt etme gücüne sahip olmakla birlikte diğerleri ile ilgili her olayda ayırt etme gücünün olup olmadığı araştırılmalıdır. Genel olarak yaşı nispeten 18'e daha yakın olan çocukların ise ayırt etme gücüne sahip oldukları varsayılmaktadır.

TMK mad. 16'daki ifadeye göre, ayırt etme gücüne sahip olan küçükler yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça kendi işlemleri ile borç altına giremezler. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ise bir istisna teşkil edip bu konuda rızanın aranmadığı anlaşılmaktadır. Normal koşullarda kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar temsil yoluyla da kullanılamayıp şahsen kullanılmaları gerekmektedir (Oğuzman&Seliçi, 2010, Oktay&Özdemir, 2014, Akipek& Akıntürk& Karaman, 2014).

Tıbbi müdahalenin kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu (Özdemir, 2008) konusunda şüphe bulunmamaktadır. Böylece, TMK'daki ifadeden ayırt etme gücüne sahip çocukların üzerlerinde uygulanacak tıbbi müdahaleye -kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması nedeniyle- şahsen rıza gösterebilecekleri anlaşılmaktadır. Ancak, bu konuda mevzuatımızda çeşitli çelişkiler bulunmaktadır; TMK mad. 16, Tababet Kanunu mad. 70 ve HHY mad. 24 beraber değerlendirildiğinde önemli bir fark dikkat çekmektedir. Tababet Kanunu (mad. 70) ve HHY (mad 24) açıkça çocuğa uygulanacak olan tıbbi müdahalelerde yasal temsilcinin (veli ya da vasi) izninin aranması gerektiğini belirtmektedir. Oysaki TMK mad. 16'da gördüğümüz üzere, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda bir istisna getirmiş olup, yasal temsilcinin rızasının aranmayacağı ifade edilmiştir.

Her ne kadar rıza ehliyetinin varlığı için aranan koşul reşit olmak değil de- her olayda ayrıca değerlendirtmesi gereken- ayırt etme gücünün varlığı olsa da genel olarak 12 yaşına kadar ayırt etme gücünün ve dolayısıyla rıza ehliyetinin bulunmadığı kabul edilmektedir (Aravacık, 2018). Nitekim ceza hukukunda ceza ehliyeti açısından olaya yaklaşılmaktadır. Buna göre 12 yaşına kadar çocukların cezai sorumlulukları olmadığı kabul edilmektedir. 12-15 yaş aralığındaki çocuklarda ayırt etme gücünün araştırılması gerekmekte olup, 15 yaşından büyük çocukların ise ayırt etme güçleri olduğu kabul edilmektedir (TCK mad. 31). TMK'da ise uygulamada 15 yaş vasiyet konusunda tasarrufta bulunma ehliyeti açısından yaş sınırı olarak kabul edilmektedir (Deryal, 2007) Yargıtay da 15 yaşından büyüklerin iradesine geçerlilik tanımaktadır (Hakeri, 2022).

Çocuğun ehliyetini belli bir yaşa bağlamak daha pratik görünse de yeterlilik sadece yaşla ölçülemez (Aydın, 2003). Çocuğun her olaydaki duygusal gelişimi ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Rıza ehliyetin belirlenmesinde çocuğun yaşı tek başına belirleyici faktör olmayıp, olgunluk derecesi, eğitimi, olay karşısındaki tutum ve davranışları, müdahalenin sonuçlarını kavrama yeteneği gibi faktörler rıza ehliyeti konusunda belirleyici olmaktadır (Hakeri, 2022).

Ayırt Etme Gücü Bulunmayan Çocuklar

Yaşları çok küçük olan çocukların kendilerine uygulanacak olan tedavi veya tıbbi müdahaleyi kavrayabilecek olgunlukta olmadıklarından vücutları üzerinde herhangi bir müdahalenin yapılan

müdahaleler konusunda mantıklı bir karar almaları beklenemez. Bu çocuklar tam ehliyetsiz kabul edilip rıza ehliyetine sahip değillerdir.

Genellikle ortalama 12 yaşına kadar çocukların tam ehliyetsiz kabul edildiği görülmektedir. Bu konuda öğretide yaşı küçük olan bu çocuklar için her tür tıbbi müdahaleye rıza verip vermeme konusunda tam yetkinin anne babalarda olduğu konusunda fikir birliği vardır. Küçük hastalarda hekimin aydınlatma yükümlülüğü anne baba veya yasal temsilciye karşı olduğu durumlarda izin de aynı şekilde bu kişilerden alınır.

Bir görüşe göre tam ehliyetsiz bir kişiye tıbbi müdahalede bulunabilmek için korunmak istenen menfaat açısından daha uygun olacağı için yasal temsilcinin iznine ihtiyaç duyulmaktadır (Akıpek& Akıntürk& Karaman, 2014). Diğer bir görüşe göre, ise yasal temsilcinin rızası hastanın rızası yerine geçemez ancak hastanın farazi rızasına dayanarak hareket etmek müdahaleyi hukuki açıdan geçerli hale getirebilir. Bununla birlikte hastanın üstün özel yararının tespiti ile aile yakınları veya yasal temsilci tıbbi müdahaleye ilişkin fikirlerini verebilir (Adıgüzel, 2014). Bir başka görüş de rıza verme hakkının devredilemeyeceğini savunur, öyle ki kişinin yakınları ve yasal temsilci, sadece kişinin özel yararına belirlenmesine hizmet etmektedir (Oktay& Özdemir, 2008).

Sonuç olarak tam ehliyetsizlerin tıbbi müdahaleler konusunda yasal temsilci rızası geçerli kabul edilmektedir. Ancak katılım hakkı gereği, bu çocuklara yapılan müdahaleler konusunda anlaşılır bir şekilde ve korkutmadan basit bir dilde açıklanmalıdır. Bu açıklamayı, anne ve babaların uygun buldukları şekilde yapmaları mümkündür. Temel amaç, çocuğa önemsendiğini ve değer verildiğini hissettirmektir.

Ayırt Etme Gücü Bulunan Çocuklar

Çocuklar belli bir yaşa ve olgunluğa ulaştıklarında kendilerine yapılacak tıbbi müdahalenin nedenlerini ve sonuçlarını anlayabilecek seviyeye gelirler. Ayırt etme gücüne sahip çocuklarla ilgili tıbbi müdahale konusunda rıza verecek olan kişinin kendileri mi yoksa yasal temsilcileri mi olacağı hakkında doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı görüşlere göre ayırt etme gücüne sahipse çocuğun rıza ehliyeti tamdır dolayısıyla bilgilendirme kendisine yapılacak olup izin de kendisinden alınacaktır. Kimine göre, çocuk, ayırt etme gücüne sahip olsa dahi rıza ehliyetini tek başına kullanamaz görüşünün alınması koşulu ile mutlaka velisinin rızası alınmalıdır. Bir grup yazara göre ise hem çocuğun hem de velinin rızası ortak olarak beraber alınmalıdır. Faklı görüşler aşağıda özetlenecektir.

Bir görüşe göre, çocuk ayırt etme gücüne sahip ise kendisine uygulanacak tıbbi müdahale konusunda tek başına karar verebilir. Bazı yazarlar, TMK mad. 16'daki kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan hareketle çocuğun rızasının tek başına yeterli olduğu savunmaktadır (Aravacık, 2017). Öte yandan, velayetin sınırlarını belirleyen TMK mad. 339, çocuğun olgunluk derecesine göre anne ve babanın velayet hakkının sınırlarının belirleneceğini öngörmektedir (Şenocak, 2001). Bu görüş, ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun kendi geleceğini belirleme hakkına saygının bir yansımasıdır. Bu durumda hekim, doğrudan çocuğu müdahale öncesi bilgilendirip onayını alarak müdahaleyi gerçekleştirecektir. Unutulmamalıdır her durumda çocuk reşit olana dek hekimlik sözleşmesinin kurulması yasal temsilcinin onayına bağlı kalacaktır (Aravacık, 2017).

Kahraman'a göre (2016), ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun rızası tıbbi müdahaleyi hukuka uygun hale getirmek için yeterlidir. Velayet kurumunun amacı çocuğun kişiliğini geliştirerek, hak ve özgürlüklerini kullanabilecek ve kendi başına kararlar verebilecek bir birey haline gelmesini sağlamaktır. Yazarın bu görüşüne katılmaktayız; Gerçekten de anne babalar sadece çocuklarını koruyup kollamak için onlar yerine kararlar almayıp onların ileride kendi kararlarının alabilecek olgunluğa erişmelerine yardımcı olmalıdırlar. Ancak, bu çocuğu zaman zaman ürkütücü boyutta olabilecek tıbbi müdahaleler karşısında karar alma sürecinde yalnız bırakmak değil ona destek olup de doğru karar alabilmesi için belki gerektiğinde yönlendirmek şeklinde olmalıdır.

Özellikle 15-18 yaş aralığındaki "yetişkin çocuk" olarak da adlandırılanlar genellikle makul karar verebilecek olgunlukta ve yaşta oldukları için normal koşullarda ayırt etme güçlerinin ve rıza ehliyetlerinin olduğu düşünülmektedir. Bu çocuklar tedavinin anlam ve sonucunu idrak edebilecek olgunlukta olduklarından kendilerinden onay alınması doğru olacaktır. Ancak, her durumda müdahalenin kendi menfaatlerine uygun ve düşük risk taşıması gerekir (Annas, 1992, Jonsen, 1992, (Akt) Aydın, 2018, Boran, 2007). Özetle, yetişkin çocuklarda (örneğin 16,17 yaşındaki çocukların) risk oranı düşük olan standart tıbbi müdahalelere rızalarının tek başına yeterli olduğu kabul edilebilir (Aydın, 2003). Ayrıca, ABD'de yetişkin çocukların veya yalnız yaşayan çocukların, mahkeme kararı ile ergin olanların, evli küçüklerin, askerde olanların, hamilelerin ebeveyn olanlar kendi başlarına hekime başvurmaları genel olarak kabul görmektedir oysaki Türk hukukunda 18 yaşın altındakilere kendi başlarına tedavi olabilmelerini sağlayan bir düzenleme bulunmamaktadır (Aydın, 2003).

Bir başka görüşe göre ayırt etme gücüne sahip olan çocukla birlikte yasal temsilcinin rızası da alınmalıdır (Doğramacı, 2017) Tababet Kanunu'nun 70. maddesinde tıbbi müdahalelerde veli ya da vasinin muvafakatinin alınması gereğine dayanmaktadır. HHY mad. 24 "Kanuni temsilcinin rızasının yeterli olduğu hallerde dahi, anlatılanları anlayabilecekleri ölçüde, küçük veya kısıtlı olan hastanın dinlenmesi suretiyle mümkün olduğu kadar bilgilendirme sürecine ve tedavisi ile ilgili alınacak kararlara katılımı sağlanır" demek suretiyle küçük hastanın tıbbi müdahaleye iştirakinin sağlanması gereği düzenlenmiştir. Burada "iştirak" kavramının çocuğun katılım hakkının tıbbi müdahalelerdeki yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu durumda, çocuğun katılımı, sadece bilgilendirilmesi ve görüşünün sorulması anlamına gelmeyip, çocuğun görüşüne öncelik verilmesini de kapsayabilir Sonuç olarak, çocukların tıbbi müdahale konusunda rıza verme sürecinde, ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun kendi görüşü ve yasal temsilcinin rızası arasındaki denge ve nasıl bir ortak karara varılacağı konusu net değildir.

HHY mad. 24 ve Tababet Kanunu mad. 70 hükümlerine dayanan benzer bir görüş, çocuklar açısından velilerinin rıza açıklamasına ihtiyaç duyulduğunu belirtirken, madde hükümlerinde küçük hastanın dinlenerek tıbbi müdahaleye katılımını sadece bilgilendirilmesi ve görüşünün alınması şeklinde daha dar biçimde değerlendirilmektedir. Burada yasal temsilcinin rızası bir önkoşuldur. Çocuğun bilgilendirilmesi ve fikrini beyan etmesi ek bir koşul olarak kabul edilmektedir. Bu görüş çocuğun tek başına rızasına geçerlilik tanımaz, ancak, çocuğun bilme hakkını önemser ve mutlaka bilgilendirilmesi ve onayının alınması gerektiğini vurgulamaktadır. (Boran, 2007).

Diğer bir görüşe göre Dural/Öğüz'e (2004, Reisoğlu, 1983) göre ise hekim, ayırt etme gücü olsun ya da olmasın, küçüğün rızası ile bağlı değildir. Sadece dinlenilmesi yeterli olup asıl kararı verecek olan yasal temsilcinin kendisidir. Bu görüşe göre esas olan yasal temsilcinin görüşü yanı sıra küçüğün görüşünü alsa bile çocuğun görüşünün bağlayıcı olmadığını savunur. Bu görüş Tababet Kanunu ve HHY maddelerine dayanmakla birlikte eleştirilmektedir. Bu yaklaşım, TMK 16'daki haklar istisnasını göz ardı eder ve yasal temsilcinin rızasını tek başına yeterli görmesi sadece ayırt etme gücü olmayan çocuklar için geçerli olmalıdır (Şenocak, 2001).

Önemli tıbbi müdahalelerde çocuğun ayırt etme gücünün olup olmadığına bakılmaksızın (cerrahi müdahaleler, riskli müdahaleler, çocuğun uzun süre hastanede kalmasını gerektirecek müdahalelerde) yasal temsilcisinin rızasına başvurulmaması ve sadece çocuktan onay alınmasının uygun olmadığını savunan yazarlar bulunmaktadır (Adıgüzel, 2011). Bu görüşte haklılık payı olduğunu düşünüyoruz zira sonuçları bakımından bu denli önemli olacak bir konuda çocuğu kendi kaderine terk etmenin doğru olmayacağı kanaatini paylaşmaktayız (Şenocak, 2001).

Hakeri'ye göre TMK'nın, Tababet Kanunu'ndan daha yeni tarihli olmasına rağmen özel kanun niteliği gereği Tababet Kanunu esas alınması gerekir. Hâlihazırdaki mevzuatımız hekimin yasal temsilcinin rızası olmadan çocuğa herhangi bir müdahalede bulunabilmesine imkân vermemektedir. Ayırt etme gücü olmayan çocuklar için bu kural kesin olmakla beraber ayırt etme gücü bulunan çocuklarda çocuğun iradesini göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Oysaki ideal hukuk sisteminde çocuğun

her yaşta mutlaka bilgilendirilmesi ve rızasının alınması ve mümkün mertebe çocuğun iradesine uygun hareket edilmesi gerekir (Hakeri, 2022).

Kanaatimize göre her yaşta çocuk hastalığı ile ilgili bilgilendirilmeyi hak etmektedir. Katılım hakkı gereği çocuklara hastalıkları ile ilgili yeterli ölçüde açıklama yapıldıktan sonra görüşlerinin yaş mevzubahis olmadan alınması gerekir. Rızalarının hukuken geçerli olup olmaması rıza ehliyetine bağlı bir konu olup katılım hakkından bağımsızdır. Önemli olan, çocukların birey olarak kabul edilmesi ve kararlara katılım sağlanmasıdır.

Rıza ehliyeti konusuna gelinecek olursa, yetişkin çocuklarda kendi rızalarının yeterli olduğu görüşündeyiz. Ayırt etme yeteneği bulunan ancak yaşça küçük olan çocuklarda ise, yaşları, olgunluk seviyeleri ve müdahalenin ciddiyeti gibi faktörler göz önünde bulundurularak çocuğun fikirlerinin de mümkün mertebe hesaba katılıp yasal temsilcileri ile beraber ortak karar vermelerini sağlamaya çalışmak gerekir.

Çocuk ile velisi arasında farklı görüşler olduğunda, mevcut yasalara göre yasal temsilcinin iradesine aykırı hareket etmek mümkün değildir. Zorunlu durumlarda ise mahkeme kararı temelinde müdahalede bulunulması gerekmektedir. Acil durumlarda ise zaman kaybetmemek adına, yasal düzenlemelere uygun olarak hekimin müdahale etmesi gerekebilir (HHY mad. 24/7). Çocuğun ayırt etme yeteneğinin olmadığı durumlarda, anne babasının veya yasal temsilcisinin rızası temel alınarak hareket edilecektir.

Çocuklarda Rızaya İlişkin Özel Durumlar

Çocuklarda tıbbi müdahalelerde rıza alınmasına ilişkin açıklamalarımız ışığında aydınlatmanın kime ve ne şekilde yapılacağı ve rızanın kimden alınacağı belirlenecektir. Ayrıca, çocukların küçük yaşta olmaları ve özel olarak korunmaya ihtiyaç duymaları, hekimlerin karşılaştıkları bazı özel durumlar arasında hukuki açıdan önem taşımaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde özel durumları, detaylandırmayacağız, zira bunlar her biri ayrı çalışmaların konusunu teşkil edebilecek niteliktedirler. Bu sorunlar arasında en önemlisi, velinin müdahaleye rıza göstermemesi durumdur. Ayrıca, bazı müdahaleler nitelikleri itibariyle çocuklar açısından uygulamada daha fazla hassasiyet ve özen gerektirmektedir.

Yasal Temsilcinin (Veli/Vasi) Tıbbi Müdahaleye Rıza Vermemesi

Kanuni temsilcinin (veli/vasi) çocuklara yapılacak olan müdahalelere rıza vermemesi hekimleri vicdanları ile yasalar arasında zorlayan bir durumdur.

Kanuni temsilcinin rıza göstermediği durumlarda çocuğun iyiliği ve yararı gözetilmelidir. Tıbbi açıdan gerekli bir müdahalenin çocuğa yapılmasının yasal temsilci tarafından engellendiği durumlarda hekimin velayet hakkının kötüye kullanılıp kullanılmadığını tespit etmesi gerekir. HHY mad. 24/4'e göre, velayet altındaki çocuklara yapılacak olan tıbbi müdahaleye kanuni temsilcinin muvafakat vermediği durumlarda, müdahale tıbben gerekli ise, mahkeme kararı olmadan gerçekleştirilemez

Acil durumlarda, hekimin hastanın hayatını kurtarmak adına her tür gerekli müdahaleyi yapması 3. kişi lehine meşru savunma veya zorunluluk hali kapsamında değerlendirilecek bir hukuka uygunluk hali olarak kabul edilebilir (Bayraktar, 1972). Hekimlik Meslek Etik Kuralları (mad. 26/2) da hekimin yaşamı kurtarmaya yönelik tüm tedbirleri alması gerektiğini belirtmektedir. İzin alınması veya mahkemeye gidilmesinin vakit kaybına sebep olacağı ve derhal müdahalede bulunulması gereken hayati tehlikenin veya bir organ kaybının muhtemel olduğu acil durumlarda ise mahkeme izninin aranmayacağı belirtilmektedir. Yapılması gerekli tıbbi müdahaleler bakımından velinin rıza gösterdiği fakat çocuğun karşı çıktığı durumlarda ise, yasal temsilcinin rızasına üstünlük tanınması gerektiği kabul edilmektedir. (Bayraktar, 1972).

Her ne kadar da öğretide ayırt etme gücüne sahip çocuklara yapılacak tıbbi müdahalelerde ebeveynin söz hakkı olmadığı, çocuğun rızasını tek başına yeterli olduğunu savunanlar bulunsa da (Er, Topaç,

Kaygusuz, 2021), mevzuatımıza göre kanuni temsilci ile çocuk farklı görüşte olduklarında (anne babanın rıza gösterdiği bir tıbbi müdahaleyi çocuk reddettiğinde), kanuni temsilcinin iradesine üstünlük tanınması gerekeceği görüşüne katılmaktayız (Hakeri, 2022).

Bir başka konu da günümüzde artış gösteren aşı karşıtlığı konusudur. Aşının basit bir müdahale olması aşıyı tıbbi müdahale olarak kabule engel değildir. Söğüt ve Akbulut'a (2021) göre aşının zorunlu olabilmesi için hem kanunda düzenlenmiş olması hem de demokratik toplumda gerekli olması ve baskın bir sosyal ihtiyaca cevap vermesi ve ölçülü bir müdahale olmasıdır. Bazı ülkelerde Hepatit B, Polio, Difteri, tetanos gibi bazı aşıların zorunlu olduğu bilinmektedir. (Hakeri, 2022). Ailelerin çocukluk döneminde çocuklarına hangi aşıları yaptırmaları gerektiği Sağlık bakanlığı tarafından listelenmiştir. Bu aşılar çocukları önemli bazı hastalıklara karşı bağışıklık kazanmalarını sağlayıp, bireysel sağlığın korunmasının yanı sıra toplum sağlığını da korumayı hedefler. Ancak bazı aileler yan etkilerinin veya faydalarının kesin olmadığı gerekçesiyle çocuklarına aşı yaptırmayı reddetmektedirler. Ülkemiz bakımından ise aşı uygulamasında yasal bir dayanak olmadığından aşı gönüllülük esasına dayanmakta olup zorunlu bir aşı uygulamasından bahsetmek mümkün değildir. Umumi Hıfzıssıhha Kanunun mad. 72 hangi aşıların zorunlu olduğunu tahdidi olarak saymaktadır. Bunlar için aşı ve serum zorunlu olup diğerleri için çocuklarına aşı yaptırıp yaptırmamak tamamen ebeveynlerin inisiyatifindedir. Hakeri'ye (2022) göre, aile bir çocukluk dönemi aşısını reddettiğinde gerekçesi dinlenilip bir ihmal olup olmadığı mutlaka araştırılmalıdır.

Hastanelerde yeni doğandan bazı metabolik genetik hastalıkların tespiti açısından topuk kanı alınması son dönemde standartlaşmış bir uygulamadır. Topuktan kan alma, aşıdan farklı olarak 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'nda düzenlenmiş olduğundan yasal dayanağı olan bir uygulamadır. Normal koşullarda herhangi bir sorun teşkil etmeyen basit bir uygulama anne babanın bu işlemi reddetmesi ile bir sorun haline gelebilmektedir. Anayasa mahkemesi de kararında hukuka uygun bulduğu bu uygulama kamu sağlığı gerekçesi ile yasal dayanağı da bulunduğundan yapılmaya devam etmesinde bir sakınca olmadığı düşüncesindeyiz (AYM 29.06.2016 2014/4077).

Dini inançları dolayısıyla Yehova şahitlerinin kan nakline karşı çıktığı bilinmektedir. Bu durum özellikle cerrahi girişimlerde sıklıkla sorun teşkil etmektedir. Bu konuda, kan nakli tıbben gerekli ise hekimin ne yapması gerektiği tartışmalıdır. Kan nakline karşı çıkan ayırt etme gücüne sahip olmayan bir çocuğun ailesi olduğunda onlar çocuk adına karar vermektedirler ve çocuğun bir nevi yaşam hakkını elinden almaktadırlar. Burada anne babanın din özgürlüğü çocuğun yaşam hakkı ile çatışmaktadır (Doğramacı, 2016). Bu durumda en doğru olan (acil durumlar hariç) hekimin mahkeme kararına göre hareket etmesi olacaktır. Ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun kendisinin kan nakline karşı çıkması durumunda hekim kararına saygı duymalıdır. Fakat eğer bu reddin sonucu ölüm olacaksa bu durumda farklı çocuğun yaşamı pahasına kendi kaderini tayin hakkını kabul edecek miyiz? Ayırt etme gücüne sahip olan çocuk tedaviyi ret hakkına da sahiptir ancak bu ölme hakkını da içerir mi soruları akla gelmektedir (Doğramacı, 2016). Bu konu yukarıda zikredilen diğer konularda olduğu gibi çok tartışmalı bir konu olup hekimin mesleğini icra ederken mesleki tecrübesi ve kanaati ışığında çocuğun yüksek yararı gözetilerek her olay ayrı ayrı kendi içinde değerlendirmesi gereken bir konu olup ne yazık ki tek bir doğru çözüm yolu bulunmamaktadır. Bu tartışmalar çalışmanın kapsamını aşmaktadır.

Tıbbi Endikasyon Taşımayan Müdahalelerdeki Durum

Tıbbi zorunluluk taşımayan; estetik, organ ve doku bağışı, tıbbi araştırmalar, yapay döllenme, sterilizasyon, gibi bazı özel tıbbi müdahalelerin çocuklara uygulanıp uygulanamayacağı ve hangi koşullarda uygulanabileceği hukuki açıdan tartışmalıdır.

Sadece estetik amaçla yapılan cerrahi müdahalelerde tıbbi bir endikasyon veya zorunluluk bulunmamaktadır. Bu nedenle, müdahalenin acil olmadığı durumlarda, küçüklerin rıza ehliyeti bulunmadığından, genellikle 18 yaşını beklemek en uygunu olacaktır. Yasal temsilcinin bu tür zorunlu olmayan müdahalelerde rızasının geçerli sayılması hukuki olarak uygun değildir.

Mevzuatımızdaki düzenlemelerde çoğu müdahalede yaş sınırı arandığı dikkat çekmektedir. Örneğin, HHY çocukların kendileri için özel bir fayda sağlamayacak olan araştırmalara katılımlarını yasaklamaktadır (mad. 35). Deney ve denemeler tedavi maksatlı olmadıkları sürece kişiye bireysel anlamda bir fayda getirmedikleri için çok dikkatli ve belli başlı kurallara uyulması koşuluyla kişiler üzerinde uygulanabilecektir. Özellikle çocuklar gibi hassas gruplar üzerinde bu tür uygulamalar daha sorunlu olabilir (Eşitli, 2003). Nüfus Planlaması Hakkındaki Kanun'a göre (NPHK mad. 4) sterilizasyon ancak reşit kişilerin kendi isteği doğrultusunda yapılabilir. 18 yaşından küçük kişilerden organ ve doku alınması yasaktır (Organ ve Doku Alınması, Aşılanması ve Nakli Hakkında Kanun (ODNK mad. 5). Ayrıca, NPHK, gebeliğin sonlandırılmasında hem gebe çocuktan hem de velisinden rıza alınmasını talep etmektedir. Bu hüküm, özellikle evlilik dışı hamile kalan genç kızların, durumu ailelerinden saklamaya çalışarak gebeliğin sonlandırılmasının yasal süreyi geçmesine yol açabileceği eleştirilerine maruz kalmaktadır. Bu konularda rızanın kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu açık olmasına rağmen, geri dönüşü olmayan ciddi sonuçlara yol açabileceği için İsviçre hukukunda benzer bir şekilde yasal temsilcinin onayının gerektiği savunulmuştur (Karakaş, 2015).

Genel Değerlendirme

Çocuklar, toplumun bir parçası olarak geleceğin nesillerini temsil ederler ve kendilerine özgü haklara sahiptirler. Ancak, onları yalnızca savunmasız ve hassas varlıklar olarak değil, aynı zamanda bireyler olarak görmek ve kabul etmek önemlidir. Bu düşünce doğrultusunda, çocukların kendi görüşlerinin dinlenmesi ve dikkate alınması, özerklik ilkesine saygı ve çocuğun katılım hakkının bir gereği olarak kabul edilmelidir. Katılım hakkı, çocuğun bakış açısını anlama, onun yerine kendini koyabilme, hissettiklerini anlama ve değerlendirme imkânı sunan temel bir değerdir.

Her düzeyde katılım hakkının sağlanması (aile, okul, iş ve toplum), demokratik değerlerin gelişmesine ve çocukların daha özgüvenli olmalarına yardımcı olur. Bu şekilde, gelecekte bu çocuklar, görüşlerini ifade etmekten çekinmeyen, sorunları tespit edebilen, çözüm önerileri sunabilen ve kendi haklarını savunabilen bireyler haline gelirler.

Özellikle tıbbi müdahaleler gibi çocuk hastaları ilgilendiren konularda, katılım hakları son derece önemlidir. Çocuklar, kendilerine uygulanacak olan tıbbi müdahaleler hakkında anlayabilecekleri şekilde detaylı bir şekilde bilgilendirilmeli ve görüşleri dinlenmelidir. Çocuğun yaşı ne olursa olsun, tıbbi kararlara katılım sağlamak, ilerideki hekim-hasta ilişkilerinde güven oluşturmak açısından kritik bir role sahiptir. Önemli tıbbi kararlarda veya acil durumlarda, ailelerin veya yasal temsilcilerin istek ve düşüncelerine öncelik verilse de çocukların karar alma sürecinin bir parçası olduklarını hissettirmek önemlidir. Çocukların yaşına ve olgunluk seviyelerine göre görüşlerine verilen önem değişebilir. Önemli olan her zaman çocuğun, ailenin ve yasal temsilcilerinin görüşlerini birlikte alarak çocuğun üstün yararını göz önünde bulundurmaktır.

Sonuç olarak, çocukların katılım hakları ve görüşlerinin dinlenmesi, onların birey olarak değerlendirilmesi ve kendi haklarını savunmaları için temel bir adımdır. Tıbbi müdahaleler gibi önemli konularda çocukların hislerine ve düşüncelerine saygı duymak, onların gelecekteki yaşamlarında güçlü ve özgüvenli bireyler olmalarına katkı sağlayacaktır. Bu sebeple, çocukların katılım hakkını desteklemek ve onları önemli karar alma süreçlerine dâhil etmek, toplumun sağlıklı ve güçlü bir şekilde geleceğe ilerlemesine yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Adıgüzel, S. (2011). Yoğun Bakım Ünitelerinde Aydınlatma ve Onam Alma Yükümlülüğü, İstanbul Üniversitesi SBE Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
2. Adıgüzel, S. (2014). Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğü, *TAAD*, Yıl 5, Sayı 19, s. 735-764.
3. Akipek, J., Akıntürk, T., Ateş Karaman, D. (2014). *Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku,* 11. Bası, CI, İstanbul: Beta Yayınevi.

4. Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.
5. Akyüz, E. (2021). *Çocuk Hukuku*. Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık.
6. Algan, M. (2021). *Anayasa Hukukunda Çocuk Hakları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
7. Altun, A. (2018). Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 1 S. 1, s. 37-52.
8. Altuntaş A. (2015), "Ceza Hukukuna Tıbbi Müdahalenin Hukuka Uygunluk Koşulları", *II. Ulusal Sağlık Hukuku "Tıbbi Müdahalenin Hukuki Yansımaları" Sempozyumu*, Kadir Has Üniversitesi, 1. Bası, Ankara: Seçkin Yayınevi.
9. Annas GJ, (1992). *The rights of patient, New Jersay*: Humana Press.
10. Aravacık, E.D. (2017). Çocuklarda Aydınlatılmış Onam, *İzmir Barosu Dergisi*, s.11-80.
11. Aşçıoğlu, Ç. (1982). Doktorların Hukuki ve Cezai Sorumluluğu. İstanbul: Olgaç Matbaası.
12. Ayan, M. (1991). *Tıbbi Müdahalelerden Doğan Hukuki Sorumluluk*. Ankara: Kazancı Yayınevi.
13. Ayan, M. (1991). *Tıbbi Müdahalelerden Doğan Hukuki Sorumluluk*. Ankara: Kazancı Kitabevi, 1991.
14. Aydın, E. (2003). Çocuklarda Aydınlatılmış Onam Sorunu, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46 (2) s. 148-152.
15. Aygün Eşitli, E. (2013). Ceza Hukukunda Çocuğun Rıza Açıklama Ehliyeti, *TBB Dergisi*, (106), s. 277-290.
16. Baybaba, E., Yurdakul Ertürk, E, (2022). Sağlık Sistemindeki Çocukların Sağlık Hakkı, Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırma Dergisi yıl 2 Sayı 3, 63-73.
17. Bayraktar, K. (1972). *Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu*. İstanbul: Samet matbaası.
18. Boran, B. (2007). *Aydınlatılmış Rıza*, Ankara Barosu AÜHF Sağlık Hukuku Kurultayı, Ankara.
19. Çakmut, Ö. Y. (2007). *Tıpta Aydınlatma ve Rıza,* Roche Sağlık Hukuku Güncel Tebliğler Kitabı, Cilt 1, İstanbul.
20. Deryal, Y., (2007). "Çocuk Hastaların Hakları", IV. Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu, Trabzon.
21. Deryal, Y., (2011). Hasta Çocuğun Hakları, I. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi,* Yetişkin Bildirileri Kitabı, Çocuk Vakfı yayınları, 23-39.
22. Doğramacı, Y.G. (2017). Çocuğun Hakları: Tıbbi Müdahaleye Rıza", *İstanbul Barosu Dergisi*, Çocuk Hakları Özel Yayını, 184-198.
23. Doğramacı, Y.G., Erkol, Z.Z. (2016). Çocuklarda Kan Naklinin Reddi: Yehova Şahitleri Olgu Örnekleri, *Tıp Hukuku Dergisi*, s. 255-300.
24. Dural M., Öğüz T. (2019). *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
25. Dural, M. (2011). Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğü, T.C. Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Uluslararası I. Hukuk Sempozyumu, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 249-258.
26. Dural, M., Oğuz, T. (2012). *Türk Özel Hukuku: Kişiler Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
27. Ekiz, S. (2021). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Kapsamında Çocuğun Katılım Hakkı" *İzmir Barosu Dergisi*, 193-231.
28. Er, A., Topaç, Ö., Kaygusuz, S. (2021). *Tıbbi Müdahalelerden kaynaklanan Hukuki Cezai ve İdari Sorumluluk*, Adalet Yayınevi.
29. Erbay, (2013). Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Türkiye Değerlendirmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2 (1), 38-54.*
30. Eren, F. (2012), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları.
31. Erman, B. (2003). *Ceza Hukukunda Tıbbi Müdahalelerin Hukuka Uygunluğu*. Ankara: Seçkin Kitabevi.
32. Fendoğlu, (2014). *Çocuk Hakları Hukuku*. Ankara, Yetkin Kitabevi.
33. Gökcan, H. T. (2013). *Tıbbi Müdahaleden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
34. Gören, (2012). Çocukların Temel Haklarının Anayasal Garantisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 113-176.

35. Grassinger, G. E., (2009). *Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler.* İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
36. Hakeri, H. (2015). *Tıp Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
37. Hakeri, H. (2022). *Tıp Hukuku Cilt 1: Genel Hükümler.* Ankara: Seçkin Kitabevi.
38. Jonsen, AR, Sieghler M., Winslade WJ. (1992). Clinical Ethics New york: McGrawHill, İnc.
39. Kahraman, Z. (2016). Medeni Hukuk Bakımından Tıbbi Müdahaleye Hastanın Rızası, *İnönü Üniversitesi hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7 Sayı 1, s. 479-509.
40. Karakaş, F.T. (2015). *Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar*, Ankara: Turhan Kitabevi.
41. Kıcalıoğlu, M. (2011). *Doktorların ve Hastanelerin Tıbbi Müdahaleden Kaynaklanan Hukuki Sorumluluğu*. Ankara: Adalet Kitabevi.
42. Kocasakal Ü. (2007). A'dan Z'ye Sağlık Hukuku Sempozyum Notları, *İstanbul Barosu Yayınları*.
43. Koru, O. (2021). "Tıbbi Müdahalenin Hukuka Uygunluğu: Endikasyon Şartı", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(2), s.491-500.
44. Kurt, SL. (2016). Çocuk Haklarına İlişkin temel Uluslararası belgeler ve Türkiye Uygulaması, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Yıl 16 sayı 36 Ocak-Haziran, 99-127.
45. Oğuzman, M.K, Seliçi Ö., Oktay Özdemir, S. (2014). Kişiler Hukuku, İstanbul: Filiz Kitabevi.
46. Oktay Özdemir, S. (2010). Tıbbi Müdahaleye ve Tıbbi Müdahalenin Durdurulmasına Rızanın Kimler Tarafından Verileceği, Prof Rona Serozan'a Armağan, İstanbul: On iki Levha yayıncılık, 1315-1351.
47. Özdemir, H. (2008). Teşhis ve Tedavi Sözleşmesinde Hekimin Hastayı Aydınlatma Yükümlülüğü, Erciyes *Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.XII 3-4. s. 347-379.
48. Söğüt, İ. S., Akbulut, O, (2021). Covid-19 Aşısı ve Hukuk. *Tıp Hukuku Dergisi* sayı 19, s.33-118.
49. Şenocak, Z. (1998). Özel Hukukta Hekimin Sorumluluğu, Ankara: Kaplumbağa Kitabevi
50. Şenocak, Z. (2001) Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası. Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 50, S. 4 s.65-80.
51. Uğurlu, Z., Gülsen, I., (2014). Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-24.
52. Yavuz İpekyüz, F. (2006) *Türk Hukukunda Hekimlik Sözleşmesi*. İstanbul: Vedat Kitapçılık,
53. Yücel, Ö., (2013). Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı Bağlamında Çocuğun İradesi, *Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 1(2), 117-137.
54. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dairs%C3%B6zle%C5%9Fme (E.T.: 10.09.2023)
55. Çocuk Koruma Kanunu https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf (E.T.: 10.09.2023)
56. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi https://hukukbook.com/cocuk-haklari-beyannamesi/ (E.T.: 10.09.2023)
57. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgeleri https://kdkcocuk.gov.tr/anasayfa/contents/files/YasalDuzenlemeler/BM_cocuk_Haklari_Bildirisi.pdf (E.T.: 10.09.2023)
58. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bilgi Notu, (2021). https://www.ihud.org/bilgi-notlari/cocuk-haklarina-dair-sozlesme-bilgi-notu (E.T.: 10.09.2023)
59. Türk Çocuk Hakları Bildirisi http://www.beydag.gov.tr/turk-cocuk-haklari-bildirisi (E.T.: 10.09.2023)
60. Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorum no.12. (Komite) (E.T.21.11.2023) https://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM%20CHK%20Genel%20Yorum%20No12%20-%20Cocugun%20Katilim%20Hakki.pdf (E.T.: 15.09.2023)
61. Hasta Hakları Yönetmeliği https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4847&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5(E.T.: 15.09.2023)

ÇOCUK HAKLARI PERSPEKTİFİNDE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ VE ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARININ İNCELENMESİ

THE EXAMINATION OF EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AND TURKISH CONSTITUTIONAL COURT DECISIONS FROM THE PERSPECTIVE OF CHILDREN'S RIGHTS

Büşra YELMEN

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı,Kayseri, Türkiye.

Orcid İD: 0009-0000-6725-1945

Dr. Öğr. Üyesi Eylem ÇAKMAZ

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Kayseri, Türkiye

Orcid İD: 0000-0003-0531-0297

Özet

Toplumlar tarih boyunca korunmaya daha fazla muhtaç olan dezavantajlı gruplara ev sahipliği yapmıştır. Savaşlar ve toplumsal gelişmeler gibi olaylar sırasında, çocuklar, doğalarının kırılganlığı ve incinmeye daha yatkın olmaları nedeniyle en savunmasız gruplar arasında yer almıştır ve bu süreçlerde hak ihlallerine en fazla maruz kalan gruplardan biri olmuştur.

Tarihsel olarak, çocukların haklarının kolayca ihlal edilebilir olduğu fark edilmiş ve bu durumun önlenmesi amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde düzenlemeler ve hak çalışmaları yapılmıştır. Bu sürecin bir sonucu olarak, günümüzde çocuk hakları alanında kapsamlı hukuki belgeler ortaya çıkmıştır.

Çocuk hakları çok yönlü bir konu olduğundan, çalışmamızda Anayasa Mahkemesi (AYM) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı, çocuk hakları ihlalleri karşısında uluslararası koruma mekanizmalarından biri olan AİHM kararlarının AYM kararları üzerindeki etkisini ve yargısal güvence yolunu incelemektir. Çalışmanın sorunsalı, AİHM'nin çocuk hakları ihlalleri konusunda verdiği kararların, AYM tarafından alınan kararlar üzerindeki etkisi ve bu etkinin yargısal güvence açısından nasıl değerlendirilebileceği üzerine odaklanmaktadır. Çalışmamızda çocuk haklarındaki olası sorunların neler olabileceği, hangi konularda ihlallerin sıklıkla görüldüğü ve bu ihlallerle nasıl başa çıkılması gerektiği gibi konuları güncel AİHM ve AYM kararları üzerinden değerlendirerek literatüre katkı sağlanmıştır. Çalışma yüksek lisans tezinden üretilmiş olup üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, çocuk haklarına ilişkin temel kavramlar ele alınmıştır. İkinci bölümde, çocuk haklarının gelişim süreci, bu süreç kapsamında yapılan düzenlemelerden bahsedilmiştir. Son bölümde ise, AYM ve AİHM kararları incelenmiştir. Sonuç itibariyle, yargı makamlarınca çocuk haklarının bir bütün olarak ele alınıp değerlendirilmesi gerektiği önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsan hakları, çocuk hakları, çocukların korunması

Abstract

Throughout history, societies have been home to disadvantaged groups who are more in need of protection. During event ssuch as wars and social developments, children have been among the most vulnerable groups due to the fragility of their nature and their greater susceptibility to injury, and have been one of the groups most exposed to rights violations in these processes.

Historically, it has been recognized that children's rights can be easily violated, leading to regulations and studies on rights being conducted at national and international levels to prevent this situation. As a result of this process, comprehensive legal documents in the field of children's rights have emerged today.

Since children's rights are a multifaceted issue, the decisions of the Turkish Constitutional Court and the European Court of Human Rights (ECHR) were evaluated in our study. The aim of the study is to examine the impact of ECHR decisions, which are one of the international protection mechanisms against violations of children's rights, on the decisions of the Turkish Constitutional Court and the judicial guarantee route. The focus of the study is on the impact of the ECHR's decisions regarding children's rights violations on the rulings made by the Turkish Constitutional Court, and how this influence can be assessed in terms of judicial guarantee. In our study, we have contributed to the literature by evaluating the possible problems in children's rights, which violations are frequently seen and how to deal with these violations through the current decisions of the ECHR and the Turkish Constitutional Court. The study was produced from the master's thesis and consists of three parts. In the first part, basic concepts regarding children's rights are discussed. In the second part, the development process of children's rights and the regulations made within the scope of this process are mentioned. In the last chapter, the decisions of the Turkish Constitutional Court and the ECHR are examined. Consequently, it is recommended that judicial authorities consider and evaluate children's rights comprehensively.

Keywords: Human rights, children'srights, protection of children

HOW AWARE ARE WE OF THE 'UN CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD' FOR THE RIGHTS OF CHILDREN?

Mehmet Semih Demirtas, Assos. Prof. MD-PhD-C[1,2*]

[1]Aksaray University, Faculty of Medicine, Department of Pediatrics, Aksaray, Turkey

[2]Hacettepe University, Instutie of Child Health, Department of Social Pediatrics, Ankara, Turkey

Abstract

The concept of children's rights has emerged with the shaping of the fact that children and young people have specific rights covering general human rights and special needs, together with sociocultural, economic and social developments in the historical process. In order for all children to have a quality life and realise their full potential, the elements that need to be ensured must be determined in the best interests of children. The United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC) is the most comprehensive convention on children's rights to date, to which 196 countries around the world are parties, and is the basic legal text regulating children's rights in the field of international law. This text is based on the countries parties to comply with the convention and to implement the convention on behalf of children with a holistic approach. The Convention has four basic principles: *'Non-discrimination', 'Best interests of the child', 'Ensuring the child's continued existence and development'* and *'Participation'*. In line with these basic principles, the first 41 articles, known as rights articles, define the rights of children. Non-discrimination against children is mentioned in article 2, the best interest of the child is mentioned in article 3, the child's ability to maintain its existence and development is mentioned in articles 4, 6, 12-14, 19, 26-28 and 31. In addition, the necessity to protect the child against neglect and abuse is emphasised in articles 19, 32, 34-37 and 39. These rights, which guarantee a developmental environment appropriate to the naive nature of childhood, play a key role in building healthy tomorrows and societies. The development and protection of children's rights can be ensured through the advocacy and implementation of this convention under conditions where relevant state/government bodies, academics, universities and non-governmental organisations work collectively and together.

Keywords: United Nations Convention on the Rights of the Child, Children's right, child abuse, child neglect

ÇOCUK DENİZ İŞÇİLERİNİN KİŞİLİK HAKLARININ KORUNMASI

PROTECTING OF THE PERSONAL RIGHTS OF CHILD SEAFARERS

Dr. Uğur TÜLÜ

Piri Reis Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi, Postane Mahallesi, Eflatun Sk. No:8, 34940 Tuzla / İstanbul-Türkiye,

http://orcid.org/0000-0001-6015-9716

Özet

Gerek Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, gerekse ulusal mevzuatımızda 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca 18 yaşını doldurmamış bireyler "çocuk" olarak kabul edilmiştir. Çocuk işçilik kavramı, sanayi devrimiyle birlikte emek yoğun üretime geçilmesiyle yaygınlaşan bir kavramdır. Modern anlamda bilinen ilk iş kanunlarından biri, çocuk işçilere ilişkin düzenlemeler içeren ve 1788 yılında İngiltere'de çıkarılan "Baca Temizleyicileri Kanunu"dur.

854 Sayılı Deniz İş Kanunu uyarınca çıkarılan Gemi Adamları Ve Kılavuz Kaptanlar Yönetmeliği uyarınca ise gemici olmak için 16 yaşını tamamlamış olma şartı aranmıştır. O halde 16 yaşını tamamlamış ancak henüz 18 yaşını tamamlamamış ve "çocuk" olarak kabul edilen bireyler gemi adamı olarak çalıştırılabilecektir.

Denizcilik mesleğinde çalışmalar genellikle fizik gücü ağırlıklı ve uzun çalışma saatlerinden oluşmakta, iş sağlığı ve güvenliği açısından da pek çok tehlikeler içermektedir. Ayrıca gemiler, gemi adamları bakımından bazen günlerce karaya ayak basmadan yaşadıkları bir yaşam alanıdır. Bu sınırlı fiziksel ortamda çalışanlar kişisel yaşamları için yeterli özgür alanı da bulamamakta, tüm bu olumsuz koşullar gemi adamlarının bir çok psikolojik ve fiziksel sağlık sorunları yaşamalarına yol açmaktadır.

Çocuk işçiliği halen özellikle gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde yaygın olarak devam etmektedir. Çocukların yaşlarına uygun olmayan işlerde çalışmaları fiziksel ve ruhsal gelişmelerini olumsuz etkilerken, eğitim hakkından yararlanmalarının önünde de büyük bir engeldir. Bu çalışmada öncelikle gemilerde yapılan çalışmaların fiziksel ve psikolojik olumsuzlukları çocuk işçiler bakımından incelenecektir. Bu anlamda çocuk deniz işçilerinin kişilik haklarını koruyucu hukuksal önlem ve düzenlemeler konusunda çözüm önerilerine yer verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gemi adamı, çocuk işçi, kişilik hakkı.

Abstract

According to both the United Nations Convention on the Rights of the Child and the Child Protection Law No. 5395 in our national legislation, individuals under the age of 18 are considered as 'children'. The child labour concept became widespread with the transition to labour-intensive production with the industrial revolution. One of the first known labour laws in the modern sense is the 'Chimney Sweeps Law' enacted in England in 1788, which includes regulations on child labour.

According to the Regulation on Seafarers and Pilots issued pursuant to the Maritime Labour Law No. 854, it is required to complete the age of 16 in order to become a seaman. Therefore, individuals who have completed the age of 16 but not yet completed the age of 18 and who are considered as 'children' may be employed as seafarers.

Work in the maritime profession generally consists of physical labour and long working hours and involves many occupational health and safety hazards. In addition, ships are a living space for seafarers where they sometimes live for days without setting foot on land. In this limited physical environment, seafarers cannot find enough free space for their personal lives and all these unfavourable conditions cause seafarers to experience many psychological and physical health problems.

Child labour is still widespread, especially in developing or underdeveloped countries. While working in jobs that are not suitable for children's age negatively affects their physical and psychological development, it is also a major obstacle to their right to education. In this study, firstly, the physical and psychological disadvantages of the work carried out on ships will be examined in terms of child labourers. In this sense, it will be tried to include solution suggestions on legal measures and regulations protecting the personal rights of child maritime workers.

Keywords: Seafarer, child labour, personal rights.

CHILDREN OF WAR...

MÜHARİBƏNIN UŞAQLARI...

Sevda Aghayeva Aydin gizi
Azerbaijan State Pedagogical University
Philology Faculty, the Foreign Languages Centre
Baki, Azerbaijan
ORCID: https: //orcid.org/0000-0002-5615-6923

Abstract

In the world of those who cannot divide a handful of land, they all share the same sky. They look far away and hope for tomorrow. Fear washes through his muscles like a wash. Excitement fills their bodies like a piece of ice and hides their bones. I mean children living in war conditions. They are the most injured in the world, which turned into a movie-like nightmare!

"Children of War" is a poignant exploration of the profound impact of armed conflicts on children's lives worldwide. This article delves into the multifaceted challenges faced by children who are caught amid war, including displacement, trauma, loss, and the erosion of their fundamental rights. Drawing upon a wealth of research, case studies, and firsthand accounts, the article sheds light on the devastating consequences of war on children's physical and psychological well-being, education, and prospects. Moreover, it examines the resilience and courage many children display in the face of adversity and the critical role of humanitarian organisations and global efforts in safeguarding the rights and needs of children affected by conflict. By amplifying the voices of these often-overlooked victims of war, this article underscores the urgent need for concerted action to protect and support the most vulnerable members of society, ensuring that they receive the care, resources, and opportunities they need to heal, thrive, and rebuild their lives in the aftermath of conflict.

Keywords: Garabagh War, children, conflict, trauma, loss, rights, victim, innocent babies, victory, the Commander-in-Chief, strategic heights, capitulation

Children are our future, future of our country, nation, and state will depend on how we educate our future.

Heydar Aliyev, National Leader

Introduction

A child is the most valuable asset of the family, nation, and state. Raising this valuable asset as a physically and morally healthy, useful citizen for the society, loyal to the Motherland is as difficult and honourable as it is responsible. If we entrust our future to today's children, each of us should think seriously about their proper upbringing and what ideas they should nurture. Therefore, children are always given attention and care, their proper upbringing, elimination of the problems they face, and comprehensive education are monitored at the state level. After all, children are the future and support of the state. (6)

In the harsh reality of armed conflict, the most vulnerable members of society often bear the heaviest burden: the children. "Children of War" delves into the harrowing experiences faced by millions of children worldwide who are thrust into the chaos and violence of armed conflicts. This

introduction serves as a sad invitation to explore the multifaceted challenges and profound consequences endured by these young souls amidst the ravages of war. As the world grapples with the persistent scourge of armed conflict, it is imperative to shine a light on the plight of children who find themselves caught in its unforgiving grasp. From Syria to South Sudan, Yemen to Afghanistan, and beyond, countless children are robbed of their innocence, their futures overshadowed by the horrors of war.

In this article, we embark on a journey to understand the stark realities faced by children of war. We delve into the psychological trauma inflicted by witnessing violence and experiencing displacement, the barriers to accessing education and healthcare, and the long-term repercussions on their physical and emotional well-being. Furthermore, we examine the resilience and courage exhibited by many children in the face of adversity. Despite enduring unimaginable hardships, they demonstrate remarkable strength and adaptability, inspiring hope amidst the darkness of conflict. Moreover, we explore the vital role of humanitarian organisations, governments, and global initiatives in protecting and advocating for the rights of children affected by war. From providing essential aid and psychosocial support to advocating for peace and justice, these efforts are instrumental in mitigating the impact of conflict on children and offering them a glimmer of hope for a better future. As we embark on this journey, let us heed the voices of these innocent victims of war, amplifying their stories and advocating for their rights. By raising awareness and fostering compassion, we can work towards building a more peaceful and inclusive world where every child has the opportunity to grow, thrive, and fulfil their potential, free from the scourge of war.

There are no strawberries or ice cream, but blood stains on their collars. Yes, I am talking about the children of war. They kill their children by hitting them in the forehead with the sound of the first shot. The same fire treats futures, dreams and hopes as it wants. Neither mother, nor father, nor the state can intervene in this. The broken truce sounds replace their lullabies, empty shells replace their toys, and the fallen houses destroyed by the falling cannon replace their homes. There is no sun, stars, or rainbows in the sky, only smoke and black clouds. There are no birds above their heads, shells are flying, bullets are whistling. No matter who you ask, he wants to return to his childhood. But children who have seen war do not have such dreams. They want to grow up fast.

No matter how many years pass by, they can never return to normal life. German writer Martin Kessel has an interesting sentence in his book about war: "The arms of war are long." It is so long that even after it ends, it takes its victims to its pain."

Children who survived the war are never able to put the horror they experienced in the past. They want to run and play, jump. But they do not realize that they are the smallest toys of politics. Thus, they leave this game with their heads cut off, their backs shot, and their legs and arms lost.

How can they forget to lose their family members who were killed in front of their eyes? When you think about what they feel with this trauma, you almost go crazy. What can children who grow up with resentment and hatred promise for the future?

Today, there are millions of such children in the frontline regions and different parts of the world. It is a matter of time to watch his family, home, neighbour where he plays, his school, kindergarten, and even his city disappear every minute. Millions of children grow up suffering. Millions of children start their day in awe. Millions of children hide their heads under their pillows to avoid hearing gunshots.

How should a person have a conscience to rejoice in the victory over the death of children?

At the end of all the wars, millions of children survived, but their souls were crippled. All wars are terrible. The name of all weapons aimed at civilians is terrorism. Terrorism is the biggest insult to human honour.

Being a child in war is not just being a child, but being a mother, brother, father, sister, friend, and lover, in short, a human being is oppression. But unlike all these, every child who loses his/her life in the war is a lost hope.

Children of war are those who dare to play in the dust and rubble without knowing when and where the bomb will fall, without the slightest idea of the direction from which the bullet will come. Children of war are innocent and they believe that the house will protect them from bombardment after the cannon falls somewhere nearby they take big steps with their small legs and run towards the house. To be a child of war is to be able to witness the lifeless body of your brother or sister, whom you stood next to a while ago. At such a moment, a person wants to shout this sentence: "Is this your justice, world?" (1)

Children of War...

It is children who lose in war, innocent children. Children die in war. They did not start any war in the history of the world, but they were the first to be killed. First, they took away their childhood, toys, dreams, parents, friends, playgrounds, fairy tales, and schools. Children became victims of nations and ideologies that fought against each other. However, children spend most of their day playing hide-and-seek with their friends, fighting and reconciling, watching cartoons, chasing butterflies, petting rabbits, running after balls, breaking windows, picking up birds with a stick, and entering the world of fairy-tale heroes they read and heard. (2)

During many wars throughout history, children were actively used in military operations. Although many religious and moral values prohibit the use of children for these purposes, since 1970 there has been an increase in the use of child labour in wars. The number of such cases has not decreased despite the adoption of the Convention on the End of the Use of Children in the Military, which was adopted in the 1970s.

Children are mainly involved in military operations by force. But sometimes they are offered money in exchange for participating in military operations, and children are forced to participate to escape poverty. (3)

Why did the world not see the atrocities committed against the children of Azerbaijan, who saw war?

The orphaned children of Garabakh

Azerbaijan included two heavy wars in the history of its independence. War was the last resort for our state, and aggression on another country's territory was never accepted. 30 years after the invasion of our country in the First Garabakh War, Azerbaijan established justice with the Second Garabakh War. However, in both wars, many children were harmed, killed and maimed due to the dishonour of the enemy. The children of the enemy, whom the Azerbaijani soldier did not shoot at in the First Garabakh War, grew up and shot at the children and grandchildren of those soldiers.

During the First Garabakh War, there were many children among Azerbaijani citizens who were captured and lost, taken hostage. 71 of the 3,890 missing persons in the First Garabakh War were children. Armenia hides the fact of the detention of the captured children from international organisations and does not provide information about their further fate until now.

168 of the children taken hostage by Armenia in the territories occupied by Azerbaijan were released as a result of the activities of the State Commission on Captives and Missing Citizens. There were many children from Khojaly among these children. But the fate of the Khojaly child, who was taken hostage as a child, still remains unclear. During the occupation of Khojaly city, 63 of the 613 civilians who were victims of a brutal massacre in one night were children. During the Khojaly tragedy, 25 children lost both their parents. As a result of the bloody crime committed by Armenian vandals in Khojaly, 76 Azerbaijani children were permanently disabled.

During the occupation of the Khojavand region in 1992, Armenians shot 76 of them while taking 117 hostages from Karabaghli village to Khankendi. 20 of them were children up to 10-12 years old, and half of them were women. During the occupation of Fuzuli region, 29 of the 40 civilians captured on the Horadiz road, 40 of the hostages taken from the Gorazilli village, 29 of the elderly, women and children taken as hostages from the Bashlibel village of the Kalbajar region were killed on the spot, and the bodies were tortured with unimaginable vandalism.

How will the Armenians who cut open the belly of a pregnant woman with a knife and took out the baby and fed it to the dogs, cut off the breast of the mother they shot and put it in the mouth of the crying baby, how will they erase their actions from the bloody pages of history? Those who tied a father to a tree and raped his child in front of his eyes, those who stripped teenage girls naked and raped them in the snow on an icy cold February night, those who took the children from their mother's arms because they cried and cut them to pieces with automatic bayonets, those who stuffed innocent children into an iron pipe and welded their mouths, how will they suffer the punishment for their actions?

On December 5, 1988, Armenians stuffed 17 young children into a large-diameter pipe in the city of Hamamli (Spitak) and welded both sides. They threw the pipe from a high cliff and killed the babies mercilessly. In 1988, in the Garakilsa-Pambak district, about 70 children between the ages of 5 and 12 were stuffed into the pipe again and closed on both sides. The massacre was discovered by French rescuers who came to help during the December 1988 earthquake. (4)

Why didn't the world recognize the predators who cut off the heads of children alive, hammered nails into the heads of babies, and enjoyed the torture of minors whom they laid on the ground and ran over with a tank? Didn't those who kept shouting "right", "freedom", and "human rights" in big squares, golden palaces, expensive chairs and round tables see this? Why was Khojaly's lament not heard for 30 years?

Armenians themselves have admitted the atrocities they committed against children in Khojaly. What is written on pages 260-262 of Zori Balayan's 1996 book "Resurrection of our Soul", which became famous for its cruelty and brutality, freezes the blood flowing in a person's veins:

"... When Khachatur and I entered the basement where they were kept, our soldiers had already sewn a child to the window frame. So that he would not make too much noise, they had torn off the skin of his dead father and put it in his mouth. Then I skinned a 13-year-old Turk from his head, chest and stomach. After about 7 minutes, the child died of blood loss. I am a humanist like a doctor of the first class, so I did not feel happy about the cruelty I inflicted on the child. But inside I was happy... Khachatur cut the child's body into pieces and threw it to the dogs as food.

That evening we opened the same game to the heads of 3 more Turkish derivatives. I was fulfilling my patriot, citizen, Armenian duty. In the eyes of Khachatur and others, I could see a strong struggle for revenge. Then Major Suren told me that we were not savages, but we had to be cool. The next day we went to church. There we prayed for the souls of the Armenians who died in 1905 and asked God to forgive us for the atrocities we saw and committed yesterday..." (4)

Innocent Victims of the Second Garabakh War

The enemy didn't stop their sinister actions after the First Garabakh War or during the cease-fire period, which they claimed was not a war. Sometimes they killed innocent babies in their homes with explosives, with poisoned water, sometimes with bombs, and sometimes with bullets. What was the guilt of 2-year-old Zahra, who was a victim of Armenian brutality in the arms of her grandmother, in front of her house, in the village of Alkhanli, Fuzuli region? What did Aygun do to whom he brought the toy he found in the river home and died from the explosion of the explosive in it? In Tovuz, 13-year-old Ramin went only to fetch grass from the mower, but he was shot.

During the Second Garabakh War the lives of many children ended with the rockets they fired. 12-year-old Shahriyar Gurbanov and his 14-year-old sister Fidan Gurbanova were shot in their houses by Armenians in Gashalti village of Naftalan, 14-year-old Farid Iskandarov was killed as a result of shelling in Taynagh village of Aghjabedi region, six children: 11-year-old Orkhan Khalilli, 6-year-old Maryam Khalili, one-year-old Madina Shahnazarli, 10-month-old Narin Khaligova, 15-year-old Nigar Asgarova, 13-year-old Russian citizen Artur Mayakov, who came to his homeland Azerbaijan to stay with his aunt were killed by a rocket attack in Ganja ...

Why didn't the world speak out against the injustice done to them? Why was their right not protected?

16-year-old Orkhan Ismayilzadeh was killed as a result of a rocket attack in Kabirli village of Tartar region, 7-year-old Aysu Isgandarova was killed during the shelling of Garayusifli village of Barda region, and 16-year-old Shahmali Rahimov was killed as a result of shelling of Yeni Utsaba village of Barda region. Where was justice when 16-year-old Turane Hasanova, a resident of Hasangaya village of Tartar region, Fariz Badalov, 9-year-old, a resident of Orta Garvand village, who were hit by an Armenian sniper in the direction of Shikhlar village of Aghdam, Aygun Shahmaliyeva was killed as a result of an explosive device belonging to the enemy in Alibeyli village of Tovuz? (4)

Against the background of all this, the Azerbaijani fighters shot or do harm a single Armenian child neither in the First Garabakh War nor in the Second Garabakh War. Children's nationality, religion, race, hostility are not important for us, there is one truth - the child is innocent. No matter how many Armenian children are brought up in hatred and enmity towards us, no Azerbaijani will raise his hand to do violence against the enemy's child.

Don't kill children, make them laugh!

People have made our world where the most innocent, the purest, the most innocent children live...

The world is becoming a hell for people, wars, chaos, conflicts, epidemics... Who needs a world where children are raped, stolen, exploited, and used as slaves? The cries of innocent children killed in wars are engraved on the walls of the world. War means blood, it means death, it means staleness. Who needs this kind of world? Smelling blood, smelling death...

I'd like to mention these thoughts in the novel "Dolu" by Azerbaijani writer Agil Abbas: "How quickly these children grew old. The war made these young men old, not day by day, but month by month. The bullets that brought luck and did not hit their souls, their love, and their dreams. Before they knew it, their love, dreams, and souls had died. Their hopes for a single tomorrow had not died, they were fighting to save those hopeful tomorrows from death." (5)

The date of September 27, 2020, written in the history of the state and people of Azerbaijan with the blood of the holy martyr, was also our great Victory road. On that day, the Azerbaijani Army launched a counter-attack with the order of the Commander-in-Chief and made us happy with the successful end of our 30-year longing. Every idea of the address of the President of Azerbaijan Ilham Aliyev to the people turned into a slogan and an epithet, and it was memorised by everyone, from children to adults. We could clearly see that our Army with the support of our President chased the enemy like a dog.

During the 44-day war, our Army forced Armenia to capitulate by ensuring its complete and decisive victory. As a result, about 300 villages, 5 cities, 4 settlements, and numerous strategic heights were liberated from the enemy. The tricolour flag of Azerbaijan flows in these areas today.

The Azerbaijani Army liberated Shusha, which was beyond our dreams for 30 years. On the same day when the city of Shusha was liberated, our Army liberated 70 villages and 8 strategic heights from the enemy. The heroism of our Army and the chivalry of our soldiers in this battle reminded us of the plots of real stories, epics, and movies.

The 30-year period was a true reflection of our tolerance and patience as a nation, and the thoughtful, systematic, planned work and successful diplomacy of our Commander-in-Chief. In 44 days, we solved the problem that international organisations and the Minsk group of OSCE did not solve during these years! Thus, our Great Patriotic War, which began on September 27, ended with a holy victory, and everyone saw that the people of Azerbaijan were capable of who didn't

agree that their ancestral land should remain in the hands of terrorists!

Children met the war at different ages - some in infancy, some in adolescence, some in early youth. The war caught them in big cities and small villages, near their own houses or grandmothers, on the front and back lines. All the pains, fears and excitements of the war were engraved on white pages with childlike sincerity, clearly demonstrating to future generations how many sacrifices were made on the way to Victory.

Although wars also affect adults, children are unfortunately all too often the direct, but unarmed, victims of the horrors perpetrated against their families. They suffer deep emotional trauma. These spiritual wounds are difficult to heal and have serious consequences for their future lives. These children who did not grow up in an environment of peace and trust, faced with brutality from an early age, are often convinced by the impact of the horrors they have experienced that violence is the only way to resolve any dispute. Therefore, it is difficult for them to convey the message of peace and international security to future generations." (5)

The whole people are not only watching from afar the program of the State to return to the lands freed from occupation, to restore and flourish the territories, but they are also ready to mobilise all their strength to participate closely!

All our lands were freed from occupation! May God have mercy on our Martyrs and heal our veterans."

Conclusion:

I think all people should have a wish. Let wars stop in the world, let children pass through flower gardens, not through fire. All people should work for it, the world must change, it is inevitable. Destruction is inevitable or...

"Children of War" sheds light on the profound impact of armed conflict on innocent lives and underscores the urgent need for action to protect and support the most vulnerable members of society. Through our exploration of the harrowing experiences faced by children caught in the turmoil of war, we have gained a deeper understanding of the multifaceted challenges they endure, from displacement and trauma to the denial of basic rights such as education and healthcare. Despite the immense suffering inflicted upon them, many children of war display remarkable resilience and courage, inspiring hope amidst despair. Their stories serve as a poignant reminder of the inherent strength and potential within every child, even in the face of unimaginable adversity. As we reflect on the plight of children affected by conflict, it is incumbent upon us to translate empathy into action. Governments, humanitarian organisations, and individuals alike must redouble their efforts to protect children from the ravages of war and ensure their access to essential services, psychosocial support, and opportunities for healing and rebuilding. Moreover, concerted efforts are needed to address the root causes of armed conflict and promote peaceful resolution of conflicts worldwide. By advocating for peace, justice, and the protection of children's rights, we can work towards creating a more just, compassionate, and inclusive world for future generations.

In the face of darkness, let us be beacons of hope for the children of war, standing in solidarity with them and striving to create a brighter future where every child can thrive, flourish, and fulfil their potential, regardless of the circumstances into which they are born.

In conclusion, "Children of the Garabagh War" serves as a poignant reminder of the enduring impact of armed conflict on the lives of innocent children. Throughout this exploration, we have witnessed the profound challenges faced by children who have been caught amid the conflict in Garabagh, their futures overshadowed by the scars of war. From displacement and trauma to the loss of loved ones and the denial of basic rights, the children of the Garabagh War have endured unimaginable hardships. Their stories paint a stark picture of the human cost of conflict and highlight

the urgent need for action to protect and support the most vulnerable members of society. Despite their immense challenges, many children of the Garabagh War display remarkable resilience, courage, and hope for a better future. Their strength in the face of adversity serves as a testament to the indomitable spirit of youth and the power of human resilience. As we reflect on the experiences of these children, it is incumbent upon us to translate empathy into action. Governments, humanitarian organisations, and individuals must work together to provide essential support and services to children affected by the Garabagh War, ensuring their access to education, healthcare, and psychosocial support. Moreover, efforts to address the root causes of the conflict and promote peace, reconciliation, and justice are essential for creating a brighter future for the children of Garabagh. By advocating for peace and investing in the well-being and futures of these children, we can sow the seeds of hope and resilience amid despair. In the face of adversity, let us stand in solidarity with the children of the Garabagh War, offering them the support, compassion, and opportunities they need to heal, thrive, and rebuild their lives. Together, we can work towards a future where every child has the chance to grow up in peace, security, and dignity, free from the scars of war.

I want to finish my article with the poem "Ananın səsi" ("Ananin sasi") written by famous Azerbaijani poet Novruz Ganjali:

Ana qəlbim odlanır,
Söz düşəndə davadan.
Bəs deyilmi, ey insanlar,
Töküldü qan,axdı qan?
Bəs deyilmi ana torpaq
Su içdi göz yaşından?!

Mən anayam, bu səsimdə
Yerin-göyün dərdi var.
Sülhə gəlin, ey insanlar,
Yoxsa dünya məhv olar.

Reference:

1. Türkan Turan Müharibənin uşaqları Children of war 525-ci qəzet.- 2019.- 9 fevral- S.24. https://www.anl.az/down/meqale/525/2019/fevral/634176.htm
2. Hikmət Carçılı Orhun Müharibənin uşaqları... https://www.azadliq.org/a/27277813.html
3. Firuz Bagirov Uşaqların müharibədə istifadə edilməsi və səbəbləri Ordu.az https://ordu.az/az/news/176125/usaqlarin-muharibede-istifade-edilmesi-ve-sebebleri
4. Lalə Mehralı Qarabağ müharibəsinin böyüməyən uşaqları və ya uşaq hüquqlarına nəzirə - Təhsil https://sesqazeti.az/news/politics/1062886.html
5. Ləman Musayeva Vətən müharibəsi uşaqların gözü ilə https://medeniyyet.az/page/news/59094/Veten-muharibesi-usaqlarin-gozu-ile.html

   https://medeniyyet.az/page/news/59094/Veten-muharibesi-usaqlarin-gozu-ile.html
6. Əliqismət Bədəlov Sevincimiz, xoşbəxtliyimiz, cəmiyyətin gələcəyi - uşaqlar

   https://www.muallim.edu.az/news.php.

TÜRKİYE'DE ÇOCUK KÜTÜPHANELERİNDE YAPILAN ETKİNLİKLER: LİTERATÜRE DAYALI BİR ARAŞTIRMA

ACTIVITIES IN CHILDREN'S LIBRARIES IN TURKEY: A RESEARCH BASED ON LITERATURE.

Doç.Dr. Işıl İlknur SERT

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, Türkiye.

ORCID No: 0000-0002-5909-2857

Öğr. Gör. Şükrü ÇELEBİ

Şırnak üniversitesi Rektörlük, Türkiye.

ORCID No: 0009-0000-8073-2866

Özet

Çocuk Kütüphaneleri; Çocukların okul öncesi dönemi, ilköğretim dönemi ve hayat boyu öğrenmelerine destek olan bir eğlence, öğrenme ve eğitim müessesidir. Çocuklara kütüphane kültürü ve okuma alışkanlığının kazandırılmasında mühim bir rol oynar. Bu çalışmanın temel amacı, literatüre dayalı olarak Türkiye'de Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (KYGM) bünyesinde hizmet veren çocuk kütüphanelerinde icra edilen sosyal, kültürel ve eğitsel etkinlikleri incelemektir. Bu amacı gerçekleştirmek için Türk Kütüphaneciliği Dergisi (1952-), Bilgi Dünyası Dergisi ve YÖK Ulusal Tez Merkezi kataloğu etraflıca irdelenmiştir. Ayrıca çocuk kütüphanelerinin web sayfaları ve sosyal medya hesapları (Facebook, Twitter, İnstagram) incelenmiştir. Çalışmada betimsel araştırma yöntemi ve belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak çocuk kütüphanelerinde etkinlikler yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar ve Kütüphanecilerin yapması gerekenlerin üzerinde durulmuştur. Tüm bunlara ek olarak kütüphanede etkinlikler düzenlenirken Kütüphaneci-Ebeveyn-Çocuk-Öğretmenin işbirliğine gidilmesi, İhtiyaç ve çevre analizi yapılması, etkinliklerin çocuğa görelilik ilkesine uygun olması, hikâye ve masal okuma etkinliklerinde yazar ve çocukların bir araya gelmesi, eğitici kurs ve atölye çalışmaları yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar, etkinlikler düzenlenirken okul öncesi öğretmeleri, çocuk gelişim uzmanları, çocuk kitabı yazarları, tiyatro ve drama eğitmenleri, çocuk psikologları ve diğer alan uzmanlarından destek alınması vb. birçok öneride bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Kütüphaneleri, Sosyal-Eğitsel- Kültürel Etkinlikler, Çocuk Kütüphaneciliği, Etkinlikler

Abstract

Children's Libraries; It is an entertainment, learning and education institution that supports children's preschool, primary school and lifelong learning. It plays an important role in instilling library culture and reading habits in children. The main purpose of this study is to examine, based on the literature, the social, cultural and educational activities carried out in children's libraries serving within the Ministry of Culture and Tourism, General Directorate of Libraries and Publications (KYGM) in Turkey. To achieve this aim, Turkish Journal of Librarianship (1952-), Bilgi Dünyası Journal and YÖK National Thesis Center catalog have been examined in detail. In addition, the web pages and social media accounts (Facebook, Twitter, Instagram) of children's libraries were examined. Descriptive

research method and documentary scanning method were used in the study. As a result, the points that should be taken into consideration when carrying out activities in children's libraries and what Librarians should do are emphasized. In addition to all these, when organizing activities in the library, the Librarian-Parent-Child-Teacher should cooperate, make needs and environment analysis, ensure that the activities comply with the principle of relativity to the child, bring together authors and children in story and fairy tale reading activities, and pay attention when conducting educational courses and workshops. Required issues include getting support from pre-school teachers, child development experts, children's book writers, theater and drama instructors, child psychologists and other field experts when organizing activities, etc. Many suggestions have been made.

KeyWords: Children's Libraries, Social-Educational-Cultural Activities, Children's Librarianship, Activities

1.Giriş

Çocuk kütüphaneleri çocuklara birçok rol ve beceri kazandırılmasında önemli bir rol oynar. Küçük yaşlardan itibaren çocuklara kütüphane alışkanlığı ve kitap sevgisini aşılar. Günümüzde çocuk kütüphanelerinde sadece kitap tartışma saati, masal okuma vb. etkinlikler yapılmamaktadır. Birçok yeni etkinlik yapılmaktadır. Makerspace (yaratım atölyesi), yaratıcı drama, yöresel oyunlar, etkileşimli masal okuma, kitap okuma müsabakaları, yaz ayları kitap okuma kampları, el sanatları, sergiler, film izleme, müzik dinletisi, çeşitli kurslar (müzik, okuma-yazma, yazarlık, yabancı dil vb.) düzenlenmektedir. Bu etkinlikler sayesinde çocuklar hem sosyalleşir hem de eğlenirler.

Kütüphaneler çeşitli sosyal, eğitsel ve kültürel etkinlikler yardımıyla toplumun kültürel, sanatsal ve sosyal kalkınmasına destek olur. Küçük yaşlarda çocuk ile kitap-kütüphane ilişkisinin kurulmasında mühim bir rol oynarlar. Çocuklar bu etkinlikler vasıtasıyla kitap okuma alışkanlığı ve kütüphane kültürünü küçük yaşlarda kazanırlar.

Çocuk kütüphaneleri milli bir kalkınma fikridir. (1) Çünkü çocuklar bir ülkenin geleceğidir. Küçük yaşlarda okuma alışkanlığı ve kütüphanede kültürüne aşina olan çocuklar ilerleyen eğitim ve öğretim dönemlerinde daha başarılı olurlar. Bu alışkanlıklar sayesinde araştıran, sorgulayan, eleştirel düşünen birey olurlar. Ayrıca küçük yaşlarda kazandıkları okuma alışkanlığı ve kütüphane kullanma alışkanlığı hayat boyu öğrenmeye çok olumlu katkısı olur.

Sosyal, eğitsel ve kültürel etkinlikler planlı ve programlı bir şekilde düzenlenmelidir. Etkinlik düzenlenirken kütüphaneci çocukların yaşlarına uygun etkinlikler icra etmelidir. Başka bir deyişle çocuğa görelilik ilkesine uygun bir şekilde yapılmalıdır. Etkinlik düzenlemeden önce kütüphaneci alan uzmanlarından (Çocuk edebiyatçısı, okul öncesi öğretmenleri, çocuk psikoloğu, çocuk gelişimcisi, yaratıcı drama eğitmeni vb.) destek almalıdır.

Görece yeni yapılan bir çalışmaya göre çocuk kütüphanelerinde yapılan etkinliklerde şu önemli soruna değinmektedir. “Çocuk kütüphanelerinde okul öncesi eğitim mezunu ya da çocuk gelişimi uzmanı kişiler görevlendirilmediği için kütüphanelerde yapılabilecek faaliyetler oldukça sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle kütüphane etkinliklerinin bir program ya da düzen içinde olmadığı ve aile çalışmalarına yer verilmediği görülmektedir.”(2)

Halkla ilişkiler bağlamında kütüphanelerde şu etkinlikler yapılabilir: “Sergiler düzenlemek, sosyal ve kültürel aktiviteler düzenlemek, yarışmalar düzenlemek, geziler düzenlemek, çeşitli eğitimler düzenlenmelidir (dil, müzik, okuma-yazma vb.).”(3) Kütüphaneci, ebeveynlere yönelikte etkinlikler düzenlenmelidir. Ebeveynlerden destek alınmalıdır. Ayrıca etkinlikler siyasi amaç içermemeli ve hiçbir maddi kazanç sağlanmamalıdır.

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (KYGM) bünyesinde hizmet veren çocuk kütüphanelerinin geçmişten günümüze kadar ne

tür sosyal, eğitsel ve kültürel etkinlik icra edildiğini belirlemektir. Bu amacı gerçekleştirmek için Türk Kütüphaneciliği Dergisi, Bilgi Dünyası Dergisi, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve kütüphanelerinin sosyal medya hesapları (Twitter, Facebook, Instagram) incelenmiş olup, etkinlikler düzenlenirken dikkat edilmesi gereken hususların üzerinde durulmuştur. Sonuç kısmında ise hem kütüphanecilere hem de KYGM'e birçok öneride bulunulmuştur.

2.Kavramsal Çerçeve

Türkiye'de çocuk kütüphanelerinde Halk Kütüphanesi Yönetmeliği'nin belirlediği kurallar çerçevesinde çeşitli eğitici, kültürel, sanatsal etkinlikler, yerel halk oyunları ve sokak oyunları ile ilgili etkinler, çeşitli yarışmalar ve birçok kurs (yabancı dil, okuma yazma kursu, bilgisayar, yazarlık vb.) yapılmaktadır.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğüne göre etkinlik tanımı şu şekildedir: "

1. isim Etkin olma durumu; aktiflik, faallik.

2. isim Bir işletmenin, bir kurumun işler durumda olması; faaliyet, aktivite."(4)

Etkinlikler çok çeşitli amaçlar için düzenlenir. Eğlenme, öğrenme, kültürel, sanatsal, sosyal vb. etkinlikler yapılır. Literatüre göre etkinlikler şu türlere ayrılır: "

- Sosyal etkinlikler: düğünler, doğum günü partileri, kişisel yaşam olaylarını düzenlemek için kutlanan etkinlikler,
- İş etkinlikler: atölyeler, toplantılar, fuarlar, seminerler vb. etkinlikler,
- Eğlence etkinlikleri: konserler, festivaller, tiyatro oyunları vb. etkinlikler,
- Sosyal sorumluluk etkinlikleri: toplum hizmeti projeleri, çevre temizliği etkinlikleri, bağış kampanyaları vb. etkinlikler,
- Kültürel etkinlikler: müze gezileri, kültürel festivaller, sanat sergileri vb. etkinlikler,
- Spor etkinlikler: maratonlar, spor turnuvaları vb. etkinlikleri,
- Eğitim etkinlikleri: okul konferansları, öğrenci atölyeleri, eğitim fuarları vb. etkinlikler,
- Sanal etkinlikler: online konferanslar, webinarlar, sanal fuarlar vb. etkinlikler,
- Dinî ve dini etkinlikler: ibadet törenleri, dini bayramlar, dini festivaller vb. etkinlikler,
- Aile etkinlikleri: aile piknikleri, oyun geceleri vb. etkinlikler,
- Doğa etkinlikleri: kamp gezileri, doğa yürüyüşleri, dağcılık turları vb. etkinlikler."(5)

3.Yasal Dayanak ve Mevzuat

Türkiye'de çocuk kütüphanelerinde eğitici ve kültürel etkinlikler Halk Kütüphanesi Yönetmeliğinin belirlediği kurallar çerçevesinde yapılmaktadır. 21.09.1981 tarih ve 17465 sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanan "**Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler Yönetmeliği"**ne (11.01.2012 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.) göre kütüphanelerde etkinliklerin nasıl yapılacağını detaylı bir şekilde izah edilmektedir. Buna göre etkinlikler düzenlenirken şu hususlara dikkat edilir: "

- Madde- 4: Her yılın mart ayının son haftasında kutlanan "Kütüphane Haftası" etkinliklerinin nasıl yapılacağı ile ilgili usul ve esaslar anlatılmaktadır.
- Madde- 5: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlaması ile ilgili olarak şu etkinlikler yapılmalıdır. Okullarla iş birliği yapılarak çocuklar arasında şiir ve resim

yarışmaları yapılır. Günün önemini belirten kitap sergileri açılır. 23 Nisan ile ilgili film ve slayt gösterileriyle müzik, temsil ve monolog saatleri düzenlenir.

- Madde- 6: 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı ile ilgili şiir, kompozisyon ve resim yarışmaları düzenlenir.
- Madde- 7: 30 Ağustos Zafer Bayramı ile ilgili kutlama,
- Madde- 8: 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ile ilgili kutlama,
- Madde- 9: 10 Kasım Atatürk'ün Ölüm Yıldönümü ile ilgili kutlama,
- Madde-10: Her yıl Kasım ayının ikinci pazartesi günü başlayarak bir hafta süreyle kutlanan "Dünya Çocuk Kitapları Haftası" ile ilgili kutlama,
- Madde-11: Önemli günler ve haftaların dışında kütüphanenin bulunduğu yerin kurtuluş bayramlarında, mahalli festival ve şenliklerinde kütüphanece faaliyetlere katkıda bulunur.
- Madde- 14: toplantı ve etkinliklerin siyasi amaçlı olmaması,
- Madde- 15: Çocuk kütüphaneleri ile halk kütüphanelerinin çocuk bölümlerinde radyo, televizyon, teyp, projeksiyon ve sinema makinası gibi göze-kulağa hitap eden araçlardan yararlanılarak eğitici ve kültürel faaliyetler düzenlenir."(6)

11.01.2012 tarih ve 28170 sayılı Resmî Gazete ile yürürlüğü giren "**Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği"**ne göre ise kütüphanelerde etkinlikler yapılırken şu hususlara dikkat edilir: "

Madde- 27:

- Etkinliklerden maddi bir kazanç sağlanamaz,
- Etkinlikler siyasi amaç içeremez,
- Etkinlikler sırasında diğer kütüphane hizmetleri aksatılmaz,
- Etkinlikler basın ve yayın organları aracılığıyla ile duyurulur,
- Planlanan ve gerçekleştirilen kültürel etkinliklere ilişkin veriler; metin, resim, video vb. eklemeler yapılarak elektronik ortamda Genel Müdürlüğe gönderilir.

Madde- 28: Kütüphane haftası kutlaması ile ilgili yapılması gerekenler üzerinde durulmaktadır."(7)

3.Araştırma Yöntemi

Araştırmada betimsel araştırma yöntemi ve belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Betimsel araştırma yöntemi, *"araştırma konusuyla ilgili mevcut durumu saptamayı, olayı tasvir ederek problemi anlamayı amaçlar. Ne, nasıl ve kim sorularını yanıtlamaya çalışır."(8)*

Belgesel tarama yöntemi ile Türk Kütüphaneciliği, Bilgi Dünyası ve YÖK Ulusal Tez Merkezi Kataloğu detaylı bir şekilde irdelenmiş, ayrıca kütüphanelerin sosyal medya hesapları ve web sayfaları detaylı bir şekilde incelenmiştir.

4.Mevcut Genel Durum

Literatüre detaylıca incelendiği zamanda geçmişte günümüze çocuk kütüphanelerinde aşağıdaki etkinlikler yapıldığı tespit edilmiştir:

"Haftanın belirli günlerinde kütüphanede masal saati, kukla ve karagöz, yaz tatilinde kitap okuma müsabakaları, film gösterimi, plaklarla müzik dinletisi yapılır."(9)

"Hikâye saatleri, kitap tartışma saatleri, çocuk kitapları sergileri düzenlenir."(10)

"Sergilerde çocukların hazırladıkları el ve karton işleri teşhir edilir."(11)

"İstanbul Ragıp Paşa Çocuk Kütüphanesi'nde haftada iki gün çocuklara öğretici filmler gösterilir, resim atölyesi mevcuttur."(12)

"Gravür ve kitap sergileri düzenlenir (çocuklar bu sergileri kendileri hazırlarlar)."(13)

"Her biri 25'şer çocuktan müteşekkil gruplar halinde 4 İngilizce kursu, bir çocuk korosu, iki grup halinde mandolin birlikleri mevcuttur. Her çarşamba çocuk filmleri gösterilmektedir."(14)

"Terbiyevi filmler, müzik saatleri, konferanslar, serbest saatler ve çeşitli çalışmalar yapılır."(15)

"Cezaevinde bulunan çocuklara film gösterimi ve diğer çocuklara yabancı dil kursu düzenlenmiştir."(16)

"Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Ankara'da 'Çocuk Kitapları Sergisi.''(17)

"Emek Oyuncak Kütüphanesi'nde halk dansları, drama, müzik, satranç etkinliklerinin yanı sıra tiyatro, gezi, piknik, huzurevi ziyaretleri yapılmaktadır."(18)

Batman Şehit Şenay Aybüke Yalçın İl Halk Kütüphanesi Çocuk Bölümünde şu etkinlikler yapılmıştır: "

- 21 Aralık'ta "masal gecesi" etkinliği,
- Teleskopla gece gözlem etkinliği (uzay temalı),
- Çocuklar tarafından tekstil işçilerinin öncülüğünde minik makinalarla "Lavanta Kesesi Dikme" etkinliği,
- Karaoke müzik dinletisi etkinliği,
- Ebru-mandala gibi resim sanatıyla ilgili etkinlikler,
- Güneşli havalarda kütüphane bahçesinde geleneksel sokak oyunları etkinlikleri
- Kütüphaneler Haftası etkinlikleri,
- Kitap ve masal okuma etkinlikleri,

Resmi ve önemli günlerle ilgili çeşitli sergi ve etkinlikler düzenlenmektedir."(Batman Şehit Şenay Aybüke Yalçın İl Halk Kütüphanesi Miraç Kandili Sanat Etkinliği (https://www.instagram.com/batmanihk/))

Bitlis Bebek ve Çocuk Kütüphanesi şu etkinlikler yapılmaktadır: "

- Masal okuma saatleri,
- Etkileşimli kitap okuma saatleri,
- Zekâ oyunları etkinlikleri,
- Sinema günleri etkinlikleri,
- Stajyer çocuk gelişimi öğrencileri ve kütüphaneciler beraber "okul öncesi etkinlikler (sanat, fen, drama, oyun, matematik vb. ile ilgili) düzenlenir,
- Ebeveynlere yönelik çocukla ne tür oyunlar oynanır, kitap nasıl seçilir, Kitap okurken nelere dikkat edilir vb. konularda Okul öncesi öğretmenleri tarafından eğitimler düzenlenmektedir,
- Resmi ve önemli günler ile ilgili muhtelif etkinlikler düzenlenmektedir. (Kütüphaneler Haftası Etkinlikleri vb.)."

  (Bitlis Bebek ve Çocuk Kütüphanesi https://www.instagram.com/bitlisbebekcockktp13/)

Muğla/Milas İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü ve Gaziantep Münif Paşa İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü çocuk bölümünde ise şu tür etkinlikler düzenlenmektedir: "

- Etkileşimli kitap okuma saati,
- Sinema günleri,
- Sanat ve drama etkinlikleri,
- Önemli ve resmi günlerle ilgili etkinlikler(Kütüphaneler Haftası etkinlikleri, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı, Hıdrellez Kültür ve Bahar Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Nevruz Bayramı, Çanakkale Şehitleri Anma haftası, Sivil Savunma Günü, Enerji Tasarruf haftası, Veremle Savaş Eğitimi haftası, Tutum Yatırım ve Türk Malları haftası, 30 Ağustos Zafer bayramı, 24 Kasım Öğretmenler Günü, Turizm Haftası, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü, Anneler Günü, 2 Nisan Dünya Otizm Günü, İstiklal Marşının Kabulû, 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü, Çevre Koruma haftası, Dünya Çocuk Kitapları Haftası vb. etkinlikler düzenlenmektedir,
- Şiir ve müzik dinletisi,
- Sessiz kitap okuma etkinliği,
- Kütüphane yaz programı etkinlikleri,
- Kitap ve kütüphane ile ilgili söyleşiler,
- Bilgisayar kursu,
- Okuma yarışmaları,
- Hacivat-karagöz gösterisi,
- Atölye çalışmaları (Dikiş-nakış, deney atölyesi vb. faaliyetlerle ilgili),
- Sandalye kapmaca oyunu,
- Sokak oyunları (halat çekme, çuval, ip atlama, sek sek),
- Kütüphaneler arası futbol yarışması (19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı kapsamında),
- Türk Mutfağı Haftası kapsamında Şefler kütüphanede çocuklarla beraber yemek yapma etkinliği)."

(Milas İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü https://www.facebook.com/p/Milas-%C4%B0l%C3%A7e-Halk-K%C3%BCt%C3%BCphanesi-100069102914418/?_rdr)(Gaziantep Münif Paşa İl Halk Kütüphanesi https://www.instagram.com/gaziantepkutuphane/)

Resim 1: Diyarbakır Prof. Dr. Aziz Sancar Bebek ve Çocuk Kütüphanesi Müzik Yarışması Etkinliği (https://www.instagram.com/azizsancarbebekvecocukktp/)

Resim 2: Batman Şehit Şenay Aybüke Yalçın İl Halk Kütüphanesi Miraç Kandili Sanat Etkinliği (https://www.instagram.com/batmanihk/)

Resim 3: Diyarbakır Prof. Dr. Aziz Sancar Bebek ve Çocuk Kütüphanesi Haftalık Etkinlik Duyurusu (https://www.instagram.com/azizsancarbebekvecocukktp/)

Resim 4: Diyarbakır Prof. Dr. Aziz Sancar Bebek ve Çocuk Kütüphanesi Hacivat-Karagöz Etkinliği (https://www.instagram.com/azizsancarbebekvecocukktp/)

5.Sonuç

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet veren çocuk kütüphaneleri ülkemizde henüz emekleme dönemindedir. Çocuk kütüphanelerinin personel, bina, bütçe, kullanıcı ve derme bakımından uluslararası standartlar uygun bir hizmet verebilmesi için Bakanlığın bu konuda ulusal bir çocuk kütüphaneciliği politikası olması gerekmektedir.

Çocuk kütüphaneleri geçmişte sadece masal ve kitap okuma etkinliği, çeşitli müzik ve yabancı kurslar düzenlenirken, günümüzde günün ihtiyaçları doğrultusunda çok sayıda değişik eğitsel, kültürel ve sosyal etkinlik düzenlenmektedir. Bazı kütüphanelerde yapılandırmacı yaklaşım bağlamında etkinlikler düzenlenmektedir. Örneğin Türk Mutfağı Haftası kapsamında Şefler kütüphanede çocuklarla beraber yemek yapma etkinliği buna örnek gösterilebilir.

Etkinlikler çocuğa görelilik ilkesine uygun bir şekilde yapılabilmesi için Bakanlık çocuk kütüphanecilerine çeşitli hizmet içi eğitimler verilmelidir. Ayrıca çocuk kütüphanecileri ebeveynlere de yönelik etkinlik, kurs ve atölyeler düzenlenmelidir. Etkinlikler öncesi ve sonrasında muhakkak ebeveynler, öğretmenler ve alan uzmanları ile işbirliğine gidilmelidir. Çünkü çocuk kütüphaneciliği disiplinler arası bir alandır. Ayrıca her çocuk kütüphanesinin yazılı bir kütüphane etkinlik politikası olmalıdır. Bu politikaya göre hareket edilmelidir. Sürekli güncel tutulmalıdır.

Ülkemizin son yıllarda aldığı göçlerden dolayı mülteci ve göçmenlere yönelik iki dilli etkinlikler yapılmalıdır. Bu etkinlikler hem ebeveynlere yönelik hem de çocuklara yönelik ayrı ayrı düzenlenmelidir. Bu etkinlikler sayesinde toplum entegrasyon daha hızlı olur. Aynı şekilde detaylı bir çevre ve ihtiyaç analizi yapılarak dezavantajlı(Çocuk Esirgeme Kurumu, Engelli vb.) çocuklara yönelik etkinlikler düzenlenmelidir. Bu konuda personel çeşitli farkındalık eğitimleri verilmelidir.

5.1 Öneriler

Araştırma sonucunda hem çocuk kütüphanecilerine hem KYGM'ye şu önerilerde bulunabilir:

- Etkinlikler düzenlenirken çocuğa görelilik ilkesine uyulmalıdır. Etkinlikler çocukların yaşına ve seviyesine uygun olmalıdır.
- Etkinlikler için düzenli bir şekilde çevre ve ihtiyaç analizi yapmalıdır. Başka bir deyişle çocuk ve ebeveynlerden talepler toplanmalıdır.
- Etkinliklerden sonra hem çocuklara hem de ebeveynlere yönelik memnuniyet anketleri yapılmalıdır. Anket sonucunda gelen yapıcı eleştiri ve öneriler dikkate alınmalıdır.
- KYGM kütüphane etkinlikleri için çocuk kütüphanecilerini hizmet içi eğitimler verilmelidir. Bu eğitimler esnasında alan uzmanlarından destek alınmalıdır ve planlı ve programlı bir şekilde yapmalıdır.
- Çocuk kütüphanecileri mutlaka alan uzmanlarından (Okul öncesi öğretmenliği, çocuk edebiyatçısı, çocuk psikoloğu, akademisyenler, çocuk gelişimi uzmanları, sanatçı, yaratıcı drama eğitmenleri vb.) destek almalıdır. İş birliğine gidilmelidir.
- Etkinlik tarihinden önce mutlaka sosyal medya, web sayfası ve basılı- görsel medya duyurular yapılmalıdır.
- Etkinlikler sadece çocuklara yönelik olmamalıdır. Kütüphaneci, ebeveynlere yönelik sosyal, kültürel, eğitsel etkinlikler ve çeşitli atölye/kurslar düzenlenmelidir.
- Dezavantajlı çocuklar (engelli, göçmen, sığınmacı vb.) için etkinlikler düzenlenirken çok dikkatli olmalıdır. Rehabilitasyon uzmanları, mütercim ve tercümanlardan, doktor vb. alan uzmanlarından destek alınmalıdır.
- Etkinlikler düzenlenirken iş sağlığı ve güvenliği kurallarına riayet edilmelidir.

- Halk kültürü ürünleri olan masal, ninni, fıkra, bilmece, kukla oyunları, karagöz vb. milli değerler yaşatmalı ve yeni nesil çocukların aşina olabilmesi için buna yönelik etkinlikler icra edilmelidir.
- Çocuk kütüphanecileri tarafından çocukları; yazarlar-ressamlar ve sanatçılarla bir araya getirmelidir. Bu konuda söyleşiler, imza günleri vb. faaliyetler yapılmalıdır.
- Kütüphaneye gelemeyen çocuk ve çalışan ebeveynler için online etkinliklerde düzenlenmelidir.
- Çocuk kütüphanecileri etkinlikler düzenlenirken belediyeler, okullar, Çocuk Esirgeme Kurumu ve diğer resmi kurum ve sivil toplum örgütleriyle iş birliğine gidilmelidir. Her türlü maddi(sponsorluk) ve manevi destek alınmalıdır.
- KYGM tarafından çocuk kütüphaneleri için eğitici ve kültürel faaliyetler yönetmeliğine benzer bir el kitabı ya da yönerge çıkarmalıdır.
- KYGM tarafından Türkiye geneli çocuk kütüphanelerinde yapılan etkinlikler için bir dijital arşiv kurulmalıdır. Bu arşiv aracılığıyla kütüphanelerde yapılan muhtelif etkinlik, kurs, atölye, yarışmalar ile ilgili resim ve videolar koruma altına alınmalıdır.
- Çocuk kütüphanecisi; çocuklara kütüphaneyi sevdirmek ve ebeveynlere kütüphane konusunda bilinçlendirmek için Halk Eğitim Merkezlerinden destek alınıp, çeşitli kurslar düzenlenmelidir.
- Etkinlikler düzenlenirken geleneksel çocuk oyunları ve yöresel oyunlar ihmal edilmemelidir.

Kaynakça

1. Acaroğlu, M.A.(1953). Fransa'da Çocuk Kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,* 2(2), s.165-181

2. Kakırman Yıldız, A.(2021). Erken Çocukluk Döneminin Desteklenmesinde Çocuk Kütüphaneleri. Sara Gönen, M. ve Uyanık, G.(Yay. Haz.). *Okul Öncesi Çocuk Edebiyatı ve Etkinlik Örnekleri.* İçinde(s.375-388). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

3. Fındık, E.(1988). Kütüphanecilikte Halkla İlişkiler. *Türk Kütüphaneciliği,* 2(3), s.99-102

4. **https://sozluk.gov.tr/** çevrimiçi adresinden 01.06.2024 tarihinden erişildi.

5. **https://sertifika.subu.edu.tr/etkinlik-turleri-nelerdir** çevrimiçi adresinden 01.06.2024 tarihinden erişildi.

6. **https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17465.pdf** çevrimiçi adresinden 01.06.2024 tarihinden erişildi.

7. **https://teftis.ktb.gov.tr/TR-264032/halk-kutuphaneleri-yonetmeligi.html** çevrimiçi adresinden 01.06.2024 tarihinden erişildi.

8. Arıkan, R.(2017). *Araştırma yöntem ve teknikleri.* Nobel Akademik Yayıncılık, 3.Basım, Ankara.

9. Argon, İ.(1952). Çocuk kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,* 1(1), s.34-35

10. Salgır, A.(1952). Çocuk kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,* 1(2), s.140-142

11. Alevcan, M.(1953). İngiltere'de Halk Kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,* 1(2), s.25-35

12. TK Yayın Kurulu(1953). Haberler. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,* 2(1), s.76-100

13. Acaroğlu, M.A.(1953). Fransa'da Çocuk Kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,* 2(2), s.165-181

14. Yurttabir, M.(1956). İstanbul Ragıb Paşa Çocuk Kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,* 5(1), s.49-52

15. Gökman, M.(1956). Beyazıt Umumi Kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,* 5(2), s.148-166

16. Yurttabir, M.(1956). Eskişehir Merkez Çocuk Kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,* 5(3), s.250-252

17. TK Yayın Kurulu(1960). Haberler. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,* 9(3-4), s.176-194

18. TK Yayın Kurulu(2012). Haberler. *Türk Kütüphaneciliği,* 26(3), s.617-625

RICHARD BACH'IN MARTI JONATHAN LIVINGSTON ADLI KİTABININ KÖK DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

AN ANALYSIS OF RICHARD BACH'S BOOK TITLED MARTI JONATHAN LIVINGSTON IN TERMS OF ROOT VALUES

Suphi Güneş ALAMDAR

Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kırıkkale, Türkiye.

ORCID No: 0000-0001-7438-6944

Özet

Edebiyat; duyarlı, düşünen ve çeşitli değerlere sahip olan insanı konu edinir. Kurmaca dünyasında hayat bulan kişileri aracılığıyla yaşamda önemli olan değerlerin sezdirilmesine olanak sağlar. Edebiyat, doğrudan bir şey öğretmez ancak okuru içine çeken kurmaca yapısıyla insan yaşamını anlamlı kılacak bir değerler dizgesini duyumsatır. Duyumsattığı değerlerin insan ve toplum yaşamı için önemini kitaptaki kahramanın söylem, eylem ve davranışları aracılığıyla gösterir. Edebiyatın bu işlevi, temelde çocuk edebiyatı için de geçerlidir. Çünkü çocuklar da yetişkinlere benzer şekilde insanı ve yaşamı anlamlandırmak için okurlar. Dolayısıyla çocuk kitaplarının insancıl değerleri sezdirecek nitelikte yapılandırılması gerekir. Düşünen, duyarlı, kök değerleri özümsemiş bireylerin yetiştirilme sürecinde nitelikli çocuk kitapları önemli birer sanatsal uyarandır. Çocuk, bu nitelikteki kitaplar aracılığıyla insancıl değerleri sezerek toplumsallaşır. Bu süreçte kitaplar, çocukta, kahramanları aracılığıyla insan ilişkilerini ve toplum yaşamını düzenleyen değerleri sezme ve anlama bilincinin oluşmasına katkı sağlar. Bu çalışma, edebiyatın, kök değerleri sezdirme işlevini saptamak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda ortaokul Türkçe ders kitaplarında da metin olarak yer alan Martı Jonathan Livingston adlı kitap veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Bir martının kendini gerçekleştirmek için özgürlük mücadelesi anlatılır. Kitap; konusu, kurgusu ve kahramanın nitelikleri açısından ortaokul düzeyine uygun ve kök değerleri sezdirmede önemli bir yazınsal araç olduğu düşünüldüğü için veri kaynağı olarak belirlenmiştir. Araştırma genel tarama modeliyle yapılmış olup elden edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde kullanılan kategoriler, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerler olarak belirlenmiştir. Elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda kitapta yer alan kahramanın; kişilik özellikleri, eylem ve davranışlarıyla kök değerlerin sezdirilmesinde çocukların özdeşim kurabileceği bir model olduğu görülmüştür. Kitabın, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin hepsini duyumsatacak bir içeriğe sahip olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda Martı Jonathan Livingston adlı kitabın, insanı ve yaşamı güzel kılan kök değerleri, öğreticiliğe kaçmadan yazınsal bir anlayışla ve çocuğa görelik ilkesine uygun olarak sezdirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk edebiyatı, kök değerler, Martı Jonathan Livingston.

Abstract

Literature deals with people who are sensitive, thinking and have various values. It allows the values that are important in life to be intuited through the people who come to life in the world of fiction. Literature does not teach anything directly, but it makes the reader feel a set of values that will make human life meaningful through its fictional structure that draws the reader in. It shows the importance of these values for human and social life through the discourse, actions and behaviors of the

protagonist in the book. This function of literature is basically valid for children's literature as well. Because children, similar to adults, read to make sense of human beings and life. Therefore, children's books should be structured in such a way as to intuit humanistic values. Quality children's books are important artistic stimuli in the process of raising individuals who think, are sensitive and have internalized root values. Children are socialized by intuiting humanistic values through books of this quality. In this process, books contribute to the formation of the child's awareness of sensing and understanding the values that regulate human relations and social life through their heroes. This study was conducted to determine the function of literature in intuiting root values. For this purpose, the book titled Martı Jonathan Livingston, which is also included as a text in secondary school Turkish textbooks, was used as a data source. A seagull's struggle for freedom to realize himself is described. The book was chosen as a source of data because it is considered to be a literary tool suitable for the middle school level in terms of its subject, fiction and the qualities of the protagonist and an important literary tool for intuiting root values. The research was conducted with the general survey model and the data obtained were analyzed by content analysis method. The categories used in the analysis of the data were determined as the root values in the 2019 Turkish Lesson Teaching Program. As a result of the analysis of the data obtained, it was seen that the protagonist in the book is a model that children can identify with in the intuition of root values with his personality traits, actions and behaviors. It was determined that the book has a content that will make children feel all of the root values in the Turkish Language Teaching Program. In this context, it has been concluded that the book titled Martı Jonathan Livingston makes children intuit the root values that make human and life beautiful, with a literary understanding without being instructive and in accordance with the principle of relativity to children.

Keywords: Children's literature, root values, Martı Jonathan Livingston.

GİRİŞ

Edebiyat, çok boyutlu bir varlık olan insanı ve yaşamı konu edinir. İnsanın yaşamdaki bütün duygu ve değerler, edebiyat yapıtlarında işlenir. Sanatın özünde insan vardır. Sanat, insanı çeşitli boyutlarıyla tanımak için güçlü bir araçtır (Alamdar, 2022). Çağlar boyunca insanın duygu, düşünce ve eylemlerini en doyurucu, nitelikli ve etkili biçimde ortaya koyan sanat dalı ise edebiyattır (Kavcar, 1999). Edebiyatın kurmaca dünyası okura yeni bir yaşam sunar. Edebiyat, okurun yeni deneyimler kazanmasına olanak sağlayarak yaşamına yeni anlamlar katar. Sanatçı duyarlığı ile insan ve yaşam gerçekliği sezilir (Sever, 2013b). Yazar, yapıtlarında çok çeşitli anlayış biçimleri sunup başkalarının yaşamlarına tanıklık edilmesini sağlayarak hayattan anlam çıkarılmasını amaçlar (Lukens, Smith & Coffel, 2018). Yaşamı anlama sürecinde edebiyat önemli bir işlev üstlenir.

Edebiyat, doğrudan bir şey öğretmez ancak okuru içine çeken kurmaca yapısıyla insan yaşamını anlamlı kılacak bir değerler dizgesini duyumsatır. Edebiyat yapıtları, düşünen, duyarlı ve çeşitli değerleri özümsemiş birey yetiştirme sürecinde öğretici olmayan sanatsal uyaranlardır. Bu nitelikte bireyler yetiştirebilmek için çocuklara erken yaşlardan itibaren duyma ve anlama sorumluluğu verilmelidir. Çocuk, gelişim düzeyine uygun kitaplar aracılığıyla okuma eyleminin etkin bir üyesi kılınarak okuduğu kitabı alımlama görevi ona bırakılmalıdır. Kitabın anlam dünyasının devingen bir öznesi olmalıdır (Sever, 2013b). Böylece çocuk okur, kitabın sunduğu olanaklar aracılığıyla özgürlüğün, öz bilinçliliğin, odaklanılmış bir gerçekliğin imgelemsel alanına girer (Şen, 2021).

Edebiyat yapıtlarının temel sorumluluğu, çocuğu diğer insanlara ulaştırarak çocuğun onlarla iletişim kurmasını sağlamaktır. Bu kurulan iletişim sayesinde çocuğun başka kişilikleri görerek insanların çok çeşitli duyma, düşünme ve eylemde bulunma örnekleriyle tanışır. Böylece insanların değişik kişilik özellikleri taşıyabileceğini kavrar (Sever, 2013a). Çocuğun sağlıklı bir duygu ve düşünce gelişiminde önemli işlevi olan çocuk edebiyatı yapıtları, insan ve yaşama ilişkin birçok durum ile çeşitli değerleri de yansıtır (Aslan, 2019). Çocuğun, kitaplarda yansıtılan toplumsal ve evrensel değerleri sezmesi için kitapların nitelikli, çocuğa göre ve çocuk gerçekliği ilkelerini desteklemesi gerekir. Yurttaş'a (1995, s. 3) göre çocuğa görelik, "Çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup

anlayabileceği dili ve anlatımı içinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği bir düzeyde olan, dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arındırılmış olan…" diye sıralanan özellik ve nitelikler bütünüdür. Çocuğa görelik, kitap yapılandırılırken onun ilgi, gereksinim ve dil evrenini göz önünde tutmayı zorlar (Sever, 2013b). Çocuk gerçekliği ise kitaptaki bakış açısıyla ilgilidir. Yani, yazarın olayları bir yetişkin bakışıyla mı, yoksa çocuğun gözüyle mi sunduğu önemlidir (Dilidüzgün, 2009). Çünkü çocukların kendine özgü düşünme, davranış ve tepki biçimleri vardır (Dilidüzgün, 2018). Çocuklar, bu özellikleriyle kendilerini özgürce gerçekleştirmek isterler (Çer, 2016: 1). Çocuğun gelişim düzeyine uygun olmayan, çocuğa görelik ve çocuk gerçekliği ilkelerini desteklemeyen kitapların, çocuğun, insan ve yaşama ilişkin anlam oluşturmasına katkı sağlamayacağı açıktır. Dolayısıyla çocuklar için oluşturulacak edebiyat yapıtlarının niteliği yetişkinler için hazırlanacak yapıtlardan farklı olmalıdır. Sever'e (2013b, s. 17) göre çocuk edebiyatı "Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce evrenlerini sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır". Ancak bu nitelikte yapılandırılmış yapıtlar aracılığıyla düşünen, duyarlı, kök değerleri özümsemiş bireylerin yetiştirilebilir. Bu süreçte yararlanılacak çocuk kitaplarında yansıtılan değerlerin sezilmesinde kurmaca karakterlerin önemi rolü vardır. Çünkü kurmaca dünyada yaşanan bütün olay, eylem ve duygular karakterler aracılığıyla iletilir. Çocuk okur, olay örgüsü boyunca yaşananlar ile heyecan, üzüntü ve mutluluk duyar (Alamdar, 2022). Kahramanlar aracılığıyla insanın yaşamda karşılaşabileceği sorunlara ilişkin ipuçları edinir ve bu sorunlar karşısında takınacağı tavır ile çözüm yollarını sezinler. Böylece insan ve toplum yaşamını belirleyen kural ile değerleri tanıyıp anlama bilincini oluşturur (Sever, 2013b). Kitabın anlam evrenine giren çocuk okur, özdeşim kurduğu kahraman aracılığıyla yeni yaşantılar kazanır. Bu deneyim sürecinde çocuk okur; kitaptaki kahramanın duygu, düşünce, davranış ve eylemlerinden etkilenerek ona öykünür. İyi geliştirilmiş, çeşitli insancıl erdem ve değerleri yansıtan kahramanlar, çocuğun kişilik gelişimini destekler. Erken dönemden itibaren nitelikli çocuk kitapları ile buluşan çocuk, insancıl değerleri temsil eden kahramana öykünüp onunla özdeşim kurarak kişiliğini, kitaplarda duyumsadığı değerler ile biçimlendirebilir.

Değer, "Bireyin kendi çıkarlarına bağlı olmadan, inançlarla ve sezgilerle belirlenmiş doğrular, yanlışlar ve ulaşılmak istenen kusursuz durum" (TÜBA, http://terim.tuba.gov.tr/); "Bir varlığın ruhsal, toplumsal, ahlaksal ya da güzelduyusal yönden taşıdığı düşünülen yüksek ya da yararlı nitelik" (Oğuzkan, 1993, s. 33) biçiminde tanımlanmaktadır. Değerler, insanların yaşamda neyin önemli ve değerli olduğuyla ilgili benimsedikleri inançlar dizgesidir. Bu değerler, kişinin yaşam deneyimleri, kültürel çevresi ve kişisel özellikleri tarafından şekillenir. Duyuşsal alan içinde yer alan değerler, bir olay karşısında nasıl davranılması gerektiğini bilmeyi, kendi ölçütlerini oluşturmayı ve kendini gerçekleştirmeyi içerir. Değerler, insanların yaşamlarını ilkeli, tutarlı ve barışçıl bir biçimde yönlendirmelerine yardımcı olur. Toplumla güçlü bir bağ kurmalarını sağlar. İnsanın duyarlı olması, toplumsal ve evrensel değerleri bilmesine ve bunların önemine inanmasına bağlıdır (Aslan, 2019).

Kök değerler kavramı ise TTKB (2017) tarafından yapılan müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmaları sonucu ortaya çıkmıştır. Önceki müfredatlardan farklı olarak yenilenen müfredatlarda değerler ve değer eğitimi müfredatların odağını oluşturmuştur. Bu çalışmalar sonucunda tüm derslerin öğretim programlarına eklenen kök değerler; "adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik"tir. Bu kök değerlerin dersler aracılığıyla öğrencilere aktarılması hedeflenmektedir. Türkçe dersi ise kitaplarda kullanılan metinler aracılığıyla kök değerleri sezdirmede önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Türkçe dersi temel dil becerilerine dayalı bir ders olduğu için çeşitli okuma ile dinleme metinleri ve etkinlikler aracılığıyla kök değerlerin özümsenmesinde etkili bir işleve sahiptir.

Toplumsal ve evrensel değerlerin sezdirilmesinde edebiyat yapıtlarının sağlayacağı olanaklardan yararlanılmalıdır. Yeterli yaşantı ve deneyim sahibi olmamış, insana ve yaşama ilişkin çeşitli değerlerin oluşma sürecinde olan çocuk için bu değerlerin özümsenmesinde kitap, önemli sanatsal bir

araçtır. Dolayısıyla öğretim programlarında hedeflenen kök değerleri kazandırmada sadece ders kitaplarından değil, nitelikli çocuk kitaplarından da yararlanılmalıdır. Bu bağlamda 7. sınıf Türkçe ders kitabında (Erdal, 2023) kısaltılmış olarak yer alan *Martı Jonathon Livingston* adlı kitabın kök değerler açısından incelenmesinin alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Richard Bach'ın *Martı Jonathon Livingston* adlı kitabının 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerle ilişkisi ile ilgili bir araştırmanın yapılmadığı görülmüştür. Bu araştırmada *Martı Jonathon Livingston* adlı kitabın öğretim programında yer alan on kök değer ile bu değerlerle ilişkili tutum ve davranışlar açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, genel tarama modeliyle yapılmıştır. Bu model, alanyazında, "Çok sayıda öğeden oluşan bir evrende, evrene ilişkin genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınarak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri" biçiminde tanımlanmaktadır (Karasar, 2006, s. 79). Araştırmada, Richard Bach'ın *Martı Jonathon Livingston* adlı kitabının öğretim programında yer alan on kök değer ile bu değerlerle ilişkili tutum ve davranışlar açısından incelenmesi amaçlandığından genel tarama modeli seçilmiştir. Genel tarama modellerinden olan tekil tarama modelleri ise araştırmanın amacına uygunluk göstermektedir. Tekil tarama modelleri, "değişkenlerin tek tek, nicelik veya niteliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılan modellerdir" (Karasar, 2006, s. 79).

Veri Kaynağı (İncelenen Kitap)

Araştırmada Richard Bach'ın *Martı Jonathon Livingston* adlı kitabı incelenmiştir. Kitap; konusu, kurgusu ve kahramanın nitelikleri açısından ortaokul düzeyine uygun ve kök değerleri sezdirmede önemli bir yazınsal araç olduğu düşünüldüğü için veri kaynağı olarak belirlenmiştir. Ayrıca Erdal (2023) tarafından hazırlanan Türkçe 7 Ders Kitabı'nda metin olarak yer alması da seçimde etkili olmuştur.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler, nitel araştırma yöntemlerinden olan belgesel tarama yoluyla toplanmıştır. Belgesel tarama, "var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaktır" (Karasar, 2006, s. 183). Belge incelemesi, araştırılması amaçlanan olgulara ilişkin bilgi içeren yazılı gereçlerin çözümlenmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Verilerin Çözümlenmesi

Bu araştırmada verilerin çözümlenmesinde "içerik çözümlemesi" yöntemi kullanılmıştır. İçerik çözümlemesi "sözel, yazılı ve diğer gereçlerin içerdiği iletiyi, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve dizgesel olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır" (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 22). İçerik çözümlemesinde temel amaç, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırma amacına uygun olarak elde edilen verilerin kodlanmasına, çözümleme kategorilerinin saptanmasıyla başlanır (Bilgin, 2006). İçerik çözümlenmesinde kullanılan kategoriler TTKB (2017) ve MEB (2019) tarafından belirlenen kök değerler olarak saptanmıştır. TTKB (2017) tarafından yenilenen müfredatlarda değerler ve değerlerle ilgili tutum ve davranışlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Kök Değerlere İlişkin Kategoriler

Değerler	Değerlere İlişkin Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma…
Dostluk	Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma…
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma…
Öz denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme…
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme…
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme…
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma…
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme…
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme…
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma…

Martı Jonathon Livingston adlı kitap öncelikle araştırmacı tarafından ayrıntılı biçimde okunmuştur. İlk okumadan sonra kitap içerisindeki kök değerleri yansıtan ifadeler Tablo 1'deki kategorilere göre saptanmıştır. Saptanan kök değerler sayısallaştırılarak Tablo 2'de sunulmuştur. Tablo 2'de hangi kök değerin kitapta ne sıklıkla işlendiği gösterilmiştir. Daha sonra ise her kök değere ilişkin bir başlık açılarak o değerin kitapta nasıl işlendiği yorumlanmış ve kitaptan kök değerlerin işlendiğini gösterir alıntılar yapılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik, ölçülmek istenen şeyin ölçülebilme derecesidir. Diğer bir deyişle, ölçülmek istenenin başka şeylerle karıştırılmadan ölçülebilmesidir (Karasar, 2006). İçerik çözümlemesinde sonuçlar sunulurken çözümleme işleminde kullanılan kategorilerin açık ve seçik tanımlanması gerekir. Elde edilen ölçümler ancak bu tanımlamalara ilişkin olarak geçerlik kazanır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu araştırmanın kategorileri TTKB (2017) ve MEB (2019) tarafından belirlenmiş olan kök değerlerdir. Bu bağlamda araştırmacının ölçmek istediğini, doğru ve yansız biçimde ölçtüğü söylenebilir.

Güvenirlik, "aynı şeyin bağımsız ölçümleri arasındaki kararlılıktır; ölçülmek istenen belli bir şeyin, sürekli olarak aynı simgeleri almasıdır; aynı süreçlerin izlenmesi ve aynı ölçütlerin kullanılması ile aynı sonuçların alınmasıdır; ölçmenin rastlantısal yanılgılardan arınık olmasıdır" biçiminde tanımlanmaktadır (Karasar, 2006, s. 148). Kısaca, güvenirlik, bir araştırmada elde edilen bulguların, tekrar edilip edilememesi ile ilgilidir (Merriam, 2015). Çalışmada elde edilen verilerin güvenirliğin sınanması için bağımsız gözlemciler arası uyuma bakılmıştır. Bu güvenirlik ölçütünün geçerli olması için araştırmacılar / kodlayıcılar arasında en az %70 oranında bir uyumun olması gerekir (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 81). Bazı kaynaklarda araştırmacılar arasındaki uyumun en az %80 olması gerektiği belirtilir (Milers & Huberman, 1994; Akt. Creswell, 2016: 203).

Bağımsız gözlemciler arasındaki uyumu hesaplamak için aşağıdaki formül kullanılmıştır (Miles ve Huberman, 1994; Akt. Tavşancıl ve Aslan, 2001):

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Uzlaşma Sayısı}}{\text{Uzlaşma + Uzlaşmama Sayısı}} \text{x100}$$

Bu formülün uygulanması sonucu araştırmacı/kodlayıcılar arasındaki tutarlık oranının %85 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre araştırma güvenilirdir.

BULGULAR ve YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde *Martı Jonathan Livingston* adlı kitapta saptanan kök değerler tablo ile gösterilmiş olup kitaptan doğrudan alıntılar yapılarak yorumlanmıştır.

Tablo 2. *Martı Jonathan Livingston* Adlı Kitapta Yer Alan Kök Değerler

Kök Değerler	f
Sabır	15
Öz Denetim	11
Yardımseverlik	11
Dostluk	9
Sevgi	8
Dürüstlük	6
Adalet	3
Sorumluluk	3
Saygı	2
Vatanseverlik	1

Araştırmaya konu olan kitap, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) ifade edilen "adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik" olmak üzere on kök değer ölçüt alınarak incelenmiştir. Bu bağlamda incelenen kitapta Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) belirtilen kök değerlerin tamamına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Kitapta yer alan kök değerlerin dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir. Buna göre en çok *sabır* (15) kök değerinin işlendiği görülmüştür. Öz denetim ve yardımseverlik kök değerlerinin 11 kez, dostluk kök değerinin 9 kez, sevgi kök değerinin 8 kez, dürüstlük kök değerinin 6 kez, adalet ve sorumluluk kök değerlerinin 3 kez, saygı kök değerinin 2 kez ve vatanseverlik kök değerinin 1 kez işlendiği saptanmıştır.

Sabır Kök Değerine İlişkin Bulgular

Martı Jonathan, özgürlük mücadelesi veren insanı simgeler. Martı, hırslı, azimli ve çalışkandır. Özgürlüğe ulaşmak için içinde yaşadığı toplumla çatışır. Bu kendini gerçekleştirme sürecindeki mücadelesi, azmi, çabası ve çalışkanlığı ile sabır değerini sezdirir. Kitaptan alınan sabır kök değerine ilişkin örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> Sahilin ve teknenin çok ötesinde, bir martı, Jonathan Livingston, tek başına uçuş çalışmaları yapıyordu. Yüz fite yükseldiğinde perdeli ayaklarını indiriyor, gagasını kaldırıyor ve ona acı veren bir kavisi oluşturabilmek için kanatlarını iyice geriyordu. Eğer bu kavisi oluşturabilirse daha yavaş uçabilecekti (Bach, 2018, s. 15).

> "Bir kemik bir tüy kalmak umurumda bile değil anne. Ben sadece havada ne yapıp ne yapamayacağımı öğrenmek istiyorum, anlıyor musun, hepsi bu. Sadece öğrenmek istiyorum." (Bach, 2018, s. 17).

> Yeterince dikkatli olmayı becerememişti. On kere denedi; saatte yetmiş mili aştığı her on denemede de sadece bir tüy yumağıymış gibi güçsüz kaldığını hissediyor, kontrolünü kaybediyor ve suya, kelimenin tam anlamıyla çakılıyordu (Bach, 2018, s. 19).

> Bu andan itibaren Martı Jonathan için yepyeni bir dönem başlamıştı. Tek başına çalışmalar yaptığı alana geri dönerek sekiz yüz fit yükseklikten dalış yaparken yüksek hızda nasıl dönebileceğini de öğrenmeye koyuldu (Bach, 2018, s. 30).
>
> Eski uçuş rekorundan daha hızlı olmasına rağmen, yeni bedeninin yapabileceği şeylerin de bir sınırı vardı. Bu sınırı aşmak için çok büyük çaba gerekliydi (Bach, 2018, s. 56).
>
> Fakat bir fark vardı arada; buradaki martılar da kendisi gibi düşünüyorlardı. Onların her birinin yaşamındaki en önemli şey, her şeyden çok sevdikleri uçma konusunda kendilerini aşmak ve mükemmele ulaşmaktı. Onların hepsi muhteşem kuşlardı. Her gün tüm vakitlerini geliştirdikleri yöntemleri deneyerek, uçuş çalışmaları yaparak geçiriyorlardı (Bach, 2018, ss. 57-58).

Öz Denetim Kök Değerine İlişkin Bulgular

Kitapta öz denetim değeri, Jonathan adlı kahramanın özgürleşme sürecinde oluşan öz güveni ile duyumsatılmıştır. Kendine güvenen, başarılı kimsenin öz denetim değerine sahip olduğu sezdirilmiştir. Kitaptan alınan öz denetim kök değerine ilişkin örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> Biraz önce alınan karar unutulmuş, rüzgârla birlikte hızla savrulup gitmişti. Verdiği sözden dönmek onu yine kendisi yapmıştı ve kendisini hiç de suçlu hissetmiyordu. Bu tür sözleri ancak sıradanlığı onaylayan martılar verir. Farklı olmayı öğrenmiş birinin ise böyle sözler vermeye ihtiyacı yoktur (Bach, 2018, s. 28).
>
> O, korkuyu yenmenin gururuyla, haz alarak yaşıyordu (Bach, 2018, s. 29).
>
> "Yaşamak için ne çok neden var! Balıkçı teknelerinin etrafında o rutin, sıkıcı dönüp dolaşmadan başka nedenler de var yaşamak için. Cehaletimizi kırabiliriz, becerilerimizi, yeteneklerimizi ve zekâmızı kullanarak kendimizi bulabilir, kendimiz olabiliriz. En önemlisi özgür olabiliriz! Uçmayı öğrenebiliriz!" (Bach, 2018, s. 31).
>
> "Doğru! Ben sınırları olmayan, mükemmel bir martıyım." Jonathan, büyük bir hoşnutluk içindeydi (Bach, 2018, s. 72).
>
> “Başardım!” “Tabii ki başardı Jon,” dedi Chiang. “Eğer ne yaptığını iyi biliyorsan her zaman başarırsın. Başarmak için ne yaptığını bilmek gerek. Şimdi kontrolünü sağlama konusuna…” (Bach, 2018, s. 73).

Yardımseverlik Kök Değerine İlişkin Bulgular

Martı Jonathan, daha iyi uçabilmek için karşılaştığı kişilerin yardımını alır, özgürce uçabildiği zamanlarda ise öğrenmeye istekli martılara yardım eder. Olay örgüsünde yardımseverlik değeri, kendini gerçekleştirmek isteyen kişiler aracılığıyla duyumsatılmıştır. Bu kişiler iş birliği yaparak da uçmayı öğrenme sürecinde dayanışma hâlindedir. Kitaptan alınan yardımseverlik kök değerine ilişkin örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> Jonathan orada kaldı. Yeni gelen, hepsi pırıl pırıl, öğrenmeye hazır martılarla çalışmaya başladı (Bach, 2018, s. 76).
>
> “Onlara karşı bu kadar acımasız olma Martı Fletcher. Diğer martılar seni sürüden dışlamakla sadece kendilerine zarar verdiler ve inan, bir gün bunu anlayacaklar. Bir gün onlar da senin gördüklerini görebilecekler. Bağışla onları ve gerçekleri anlamalarına yardımcı ol.” (Bach, 2018, s. 78).
>
> Genç martının yanına, onun seviyesine indi. “Hadi şimdi birlikte tekrar deneyelim. Dikkatli ol. Yumuşak ve akıcı bir başlangıç yapmalısın.” (Bach, 2018, s. 90).
>
> Jonathan, önerilerde bulunarak, çalışmaya yönelterek ve yol göstererek her an, her bir öğrencisinin yanında bulunuyordu (Bach, 2018, s. 94).

> "Yardım et bana," dedi sessizce, sanki ölüm döşeğindeki biri gibi konuşuyordu. "Uçmayı dünyadaki her şeyden daha çok istiyorum." "Hadi gidelim öyleyse," dedi Jonathan. "Karadan uzaklaşalım ve başlayalım." "Anlamıyorsun. Kanadım… Ben kanadımı hareket ettiremiyorum." "Martı Maynard, burada ve şimdi, kendin olmakta, kendi gerçek kişiliğine sahip çıkmakta özgürsün ve hiçbir şey seni yolundan alıkoyamaz. Bu Yüce Martı Yasası'dır." "Sen şimdi benim uçabileceğimi mi söylemek istiyorsun?" "Ben senin özgür olduğunu söylüyorum." (Bach, 2018, ss. 97-98).

Dostluk Kök Değerine İlişkin Bulgular

Yapıtta dostluk değeri, kendini gerçekleştirerek özgürleşmek isteyen, sınırlarını aşarak daha hızlı uçmak isteyen martılar arasındaki etkileşimlerde görülmektedir. Jonathan'ın bu süreçte birçok dost edinerek bu değeri sezdirdiği söylenebilir. Kitaptan alınan dostluk kök değerine ilişkin örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> Kanatlarının dibinde beliriveren bu pırıl pırıl iki martının yaklaşımı dostçaydı (Bach, 2018, s. 40).
>
> "Yapabilirsin Jonathan. İlk basamağı atladın sen, artık ikinci basamağa geçme zamanı geldi." (Bach, 2018, s. 40).
>
> "Bana da böyle uçmayı öğretir misiniz?" Bir bilinmezi daha yeneceğini düşünmenin keyfiyle ürperdi. "Öğrenmek istiyorsan elbette." "Çok istiyorum. Ne zaman başlıyoruz?" "Madem istiyorsun, hemen başlayabiliriz." (Bach, 2018, s. 71).
>
> Dostluğumuz zaman ve mekânla sınırlıysa, zamanı ve mekânı aştığımız an, kardeşliğimizin bitmesi gerekir. Zaman ve mekân kavramını aştığımıza göre istediğimiz an görüşebileceğimizi hiç düşünmüyor musun?" (Bach, 2018, s. 76).
>
> "Eğer mücadele edeceksek, orada, buradakine nazaran birbirimize daha çok ihtiyacımız olacak." (Bach, 2018, s. 92).

Sevgi Kök Değerine İlişkin Bulgular

Martı Jonathan'ın kendine benzer martılar ile etkileşimde bulunduğu anlarda sevgi değerinin duyumsandığı söylenebilir. Benzer düşünceye ve yaşam amacına sahip martılar arasında sevginin oluştuğu görülmektedir. Kitaptan alınan sevgi kök değerine ilişkin örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> Bir düzine martı, sahile, onun yanına tanışmak için geldi fakat tek bir kelime bile etmediler. Jonathan sadece, gelişinden dolayı hoşnut olduklarını hissetti. Burası onun eviydi (Bach, 2018, s. 57).
>
> Yaşlı martı ona şefkatle baktı (Bach, 2018, s. 60).
>
> "Off Fletch, tabii ki sevdiğim bu değil. Kin, nefret ve düşmanlığı sevmekten söz etmiyorum ben. Gerçek martıları, onların her birinin içindeki güzellikleri görmeye çalışmalı, bunu onların da görmesine yardımcı olmalısın. Sevgiden kastettiğim şey bu benim. Bu işin sırrını çözdün mü, gerçekten sevebilirsin." (Bach, 2018, s. 107).
>
> Martı Fletcher Lynd ve Jonathan'ın diğer öğrencileri, öğretmenlerinin özgürlük ve uçma öğretilerini uzun misyoner yolculuklarla sahil boyunca uzanan bütün sürülere yayıyorlardı (Bach, 2018, s. 115).

Dürüstlük Kök Değerine İlişkin Bulgular

Kitapta dürüstlük değeri, karakterlerin olay örgüsündeki çatışmalarındaki tavır, tutum, eylem ve davranışlarıyla sezdirilmiştir. Kitaptan alınan dürüstlük kök değerine ilişkin örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> Martı Fletcher ne kadar incinmiş ve ne kadar onurlu olursa olsun, bu görkemli usta varlık karşısında yalan söyleyemezdi (Bach, 2018, s. 78).
>
> Martı Jonathan ona baktı ve doğrularcasına başını salladı (Bach, 2018, s. 90).
>
> Jonathan artık kutsal kabul ettikleri bir kuştu. Fletcher, Jonathan'ın da onlar gibi bir martı olduğu, sadece hepsinin yapabileceği gibi öğrendiği konusunda ısrar etmişti ama nafile (Bach, 2018, s. 117).
>
> Bu kuşlar, hayatın anlamsızlığından ötürü üzülüyorlardı üzülmesine ama en azından kendilerine karşı dürüst davranıyorlardı ve hayatın anlamsızlığıyla yüzleşebilecek kadar cesurlardı (Bach, 2018, s. 130).

Adalet Kök Değerine İlişkin Bulgular

Kitapta adalet değeri, martıların yaşamın anlamını arama ve kendini gerçekleştirme sürecinde diğer martılarla çatışmasında görülmektedir. Jonathan, martıların uçma hakkını savunarak adalet değerini sezdirmektedir. Kitaptan alınan adalet kök değerine ilişkin örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> Nereden geldiğimizi hemen unutup nereye gittiğimizi merak bile etmeden, günübirlik yaşayarak çoğu kez birbirinin aynısı olan şeyi yaptık; bir dünyadan gelip diğerine gittik. Yemekten, birbirimizle mücadele etmekten, sürüye gücümüzü kanıtlamaya çalışmaktan daha başka yaşama nedenleri olduğunu öğrenmek için kaç yaşamdan geçmek zorunda kaldık, bir fikrin var mı Jonathan? (…) Yaşama amacımızın mükemmeli bulma ve onu açığa çıkarma olduğunu anlamak için diğer yüzlercesi daha yaşandı (Bach, 2018, ss. 58-59).
>
> Martı Fletcher Lynd henüz çok genç olmasına rağmen, durup dururken bir sürünün herhangi bir martıya acımasızca davranmayacağını, ona haksızlık etmeyeceğini biliyordu (Bach, 2018, s. 77).
>
> Oldukça basit şeylerden söz ediyordu Jonathan; uçmak bir martının en doğal hakkı, özgürlük onun doğasında var ve bu özgürlüğü engelleyecek ne varsa; gelenekler, batıl inançlar ya da herhangi bir şekildeki sınırlamalar, tümü bir kenara bırakılmalıdır. (...) En doğru yasa bizi özgürlüğe götürecek olandır," dedi, Jonathan. "Başka hiçbir şey değil." (Bach, 2018, s. 98).

Sorumluluk Kök Değerine İlişkin Bulgular

Martı Jonathan'ı diğer martılardan ayıran özelliği yaşama bakış açısıdır. Yaşamın güzelliğini, mükemmelliğini duyumsamak için sürüden ayrı eylemlerde bulunur. Kendi istenciyle yaptığı eylem ve davranışlarının sonuçlarına katlanması okura sorumluluk değerini sezdirir. Kitaptan alınan sorumluluk kök değerine ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir:

> Jonathan, günbatımına kadar sürekli uçtu, vaktini diğer martılarla birlikte olmak için harcamadı. Havada daireler çizmeyi, takla atmayı, yavaşça dönmeyi, tersine dönüşü, her şeyi öğrenmişti (Bach, 2018, ss. 30-31).
>
> Bir martının, Konsey'in önünde kendini savunma hakkı yoktur. Fakat Jonathan'ın sesi birden yükseldi. "Hangi sorumsuzluk kardeşlerim?" diye bağırdı. "Yaşamın gerçek anlamını anlayan, bulmaya çalışan bir martıdan daha sorumluluk sahibi biri olabilir mi? Bin yıldır yaptığımız tek şey balık peşinde koşmak. Artık yaşamak için bir nedenimiz olmalı; öğrenmek, keşfetmek, özgür olmak gibi. Bana bir şans verin, öğrendiklerimi size göstereyim." (Bach, 2018, ss. 38-39).
>
> Tüm sürü için isteği, tüm sürüye mal etmeyi arzuladığı her şeyi ne yazık ki yalnızca

> kendisi için elde edebilmişti. Uçmayı öğrenmişti ve bunun için ödediği bedel onu hiç üzmüyordu. Martı Jonathan bezginliğin, korkunun ve öfkenin bir martının ömrünü kısalttığını, bunları zihninden uzaklaştırdığında ise hoş ve uzun bir yaşam sürebileceğini de fark etmişti (Bach, 2018, s. 40).

Saygı Kök Değerine İlişkin Bulgular

Yapıttaki olay örgüsünde saygı değerine ilişkin az sayıda örnek saptanmıştır. Kahramanın bulunduğu konumda muhatap olduğu diğer karakterler ile etkileşimlerinde saygı değeri görülmüştür. Kitaptan alınan saygı kök değerine ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir:

> Jonathan itaatkâr bir şekilde boynunu öne eğdi. Birkaç gün boyunca, diğer martılar gibi davranmaya çalıştı, bunun için gerçekten çabaladı (Bach, 2018, ss. 17-18).

> Uçuşları bittiğinde öğrencileri, Jonathan'ı büyük bir dikkatle dinleyerek kumsalda dinleniyorlardı (Bach, 2018, ss. 94-97).

Vatanseverlik Kök Değerine İlişkin Bulgular

Yapıtta vatanseverlik değerine bir kez rastlanmıştır. Martı Jonathan, dışlandığı toplumun üyelerini önemseyerek onların da kendini gerçekleştirmelerini ister. Toplumunu önemsemesi okura vatanseverlik değerini sezdirir. Kitaptan alınan vatanseverlik kök değerine ilişkin örneğe aşağıda yer verilmiştir:

> Orada hâlâ, sınırlarını aşmaya çabalayan, bir lokma ekmek için teknelerin etrafında dönüp dolaşmaktan öte, uçmanın gerçek anlamını bulmaya çalışan bir martı var mıydı, merak ediyordu. Belki de sürünün yüzüne gerçekleri haykırdığı için dışlanmış bir martı bile vardı (Bach, 2018, s. 75).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Martı Jonathan Livingston adlı kitap Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (MEB, 2017) basın açıklamasında ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019) yer alan kök değerler açısından incelenmiş ve bu bağlamda zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen verilere göre yapıtta sabır kök değerinin 15 kez işlendiği saptanmıştır. Bunu sırasıyla öz denetim (11), yardımseverlik (11), dostluk (9), sevgi (8), dürüstlük (6), adalet (3), sorumluluk (3), saygı (2) ve vatanseverlik (1) değerleri takip etmektedir. Kitapta toplam 69 kök değerin işlendiği saptanmıştır. Bu sonuç, incelenen yapıtın değerler eğitimi açısından zengin olduğunu ortaya koymaktadır.

Yapıtta bir martının kendini gerçekleştirme sürecinde yaşadığı zorluklar, engeller ve çatışmalar üzerinden özgürleşmenin önemine vurgu yapılmıştır. Bu süreçte azmi ile öne çıkan Martı Jonathan'ın tavır, tutum, eylem ve davranışlarına öykünüp onunla özdeşim kuran çocuğun en çok sabır ve öz denetim değerini duyumsayacağı söylenebilir. Özgürleşme sürecinde yaşanan zorluklar; yardımseverlik ve dostluk gibi değerlerin yapıtta ön plana çıkmasını sağlamaktadır.

Martı Jonathan'ın sıradan bir yaşam sürmek yerine sınırlarını zorlayarak kendini gerçekleştirmek istemesi sonucu yaşadığı çatışmalar aracılığıyla sabır kök değerinin çokça işlenmesi sağlanmıştır. Kendini gerçekleştirmek ve sınırlarını aşarak özgürlüğe ulaşmak isteyen birinin azimli olması gerektiği sezdirilmiştir. Özdenetim ve yardımseverlik kök değerlerinin de sık işlendiği saptanmıştır. Martı Jonathan, olay örgüsü boyunca kendisi gibi düşünmeyen toplum ve diğer martılar ile çatışma hâlindedir. Bu süreçte kabul görmeyen eylem ve davranışlarda bulunur. Neticesinde toplum tarafından dışlanır. Buna karşın Martı Jonathan; davranışlarının sorumluluğu üstlenir, davranışlarını kontrol eder ve kendini gerçekleştirme sürecinde öz güven kazanır. Kahramanın bu nitelikleri, öz denetim değerinin duyumsatılmasını sağlar. Yardımseverlik ve dostluk kök değerlerinin de yeterli sayıda işlendiği saptanmıştır. Martı Jonathan'ın toplumdan dışlandıktan sonra tanıştığı martılarla kurduğu dostluk ve birbirlerini desteklemeleri ile daha iyi uçma konusunda birbirlerine yardımcı olmaları bu

değerlerin sezdirilmesini sağlar. Adalet, sorumluluk, saygı ve vatanseverlik kök değerleri ise diğerlerine göre daha az işlenmiştir.

Değerler eğitimi ve kök değerlere ilişkin yapılmış benzer çalışmalar incelendiğinde sabır kök değerinin daha az işlenen bir değer olduğu saptanmıştır. En çok işlenen kök değer bağlamında karşılaştırıldığında bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmediği görülmektedir. Sadece Calp ve Kaplan'ın (2021) Samed Behrengi'nin Sevgi Masalı, Bir Şeftali Bin Şeftali ve Kel Güvercinci adlı öykülerini kök değerler açısından incelediği çalışmada Bir Şeftali Bin Şeftali adlı öyküde sabır kök değerinin en çok işlenen değer olduğu saptanmıştır. Bunun dışında Özcan'ın (2023) Michael Ende'nin *Momo* adlı yapıtını, Taneri ve Andaç'ın (2021) Samed Behrengi'nin öykü kitaplarını, Bağcı ve Uysal'ın (2023) Mavisel Yener'in yazdığı *Dolunay Dedektifleri* serisini, Kaplan ve Arıcı'ın (2022) Osman Çeviksoy'un romanlarını, Akay'ın (2018) Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın 19 çocuk romanını inceledikleri çalışmalarda sabır kök değerinin çok az işlendiği görülmüştür. Bu araştırmanın en çok işlenen kök değer bulguları ile yapılan çalışmaların sonuçları benzerlik göstermemektedir.

Özcan'ın (2023) Michael Ende'nin *Momo* adlı çocuk kitabını, Çoban'ın (2022) Gülten Dayıoğlu'nun *Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk* adlı gezi kitabını, Taneri ve Andaç'ın (2021) Samed Behrengi'nin öykü kitaplarını inceledikleri çalışmalarda öz denetim kök değerinin sıkça işlendiği saptanmıştır. Bu araştırmada da öz denetim kök değerinin sıkça işlendiği görülmüştür. Bu bağlamda yapılan çalışmaların sonuçlarıyla bu araştırmanın sonucu örtüşmektedir.

Kuru ve Ünlü Kuru'nun (2020) İncilâ Çalışkan'ın *Babamın Kitap Sandığı* adlı çocuk kitabını, Kana, Geçgel ve Öztürk'ün (2023) Vahit Uçuk'un Gümüş Kanat adlı yapıtını, Özcan'ın (2023) Michael Ende'nin *Momo* adlı yapıtını, Akay'ın (2018) Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın 19 çocuk romanını, Taneri ve Andaç'ın (2021) Samed Behrengi'nin öykü kitaplarını inceledikleri, Korkutan ve Kaplan'ın (2022) Edmondo De Amicis'in Çocuk Kalbi adlı çocuk romanını inceledikleri çalışmalarda yardımseverlik kök değerinin sıkça işlendiği saptanmıştır. Bu sonuçlar ile araştırmanın sonucu benzerlik göstermektedir. Bu araştırmada da yardımseverlik değeri en çok işlenen üçüncü kök değerdir.

Yapılan çalışmalarda incelenen çocuk edebiyatı yapıtlarında bütün kök değerlere ilişkin örnekler olduğu ve her yapıtta farklı bir kök değerin çok sayıda işlendiği görülmektedir. Kitabın konusu, kurgusu ve kahramanın niteliklerine göre temsil ettiği değerlerin değişkenlik gösterdiği düşünülmektedir. Çocuğun kök değerlere ilişkin bir anlam oluşturabilmesi için çok sayıda çocuk kitabı ile buluşmuş olması gerekir. Çocuğun özdeşim kurabileceği nitelikte kahramanlar ile tanışması sonucu kahramanın temsil ettiği değerleri daha hızlı kavrayacaktır. Çocuk, okuma kültürü edinme sürecinde kitaplar aracılığıyla kök değerlerin önemini sezerek bu değerleri özümseyecektir. Dolayısıyla duyarlı, düşünen, çeşitli değerlere sahip bireyler yetiştirme sürecinde nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarının önemli bir işlevi olduğu açıktır.

Sonuç olarak bu çalışma kapsamında incelenen yapıtın 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen on kök değerin tamamını içerdiği, bu bağlamda *Martı Jonathan Livingston* adlı yapıtın bu kök değerleri çocuklara sezdirmede araç olarak kullanabileceği saptanmıştır.

KAYNAKLAR

Alamdar, S. G. (2022). *Çocuk edebiyatında karakter.* Ankara: Eğiten Kitap.

Aslan, C. (2019). *Çocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Akay, İ. (2018). Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın çocuk romanlarında yer alan kök değerler. *Electronic Turkish Studies*, 13(28), 1-30. http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14430

Bach, R. (2018). *Martı Jonathan Livingston* (K. Ay ve A. Tümerkan, Çev.). İstanbul: Epsilon Yayınevi.

Bağcı, H. ve Uysal, Z. (2023). Mavisel Yener'in "Dolunay Dedektifleri" roman serisinin kök değerler açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 11(5), 271-289.

http://dx.doi.org/10.29228/ijla.73509

Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Calp, M. ve Kaplan, C. (2021). Samed Behrengi'nin Sevgi Masalı, Bir Şeftali Bin Şeftali ve Kel Güvercinci adlı öykülerinin kök değerler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(42), 39-72. https://doi.org/10.34234/ded.910908

Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.

Çer, E. (2016). *Çocuk edebiyatı, 0-6 yaş çocuk kitaplarında çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik*. Ankara: Eğiten Kitap.

Çoban, A. (2022). Gülten Dayıoğlu'nun Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk adlı gezi kitabının kök değerler bağlamında incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 62-71. https://doi.org/10.29065/usakead.1051875

Dilidüzgün, S. (2009). Öykü ve Roman. Z. Güneş (Ed.). *İlköğretimde çocuk edebiyatı* (ss. 123-144). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını: Yazın eğitimine atılan ilk adım*. İzmir: Tudem Yayınları.

Erdal, N. (2023). *Türkçe 7 ders kitabı*. Ankara: Dörtel Yayıncılık.

Kana, F. Geçgel, H. ve Öztürk, N. E. (2023). Cahit Uçuk'un Gümüş Kanat adlı eserinin kök değerler açısından incelenmesi. *Çukurova Araştırmaları*, 9(2), 9-28. http://dx.doi.org/10.29228/cukar.69523

Kaplan, K. ve Arıcı, Ş. (2022). Kök değerler açısından Osman Çeviksoy'un romanları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 11(4), 1531-1546.

Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.

Korkutan, K., ve Kaplan, K. (2022). Çocuk Kalbi isimli çocuk romanının Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerler açısından incelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(1), 545-563. https://doi.org/10.21547/jss.1013898.

Kuru, H., ve Kuru, B. Ü. (2020). İncilâ Çalışkan'ın "Babamın Kitap Sandığı" adlı çocuk kitabında değerler ve dil zenginliği. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, *5*(2), 103-117.

Lukens, R., Smith, J. & Coffel C. M. (2018). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış* (C. Pamay, Çev.). İstanbul: Erdem Yayınları.

MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Oğuzkan, F. A. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Emel Matbaacılık.

Özcan, S. (2023). Michael Ende'nin "Momo" isimli eserinin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi. *MECMUA-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* ISSN: 2587-1811 8(15), 106-114. https://doi.org/10.32579/mecmua.1223848

Sever, S. (2013a). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.

Sever, S. (2013b). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.

Şen, E. (2021). *Çocuk edebiyatında kurmaca gerçeklik.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Taneri, A. ve Andaç, Z. E. (2021). Samed Behrengi'nin öykü kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies - Education*, 16(6), 2629-2639. dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.52603.

Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

TTKB. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine...* . Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

TÜBA, http://terim.tuba.gov.tr/ erişim tarihi: 15.06.2024

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yurttaş, H. (1995, Kasım). Çocuk ve Kitap. *Varlık, 1058*. 2-6.

NİLS VE UÇAN KAZ MONRO (1980) ÇİZGİ FİLMİNDE ÇEVRE BİLİNCİ

THE WONDERFUL ADVENTURES OF NILS (1907) AND ENVIRONMENTAL CONSCIOUSNESS

Prof.Dr. Fatma KALPAKLI YEĞİN

Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Konya, Türkiye.

ORCID ID: 0000-0002-0865-5373

Özet

Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan ilk kadın yazar olan İsveçli, Selma Lagerlöf'ün 1906'da yayınladığı *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* adlı kitaptan televizyona uyarlanan (*Nils ve) Uçan Kaz Monro* (1980) çizgi filmi tüm dünyada çocukların ve aynı zamanda da yetişkinlerin ilgiyle izlediği çizgi filmler arasına girmeyi başarmıştır.

Selma Lagerlöf bu eserinde Nils ile Monro'nun maceralarını anlatırken diğer taraftan da çocuklara çevre sevgisini ve çevre bilincini aşılamaktadır. Günümüzde bu eserin çizgi filme dönüştürülmesi ise bu ikilinin maceralarının teknoloji sayesinde daha geniş kitlelere ulaşması ve böylece çocuklar arasında çevre bilincinin eğlenerek çizgi filmler aracılığı ile aşılanması imkânını ortaya çıkarmaktadır ki bu çalışmamızda, (*Nils ve) Uçan Kaz Monro* (1980) çizgi filminin çocuklar üzerinde çevre bilincini nasıl aşıladığını irdelemeye çalışacağız.

Anahtar Sözcükler:

(Nils ve) Uçan Kaz Monro (1980), Selma Lagerlöf, Çevre bilinci, Çocuk edebiyatı, Çizgi filmler, Çevreci kadın yazarlar.

Abstract:

Selma Lagerlöf, Swedish writer, who was the first female writer to receive the Nobel Prize in Literature and her literary work entitled *The Wonderful Adventures of Nils* (1907)/*Nils Holgerssons underbara resa genome Sverige* adapted for television as a cartoon in 1980 and was very popular among children all over the world. It also managed to become one of the cartoons that adults watch with great interest.

In this work, Selma Lagerlöf tells the adventures of Nils and Monro, the White goose and while doing so, she seems to be instilling love and environmental consciousness among the children. In the 1980s, with her work's broadcasting as a cartoon on television makes it easier to spread the adventures of Nils and Monro to many people. Thanks to technology, the episodes of the cartoon reached a wider audience and implemented environmental consciousness among children by making them having fun and environmental education at the same time. In this study, we will try to examine how the cartoon *The Wonderful Adventures of Nils* (1907)/*Nils Holgerssons underbara resa genome Sverige* raises environmental consciousness among the children.

Key words: *The Wonderful Adventures of Nils* (1907)/ /*Nils Holgerssons underbara resa genome Sverige*, Selma Lagerlöf, Environmental consciousness, Children's literature, Cartoons, Women environmental writers.

Giriş:

> İsveç'in ışıltılı göllerini, geniş vadilerini, pırıl pırıl akan ırmaklarını, dağları ve ormanlarını, eşsiz manzaralarını gökyüzünden, bir çiftlik kazının sırtından izleyerek gezmek ister misiniz? Bir yaban kazı sürüsü de sizinle birlikteyken hem de.
> Büyülü bir çocuk masalı, bir cin tarafından parmak çocuğa dönüştürülen Nils Holgersson'un serüvenleri. İsveç efsaneleri ile örülmüş, yetişkinleri de büyüleyecek, onların da zevkle okuyacakları bir masal.
> ("*Nils Holgersson'un Serüvenleri*: Kitap Yurdu Tanıtım Yazısı").

"Nils ve Uçan Kaz Monro" kitabı, Selma Lagerlöf tarafından yazılan ve 1906'da yayınlanan bir çocuk hikâye kitabıdır. İsveçli okul çocuklarına ülkenin coğrafyası hakkında bilgi vermek için yazılmıştır. Hikâyede, bir kaz sürüsüyle birlikte tüm İsveç üzerinde uçup İsveç kültürünü öğrenen ve sonunda kendini daha iyi bir insana dönüştürmeye çalışan, Nils adlı bir çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır.

Gelişme:

Hikâyenin başkahramanı Nils anne ve babası ile birlikte bir çiftlikte yaşamaktadır. Ebeveynleri onu, "yabani, haylaz, hayvanlara karşı zalim ve insanlara karşı kaba davranan, sorumsuz biri"

olarak nitelendirmektedir (bakınız Lagerlöf[1], sy.3) ve oğullarının ıslahı için Tanrı'ya dua ederek bir Pazar günü karı koca birlikte kilisenin yolunu tutarlar.

Aslında Nils bugünün bakış açısıyla çok da fena bir çocuk sayılmaz; biraz yaramaz ve oldukça meraklıdır. Çiftlikteki hayvanlara eziyet ettiğinin farkında değildir ve çizgi filmde de görüldüğü üzere, ben sadece biraz eğlenmek, oyun oynamak istemiştim diye ifade eder duygularını çizgi filmin ilerleyen sahnelerinde.

Nils henüz 14 yaşındadır ve içi içine sığmaz; güzel bir bahar günü, kiliseye gitmektense çiftlikte kalıp, hayvanlara muziplik yapıp, gününü açık havada yeni keşifler yaparak geçirmeyi yeğlemektedir. Ancak bu keşifleri sırasında bazen tam olarak nerede duracağını ve sınırlarını tam olarak ayarlayamaz ve o farkında olmasa da zaman zaman etrafındaki diğer canlıları incitebilmektedir.

Çiftlikteki kazlara yem vermeyi unutmuştur, evde bir kafesin içinde tuttuğu Krümel adlı *hamster*ına ise yiyecek vermemiştir ve bu duruma üzülen annesi, "o da can açlığa dayanamaz" diyerek Nils'in hamsterını besler. Babası ise Nils'e hamster almalarının sebebinin oğullarına sorumluluk duygusu aşılamak olduğunu hatırlatarak eşini uyarır.

Anne: *Hamster* da canlı. Nils'e güvensek açlıktan ölürdü.

Aç kalmasına gönlüm razı olmaz.

Baba: *Hamster*'ı Nils'e görev bilici için verdik.

(*Nils ve) Uçan Kaz Monro* (1980)

---

[1] Things had gone quite well for them and they could have walked content and happy to church that lovely morning if they did not have their son to think about. Father complained that he
was sluggish and lazy; he did not want to learn anything in school and he was so useless that you could barely get him to tend geese. And Mother did not deny that this was true, but she was most distressed that he was wild and mean, cruel to animals and unkind to people. 'May God break his malice and give him a different disposition,' Mother said. 'Otherwise he will be a misfortune both for himself and for us.' (see Lagerlöf, pg.3).

İşte tam da bu noktada ebeveynlerinin duası kabul olacaktır ki Nils çiftlikte onların evinde yaşayan bir masal cücesi sayesinde hayvanlar âlemini yakından tanıma şansı bulacaktır. İlk başta bu durum bir ceza gibi gözükse de aslında masal cücesinin ona ve ailesine sunmuş olduğu bir lütuftur.

Nils güzel bir Pazar günü istemeye istemeye evde oturup, İncil'den pasajlar okumaya çalışırken gözüne parmak kadar olan masal cücesi ilişir ve onu kelebek yakalama filesi ile yakalayıp, onunla eğlenmeye ve ona eziyet etmeye başlar.

Masal cücesi kendisini serbest bırakırsa, onu ödüllendireceğini söyler, ancak Nils onu dikkate almaz ve ona eziyet etmeye devam eder. En nihayetinde, masal cücesi ceza olarak Nils'i bir yer cücesine, bir parmak çocuğa dönüştürür.

Bu durum çiftlikteki tüm güç dengesini ve tüm işleri tersine döndürür. Çiftlikte bir zamanlar tüm hayvanların korkulu rüyası iken şimdi Nils kendisi tüm hayvanlardan korkmaktadır ve onlara nasıl korkulu anlar, nasıl bir deneyim yaşattığını kendisi de bizzat yaşayarak öğrenmektedir.

Çizgi filmin başlarında Nils'i yuvalarında oturan leyleklere taş atarken, ineklerin kuyruğunu çekerken, beyaz kaz Monro'nun boynuna kement atıp, onu yakalamaya ve *hamster*ına kendi yediği elmadan arta kalan elma sapını yedirmeye çalışıp eğlenirken görürüz. Hayvanlar ile empati kuramamaktadır ve onların duygularını göz ardı etmektedir. Fakat masal cücesi, onu parmak çocuğa dönüştürünce, kendisi hayvanlardan daha küçük olduğu için onlara eziyet edemez ve hayvanlar da dile gelerek onunla dalga geçmeye başlarlar. İlginçtir ki Nils küçülünce hayvanların dilini anlamaya ve onlarla konuşmaya başlar.

Tüm bu keşmekeşin içinde Nils büyük bir şaşkınlıkla kendini çiftlikteki evcil ve tombul bir kaz olan nam-ı diğer beyaz kaz Morton'un (ancak hikâye kitabında da beyaz kazın adı Morton değil, Martin'dir) sırtında havada uçarken bulur ve tüm İsveç'i *hamster*ı da yanında olarak dolaşmaya başlar ve böylece hep birlikte[2] yeni maceralara yelken açarlar.

Bu yolculukları[3] esnasında, Nils ve Morton birçok farklı insanlar, hayvanlar, kültürler ve farklı sorunlarla karşılaşırlar. Bu esnada, Nils de bir değişim ve dönüşüm sürecine girerek farklı değerler

[2] Nils'in bu yolculuğunda ona eşlik eden başlıca karakterleri aşağıda şu şekilde sıralayabiliriz:

Beyaz Kaz, Morton:
Beyaz kaz, Morton tüm gün tepesinde uçan yaban kaz sürülerine öykünmektedir, ancak evcil bir kaz ve biraz da tombul olduğu için bir türlü kendi başına uçmaya yeltenememektedir. Ancak, diğer hayvanların kendisiyle dalga geçmelerine ve en nihayetinde uçmanın nasıl bir duygu olduğuna dair merakına yenilerek, yaban kaz sürüsüne katılmaya karar verir ve bunda da başarılı olur.

Akka:
Kebnekaise'lı Akka ise yaban kaz sürüsünün yaşlı, bilge dişi lideridir. Eko-feministlerin kadınlar doğaya daha duyarlıdır tezini destekler nitelikte, yaban kaz sürüsünün lideri olarak Akka da adeta doğa dostu ana-erkil kültürleri ve onların bilge kadınlarını temsil etmektedir kanaatindeyiz.
Hayvanlar âleminde ve insanlara dair oldukça tecrübeli olan Akka Nils'in ruhsal gelişiminde ve onun çevre bilincini kazanmasında önemli bir rol oynamıştır. Nils'e adeta ruhsal danışmanlık yaparak, onun çevreye saygının ve iyiliğin önemini anlamasına yardımcı olan bilge bir kazdır.
Tilki Rex/Bay Tilki (Mr. Smirre Fox):
Avcı ruhlu bir hayvan olan Tilki Rex/Bay Tilki, yırtıcılık içgüdüsü nedeniyle zaman zaman yaban kazı sürüsüne ve Nils'e korkulu anlar yaşatır.

[3] Bu yolculukta, hep birlikte Laponya adlı yere gitmeyi hedeflemektedirler.

kazanır ve etrafındakilere karşı şefkat duymayı, sadakat göstermeyi, nezaketli olmayı, gerektiğinde cesur olup, fedakârlık yapabilmeyi kısacası "her cana, her canlıya saygı duymayı", "çevreye duyarlı olmayı" öğrenir. Yer cücesi kadar küçük bir parmak çocuk olma deneyimi Nils'e hayvanlarla gerçekten tanışıp, onlarla içli dışlı olma şansını sunmuştur ve böylece eskiden çiftliğindeki hayvanlara ne kadar zalimce davrandığını anlar. Eski kaba saba halini bırakarak ailesine ve çevreye daha duyarlı, daha bilinçli, kısacası daha iyi bir insan olur. Yabani kaz sürüsü ile birlikte yaptığı yolculuk bir bakıma onun kendi içine doğru yaptığı esas ruhsal yolcuğun da tetikleyicisi olmuştur.

Selma Lagerlöf, çocuklara ülkesinin coğrafyasını öğretmek (bakınız "*The Wonderful Adventures of Nils*"), için kaleme aldığı kitabındaki öyküleriyle çocukların psikolojisini ve kişiliklerini de etkileyerek aynı zamanda onlara "doğa ve çevre sevgisini" de aşılamaktadır. Çocuklara, gelecek nesillere daha iyi bir gelecek sunabilmek için "hayvanlara, çevreye duyarlı, eko-sisteme saygılı" toplumsal değerleri de çocukların genç dimağlarına işlemektedir. Bu nedenle, çocuk edebiyatının ve bu alandaki metinlerin *Uçan Kaz* çizgi film serisinde olduğu gibi çizgi filmlere, çocuk filmlerine dönüştürülerek günümüzün daha görsel-bazlı kültürüne kazandırılarak, çocuklara çevre bilinci aşılanmasında çok önemli bir rolü olduğu kanısındayız. Tüm bu özellikleri nedeniyle olsa ki Nils Holgersson çizgi karakteri de hem İsveç'te hem de tüm dünyada çocuklarca bilinen ve sevilen bir karakter haline gelmiştir.

Sonuç:

Babasının Nils'i en başta da uyardığı üzere, onun "Hayvanları rahat bırakması gerekiyordur!" ve en sonunda Nils öyle de yapar. Hatta onların sorunlarına çözümler bile arayarak, insanın da içindeki yaşadığı çevrenin efendisi değil, bu evrensel bütünün yalnızca bir parçası olduğu savını destekler nitelikte hareket eder. Nitekim çizgi filmin son sahnesinde de görüldüğü üzere:

> Akka: Nils insanlara söyle. Dünya yeterince büyük. Her yere el koymasınlar. Biz hayvanlara da özgürce uçabileceğimiz alanlar bıraksınlar [der].
>
> Nils: Mesajını tüm insanlara ileteceğim. Tüm kuşlara burada bir evleri olduğunu söyle lütfen! diyerek vedalaşır.

Bu bağlamda da, çizdiği bu karakterler üzerinden değerlendirecek olursak Selma Lagerlöf'ün zamanının[4] çok ötesinde çocuk edebiyatı alanında eserler veren ilk çevreci kadın yazarlardan biri olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynakça:

Lagerlöf, Selma. *The Wonderful Adventures of Nils*. Trans. Paul Norlen.

UK: Penguin, 2016.

"Nils Holgersson'un Serüvenleri: Kitap Yurdu Tanıtım Yazısı",

[4] Lagerlöf's classic deploys an ecological line of thought by crossing the "fundamental boundary separating humans from their environment" (see Viero, " Seasons writing and environmental ethics in Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige", *Barnelitterært forskningstidsskrift*, Volume 11 • Number 1 • 15 December 2020, Pages: 1–10 https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.2000-7493-2020-01-05.)

https://www.kitapyurdu.com/kitap/nils-holgerssonun-seruvenleri-tam-metin/652342.html).

Nils ve Uçan Kaz, https://www.trtcocuk.net.tr/nils-ve-ucan-kazTRT.

Resim 1: *Uçan Kaz,*

https://www.uludagsozluk.com/r/u%C3%A7an-kaz-127344/.

"*The Wonderful Adventures of Nils* Summary, Character List",

https://www.youtube.com/watch?v=pIZhQIN_XeQ&ab_channel=K%C3%BCr%C5%9FathanG%C3%BCrb%C3%BCzel

The Wonderful Adventures of Nils,

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Wonderful_Adventures_of_Nils.

Viero, Camille Deschamps, "Seasons writing and environmental ethics in *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*", *Barnelitterært forskningstidsskrift*, Volume 11 • Number 1 • 15 December 2020, Pages: 1–10 https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.2000-7493-2020-01-05.

Resim 1: *Uçan Kaz*

6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ ÇOCUK GÖRSELLERİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF CHILDREN'S IMAGES IN THE 6TH GRADE TURKISH COURSE BOOK

Mahir KAVUN

Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Bayburt, Türkiye.

0000-0003-1319-5145

Özet

Bu araştırmanın amacı, 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan çocuk görsellerinin incelenmesidir. Metinlerin olduğu bölümde yer alan görsellerden çocuk içerenler; görsellerdeki çocukların cinsiyeti, fiziksel görünümü, yer aldığı tema ve metin türü açısından ele alınmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi tercih edilmiştir. İnceleme nesnesi olarak Anka Yayınevi tarafından yayımlanan 6. Sınıf Türkçe ders kitabı seçilmiştir. Söz konusu görseller, araştırmacı tarafından hazırlanan Görsel İnceleme Formu'na (GİF) dijital ortamda işlenmiştir. GİF'te; görseldeki çocukların; sayısı, cinsiyeti, fiziksel görünümü, yer aldıkları tema ve metin türüne ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Hazırlanan form, 2 alan uzmanı tarafından incelenmiş ve uygun olduğu yönünde görüş bildirilmesine istinaden çalışmada kullanılmıştır. Ayrıca görsellerin analizi sırasında resim ana bilim dalında görevli Dr. Öğr. Üyesi ünvanlı 2 akademisyenden de görüş alınmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; 1. Erdemler, 2. Millî Mücadele ve Atatürk, 3. Hak ve Özgürlükler, 4. Millî Kültürümüz, 5. Sanat, 6. Bilim ve Teknoloji, 7. Sağlık ve Spor olmak üzere toplam 7 temada çocuk içeren görseller olduğu tespit edilmiştir. Doğa ve Çevre temasında metinlerin yer aldığı bölümlerde bahsi geçen görsellere rastlanmamıştır. Bu görsellerde kimi zaman çocuğun cinsiyeti ve fiziksel görüntüsü tespit edilemeyecek kadar küçükken (uzaktayken) kimi görsellerdeki çocukların özellikleri tespit edilebilecek kadar büyük düzeydedir. Araştırmanın sonuçlarına göre 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görsellerde toplam 52 çocuk görseli olduğu saptanmıştır. Bu 52 görselin bir kısmında aynı çocuklar metinle ilişkili olarak yeniden fakat farklı boyutlarda verilmiştir. Bu çalışmada, 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan çocuk görselleri incelenmiştir. Daha sonra hazırlanacak çalışmalarda farklı sınıf düzeylerindeki Türkçe ders kitaplarında yer alan görseller bu açıdan incelenebilir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, çocuk, çocuk görseli.

Abstract

The purpose of this research is to examine the children's visuals in the 6th grade Turkish textbook. Among the images in the text section, those containing children are; The children in the visuals were discussed in terms of their gender, physical appearance, theme and text type. Document analysis, one of the qualitative research methods, was preferred in the research. The 6th Grade Turkish textbook published by Anka Publishing House was chosen as the object of examination. The visuals in question were digitally processed into the Visual Review Form (GRF) prepared by the researcher. In GIF; the children in the visual; Information about their number, gender, physical appearance, theme and text type is included. The prepared form was examined by 2 field experts and was used in the study based on the opinion that it was appropriate. In addition, during the analysis of the images, Dr. from the painting department. Lecturer Opinions were also received from 2 academicians who are members. According to the findings of the research; It was determined that there were visuals containing

children in 7 themes: 1. Virtues, 2. National Struggle and Atatürk, 3. Rights and Freedoms, 4. Our National Culture, 5. Art, 6. Science and Technology, 7. Health and Sports. The mentioned visuals were not found in the sections containing texts on the theme of Nature and Environment. In these images, sometimes the child's gender and physical appearance are too small (far away) to be determined, while in some images the characteristics of the children are large enough to be detected. According to the results of the research, it was determined that there were a total of 52 children's images in the 6th grade Turkish textbook. In some of these 52 images, the same children are shown again but in different sizes in relation to the text. In this study, children's visuals in the 6th Grade Turkish textbook were examined. In future studies, the visuals in Turkish textbooks at different grade levels can be examined from this perspective.

Key words: Turkish textbook, child, child visual.

Giriş

İnsan, dünyaya geldikten sonra görme duyusunu, -hayatının ilk yıllarında bilinçsizce olsa da- uyku dışında hemen her eyleminde etkin bir biçimde kullanır. “İnsan, bir yapıyla karşılaştığı zaman yapının biçimini görme duyusuyla algıladıktan sonra yapı ile kendisi arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışır” (Türk & Midilli-Sarı, 2020, s. 723). Birey, gördüklerinden hareketle bir tasarıma ulaşmaya ve ulaştığı tasarımdaki kodları çözerek de en nihayetinde anlama ulaşmaya çalışır. İşitme duyusundan sonra kullanılan duyular arasında ilk sıralarda gelen görme duyusu, bireyin tercihleri üzerinde de etkin rol oynar.

Bireyin erken yaşta karşılaşmaya başladığı ders kitaplarındaki görsellerin bireyin bilişsel özelliklerine uygun niteliklerde olması, eğitimde ulaşılması planlanan amaçlara daha kısa sürede ve istenildiği düzeyde ulaşılmasını sağlar. “Ders kitaplarında yer alan metinlerin görselleriyle uyumlu olması ve birbirini tamamlayıcı bir rol üstlenmesi oldukça önem arz etmektedir” (İlhan & Yazar, 2021, s. 746). Bilişsel özellikler dikkate alındığında özellikle ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin karşılaştıkları metinlerdeki görsellerden hareketle metinleri anlamlandırmaları son derece olasıdır. “Ders kitapları çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerinin gelişmesinde katkısı en yüksek olan materyallerdendir” (Uzuner, Aktaş, & Albayrak, 2010, s. 722). Bu sebeple de ders kitaplarındaki görsellerin metinlerle uyumlu, estetik haz uyandıracak düzeyde, öğrencinin gelişim seviyesine paralellik göstermesi gerekir.

Türkiye’deki ders kitaplarının kabul edilmesinde yetki ve sorumluluğu bulunan kurum, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığıdır. Söz konusu kurumdaki komisyonlar marifetiyle kabul edilen ders kitapları, 5 yıl süreyle ilgili öğretmenler tarafından okullarda okutulmaktadır. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca hazırlanan Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait Elektronik İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları adlı çalışmanın 3.4. Görsel Tasarım ve Düzenleme bölümünde ders kitaplarında yer alacak görsellere ilişkin aşağıdaki açıklamalara yer verilir:

3.4.1. İçerik kazanımın gerçekleşmesini ve öğrenmeyi destekleyecek, anlamayı kolaylaştıracak görsellerle desteklenmelidir.

• İçerik öğrenmeyi destekleyecek sayıda, amaca hizmet eder nitelikte ve metinle bütünlük oluşturacak çeşitlilikte görsellerle zenginleştirilmelidir.

• Konunun niteliğine bağlı olarak anlamayı ve yorumlamayı kolaylaştıracak, sözel/yazılı unsurları destekleyecek görsel ögelere (tablo, şema, grafik, fotoğraf, kavram haritası, zihin haritası, infografik vb.) yer verilmelidir.

• Görsellerin seçiminde yakından uzağa ilkesi gözetilmeli, konunun niteliğine bağlı olarak varsa ülkemizden örneklere öncelik verilmelidir” (MEB, 2023, s. 22)

Yukarıda yer alan açıklamalardan hareketle ders kitabı ve eğitim materyallerine yönelik hazırlanan içeriklerde görsel-metin uyumu, yeterli sayıda görselin bulunması, görsellerin konunun niteliğini açıklayıcı özellikler taşıması, görsel seçiminde mümkünse yerli görsellerin kullanılması gibi hususların üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu nedenle de ders kitaplarında yer alan görseller de ders kitaplarında bulunan diğer ögeler gibi hayati öneme sahiptir.

Öğrencilerin metinlerle karşılaşmasında Türkçe ders kitaplarının önemi yadsınamaz. Diğer ders kitaplarında da metinler bulunmasına rağmen hem metin sıklığı hem de öğrencilerin erken yaşta metinlerle karşılaşması Türkçe ders kitapları vasıtasıyla olmaktadır. Bundan ötürü Türkçe ders kitaplarında metinlerin seçiminde olduğu kadar görsellerin seçiminde de oldukça titiz davranılması, Türkçe ders kitaplarındaki metinler için daha uygun görsellerin seçilmesini sağlayabilir.

Türkçe ders kitaplarındaki görsellerle ilgili alan yazını incelendiğinde çeşitli çalışmalar (Baş & İnan-Yıldız, 2014; Demirel, Kökçü, & Akbaba, 2018; İşcan & Cımbız, 2018; Türkben, 2019; Uzuner, Aktaş, & Albayrak, 2010) yapıldığı görülmektedir. Ancak bahsi geçen çalışmalarda görsellerin bütün olarak ele alındığı görülmekle birlikte çocuk görsellerinin incelendiği bir çalışmaya ilgili alan yazınında rastlanmamıştır.

Anka Yayınevi tarafından yayımlanan 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan çocuk içeren görsellerin; görsellerdeki çocukların cinsiyeti, fiziksel görünümü, yer aldığı tema ve metin türü açısından ele alınmasının amaçlandığı bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (6STDK);

1. Bulunan görsellerde toplam kaç çocuk yer almaktadır?
2. Yer alan görsellerin cinsiyete göre dağılımı nasıl bir görünüme sahiptir?
3. Yer alan çocuk görsellerinin temalara göre dağılımı nasıldır?
4. Yer alan görsellerin metin türüne göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi ile hazırlanmıştır. "Doküman analizi, basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir" (Kıral, 2020, s. 173).

İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesi, Anka Yayınevi tarafından yayımlanan 6. Sınıf Türkçe ders kitabıdır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerini toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen görseldeki çocukların; sayısı, cinsiyeti, yer aldıkları tema ve metin türüne ilişkin bilgilerin yer aldığı Görsel İnceleme Formu (GİF) kullanılmıştır. Hazırlanan form, 2 alan uzmanı tarafından incelenmiş ve uygun olduğu yönünde görüş bildirilmesine istinaden çalışmada kullanılmıştır. Ayrıca görsellerin analizi sırasında resim ana bilim dalında görevli Dr. Öğr. Üyesi ünvanlı 2 akademisyenden de görüş alınmıştır.

Verilerin Analizi

GİF'e işlenen veriler, veri kaybını önlemek maksadıyla görsel sanatlar alanında Dr. Öğr. Üyesi ünvanlı 2 araştırmacı tarafından incelenmiş ve veri analizi aşamasına geçilmiştir. Millî Kültürümüz temasında 101. sayfada bulunan görseldeki çocuğun cinsiyeti belirlenemediği için kapsam dışında tutulmuştur.

Bulgular

Görsellerde Bulunan Çocuk Sayısına İlişkin Bulgular

Tablo 1. Görsellerdeki Çocuk Sayısı

Sıra No	Sayfa	Çocuk Sayısı
1	15	1
2	23	2
3	42	2
4	76	1
5	77	2
6	112	1
7	143	1
8	151	1
9	160	2
10	214	9
11	215	10
12	230	1
13	232	1
14	246	10
15	247	3
16	251	5
Toplam		52

Tablo 1'de görüldüğü üzere 6STDK'deki görsellerde toplam 52 çocuk bulunduğu tespit edilmiştir. Görsel örnekleri aşağıda sunulmuştur.

Çocuk Görseli 1

(Yavuz & Kahraman, 2019, s. 23).

Çocuk Görseli 2

(Yavuz & Kahraman, 2019, s. 247).

Görsellerde Bulunan Çocukların Cinsiyetine İlişkin Bulgular

Tablo 2. Görsellerdeki Çocukların Cinsiyeti

Sıra No	Sayfa	Çocuk Sayısı	Erkek	Kız
1	15	1	1	0
2	23	2	1	1
3	42	2	1	1
4	76	1	1	0
5	77	2	2	0
6	112	1	1	0
7	143	1	1	0
8	151	1	1	0
9	160	2	1	1
10	214	9	5	4
11	215	10	6	4
12	230	1	0	1
13	232	1	0	1
14	246	10	3	7
15	247	3	1	2
16	251	5	4	1
Toplam		52	29	23

Tablo 2'de görüldüğü üzere 6STDK'deki görsellerde yer alan toplam 52 çocuğun 29'u erkek, 23'ü ise kızdır.

Grafik 1. Görsellerdeki Çocukların Cinsiyeti

Grafik 1'de görüldüğü üzere 6STDK'deki görsellerdeki çocukların %55,77'si erkek, %44,23'ü ise kızdır.

Çocuk Görsellerinin Temalara Dağılımına İlişkin Bulgular

Tablo 3. Görsellerin Temalara Göre Dağılımı

Sıra No	Tema	*f*	%
1	Sağlık ve Spor	20	38,46
2	Bilim ve Teknoloji	19	36,54
3	Sanat	4	7,69
4	Erdemler	3	5,77
5	Hak ve Özgürlükler	3	5,77
6	Millî Mücadele ve Atatürk	2	3,85
7	Millî Kültürümüz	1	1,92
Toplam		52	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere 6STDK'deki çocuk görselleri 7 temada yer almaktadır. En fazla çocuk görselinin (f=20) Sağlık ve Spor temasında yer aldığı saptanmıştır.

Çocuk Görsellerinin Metin Türlerine Dağılımına İlişkin Bulgular

Tablo 4. Görsellerin Metin Türüne Göre Dağılımı

Sıra No	Tema	*f*	%
1	Çizgi roman	19	36,54
2	Deneme	18	34,62
3	Destan	1	1,92
4	Gezi yazısı	2	3,85
5	Öykü	6	11,54
6	Sinema filmi	5	9,62
7	Şiir	1	1,92
Toplam		52	100

Tablo 4'te görüldüğü üzere 6STDK'deki çocuk görsellerinin 7 farklı metin türünde yer aldığı tespit edilmiştir. En fazla çocuk görselinin (f=19) çizgi roman metninde yer aldığı tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan çocuk içeren görsellerin; görsellerdeki çocukların cinsiyeti, fiziksel görünümü, yer aldığı tema ve metin türü açısından incelenmesi amacıyla hazırlanan bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Türkçe ders kitabında yer alan görsellerde toplam 52 çocuğun bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir görselde yer alan çocuğun çok uzak bir mesafede yer alması nedeniyle cinsiyeti tespit edilememiştir. Bu nedenle araştırma dışında tutulmuştur.

Ders kitabındaki çocuk görsellerinin cinsiyet açısından dengeli dağılmadığı belirlenmiştir. Zira 52 görselin %55,77'si erkek, %44,23'ü ise kız görselidir.

1. Erdemler, 2. Millî Mücadele ve Atatürk, 3. Hak ve Özgürlükler, 4. Millî Kültürümüz, 5. Sanat, 6. Bilim ve Teknoloji, 7. Sağlık ve Spor olmak üzere toplam 7 temada çocuk içeren görseller olduğu saptanmıştır. Doğa ve Çevre temasında metinlerin yer aldığı bölümlerde çocuk içeren herhangi bir görsele rastlanmamıştır.

Çizgi roman, deneme, destan, gezi yazısı, öykü, sinema filmi ve şiir metinleriyle ilişkili görsellerde çocuklara yer verildiği belirlenmiştir. Bu türler içinde en çok çocuk görseli çizgi roman türündeki metnin olduğu yerde yer almaktadır. Çünkü bu metin türü diyaloglar şeklinde ve görsel ağırlıklı bir metin türüdür.

Söz konusu Türkçe ders kitabında özel gereksinimli çocukları içeren herhangi bir görsele rastlanmamıştır. Özel gereksinimli bireylerin özel gereksinim durumlarına göre diğer öğrencilerle aynı sınıfta eğitim gördüğü göz önüne alındığında görsel tercihinde bu bireylere (çocuklara) de yer verilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada, 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan çocuk görselleri incelenmiştir. Daha sonra hazırlanacak çalışmalarda farklı sınıf düzeylerinde ve farklı ders kitaplarında çocuk görselleri üzerine çalışmalar yapılabileceği önerilebilir.

Kaynakça

Baş, B., & İnan-Yıldız, F. (2014). İlkokul Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 139-151.

Demirel, Ş., Kökçü, Y., & Akbaba, R. (2018). 5. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 8*(2), 224-243.

İlhan, E., & Yazar, İ. (2021). Temel eğitim Türkçe ders kitaplarındaki metin-görsel İlişkisinin görsel tasarım unsurları bağlamında incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 52*, 744-763.

İşcan, A., & Cımbız, A. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerleuyum düzeyinin incelenmesi. *bant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(1), 250-272.

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15*, 171-189.

MEB. (2023). *Taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait elektronik içeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak kriterler ve açıklamaları.* Millî Eğitim Bakanlığı.

Türk, S., & Midilli-Sarı, R. (2020). Eğitim yapısı tasarımını duyular üzerinden (yeniden) düşünmek. *Sanat ve Tasarım Dergisi, 26*, 719-750.

Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metin resimlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 650-672.

Uzuner, S., Aktaş, E., & Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları, 27*, 721-733.

Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. *IDS Practice Paper in Brief*, 1-10.

Yavuz, D., & Kahraman, G. (2019). *Ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitabı.* Anka.

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALINDA ÇOCUK EDEBİYATI KONUSUNDA HAZIRLANAN DOKTORA TEZLERİNE YÖNELİK BİR İNCELEME

A REVIEW OF PHD THESIS PREPARED ON CHILDREN'S LITERATURE IN THE DEPARTMENT OF TURKISH EDUCATION

Mahir KAVUN

Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Bayburt, Türkiye.

0000-0003-1319-5145

Özet

Bu araştırmanın amacı, Türkçe eğitimi bilim dalında hazırlanan ve adında "çocuk edebiyatı" ifadesi geçen doktora tezlerinin analiz edilmesidir. Söz konusu doktora tezleri; araştırmacı cinsiyeti, danışman ünvanı, konu, başlık, üniversite ve yıl değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi web sitesinde yer alan bilim dalı alanına; "Türkçe Eğitimi Bilim Dalı", tez türü alanına; "doktora", tez adı alanına ise; "çocuk edebiyatı" yazılarak yapılan tarama sonucunda toplam 19 doktora tezine ulaşılmıştır. Bu tezler, pdf formatında, bilgisayardaki bir klasörde toplanmıştır. Daha sonra ise araştırmacı tarafından hazırlanan Doktora Tez İnceleme Formuna (DTİF) tezlerde yer alan bilgiler işlenmiştir. Türkçe eğitimi bilim dalında adında "çocuk edebiyatı" ifadesi bulunan ilk tezin 2011 yılında hazırlandığı, 2021 yılından sonraki araştırmalarda bu özellikleri taşıyan tez sayısında bir artış olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamındaki doktora tezlerinin hazırlandığı üniversitelere ilişkin bulgular şu şekildedir: 1. Ankara Üniversitesi (f=6), 2. Atatürk Üniversitesi (f=4), 3. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (f=1), 4. İnönü Üniversitesi (f=2), 5. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa (f=1), 6. Necmettin Erbakan Üniversitesi (f=2), 7. Sakarya Üniversitesi (f=2) ve 8. Yıldız Teknik Üniversitesi (f=1). Bu tezlerin 12'si erkek araştırmacılar, 7'si ise kadın araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Türkçe eğitimi bilim dalında adında "çocuk edebiyatı" ifadesini içerdiği tespit edilen 19 doktora tezine; Yrd. Doç. Dr. / Dr. Öğr. Üyesi, Doç. Dr. ve Prof. Dr. ünvanlı akademisyenler danışmanlık yapmıştır. Daha sonra hazırlanacak araştırmalarda farklı değişkenler ve farklı bilim dallarında hazırlanan tezler araştırma konusu olarak tercih edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, doktora tezi, çocuk, çocuk edebiyatı.

Abstract

The purpose of this research is to analyze the doctoral theses prepared in the field of Turkish education and containing the phrase "children's literature" in their title. The doctoral theses in question are; It was examined in terms of researcher gender, consultant title, subject, title, university and year variables. The research was carried out by document analysis, which is one of the qualitative research methods. In the field of science on the website of the National Thesis Center of the Council of Higher Education; "Department of Turkish Education", thesis type field; "PhD" in the thesis name field; As a result of the search made by typing "children's literature", a total of 19 doctoral theses were found. These theses are collected in pdf format in a folder on the computer. Then, the information in the theses was entered into the Doctoral Thesis Review Form (DTİF) prepared by the researcher. It was found that the first thesis in the field of Turkish education with the phrase "children's literature" in its

name was prepared in 2011, and in research after 2021, there was an increase in the number of theses with these features. The findings regarding the universities where doctoral theses within the scope of the research were prepared are as follows: 1. Ankara University (f = 6), 2. Atatürk University (f = 4), 3. Hatay Mustafa Kemal University (f = 1), 4. İnönü University (f = 2), 5th Istanbul University-Cerrahpaşa (f=1), 6th Necmettin Erbakan University (f=2), 7th Sakarya University (f=2) and 8th Yıldız Technical University (f=1). 12 of these theses were prepared by male researchers and 7 of them were prepared by female researchers. According to the results of the research, 19 doctoral theses in the field of Turkish education were found to contain the phrase "children's literature" in their titles; Asst. Assoc. Dr. /Dr. Lecturer Member, Assoc. Dr. and Prof. Dr. Well-known academicians provided consultancy services. In future studies, different variables and theses prepared in different branches of science may be preferred as research topics.

Key words: Turkish education, doctoral thesis, child, children's literature.

Giriş

Çocuk edebiyatı, özellikle Türkçe Eğitimi Bölümü ve Türk Dili ve Edebiyatı / Eğitimi Bölüm'ünde çalışılan alanlardan biridir. Bahsi geçen bölümlerin çocuk edebiyatı yapıtlarının derslerde kullanıldığı eğitim materyalleri olmasının da bunda payının büyük olduğu iddia edilebilir. Çocuk edebiyatı, "Çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşılayan, eğitici bir edebiyat türü; çocuk yazını" (Türk Dil Kurumu, 2023, s. 862) olarak tanımlanır. Buradan hareketle çocuk edebiyatı yapıtlarının az sayıda hayat deneyimine sahip olan çocukların hayatı kavramasına yardımcı olabilen, hayal gücü gelişimine olumlu katkılar sunabilen, okuma sevgisi verebilecek niteliklere sahip, eğitici yönü ağır basan özelliklere sahip olması gerektiği söylenebilir.

Çocuk edebiyatı, hitap ettiği kitle bakımından ilgililerin gelişim düzeylerine uygun ürünlerden oluşturulmalıdır. "Çocuk edebiyatı, iki yaştan başlayarak ergenlik dönemine kadar geçen süreçte çocukların hayat tecrübeleri, ilgi, ihtiyaç, gelişim ve algılama düzeylerine uygun olan bütün nitelikli (estetik ve edebî) metinleri kapsar" (Sınar, 2006, s. 175). Burada öne çıkan hususun çocukların bilişsel ve sosyal özelliklerinin göz önüne alınarak üretilen yapıtların hem nitelikli olması hem de estetik ve edebî değerlere sahip olması gerektiğidir.

Bu alandaki yazınsal metinlerin hem metin hem de metin muhatapları açısından değerlendirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar sürdürülmektedir. Bu konuda çalışma yapılan bilim dallarından biri de Türkçe Eğitimi Bilim Dalı'dır. Türkçe Eğitimi Bilim Dalı'nda bildiri, kitap bölümü, kitap ve makale gibi akademik çalışmalar hazırlandığı gibi yüksek lisans ve doktora düzeyinde de tezler hazırlanmaktadır. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde ele alınan konular, diğer bahsi geçen çalışmalara göre daha hacimli ve daha derinlikli çalışmalar olmaktadır. Doktora, "Bir fakülte veya yüksekokulu bitirdikten sonra o bilim dalında sınav ve bilimsel bir eserle erişilen derece, basamak" (Türk Dil Kurumu, 2023, s. 1051) olarak tanımlanır. Doktora tezi ise bu dereceye sahip olabilmek için hazırlanan tezdir.

Türkçe Eğitimi Alanı'nda hazırlanan doktora tezleriyle alan yazını incelendiğinde çeşitli çalışmalar (Boyacı & Demirkol, 2018; Ercan-Güven, 2022; Turan, Sevim, & Tunagür, 2018; Karagöz & Şeref, 2021) hazırlandığı görülmektedir. Çocuk edebiyatı konulu tezlere yönelik alan yazınında da çeşitli araştırmalar (Balcı, 2012; Balta, 2019; Boyraz, 2023) yapıldığı görülmektedir.

Bu araştırmada ise Türkçe Eğitimi Bilim Dalı'nda hazırlanan ve adında "çocuk edebiyatı" ifadesi geçen doktora tezlerinin; araştırmacı cinsiyeti, danışman ünvanı, konu, başlık, üniversite ve yıl değişkenleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Alan yazınındaki çocuk edebiyatı konusunda hazırlanan tezlere yönelik çalışmalarda doğrudan Türkçe Eğitimi Bilim Dalı'ndaki doktora tezlerine yönelik bir çalışmaya ulaşılamamış olması, böyle bir çalışmaya karar verilmesinde etkili olmuştur.

Araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Tez başlıklarındaki sözcük sayısı kaçtır?
2. Tezlerin konuları nelerdir?
3. Araştırmacı cinsiyeti nedir?
4. Danışman ünvanı nedir?
5. Tezlerin hazırlandığı üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
6. Tezler hangi yıl(lar)da hazırlanmıştır?

Yöntem

Türkçe eğitimi bilim dalında hazırlanan ve adında "çocuk edebiyatı" ifadesi geçen doktora tezlerinin; araştırmacı cinsiyeti, danışman ünvanı, konu, başlık, üniversite ve yıl değişkenleri açısından incelenmesi amaçlanan bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. "Eğitim alanında eğitim programları, ders içerikleri, verilen bir eğitimin etkililiği ve eğitim uygulamaları doküman analizi yöntemiyle araştırılabilir. Örneğin, belirli bir zaman aralığında eğitimle ilişkili bir konuda hazırlanmış tezler, kitaplar veya makaleler analiz edilerek konu hakkında gerekli bilgi elde edilebilmektedir" (Sak vd., 2021, s. 232).

İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesi, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi web sitesinde yer alan bilim dalı alanına; "Türkçe Eğitimi Bilim Dalı", tez türü alanına; "doktora", tez adı alanına ise; "çocuk edebiyatı" yazılarak 07.06.2024 tarihinde ulaşılan toplam 19 doktora tezidir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerini toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan Doktora Tez İnceleme Formuna (DTİF) tezlerde yer alan bilgiler, dijital ortamda işlenmiştir. DTİF hazırlandıktan sonra Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda görevli, biri Prof. Dr., diğeri Doç. Dr. ünvanlı 2 alan uzmanı tarafından incelenmiş ve uygun olduğu yönünde görüş bildirilmesine istinaden çalışmada kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

DTİF'e işlenen veriler, veri kaybını önlemek amacıyla formu inceleyen 2 alan uzmanı tarafından incelenmiştir.

Bulgular

Tez Başlıklarındaki Sözcük Sayısına İlişkin Bulgular

Tablo 1. Tez Başlıklarındaki Sözcük Sayıları

Sıra No	Sözcük Sayısı	f	%
1	4 sözcük	1	5,26
2	7 sözcük	2	10,53
3	8 sözcük	3	15,79
4	9 sözcük	1	5,26
5	10 sözcük	5	26,32
6	12 sözcük	1	5,26
7	13 sözcük	1	5,26
8	14 sözcük	2	10,53
9	15 sözcük	2	10,53
10	18 sözcük	1	5,26
	Toplam	19	100

Tablo 1'de görüldüğü üzere doktora tezlerinin başlıkları 4 ila 18 sözcük arasında oluşmaktadır. En kısa tez başlığında 4 sözcük bulunurken en uzun tez başlığında 18 sözcük bulunmaktadır.

Grafik 1. Tez Başlıklarındaki Sözcük Sayıları (%)

Grafik 1'de görüldüğü üzere doktora tezlerinin %26,32'sinin (f=5) başlığı 10 sözcükten oluşmaktadır.

Tezlerin Konularına İlişkin Bulgular

Tablo 2. Tezlerin Konuları

Sıra No	Konu	f	%
1	Çocuk edebiyatı	1	5,26
2	Çocuk edebiyatı temel ilkeleri	2	10,53
3	Çocuk edebiyatı yapıtları (eserleri)	8	42,11
4	Değerler eğitimi	5	26,32
5	Engellilik teması	1	5,26
6	Kurmaca gerçeklik	1	5,26
7	Ölüm teması	1	5,26
Toplam		19	100

Tablo 2'de görüldüğü üzere tez konularının %42,11'i (f=8) çocuk edebiyatı yapıtlarıyla (eserleri) ilgilidir.

Araştırmacı Cinsiyetine İlişkin Bulgular

Tablo 3. Araştırmacı Cinsiyetleri

Sıra No	Cinsiyet	f	%
1	Erkek	12	63,16
2	Kadın	7	36,84
Toplam		19	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere 19 tezin 12'si (%63,16) erkek araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır.

Danışman Ünvanına İlişkin Bulgular

Tablo 4. Danışman Ünvanları

Sıra No	Danışman Ünvanı	f	%
1	Doç. Dr.	4	19,05
2	Dr. Öğr. Üyesi / Yrd. Doç. Dr.	4	19,05
3	Prof. Dr.	13	61,90
Toplam		21	100

Tablo 4'te görüldüğü üzere tezlerin %61,90'ının danışmanı Prof. Dr. ünvanına sahiptir. 17 tezde tek danışman bulunurken 2 tez, 2 danışmanlıdır.

Tezlerin Hazırlandığı Üniversitelere İlişkin Bulgular

Tablo 5. Tezlerin Hazırlandığı Üniversiteler

Sıra No	Üniversite	f	%
1	Ankara Üniversitesi	6	31,58
2	Atatürk Üniversitesi	4	21,05
3	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	1	5,26
4	İnönü Üniversitesi	2	10,53
5	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	1	5,26
6	Necmettin Erbakan Üniversitesi	2	10,53
7	Sakarya Üniversitesi	2	10,53
8	Yıldız Teknik Üniversitesi	1	5,26
Toplam		19	100

Tablo 5'te görüldüğü üzere 19 tez, 8 farklı üniversitede hazırlanmıştır. Bu tezlerin %31,58'i (f=6) Ankara Üniversitesinde hazırlanmıştır.

Tezlerin Hazırlandığı Yıllara İlişkin Bulgular

Tablo 6. Tezlerin Hazırlandığı Yıllar

Sıra No	Yıl	f	%
1	2011	1	5,26
2	2014	1	5,26
3	2015	2	10,53
4	2017	2	10,53
5	2018	1	5,26
6	2019	2	10,53
7	2020	1	5,26
8	2021	4	21,05
9	2022	2	10,53
10	2023	3	15,79
Toplam		19	100

Tablo 6'da görüldüğü üzere 19 tez, 2011-2023 yılları arasında hazırlanmıştır. Bu tezlerden 4'ü (%21,05) 2021 yılında hazırlanmıştır.

Grafik 2. Tezlerin Hazırlandığı Yıllar (%)

Grafik 2'de görüldüğü üzere doktora tezleri 2011 ila 2023 yılları arasında hazırlanmıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkçe eğitimi bilim dalında hazırlanan ve adında "çocuk edebiyatı" ifadesi geçen doktora tezlerinin; araştırmacı cinsiyeti, danışman ünvanı, konu, başlık, üniversite ve yıl değişkenleri açısından incelenmesi amaçlanan ve bu kapsamda yanıt aranan 6 araştırma sorusuna ilişkin sonuçlar aşağıda belirtilmiştir.

Doktora tezlerine ilişkin ilk ve en yoğun bilginin verildiği başlıkta geçen sözcüklerin 4 ila 18 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Tez başlıklarında yer alan ortalama sözcük sayısının 11,64 olduğu saptanmıştır. Sevim ve Özdemir-Erem (2012) araştırmalarında tez başlıklarında 11-15 arasındaki sözcük sayısının uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın bu sonucunun Sevim ve Özdemir-Erem'in (2012) araştırması ile aynı doğrultuda olduğu söylenebilir.

İncelenen tezlerin konularında yoğunluğun çocuk edebiyatı yapıtlarıyla (eserleri) ilgili olduğu belirlenmiştir. Tezleri hazırlayan araştırmacıların yarıdan fazlasının erkek olduğu saptanmıştır. Söz konusu tezlerin danışmanlarının yarıdan fazlası Prof. Dr. ünvanına sahiptir.

19 tezin 8 farklı üniversitede (6'sının ise Ankara Üniversitesinde) hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca doktora tezlerinin 2011 ila 2023 yıllarında hazırlandığı, 2021 yılından itibaren bu konuda hazırlanan tezlerde artış olduğu görülmüştür.

Bu araştırmada, Türkçe eğitimi bilim dalında hazırlanan ve adında "çocuk edebiyatı" ifadesi geçen doktora tezleri; araştırmacı cinsiyeti, danışman ünvanı, konu, başlık, üniversite ve yıl değişkenleri açısından incelenmeye çalışılmıştır. Daha sonra hazırlanacak araştırmalarda farklı değişkenler ve farklı bilim dallarında hazırlanan tezler araştırma konusu olarak tercih edilebileceği gibi bahsi geçen konuda hazırlanan diğer akademik çalışmalar (bildiri, makale, kitap, kitap bölümü vb.) da ele alınabilir.

KAYNAKÇA

Balcı, A. (2012). Türkiye'de çocuk edebiyatı üzerine hazırlanan lisansüstü tezler hakkında bir meta-analiz çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*(17), 195-206.

Balta, E. (2019). Çocuk edebiyatı üzerine yapılmış lisansüstü çalışmaların içerik analizi (2011-2018 yılları). *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 10*(17), 464-489. https://doi.org/10.26466/opus.510809.

Boyacı, S., & Demirkol, S. (2018). Türkçe eğitimi alanında yapılan doktora tezlerinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 6(2)*, 512-531. https://doi.org/10.16916/aded.363599.

Boyraz, N. (2023). Türkiye'de çocuk edebiyatı konulu doktora tezlerinin incelenmesi. *Journal of Sustainable Educational Studies (JSES),* (Ö2), 134-143.

Ercan-Güven, A. (2022). Anlama becerilerini konu alan doktora tezlerinin değerlendirilmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi, 7*(1), 40-50. http://ihead.aksaray.edu.tr/en/pub/ihead/article/1078261.

Karagöz, B., & Şeref, İ. (2021). Türkçe eğitimi doktora tezlerine bütünsel bir yaklaşım (1995-2020). *SEFAD,* 46, 43-68. https://doi.org/10.21497/sefad.1031689.

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 15, 171-189.

Sak, R., Şahin-Sak, İ. T., Öneren-Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi,*, *4*(1), 227 - 250.

Sınar, A. (2006). Türkiye' de çocuk edebiyatı çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 4*(7), 175-225.

Turan, L., Sevim, O., & Tunagür, M. (2018). Türkçe eğitimi alanında hazırlanan doktora tez özetlerine yönelik bir içerik analizi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 11, 29-44.

Türk Dil Kurumu. (2023). *Türkçe sözlük 1 (a-j) (12. baskı).* Türk Dil Kurumu Yayınları.

3-6 YAŞ ARASI ÖZEL GEREKSİNİMİ OLAN ÖĞRENCİLERİN BESLENME BİÇİMLERİNİN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF NUTRITIONAL STYLES OF STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS BETWEEN THE AGES OF 3-6

Prof. Dr. Ümit ŞAHBAZ

Ümit ŞAHBAZ., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Özel Eğitim Anabilim Dalı Başkanı, ORCİD: 0000-0002-1775-8884

Uz. Öğr. Fatma YÜCEL

Burdur Özel Eğitim Anaokulu, Burdur-Türkiye

ORCID : 0009-0001-5296-7809

ÖZET

Eğitim gören öğrencilerin içerisinde normal gelişim gösteren öğrenciler olduğu gibi özel eğitime gereksinim duyan öğrenciler de bulunmaktadır. Özel gereksinimli çocuklar normal gelişim gösteren çocuklar gibi her düzeyde eğitime ihtiyaç duymaktadırlar ve okul öncesi eğitimi de bunlardan biridir. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar açısından en önemli eğitim basamağı okul öncesidir çünkü sıfır-altı yaş dönemini kapsayan okul öncesi dönem, insan gelişiminin kapsam, hız ve nitelik açısından en yoğun olduğu dönemdir. Bu dönemde eğitimin yanında çocukların zihinsel, bilişsel, psiko motor gelişiminde beslenme de çok önemlidir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde, beslenme biçimi, besin seçiciliği, takıntılı yeme gibi davranışlar çocuklarda daha da önemli hale gelmektedir. Alan yazın incelendiğinde özel gereksinimi olan çocukların beslenme biçimleri ile ilgili araştırmalar görülse de; 3-6 yaş arası özel gereksinimi olan öğrencilerin beslenme biçimlerinin incelendiğine ilişkin bir çalışma olmadığı görülmektedir. Bu araştırma ile 3-6 yaş arası özel gereksinimi olan öğrencilerin beslenme biçimlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada özel gereksinimi olan öğrencilerin beslenme biçimleri incelenmiş ve bu doğrultudan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim döneminde Burdur il merkezinde bulunan 3-6 yaş arası özel gereksinimi olan öğrencilerin velileri (18 öğrenci velisi) oluşturmaktadır. Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen besin tüketim kaydı formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler nitel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda; özel gereksinimi olan öğrencilerin beslenme alışkanlıklarının değişken olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler*:* Beslenme, Dengeli Beslenme, Eğitim, Okul Öncesi, Özel Eğitim, Özel Gereksinimli Birey, Yeme Biçimi.

ABSTRACT

Among the students receiving education, there are students who need special education as well as students with normal development. Children with special needs need education at all levels and pre-school education is one of them. The most important educational stage for children in need of special education is pre-school education because the pre-school period, which covers the period between the ages of zero and six, is the period when human development is the most intense in terms of scope, speed and quality. In addition to education, nutrition is also very important in the mental, cognitive and psycho-motor development of children in this period. In this context, behaviours such as diet, food

selectivity and obsessive eating become even more important in children. When the literature is reviewed, it is seen that although there are studies on the dietary patterns of children with special needs, there is no a specific study focusing on the dietary patterns of students with special needs aged 3-6 years. The aim of this study is to examine the dietary patterns of students with special needs aged 3-6 years. In the study, the dietary patterns of students with special needs were examined and qualitative research method was used accordingly. The study group of this research consists of the parents of students with special needs between the ages of 3-6 (18 student parents) in Burdur city centre during the 2023-2024 academic year. In the study, the food consumption record form developed by the researcher and a semi-structured interview form were used as data collection tools. The data were analyzed using the qualitative analysis method. Based on the findings, it is seen that the eating habits of students with special needs vary considerably.

Keywords: Nutrition, Balanced Nutrition, Education, Preschool, Special Education, Individual with Special Needs, Eating Style.

1.GİRİŞ

Birçok felsefe, yaklaşım ve kuram tarafından farklı şekilde tanımlanan eğitim, Ertürk'e (1972) göre bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir. Eğitim okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim gibi kademelerden oluşan bir sistemdir. Bu sistemde çocukların öğrenme ve gelişimlerinin en hızlı olduğu dönem okul öncesi dönemdir. Okul öncesi eğitim; Millî Eğitim Temel Kanunu (1739) madde 19'da; "Okul öncesi eğitim, mecburi ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar." şeklinde tanımlanmıştır.

Eğitim gören öğrencilerin içerisinde normal gelişim gösteren öğrenciler olduğu gibi özel eğitime gereksinim duyan öğrenciler de bulunmaktadır. Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere yönelik olarak düzenlenen eğitime özel eğitim denir (Koyutürk, 2014). Özel eğitim Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (ÖEHY) (2018)'nde; bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim" olarak tanımlanmıştır.

Normal gelişim gösteren çocuklar gibi özel gereksinimli çocuklarında okul öncesi eğitime ihtiyaçları vardır. Sıfır- altı yaş dönemini kapsayan okul öncesi dönem, insan gelişiminin kapsam, hız ve nitelik açısından en yoğun olduğu dönemdir. Okul öncesi dönemde, bedensel, sosyal, duygusal, bilişsel ve dil gelişimleri açısından son derece önemli ve geleceği belirleyen özellikler kazanılmaktadır (Uyanık & Kandır, 2010). Bu dönemde çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklemek, fizyolojik gereksinimlerin harekete geçmesine yönelik oluşan ihtiyaçlarını (yeme-içme) karşılamaktan geçer. Bu dönemde çocukların zihinsel, bilişsel, psiko motor gelişiminde beslenme çok önemlidir.

Beslenme vücut için gerekli olan gıdaların yeterli ve dengeli olarak alınması şeklinde tanımlanmaktadır. (Keleş Ertürk, Doğan, Yıldırım, Köroğlu, Demirel, Çoban & Derin, 2019). Beslenme, bireyin yaşamını sürdürmesi, diğer bir ifadeyle yaşamını sağlıklı bir şekilde devam ettirmesi için gerekli olan birincil ihtiyaçlarının başında gelir. (Meral,2017).

Erken çocukluk dönemi, (0-6 yaş) çocuğun büyüme ve gelişmesinde büyük aşamalar gösterdiği yıllardır. Bu aşamalarda büyüme hızı ilk yaşa kıyasla azalmıştır. Büyüme hızının azalmasına bağlı olarak besin gereksinimlerinin daha az olması beklenir. Ancak 1-3 yaş arası hareketin çok arttığı bir dönem olması nedeniyle kalori gereksinimi çok yüksektir (100 kalori/kg/gün). Genelde alınan kalorinin %10-15 'i yüksek kaliteli proteinlerden, %30-35'i yağlardan ve %50-60'ı karbonhidratlardan gelmektedir (Acar, 2012). Çocukluk çağında beslenme, çocuğun yaşına, vücut ağırlığına ve genel klinik durumuna göre ayarlanmaktadır. Bu dönemdeki dengeli beslenme enfeksiyonlara karşı direnci artırır, bağışıklık sistemini güçlendirir ve malnutrisyon gelişiminin önüne geçilmesini sağlar (İlik ve Sayın, 2018).

Okul öncesi dönemin başında çocuklar, tam olarak başkalarına bağımlı ve sınırlı türden besinler tüketirken, aynı dönemin sonunda tam olarak bağımsız, farklı türden besinler tüketir duruma gelir. Beslenme açısından oldukça değişkenlik gösteren bu dönem, sağlıklı beslenme alışkanlığının gelişmesi açısından da önemlidir. Okul öncesi ve okul çocuklarına uygulanan beslenme programlarının, büyüme ve gelişmeyi sağlama yanında, yaşam boyu sağlığı korumayı, hastalık risklerini azaltmayı, hatta önlemeyi de hedeflemesi gerekir. Bu hedefe ulaşmak ise çocuğun beslenme alışkanlıklarını, ağız tadını, tercihlerini göz ardı etmeksizin, yaşına uygun türde ve miktarda besin seçimi ile mümkündür (Acar,2012).

Erken çocuklukta beslenme kişinin kısa ve uzun vadeli sağlığı üzerinde önemli etkiye sahiptir. Oyun dönemi olarak da adlandırılan 1-6 yaşta, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişim hızı yüksek olduğu için dengeli, yeterli ve düzenli beslenmenin gelişim üzerinde etkisi büyük olmaktadır (Keleş Ertürk, Doğan, Yıldırım, Köroğlu, Demirel, Çoban &Derin 2019).

Beslenme, fizyolojik olduğu kadar psikolojik, sosyolojik ve ekonomik bir olaydır. Sağlıklı beslenme; büyüme ve gelişme, yaşamın sürdürülmesi, sağlığın korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, yaşam kalitesinin arttırılması için besin öğelerinin yeterli ve dengeli miktarlarda tüketilmesidir (Ünsal,2019). Vücudun büyümesi, yenilenmesi ve çalışması için gerekli olan besin öğelerinin her birinin yeterli miktarlarda alınması ve vücutta uygun şekilde kullanılması durumu "yeterli ve dengeli beslenme" olarak açıklanır (Kobak, 2009).

Gelişmede zayıflık ve beslenme yetersizliği 5 yaş altındaki çocuklarda önemli bir ölüm sorununa neden olmaktadır. Tüm çocukluk ölümlerinin yaklaşık yarısı malnütriyondan yani kötü beslenme nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yaşamın erken dönemlerinde yeterli beslenme ve doğru beslenme düzeni büyüme ile doğrusal bir ilişki içerisindedir (Keleş Ertürk, Doğan, Yıldırım, Köroğlu, Demirel, Çoban & Derin 2019).

Türkiye' de okul öncesi dönemde beslenme ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde; sağlık alanında yapılan çalışmalara (Aktaç, 2016; Alp, 2018; Güven, 2020; Kars,Abaoğlu,Huri, 2019; Kobak, 2009; Koçer, 2022; Uzşen,2016) okul öncesi ve sınıf öğretmenleri tarafından yapılan çalışmalara (Acar, 2012; Ünver& Ünüsan, 2004; Girli, Öztürk Özgönenel, Yıldırım Sarı, Ardahan, 2015; Zembat, Kılıç, Ünlüer, Çobanoğlu, Usbaş, Bardak, 2015; Peditari Dergileri: Bandini , Anderson, Curtin , Cermak, Evans, Scampini & Maslin, 2010); Garipağaoğlu, & Özgüneş, 2008; Keleş Ertürk, Doğan, Yıldırım, Köroğlu, Demirel, Çoban, & Derin, 2019; Meral,2017) rastlanmaktadır. Bunların çoğunlukla otizm spektrum bozukluğu olan çocukların beslenme sorunları üzerine odaklandığı görülmekte, eğitim alanında özel gereksinime ihtiyacı olan öğrencilerin beslenme biçimlerine ilişkin bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Araştırma gereksinimi buradan kaynaklanmıştır.

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 3-6 yaş arası özel gereksinimi olan öğrencilerin beslenme biçimlerinin incelenmesidir.

1.2.Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönemde, çocukların beslenme biçimleri oldukça önemlidir. Doğru beslenme biçimine sahip olmayan bir çocuğun fiziksel, duygusal, psikomotor ve bilişsel gelişim alanlarında sorunlar yaşamaktadır. Beslenmede yeteri kadar karbonhidrat tüketilmediği durumlarda; öncelikle B vitaminleri, bazı aminoasitler ve lif eksikliği görülür. Bunun yanında halsizlik, yorgunluk, depresyon, unutkanlık, sinir sistemi bozuklukları, sindirim sistemi rahatsızlıkları, proteinin vücut tarafından kullanılamaması sonucu yapım ve onarımda azalma, yetersiz lif alımından ötürü uzun vadede kanser ve kalp hastalıkları görülebilir. Karbonhidratlar diş çürümesi ile de ilgilidirler. Özellikle çocukların kısa aralıklarla şeker yemeleri dişlerinin kolay çürümesinde önemli bir etken olmaktadır. Dişe yapışan

şekerler, bakterilerin üremesine neden olmaktadır. Diş üzerinde üreyen bakterilerin ürettikleri asit dişin çürümesini kolaylaştırmaktadır (Ünsal,2019) 0-6 yaşta eksik protein alımı henüz beyin gelişiminin tamamlanmadığı devre olduğundan zekâ geriliğine yol açabilir (Akşit, 1991). Vücutta kullanılmayan proteinlerin fazlası yağa dönüşür ve istenmeyen kilolara neden olur. Protein eksikliğinde büyüme durur. Halsizlik, anemi ve ödem oluşur. Yara iyileşmesi gecikir. Antikor yapımı azaldığı için enfeksiyonlara direnç kırılır (Ünsal,2019)

Okul öncesi dönem öğrencilerinin, gün içerisindeki öğünlerini, vaktinde ve yeteri kadar tüketmedikleri zamanlarda yol açtığı sağlık sorunları;

- Tembellik, okula devamsızlık,
- Dikkat azalması, öğrenme güçlüğü
- Hastalıklara direncin azalması,
- Hastalıkların iyileşme süresinin uzaması,
- İlaç etkenliğinin azalması,
- Büyüme ve gelişme geriliği olarak özetlenmektedir (Baysal,1993).

Okul öncesi dönemde yaşanan bu sağlık sorunları beraberinde eğitimde aksaklıklara yol açmaktadır. Dikkat azalması, öğrencinin öğrenmesini geciktirmekte ve odaklanamamasına sebep olmaktadır. Ayrıca hastalığı ilerleyen öğrenciler okula devamsızlık problemi ile karşı karşıya kalmaktadır. Devamsızlıkların artması da konu eksikliği de paralel gitmektedir. Bu durum öğrencilerde; konuları, ödevleri yetiştirmede zorluk, zaman yönetiminde başarısızlık ve kaygı bozukluğu gibi sorunları ortaya çıkarmaktadır. Beslenmeden kaynaklı hastalıkların iyileşme süresinin uzaması; ders başarısında düşüşüne neden olmaktadır. Bu durum öğrencinin sosyal ve duygusal gelişimi olan; arkadaşlarıyla iletişiminin artışı, merak, sabır ve azim duygularının gelişmesi, duygu yönetiminin güçlenmesi, kendini ifade etmesi, çevresiyle barışık ve uyum içinde sürdürme gibi alanları olumsuz etkilemektedir.

Okul öncesi öğrencilerinin beslenmesi, yalnızca büyüme gelişme açısından değil, aynı zamanda ileri dönemde ortaya çıkabilecek kronik hastalıkların önlenmesi açısından da önemlidir. Bu amaçla yapılan çalışma; hem alan yazına katkı hem de araştırmanın örneklemini oluşturan 3-6 yaş arası özel gereksinimi olan öğrencilerin beslenme biçimlerinin incelenmesi açısından önem arz etmektedir.

1.3. Sınırlılıklar

- Bu araştırma;
- 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Burdur il merkezinde yer alan okul öncesi öğrencileri ile sınırlıdır.
- 3-6 yaş arası özel gereksinimi olan öğrenci velileri ile sınırlıdır.
- 18 özel gereksinimi olan okul öncesi öğrencisi velisi ile sınırlıdır.

1.4.Tanımlar

Beslenme: Vücut için gerekli olan gıdaların yeterli ve dengeli olarak alınması şeklinde tanımlanmaktadır. (Keleş, Ertürk, DoğanYıldırım, Köroğlu, Demirel, Çoban & Derin, 2019).

Eğitim: Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk,1972)

Okul öncesi Eğitim: Millî Eğitim Temel Kanunu (1739) madde 19'da ;"Okul öncesi eğitimi, mecburi ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimini" şeklindedir.

Özel eğitim: Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların engellilik durumu ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim" olarak MEB 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde tanımlanmıştır.

Özel Gereksinimli Birey: Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey; özel eğitime ihtiyaç duyan bireydir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018)

Yeterli ve Dengeli Beslenme: Vücudun büyümesi, gelişmesi ve çalışması gibi işlevsel faaliyetleri için gereken enerji miktarı ve besin çeşitlerinin yeteri kadar alınması ve vücudun bu besinleri kullanması yeterli ve dengeli beslenme tabiriyle açıklanır (Okur Şahin,2019).

2.YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın amacı; 3-6 yaş grubu özel gereksinimi olan öğrencilerin beslenme biçimlerinin incelenmesidir. Bu amaçla, araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; insana özgü bireysel özelliklerin farklı ve derin doğasına odaklanır. Bu kapsamda genellemelerden ziyade bilginin derinliği ve özgünlüğünün önemli olduğu iddiasını savunan nitel araştırma, büyük örneklemler yerine daha küçük çalışma gruplarından elde edilen derin ve özellikli verilere odaklanır (Baltacı,2019)

2.2.Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim döneminde Burdur il merkezinde bulunan 3-6 yaş arası özel gereksinimi olan öğrencilerin velileri (18 öğrenci velisi) oluşturmaktadır.

Tablo 1:Çalışmaya Katılan Öğrenci Sayıları

Cinsiyet	Özel gereksinimi olan öğrenciler
Kız	5
Erkek	13
Toplam	18

Tabloda belirtildiği gibi çalışmaya katılan öğrencilerin 13'ü erkek, 5'i kızdır. Araştırmaya 18 özel gereksinimi olan öğrenci katılmıştır.

2.3.Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen besin tüketim kaydı formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Besin tüketim kaydı; iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrenci- veli ile ilgili bilgiler (cinsiyet, yaş grubu, eğitim durumu, gelir düzeyi) yer almaktadır. İkinci bölümde ise 5 günlük (Pazartesi-Salı-Çarşamba-Perşembe-Cuma) olarak ara ve ana öğünleri de içeren tablo şeklinde hazırlanmıştır. Araştırmada ikinci bir veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu öğrencilerin sevdiği-sevmediği besinler, yeme sıklığı ve beslenmenin gelişimi üzerindeki etkisini belirleyen cevapları içermektedir.

Veri toplama aracının kapsam ve içerik geçerliliğini sağlamak amacıyla, özel eğitim alanında uzman 2 öğretim üyesine ve alanında uzman 2 diyetisyene gönderilmiş olup gelen geri bildirimler

doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır. Veri toplama aracının dil ve anlaşılabilirliği için bir edebiyat öğretmenine gönderilerek geri bildirimler sonucunda son düzeltmeler yapılmıştır.

2.4.Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinde; 01/11/2023 tarihi, GO 2023/510 Karar No ile Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından ile gerekli onay alınmıştır. Veliler ile iletişime geçilerek gönüllülük esasına dayalı olduğu belirtilmiştir. Gönüllü olan velilere süreç açıklanmıştır. Araştırmanın amacı, araştırma süreci, kendilerinden beklenen sorumluluklar, araştırmacının konumu, katılımcıların kimliklerinin gizli tutulacağı ve hiçbir yerde açıklanmayacağı şeklinde gerekli açıklamalar yapılarak katılımcılar bilgilendirilmiştir. Katılımcılara belirtecekleri görüşlerin hangi yöntemle kayıt altına alınmasını istedikleri sorulmuş, katılımcıların tamamı görüşmelerin yazılı olarak kayıt altına alınmasını istediklerini belirtmiştir. Önceden belirlenen zamanlarda velilerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Her bir katılımcı ile yaklaşık 10-15 dakika arasında süren görüşmeler yapılarak, katılımcıların verdikleri yanıtlar araştırmacı tarafından yazılı olarak kayıt altına alınmış ve görüşme sonunda katılımcının okuması sağlanarak görüşme sonlandırılmıştır. Besin tüketim kaydı formları görüşme sonrası velilere verilmiş ve 5 günlük bir zaman diliminde doldurulmaları istenmiştir. Formların ulaştırılması konusunda, belirlenen günde araştırmacı tarafından teslim alınmıştır.

2.5.Verilerin Analizi

Görüşmelerden elde edilen veriler dosyalanmıştır. Veriler nitel araştırma yöntemiyle içerik analizi yapılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi bir metnin bazı kelimelerinin belirli kurallara göre kodlamalarla daha küçük içerik kategorilerine ayrılarak özetlendiği yinelenebilir ve sistematik bir tekniktir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Bu teknikte asıl amaç ise verilerin açıklanabileceği kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Özel gereksinimi olan öğrencilerin beslenme biçimi ve normal gelişim gösteren öğrencilerin beslenme biçimleri olmak üzere iki ana tema oluşturulmuştur.

Birbiriyle ilişkili veriler ve ortak kavramlar oluşturulan bu iki tema altında analiz edilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorulara verilen cevaplara göre tablolar oluşturulmuş, verilen cevapların analizi yapılmıştır. Bunun yanında en sık alınan cevaplar doğrudan alıntılarla da desteklenmiştir. Veriler analiz edilirken simge ve numaralar kullanılmıştır.

3.BULGULAR

3-6 yaş arası özel gereksinimli öğrencilerin beslenme biçimlerinin incelenmesi çalışmamızda; çocukların ve ailelerinin özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanan bilgi formunun değerlendirilmesinden elde edilen bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2:Özel Gereksinimli Öğrenciler Demografik Özellikler

Kategoriler	Bilgiler	**Seçimler**
Öğrenci İle İlgili		
Cinsiyet	Kız	5
	Erkek	13
Yaş Grubu	3 Yaş	1
	4 Yaş	5
	5 Yaş	7
	6 Yaş	5
Aile İle İlgili		
Eğitim Durumu – Anne	Okula Gitmemiş	
	İlköğretim	3
	Ortaöğretim	7

	Lisans	4
	Yüksek Lisans	
Eğitim Durumu – Baba	İlköğretim	2
	Ortaöğretim	7
	Önlisans/Lisans	4
	Yüksek Lisans	
Aylık Gelir	10.000 TL ve Altı	2
	10.000 TL - 15.000 TL	6
	15.000 TL - 20.000 TL	1
	20.000 TL - 30.000 TL	2
	30.000 TL - 50.000 TL	1
	50.000 TL ve Üstü	1

*Sevgi evinde kalan özel gereksinimli öğrencilerin (5) aile bilgileri gizlilik kararı dolayısıyla paylaşılmamıştır.

Tablo 3'teki verilere göre, özel gereksinimli öğrenci cinsiyet dağılımına baktığımızda, toplamda 18 öğrenciden 13'ünün erkek, 5'inin ise kız olduğu belirlenmiştir. Yaş gruplarına odaklandığımızda, en büyük grup olan 5 yaş grubundaki öğrenci sayısının 7 olduğu, ardından 4 yaş ve 6 yaş gruplarında benzer sayılara ulaşıldığı görülmektedir. Aile eğitim seviyelerine dair analizde, annelerin çoğunlukla ortaöğretim seviyesinde eğitim aldığı, babaların ise ortaöğretim ve ardından önlisans/lisans seviyelerinde eğitim gördüğü saptanmıştır. Ailelerin aylık gelir seviyelerine dair verilere bakıldığında, öğrencilerin ağırlıklı olarak 10.000 TL ile 15.000 TL arasında bir aylık gelire sahip oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca, tablonun dipnotunda belirtildiği üzere, sevgi evinde kalan 5 özel gereksinimli öğrencinin aile bilgileri gizlilik kararı nedeniyle paylaşılmamıştır.

Tablo 3.Özel Gereksinimli Öğrenciler Yarı Yapılandırılmış Görüşme Cevapları

SORULAR	CEVAPLAR									
Çocuğunuzun en sevdiği besinler nelerdir?	Meyve	Süt Ürünleri	Hamur İşi	Kızartma	Et	Pilav	Sebze	Şekerli Gıda (Çikolata/Bisküvi)	Çorba	Su
	2	4	9	1	3	1	1	7	4	
Sıklıkla tükettiği bir içecek var mı?	Meyve Suyu		Süt Ürünleri		Kahve		Su		Çay	
	7		11		1		3		4	
Sıklıkla tükettiği içecek nedir? Belirtiniz.	Kızartma	Süt Ürünleri	Çorba	Pilav	Sebze	Meyve	Et	Yumurta	Hamur İşi veya Abur Cubur	
		1	4	5	1		1		11	
Sıklıkla tükettiği yiyecek nedir? Belirtiniz.	Süt Ürünleri	Sebze	Et	Zeytin	Yumurta	Çorba	Meyve	Tatlı	Hayır	
	2	9	5	3	3	2	3	3	5	
Yemek yeme sıklığı nedir? Ne kadar sıklıkla yemek yer? (saat veya öğün)	2 Öğün				3 Öğün			4 Öğün ve Üzeri		
					4			7		
Çocuğunuz şekerli gıdaları (çikolata, şeker) tüketiyor mu? Ne kadar sıklıkla?	Hiç				Nadir			Sıklıkla		
	2				8			8		

Süt ve süt ürünleri (süt, yoğurt, peynir) tüketiyor mu? Ne kadar sıklıkla?	Hiç			Nadir	Sıklıkla	
	4				14	
Bisküvi türleri (kraker, kurabiye) tüketiyor mu? Ne kadar sıklıkla?	Hiç			Nadir	Sıklıkla	
	3			3	12	
Beslenmesinin onun davranışları üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Bu konuda yardım aldınız mı? Neler yaptınız?	Yardım Alındı-Olumlu	Yardım Alındı-Olumsuz	Yardım Alınmadı-Olumlu	Yardım Alınmadı-Olumsuz	Kararsız	
	1		16	1		

Özel gereksinimli öğrencilerin beslenme alışkanlıklarını değerlendiren bu tabloya göre, hamur işleri en çok tercih edilen besinler arasında öne çıkmaktadır. Süt ürünleri ve şekerli gıdalar (çikolata/bisküvi) da sıkça tüketilen besinler arasında yer almaktadır. İçeceklerde, süt ürünleri, meyve suyu ve çay sıkça tüketilen içeceklerdir. Yiyecek tercihlerinde, süt ürünleri, çorba ve pilav sıklıkla tüketilmekteyken, sebzelerin ve kızartmaların tüketimi daha sınırlıdır. Öte yandan, öğrencilerin bazıları süt ürünleri, sebzeler ve eti tercih etmemekte, bazıları ise tatlıları yememektedir. Öğrencilerin beslenme alışkanlıkları ile ilgili alınan verilere bakıldığında, çoğunluğunun günde 3 öğün yemek yediği görülmektedir. Ancak, şekerli gıdaların tüketiminde sıklıkla tüketildiği belirtilirken, süt ürünleri ve bisküvi türlerinin sıklıkla tüketildiği ortaya çıkmaktadır. Ailelerin beslenmenin öğrencinin davranışları üzerinde bir etkisi olup olmadığına dair görüşlerine göre, çoğunluğunun bu konuda yardım aldığı ve bu yardımın olumlu sonuçlar verdiği belirtilmektedir. Ancak, bu konuda yardım almayan ailelerin sayısı da dikkate değerdir.

Tablo 4:Özel Gereksinimi Olan Öğrencilerin Sabah Kahvaltısı Tüketim Kaydı

GÜNLER	Meyve/Meyve Suyu	Sebze	Süt Ürünleri	Yumurta	Hamur İşi	Zeytin	Kızartma	Çay	Bal	Çikolata	Et Ürünleri	Tahin/ Pekmez	Reçel/Tatlı	Yok	Kahve	Çorba
Pzrtes	1		10	8	13	1	5	5	1					3		
Salı	1	1	11		13	6		5	1				1	1	1	1
Çrşamb	2		7	7	13	2		5	1	4	1			2		
Perşembe		1	9	5	12			5		1	7	5	1	2		1
Cuma	1	5	12	7	12	2	1	5	1					1		

Özel gereksinimi olan öğrencilerin sabah kahvaltılarına yönelik tüketim kaydına ilişkin tablo incelendiğinde, süt ürünleri, hamur işleri ve yumurta gibi enerji ve protein kaynakları sıklıkla tercih edilmektedir. Pazartesi günü için, öğrencilerin süt ürünlerini ve hamur işlerini yoğun bir şekilde tükettiği, ayrıca yumurta ve kızartmayı da tercih ettikleri görülmektedir. Salı günü, süt ürünleri, hamur işleri ve zeytinin yanı sıra çikolata ve et ürünlerinin de tüketildiği dikkat çekmektedir. Çarşamba ve Perşembe günleri için de süt ürünleri, hamur işleri, yumurta ve kızartma gibi besinlerin öne çıktığı gözlemlenmektedir. Ayrıca, Perşembe günü et ürünlerinin ve tahin/pekmez ile reçel/tatlıların da tüketildiği belirlenmektedir. Cuma günü ise, süt ürünleri, hamur işleri ve yumurta yoğun bir şekilde tüketilirken, aynı zamanda sebze, zeytin ve kahve gibi besin ve içeceklerin de öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 5:Özel Gereksinimi Olan Öğrencilerin 1. Ara Öğün Tüketim Kaydı

GÜNLER	Meyve/Meyve Suyu	Hamur İşi/Abur Cubur	Süt Ürünleri	Sebze	Yok	Kızartma
Pazartesi	3	8	2	2	5	1
Salı	2	9		2	5	1
Çarşamba	3	9	1	2	5	1
Perşembe	3	9	1	1	5	1
Cuma	2	9	3		5	1

Özel gereksinimi olan öğrencilerin haftanın farklı günlerinde 1. ara öğün olarak en sık tercih ettiği besin, hamur işi/abur cubur olarak görülmektedir. Öğrencilerin salı, çarşamba, perşembe ve cuma günlerinde 9 tane hamur işi/abur cubur tükettikleri belirtilmektedir. Ayrıca, kızartma tüketimi de tüm günlerde sabit bir şekilde 1 olarak kaydedilmiştir. Meyve/meyve suyu tüketimi genellikle 2-3 arasında değişmektedir ve öğrencilerin bu öğünlerde meyve veya meyve suyu tüketmeye devam ettiği görülmektedir. Süt ürünleri ve sebze tüketimi daha sınırlıdır. Süt ürünleri tüketimi genel olarak 1-3 arasında değişirken, sebze tüketimi 1 veya 2 olarak kaydedilmiştir. Öğrencilerin yok kategorisinde de bazı tercihlerde bulundukları görülmektedir. Bu, öğrencilerin belirli günlerde ara öğün yapmadıkları veya bu kategoride belirtilmeyen besinleri tercih ettikleri anlamına gelebilir. Özel gereksinimi olan öğrencilerin 1. ara öğün alışkanlıkları incelendiğinde, hamur işi/abur cubur tüketiminin öne çıktığı, ardından meyve/meyve suyu tüketiminin geldiği ve diğer besin gruplarının daha sınırlı tüketildiği görülmektedir.

Tablo 6:Özel Gereksinimi Olan Öğrencilerin Öğle Yemeği Tüketim Kaydı

GÜNLER	Meyve/ Meyve Suyu	Sebze	Süt Ürünleri	Hamur İşi	Et Ürünleri	Pilav/Pilav Türevleri	Kızartma	Abur Cubur	Çorba	Yumurta	Yok
Pazartesi		5	1	5	1	13			9		
Salı			6	13	10	1			4		1
Çarşamba	4	4	3	5	3	10			5		1
Perşembe		1	6	4	8	7	1		6		1
Cuma		2	2	10	3	7			7		

Özel gereksinimi olan öğrencilerin öğle yemeklerinde en yoğun tükettikleri besinler arasında et ürünleri ve pilav/pilav türevleri gelmektedir. Özellikle salı günü et ürünlerinin ve cuma günü pilav/pilav türevlerinin yoğun bir şekilde tüketildiği gözlemlenmektedir. Meyve/meyve suyu ve sebze tüketimi de belirli günlerde kaydedilmiştir. Çarşamba günü en yoğun meyve/meyve suyu ve sebze tüketiminin gerçekleştiği görülmektedir. Süt ürünleri, hamur işi, kızartma, çorba ve yumurta gibi diğer besin grupları da öğle yemeklerinde belirli günlerde tüketilmiştir. Örneğin, pazartesi ve perşembe günleri süt ürünlerinin tüketildiği; salı günü hamur işi ve kızartma tüketiminin gerçekleştiği; perşembe günü çorba tüketiminin belirtildiği gözlemlenmektedir. Ayrıca, "Yok" kategorisinde belirtilen tüketimler, öğrencilerin belirli günlerde belirtilen besinleri tüketmediklerini veya bu kategoride belirtilmeyen besinleri tercih ettiklerini göstermektedir. Özel gereksinimi olan öğrencilerin öğle yemeklerinde çeşitli besin gruplarından tükettikleri görülmektedir. Ancak, belirli günlerde belirli besin gruplarının yoğun olarak tüketildiği ve bazı besin gruplarının diğerlerine göre daha az tüketildiği gözlemlenmektedir.

Tablo 7:Özel Gereksinimi Olan Öğrencilerin 2. Ara Öğün Tüketim Kaydı

GÜNLER	Meyve/Meyve Suyu	Hamur İşi/Abur Cubur	Süt Ürünleri	Sebze	Kızartma	Çay	Yok
Pazartesi	7	4					7
Salı		9	1	1			7
Çarşamba	7	2		1			8
Perşembe	3	7	1	1		5	6
Cuma		9	6	1			7

Özel gereksinimi olan öğrencilerin 2. ara öğünlerinde en sık tükettikleri besinler arasında meyve/meyve suyu ve hamur işi/abur cubur bulunmaktadır. Özellikle salı ve cuma günleri 9 meyve/meyve suyu tüketiminin ve salı günü 9 hamur işi/abur cubur tüketiminin belirtildiği görülmektedir. Süt ürünleri, sebze, kızartma ve çay gibi besinler de belirli günlerde tüketilmiştir. Örneğin, pazartesi ve çarşamba günleri meyve/meyve suyu tüketimi yapılmıştır. Salı günü hamur işi/abur cubur ve süt ürünleri tüketiminin gerçekleştiği belirtilmiştir. Perşembe günü ise sebze, kızartma ve çay tüketiminin yapıldığı görülmektedir. Öğrencilerin 2. ara öğün tüketimi yapmadığı veya bu kategoride belirtilmeyen besinleri tüketebileceği "Yok" kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategoride öğrencilerin en yoğun olarak belirtildiği günler, pazartesi, salı, çarşamba ve cuma günleridir. Özel gereksinimi olan öğrencilerin 2. ara öğün alışkanlıklarına bakıldığında, meyve/meyve suyu ve hamur işi/abur cubur gibi besinlerin öne çıktığı, ancak belirli günlerde bu öğünü atladıkları veya farklı besinleri tükettikleri gözlemlenmektedir. Bu, öğrencilerin 2. ara öğün alışkanlıklarının belirli günlerde değişkenlik gösterebileceğini ve öğrencilerin bireysel tercihlerine bağlı olarak farklı besinleri tükettiklerini göstermektedir.

Tablo 8:Özel Gereksinimi Olan Öğrencilerin Akşam Yemeği Tüketim Kaydı

GÜNLER	Sebze/ Salata	Süt Ürünleri	Hamur İşi	Et Ürünleri	Pilav/Pilav Türevleri	Kızartma	Abur Cubur/Tatlı	Çorba	Yok
Pazartesi	2	7	8	10	6	2		10	
Salı	1	7	7	6	3	1		12	
Çrşmba	5	3	2	7	5	2	5	10	1
Prşmbe	2	6	3	7	2	2	5	12	
Cuma		6	8	10	2	1		9	

Özel gereksinimi olan öğrencilerin akşam yemeklerinde en fazla tükettikleri besin gruplarından biri süt ürünleri (ayran ve yoğurt) olarak dikkat çekmektedir. Salı ve perşembe günleri öğrencilerin bu besin grubunu yoğun bir şekilde tükettiği belirtilmiştir. Et ürünleri ve hamur işi de özel gereksinimi olan öğrencilerin akşam yemeklerinde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle pazartesi ve cuma günleri et ürünlerinin, çarşamba günü ise hamur işi tüketiminin arttığı görülmektedir. Sebze/salata ve pilav/pilav türevleri de belirli günlerde öğrenciler tarafından tüketilmiştir. Pazartesi ve çarşamba günleri sebze/salata tüketiminin arttığı, perşembe günü ise pilav/pilav türevlerinin tüketildiği belirtilmektedir. Kızartma, abur cubur/tatlı ve çorba gibi besin grupları da öğrencilerin akşam yemeklerinde yer almaktadır. Bu besin gruplarının tüketimi belirli günlerde gerçekleşmiştir. Örneğin, salı ve çarşamba günleri kızartma ve abur cubur/tatlı tüketiminin gerçekleştiği belirtilmiştir. Ayrıca, çorba tüketimi pazartesi ve perşembe günleri belirtilmiştir. "Yok" kategorisinde belirtilen tüketimler, öğrencilerin belirli günlerde belirtilen besinleri tüketmediklerini veya bu kategoride belirtilmeyen besinleri tercih ettiklerini göstermektedir. Bu kategoride öğrencilerin en yoğun olarak belirtildiği gün, salı günüdür. Özel gereksinimi olan öğrencilerin akşam yemeklerinde dengeli bir beslenme alışkanlığına sahip

oldukları görülmektedir. Süt ürünleri, et ürünleri, hamur işi ve diğer besin grupları dengeli bir şekilde tüketilmektedir. Ancak, öğrencilerin belirli günlerde farklı besin gruplarına yönelik tercihleri olduğu ve bu alışkanlıkların değişkenlik gösterebileceği gözlemlenmektedir.

Tablo 9:Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler Gece Tüketim Kaydı

GÜNLER	Meyve/Meyve Suyu	Süt Ürünleri	Hamur İşi/Abur Cubur	Çay	Yok	Kahve
Pazartesi		6			11	1
Salı	5	1	5		12	
Çarşamba			5	3	13	
Perşembe		5			13	
Cuma	5	1			12	

Özel gereksinimi olan öğrencilerin gece saatlerinde en sık tükettikleri besin gruplarından biri "Yok" (hiçbir şey yemiyor/içmiyor) kategorisinde belirtilen besinlerdir. Bu, öğrencilerin belirli günlerde gece saatlerinde hiçbir şey yemeyerek geçirdikleri ya da bu kategoride belirtilmeyen besinleri tükettikleri anlamına gelmektedir. Salı, çarşamba ve perşembe günleri bu kategoride belirtilen tüketimin yoğun olduğu görülmektedir. Meyve/meyve suyu tüketimi de belirli günlerde öne çıkmaktadır. Salı ve cuma günleri öğrencilerin meyve/meyve suyu tükettikleri belirtilmiştir. Hamur işi/abur cubur kategorisindeki tüketim, salı ve çarşamba günleri yoğunlaşmış gibi görünmektedir. Süt ürünleri, perşembe günü belirtilen tüketimle sınırlıdır, ancak diğer günlerde tüketilmediği görülmektedir. Çay ve kahve tüketimi, belirli günlerde öğrenciler tarafından gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin bu iki içeceği tercih ettiği belirtilen günlerde tüketimlerin yoğun olduğu görülmektedir. Özel gereksinimi olan öğrencilerin gece saatlerinde tüketim alışkanlıkları oldukça değişken görünmektedir. Bazı günlerde hiçbir şey tüketmezken, belirli besin gruplarını diğer günlerde yoğun bir şekilde tükettikleri gözlemlenmektedir. Bu durum, özel gereksinimi olan öğrencilerin gece tüketim alışkanlıklarının belirli günlerde yoğunlaştığı ve diğer günlerde ise daha az olduğunu göstermektedir.

4.TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

4.1.Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı 3-6 yaş arası özel gereksinimi olan öğrencilerin beslenme biçimlerinin incelenmesidir. Bu amaçla yapılan araştırmada, özel gereksinimli öğrenciler için et ürünleri ve p;ilav/pilav türevlerinin öne çıktığı görülmektedir, özellikle salı ve cuma günleri belirgin bir şekilde bu besinlerin tüketildiği belirtilmektedir. Elde edilen bu veriye göre; özel gereksinimli öğrencilerin belirli günlerde yoğun besin tüketimleri dikkat çekmektedir. Özel gereksinimli öğrencilerin belirli günlerde belirli besin gruplarına yönelik yoğun tüketimleri (sınırlı ve tek tip beslenme), bu grubun özel ihtiyaçlarına veya tercihlerine bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Elde edilen bu sonuç; Girli, Özgönelel, Sarı & Ardahan (2016) araştırma bulguları ile örtüşmektedir.

Özel gereksinimi olan öğrenciler için süt ürünlerinin akşam yemeklerindeki yoğun tüketimi, bu grubun kalsiyum ve protein ihtiyacını karşılamak adına bu besine yönelik bir tercih gösterdiğini göstermektedir. Ayrıca, et ürünleri ve hamur işlerine olan ilgi, enerji ve protein ihtiyacının karşılanması için önemlidir. Sebze ve pilav gibi dengeli bir beslenme için gereken besin gruplarının da belirli günlerde tüketilmesi, bu grubun dengeli bir beslenme bilincine sahip olduğunu ifade etmektedir.

Özel gereksinimli öğrenci grubunun beslenme alışkanlıkları incelendiğinde, hamur işlerinin en çok tüketilen besin grubu olduğu belirlenmiştir. Süt ürünleri ve şekerli gıdaların da tercih edildiği, içecek olarak süt ürünleri, meyve suyu ve çayın öne çıktığı gözlemlenmiştir. Ancak, bazı öğrencilerin belirli besinleri tüketmeyi tercih etmediği veya sınırlı bir tüketim sergilediği dikkat çekmektedir. Beslenme

sıklığına dair verilere bakıldığında, bu grubun da çoğunlukla günde üç öğün yemek yediği belirlenmiştir. Şekerli gıdaların tüketimi konusunda ise sıklıkla tüketildiği, özellikle süt ürünleri ve bisküvi türlerinin, abur cuburların popüler olduğu gözlemlenmektedir. Bu yiyecekleri tüketen de öğrencilerde de fazla enerji birikimine neden olmaktadır. Güven (2020) çocuklarda abur cubur tüketim yaygınlığını belirlemek, abur cubur tüketimi ile sağlıklı besin tüketimi ilişkisini incelemek ve abur cuburdan alınan enerjiye göre beden kütle indeksini değerlendirmek amacıyla yaptığı çalışmada; en fazla enerji sırasıyla şekerli, tuzlu yiyeceklerden, fast food ve şekerli içeceklerden alındığı sonucuna ulaşmıştır. Elde edilen bu sonuç ile araştırma sonucu arasında tutarlılık olduğu görülmektedir.

Araştırma bulguları ara öğün alışkanlıklarındaki farklılıklar, öğrencilerin bireysel ihtiyaçları, tercihleri ve yaşam koşullarına bağlı olarak beslenme alışkanlıklarının şekillendiğini göstermektedir. Belirli günlerde farklı besinleri tercih ettiği ve özel gereksinimli bireylerin sevdikleri yiyeceği tükettiği sıklıkla tükettiği ara öğün alışkanlıklarının değişkenlik gösterebildiği anlaşılmaktadır. Elde edilen bu bulgular Bandini , Anderson, Curtin , Cermak, Evans, Scampini, & Maslin, (2010) "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda ve Tipik Gelişim Gösteren Çocuklarda Besin Seçiciliği" çalışması sonucu " Otizm Spektrum Bozukluğu Olan çocuklarda gıda seçiciliğinin normal gelişim gösteren çocuklara göre daha yaygın olduğu" sonucu ile örtüşmektedir.

Ailelerin bu öğrenci grubunun beslenme alışkanlıklarının davranışları üzerindeki etkisi konusunda da, çoğunluğunun bu alanda yardım aldığı ve olumlu sonuçlar elde ettiği ifade edilmiştir. Zembat, Kılıç, Çobanoğlu, Ünlüer, Usbaş & Bardak, (2015) "Çocuğun Beslenme Alışkanlığını Kazanmasında Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yeri" isimli araştırması sonucunda eğitim kurumlarında sağlıklı beslenme üzerine yapılan uygulama ve araştırmalara bakıldığında tüm bu çalışmalar doğrultusunda çocuklarda ve ailelerde verilen eğitimin istendik yönde bir etki yarattığı görülmektedir. Elde edilen bu bulgular bu araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Özetle, bu araştırma sonucunda;

- Özel gereksinimli öğrencilerin belirli günlerde belirli besin gruplarına yönelik yoğun tüketimleri (sınırlı ve tek tip beslenme) görüldüğü,
- Özel gereksinimi olan öğrencilerin şekerli gıdaların tüketimi konusunda sıklık görüldüğü,
- Özel gereksinimi olan öğrencilerin tükettiği enerji veren abur cubur, süt, şekerli yiyeceklerin popüler olduğu,
- Özel gereksinimi olan öğrencilerin ailelerinin beslenme üzerine aldığı yardım ve eğitimlerin, veli ve öğrencilerde istendik yönde bir etki yarattığı,
- Özel gereksinimi olan öğrencilerin gıda seçiciliğinin daha yaygın olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.
- Yapılan saha gözlemleri sonucunda; sevgi evlerinde kalan öğrencilerin bazı yeme bozukluklarına (aşırı yemek yeme, sınırsız yeme gibi) yeme rastlanmıştır.

4.2.Öneriler

Uygulamaya Yönelik:

- Beslenme konusunda eğitim seminerleri ve daha fazla eğitim verilerek farkındalık artırılmalıdır.
- Çocukların öğün atlamaması ve öğünlerde yeterli enerji ve besin ögesi alımının sağlanması için öğün zamanları ayrılabilir.
- Ailelere eğitim esnasında çeşitli bilgilendirme broşürleri ve videolar hazırlanabilir.

- Çocuklarda dengeli ve yeterli beslenme konusuna teşvik etmek için oyunlar ile desteklenebilir.
- Sınırlı yeme, tek tip beslenme gibi beslenme biçimine sahip öğrenciler; farklı besinlerin tadını denemesi için çocuklar için görsel neşeli tabaklar oluşturulabilir.

Araştırmaya Yönelik:

- Özel gereksinimi olan öğrenciler için bir beslenme programı tasarlanması ve uygulanması önerilmektedir.
- Konu ile ilgili yeni ölçme araçları geliştirilebilir.
- Farklı evren ve örneklem grupları üzerinde benzer araştırmalar yapılarak sonuçları test edilebilir.
- Yapılan saha gözlemleri sonucunda; sevgi evinde kalan öğrenciler ile ilgili yeme biçimleri ve duygusal bağları arasındaki ilişki üzerine araştırma yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, A. (2012). *Şırnak İli 6 Yaş Altı Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Malnutrisyon Prevalansına Farklı Bir Bakış.* Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. Konya.

Aktaç, Ş. (2016) . *Okul Öncesi Çağ Çocuklar İçin Aile Katılımlı Beslenme Eğitim Modelinin Geliştirilmesi ve Çocukların Beslenme Bilgi ve Davranışları Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi.* Doktora Tezi. Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Alp, A.G. (2018). *Otistik Bozukluğu Olan Çocukların Beslenme Durumlarının Tanımlanması ve Ailelere Verilen Beslenme Eğitiminin Etkisinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Baltacı, A.(2019). *Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?.* Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2),368-388

Bandini , G., Anderson, E., Curtin , C., Cermak, S., Evans, W., Scampini, R. & Maslin, M. (2010) *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda ve Tipik Gelişim Gösteren Çocuklarda Besin Seçiciliği.* Pediatri Dergisi, Cilt 157, Sayı 2, Ağustos 2010, Sayfa 259-264

Baysal, A. (1993). *Gençliğin Beslenme Sorunları.* Sayı:3 Yıl:3 Cilt:1, EYLUL-ARALIK

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012) *Bilimsel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Garipağaoğlu, M. & Özgüneş, N. (2008). *Okullarda Beslenme Uygulamaları.* Çocuk Dergisi 8(3):152-159,2008.

Girli, A., Öztürk Özgönenel, S., Yıldırım Sarı, H., Ardahan, E. (2015) *Otizmi Olan Çocukların Beslenme Durumunun Değerlendirilmesi.* Sözel Bildiri, 17th European Academy of Childhood Disability, 2015, Kopenhag.

Güven, Y. (2020). *Bir İlde 7-8 Yaş Grubu Çocuklarda Abur Cubur Tüketim Sıklığı ve Obezite ile İlişkisi.* Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

İlik, Ş., Sayın, F. K. (2018). *Otizm Spektrum Bozukluğunda Beslenme.* TJFMPC. 2018;12(2):117-25.

Kars,S., Abaoğlu,H., Huri, M. (2019). *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Beslenme Aktivitesinin İncelenmesi.* Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt: 6, Sayı: 3, 2019.

Keleş Ertürk, C., Doğan, F., Yıldırım, B., Köroğlu, Y., Demirel,Ö., Çoban, Ç. & Derin, Ö. (2019) *3-6 Yaş Grubu Çocukların Beslenme Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma.* International SOCIAL SCIENCES STUDIES JOURNAL, Vol:5, Issue:52, pp.7240-7248.

Kobak, C. (2009). *Okul Öncesi Dönemde (3-6 Yaş) Ana Çocuk Sağlığı ve Anaokulundaki Çocukların Beslenme Özelliklerinin Karşılaştırılması.* Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Koçer, S. (2022). *Otizm Spektrum Bozukluğu Tanısı Alan Çocukların Beslenme Durumlarının, Beslenme Sorunlarının ve Gastrointestinal Fonksiyonlarının Araştırılması.* Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Edirne.

Koyutürk, N. (2014). *Sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan okul öncesi öğretmenlerinin iş doyumu ve tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi.* Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Burdur

MEB ÖEHY (2018)

Meral, B.F. (2017*). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Beslenme Problemleri ve Bilimsel Dayanaklı Davranışsal Müdahaleler.* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi Cilt: 18, Sayı: 3, Sayfa No: 493-508

Şahbaz, Ü., Yörük, M., Özcan, O. (2015) *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Disiplin Anlayışları ile İç-Dış Denetim Odakları Arasındaki İlişki.* Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Şubat 2015 Cilt:4, Sayı:1, Makale No: 07.

Türk Dil Kurumu, Erişim 9 Aralık, 2023

Uyanık, Ö. & Kandır, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemde Erken Akademik Beceriler.* Kuramsal Eğitimbilim, 3 (2), 118-134

Uzşen, H. (2016). Okul Çağı Çocuklarının Beslenme Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi ve Oyun Yoluyla Beslenme Eğitiminin Beslenme Alışkanlıklarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Ünsal, A. (2019). Beslenmenin Önemi ve Temel Besin Öğeleri. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2(3), 1-10.

Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zembat, R., Kılıç, Z., Ünlüer, E., Çobanoğlu, A., Usbaş, H., Bardak, M. (2015) *Çocuğun Beslenme Alışkanlığını Kazanmasında Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yeri.* Sözel Bildiriler XVII, Ankara.

TÜRKİYE AÇISINDAN YENİ ÇOCUKLUK SOSYOLOJİSİ

NEW CHILDHOOD SOCIOLOGY FROM THE PERSPECTIVE OF TURKEY

Doç. Dr. Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM
Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi,İletişim Bilimleri Balcalı, Sarıçam, 01250, Adana
ORCID NO : 0000-0002-9896-3037

Özet

Bu çalışma, Türkiye'deki çocukluk sosyolojisi literatürünü geniş bir çerçevede ele alarak, postyapısalcı, postmodern ve radikal sosyoloji teorileri üzerinden bir inceleme sunmaktadır. Çalışma, çocukluk üzerine yapılan akademik çalışmaların çocukları nasıl temsil ettiğini ve bu temsillerin sosyal yapılarla olan ilişkilerini sorgulamaktadır. Postyapısalcı kuram, dilin ve anlamın çocukluk deneyimleri üzerindeki etkisini vurgular ve çocukların kendi kimliklerini nasıl inşa ettiklerini ele alır. Bu kuram, çocukluk kavramının sabit olmayıp, kültürel ve sosyal yapılar tarafından sürekli olarak yeniden üretildiğini öne sürer. Postmodern kuram, çocukluk kavramının tekil bir gerçeklikten ziyade çoklu gerçeklikler tarafından nasıl şekillendirildiğini inceler. Çocukluğun homojen bir kategori olarak değil, çeşitlilik gösteren, farklı deneyim ve perspektifleri içeren bir yapı olduğunu savunur. Radikal sosyoloji ise çocukların toplumsal değişim ve mücadelelerdeki rollerine odaklanır; çocukları pasif alıcılar yerine, sosyal değişimin aktif özneleri olarak değerlendirir. Bu kuram, eğitim sistemleri ve aile yapıları gibi sosyal kurumların çocuklar üzerindeki baskılarını eleştirel bir bakış açısıyla sorgular. Bu bildiri için yöntem olarak geniş kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Türkiye'deki akademik yayınlar, çocukluk sosyolojisi üzerine odaklanan kitaplar, dergi makaleleri ve tezler taranarak, çeşitli sosyolojik kuramların çocukluk kavramını nasıl ele aldığı analiz edilmiştir. Bu literatür taraması, özellikle son on yılda Türkiye'de yapılan çalışmaları içermekte olup, çocukluk üzerine yapılan sosyolojik çalışmaların teorik ve metodolojik yaklaşımlarının evrimini gözler önüne sermektedir. Çalışma ayrıca, bu teorilerin Türkiye'deki çocukluk sosyolojisine nasıl uygulandığını ve bu kuramların çocukların sosyal konumlarını anlamada nasıl bir rol oynadığını incelemektedir.Bu yöntem sayesinde, çocukluk sosyolojisi alanında kullanılan çeşitli teorik çerçevelerin çocukların sosyal deneyimlerini nasıl şekillendirdiği ve yorumladığı daha derinlemesine anlaşılabilmektedir. Çalışma, Türkiye'deki çocukluk araştırmalarının kuramsal temellerini ve metodolojik yaklaşımlarını kritik bir bakış açısıyla değerlendirerek, gelecekteki araştırmalara yön verecek önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler : Çocukluk sosyolojisi, postyapısalcılık, postmodernizm, radikal sosyoloji, Türkiye, sosyal temsil, çocukluk teorisi

Abstract

This study offers a comprehensive review of the sociology of childhood literature in Turkey through the lenses of poststructuralist, postmodern, and radical sociology theories. It examines how academic research represents children and interrogates these representations within social structures. Poststructuralist theory highlights the impact of language and meaning on childhood experiences, addressing how children construct their identities. This theory posits that the concept of childhood is not static but is continuously reproduced by cultural and social structures. Postmodern theory explores how childhood is shaped by multiple realities rather than a singular truth, advocating that childhood is a diverse structure encompassing varied experiences and perspectives. Radical sociology focuses on children's roles in social change and struggles, viewing them as active agents of social change rather

than passive recipients. This theory critically examines the pressures exerted on children by social institutions like educational systems and family structures. The method employed in this paper involves an extensive literature review. Academic publications, books, journal articles, and theses focused on the sociology of childhood in Turkey have been reviewed to analyze how various sociological theories approach the concept of childhood. This literature review, especially covering the last decade of work in Turkey, showcases the evolution of theoretical and methodological approaches in sociological studies on childhood. The study also examines how these theories are applied to the sociology of childhood in Turkey and their role in understanding children's social positions. This method allows for a deeper understanding of how various theoretical frameworks used in the field of childhood sociology shape and interpret children's social experiences. The study aims to critically assess the theoretical foundations and methodological approaches of childhood studies in Turkey, providing suggestions that could guide future research.

Keywords: Childhood sociology, poststructuralism, postmodernism, radical sociology, Turkey, social representation, childhood theory.

Giriş

Çocuk sosyolojisi, toplumun çocuk kavramını ve çocuk olmanın deneyimlerini nasıl kurguladığını ve anladığını inceleyen bir alandır. Türkiye'de bu akademik çaba, çocukluğun dinamik ve yapısalcı olmayan doğasını vurgulayan çeşitli teorik perspektiflerin dahil edilmesiyle gelişmiştir. Bu makale, çocukların sosyal çevrelerini nasıl şekillendirdiklerini ve bu çevreler tarafından nasıl şekillendirildiklerini daha iyi anlamak için postyapısalcı, postmodern ve radikal teoriler üzerinde yoğunlaşarak, Laclau ve Mouffe'un söylem teorisi ve Saul Newman'ın anarşist teorisini de entegre ederek zengin bir anlayış sunmaktadır. Araştırmalar, ebeveyn-çocuk ilişkileri, medyanın çocuklar üzerindeki etkileri, çocuk hakları ve koruma gibi çeşitli temalara odaklanmıştır (Mayall, 2002; Woodhead, 2005). Özellikle, yoksulluk ve sosyal medya gibi çağdaş konuların çocukların sosyal ve psikolojik gelişimleri üzerindeki etkileri üzerine yoğunlaşılmıştır (Bourdieu, 1998). Bu çalışmalar, çocuk sosyolojisine yönelik akademik literatürde gözlemlenen geniş kapsamlı ve derinlemesine bilgi birikimini yansıtmaktadır. Türkiye'deki çocuk sosyolojisi çalışmaları, çocukların toplumdaki yerini ve toplumsal yapılar içindeki aktif rollerini daha iyi anlamak için kritik bir kaynak teşkil etmektedir.

Teorik Çerçeve

Postyapısalcılık, özellikle Michel Foucault gibi düşünürler tarafından bilgilendirilmiş, çocukluk kavramının kültürel ve sosyal pratikler aracılığıyla sürekli olarak yeniden üretildiğini öne süren bir teoridir. Türkiye bağlamında bu lens, eğitim içerikleri ve medya temsilleri aracılığıyla toplumsal anlatıların çocuk kimliklerini ve deneyimlerini nasıl inşa ettiğini analiz etmeye yardımcı olur. Postmodern yaklaşım, tekil, mutlak bir gerçeklik anlayışını sorgular ve birden fazla, eş zamanlı gerçekliğin tanınmasını savunur. Bu perspektif, Türk çocukluğunu çeşitli sosyo-ekonomik, kültürel ve kişisel faktörlerin etkilediği karmaşık bir yapı olarak görür ve ülke içinde farklı bağlamlarda çocukluğun nasıl değişkenlik gösterdiğini anlamayı teşvik eder. Barry Mayall gibi düşünürlerin fikirlerinden beslenen radikal sosyoloji, çocukları toplumsal değişimde etkili aktif katılımcılar olarak görür. Bu yaklaşım, Türk çocuklarının aile ve okullar gibi yapısal ortamlar içinde rollerini nasıl yönlendirdiklerini ve geleneksel güç ilişkilerini nasıl meydan okuyabileceklerini incelemek için hayati önem taşır. Radikal çocuk sosyolojisi, toplum içinde çocukların rollerini ve ajansını anlamaya yönelik eleştirel bir yaklaşımı temsil eder. Tipik olarak çocukları yetişkin bilgisinin ve kontrolünün pasif alıcıları olarak betimleyen geleneksel görüşleri sorgular. Bunun yerine, çocukların sosyal dünyalarında aktif katılımcılar olduğunu, toplumun karmaşık dinamikleri tarafından etkilenebildikleri ve etki yaratabildikleri önermesini sunar. Radikal çocuk sosyolojisinin temeli, çocukların sadece toplumsal güçler tarafından şekillendirilen konular olmadığı, aynı zamanda sosyal değişime katkıda bulunan

ajanslar olduğu önermesine dayanır. Bu perspektif, bireylerin güç ve ekonomi yapılarındaki rollerini vurgulayan Marksist teori tarafından büyük ölçüde etkilenmiştir. Ancak, radikal çocuk sosyolojisi bu çerçeveyi genişleterek özellikle çocuklara odaklanır ve onların bu yapılar içindeki etkileşimlerinin hem benzersiz hem de etkili olduğunu savunur (Mayall, 2002).

Radikal çocuk sosyolojisinin ana figürlerinden biri Barry Mayall'dır, Mayall çocukların ajansı ve toplumdaki rolleri hakkında geniş çapta yazmıştır. Mayall, çocukların günlük eylemlerinin daha geniş sosyal süreçler ve yapıları anlamak için temel olarak görülmesi gerektiğini savunur (Mayall, 2002). Çocukların bakış açılarının okullar ve aileler gibi kurumlar içinde yetişkin merkezli politikaları ve uygulamaları nasıl dramatik bir şekilde değiştirebileceğini gösteren araştırmalar bu görüşü destekler. Radikal çocuk sosyolojisinin eğitim, sosyal politika ve aile dinamikleri gibi çeşitli alanlar üzerinde önemli etkileri vardır. Çocukluk kavramının yeniden düşünülmesini savunur ve politika yapıcıların ve uygulayıcıların onları etkileyen programları ve politikaları tasarlarken çocukların seslerini ve deneyimlerini dikkate almaları çağrısında bulunur. Örneğin, eğitim ortamlarında bu, öğrencileri sadece bilgi alıcıları değil, bilginin ortak yaratıcıları olarak tanıyan daha katılımcı ve kapsayıcı sınıf uygulamalarına dönüşebilir (Woodhead, 2005).

Radikal çocuk sosyolojisi, çocukluğun yeniden düşünülmesini sağlar. Geleneksel kavramları sorgular ve çocukların hem toplumun ürünleri hem de üreticileri olarak karmaşık rollerini tanımamızı ister. Bu yaklaşım, çocukluğu anlamamızı sadece artırmakla kalmaz, aynı zamanda çocukların haklarına ve kapasitelerine saygı duyan daha adil ve duyarlı sosyal uygulamaları teşvik eder.

Laclau ve Mouffe'un Söylem Teorisi

Laclau ve Mouffe'un (1985) söylem teorisi, çocukların toplum içindeki yerlerini tanımlayan ve sınırlayan hegemonik söylemler tarafından şekillendirildiği bir çerçeve sunar. Bu teori, Türk çocuklarının toplumsal ajanslarını hem güçlendiren hem de kısıtlayan söylemler içinde nasıl konumlandırıldığını vurgular.

Saul Newman'ın Teorisi

Newman'ın (2001) teorisi, otorite ve güç yapılarını eleştiren bir bakış açısı sunar, çocukların normatif toplumsal beklentilere nasıl meydan okuyabileceğini ve özerklik ve direniş eylemleri aracılığıyla nasıl hareket edebileceğini inceler.

Chris Falzon Tarafından Geliştirilen Sosyal Diyaloglar Üzerine Radikal Çocuk Sosyolojisi

Falzon'un (2007) çocuk sosyolojisine yaklaşımı, çocukların toplumsal yapılarla anlamlarını ve rollerini şekillendiren diyalogik etkileşimlere vurgu yapar, çocukların toplumsal normların pasif alıcıları değil, bu normları şekillendiren aktif katılımcılar olduğunu önerir.

Yöntem

Bu çalışmanın metodolojik yaklaşımı, Türkiye'de çocuk sosyolojisi üzerine odaklanan akademik yayınlar, kitaplar, dergi makaleleri ve tezlerin sistematik bir literatür taramasını içerir. Bu inceleme, alanın geçtiğimiz on yıl içindeki teorik ve metodolojik gelişimini anlamak için kritik öneme sahiptir. Bu çalışma, Türkiye'deki çocukluk sosyolojisi literatürünü geniş bir çerçevede incelemekte ve postyapısalcı, postmodern ve radikal sosyoloji teorileri üzerinden çocukluk temsillerini ele almaktadır. Araştırmanın metodolojisi, geniş kapsamlı bir literatür taraması üzerine kuruludur. Bu tarama, Türkiye'deki akademik yayınlar, kitaplar, dergi makaleleri ve tezler arasından, son on yıl içinde yapılan çalışmaları özellikle içerecek şekilde yapılmıştır.Literatür taraması sürecinde, çeşitli sosyolojik kuramların çocukluk kavramını nasıl ele aldığı analiz edilmiş, çocukların sosyal yapılar içerisinde nasıl temsil edildiği ve bu temsillerin çocukların kimlik inşası üzerindeki etkileri sorgulanmıştır. Araştırma, çocukluğun sabit bir kavram olmaktan ziyade kültürel ve sosyal yapılar tarafından sürekli olarak yeniden üretilen bir yapı olduğunu vurgulayan postyapısalcı kuramdan (Smith, 2020), çocukluk

kavramının çoklu gerçeklikler tarafından şekillendirildiğini savunan postmodern kurama (Demir, 2019) ve çocukların toplumsal değişimdeki aktif rollerini betimleyen radikal sosyolojiye (Özkan, 2021) dayanmaktadır.

Bulgular

2011 – 2024 arasında toplamda 11 tez (4 Doktora ve 7 Yüksek lisans) doğrudan çocukluk sosyolojisi üzerinedir. Konuları ise ebeveyn- çocuk ilişkisi, çocuk evlerinde çocukluk, edebiyat ve çocuk, çocuk ve boş zamanlar sosyolojisi, sinema ve çocukluk, otizmli çocukların sosyolojisi, sanatın çocuklukla ilişkisi, yoksulluk ve çocukluk, sosyal medya (youtubers) ve çocukluk sosyolojisi ve koruma altındaki çocukların sosyolojisi ve son olarak aile ve çocuk konularından oluşmaktadır. Genelde çocukluk sosyolojisi konusu Türkiye'de 12 dergi içinde yoğunlaşmaktadır. Bu dergilerde çocukluk sosyolojisi konuları ise, çocuk hakları, tarihsel arka plan, koruma altındaki çocuklar, edebiyat, kuşaklar arası çocukluk, yeni ebeveynlik ve çocukluk, Almanya'daki Türk göçmen çocukların sosyolojisi, Tüketim kültürü ve çocukluk, cinsel istismar konularından oluşmaktadır. Doğrudan çocukluk sosyolojisi ile ilgili 4 kitap ve aynı yazarın (Berry Mayall) iki farklı çevirmen ve yayınevlerinden çevirisi vardır.

Tablo 1. Genel Temalar ve Konular

Tema	Konular
Ebeveyn-Çocuk İlişkileri	Aile dinamikleri, ebeveyn davranışları, çocuk evlerindeki etkiler
Çocukluk ve Medya	Edebiyat, sinema, sosyal medya etkileri, sanat ve çocukluk ilişkisi
Çocuk Hakları ve Koruma	Koruma altındaki çocuklar, çocuk hakları, yasal düzenlemeler
Sosyal ve Kültürel Etkileşimler	Tüketim kültürü, kuşaklar arası ilişkiler, göçmen çocukların sosyolojisi
Çocukluk ve Toplumsal Sorunlar	Yoksulluk, cinsel istismar, otizmli çocukların sosyolojisi

Bu tablo, Türkiye'deki çocuk sosyolojisi üzerine yapılan çalışmaların geniş yelpazede ele aldığı temaları ve konuları özetlemektedir. Araştırmalar, ebeveyn-çocuk ilişkilerinden medya ve sanatın etkilerine, çocuk haklarından sosyal ve kültürel etkileşimlere kadar çeşitli alanları kapsamaktadır. Bu temalar, çocukların yaşamları ve toplum içindeki yerleri hakkında derinlemesine bir anlayış geliştirmemizi sağlar. Özellikle, çocuk evlerindeki yaşamın etkileri, medyanın çocukluk üzerindeki rolü, koruma altındaki çocuklar ve yasal düzenlemeler, tüketim kültürünün çocuklar üzerindeki etkileri ve yoksulluk gibi toplumsal sorunların çocuklar üzerindeki etkileri gibi konular, politika yapıcılar ve uygulayıcılar için önemli çıkarımlar sunmaktadır. Bu çalışmaların sonuçları, çocukların daha iyi korunması, desteklenmesi ve gelişimlerinin teşvik edilmesi için kritik öneme sahiptir. Çocuk sosyolojisi araştırmaları, bu temaları detaylandırarak, çocuklara yönelik politika ve uygulamaların daha bilinçli ve etkili bir şekilde şekillendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Tablo 2. Tezlere ve Dergilere Göre Konu ve Temalar

Tema	Tez/Dergi Türü
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi	Tez
Çocuk Evlerinde Çocukluk	Tez
Edebiyat ve Çocuk	Tez ve Dergi
Çocuk ve Boş Zamanlar Sosyolojisi	Dergi
Sinema ve Çocukluk	Tez ve Dergi
Otizmli Çocukların Sosyolojisi	Tez
Sanatın Çocuklukla İlişkisi	Tez
Yoksulluk ve Çocukluk	Tez ve Dergi
Sosyal Medya ve Çocukluk Sosyolojisi	Dergi
Koruma Altındaki Çocukların Sosyolojisi	Tez ve Dergi
Aile ve Çocuk	Tez ve Dergi

Tablo 2, Türkiye'deki çocuk sosyolojisi alanında yapılan tezler ve dergi çalışmalarının odaklandığı ana temaları ve bunların yayın türlerine göre dağılımını göstermektedir. Bu dağılım, akademik ilginin yanı sıra, çeşitli konulardaki araştırma yoğunluklarını ve tercih edilen yayın türlerini ortaya koymaktadır.

Tezler: Ebeveyn-çocuk ilişkileri, çocuk evlerinde çocukluk, otizmli çocukların sosyolojisi ve sanatın çocuklukla ilişkisi gibi daha spesifik ve detaylı inceleme gerektiren konular genellikle tez çalışmalarında ele alınmış. Bu, belirli konularda derinlemesine bilgi üretme ve spesifik sorunlara odaklanma ihtiyacını yansıtmaktadır.

Dergi ve Tez İkili Yayınlar: Edebiyat ve çocuk, sinema ve çocukluk, yoksulluk ve çocukluk, koruma altındaki çocukların sosyolojisi, aile ve çocuk gibi temalar hem tezlerde hem de dergilerde işlenmiş. Bu çift yönlü ilgi, söz konusu temaların hem teorik derinlik gerektirmesi hem de geniş bir okuyucu kitlesine hitap edebilmesi açısından önemli olabilir.

Dergilere Özgü Konular: Çocuk ve boş zamanlar sosyolojisi, sosyal medya ve çocukluk sosyolojisi gibi güncel ve geniş kitleleri ilgilendiren konular daha çok dergi makalelerinde yer almış. Bu da popüler ve güncel meselelerin akademik dergiler tarafından daha çabuk benimsendiğini ve tartışıldığını göstermektedir.

Genel olarak, bu tablo akademik çalışmalarda çocuklukla ilgili çeşitli boyutların nasıl ele alındığını ve hangi platformların bu çalışmalar için tercih edildiğini gösteriyor. Çalışmaların yayılma şekli, hem akademik çevrelerin ilgi alanlarını hem de sosyal bilimlerdeki metodolojik ve tematik çeşitlilikleri yansıtıyor. Bu çeşitlilik, çocuk sosyolojisi alanının dinamik ve çok boyutlu yapısını pekiştiriyor ve çocukların yaşamındaki çeşitli faktörleri anlama çabasında önemli bir rol oynuyor.

Ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkilerin sosyal ve kültürel bağlamda incelenmesi, aile içi dinamiklerin ve çocuk evlerindeki yaşamın çocukların gelişimi üzerindeki etkilerini ortaya

koymaktadır. Bu tür çalışmalar, aile yapısının ve çocuk bakım kurumlarının çocukluk deneyimleri üzerindeki rolünü vurgulamaktadır. Çocukluk temalarının edebiyat ve sinema gibi sanatsal ifade biçimlerinde nasıl işlendiğini analiz etmek, kültürel algılar ve toplumsal değerler hakkında bilgi vermektedir. Bu çalışmalar, medya ve sanatın çocukluk kavramını nasıl şekillendirdiğini ve toplumsal cinsiyet, sınıf veya etnik köken gibi faktörlerle nasıl etkileşime girdiğini göstermektedir. Yoksulluk ve çocukluk ilişkisini incelemek, ekonomik faktörlerin çocukların yaşam koşulları ve fırsatları üzerindeki etkisini belirler. Sosyal medyanın çocuklar üzerindeki etkisi, özellikle gençler arasında popüler olan YouTube gibi platformlar üzerinden incelenir. Koruma altındaki çocuklar ise, devlet veya özel kurumlar tarafından nasıl desteklendiğini ve bu desteklerin yeterliliğini sorgular. Tüketim kültürünün çocukluk üzerindeki etkileri, çocukların tüketiciler olarak nasıl konumlandırıldığını ve bu durumun çocukların sosyal ve psikolojik gelişimlerine etkilerini incelmektedir Cinsel istismar çalışmaları, çocukların korunmasına yönelik yasal ve toplumsal önlemlerin yeterliliğini değerlendirmektedir. Çalışmalarda genellikle nitel yöntemler tercih edilmiş; derinlemesine mülakatlar, gözlem ve içerik analizi gibi teknikler kullanılmıştır. Bu yaklaşımlar, çocukların kendi seslerinin duyulmasını ve yaşadıkları deneyimlerin derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Genel olarak Türkiye‘de çocukluk sosyolojisi ile farklı disiplinler ile işbirliği içerisinde gelişmeye başlamış olup farkındalık oluşmaya başlamıştır. Tez, dergi ve kitapların çoğu Batı literatürünün etkisi altındadır.Türkiye‘nin kendi kültürünü ve kuramını ön plana çıkaracak çalışmalara ihtiyaç vardır. Farklı yöntemler kullanılarak daha farklı analizler yapılabilir (Senaryo tekniği, drama tekniği, atölyeler, çocukların bakış açıları…)Kitap sayısının atölyeler , dergi yayınları ve tezlerin sayısı arttıkça yükseleceği düşünülmektedir. Batı temelli çocukluk anlayışlarından sıyrılarak, Türk toplumu yeni bir paradigma belirleyerek ilerleyebilir. Antropolojik anlamda başka kültürlerdeki çocukluk anlayışları ile karşılaştırılarak yeni bir oluşum yaşanabilir. Ayrıca Türk toplumunda yaşayan çocuklar sosyal diyalog aracılığı yeni bir alan açabilir (Falzon, 2001). Dolayısıyla, yeni çocukluk sosyolojisi anlayışı ile çocukların sivil ve devlet kurumlarının bazılarında etkin rol oynamasına izin verilerek bir dönüşüm yaratılabilir. Foucault’nun dediği gibi iktidar her yerdedir ve eğer iktidar her yerde ise çocuklar da eleştirel pedagoji ve bakışlarla bulundukları topluma katkılarda bulunabilir. Çocuklar okullarda ve aile içinde katılımcı demokratik koşullarda yer almadığı sürece büyük kapatılmanın içinde yer alacağı aşikardır.

Çocuklara daha fazla alan ve kendilerini ifade edebilecekleri platformlar yaratarak toplumsal dönüşüm sağlanabilir. İktidar tarafından okullarda iktidara uygun özneler olarak üretilmeden önce çocuklara sosyal diyalog hakkı verilebilir. Sadece aile ve okul çerçevesinde düşünülen ve diğer kurumlardan kopuk olan çocuklardan dönüşüm yaratması beklenemez.Çocukların değişimi yaratabilecek bireyler ve etkin özneler olarak görülmesi Türk toplumu için yeni olanakları göstermektedir. Ayrıca, çocukları sektöre ve neoliberal politikalara göre yetiştiren toplum anlayışı yerine çocukları sosyal diyalog aracılığı ile farklı paradigmalara göre yetiştiren yeni düşünme alanları açılabilir. Bu farklı paradigmalar özcü olmayan, Batı-Doğu ikiliğinden hareket etmeyen, Batı’nın belirlediği sınıflandırlamaların dışına çıkabilen, yerel toplulukların (Maori, Barasana, Navajo, Amish, Tuaregler, Yörükler…) düşünce sistemlerini göz önünde bulundurabilen, ekonomik sınıflandırmanın dışında düşünebilen ve çocukların toplumun birçok politik ve bürokratik katmanlarında yer alabilen, çocukların kendilerini özgürce ifade edebileceği platformlarda kendini, toplumu ve toplumsal kurumları yorumlayabilen sistemleri içermektedir.

2011-2024 arasında Türkiye'deki çocuk sosyolojisi literatürü, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin sosyal ve kültürel bağlamda incelenmesine büyük önem vermiştir. Bu çalışmalar, aile içi dinamiklerin ve çocuk evlerindeki yaşamın, çocukların gelişimi üzerinde belirgin etkileri olduğunu ortaya koymaktadır (Mayall, 2002). Aile yapısının ve çocuk bakım kurumlarının, çocukluk deneyimleri üzerindeki rolünü vurgulayan bu tür çalışmalar, politika yapıcıları ve uygulayıcıları çocuk merkezli yaklaşımlar

geliştirmeye teşvik etmelidir. Çocukluk temalarının edebiyat, sinema ve sosyal medya gibi sanatsal ifade biçimlerinde işlenmesi, kültürel algılar ve toplumsal değerler hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Özellikle sosyal medya platformları, gençler arasında popüler olan YouTube gibi mecralar üzerinden çocukların nasıl etkilendiğini ve bu etkileşimlerin çocukların sosyal ve psikolojik gelişimleri üzerinde nasıl bir rol oynadığını göstermektedir (Woodhead, 2005).Yoksulluk ve çocukluk ilişkisini incelemek, ekonomik faktörlerin çocukların yaşam koşulları ve fırsatları üzerindeki etkisini belirlemekte ve tüketim kültürünün çocuklar üzerindeki etkileri, çocukların tüketiciler olarak nasıl konumlandırıldığını ortaya koymaktadır. Koruma altındaki çocuklarla ilgili çalışmalar, devlet ve özel kurumların sunduğu desteklerin yeterliliğini sorgulamakta ve çocukların korunmasına yönelik yasal ve toplumsal önlemlerin etkinliğini değerlendirmektedir (Bourdieu, 1998). Çalışmanın sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler getirilebilir.

1. **Ebeveyn-Çocuk İlişkileri:** Aile içi dinamiklerin ve çocuk evlerindeki yaşamın çocukların gelişimine etkilerini azaltmak için ebeveynlere yönelik eğitim programları geliştirilmeli ve çocuk evleri için daha etkin düzenlemeler yapılmalıdır.

2. **Medya ve Sanat Etkileşimi:** Çocukluk kavramının medya ve sanat aracılığıyla şekillendirilmesi konusunda daha fazla araştırma yapılmalı ve çocuklara yönelik içeriklerin oluşturulması sürecinde çocukların seslerinin duyulması sağlanmalıdır.

3. **Yoksulluk ve Sosyal Destekler:** Ekonomik zorluklar içindeki çocuklara yönelik sosyal destek programlarının genişletilmesi, yoksullukla mücadelede çocuk odaklı politikaların benimsenmesi gerekmektedir.

4. **Koruma Altındaki Çocuklar:** Koruma altındaki çocuklara yönelik mevcut destek sistemlerinin gözden geçirilmesi, bu çocukların ihtiyaçlarını daha iyi karşılayacak şekilde iyileştirmeler yapılmalıdır.

Çocuk sosyolojisi alanında yapılan çalışmalar genellikle nitel yöntemler kullanmış; derinlemesine mülakatlar, gözlem ve içerik analizi gibi tekniklerle çocukların kendi seslerinin duyulmasını sağlamıştır. Gelecekteki çalışmalar, çocukların sosyal ve kültürel etkileşimlerini daha detaylı bir şekilde incelemek için bu yöntemleri kullanmaya devam etmelidir. Bu teorik perspektiflerin entegrasyonu, Türk çocuklarının sosyo-kültürel bağlamlar içinde nasıl deneyimledikleri ve etkiledikleri hakkında kapsamlı bir analiz sağlar. Bu çok boyutlu çalışma, Türk çocuklarının çeşitli deneyimlerini aydınlatmanın yanı sıra, geleneksel çocukluk anlatılarına meydan okuyabilecek rollerini yeniden tanımlama kapasitelerini vurgular.

Bu çalışma, çocukların sosyal pozisyonlarını ve rollerini daha iyi anlamak için çeşitli teorik perspektiflerin katkılarını göstererek Türkiye'de çocuk sosyolojisi üzerine olan anlayışımızı ilerletir. Gelecekteki araştırmalar, bu dinamikleri daha da keşfetmeli ve eğitim ve sosyal hizmetlerde politika ve uygulama için çıkarımları göz önünde bulundurmalıdır.

Kaynaklar

Bourdieu, P. (1998). Practical Reason: On the Theory of Action. Stanford University Press.

Burr, V. (2003). Sosyal Yapısalcılık. Routledge.

Demir, M. (2019). Postmodern Çocukluk Anlayışları. *Türkiye Sosyoloji Dergisi*, 31(2), 145-160.

Falzon, C. (2007). Filozofinin Sinemaya Gitmesi: Felsefeye Giriş. Routledge.

Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison*. Pantheon Books.

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Herder and Herder.

Laclau, E., & Mouffe, C. (1985). Hegemonya ve Sosyalist Strateji: Radikal Demokratik Politikalara Doğru. Verso.

Lyotard, J.-F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge*. University of Minnesota Press.

Mayall, B. (2002). Çocukluk için Sosyolojiye Doğru. Açık Üniversite Basımevi.

Mayall, B. (2002). Towards a Sociology for Childhood: Thinking from Children's Lives. Open University Press.

Newman, S. (2001). Bakunin'den Lacan'a: Otoriterliğe Karşı ve Gücün Yer Değiştirmesi. Lexington Kitapları.

Özkan, S. (2021). *Postyapısalcılık ve Çocukluk: Türkiye'de Bir İnceleme* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.

Smith, J. (2020). *Çocukluk Sosyolojisi*. Literatür Yayınları.

Woodhead, M. (2005). Children and Development: Young Children's Perspectives. Psychology Press.

ÇOCUK BAKIŞ AÇISINDAN ÇOCUKLUK SOSYOLOJİSİ : ADANA ÖRNEĞİ

CHILDHOOD SOCIOLOGY FROM CHILD'S PERSPECTIVE: ADANA CASE

Doç. Dr. Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM
Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi,İletişim Bilimleri Balcalı, Sarıçam, 01250, Adana
ORCID NO : 0000-0002-9896-3037

Özet

Bu çalışma, çocukluk sosyolojisi literatüründe genellikle göz ardı edilen bir perspektifi, yani çocukların kendi bakış açılarından sosyal dünyalarını anlamayı amaçlamaktadır. Çalışma, çocuk merkezli sosyolojik yaklaşımları temel almakta olup, James ve Prout'un "Çocukluk Sosyolojisi Yeni Paradigması"nı ve Corsaro'nun "Çocuk Kültürü" teorisini kullanarak çocukların sosyal yapılar ve süreçler üzerindeki etkilerini ve bu yapılar içindeki ajanslarını (etkinliklerini) vurgular. Araştırma yöntemi olarak, Adana'da yaşayan 9-15 yaş aralığında olan beş çocukla yürütülecek olan yarı yapılandırılmış mülakatlar kullanılmıştır. Bu mülakatlar aracılığıyla, katılımcıların eğitim, aile, kafe kültürü, akraba ve akran ilişkileri gibi çeşitli sosyal alanlardaki deneyimleri ve bu deneyimlerin onların sosyal algıları üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Araştırma sonuçları genel olarak çocukların eğitim ortamından memnun olmadıklarını ve aile içinde eğitimle ilgili baskılarla karşı karşıya kaldıklarını ortaya koymuştur. Kafe kültürü gibi sosyal mekanlar çocuklar için olumlu bir deneyim alanı olarak belirlenmiş, akrabaları ile sınırlı iletişim içinde olan çocuklar akranları ile daha fazla vakit geçirmeyi tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Bu bulgular, çocukların eğitimle ilişkili alanlarda ve söylemlerde yaşadığı sorunları göstermekte olup, bu alanlarda çocukların yaşamak istedikleri sosyolojilerin daha fazla dikkate alınmasının önemini vurgulamaktadır. Araştırmanın sonuçları, eğitim sisteminde ve aile içindeki eğitim baskılarının çocukların sosyal deneyimleri üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu bulgular ışığında, eğitim politikalarının çocukların ihtiyaçlarına ve refahına daha duyarlı hale getirilmesi önerilmektedir. Özellikle, çocukların sosyal etkileşimler ve öğrenme deneyimleri üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmalarını sağlayacak reformlar hayata geçirilmelidir. Ayrıca, eğitim kurumları ve aileler arasında çocukların sosyal ve duygusal gelişimini destekleyecek iş birliklerinin artırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler : Çocukluk sosyolojisi, eleştirel yaklaşım, sosyal alan, sosyalleşme

Abstract

This study aims to explore a perspective often overlooked in the literature on the sociology of childhood, specifically from the children's own viewpoints of their social worlds. It bases its analysis on child-centered sociological approaches, utilizing James and Prout's "The New Sociology of Childhood" and Corsaro's "The Sociology of Childhood" to emphasize the impacts of social structures and processes on children, and how children act within these structures. The research method employed semi-structured interviews with five children aged 9-15 living in Adana. These interviews thoroughly examined the participants' experiences in various social fields such as education, family, café culture, relatives, and peer relationships, and how these experiences affected their social perceptions. Generally, the findings indicate that children are dissatisfied with their educational environments and face educational pressures within their families. Social places like café cultures have been identified as positive experiences for children, whereas it was observed that children, who have limited interaction with relatives, prefer spending more time with their peers. These results highlight

the issues children face in educational and related fields, emphasizing the importance of considering the sociologies children want to live in more attentively. The findings demonstrate the negative impact of educational pressures within the family and educational system on children's social experiences. In light of these findings, it is suggested that educational policies should be made more sensitive to the needs and well-being of children, particularly through reforms that allow children more control over their social interactions and learning experiences. Furthermore, collaborations between educational institutions and families should be increased to support children's social and emotional development.

Keywords: Sociology of childhood, critical approach, social space, socialization

Giriş

Çocukluk, bireylerin sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerinin temellerinin atıldığı çok önemli bir dönemdir. Geleneksel çocukluk sosyolojisi çalışmaları genellikle yetişkin bakış açılarını ve çocukların yetişkinler tarafından nasıl etkilendiğini merkezine alır. Ancak, son yıllarda, çocukların kendi sosyal dünyalarını kendi bakış açılarından anlamanın önemi vurgulanmış ve bu doğrultuda yeni yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu çalışma, çocukluk sosyolojisi literatüründe sıkça göz ardı edilen çocuk merkezli perspektifleri ele alır ve James ve Prout (1997) tarafından ortaya konan "Yeni Çocukluk Sosyolojisi Paradigması" ile Corsaro'nun (2005) "Çocuk Kültürü" teorisi temelinde, çocukların sosyal yapılar ve süreçler üzerindeki etkilerini ve bu yapılardaki etkinliklerini inceler. James ve Prout (1997), çocukluk sosyolojisinde bir dönüm noktası olan "Yeni Çocukluk Sosyolojisi Paradigması" ile çocukları pasif sosyal aktörler olarak değil, kendi sosyal dünyalarını aktif olarak şekillendiren ve yorumlayan bireyler olarak görmüşlerdir. Bu paradigma, çocukların toplumsal yapılar içindeki rollerinin sadece yetişkinler tarafından belirlenmediğini, aynı zamanda çocukların da bu yapıları kendi etkileşimleri ve pratikleriyle dönüştürebildiklerini vurgular. Diğer yandan, Corsaro'nun (2005) "Çocuk Kültürü" teorisi, çocukların kendi aralarında geliştirdikleri özgün kültürel pratikleri ve bu pratiklerin toplumsal normlar ve değerlerle nasıl etkileşime girdiğini analiz eder. Bu teoriler, çocukların sosyal dünyalarını anlamada çocukların kendi seslerinin ve bakış açılarının merkeze alınmasının önemini vurgular.

Postyapısalcılık, dilin ve anlamın sosyal yapılar üzerindeki etkisini vurgular. Türkiye'de, çocukların medya tarafından nasıl temsil edildiği ve bu temsillerin çocukların kendilerini nasıl algıladıkları üzerindeki etkileri, postyapısalcı kuram çerçevesinde incelenebilir. Örneğin, televizyon dizilerinde ve reklamlarda çocukların genellikle idealize edilmiş rollerde gösterilmesi, gerçek dışı beklentiler yaratabilir ve çocukların toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirmesine neden olabilir (Göncü & Gauvain, 2012). Postmodernizm, çocukluğun tekil bir gerçeklikten ziyade çoklu gerçeklikler tarafından şekillendirildiğini savunur. Türkiye'de sosyoekonomik farklılıklar, çocukların yaşadıkları çocukluğu büyük ölçüde etkiler. Şehir ve kırsal bölgelerdeki çocuklar arasında erişim imkanları, eğitim kalitesi ve boş zaman aktiviteleri açısından önemli farklar vardır. Bu farklılıklar, çocukluğun homojen olmayan doğasını ve çeşitli sosyal yapılarla olan etkileşimlerini gösterir (Kaya & Çoşkun, 2020).

Kuramsal Temel

Postyapısalcılık, 20. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan ve anlamın istikrarsızlığına ve evrensel gerçeklerin yapısökümüne vurgu yapan bir teorik çerçevedir. Bu teori, toplumdaki sabit yapıların dil ve söylem yoluyla inşa edildiğini savunarak sabit yapıların varlığını sorgular (Derrida, 1978; Foucault, 1980). Çocuk sosyolojisi bağlamında postyapısalcılık, çocukların kimliklerinin ve deneyimlerinin çevrelerindeki söylemlerle nasıl şekillendiğini vurgular. Michel Foucault gibi postyapısalcı teorisyenler, iktidar ilişkilerinin toplumsal kurumlar ve pratiklerde nasıl yer aldığını incelemiştir; bu, çocukları içeren yapıları da kapsar. Foucault (1980), iktidarın sadece baskıcı olmadığını, aynı zamanda üretken olduğunu ve söylem yoluyla bilgi ve normları şekillendirdiğini ileri sürmüştür. Bu perspektif, sosyologların eğitim, medya ve aile yapılarındaki çeşitli söylemler aracılığıyla çocukların nasıl sosyal

öznelere dönüştüğünü incelemesini sağlar. Örneğin, çocukların medyada nasıl temsil edildiğine dair çalışmalar, bu temsil biçimlerinin çocukların öz algısını ve sosyal rollerini nasıl etkilediğini anlamak için postyapısalcı analizler kullanır. Göncü ve Gauvain (2012), medyada çocukların idealize edilmiş rollerde gösterilmesinin gerçek dışı beklentiler yaratabileceğini ve çocukların toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirmelerine neden olabileceğini savunur. Bu tür analizler, söylemsel pratiklerin çocukların gerçekliklerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koyar ve tek bir nesnel çocukluk deneyimi fikrine meydan okur.

Postmodernizm ve Çocuk Sosyolojisi

Postmodernizm, modernist fikirlere bir tepki olarak ortaya çıkmış ve tek bir, her şeyi kapsayan gerçeklik veya doğruluk fikrini reddetmiştir. Bunun yerine, çoğulluk, çeşitlilik ve birden fazla bakış açısının bir arada var olmasını benimser (Lyotard, 1984). Çocuk sosyolojisinde postmodernizm, çocukluğun tek tip bir deneyim olmadığını, çeşitli sosyo-kültürel, ekonomik ve tarihsel bağlamlar tarafından şekillendirildiğini vurgular.

Jean-François Lyotard ve Judith Butler gibi postmodern teorisyenler, kimliklerin, çocukluk kimlikleri de dahil olmak üzere, performatif eylemler ve anlatılar yoluyla inşa edildiğini savunmuştur (Lyotard, 1984; Butler, 1990). Bu perspektif, farklı coğrafya, sınıf ve kültür gibi faktörlerden etkilenen birçok çocukluğun tanınmasını sağlar. Bu yaklaşımdaki araştırmalar genellikle farklı bağlamlarda çocukların nasıl deneyimlediğini ve çocukluklarını nasıl inşa ettiklerini araştırır.

Örneğin, Kaya ve Çoşkun (2020), Türkiye'de şehir ve kırsal alanlarda çocuklar arasında eğitim kalitesi ve boş zaman aktivitelerine erişim gibi faktörlerin çocukluk deneyimlerinde önemli farklılıklar yarattığını bulmuştur. Bu, postmodernizmin çocukluğun tek tip, homojen bir deneyim olmadığını, çeşitli sosyo-ekonomik koşullar ve kültürel pratikler tarafından büyük ölçüde şekillendiğini gösterir.

Çocuk Sosyolojisi ile İlişkisi

Hem postyapısalcılık hem de postmodernizm, çocuk sosyolojisi alanını geleneksel, deterministik çocukluk görüşlerine meydan okuyarak önemli ölçüde etkilemiştir. Bu çerçeveler, çocukların ajanlığını ve deneyimlerini şekillendiren çeşitli faktörleri daha nüanslı bir şekilde anlamayı teşvik eder. James ve Prout'un (1997) "Yeni Çocukluk Sosyolojisi Paradigması," çocukları sosyal dünyalarını aktif olarak şekillendiren bireyler olarak konumlandırarak postyapısalcı ve postmodernist perspektiflerle uyumludur. Bu paradigma değişimi, çocukların seslerini ve bakış açılarını önceliklendiren daha çocuk merkezli araştırma metodolojilerine yol açmıştır. Corsaro'nun (2005) "Çocuk Kültürü" teorisi, çocukların kendi aralarında geliştirdikleri özgün kültürel pratikleri inceleyerek bu yaklaşımları tamamlar. Bu teori, çocukların sadece yetişkin normlarının pasif alıcıları olmadığını, aynı zamanda bu normlarla etkileşime geçip onları dönüştürdüklerini vurgular.

Postyapısalcılık ve postmodernizm, çocukluk deneyimlerinin karmaşıklığını ve çeşitliliğini anlamada değerli perspektifler sunar. Geleneksel anlatıları yapısöküme uğratarak ve çoklu perspektifleri benimseyerek, bu çerçeveler çocukların sosyal dünyalarına aktif katılımcılar olarak rollerini anlamamızı geliştirir.

Araştırma Soruları

1. 9-15 yaş aralığındaki çocuklar sosyal ortamları hakkında neler düşünmektedir?
2. 9-15 yaş aralığındaki çocuklar nasıl bir çocukluk istemektedirler?

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, çocukluk sosyolojisi literatüründe sıklıkla göz ardı edilen, çocukların kendi perspektiflerinden sosyal dünyalarını nasıl anladıklarını keşfetmektir.Adana'da yaşayan 9-15 yaş arası

yedi çocukla yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar aracılığıyla, eğitim, aile, kafe kültürü, akrabalık ve akran ilişkileri gibi çeşitli sosyal alanlardaki deneyimler detaylı bir şekilde analiz edilmiş, bu deneyimlerin çocukların sosyal algıları üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir.

Yöntem

Bu çalışma, Adana'da yaşayan 9-15 yaş aralığındaki 7 çocukla yürütülen yarı yapılandırılmış mülakatlar kullanarak çocukların sosyal dünyalarını kendi bakış açılarından anlamayı amaçlamaktadır. Mülakatlar, çocukların eğitim, aile, kafe kültürü, akraba ve akran ilişkileri gibi çeşitli sosyal alanlardaki deneyimlerini detaylı olarak incelemiştir. Bu metodoloji, James ve Prout'un "Çocukluk Sosyolojisi Yeni Paradigması" (James & Prout, 1990) ve Corsaro'nun "Çocuk Kültürü" teorisi (Corsaro, 1997) çerçevesinde çocukların sosyal yapılar ve süreçler üzerindeki etkilerini ve ajanslarını vurgulamak için seçilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat soruları aşağıdaki gibidir :

1. Sosyal ortamlarını yazar mısın? (En az iki kişinin olduğu her türlü sosyal ortam)

2. Etrafına baktığında sence şu anda nasıl bir çocukluk dönemi geçiriyorsun? Genel sosyal bir yorum yapar mısınız?

3. Sosyal olarak okul, aile, arkadaş, kafe, akraba, diğer cocuklar, parklar, AVM ler gibi ortamların sizin üzerinizdeki etkilerini yazınız?

4. Nasıl bir toplumda ve toplumsal ortamda büyümek isterdin? Hayalinizdeki toplumsal ortamların özelliklerini yazınız?

5. Şu andaki yaşadığınız ortamları lütfen eleştiriniz ve kısace öneriler getiriniz?

6. Yaşadığınız baska ortamlar hakkında yazınız? (Sosyal medya, TV, internet, oyun…)

Bulgular

Bu çalışma kapsamında, Adana'da yaşayan 9-15 yaş aralığındaki yedi çocuk ile yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiş ve çocukların sosyal dünyalarına ilişkin algıları, deneyimleri ve idealleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada kullanılan metodoloji, çocukların sosyal yapılar ve süreçler üzerindeki etkilerini ve ajanslarını ortaya koymak amacıyla James ve Prout'un "Çocukluk Sosyolojisi Yeni Paradigması" ile Corsaro'nun "Çocuk Kültürü" teorisi çerçevesinde tasarlanmıştır. Mülakatlar, çocukların eğitim, aile, kafe kültürü, akraba ve akran ilişkileri gibi çeşitli sosyal alanlardaki deneyimlerini anlamak için yapılandırılmıştır. Elde edilen bulgular, çocukların mevcut sosyal ortamlarını nasıl algıladıkları, bu ortamlardaki deneyimlerinin çocukluk algılarını nasıl şekillendirdiği ve ideal toplumsal ortamlarına dair hayallerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyal Ortamları ve Düşünceleri

Katılımcı	Sosyal Ortamlar	Çocukluk Algısı	İdeal Ortam	Mevcut Ortam Eleştirisi	Diğer Ortamlar
Ayşe	Okul, park	Kötü	Az ödev, temiz çevre	Baskıcı okul sistemi	Oyunlar, sosyal medya
İpek	Telefon, okul, ev, kafe	Kötü, dışlanma	Sakin, huzurlu toplum	Okul iyi, sosyal çevre kötü	Telefon

Zehra	Okul, park, AVM, internet	İyi	Yardımlaşmalı, üstün ülke	Daha zengin ev, iyi okul	Ev, internet
Sude	Aile, arkadaşlar	Sağlıksız	Özgür toplum	Materyalist ortamdan kaçınma	Minecraft, yalnız zaman
Rabia	Telefon, okul	Çok kötü, dışlanma	Teknolojisiz, çocuk hakları	Kötü sosyal ortam	Sanal ortam, ev
Aliye	Sanal ortam, tek kişilik	Kötü değil	Karışılmayan özgür ortam	Baskıcı okul, telefon yasağı	Discord, sosyal medya
Mina	Arkadaşlar, kurslar	Eğitim ağırlıklı	Aktif sosyal etkinlikler	Uzun eğitim saatleri	İnternet, tiyatrola

1. **Ayşe:** Ayşe, okul ve park gibi sosyal ortamlarda zaman geçirirken çocukluk dönemini kötü olarak nitelendirmektedir. Özellikle baskıcı okul sisteminden şikayetçi olan Ayşe, ideal bir ortamda az ödev ve temiz bir çevre arzulamaktadır. Diğer yandan, oyunlar ve sosyal medyayı aktif olarak kullanmaktadır.

2. **İpek:** İpek, telefon, okul, ev ve kafe gibi ortamlarda bulunmakta ve sosyal çevresinde dışlandığını hissetmektedir. İdeal bir ortam olarak sakin ve huzurlu bir toplumu hayal etmektedir. Okul ortamını iyi bulurken sosyal çevresini kötü olarak nitelendirmektedir. Telefonu sıkça kullanmaktadır.

3. **Zehra:** Zehra, okul, park, AVM ve internet gibi çeşitli sosyal alanlarda bulunmaktadır. Çocukluk dönemini iyi olarak değerlendirmektedir. Yardımlaşmanın ön planda olduğu bir ülke hayal ederken, mevcut ortamında daha zengin bir ev ve iyi bir okul istemektedir. Evde ve internette zaman geçirmektedir.

4. **Sude:** Sude, aile ve arkadaşlarıyla zaman geçirmekte ve çocukluk dönemini sağlıksız olarak değerlendirmektedir. Özgür bir toplumda büyümek istemekte ve materyalist bir ortamdan kaçınmayı tercih etmektedir. Minecraft gibi oyunlar oynayarak ve yalnız zaman geçirerek kendini ifade etmektedir.

5. **Rabia:** Rabia, telefon ve okul gibi sosyal ortamlarda bulunmakta ve çocukluk dönemini çok kötü ve dışlanmış hissetmektedir. Teknolojisiz bir dünya ve çocuk haklarının önemsendiği bir toplum hayal etmektedir. Kötü sosyal çevresinden şikayetçi olup, sanal ortam ve evde vakit geçirmektedir.

6. **Aliye:** Aliye, sanal ortamda ve genellikle tek başına zaman geçirmekte olup çocukluk dönemini kötü olarak değerlendirmemektedir. Karışılmayan ve özgür bir ortam arzulamaktadır. Baskıcı okul ve telefon yasağından şikayetçidir. Discord ve sosyal medyada aktif olarak bulunmaktadır.

7. **Mina:** Mina, arkadaşlar ve kurslarla meşgul olup, eğitim ağırlıklı bir çocukluk geçirmektedir. Aktif sosyal etkinliklerin olduğu bir ortam istemektedir. Uzun eğitim saatlerinden şikayetçi olup, internet ve tiyatro ile ilgilenmektedir.

Bu bulgular, çocukların sosyal ortamlarının ve bu ortamlara yönelik algılarının ne kadar farklı olabileceğini göstermektedir. Çocuklar, genellikle okul ve aile gibi geleneksel sosyal yapıların baskıcı ve sınırlayıcı olduğunu ifade ederken, daha özgür ve destekleyici ortamlarda büyümek istediklerini belirtmektedirler. Teknoloji, sosyal medya ve sanal ortamların, çocukların sosyal dünyalarında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu bağlamda, çocukların kendi sosyal dünyalarını aktif olarak şekillendirdikleri ve kendi ajanslarını ortaya koydukları görülmektedir. James ve Prout'un "Yeni Çocukluk Sosyolojisi Paradigması" ve Corsaro'nun "Çocuk Kültürü" teorisi, çocukların sosyal yapılar üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgular, çocukların sosyal dünyalarını anlamak için çocuk merkezli yaklaşımların ne kadar değerli olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Çocukların kendi seslerinin ve bakış açılarının merkeze alınması, onların sosyal yapılar içindeki rollerinin ve etkilerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

Tablo 2. Sosyal Ortamların Betimsel Analizi

Tema	Frekans	Yüzde (%)
Eğitim	9	32.1
Aile	4	14.3
Sosyal Hayat	6	21.4
Boş Zaman	2	7.1
Teknoloji	2	7.1
İyi Olma Hali	0	0

Eğitimle ilgili kelimeler (okul, ders, öğretmen, eğitim) bu analizde en yüksek frekansa sahip, bu da çocukların deneyimlerinde eğitimin önemli bir yer tuttuğunu gösteriyor. İyi olma hali ile ilgili terimler (sağlık, mutluluk, iyi olmak, refah) bu analizde yer almamış, bu da metinlerde bu konuların doğrudan ele alınmadığını gösteriyor. Katılımcıların sosyal ortamları cümleleri aşağıda verilmiştir :

‘Yani ben sosyal olarak aslında yani kimse sevmez bence bu dönemi çünkü şu an herkes internette biz bile internetteyiz ve ben kendim yaptığımdan da hoşnut değilim ve insanların yaptıklarını da sevmiyorum.’

‘Bence çok kötü. Çünkü sürekli dışlanıyoruz ve kimse çocukları düşünmüyor.’

‘Bence kötü çünkü Filistin'de çocuklar ölüyor hatta diriliyorlar bizde çocuk olduğumuz için bizler birer birer ölüyoruz.’

‘Okulda bir kız olarak futbol oynamak istiyorum ama kızlar için futbol takımı yok okulda ve kızlar için voleybol takımı da yok.’

‘Eski insanların daha iyi çocukluk geçirdiğini düşünüyorum.’

‘Şu sosyal alanlarda da daha çok etkinlikler olmalı, çünkü şu an olanlar bize yeterli gelmiyor.’

‘Kötü bir çocukluk geçiriyorum, dışlanıyoruz çok, ders oluyor ve gelecek kaygısı ile dersler çok fazla ve kimse bizi düşünmüyor.’

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, Türkiye'deki çocukların sosyal ortamlarını, çocukluk algılarını, ideal toplumsal ortamlarını ve mevcut ortamlara yönelik eleştirilerini kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Çalışmamızda, tüm katılımcılar (n=7) tarafından sosyal ortamlar, çocukluk algısı, ideal toplumsal ortam, mevcut ortam eleştirileri ve diğer sosyal ortamlar (medya, oyunlar vb.) hakkında bilgi verilmiştir.Her bir katılımcı, mevcut sosyal ortamların çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini detaylı bir şekilde ifade etmiştir. Özellikle, çocukların çoğunlukla okul, aile ve dijital platformlar gibi ortamlarda zaman geçirdikleri, bu ortamların çocukluk deneyimlerini önemli ölçüde şekillendirdiği görülmüştür. Çocukların çoğu, mevcut çocukluk algılarının olumsuz olduğunu belirtmiş, dışlanma, aşırı ders yükü ve gelecek kaygısı gibi faktörlerden ötürü memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir. Katılımcılar ideal toplumsal ortamlarını sakin, huzurlu, teknolojiden arındırılmış ve çocuk haklarının korunduğu yerler olarak tanımlamıştır. Bu, mevcut toplumsal yapıların çocukların ihtiyaç ve beklentilerini karşılamakta yetersiz kaldığını göstermektedir. Mevcut ortamların eleştirisi, çocukların daha az baskıcı eğitim sistemleri ve daha temiz, güvenli yaşam alanları istediklerini açıkça ortaya koymaktadır.Çalışma, çocukluk sosyolojisi alanında derinlemesine bir anlayış geliştirmemizi sağlamış, çocukların sosyal yapılarla etkileşimlerini ve bu yapıların onların sosyal ve duygusal gelişimleri üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olmuştur. Ayrıca, çocukların kendi bakış açılarından toplumsal değişikliklere yönelik ihtiyaçlarını da belirlemiştir. Radikal sosyoloji, çocukları sosyal değişimin pasif alıcıları değil, aktif katılımcıları olarak görür. Türkiye'deki çeşitli çocuk hakları kampanyaları, çocukların toplumsal değişime nasıl katkıda bulunduklarının bir göstergesidir. Örneğin, eğitim hakkı ve çocuk işçiliği ile mücadelede çocukların seslerinin daha fazla duyulması, bu teorinin uygulanabilirliğini pekiştirir (Erdoğan, 2015).

Bu çalışma, Adana'da yaşayan 9-15 yaş aralığındaki çocukların sosyal ortamlarını ve bu ortamlarla ilgili algılarını detaylı bir şekilde incelemiştir. Elde edilen bulgular, çocukların genellikle okul, aile ve dijital platformlar gibi ortamlarda zaman geçirdiklerini ve bu ortamların çocukluk deneyimlerini önemli ölçüde şekillendirdiğini göstermektedir. Çocukların çoğu, mevcut sosyal ortamlarını olumsuz olarak değerlendirmiş ve dışlanma, aşırı ders yükü ve gelecek kaygısı gibi faktörlerden memnuniyetsizliklerini dile getirmiştir. Bu bulgular, James ve Prout'un (1997) "Yeni Çocukluk Sosyolojisi Paradigması" ve Corsaro'nun (2005) "Çocuk Kültürü" teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, çocukların sosyal yapılar ve süreçler üzerindeki etkilerini ve bu yapılardaki aktif rollerini daha iyi anlamamıza olanak tanımaktadır.

Postyapısalcılık, çocukların kimliklerinin ve deneyimlerinin dil ve söylem yoluyla nasıl şekillendiğini vurgular. Foucault (1980), iktidarın bilgi ve normları söylem yoluyla nasıl şekillendirdiğini incelemiştir. Bu bağlamda, çocukların medyada nasıl temsil edildiği ve bu temsillerin çocukların öz algısını ve toplumsal rollerini nasıl etkilediği önemli bir araştırma konusu olmuştur. Göncü ve Gauvain (2012), medyada çocukların idealize edilmiş rollerde gösterilmesinin gerçek dışı beklentiler yaratabileceğini ve çocukların toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirmelerine neden olabileceğini savunur. Bu, çocukların kendi sosyal dünyalarını nasıl algıladıkları ve bu algıların onların kimliklerini nasıl şekillendirdiği üzerine önemli bir perspektif sunar. Postmodernizm ise çocukluğun tekil bir gerçeklikten ziyade çoklu gerçeklikler tarafından şekillendirildiğini savunur. Lyotard (1984) ve Butler (1990) gibi postmodern teorisyenler, kimliklerin performatif eylemler ve anlatılar yoluyla inşa edildiğini ileri sürmüştür. Kaya ve Çoşkun (2020), Türkiye'de şehir ve kırsal alanlarda çocukların

eğitim kalitesi ve boş zaman aktivitelerine erişim gibi faktörler açısından önemli farklılıklar yaşadığını bulmuşlardır. Bu, postmodernizmin çocukluğun homojen bir deneyim olmadığını ve çeşitli sosyo-ekonomik koşullar ve kültürel pratikler tarafından büyük ölçüde şekillendirildiğini gösterir.

Çalışmanın bulguları, çocukların sosyal ortamlarını genellikle olumsuz değerlendirdiklerini ve daha özgür, destekleyici ve çocuk haklarının korunduğu ortamlarda büyümek istediklerini ortaya koymuştur. Çocuklar, özellikle okul ve aile ortamlarının baskıcı ve sınırlayıcı olduğunu ifade etmişlerdir. Dijital platformlar, çocukların sosyal dünyalarında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bulgular, çocukların kendi sosyal dünyalarını aktif olarak şekillendirdiklerini ve kendi ajanslarını ortaya koyduklarını göstermektedir.

James ve Prout'un (1997) "Yeni Çocukluk Sosyolojisi Paradigması" ve Corsaro'nun (2005) "Çocuk Kültürü" teorisi, çocukların sosyal yapılar üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgular, çocuk merkezli yaklaşımların çocukların sosyal dünyalarını anlamada ne kadar değerli olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Çocukların kendi seslerinin ve bakış açılarının merkeze alınması, onların sosyal yapılar içindeki rollerinin ve etkilerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

1. **Eğitim Sisteminin Yeniden Yapılandırılması:** Çocukların aşırı ders yükünden ve baskıcı eğitim sisteminden şikayetçi oldukları göz önüne alındığında, daha esnek ve çocuk odaklı bir eğitim sistemi geliştirilmelidir. Eğitimde çocukların yaratıcı düşünme ve problem çözme yeteneklerini geliştirmeye odaklanılmalıdır.

2. **Daha Fazla Sosyal Aktivite ve Oyun Alanları:** Çocukların sosyal etkinliklere ve oyun alanlarına daha fazla erişim sağlamaları için yerel yönetimler tarafından daha fazla yatırım yapılmalıdır. Bu, çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerine ve sağlıklı bir çocukluk geçirmelerine yardımcı olacaktır.

3. **Teknoloji ve Dijital Platformların Yönetimi:** Çocukların dijital platformlarda geçirdiği zamanın dengelenmesi ve bu platformların güvenli hale getirilmesi önemlidir. Ebeveynler ve öğretmenler, çocukların internet kullanımını yönetmelerine ve sağlıklı dijital alışkanlıklar geliştirmelerine yardımcı olmalıdır.

4. **Çocuk Haklarının Korunması:** Çocukların haklarının korunması ve güçlendirilmesi için politika yapıcılar ve sivil toplum kuruluşları daha fazla çaba göstermelidir. Çocuk haklarına yönelik farkındalığın artırılması ve çocukların bu haklardan yararlanmalarının sağlanması önemlidir.

5. **Toplumsal Farkındalık Kampanyaları:** Çocukların sosyal dışlanma ve diğer sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olacak toplumsal farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir. Bu kampanyalar, çocukların sosyal haklarına ve ihtiyaçlarına dikkat çekerek toplumsal değişimi teşvik edebilir.

Kaynakça

Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.

Corsaro, W. A. (2005). *The Sociology of Childhood*. Pine Forge Press.

Derrida, J. (1978). *Writing and Difference* (A. Bass, Çev.). University of Chicago Press. (Orijinal çalışma 1967'de yayımlanmıştır)

Erdoğan, M. (2015). Çocuk Hakları ve Türkiye'deki Uygulamalar. Toplum ve Sosyal Hizmet, 26(2), 89-104.

Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977* (C. Gordon, Ed.). Pantheon Books.

Göncü, A., & Gauvain, M. (2012). Sosyal Dünya ile Etkileşim içinde Çocuk Gelişimi. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Göncü, A., & Gauvain, M. (2012). *The Social Context of Cognitive Development*. Guilford Press.

James, A., & Prout, A. (1997). *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood.* Routledge.

Kaya, A., & Çoşkun, İ. (2020). *Children's Rights and Childhood in Turkish Society*. Child Rights Journal, 2(1), 34-56.

Kaya, Y., & Çoşkun, İ. (2020). Çocukluk Çalışmalarında Yeni Yaklaşımlar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 53(1), 22-45.

Lyotard, J.-F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge* (G. Bennington & B. Massumi, Çev.). University of Minnesota Press. (Orijinal çalışma 1979'da yayımlanmıştır

Qvortrup, J., Corsaro, W. A., & Honig, M. S. (Eds.). (2009). *The Palgrave handbook of childhood studies.* Palgrave Macmillan.

MONITORING PROGRESS TOWARDS THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS, WHERE CHILDREN AND YOUTH HOLD THE KEY TO SUSTAINABLE FUTURE: PRINCIPLES AND POLICY GUIDANCE ON CHILDREN'S RIGHTS TO HEALTHY ENVIRONMENT

Full-Professor PhD. Habil. Cristina Raluca Gh. Popescu[1]

University of Bucharest, Romania and The Bucharest University of Economic Studies, Romania, Bucharest, Romania.

https://orcid.org/0000-0002-5876-0550

ABSTRACT

"*Environmental degradation is killing children. It kills the poorest of the poor, children in developing countries already on the edge of existence. It strikes countries with already fragile farm sectors – stripping the soil needed for planting, hurting food production, and spawning malnutrition among the young. It kills infants and youth alike – poisoning the water they need for drinking, washing and irrigation, tainting the slums which are their playgrounds, spoiling the food they eat. Air pollution strikes the young more harshly than the old – fueling the respiratory infections (...). Toxic chemicals, heavy metals, radiation and poisons harm children both rich and poor more severely than adults, causing untold deaths yearly through cancers, birth defects and still-births in industrialized and developing nations. And all the world's children will suffer from atmospheric pollution as we puncture the Earth's ozone layer, change our planet's environment – and leave a legacy of suffering and hardship for the young and those yet unborn.*" – United Nations Environment Programme (UNEP) & United Nations Children's Fund, 1990, p.1

Based on most recent statistics published by the World Health Organization (WHO), there are alarming growing numbers of diseases in children and youth from both rural and urban areas that are profoundly connected to unsafe and heavily degraded environments. Nevertheless, interestingly, many international health care providers seem to be unable to recognize, assess, and manage environmentally-related illnesses in children and youth. This current research paper targets the following key themes: firstly, the paper focuses on highlighting the pivotal importance and role played by the Sustainable Development Goals (SDGs), with a particular emphasis on monitoring progress towards the SDGs where children and youth hold the key to a sustainable future; secondly, the study sheds a new light on several crucial aspects related to children education (all steps of education), migration, labor, starvation, poverty, economy, fashion, and environment, in order to show that children are the most vulnerable ones to certain environmental risks embodied, on the one hand, by air pollution, inadequate water, sanitation, hygiene, hazardous chemicals, waste, radiation, climate change and, on the other hand, by the developing threats like e-waste; and, thirdly, the manuscript brings to the attention and analyzes the most recent documents on the Principles and the Policy Guidance on Children's Rights to a Healthy Environment published by reputed international organizations, such as the United Nations Children's Fund (UNICEF), the World Health Organization (WHO), the United Nations Environment Program (UNEP), European Environment Agency (EEA), International Institute for Environment and Development (IIED), and United States (US) Environmental Protection Agency (EPA). This paper tackles a novel and up-to-date earth shattering topic, while its originality resides in the literature review performed, the bold ideas brought to light, and the recommendations and solutions emphasized in order to enable a better future for all and a safer environment for children and youth.

Key Words: Children Environment; Children Economy; Sustainable Development Goals (SDGs); Climate Crisis; Economic Development; Improving Health; Sustainable Waterways; Improving Local Soil Quality; Organic Growth; Growing Green Children.

Introduction

The paper highly suggestively entitled "Monitoring Progress towards the Sustainable Development Goals, Where Children and Youth Hold the Key to Sustainable Future: Principles and Policy Guidance on Children's Rights to Healthy Environment" focuses on the most recent research on the Children and Youth and the way in which these two pivotal concepts are embodied and fostered in the United Nations (UN) Agenda for the Sustainable Development Goals (SDGs). What is more, it ought to be stated that, according to specialists' most novel and up-to-date studies, the children and youth hold the key to sustainable future, which implicates that: (a) there are several Principles and Policy Guidance on Children's Rights to Healthy Environment that need to be better understood by the individuals, the communities, and the entities' worldwide, so that a better future for all will be ensured, with a particular emphasis on the children and youth representing a beacon of hope and a ray a light in times of crisis and in troubling moments (Popescu, 2023; Popescu, 2022a-2022f); (b) there is a consistent body of literature which positions the children and youth chances for a better and a more secure future at the very core of the SDGs, hence tackling the most recent advances in promoting and in applying these Global Goals (GG) at the Planet's scale so that the children and youth will be thought of each and every time when the decisions are taken by the countries' leaders, the communities' representatives, and the governmental official figures (Popescu, 2021a-2021c); and (c) it is believed to be high time to value more the spiritual aspects regarding our lives, rather than the material side of our lives, given the fact that the purpose of people on Earth is believed to be to grow at a spiritual level, rather than at a material level and, also, most importantly, it is believed to be high time to work together, at the level of international partnerships, to promote, to support and to unleash at the highest level possible the GG, which have become over the last years the most import aims for humanity (Popescu, 2020a-2020d). In this day and age, unfortunately, it seems that humanity is very far from understanding the real extent of its actions towards: the future generations to come – which, in essence, ought to have access to the same valuable resources that people and entities have today (Popescu, 2019; Popescu & Popescu, 2019a-2019b); the children and youth – which, all together, are the ray of light for all and are believed to be extremely fragile and visibly exposed to abrupt changes, major insecurities, and unhealthy environments (Popescu, 2017; Popescu *et al.*, 2017; Popescu *et al.*, 2015a-2015d); and the environment – which should be treasured by everybody, since a healthy and well-taken care of environment helps biodiversity and ecosystems become more prosperous and full of life (Popescu *et al.*, 2015e; Popescu *et al.*, 2014).

To begin with, based on most recent statistics published by the World Health Organization (WHO), there are alarming growing numbers of diseases in children and youth from both rural and urban areas that are profoundly connected to unsafe and heavily degraded environments. In this given context, it ought to be acknowledged based on the studies published by reputed international specialists that the children and youth are extremely affected by unsafe environments and are likely to be more affected by unsafe and heavily degraded environments while compared with the adult human beings due to their fragile nature and their immune system under development. Nevertheless, interestingly, many international health care providers seem to be unable to recognize, assess, and manage environmentally-related illnesses in children and youth. This current research paper targets the following key themes: (a) firstly, the paper focuses on highlighting the pivotal importance and role played by the SDGs, with a particular emphasis on monitoring progress towards the SDGs where children and youth hold the key to a sustainable future; (b) secondly, the study sheds a new light on several crucial aspects related to children education (all steps of education), migration, labor,

starvation, poverty, economy, fashion, and environment, in order to show that children are the most vulnerable ones to certain environmental risks embodied, on the one hand, by air pollution, inadequate water, sanitation, hygiene, hazardous chemicals, waste, radiation, climate change and, on the other hand, by the developing threats like e-waste; and, (c) thirdly, the manuscript brings to the attention and analyzes the most recent documents on the Principles and the Policy Guidance on Children's Rights to a Healthy Environment published by reputed international organizations, such as the United Nations Children's Fund (UNICEF), the World Health Organization (WHO), the United Nations Environment Program (UNEP), European Environment Agency (EEA), International Institute for Environment and Development (IIED), and United States (US) Environmental Protection Agency (EPA). This paper tackles a novel and up-to-date earth shattering topic, while its originality resides in the literature review performed, the bold ideas brought to light, and the recommendations and solutions emphasized in order to enable a better future for all and a safer environment for children and youth.

There are several keywords believed to be paramount to this current research study, as follows: the children environment; the children economy; the Sustainable Development Goals (SDGs); the climate crisis; the economic development; the improving health; the sustainable waterways; improving local soil quality; the organic growth; and growing Green Children.

According to a vital study published by the United Nations Environment Programme (UNEP) and the United Nations Children's Fund in 1990 entitled "Children and the Environment – The State of the Environment 1990", there are major concerns pointed out by specialists regarding the future of the children and youth as well as their access to a healthy environment, as follows:

> "Environmental degradation is killing children. It kills the poorest of the poor, children in developing countries already on the edge of existence. It strikes countries with already fragile farm sectors – stripping the soil needed for planting, hurting food production, and spawning malnutrition among the young. It kills infants and youth alike – poisoning the water they need for drinking, washing and irrigation, tainting the slums which are their playgrounds, spoiling the food they eat. Air pollution strikes the young more harshly than the old – fueling the respiratory infections which kill more than 4.2 million children under age five each year in developing countries. Toxic chemicals, heavy metals, radiation and poisons harm children both rich and poor more severely than adults, causing untold deaths yearly through cancers, birth defects and still-births in industrialized and developing nations. And all the world's children will suffer from atmospheric pollution as we puncture the Earth's ozone layer, change our planet's environment – and leave a legacy of suffering and hardship for the young and those yet unborn." (United Nations Environment Programme (UNEP) & United Nations Children's Fund, 1990, p.1)

What is more, the same pivotal document is paramount in shedding a new light on the harsh and unprecedented consequences of toxic environments for the children and youth alike, as displayed in the lines below:

> "There are clear moral reasons why efforts to end environmental degradation must focus on children. (…) children are too often the victims of pollution – their young bodies make them far more vulnerable than adults to the poisons we spew into the air, and toxins we sow on Earth. Moreover, the problem of environmental degradation is essentially a problem for children – not adults. They, and those still unborn – will inherit the Earth we leave them. Their

> futures are in our hands – only we can protect it for them. But there is a practical reason why efforts to aid children must underlie all plans to aid the planet. The problem of environmental degradation is vastly complicated by the problem of over-population, of man's numbers far outstripping Earth's capacity to support its human caretakers. Reductions in birth rates must be a part of any efforts to save the Earth." (United Nations Environment Programme (UNEP) & United Nations Children's Fund, 1990, p.1)

According to the United Nations Environment Programme (UNEP) article entitled "Annual Report 2023: Keeping the Promise", there are several key statements made by Inger Andersen, the UN Under-Secretary-General and UNEP Executive Director, as follows (United Nations Environment Programme (UNEP), 2024a):

(a) The article begins with some major issues with which humanity confronts itself with nowadays, mentioning the following vital aspects due to be closely remembered and step-by-step analyzed so that change, in a positive way, may be generated and fostered:

> "The upside is that the global response to the triple planetary crisis intensified. Efforts to combat pollution and waste received a shot in the arm with the agreement of the Global Framework on Chemicals and progress on the global instrument on plastic pollution, which should be ready by 2024. Nations adopted a treaty to protect biodiversity in the ocean beyond national borders, while key guidelines to help the private sector reduce its impact on nature were released – a boost to the Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework, the implementation of which gathered pace." (Inger Andersen, the UN Under-Secretary-General and UNEP Executive Director, United Nations Environment Programme (UNEP), 2024)

(b) The same article brings to the attention other import aspects related to the UNEP role played in supporting a better future for all people as well as the UNEP in constantly drawing attention to all the major planetary crisis that are occurring or that are on the verge of making their appearance in the spotlight:

> "The UN Environment Programme (UNEP) played an important role in many of these processes – by providing key science and solutions on the triple planetary crisis, convening and supporting important negotiations, hosting critical multilateral environmental agreements, working with the private and financial sectors to align funding with global processes and supporting Member States to deliver on their commitments. Progress is being made. The great task ahead is to accelerate this progress so that it moves faster than the intensification of the triple planetary crisis. As the leading global authority on the environment, UNEP will work tirelessly to help make this happen – through deploying digital technologies to provide forward-looking and relevant science, boosting the implementation of the multilateral environmental agreements that make change possible, and backing Member States to promote climate stability, live in harmony with nature and forge a pollution-free future. This is how we will deliver on the 2030 Agenda and create the conditions for a more peaceful and prosperous world." (Inger Andersen, the UN Under-Secretary-General and UNEP Executive Director, United Nations Environment Programme (UNEP), 2024)

(c) In the same vein with the elements pointed in the lines above, the same article displays the words of António Guterres, the UN Secretary-General on the launch of the Emissions Gap Report, which have the purpose of leading to great reflection and which call for immediate action:

> "The UNEP report shows that the emissions gap is more like an emissions canyon. A canyon littered with broken promises, broken lives, and broken records." (António Guterres, UN Secretary-General on the launch of the Emissions Gap Report, United Nations Environment Programme (UNEP), 2024)

The introduction section has the purpose of positioning the current research paper highly suggestively entitled "Monitoring Progress towards the Sustainable Development Goals, Where Children and Youth Hold the Key to Sustainable Future: Principles and Policy Guidance on Children's Rights to Healthy Environment" in today's general social, economic, financial, and demographic context, hence emphasizing its main objective of shedding a new light on the way in which the Children and Youth perceive the reality in turbulent times – such as the ones people currently live in, as well as the tremendous pressure that humanity faces in protecting them in order to ensure a better future for all and promote health and prosperity. In addition, the introduction section is followed by other very important sections, such as: the materials and methods section in which the research questions of this current study are presented and analyzed; the findings and discussion section in which the main results of this current study are brought to light and closely displayed; the conclusion and recommendations section which is vital for this current research paper since its positions this study among other valuable studies in the filed due to the fact that it targets the pivotal connections existing between the Children and Youth, the SDGs, the environment, and the future of people on Earth; and the references section which embodies some of the most relevant papers in the field, believed to be the most representative ones and thought to inspire best the ideas of Partnerships for the SDGs as well as Partnerships for a better future for all, with a special accent on the Children and Youth and their vital role for mankind.

Materials and Methods

The materials and methods section has the purpose of highlighting the main research questions (RQs) for the current research paper highly suggestively entitled "Monitoring Progress towards the Sustainable Development Goals, Where Children and Youth Hold the Key to Sustainable Future: Principles and Policy Guidance on Children's Rights to Healthy Environment", as follows: (a) the first research question, namely (RQ1), is in what way are the SDGs important for the lives of children and youth and how can the progress towards the SDGs be monitored so that the children and youth can become an integrated part of a sustainable future for all; (b) the second research question, namely (RQ2), is which are the most crucial aspects related to children education (all steps of education), migration, labor, starvation, poverty, economy, fashion, and environment, that show that children are the most vulnerable ones to certain environmental risks; and, (c) the third research question, namely (RQ3), is which are the most recent documents on the Principles and the Policy Guidance on Children's Rights to a Healthy Environment that have been published by reputed international organizations and which are their main conclusions and recommendations. All in all, it should be stressed that this paper tackles a novel and up-to-date earth shattering topic – based on the fact that the children and youth are at the very core of the SDGs, while its originality resides in the literature review performed, the bold ideas brought to light, and the recommendations and solutions emphasized in order to enable a better future for all and a safer environment for the children and youth.

As stated in the lines above, the materials and methods section paints the most important research questions (RQs) that were addressed in this case and that show the interest for this particular theme, hence showing that there is a growing interest coming both from country leaders and business managers towards "Monitoring Progress towards the Sustainable Development Goals, Where Children and Youth Hold the Key to Sustainable Future: Principles and Policy Guidance on Children's Rights to Healthy Environment", so that more opportunities will arise, based on this study, to focus on the Principles and the Policy Guidance on Children's Rights to a Healthy Environment published by reputed international organizations, such as the United Nations Children's Fund (UNICEF), the World Health Organization (WHO), the United Nations Environment Program (UNEP), European Environment Agency (EEA), International Institute for Environment and Development (IIED), and United States (US) Environmental Protection Agency (EPA).

Findings and Discussion

The findings and discussion section is crucial to the layout of this current research paper and focuses on several major aspects that are carefully emphasized in the lines below and which correspond to the three research questions, as follows: (a) to begin with, the findings and discussion section concentrates on presenting the answers to the first research question, namely (RQ1), which focuses on the way in which the SDGs are important for the lives of children and youth and how can the progress towards the SDGs be monitored so that the children and youth can become an integrated part of a sustainable future for all; (b) in continuation, the findings and discussion section tackles the responses to the second research question, namely (RQ2), which emphasize which are the most crucial aspects related to children education (all steps of education), migration, labor, starvation, poverty, economy, fashion, and environment, that show that children are the most vulnerable ones to certain environmental risks; and, (c) in the end, the findings and discussion section centers on offering the answers to the third research question, namely (RQ3), which brings to the attention the most recent documents on the Principles and the Policy Guidance on Children's Rights to a Healthy Environment that have been published by reputed international organizations as well as to the main conclusions and recommendations that can be drawn from these documents.

In the lines below the Table no. 1: The SDGs Crucial Importance for the Lives of Children and Youth and Progress towards the SDGs so that the Children and Youth can Become an Integrated part of a Sustainable Future for All is vital, on the one hand, in addressing the importance and the role of the SDGs for the children and youth as well as, on the other hand, in recording and promoting the progress registered at the level of the SDGs, so that the children and youth can become an integrated part of a sustainable future for all (see, in this matter, Table no. 1: The SDGs Crucial Importance for the Lives of Children and Youth and Progress towards the SDGs so that the Children and Youth can Become an Integrated part of a Sustainable Future for All).

Table no. 1. The SDGs Crucial Importance for the Lives of Children and Youth and Progress towards the SDGs so that the Children and Youth can Become an Integrated part of a Sustainable Future for All

The SDGs Crucial Importance for the Lives of Children and Youth:	**The Progress towards the SDGs so that the Children and Youth can Become an Integrated part of a Sustainable Future for All:**
Children and youth and the need to achieve lives of dignity and well-being with the help	**Immense need for vital resources, such as, clean air to breath, clean water to drink, safe**

of the healthy natural environment: The environment in which the children and youth live is extremely important: the children require specific conditions that that they can develop in a healthy manner, they require the love and attention of their parents and caretakers, and they need support from their families and communities (Cleverley *et al.*, 2021; Cost *et al.*, 2023; Panter *et al.*, 2012; Poulain *et al.*, 2020).	**and nourishing food to eat, fuels for energy, protection from floods, fires, draughts, and storms, and so on:** The SDGs are extremely powerful aims that ought to act as guidelines for individuals and communities in supporting the children and youth to develop in a healthy manner, while encouraging young individuals to get involved in out-door activities, such as sports, in socializing events that are able to enhance their creativity, intelligence, and education at all levels (da Silva *et al.*, 2017; Daniel *et al.*, 2013; de Brito *et al.*, 2022).
Air Pollution – a major concern for specialists and Clean Air to breath – a necessity for healthier lives for all: According to the European Environment Agency (EEA), in the last years, the air pollution represents major worrying factor for individuals and communities, with a particular emphasis on the fact that, based on the most recent data, the levels of the air pollution are alarming for the children and youth health and well-being (European Environment Agency (EEA), 2023a-2023b). **There are strong connections between the right to a healthy environment and human rights:** Although the nature of the linkages between the environment and the human rights has been a source of tumultuous debate for years, specialists have pointed out that a clean, healthy, and functional environment is an integrating part of human rights and it is strongly interconnected with other human rights, such as, for instance, the individuals' rights to life, health, food, and adequate and optimum standards of living (Monitoring and Assessment Research Center, & Global Environment Monitoring System, 1986; Law Division *et al.*, 2021; The Lead Education and Abatement Design (LEAD) Group Inc., 2018; The White House, 2024; World Health Organization (WHO), 2010, 2024).	**Climate regulation and disease control:** Among the ecosystem services or the environmental endowments (as they are also known as), climate regulation and disease control plays a crucial part due to the fact that it offers individuals and communities the necessary tools for core survival as well as the required instruments which are paramount for human beings to flourish and prosper (Guthold *et al.*, 2021; Hagel *et al.*, 2019; Hussein-Were, 2018). In this matter, there are several aspects due to be taken into account, as follows: (a) the individuals, communities, and entities have profound roots in the natural environment, depending on the natural environment and, most and foremost, angling to live in harmony with nature; and (b) the individuals, communities, and entities have to find the right balance between the economic, human, and social development, on the one hand, and the ecosystem conservation, restoration, and regeneration, on the other hand, so that the challenges occurring are well-coped with (International Institute for Environment and Development (IIED), 2021, 2022, 2023).
Anthropogenic climate change represents the largest and most pervasive threat acknowledged until present days, on the one	**Children and youth require places to congregate for different purposes, such as aesthetic, recreation, and spiritual**

hand, to the natural environment and, on the other hand, to the human rights: Climate change has far-reaching environmental impacts, such as: adverse effects on the wildlife, major changes on the natural resources, and immense challenges for the ecological processes of regeneration, restoration, and resilience; hence, climate change severely affects people's access to clean water resources, food, and other human basic needs, such as shelter, a clean and safe environment (Katz *et al.*, 2022; McElearney *et al.*, 2018; Mokitimi *et al.*, 2022; Moussavi *et al.*, 2022; Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), 1999, 2011).	**enjoyment, in order to build stronger links with the communities and environment:** Climate change poses a serious threat for people and children and youth are the most affected; the impacts of climate change may completely alter the life courses of individuals who are affected by draughts, floods, fires, and other environmental natural disasters; in this matter, there is a direct harm generated to people, property, and physical infrastructure (International Federation of Red Cross, & Red Crescent Society, 2022; International Labour Organization (ILO) & Asian Development Bank, 2023).

Source: The Author' Own Elaboration, Based on the References Highlighted in the Table and in the Bibliography Section

In this matter, in addition to the aspects taken into account in the table above and, also, based on the Children's Environmental Health Foundation (CEHF) recent document published in the year 2023 and entitled "Written Consultation Submission: Children's Environmental Health Foundation – UNEP's Call for Written Inputs on Issues of Concern: Priorities for further work and potential further international action", there are several aspects that require thorough analysis, one of them being represented by lead in paint and the dangers for the children and youth:

> "Lead is a multi-system toxicant for which no safe level of exposure has been identified. Exposure to lead can cause chronic and debilitating health impacts in all age groups, and children are particularly vulnerable to its neurotoxic effects. The widespread use of lead has caused extensive environmental and human exposure across the globe. One major source of exposure, particularly for children, is through "lead paint", or paint to which lead compounds have been added as pigments, drying agents or anti-corrosives. (...) Global Alliance to Eliminate Lead Paint (GAELP) (…) aims to have all countries adopt "legally binding laws, regulations, standards and/or procedures to control the production, import, sale and use of lead paints with special attention to the elimination of lead decorative paints and lead paints for other applications most likely to contribute to childhood lead exposure" and to have all paint manufacturers eliminate "the use of added lead compounds in priority areas" by 2020." (Children's Environmental Health Foundation (CEHF), 2023, p.83)

In the lines below the Table no. 2: Most Crucial Aspects Related to Children Education, Migration, Labor, Starvation, Poverty, Economy, Fashion, and Environment, Displaying the Children Vulnerability to Environmental Risks shows, on the one hand, the major issues surrounding the children education, migration, labor, starvation, poverty, economy, fashion, and environment, which implicates that the children and youth are the ones most affected by different forms of crisis – among which could be mentioned the demographic, social, economic, and financial ones; and, on the other hand, the same table (Table no. 2) displays the children and youth vulnerability to environmental risks,

in the context in which the rhythm of development and industrialization is in continuous evolution, while the measures of protecting the individuals and the communities – with a particular emphasis on the children and youth, seem not be always a great concern for companies – as it ought to be expected (see, in this matter, Table no. 2. Most Crucial Aspects Related to Children Education, Migration, Labor, Starvation, Poverty, Economy, Fashion, and Environment, Displaying the Children Vulnerability to Environmental Risks).

Table no. 2. Most Crucial Aspects Related to Children Education, Migration, Labor, Starvation, Poverty, Economy, Fashion, and Environment, Displaying the Children Vulnerability to Environmental Risks

Most Crucial Aspects Related to Children Education, Migration, Labor, Starvation, Poverty, Economy, Fashion, and Environment:	**Children Vulnerability to Environmental Risks:**
Education, labor, economy, fashion, and environment, which are crucial to the health and well-being of individuals and, in particular, of children and youth: Today there are numerous key aspects that children and youth should have access to, so that they will have a better understanding of their surroundings and they will make a contribution to sustainability; education, labor, economy, fashion, and environment are vital aspects that children and youth ought to focus on, with a particular accent placed on their relationship with the SDGs (Arredondo, 2023; Artisanal Gold Council (AGC), 2014; Cleverley *et al.*, 2022; Firestone *et al.*, 2016).	**Children and youth should focus their attention on the greenhouse gas emissions that pose a great concern towards climate change and they should become aware very early in life of the mitigation and adaptation of their activities for a better future for all:** The full respect for human rights and the environment is shown, according to specialists, when undertaking projects that rely on hydroelectric and biofuels as sources of energy (United Nations Environment Programme (UNEP) & Peace Child International, 1999; United Nations Environment Programme (UNEP) & World Resource Institute (WRI), 2016; United States (US) Environmental Protection Agency (EPA), 2024a-2024b).
Financial aspects and safety of children and youth: These days, it is paramount for children and youth to have access to education and training and to understand the extent of their actions towards the Planet and other living beings (Fan *et al.*, 2022). What is more, children and youth need to have access to economic and financial knowledge from early stages in their lives, so that they will become able to understand better the implications of the environment they live in and be part of the SDGs as well as learn at early stages in life how contribute to the sustainable development of the Planet (European Union (EU) & Organization for Economic	**Effects of climate change on human rights and, in particular, on children and youth:** Climate change poses a tremendous threat for the health and well-being of individuals and communities all around the Globe, with a particular accent on the most vulnerable people, namely the children and youth; hence, millions of people are affected by the climatic challenges, while the ecosystems, the natural resources, and the physical infrastructure are greatly affected (Public Health Foundation of India, 2015; Reiss *et al.*, 2022; Risica *et al.*, 2019; Shutt, 2010; Singh, 2003; Speidel *et al.*, 2023; Sullivan *et al.*, 2022; Stockholm International Peace Research Institute, 1985; United Nations Children's Fund (UNICEF), 2014).

Cooperation and Development (OECD), 2023).	
Displacement and migration of individuals, which affects mainly children and youth: One of the many results of conflict, violence, and disasters is represented by the internal displacement of individuals. The displacement of individuals may occur several times over the duration of one year, which seems to affect most the children. On the one hand, the displacement of people due to conflict-related and violence-related situations was encountered in sub-Saharan Africa and the Middle East, while, on the other hand, the disasters-related situations (which were mostly weather-related events, such as storms and floods) were recorded in Southern Asia and South-Eastern Asia (International Data Alliance for Children on the Move, 2024, p.9; Amiour *et al.*, 2022).	**Displacement and migration of individuals may affect irreversibly the lives of many children and youth:** "In 2022 alone, there were an estimated 20.8 million new internal displacements of children globally. Disasters drove more than half of these displacements." (International Data Alliance for Children on the Move, 2024, p.9) "The number of displaced children is likely to dramatically increase over the next 25 years, with climate change estimated to place 1.2 billion people at risk of internal and cross-border displacement by 2050." (International Data Alliance for Children on the Move, 2024, p.9) "The refugee population is much younger than the foreign-born population, with children accounting for nearly half of all refugees." (International Data Alliance for Children on the Move, 2024, p.9) "Crisis and conflict drive more children to travel alone." (International Data Alliance for Children on the Move, 2024, p.10)

Source: The Author' Own Elaboration, Based on the References Highlighted in the Table and in the Bibliography Section

In the lines below the Table no. 3: Recent Documents on the Principles and the Policy Guidance on Children's Rights to a Healthy Environment Published by Reputed International Organizations and Their Main Conclusions and Recommendations focuses on presenting some of the most novel and up-to-date documents that highlight vital Principles and pivotal Policy Guidance on Children's Rights to a Healthy Environment, with a particular accent on those international organizations that successfully manage to promote Children's Rights at a global level. In the same line with the aforementioned ideas, it needs to be highlighted that there are several reputed international organizations, such as the United Nations Children's Fund (UNICEF), the World Health Organization (WHO), the United Nations Environment Program (UNEP), European Environment Agency (EEA), International Institute for Environment and Development (IIED), and United States (US) Environmental Protection Agency (EPA), which have placed on numerous occasions, in their studies, the children and youth on the top positions of their agendas. Nevertheless, these international organizations are just a few of those international organizations greatly concerned with the SDGs, the sustainability, and the sustainable development as well as with the health and well-being of children and youth (see, in this matter, Table no. 3. Recent Documents on the Principles and the Policy Guidance on Children's Rights to a Healthy Environment Published by Reputed International Organizations and Their Main Conclusions and Recommendations).

Table no. 3. Recent Documents on the Principles and the Policy Guidance on Children's Rights to a Healthy Environment Published by Reputed International Organizations and Their Main Conclusions and Recommendations

Recent Documents on the Principles and the Policy Guidance on Children's Rights to a Healthy Environment Published by Reputed International Organizations state the following major issues:	**Main Conclusions and Recommendations for a Better, Safer, More Inclusive, and Sustainable Future for All:**
The harmful impacts of Climate Change on Human Rights are of great extent and make reference to the following aspects: (a) environmental degradation that occurs due to climatic changes and which can happen in time (over months or years, and may be regarded as on-going, continuous) or in abrupt manner (such as, sudden-onset events, like tsunamis or conflicts between different groups of individuals, which pose a sudden and direct threat to human lives and people's safety); and (b) undermining access to clean sources of water, soils, air, food, and other vital resources that support human lives (United Nations Children's Fund (UNICEF), 2020; United Nations Children's Fund, 2016; United Nations Environment Programme (UNEP), 1991a-1991b). The affected rights due to the impacts of climate change on ecosystems and natural resources will be felt at the level of freshwater resources and their allocation among major activities, namely the settlements, ecosystems, agriculture, industry, and energy production, and will be represented by: (a) the right to water and sanitation; (b) the right to health; (c) the right to life; (d) the right to food; and (e) the right to an adequate standard of living (United Nations Environment Programme (UNEP) & Law Division, 2018; United Nations Environment Programme (UNEP) & International Union for Conservation of Nature, 1986).	The harmful impacts of Climate Change on Human Rights are not to be taken lightly and do not represent abstract matters, these are very serious issues due to be carefully thought of and greatly considered: (a) the food safety and the food supplies of people are affected due to severe ecosystems degradations, drought, and food shortages, which are aspects that clearly be linked with climate change; and (b) the safety and livelihoods of many inhabitants living in the coastal areas – namely, the indigenous people and communities, have been affected due to the rising temperature as well as due to the rising sea levels, which are linked, for example, to the Artic ecosystems that are significantly changing in the last years (Belzer *et al.*, 2022; Bornstein *et al.*, 2020). Great care must be taken of the ecosystems and the natural resources: the dry subtropical regions will have their water surface and their groundwater reduced, due to climate change, which will affect the freshwater resources and which will more rapidly intensify the already existing competition between the way in which water is allocated in those regions for settlements, ecosystems, agriculture, industry, and energy production (United Nations Environment Programme (UNEP) & Division of Environmental Policy Implementation (DEPI), 2015; United Nations Environment Programme & Global Alliance to Eliminate Lead Paint, 2018).
There are major concerns regarding the freshwater resources and they are due to climate change, which may be encountered at the following levels represented by the water shortages and the droughts which are affected	The terrestrial ecosystems are greatly affected by climate change, which affects the following rights: (a) the right to health; (b) the right to life; (c) the right to food; (d) the right to an adequate standard of living; (e) right to housing;

by: (a) reduced rainfall – due to increased temperatures and high levels of pollution; (b) reduced snowpack – which implicates that less snowmelt will supply the rivers and streams with freshwater; (c) higher temperatures – due to intense industrialized areas, very high levels of pollution, deforestation, the intensification of agriculture, which will lead to increased evaporation of water from surface water and soils; and (d) rise at the level of sea water – which implicates that the saltwater inundation will affect the freshwater resources as well as the soils (United Nations Environment Programme (UNEP), 1999, 2001a-2001b, 2003, 2004a-2004b).	(f) right to water; (g) right to property, and (h) right to self-determination (United Nations Environment Programme (UNEP), 2020, 2021a-2021b, 2023a-2023i). It needs to be taken into consideration that climate change will lead to irreversible and abrupt challenges for the terrestrial, the coastal systems and low-lying areas, the ocean systems, and the freshwater ecosystems, which will implicate that their functions, their composition, and their structure will not be the one known to us until present days (United Nations Environment Programme (UNEP), 2024a-2024b).
There are very important aspects that ought to be taken into consideration when analyzing the relationship existing between climate change and food security and production systems: (a) the climate change affects the crop and terrestrial food production so that there might be encountered modest increase in productivity in some countries due to the most recent warming trends – such as, the productivity of major crops (among which could be mentioned wheat, rice, and maize); (b) the climate change affects the crop and terrestrial food production so that there might be encountered modest decrease in productivity in some countries in the case of wheat and maize (for instance) due to the most recent abrupt changes in temperature, rainfall precipitation, and so on; and (c) the climate change affects the crop and terrestrial food production so that there might be cases in which the entire production was damaged due to extreme weather events represented by fires, storms, floods, and severe draughts (United Nations Environment Programme (UNEP), 2005, 2007, 2012, 2015a-2015b).	What is more, the productivity of fisheries is affected by climate change (United Nations Environment Programme (UNEP), 2024a-2024b). This climate change related phenomenon arises due to the following key issues: the air pollution, the rising sea levels, the coastal storms, the heat stress, and the extreme precipitations or, on the contrary, the extreme temperatures which lead to the draughts and the fires, the increased aridity, the coastal flooding, the inland flooding, the water scarcity, and the landslides (United Nations Environment Programme (UNEP), 2005, 2007, 2012, 2015a-2015b; United Nations Environment Programme (UNEP), 2024a-2024b). Hence, several rights are affected, namely: (a) the right to food; (b) the right to health; (c) the right to life; and (d) the right to an adequate standard of living (United Nations Environment Programme (UNEP) *et al.*, 2021).

Source: The Author' Own Elaboration, Based on the References Highlighted in the Table and in the Bibliography Section

Conclusion and Recommendations

To begin with, the author of this current research paper strongly believes that the role of the children and youth is vital in successfully promoting and in greatly accomplishing the SDGs at a worldwide level. On the one hand, the studies that were chosen for this current analysis have shown in numerous ways and by bringing thorough arguments that the lives and the health of the children and youth are in

great danger due to the environmental pollution. All these aspects implicate that there is a great need to understand the dangers that the children and youth are facing on the long-term when thinking about the safety of their future and the opportunities they might miss due to the health problems they might face as a result of a heavily polluted and gravelly affected environment. On the other hand, the research papers that were selected for this current analysis have painted very well the demographical, social, economic, and financial insecurities with which the children and youth confront themselves with not only in those areas affected by migration but, also, in all cases, based on the fact that the children and youth have displayed tremendous vulnerabilities all over the Globe, no matter how developed the countries of reference were. In essence, it needs to be remembered that the demographical, social, economic, and financial factors that generate crises affect not only individuals and communities in emerging and developing countries; hence, it ought to be considered that these demographical, social, economic, and financial factors are responsible for creating crisis situations in highly developed nations as well, due to the fact that phenomenon such as internationalization and globalization have managed to accelerate the influence of all these factors in all areas of the Globe.

In this matter, according to a very recent study published by the International Data Alliance for Children on the Move in the year 2024 and entitled "9 Facts about Children on the Move, United Nations Children's Fund", there are numerous major statistics displayed that are able to show the fact that the children and youth are highly affected by all forms of crisis and all the demographical, social, economic, and financial factors, as seen in the lines below:

> "In 2020, there were an estimated 35.5 million international migrant children globally, the largest number ever recorded. This corresponds to around 1 in 66 children worldwide living outside their country of birth, whatever their reason for having crossed borders." (International Data Alliance for Children on the Move, 2024, p.4)

What is more, according to the same aforementioned study published by the International Data Alliance for Children on the Move in the year 2024 and entitled "9 Facts about Children on the Move, United Nations Children's Fund", there are additional aspects that were displayed and that make vital references to the case of international migrant children, as seen in the lines below:

> "Most international child migrants move within their global region. (…) One third of the world's international migrant children live in just seven countries. The United States is home to the largest group of international migrant children, numbering 3.3 million, followed by Saudi Arabia (2.3 million), Jordan (1.6 million), the United Arab Emirates (1.3 million), Türkiye (1.3 million), Iran (1.2 million) and Germany (1.1 million), which together host one third of the world's international migrant children. But this list hides large differences in the underlying groups of children on the move." (International Data Alliance for Children on the Move, 2024, pp.4-5)

Furthermore, based on the data accessible in the study published by the International Data Alliance for Children on the Move in the year 2024 and entitled "9 Facts about Children on the Move, United Nations Children's Fund", numerous other statistics are brought to the center of the attention, due to their paramount importance in today's society, as seen in the lines below:

> "The number of children forcibly displaced, internally and internationally, has more than doubled over the last 10 years. (...) Half of the world's refugee children come from only three countries: the Syrian Arab Republic, Afghanistan and Ukraine. At the end of 2022, the top three countries of origin with the most refugee children were the Syrian Arab Republic, with 3.0 million (21 per cent of the global total); Afghanistan, with 2.6 million (18 per cent); and Ukraine, with an estimated 2.0 million (14 per cent). Together, they accounted for 54 per cent of all refugee children in the world (including other children in need of international protection). (...) Conflict and violence are the main reasons children are displaced within their own countries." (International Data Alliance for Children on the Move, 2024, pp.6-8)

In this day and age, the internal displacement of individuals due to different situations, among which could be mentioned conflict-related or violence-related events, such as the ones that occurred and continue to occur in Afghanistan, for example, severally affects the lives of the children and youth (Barratt *et al.*, 2024). In this given context, it looks like the children and youth are the ones most affected by these situations, since their lives are forever disrupted and their future will be forever changed. There are very unfortunate cases, in which the children and youth have to live their homes and have to forget their previous surroundings as they know them, due to the fact that their lives or the lives of their loved ones are threatened, their parents are killed or are taken prisoners, their communities are displaced, and so on. In continuation, there are other forms of disasters that shatter people's lives and that severely affect their well-being and livelihoods, among which could be brought to the attention the ones that are environmentally-generated: the floods, the fires, the draughts, the polluted air, soils, and water, and so on (Brown & Dodman, 2014; Bharadwaj *et al.*, 2022; Brussoni *et al.*, 2015).

In addition to the aspects highlighted in the lines above, the COVID-19 Pandemic changed the courses of the individuals' and the communities' lives as well as the manner in which entities perform their activities (Committee for the Coordination of Statistical Activities (CCSA), 2020). On the one hand, there were lives that were taken (belonging to people from all areas and from all ages), which implicated a lot of pain and a lot of psychical stress posed on people and on their families and, as it is well known, the children and youth are usually the ones that are mostly affected and shaken by these changes and challenges (United Nations Environment Programme (UNEP) & Columbia University, Sabin Center for Climate Change Law, 2015; United Nations Environment Programme & CUNY Center for Urban Environmental Reform, 2023). On the other hand, there were employees that lost their jobs which might have been, at that time, their only source of income, which also posed great pressure on them and on their families – once again, the children and youth being the ones most affected by the economic, financial, and social challenges and threats (Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), 2018a-2018b, 2019, 2021, 2023). By extrapolating, all these challenges and changes lead to individuals being forced to relocate in order to find better opportunities to work and be part of better positioned organizations able to attract more workers and capable to foster better and safer places for their employees (Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), 2024a-2024b). As stated already in the lines above, the children and youth are the ones affected the most by these processes since they lose contact with family and community members, their education and training is put on hold (and sometime not being continued to the lack of funding or decent conditions to be part of the educational and training programs), and their health is put in danger (especially in those situations in which they have to travel alone or with strangers, or when they do not have access for longer periods of time to clean water, safe food resources, and nourishing food resources). There are also cases in which due to the fact that the children and youth are so vulnerable they have to work at very early ages in order to support themselves and their families: these are cases in which children are becoming more mature at earlier stages in life, becoming a major support for their numerous families; in the same time, however, their world is not

the world of children anymore, it becomes the world of hard working adults, confronting themselves with problems specific to adults (United Nations Environment Programme (UNEP) & Caribbean Environment Programme, 2021; United Nations Environment Programme (UNEP) & Child Rights Connect, 2020).

Acknowledgement

The Author of the manuscript (Cristina Raluca Gh. Popescu (C.R.G.P.)) is extremely appreciative and extremely grateful to the Organizers of this first-rate and delightful international scientific event and wants to hereby acknowledge the Organizers kindness and thoughtfulness in offering the positions of invited speaker and section moderator – head of session, hence having the wonderful opportunity to express the ideas and the thoughts concerning this novel and up-to-date topic at such a prestigious international scientific event.

Funding

The Author received no funding for the current research.

Competing interests

The Authors have declared that no competing interests exist.

Statement of Conflict of Interest

The Author declares that there are no conflicts of interest. The Author declares that has no known competing financial interests or personal relationships that could have appeared to influence the work reported in this.

Author Contributions

Conceptualization, Cristina Raluca Gh. Popescu (C.R.G.P.); methodology, C.R.G.P.; software, C.R.G.P.; validation, C.R.G.P.; formal analysis, C.R.G.P.; investigation, C.R.G.P.; resources, C.R.G.P.; data curation, C.R.G.P.; writing—original draft preparation, C.R.G.P.; writing—review and editing, C.R.G.P. The Author fully contributed to this manuscript. The Author has read and agreed to the published version of the manuscript.

References

Amiour, Y., Waygood, E. O. D., & van den Berg, P. E. W. (2022). Objective and Perceived Traffic Safety for Children: A Systematic Literature Review of Traffic and Built Environment Characteristics Related to Safe Travel. *International journal of environmental research and public health*, *19*(5), 2641. https://doi.org/10.3390/ijerph19052641.

Arredondo, M. M. (2023). Shining a light on cultural neuroscience: Recommendations on the use of fNIRS to study how sociocultural contexts shape the brain. *Cultural diversity & ethnic minority psychology*, *29*(1), 106–117. https://doi.org/10.1037/cdp0000469.

Artisanal Gold Council (AGC). (2014). *Using Retorts to Reduce Mercury Use, Emissions, and Exposures in Artisanal and Small-Scale Gold Mining: A Practical Guide*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/31365.

Barratt, S., Majidi, N., Trigo da Roza, M., Garcia Amado, P. and McAteer, B. (2024).*Afghanistan's unfolding crisis: wellbeing and livelihoods of displaced people before and after the regime change*. IIED, London. Available at https://www.iied.org/22276iied.

Belzer, L. T., Wright, S. M., Goodwin, E. J., Singh, M. N., & Carter, B. S. (2022). Psychosocial Considerations for the Child with Rare Disease: A Review with Recommendations and Calls to Action. *Children (Basel, Switzerland)*, *9*(7), 933. https://doi.org/10.3390/children9070933.

Bharadwaj, R., Chakravarti, D. and Karthikeyan, N. (2022). *Child-centred community-based adaptation in Bangladesh: what works and why?*. IIED, London. Available at https://www.iied.org/20776iied.

Bornstein, M. H., Putnick, D. L., & Esposito, G. (2020). Skill-experience transactions across development: Bidirectional relations between child core language and the child's home learning environment. *Developmental psychology*, *56*(10), 1842–1854. https://doi.org/10.1037/dev0001092.

Brown, D. & Dodman, D. (2014). *Understanding children's risk and agency in urban areas and their implications for child-centred urban disaster risk reduction in Asia*. Available at https://www.iied.org/10652iied

Brussoni, M., Gibbons, R., Gray, C., Ishikawa, T., Sandseter, E. B., Bienenstock, A., Chabot, G., Fuselli, P., Herrington, S., Janssen, I., Pickett, W., Power, M., Stanger, N., Sampson, M., & Tremblay, M. S. (2015). What is the Relationship between Risky Outdoor Play and Health in Children? A Systematic Review. *International journal of environmental research and public health*, *12*(6), 6423–6454. https://doi.org/10.3390/ijerph120606423.

Children's Environmental Health Foundation (CEHF). (2023). *Written Consultation Submission: Children's Environmental Health Foundation - UNEP's Call for Written Inputs on Issues of Concern: Priorities for further work and potential further international action*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/43514.

Cleverley, K., McCann, E., O'Brien, D., Davies, J., Bennett, K., Brennenstuhl, S., Courey, L., Henderson, J., Jeffs, L., Miller, J., Pignatiello, T., Rong, J., Rowland, E., Stevens, K., & Szatmari, P. (2022). Prioritizing core components of successful transitions from child to adult mental health care: a national Delphi survey with youth, caregivers, and health professionals. *European child & adolescent psychiatry*, *31*(11), 1739–1752. https://doi.org/10.1007/s00787-021-01806-6.

Cleverley, K., Stevens, K., Davies, J., McCann, E., Ashley, T., Brathwaite, D., Gebreyohannes, M., Nasir, S., O'Reilly, K., Bennett, K. J., Brennenstuhl, S., Charach, A., Henderson, J., Jeffs, L., Korczak, D. J., Monga, S., de Oliveira, C., & Szatmari, P. (2021). Mixed-methods study protocol for an evaluation of the mental health transition navigator model in child and adolescent mental health services: the Navigator Evaluation Advancing Transitions (NEAT) study. *BMJ open*, *11*(6), e051190. https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-051190.

Committee for the Coordination of Statistical Activities (CCSA). (2020). *How COVID-19 is Changing the World: A Statistical Perspective*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/32269.

Cost, K. T., Mudiyanselage, P., Unternaehrer, E., Korczak, D. J., Crosbie, J., Anagnastou, E., Monga, S., Kelley, E., Schachar, R., Maguire, J., Arnold, P., Burton, C. L., Georgiades, S., Nicolson, R., Birken, C. S., & Charach, A. (2023). The role of parenting practices in parent and child mental health over time. *BJPsych open*, *9*(5), e147. https://doi.org/10.1192/bjo.2023.529.

da Silva, I. C. M., Hino, A. A., Lopes, A., Ekelund, U., Brage, S., Gonçalves, H., Menezes, A. B., Reis, R. S., & Hallal, P. C. (2017). Built environment and physical activity: domain- and

activity-specific associations among Brazilian adolescents. *BMC public health*, *17*(1), 616. https://doi.org/10.1186/s12889-017-4538-7.

Daniel, L. C., Brumley, L. D., & Schwartz, L. A. (2013). Fatigue in adolescents with cancer compared to healthy adolescents. *Pediatric blood & cancer*, *60*(11), 1902–1907. https://doi.org/10.1002/pbc.24706.

de Brito, J. N., Matsumoto, M., Bonilla, Z., Loth, K. A., Geppert, J., McCoy, M. B., & Stang, J. S. (2022). Identification of positive parenting practices among parents of young children living in low-income and racially, ethnically, and culturally diverse households. *Appetite*, *178*, 106281. https://doi.org/10.1016/j.appet.2022.106281.

European Environment Agency (EEA). (2023a). Air pollution levels across Europe still not safe, especially for children. Retrieved from: https://www.eea.europa.eu/en/newsroom/news/air-pollution-levels-across-europe. Accessed on: 1st of June 2024.

European Environment Agency (EEA). (2023b). Air pollution and children's health. Retrieved from: https://www.eea.europa.eu/en/newsroom/news/air-pollution-levels-across-europe. Accessed on: 1st of June 2024.

European Union (EU) & Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). (2023). Financial competence framework for children and youth in the European Union. PDF ISBN 978-92-68-07150-2. doi:10.2874/297346 EV-06-23-001-EN-N. Retrieved from: https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Financial-competence-framework-youth-EU.pdf. Accessed on: 1st of June 2024.

Fan, X., Linder, S., D'Amico, L. K., White, K. M., & Pawloski, T. (2022). Identifying the Needs of Prekindergarten Children: A Focus on Health, Wellbeing, and Family Environment. *Early childhood education journal*, *50*(5), 823–840. https://doi.org/10.1007/s10643-021-01206-0.

Firestone, M., Berger, M., Foos, B., & Etzel, R. (2016). Two Decades of Enhancing Children's Environmental Health Protection at the U.S. Environmental Protection Agency. *Environmental health perspectives*, *124*(12), A214–A218. https://doi.org/10.1289/EHP1040.

Guthold, R., Moller, A. B., Adebayo, E., Carvajal, L., Ekman, C., Fagan, L., Ferguson, J., Friedman, H. S., Ba, M. G., Hagell, A., Kohl, K., & Azzopardi, P. S. (2021). Priority Areas for Adolescent Health Measurement. *The Journal of adolescent health : official publication of the Society for Adolescent Medicine*, *68*(5), 888–898. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.12.127.

Hagel, B. E., Macpherson, A., Howard, A., Fuselli, P., Cloutier, M. S., Winters, M., Richmond, S. A., Rothman, L., Belton, K., Buliung, R., Emery, C. A., Faulkner, G., Kennedy, J., Ma, T., Macarthur, C., McCormack, G. R., Morrow, G., Nettel-Aguirre, A., Owens, L., Pike, I., … Hubka, T. (2019). The built environment and active transportation safety in children and youth: a study protocol. *BMC public health*, *19*(1), 728. https://doi.org/10.1186/s12889-019-7024-6.

Hussein-Were, F. (2018). *Developing Legally Binding Controls on Lead Paint: Kenyan Experience*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/27066.

International Data Alliance for Children on the Move. (2024). 9 Facts about Children on the Move, United Nations Children's Fund. New York, 2024. Retrieved from: https://www.oecd.org/els/mig/9-Facts-about-Children-on-the-Move-International-Data-Alliance-for-Children-on-the-Move-IDAC-2024.pdf. Accessed on: 1st of June 2024.

International Federation of Red Cross, & Red Crescent Society. (2022). Mongolia IFRC Country Plan. Retrieved from: https://www.ifrc.org/sites/default/files/2022-02/Mongolia_Country_Plan_2022.pdf. Accessed on: 1st of June 2024.

International Labour Organization (ILO), & Asian Development Bank. (2023). Investments in childcare for gender equality in Asia and the Pacific. ILO: ISBN: 9789220392256 (print). ISBN: 9789220392263 (web PDF). ADB: ISBN: 978-92-9270-233-5 (print). ISBN: 978-92-9270-234-2 (web PDF). Retrieved from: https://webapps.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/documents/publication/wcms_887517.pdf. Accessed on: 1st of June 2024.

International Institute for Environment and Development (IIED). (2021). Supporting child-centred resilience to climate impacts. Retrieved from: https://www.iied.org/supporting-child-centred-resilience-climate-impacts. Accessed on: 1st of June 2024.

International Institute for Environment and Development (IIED). (2022). Firm foundations for child-centred climate resilience. Retrieved from: https://www.iied.org/20766iied. Accessed on: 1st of June 2024.

International Institute for Environment and Development (IIED). (2023). Formalising artisanal cobalt mining in the DRC: much work remains. Retrieved from: https://www.iied.org/formalising-artisanal-cobalt-mining-drc-much-work-remains. Accessed on: 1st of June 2024.

Law Division, Lloyd, Georgina, Teng'o, Stephen, & Mojado, Imae Ann. (2021). *Children's Rights to a Healthy Environment in the ASEAN Region: Principles and Policy Guidance*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/37472.

Katz, C., Varela, N., Korbin, J. E., Najjar, A. A., Cohen, N., Bérubé, A., Bishop, E., Collin-Vézina, D., Desmond, A., Fallon, B., Fouche, A., Haffejee, S., Kaawa-Mafigiri, D., Katz, I., Kefalidou, G., Maguire-Jack, K., Massarweh, N., Munir, A., Munoz, P., Priolo-Filho, S., … Wekerle, C. (2022). Child protective services during COVID-19 and doubly marginalized children: International perspectives. *Child abuse & neglect*, *131*, 105634. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105634.

McElearney, A., Brennan-Wilson, A., Murphy, C., Stephenson, P., & Bunting, B. (2018). Cluster randomised controlled trial of 'whole school' child maltreatment prevention programme in primary schools in Northern Ireland: study protocol for Keeping Safe. *BMC public health*, *18*(1), 590. https://doi.org/10.1186/s12889-018-5492-8.

Mokitimi, S., Schneider, M., & de Vries, P. J. (2022). A situational analysis of child and adolescent mental health services and systems in the Western Cape Province of South Africa. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, *16*(1), 6. https://doi.org/10.1186/s13034-022-00440-7.

Monitoring and Assessment Research Center, & Global Environment Monitoring System (1986). *Childhood Exposure to Environmental Lead - MARC Report Number 34*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/27888. Collections: Reports, Books and Booklets.

Moussavi, Y., Wergeland, G. J., Bøe, T., Haugland, B. S. M., Larsen, M., & Lehmann, S. (2022). Internalizing Symptoms Among Youth in Foster Care: Prevalence and Associations with Exposure to Maltreatment. *Child psychiatry and human development*, *53*(2), 375–388. https://doi.org/10.1007/s10578-020-01118-x.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). (1999). "Online Advertising and Marketing Directed Toward Children", *OECD Digital Economy Papers*, No. 46, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/236506677507.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). (2011). "The Protection of Children Online: Risks Faced by Children Online and Policies to Protect Them", *OECD Digital Economy Papers*, No. 179, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/5kgcjf71pl28-en.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). (2018a). *Working Together: Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Finland*, Working Together for Integration, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/9789264305250-en.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). (2018b). *Engaging Young Children: Lessons from Research about Quality in Early Childhood Education and Care*, Starting Strong, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/9789264085145-en.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). (2019), *Changing the Odds for Vulnerable Children: Building Opportunities and Resilience*, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/a2e8796c-en.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). (2021). "Children in the digital environment: Revised typology of risks", *OECD Digital Economy Papers*, No. 302, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/9b8f222e-en.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). (2023), *OECD Labour Force Statistics 2022*, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/dc0c92f0-en.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). (2024a). Children. Retrieved from: https://www.oecd.org/social/family/child-well-being/. Accessed on: 1st of June 2024.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). (2024b). OECD Family Database. Retrieved from: https://www.oecd.org/els/family/database.htm. Accessed on: 1st of June 2024.

Panter, J., Griffin, S., & Ogilvie, D. (2012). Correlates of reported and recorded time spent in physical activity in working adults: results from the commuting and health in Cambridge study. *PloS one*, *7*(7), e42202. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0042202.

Poulain, T., Sobek, C., Ludwig, J., Igel, U., Grande, G., Ott, V., Kiess, W., Körner, A., & Vogel, M. (2020). Associations of Green Spaces and Streets in the Living Environment with Outdoor Activity, Media Use, Overweight/Obesity and Emotional Wellbeing in Children and Adolescents. *International journal of environmental research and public health*, *17*(17), 6321. https://doi.org/10.3390/ijerph17176321.

Popescu, C. R. G. (2023). Artificial Intelligence and Sustainability in a Game-Changing Post-COVID-19 Era: Key Drivers for Economic Development, Social Development, and Environmental Protection. In C. Popescu (Ed.), *Positive and Constructive Contributions for Sustainable Development Goals* (pp. 1-20). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-7499-0.ch001.

Popescu, C. R. G. (2022a). Impressive, Inspiring, and Profound Mindfulness Movement in Organizations: Boosting Productivity, Cultivating Joy, and Sharping Awareness. In C. Popescu (Ed.), *Handbook of Research on Building Inclusive Global Knowledge Societies for Sustainable Development* (pp. 60-96). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5109-0.ch003.

Popescu, C. R. G. (2022b). Mindfulness at Work, a Sound Business Investment: Focusing on the Employee Well-Being While Increasing Creativity and Innovation. In C. Popescu (Ed.), *Handbook of Research on Changing Dynamics in Responsible and Sustainable Business in the Post-COVID-19 Era* (pp. 1-34). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-2523-7.ch001.

Popescu, C. R. G. (2022c). Mindfulness Business Principles: Producing Outstanding Value and Encouraging Community Connections. In C. Popescu (Ed.), *COVID-19 Pandemic Impact on New Economy Development and Societal Change* (pp. 196-228). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-3374-4.ch010.

Popescu, C. R. G. (2022d). Environmental, Social, and Corporate Governance by Avoiding Management Bias and Tax Minimization: Reaching a General Consensus Regarding a Minimum Global Tax Rate. In C. Popescu (Ed.), *COVID-19 Pandemic Impact on New Economy Development and Societal Change* (pp. 94-132). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-3374-4.ch006.

Popescu, C. R. G. (2022e). Fostering Creativity in Business: Empowering Strong Transformational Leaders. In C. Popescu (Ed.), *Handbook of Research on Changing Dynamics in Responsible and Sustainable Business in the Post-COVID-19 Era* (pp. 349-381). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-2523-7.ch017.

Popescu, C. R. G. (2022f). Analyzing the Impact of Green Marketing Strategies on the Financial and Non-Financial Performance of Organizations: The Intellectual Capital Factor. In I. Management Association (Ed.), *Research Anthology on Business Continuity and Navigating Times of Crisis* (pp. 202-226). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-4503-7.ch011.

Popescu, C. R. G. (2021a). Sustainable and Responsible Entrepreneurship for Value-Based Cultures, Economies, and Societies: Increasing Performance Through Intellectual Capital in Challenging Times. In C. Popescu & R. Verma (Eds.), *Sustainable and Responsible Entrepreneurship and Key Drivers of Performance* (pp. 33-58). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-7951-0.ch002.

Popescu, C. R. G. (2021b). Impact of Innovative Capital on the Global Performance of the European Union: Implications on Sustainability Assessment. In C. Popescu (Ed.), *Handbook of Research on Novel Practices and Current Successes in Achieving the Sustainable Development Goals* (pp. 90-124). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8426-2.ch005.

Popescu, C. R. (2021c). Measuring Progress Towards the Sustainable Development Goals: Creativity, Intellectual Capital, and Innovation. In C. Popescu (Ed.), *Handbook of Research on Novel Practices and Current Successes in Achieving the Sustainable Development Goals* (pp. 125-136). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8426-2.ch006.

Popescu, C. R. G. (2020a). Approaches to Sustainable and Responsible Entrepreneurship: Creativity, Innovation, and Intellectual Capital as Drivers for Organization Performance. In B. Hernández-Sánchez, J. Sánchez-García, & A. Moreira (Eds.), *Building an Entrepreneurial and Sustainable Society* (pp. 75-95). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-2704-7.ch004.

Popescu, C. R. G. (2020b). Developing a Model for Entrepreneurship Competencies: Innovation, Knowledge Management, and Intellectual Capital – Success Competences for Building Inclusive Entrepreneurship and Organizational Performance. In J. Šebestová (Ed.), *Developing Entrepreneurial Competencies for Start-Ups and Small Business* (pp. 1-22). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-2714-6.ch001.

Popescu, C. R. G. (2020c). Analyzing the Impact of Green Marketing Strategies on the Financial and Non-Financial Performance of Organizations: The Intellectual Capital Factor. In V. Naidoo & R. Verma (Eds.), *Green Marketing as a Positive Driver Toward Business Sustainability* (pp. 186-218). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-5225-9558-8.ch008.

Popescu, C. R. G. (2020d). Sustainability Assessment: Does the OECD/G20 Inclusive Framework for BEPS (Base Erosion and Profit Shifting Project) Put an End to Disputes Over The Recognition and Measurement of Intellectual Capital? *Sustainability*, *12*, 10004. https://doi.org/10.3390/su122310004.

Popescu, C. R. G. (2019). Corporate Social Responsibility, Corporate Governance and Business Performance: Limits and Challenges Imposed by the Implementation of Directive 2013/34/EU in Romania. *Sustainability*, *11*, 5146. https://doi.org/10.3390/su11195146.

Popescu, C. R. G. & Popescu, G. N. (2019a). The Social, Economic, and Environmental Impact of Ecological Beekeeping in Romania. In G. Popescu (Ed.), *Agrifood Economics and Sustainable Development in Contemporary Society* (pp. 75-96). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-5225-5739-5.ch004.

Popescu, C. R. G. & Popescu, G. N. (2019b). An Exploratory Study Based on a Questionnaire Concerning Green and Sustainable Finance, Corporate Social Responsibility, and Performance: Evidence from the Romanian Business Environment. *J. Risk Financial Manag.*, *12*, 162. https://doi.org/10.3390/jrfm12040162.

Popescu, C. R. G. (2017). The Role Of Total Quality Management In Developing The Concept Of Social Responsibility To Protect Public Interest In Associations Of Liberal Professions. *Amfiteatru Economic*. Editura ASE. Volume: 19. pp. 1091-1106. Special Issue: 11. WOS:000413858500012. ISSN: 1582-9146. eISSN: 2247-9104.

Popescu, C. R. G., Popescu, G. N., Popescu, V. A. (2017). Assessment Of The State Of Implementation Of Excellence Model Common Assessment Framework (CAF) 2013 By The National Institutes Of Research - Development - Innovation In Romania. *Amfiteatru Economic*. Editura ASE. Volume: 19. Issue: 44. pp. 41-60. WOS:000395746900004. ISSN: 1582-9146. eISSN: 2247-9104.

Popescu, C. R. G., Popescu, G. N., Popescu, V. A. (2015a). Corporate Governance in Romania: Theories and Practices. In Boubaker, S., Nguyen, D.K. (Eds.), *Corporate Governance And Corporate Social Responsibility: Emerging Markets Focus* (pp. 375-401). WORLD SCIENTIFIC PUBL CO PTE LTDPO BOX 128 FARRER RD, SINGAPORE 9128, SINGAPORE. WOS:000349291300016. ISBN: 978-981-4520-37-9. https://doi.org/10.1142/9789814520386_0014. https://www.worldscientific.com/doi/abs/10.1142/9789814520386_0014.

Popescu, C. R. G., Popescu, V. A., Popescu, G. N. (2015b). The Entrepreneur's Role In The Performance Growth Of The Financial Audit Activity In Romania. *Amfiteatru Economic*. Editura ASE. Volume: 17. Issue: 38. pp. 228-246. WOS:000352213800015. ISSN: 1582-9146. eISSN: 2247-9104.

Popescu, V. A., Popescu, G. N., Popescu, C. R. G. (2015c). The Relation Productivity - Environment In The Context Of Sustainable Development - Case Study On The Romanian Industry. *Metalurgija*. CROATIAN METALLURGICAL SOCBERISLAVICEVA 6, ZAGREB, CROATIA. Volume: 54. Issue: 1. pp. 286-288. WOS:000341740000075. ISSN:0543-5846. eISSN:1334-2576.

Popescu, V. A., Popescu, G. N., Popescu, C. R. G. (2015d). Competitiveness And Sustainability - A Modern Economic Approach To The Industrial Policy. *Metalurgija*. CROATIAN METALLURGICAL SOCBERISLAVICEVA 6, ZAGREB, CROATIA. Volume: 54. Issue: 2. pp. 426-428. WOS:000343781300031. ISSN:0543-5846. eISSN:1334-2576.

Popescu, V. A., Popescu, G. N., Popescu, C. R. G. (2015e). The Impact Of Global Crisis On The Dominant Sectors Of The Economy At The Romanian Industry. *Metalurgija*. CROATIAN METALLURGICAL SOCBERISLAVICEVA 6, ZAGREB, CROATIA. Volume: 54. Issue: 2. pp. 289-291. WOS:000341740000076. ISSN:0543-5846. eISSN:1334-2576.

Popescu, V. A., Popescu, G. N., Popescu, C. R. G. (2014). The Economic And Social Dimensions Of Romania's Metallurgical Industry. *Metalurgija*. CROATIAN METALLURGICAL SOCBERISLAVICEVA 6, ZAGREB, CROATIA. Volume: 53. Issue: 1. pp. 113-115. WOS:000320481400029. ISSN:0543-5846. eISSN:1334-2576.

Public Health Foundation of India (2015). *India health report: Nutrition 2015*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/7543.

Reiss, D., Ganiban, J. M., Leve, L. D., Neiderhiser, J. M., Shaw, D. S., & Natsuaki, M. N. (2022). Parenting in the Context of the Child: Genetic and Social Processes. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, *87*(1-3), 7–188. https://doi.org/10.1111/mono.12460.

Risica, P. M., Tovar, A., Palomo, V., Dionne, L., Mena, N., Magid, K., Ward, D. S., & Gans, K. M. (2019). Improving nutrition and physical activity environments of family child care homes: the rationale, design and study protocol of the 'Healthy Start/Comienzos Sanos' cluster randomized trial. *BMC public health*, *19*(1), 419. https://doi.org/10.1186/s12889-019-6704-6.

Shutt, C. (2010). *CLTS in East Africa: a path to child and youth empowerment? (PLA 61)*. Available at https://www.iied.org/g02801.

Singh, S. (2003). *Contract Farming in India: Impacts on women and child workers*. Available at https://www.iied.org/9281iied

Speidel, R., Behrens, B., Lawson, M., Mark Cummings, E., & Valentino, K. (2023). Latent classes in preschoolers' internal working models of attachment and emotional security: Roles of family risk. *Development and psychopathology*, *35*(3), 1552–1569. https://doi.org/10.1017/S0954579422000293.

Sullivan, M., Fredrickson, L., & Sellers, C. (2022). The EPA's Commitment to Children's Environmental Health: History and Current Challenges. *American journal of public health*, *112*(1), 124–134. https://doi.org/10.2105/AJPH.2021.306537.

Stockholm International Peace Research Institute. (1985). *Explosive Remnants of War: Mitigating the Environmental Effects*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/29611. Collections: Reports, Books and Booklets.

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2014). Analysis of the situation of children in Mongolia. 2014. Printed in Mongolia. Retrieved from: https://www.unicef.org/mongolia/reports/analysis-situation-children-mongolia. Accessed on: 1st of June 2024.

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2020). Understanding integrated adolescent development in Mongolia. Situational Analysis. Printed in Mongolia. Retrieved from: https://www.unicef.org/mongolia/reports/understanding-integrated-adolescent-development-mongolia. Accessed on: 1st of June 2024.

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2016). *The state of the world's children 2016: A fair chance for every child*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/7531.

United Nations Environment Programme (UNEP). (1991a). *Water is Life Volume I: Facts and Incentives - A Joint UNEP / WAGGGS Environment Project on the Protection of Freshwater Resources through Action and by Creating Awareness among Women, Youth and Children*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/30356.

United Nations Environment Programme (UNEP). (1991b). *Water is Life Volume II: Educational Material*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/30387.

United Nations Environment Programme (UNEP). (1999). *Domestic Environment and Health of Women and Children*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/28541.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2001a). *GEO for Youth in Latin America and the Caribbean: Open your Eyes to the Environment*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/29314.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2001b). *OzoNews Volume II - 23 July 2001*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/30403.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2003). *Water World Children's Voices: An Educational Booklet on Water for Children*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/30314. https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/30314. Collections: UNEP Publications Pre-2023. ISBN: 92-807-2388-X.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2004a). *Theo and the Giant Plastic Ball*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8466.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2004b). *Tessa and the Fishy Mystery*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8508.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2005). *Tina and the Green City*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8525.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2007). *Climate Change: Children's Views of a Global Environmental Threat - Exhibition Catalogue: 16th International Children's Painting Competition on the Environment 2006/2007*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/29310.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2012). *UNEP in West Asia, December 2012*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8125.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2015a). *Ozone Protection School Speech Competition Reaches Thousands in Thailand*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/26715.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2015b). *Children and Ozzy Ozone*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/26814.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2020). *Children's Rights and the Environment: Guidance on Reporting to the Committee on the Rights of the Child*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/34181.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2021a). Principles and Policy Guidance on Children's Rights to a Safe, Clean, Healthy and Sustainable Environment in the ASEAN Region. Retrieved from: https://www.unep.org/resources/publication/principles-and-policy-guidance-childrens-rights-safe-clean-healthy-and. Accessed on: 1st of June 2024.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2021b). *Youth Paper: The UN Decade on Ecosystem Restoration 2021-2030 - Version: as of 21 January 2020 - Under consultation*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/35184.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2023a). *Statement on behalf of UNEP's Major Groups to the on UNEA Resolution/Decision 8: Strengthening UNEP's Role in Promoting Air Quality*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/14007. https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/14007.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2023b). *Uganda: Ecosystem-based Adaptation 2020-2024*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/43529.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2023c). *Global Climate Litigation Report: 2023 Status Review*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/43008.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2023d). *Environmental Data, Policy and the Sustainable Development Goals - The case study of Colombia*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/43602.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2023e). *Environmental Data, Policy and the Sustainable Development Goals - The case study of Burkina Faso*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/43601.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2023f). *Environmental Data, Policy and the Sustainable Development Goals - The Case Study of Guyana*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/43603.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2023g). *Environmental Data, Policy and the Sustainable Development Goals - The Case Study of Bangladesh*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/43600.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2023h). *How We Work - UNEP Programme and Project Management Manual - 2023 Edition*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/42753.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2023i). *Driving Finance for Sustainable Food Systems: A Roadmap to Implementation for Financial Institutions and Policy Makers*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/42230.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2024a). Annual Report 2023. Keeping the Promise. Retrieved from: https://www.unep.org/annualreport/2023. Accessed on: 1st of June 2024.

United Nations Environment Programme (2024b). *A Watershed Approach in Ecosystem-based Adaptation: A case study from Latin America and the Caribbean*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/45306.

United Nations Environment Programme (UNEP), Boston College, & University of Global Health Equity (2021). *Air Pollution and Development in Africa: Impacts on Health, the Economy and Human Capital*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/36717.

United Nations Environment Programme (UNEP), & Caribbean Environment Programme (2021). *Turning the Golden Tide: Engaging Women and Youth in Sargassum Influx Management*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/37018.

United Nations Environment Programme (UNEP), & Child Rights Connect (2020). *The Rights of Child Human Rights Defenders: Implementation Guide*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/34574.

United Nations Environment Programme (UNEP), & Columbia University, Sabin Center for Climate Change Law (2015). *Climate Change and Human Rights*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/9934.

United Nations Environment Programme, & CUNY Center for Urban Environmental Reform (2023). *A Preview from the "Earth Defenders" Graphic Novella - Patrollers of The Prey Lang*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/43685.

United Nations Environment Programme (UNEP), & Division of Environmental Policy Implementation (DEPI). (2015). *Economic Valuation of Wastewater: The Cost of Action and the Cost of No Action*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/7465. ISBN: ISBN: 978-92-807-3474-4. Job Number: DEP/1938/NA.

United Nations Environment Programme, & Global Alliance to Eliminate Lead Paint (2018). *Concept Note on a Side event on Lead Paint at the 3rd Interministerial Conference on Health and Environment in Africa (IMCHE 3)*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/27032.

United Nations Environment Programme (UNEP), & Law Division. (2018). *Children's Rights and the Environment: Report of the United Nations Special Rapporteur*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/26098.

United Nations Environment Programme (UNEP), & International Union for Conservation of Nature (1986). *Managing Protected Areas in the Tropics*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/29687.

United Nations Environment Programme (UNEP), & United Nations Children's Fund. (1990). *Children and the Environment - The State of the Environment 1990*.

https://wedocs.unep.org/20.500.11822/27895. https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/27895. Collections: Reports, Books and Booklets.

United Nations Environment Programme (UNEP), & Peace Child International (1999). *Pachamama: Our Earth, Our Future*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/29693.

United Nations Environment Programme (UNEP), & World Resource Institute (WRI). (2016). *Active Transport and Road Safety for Children - Summary (English)*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/20781. https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/20781. Collections: Publications and Documents

United States (US) Environmental Protection Agency (EPA). (2024a). Protecting Children's Environmental Health. Retrieved from: https://www.epa.gov/children. Accessed on: 1st of June 2024.

United States (US) Environmental Protection Agency (EPA). (2024b). America's Children and the Environment. Retrieved from: https://www.epa.gov/americaschildrenenvironment. Accessed on: 1st of June 2024.

The Lead Education and Abatement Design (LEAD) Group Inc. (2018). *Global Alliance to Eliminate Lead Paint: Partner The LEAD Group Inc.*. http://hdl.handle.net/20.500.11822/26704.

The White House. (2024). Pursuant to Executive Order 14091 (February 16, 2023) on "Further Advancing Racial Equity and Support for Underserved Communities Through the Federal Government". 2023 Equity Action Plan Summary U.S. Environmental Protection Agency. Delivering equity through EPA. Retrieved from: https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2024/02/EPA-2023-EAP-Summary.pdf. Accessed on: 1st of June 2024.

World Health Organization (WHO). (2010). Healthy environments for healthy children: key messages for action. Retrieved from: https://www.who.int/publications/i/item/9789241599887. Accessed on: 1st of June 2024.

World Health Organization (WHO). (2024). Situation analysis of well-child care in Mongolia: country report 2022. Retrieved from: https://www.who.int/publications/i/item/9789290620181. Accessed on: 1st of June 2024.

SOCIO-ECONOMIC INCLUSION, HEALTH AND EDUCATION NEXUS: TACKLING THE EUROPEAN UNION (EU) VITAL STRATEGY ON THE RIGHTS OF THE CHILD EU ACTIONS TO WITHSTAND POVERTY AND BOOST INCLUSIVE AND CHILD-FRIENDLY SOCIETIES, HEALTH AND EDUCATION SYSTEMS

Full-Professor PhD. Habil. Cristina Raluca Gh. Popescu[1]

[1]University of Bucharest, Romania and The Bucharest University of Economic Studies, Romania, Bucharest, Romania.

[1]ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-5876-0550

Emeritus Full-Professor PhD. Gheorghe N. Popescu[2]

[2]The Bucharest University of Economic Studies, Romania, Bucharest, Romania.

[2]ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-8002-8967

Abstract

"*Caring for children is a vital responsibility of every society. As enshrined in the United Nations Convention on the Rights of the Child, each child has the right to thrive, learn and develop. More often than not, caring for children falls on the shoulders of women, with limited recognition or reward for an activity predominantly perceived as "a woman's job". (...) Promoting affordable, accessible, quality childcare services and facilities, supported by childcare workers enjoying decent work, is key to building the cognitive, interpersonal and developmental skills of children, while allowing parents, particularly women, to pursue other economic opportunities. It will also expand decent employment opportunities for women and men, contributing to changing gender stereotypes related to childcare. (...) Investing in childcare contributes to job creation as well as multiple development outcomes for both children and women. It also supports the Sustainable Development Goals (SDGs) in the Asia-Pacific region, particularly SDG 5 on gender equality.*" – International Labour Organization (ILO) & Asian Development Bank, 2023, p.9 (Preface)

These days, the Sustainable Development Goals (SDGs) have become crucial Global Goals (GG) in closely addressing and thoroughly promoting socio-economic inclusion, health, and education. What is more, these powerful aims have the purpose of reducing environmental risks and offering a better understanding on the environmental hazards that threaten people all around the Globe, with a particular emphasis on children and youth the ones most vulnerable among all. Furthermore, there is a beacon of light when bringing to the attention the need for a safer future for all which is represented by the European Union (EU) vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to withstand poverty and boost inclusive and child-friendly societies, health and education systems, in the form highlighted by the European Commission and the Directorate-General for Communication. On the one hand, this current research paper tackles the paramount implications of socio-economic inclusion, health and education nexus in today's society and, on the other hand, this study focuses on the thematic area number 2 (two) of the EU Strategy on the Rights of the Child EU actions to fight poverty, promote inclusive and child-friendly societies, health and education systems. Hence, the manuscript proves to be extremely important in these days general social, economic, and financial context, due to the fact that it embraces novel ideas and up-to-date subjects that are twofold: firstly, there is the pressing need to address the children's and youth's right to good living, education, and health; and, secondly, there is the stringent need to analyze and fully understand the new EU Strategy on the rights of the child, in

order to put into practice all the knowledge, information, guidelines, principles, and recommendations embodied by the EU documents and toolkits.

Key Words: EU Strategy on the Rights of the Child EU Actions; World Health Organization (WHO); Children Environment; Children Economy; Sustainable Development Goals (SDGs); Collaborative Research; Global Biodiversity Framework; Environment, Health, and Well-Being Nexus; Child-Friendly Societies, Health and Education Systems.

Introduction

This research paper suggestively entitled "Socio-Economic Inclusion, Health and Education Nexus: Tackling the European Union (EU) Vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to Withstand Poverty and Boost Inclusive and Child-Friendly Societies, Health and Education Systems" has several purposes among which could be mentioned the following pivotal ones: (a) firstly, on the one hand, the current study tackles the paramount implications of the socio-economic inclusion, health and education nexus in today's society and, on the other hand, this current scientific work focuses on the thematic area number 2 (two) of the EU Strategy on the Rights of the Child EU actions to fight poverty, promote inclusive and child-friendly societies, health and education systems; (b) secondly, the manuscript proves to be extremely important in these days general social, economic, and financial context, due to the fact that it embraces novel ideas and up-to-date subjects that are twofold namely, (b1) on the one side, there is the pressing need to address the children's and youth's right to good living, education, and health, and, (b2) on the other side, there is the stringent need to analyze and fully understand the new EU Strategy on the rights of the child, in order to put into practice all the knowledge, information, guidelines, principles, and recommendations embodied by the EU documents and toolkits; and, (c) thirdly, the current research paper focuses on highlighting some of the most interesting ideas and thoughts that children and youth have concerning the problems with which human beings confront themselves with – for example, by focusing on key publications that belong to the United Nations Environment Programme (UNEP).

Nowadays, it seems that the children and youth are the ones most affected by the changes and the challenges that are constantly taking place in the society and in the economy; in essence, these changes and these challenges never seem to end, which could be, in most cases, something very difficult for the children and youth to acknowledge and to be able to cope with (Popescu, 2023; Popescu, 2022a-2022f; Blay-Palmer, 2016). Besides these, the children and youth are the ones seeing their parents, grandparents, close relative, neighbors and friends, community members, and not only struggling with daily activities and daily tasks that have become a real burden not only for themselves but for their entire family or community (United Nations Environment Programme (UNEP), 2003). In the very beginning, the children and youth may seem unaware of the environment, in which they live in, due to their young age as well as due to the fact that in some families and communities they are sheltered in the best way possible from problems and trouble (United Nations Children's Fund, 2016; United Nations Environment Programme (UNEP), 1991a-1991b, 1999). Nevertheless, depending on the area, region, or country they were born or the families and communities they are part of, they become sooner or later aware of the problems and the struggles the people confront themselves with and are in the unfortunate and regrettable position of losing their childhood, their ingenuity, and even their bold spirit, far too soon (United Nations Environment Programme (UNEP), 2001a-2001b, 2003, 2004a-2004b, 2005, 2007, 2012, 2015a-2015b, 2020). What is more, the COVID-19 Pandemic has severely affected and has greatly changed the way in which individuals and communities act as well as the manner in which businesses are handling their day-to-day activities (Popescu, 2021a-2021c). In this matter, it seems that a great gap was created, on the one hand, between the expectations of individuals

and communities who are seeking for help and understanding in turbulent times of need and, on the other hand, between the desires of organizations and companies to become more visible and more successful at an international level (Popescu, 2020a-2020d). Furthermore, due to other unforeseen and regrettable social, economic, financial and demographic events, which led to conflicts, wars, and different forms of crisis, people are getting more and more affected as well as more and more reluctant to change (Popescu, 2017, 2019; Popescu & Popescu, 2019a-2019b).

In continuation to all the aforementioned ideas, these days, the Sustainable Development Goals (SDGs) have become crucial Global Goals (GG) in closely addressing and thoroughly promoting socio-economic inclusion, health, and education. What is more, these powerful aims have the purpose of reducing environmental risks and offering a better understanding on the environmental hazards that threaten people all around the Globe, with a particular emphasis on children and youth the ones most vulnerable among all. Furthermore, there is a beacon of light when bringing to the attention the need for a safer future for all which is represented by the European Union (EU) vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to withstand poverty and boost inclusive and child-friendly societies, health and education systems, in the form highlighted by the European Commission and the Directorate-General for Communication. On the one hand, this current research paper tackles the paramount implications of socio-economic inclusion, health and education nexus in today's society and, on the other hand, this study focuses on the thematic area number 2 (two) of the EU Strategy on the Rights of the Child EU actions to fight poverty, promote inclusive and child-friendly societies, health and education systems. Hence, the manuscript proves to be extremely important in these days general social, economic, and financial context, due to the fact that it embraces novel ideas and up-to-date subjects that are twofold: firstly, there is the pressing need to address the children's and youth's right to good living, education, and health; and, secondly, there is the stringent need to analyze and fully understand the new EU Strategy on the rights of the child, in order to put into practice all the knowledge, information, guidelines, principles, and recommendations embodied by the EU documents and toolkits.

There are several keywords that this current research paper focuses on, as follows: the EU Strategy on the Rights of the Child EU Actions; the World Health Organization (WHO); the children environment; the children economy; the Sustainable Development Goals (SDGs); the collaborative research; the Global Biodiversity Framework; the environment, health, and well-being nexus; the child-friendly societies, health and education systems.

Besides the arguments highlighted in the lines above, it ought to be brought to the attention that the children well-being and development are highly dependent on the investments in the childcare sector, which in some regions and countries is sometimes forgotten or is not seen as important part of the future of the children and youth. Hence, a very interesting study published by the International Labour Organization (ILO) and the Asian Development Bank in the year 2023 and entitled "Investments in childcare for gender equality in Asia and the Pacific" points out some very crucial elements, as follows:

The importance of promoting increased investments in the childcare domain is regarded as crucial according to the outcomes of this study due to the fact that "increased investments in the childcare sector" have the immense power "to enable better socio economic outcomes for women and children, job generation, and decent work for childcare workers, as well as" extended and unforeseen (possibly, in the very beginning) capacities "to support a transformative recovery from the COVID-19 pandemic that advances gender equality and sustainable development." (International Labour Organization (ILO) & Asian Development Bank, 2023, p.15, Executive summary)

In continuation, according to the same study, there are several links created between the importance of fostering increased investments in the childcare sector, the rights of children and youth to a better future, and the SDGs, as follows:

"(...) investments in the childcare sector offer an opportunity to simultaneously progress towards several objectives of the 2030 Agenda for Sustainable Development and it's Sustainable Development Goals (SDGs). Investments in the public provision of childcare can advance SDG 5 on gender equality – particularly SDG target 5.4 on recognizing and valuing women's unpaid care work – by (i) freeing up mothers' time to facilitate women's greater social, political and, especially, economic participation, and (ii) generating employment opportunities for women in the childcare sector." (International Labour Organization (ILO) & Asian Development Bank, 2023, p.16, Executive summary)

The introduction section has the purpose of positioning the current research paper extremely suggestively entitled "Socio-Economic Inclusion, Health and Education Nexus: Tackling the European Union (EU) Vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to Withstand Poverty and Boost Inclusive and Child-Friendly Societies, Health and Education Systems" in today's general social, economic, financial, and demographic context, based on the fact that there are several relationships that occur between the children and youth and their capacity to have access to health and education systems capable to respond to their needs and empower them in the best manner possible. Likewise, the socio-economic inclusion is extremely important for the children and youth, since they have the right to develop and be an integrating part of the society, being afterwards able to bring a real contribution to the well-being of the communities and the environment. What is more, these days there is a major need to build child-friendly societies, health and education systems which will be ultimately able to foster a better and a safer future for all the children and youth, taking care, in the best way possible, of their needs. These societies are characterized by inclusivity, which may refer to the fact that the children and youth ought to be encouraged to interact among each other without facing discriminatory treatment due to the socio-economic situation, the group they are part of, the language they speak, the beliefs they have, their gender, and so on. In addition, the inclusivity ought to consider the situations of the caregivers (namely, of the mothers and of other family members which are involved in raising the children and youth), which means that: (a) first of all, it ought to be highlighted that there is a need for solid and robust childcare systems able to support the statutory right to childcare; (b) second of all, it needs to be stressed that the mothers of children aged 0-6 – which could become the most under-served in certain regions or countries, require special attention from the state as well as from the employers so that they will be able to continue their activities without being forced to exist the workforce in order to be able to care for their children being in this particular age group; (c) third of all, it should be emphasized that the caretakers should receive support especially in those cases in which there are low-income households – which may be predominantly in the rural areas, in some cases, but may be encountered in the urban zones as well, depending on the case; and (d) fourth of all, children with disabilities usually have a compromised access to childcare as well as to education, given the fact that there are multiple factors that affect their well-being and their future capacity to develop, among which could be mentioned that their caregivers will benefit from a limited number of years to offer them extended care due to the fact that their caregivers will also have to work and provide a steady income for their households, and in order to have access to education there might be the need for transportation, which in some areas may be a real challenge (European Parliament *et al.*, 2022c; European Parliament resolution of 4 October 2023 on the segregation and discrimination of Roma children in education (2023/2840(RSP)), 2024a; European Parliament resolution of 15 June 2023 on the humanitarian situation in Sudan, in particular the death of children trapped by fighting (2023/2736(RSP)), 2024b; European Parliament resolution of 6 October 2022 on the recent humanitarian and human rights situation in Tigray, Ethiopia, notably that of children (2022/2858(RSP)), 2023). What is more, a viable alternative could be represented by the childcare centers and an ideal situation would be the one in which transport would be ensured as well as flexibility in hours, depending on the needs of the children and youth as well as the program of the parents.

The goal of building inclusive societies capable to support a better and a safer future for the children and youth focuses also on several important areas in terms of child-friendly societies, health and

education systems that will ultimately be able to withstand poverty and boost inclusivity, as painted in the lines below (but not solely limited to them) (Popescu *et al.*, 2017, 2015a-2015e, 2014):

(a) First of all, investments are expected in the childcare sector in terms of accessibility, affordability, quality, and decent work for the caregivers. In this way the children and youth rights are respected and they will have a better chance to receive the attention that they need as well as the education that they require in order to be able to lead decent lives and have a prosperous future.

(b) Second of all, investments are needed at the level of cities in order to build smart cities and spaces that are safe for the children and youth in terms of air, water, and soil, so that these future generations will have access to those resources that will enable their capacity to become better and more engaged through their actions in the society.

(c) Third of all, investments are requested in terms of offering the best education system possible so that the children and youth will receive the best training in order to find the jobs they seek for and become responsible and resilient members of the society.

In addition, the introduction section is followed by other very important sections, such as: the materials and methods section in which the research questions of this current study are presented and analyzed; the findings and discussion section in which the main results of this current study are brought to light and closely displayed; the conclusion and recommendations section which is vital for this current research paper since its positions this study among other valuable studies in the filed due to the fact that it targets the pivotal connections existing between the Children and Youth, the sustainability, the sustainable development, the SDGs, the environment, the education system, the importance and the role of caregivers, the childcare sector, the primordial desire to protect the future generations and their rights to safe resources for a better future.

Materials and Methods

As stated in the lines above, the materials and methods section paints the most important research questions (RQs) that were addressed in this case and that show the interest for this particular theme centered on the "Socio-Economic Inclusion, Health and Education Nexus: Tackling the European Union (EU) Vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to Withstand Poverty and Boost Inclusive and Child-Friendly Societies, Health and Education Systems", hence showing that there is a growing interest towards pivotal issues represented by the following major concepts: the EU Strategy on the Rights of the Child EU Actions; the World Health Organization (WHO); the children environment; the children economy; the Sustainable Development Goals (SDGs); the collaborative research; the Global Biodiversity Framework; the environment, health, and well-being nexus; the child-friendly societies, health and education systems. Hence, there are several (RQs) that are brought to light, as follows: (a) in this matter, (RQ1) is centered on discovering which are the implications of the socio-economic inclusion, health and education nexus in today's society in terms of fostering a better future for the children and youth; and (b) to continue with, (RQ2) focuses on which are the implications of the thematic area number 2 (two) of the EU Strategy on the Rights of the Child EU actions to fight poverty, promote inclusive and child-friendly societies, health and education systems.

Findings and Discussion

The findings and discussion section is crucial to the layout of this current research paper and focuses on several major aspects that are carefully emphasized in the lines below that are closely related to the aspects belonging to the theme "Socio-Economic Inclusion, Health and Education Nexus: Tackling the European Union (EU) Vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to Withstand Poverty and

Boost Inclusive and Child-Friendly Societies, Health and Education Systems": (a) firstly, the section opens with the implications of analyzing and better understanding the socio-economic inclusion, health and education nexus that is expected to foster a better and a safer world for the children and youth; (b) secondly, the section sheds a new light on the European Union (EU) vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to withstand poverty and boost inclusive and child-friendly societies, health and education systems; and, (c) thirdly, the section brings to the attention the great connections that can be encountered between the SDGs, the sustainability, and the sustainable development, at all levels, for a better and a safer future for all, with a particular accent on children and youth.

These days, inclusivity has become a key point on the agenda of world leaders and of business owners, in the attempt to bring the individuals and the communities closer and, also, to respect the guidelines painted by the SDGs which emphasize the need for equality and for human rights for a better and a more robust future for all. What is more, the children and youth are highly sensible when it comes to having their rights not taken into account, since under these conditions they will learn from very early stages what is discrimination and in what way it can affect them and their family members. In the very beginning, the children and youth will be most certainly unaware of these barriers that usually the society puts between individuals and which might refer to their gender, their positions at the level of the communities, their financial income, their religion and their beliefs, their access to resources, and, ultimately, their overall capabilities and competences. That is most certainly because the children and youth are very fragile; they have a naïve nature, and live in their own imaginary world that would most certainly resemble to an ideal world (Moore et al., 2022; Seuss, 2013, 2018, 1990; Walsh, 1977; Walus, 2023). Furthermore, in the eyes of the children and youth there is always a ray of light left and a beacon of hope which are more likely accompanied by a smile that makes the hurts of people melt.

An interesting case is displayed by the United Nations Children's Fund (UNICEF) in a document published in the year 2014 which is entitled "Analysis of the situation of children in Mongolia 2014", where the following key ideas are brought to light in order to offer a better understanding on the situation of children and youth in Mongolia while referring to the sustainability, the sustainable development, and the SDGs:

"Most child deprivation and – since 2000 – Millennium Development Goals indicators show overall and sustained improvements in child wellbeing since 1992, but the situation for many children1 remains uncertain, particularly in rural areas and per-urban locations – stunting and food insecurity continue to compromise early childhood development; health services don't always reach the most vulnerable; access to safe water and sanitation remains restricted for many communities, often acutely; the quality and relevance of education needs improvement at all levels; investments are urgently required to establish an effective child protection system; opportunities for participation, including future prospects for economic and civic participation, are limited for some children; and, emerging environmental and social challenges have potential to undermine progress to date, and threaten social stability. (...) Inequities are rooted in a complex mix of political, social and economic factors – discrimination against women, ethno-linguistic minorities and people with disabilities, structural poverty, geographic isolation, inadequate governance and context specific social and cultural norms conspire to exacerbate inequity." (United Nations Children's Fund (UNICEF), 2014, pp.8-9)

In the lines below the Table no. 1: Implications of Analyzing and Better Understanding the Socio-Economic Inclusion, Health and Education Nexus Expected to Foster a Better and a Safer World for the Children and Youth highlights the implications of the socio-economic inclusion, health and education nexus in a world that ought to center its undivided attention to the necessities of the children and youth. Additionally, better understanding the socio-economic inclusion of the children and youth is vital in today's society given the fact that each day more and more families and communities are forced to relocate due to different types of crisis among which could be mentioned the ones generated by the environment (such as flooding, fires, and draughts), or the ones generated by conflicts which mainly occur due to lack of resources (such as oil, food, nutritious soils able to be used for agricultural purposes, and other valuable resources), or the desire to gain more power, more land, and more

territories (such as wars, conflicts, and invasions). Unfortunately, as seen in the most recent studies in this matter, the most affected people in the aforementioned cases are the children and youth: they are forced to follow their families and communities; they sometimes watch their families being irreversibly affected by these phenomenon's which are very hard to understand and which could be associated with human beings greed and selfish desire for more power and more resources; they are in the position of watching their family members killed or injured, which is highly traumatizing for them; and, they are even forced to seek work given the crisis conditions, the lack of food, shelter, and general decent conditions for living (see, in this matter, Table no. 1. Implications of Analyzing and Better Understanding the Socio-Economic Inclusion, Health and Education Nexus Expected to Foster a Better and a Safer World for the Children and Youth).

Table no. 1. Implications of Analyzing and Better Understanding the Socio-Economic Inclusion, Health and Education Nexus Expected to Foster a Better and a Safer World for the Children and Youth

The Socio-Economic Inclusion, Health and Education Nexus:	**A Better and a Safer World for the Children and Youth:**
Assessing the regions and the cities vulnerabilities to climate change has to be done by looking beyond the regions' and the cities' boundaries, hence taking into account the biodiversity, the ecosystems, the landscapes, and the watersheds (European Commission *et al.*, 2023a-2023e). What is more, on-line protection for children and youth is very important due to the on-line challenges that may be encountered these days (European Commission *et al.*, 2023a-2023e).	The urban ecosystems are capable to ensure a better and a safer life for the individuals and the communities – with a particular accent positioned on children, which shows that the population depends on the health of the ecosystems and the biodiversity (European Commission, Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, 2023; European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, 2024).
There are very powerful interconnections between the natural systems and the human systems, both of them being intertwined (European Commission *et al.*, 2023f-2023g; 2022a-2022c). Resources are vital to the health and the well-being of the individuals and the communities, while a vital place is represented by the water resources and the watersheds that are of great value especially when positioned in strategic areas (European Commission *et al.*, 2022d-2022e). The cost-benefit analysis is pivotal in encouraging ample decision-making processes and great investments (European Commission *et al.*, 2022f-2022j; Eurofound *et al.*, 2023).	There is the crucial need to assess in advance the climate risks, which can be in the form of floods and landslides, hence affecting the water resources and the watersheds which may be very vulnerable to the heat effects or the sea level rise (Ussai *et al.*, 2022). These days, the environmental projects targeting a better and a safer life for the individuals and the communities – with a particular accent positioned on children, need to be tailored according to the geographical particularities of the regions and of the cities for a better success rate (Olusanya *et al.*, 2022).
Decision-making and investments for the socio-economic inclusion, health and education nexus in the case of the children and youth ought to	In this day and age, the idea of creating partnerships for the SDGs (which may even include hybrid solutions able to maximize the

embrace, on the one hand, a multidimensional sphere and, on the other hand, foster initiatives capable to integrate the requirements coming from several areas of interest (such as the national and the local levels, the local organizations, the public organizations, and so on) (European Parliament, 2024, 2023, 2022a-2022b).	benefits for all) is seen as vital and it has the purpose of fostering synergies among different major actors at different pivotal levels, hence supporting the interests of the individuals and the communities, which will ultimately lead to a better and a more secure future for the children and the youth (European Commission *et al.*, 2021a-2021d).

Source: The Author' Own Elaboration, Based on the References Highlighted in the Table and in the Bibliography Section

In the lines below the Table no. 2: European Union (EU) Vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to Withstand Poverty and Boost Inclusive and Child-Friendly Societies, Health and Education Systems centers, on the one hand, on the European Union (EU) Vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to withstand poverty and boost inclusive and child-friendly societies and, on the other hand, on several suggestions and recommendations for a better and a safer future for all, with a special emphasis on the children and youth (see, in this matter, Table no. 2. European Union (EU) Vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to Withstand Poverty and Boost Inclusive and Child-Friendly Societies, Health and Education Systems).

Table no. 2. European Union (EU) Vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to Withstand Poverty and Boost Inclusive and Child-Friendly Societies, Health and Education Systems

European Union (EU) Vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to withstand poverty and boost inclusive and child-Friendly Societies, Health and Education Systems:	**Suggestions and Recommendations for a Better and a Safer Future for All, with a Special Emphasis on the Children and Youth:**
The EU Strategy on the Rights of the Child takes into consideration the following key aspects: (a) "Child participation in political and democratic life"; (b) "Socio-economic inclusion, health and education"; (c) "Combating violence against children and ensuring child protection"; (d) "Child-friendly justice"; (e) "Digital and Information Society"; and (f) "The Global dimension" (European Commission, 2024).	The need to build awareness in terms of building a healthy and sustainable education system, centered on the needs of children and youth and capable to foster their aspirations and desires for a better future for all (Rigby, 2020).
Given the fact that in this case the accent is placed on point (b) "Socio-economic inclusion, health and education" above, there is the need to better understand the following ideas: The "Socio-economic inclusion, health and education" is represented by "Thematic area 2 of the EU Strategy on the Rights of the Child EU actions to fight poverty, promote inclusive and child-friendly societies, health and education systems" (European Commission, 2024).	The capacity to empower individuals, communities and organizations in fostering strategies able to create strategies on which the children and youth will be able to develop and to evolve on the long-term (European Union Agency for Asylum, 2023, 2022; Frontex, 2023a-2023c).

In essence, Thematic area 2 of the EU Strategy on the Rights of the Child EU actions to fight poverty, promote inclusive and child-friendly societies, health and education systems" points out the following major aspects: (1.) First of all: "All children have a right to a good standard of living, to equal opportunities and support when needed. Still, too many children live at the risk of poverty and social exclusion, struggle with accessing medical services or cannot go to school." (European Commission, 2024); And (2.) Second of all: "Under the new EU Strategy on the rights of the child, the Commission committed to" among others: "establish a European Child Guarantee; ensure the complementarity with the European Strategy for the rights of persons with disabilities to respond to the needs of children with disabilities and provide better access to mainstream services and independent living; step-up the implementation of the Council Recommendation to strengthen EU cooperation on vaccine-preventable diseases (…)." (European Commission, 2024).	There is a pressing need to have access to financing, so that the outcomes will be in the favor of the children and youth with the aid of specific projects and strategies able to enhance the education and the health systems capacities (European Union Agency for Asylum, 2023, 2022; Frontex, 2023a-2023c).

Source: The Author' Own Elaboration, Based on the References Highlighted in the Table and in the Bibliography Section

Conclusion and Recommendations

To begin with, the authors of this current research paper strongly believe there are many things to be done in order to ensure sustainability and sustainable development for the present generations as well as for the future generations. Also, the research paper on the "Socio-Economic Inclusion, Health and Education Nexus: Tackling the European Union (EU) Vital Strategy on the Rights of the Child EU Actions to Withstand Poverty and Boost Inclusive and Child-Friendly Societies, Health and Education Systems" tackles a very sensible subject due to the fact that it makes reference to the situation of the children and youth and for this particular reason it may be able to shed a new light on what needs to be done in order to support, in a more constructive and positive manner, the children and youth development as well as the education system and the health system (European Union Agency for Fundamental Rights, 2023, 2022a-2022c, 2021).

In addition to all these aspects, there are several ideas that ought to be considered when thinking about the children and youth in accordance to the SDGs. One of these crucial ideas refers to the way in which the children and youth visualize their surroundings and perceive the importance of their environment (Commission Regulation (EU) 2024/1003 of 4 April 2024, 2024; Conclusions of the Council and of the representatives of the governments of the Member States meeting within the Council on the European and international policy agendas on children, youth and children's rights,

2024; Gelman *et al.*, 2015; European Agency for Safety and Health at Work, 2022). A very good example in this regard is the United Nations Environment Programme (UNEP) book on the "Water World Children's Voices: An Educational Booklet on Water for Children" published in the year 2003, in which Lakshika Chamini Weragoda, from Sri Lanka, one of the children who contributed to this booklet makes the following remarks which shows maturity in thinking as well as capacity to understand the importance and the of resources for life and for survival:

""Water - our life giver" means we cannot live without water. Only three percent of the water in our planet is fresh water for consumption, the rest is salt water. We must use water very carefully without wasting and polluting it because water is extensively used in our daily lives. Agriculture and industry as well as other living things like plants and animals require water. (...) In history we are told that ancient Kings of Sri Lanka built large tanks or reservoirs to manage water. They built large tanks to collect water during the rainy season. From these tanks water was sent through canals to irrigate the fields. Further, deep wells were dug to conserve groundwater resources. Harvesting rainwater is another new method of water management. Domestic rainwater harvesting where rainfall is collected from roof run offs into storage tanks after filtering is becoming very popular in many countries. We have to conserve water because without water there will be no life on Earth." (United Nations Environment Programme (UNEP), 2003, p.11)

There also paramount aspects presented by the United Nations Environment Programme (UNEP) in a document published in the year 2021 which is suggestively entitled "Youth Paper: The UN Decade on Ecosystem Restoration 2021-2030 – Version: as of 21 January 2020 – Under consultation" and which points out the following ideas:

"A healthy and sustainable environment is the foundation of an equitable, functioning society and the basis for prosperity and security. There is no doubt about the ecological and climate crisis humanity is facing in this century. Youth and future generations are amongst the ones who will feel the most impact due to climate-induced natural disasters, food and water shortages, biodiversity loss, destruction of ecosystems, security threats, the climate refugee crisis, health crisis and sustained losses in economic productivity. These impacts will and are already affecting millions of children and youth globally, especially those living in developing countries, Small Island Developing States (SIDS), and the Least Developed Countries (LDCs). (...) Engagement of the youth audience means catering to their needs and empowering them in a way that they can meaningfully engage - both on policy and implementation levels. Throughout the consultations, need was felt on how there should be more awareness, and training on the focus topics of Restoration Decade to equip children and youth with skills and knowledge." (United Nations Environment Programme (UNEP), 2021, pp.4-6)

Based on the ideas highlighted in the lines above, it has become clear that there are several aspects that require immediate attention when it comes to the rights of the children and youth and the SDGs: (a) first of all, according to the United Nations Environment Programme (UNEP) specialists there is "The need for more capacity building and knowledge among young people", which implicates that information and knowledge are paramount in today's society and access to information and knowledge is vital for the children and youth and for their development (United Nations Environment Programme (UNEP), 2021, p.6); and (b) second of all, according to the United Nations Environment Programme (UNEP) specialists "Making a global movement locally implementable and relevant – story-telling and knowledge sharing" is of crucial importance, based on the fact that the children and youth need models, heroes, and guidelines in order to relate with them and be able to grow and evolve in a healthy manner (United Nations Environment Programme (UNEP), 2021, p.6).

Acknowledgement

The Authors of the manuscript (Cristina Raluca Gh. Popescu (C.R.G.P.) and Gheorghe N. Popescu (G.N.P.)) are extremely appreciative and extremely grateful to the Organizers of this first-rate and delightful international scientific event and want to hereby acknowledge the Organizers kindness and thoughtfulness in offering them the positions of invited speakers, hence having the wonderful opportunity to express the ideas and the thoughts concerning this novel and up-to-date topic at such a prestigious international scientific event. Additionally, C.R.G.P. wants to hereby express the deepest and heartfelt gratitude for being offered the prestigious position of section moderator – head of session, hence having the wonderful opportunity to be part of such a glorious and precious international scientific event, which is particularly vital for the international scientific community in these days' economic and social context.

Funding

The Authors received no funding for the current research.

Competing interests

The Authors have declared that no competing interests exist.

Statement of Conflict of Interest

The Authors declare that there are no conflicts of interest. The Authors declare that has no known competing financial interests or personal relationships that could have appeared to influence the work reported in this.

Author Contributions

Conceptualization, Cristina Raluca Gh. Popescu (C.R.G.P.) and Gheorghe N. Popescu (G.N.P.); methodology, C.R.G.P. and G.N.P.; software, C.R.G.P. and G.N.P.; validation, C.R.G.P. and G.N.P.; formal analysis, C.R.G.P. and G.N.P.; investigation, C.R.G.P. and G.N.P.; resources, C.R.G.P. and G.N.P.; data curation, C.R.G.P. and G.N.P.; writing—original draft preparation, C.R.G.P. and G.N.P.; writing—review and editing, C.R.G.P. and G.N.P. All Authors have equally contributed to this manuscript. All Authors have read and agreed to the published version of the manuscript.

References

Blay-Palmer, A. (2016). Power Imbalances, Food Insecurity, and Children's Rights in Canada. *Frontiers in public health*, *4*, 117. https://doi.org/10.3389/fpubh.2016.00117.

Commission Regulation (EU) 2024/1003 of 4 April 2024 amending Regulation (EU) 2023/915 as regards maximum levels for the sum of 3-monochlorpropanediol (3-MCPD) and 3-MCPD fatty acid esters in infant formulae, follow-on formulae and food for special medical purposes intended for infants and young children and young child formulae. (2024). *Official Journal*, L 1003, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1003/oj[legislation].

Conclusions of the Council and of the representatives of the governments of the Member States meeting within the Council on the European and international policy agendas on children, youth and children's rights. (2024). *Official Journal*, C 3528, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/3528/oj[legislation].

Gelman, S. A., Frazier, B. N., Noles, N. S., Manczak, E. M., & Stilwell, S. M. (2015). How much are Harry Potter's glasses worth? Children's monetary evaluation of authentic objects. *Journal of cognition and development : official journal of the Cognitive Development Society*, *16*(1), 97–117. https://doi.org/10.1080/15248372.2013.815623.

European Agency for Safety and Health at Work, (2022). *Musculoskeletal disorders among children and young people : a life course approach to risk factors and prevention*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2802/08185.

European Commission. (2024). The EU Strategy on the Rights of the Child and the European Child Guarantee. A new comprehensive EU policy framework to ensure the protection of rights of all children, and secure access to basic services for vulnerable children. Retrieved from: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en. Accessed on: 1st of June 2024.

European Commission, Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, (2023). *The Digital Services Act (DSA) explained : measures to protect children and young people online*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2759/576008

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. (2024). *Slovak for children of foreigners – Boosting integration through Slovak language learning*, Publications Office of the European Union, 2024, https://data.europa.eu/doi/10.2766/870075.

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Bergeron-Morin, L., Peleman, B., Hulpia, H. (2023a). *Working with multilingual children and families in early childhood education and care (ECEC) : guidelines for continuous professional development of ECEC professionals : analytical report*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2766/313414.

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2023b). *What motivates children who bully, and can they change?*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2766/090035.

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Bergeron-Morin, L., Peleman, B., Hulpia, H. (2023c). *Working with multilingual children and families in early childhood education and care (ECEC) : guidelines for continuous professional development of ECEC professionals : executive summary*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2766/031134.

European Commission, Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union, Organisation for Economic Co-operation and Development, (2023d). *Financial competence framework for children and youth in the European Union*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2874/297346.

European Commission, Directorate-General for Migration and Home Affairs, (2023e). *Protection of children against online sexual abuse : report*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2837/586258.

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Baptista, I., Guio, A., Marlier, E. (2023f). *Access for children in need to the key services covered by the European child guarantee : an analysis of policies in the 27 EU Member States*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2767/45993.

European Commission, Directorate-General for Health and Food Safety, (2023g). *Europe's beating cancer plan : CHIP-AML22 : improved diagnostics and survival for all children with Acute Myeloid Leukemia treated within the NOPHO-DB- SHIP consortium : a cross-European collaboration*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2875/134422.

European Commission, Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, (2022a). *How to make Europe's Digital Decade fit for children and young people? : a report from the consultation with children and young people*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2759/096742.

European Commission, Joint Research Centre, Borgonovi, F., Brussino, O., Seitz, H. (2022b). *The environmental sustainability competence toolbox : from leaving a better planet for our children to leaving better children for our planet*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2760/494965.

European Commission, Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, (2022c). *New better internet for children strategy : summary of consultations*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2759/28251.

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2022d). *Displaced people from Ukraine : support to school children and teachers : September 2022*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2766/522203.

European Commission, Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, (2022e). *New Better Internet for Kids Strategy (BIK+) : compendium of EU formal texts concerning children in the digital world*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2759/26159.

European Commission, Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, (2022f). *A digital decade for children and youth : the new European strategy for a better internet for kids (BIK+)*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2759/322.

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2022g). *Refugees from Ukraine : support to school children and teachers : April 2022*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2766/404801.

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Nicaise, I., Van Lancker, A., Verhaeghe, N. (2022h). *The impact of the COVID-19 crisis on vulnerable groups in the EU : people experiencing homelessness, migrants, Roma, people with disabilities and vulnerable children*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2767/43194.

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Girling, R. (2022i). *The integration of migrants : spotlight on skills intelligence and learning, housing, women and children : synthesis report*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2767/98430.

European Commission, Joint Research Centre, Flisi, S., Blasko, Z., Stepanova, E. (2022j). *Indicators for early childhood education and care : reconsidering some aspects of the Barcelona target for younger children*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2760/44338.

European Commission, Directorate-General for International Cooperation and Development, (2021a). *Improvements in the lives of women and children : projects from the field : Ethiopia : AGPII: harnessing agricultural investments to improve the diets of women and children in Ethiopia*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2841/065040.

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Bruckmayer, M., Phillips, W. (2021b). *Children and mental health : preventive approaches to anxiety and depression : European platform for investing in children*, Publications Office. https://data.europa.eu/doi/10.2767/730847.

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, (2021c). *Benefits of extracurricular activities for children : a focus on social inclusion and children*

from disadvantaged and vulnerable backgrounds, Publications Office. https://data.europa.eu/doi/10.2767/254969.

European Commission, Directorate-General for International Partnerships, (2021d). *Improvements in the lives of women and children : projects from the field, Mali : IRRIGAR: homestead irrigation improves diets in Mali for women and children*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2841/09683.

Eurofound, Molinuevo, D., Consolini, M. (2023). *Guaranteeing access to services for children in the EU*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2806/544945

European Parliament, Directorate-General for External Policies of the Union, Umland, A., Ioffe, Y. (2024). *Forcible transfer and deportation of Ukrainian children : responses and accountability measures*, European Parliament. https://data.europa.eu/doi/10.2861/03669

European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union, O'Neill, B. (2023). *The influence of social media on the development of children and young people : research for CULT Committee*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2861/141134.

European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union, Walkey, C., Mantouvalou, K., Meurens, N. (2022a). *The legislative frameworks for victims of gender-based violence (including children) in the 27 Member States : executive summary*, European Parliament. https://data.europa.eu/doi/10.2861/632.

European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union, Walkey, C., Mantouvalou, K., Meurens, N. (2022b). *The legislative frameworks for victims of gender-based violence (including children) in the 27 Member States*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2861/340992.

European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union, Da Empoli, S., Marcobelli, A., Principali, L. (2022c). *Addressing the challenges of the policies for the next generation, children and the youth, such as education and skills in national recovery and resilience plans*, European Parliament. https://data.europa.eu/doi/10.2861/371006.

European Parliament resolution of 4 October 2023 on the segregation and discrimination of Roma children in education (2023/2840(RSP)). (2024a). *Official Journal*, C 1180, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1180/oj[legislation].

European Parliament resolution of 15 June 2023 on the humanitarian situation in Sudan, in particular the death of children trapped by fighting (2023/2736(RSP)). (2024b). *Official Journal*, C 486, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/486/oj[legislation].

European Parliament resolution of 6 October 2022 on the recent humanitarian and human rights situation in Tigray, Ethiopia, notably that of children (2022/2858(RSP)). (2023). *Official Journal*, C 132, 84-88. CELEX: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022IP0351[legislation].

European Union Agency for Fundamental Rights, (2023). *The Russian aggression against Ukraine : displaced children finding protection in the EU. Bulletin #3*, Publications Office of the European Union.

European Union Agency for Fundamental Rights, (2022a). *Guardianship for unaccompanied children : a manual for trainers of guardians*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2811/448105.

European Union Agency for Fundamental Rights, (2022b). *Children as suspects or accused persons in criminal proceedings : procedural safeguards*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2811/56789.

European Union Agency for Fundamental Rights, (2022c). *Guardianship systems for unaccompanied children in the European Union : developments since 2014 : report*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2811/23358.

European Union Agency for Fundamental Rights, (2021). *Unaccompanied children outside the child protection system : case study : Pakistani children in Greece : report*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2811/792520.

European Union Agency for Asylum, (2023). *Rolling out psychoeducational material on psychological distress to parents and children : instructions for First Line Officers working in reception*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2847/999676.

European Union Agency for Asylum, (2022). *Practical tool for guardians : temporary protection for unaccompanied children fleeing Ukraine*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2847/237447.

Frontex, (2023a). *Toolbox for children in return*, Publications Office of the European Union, 2023, https://data.europa.eu/doi/10.2819/066546

Frontex, (2023b). *My guidebook on return : children version*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2819/64463

Frontex, (2023c). *My guidebook on return : unaccompanied children version*, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2819/987400.

International Labour Organization (ILO), & Asian Development Bank. (2023). Investments in childcare for gender equality in Asia and the Pacific. ILO: ISBN: 9789220392256 (print). ISBN: 9789220392263 (web PDF). ADB: ISBN: 978-92-9270-233-5 (print). ISBN: 978-92-9270-234-2 (web PDF). Retrieved from: https://webapps.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/documents/publication/wcms_887517.pdf. Accessed on: 1st of June 2024.

Moore, J. E., Moore, P., & Millar, B. C. (2022). Green Eggs And Ham By Dr. Seuss: EMPLOYING DIGITAL TOOLS TO IMPROVE READABILITY OF PATIENT-FACING MATERIALS. *The Ulster medical journal*, *91*(1), 50.

Olusanya, B. O., Boo, N. Y., de Camargo, O. K., Hadders-Algra, M., Wertlieb, D., Davis, A. C., & Global Research on Developmental Disabilities Collaborators (GRDDC) (2022). Child health, inclusive education and development. *Bulletin of the World Health Organization*, *100*(7), 459–461. https://doi.org/10.2471/BLT.22.288103.

Popescu, C. R. G. (2023). Artificial Intelligence and Sustainability in a Game-Changing Post-COVID-19 Era: Key Drivers for Economic Development, Social Development, and Environmental Protection. In C. Popescu (Ed.), *Positive and Constructive Contributions for Sustainable Development Goals* (pp. 1-20). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-7499-0.ch001.

Popescu, C. R. G. (2022a). Impressive, Inspiring, and Profound Mindfulness Movement in Organizations: Boosting Productivity, Cultivating Joy, and Sharping Awareness. In C. Popescu (Ed.), *Handbook of Research on Building Inclusive Global Knowledge Societies for Sustainable Development* (pp. 60-96). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5109-0.ch003.

Popescu, C. R. G. (2022b). Mindfulness at Work, a Sound Business Investment: Focusing on the Employee Well-Being While Increasing Creativity and Innovation. In C. Popescu (Ed.), *Handbook of Research on Changing Dynamics in Responsible and Sustainable Business in the Post-COVID-19 Era* (pp. 1-34). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-2523-7.ch001.

Popescu, C. R. G. (2022c). Mindfulness Business Principles: Producing Outstanding Value and Encouraging Community Connections. In C. Popescu (Ed.), *COVID-19 Pandemic Impact on New*

Economy Development and Societal Change (pp. 196-228). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-3374-4.ch010.

Popescu, C. R. G. (2022d). Environmental, Social, and Corporate Governance by Avoiding Management Bias and Tax Minimization: Reaching a General Consensus Regarding a Minimum Global Tax Rate. In C. Popescu (Ed.), *COVID-19 Pandemic Impact on New Economy Development and Societal Change* (pp. 94-132). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-3374-4.ch006.

Popescu, C. R. G. (2022e). Fostering Creativity in Business: Empowering Strong Transformational Leaders. In C. Popescu (Ed.), *Handbook of Research on Changing Dynamics in Responsible and Sustainable Business in the Post-COVID-19 Era* (pp. 349-381). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-2523-7.ch017.

Popescu, C. R. G. (2022f). Analyzing the Impact of Green Marketing Strategies on the Financial and Non-Financial Performance of Organizations: The Intellectual Capital Factor. In I. Management Association (Ed.), *Research Anthology on Business Continuity and Navigating Times of Crisis* (pp. 202-226). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-4503-7.ch011.

Popescu, C. R. G. (2021a). Sustainable and Responsible Entrepreneurship for Value-Based Cultures, Economies, and Societies: Increasing Performance Through Intellectual Capital in Challenging Times. In C. Popescu & R. Verma (Eds.), *Sustainable and Responsible Entrepreneurship and Key Drivers of Performance* (pp. 33-58). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-7951-0.ch002.

Popescu, C. R. G. (2021b). Impact of Innovative Capital on the Global Performance of the European Union: Implications on Sustainability Assessment. In C. Popescu (Ed.), *Handbook of Research on Novel Practices and Current Successes in Achieving the Sustainable Development Goals* (pp. 90-124). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8426-2.ch005.

Popescu, C. R. G. (2021c). Measuring Progress Towards the Sustainable Development Goals: Creativity, Intellectual Capital, and Innovation. In C. Popescu (Ed.), *Handbook of Research on Novel Practices and Current Successes in Achieving the Sustainable Development Goals* (pp. 125-136). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8426-2.ch006.

Popescu, C. R. G. (2020a). Approaches to Sustainable and Responsible Entrepreneurship: Creativity, Innovation, and Intellectual Capital as Drivers for Organization Performance. In B. Hernández-Sánchez, J. Sánchez-García, & A. Moreira (Eds.), *Building an Entrepreneurial and Sustainable Society* (pp. 75-95). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-2704-7.ch004.

Popescu, C. R. G. (2020b). Developing a Model for Entrepreneurship Competencies: Innovation, Knowledge Management, and Intellectual Capital – Success Competences for Building Inclusive Entrepreneurship and Organizational Performance. In J. Šebestová (Ed.), *Developing Entrepreneurial Competencies for Start-Ups and Small Business* (pp. 1-22). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-2714-6.ch001.

Popescu, C. R. G. (2020c). Analyzing the Impact of Green Marketing Strategies on the Financial and Non-Financial Performance of Organizations: The Intellectual Capital Factor. In V. Naidoo & R. Verma (Eds.), *Green Marketing as a Positive Driver Toward Business Sustainability* (pp. 186-218). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-5225-9558-8.ch008.

Popescu, C. R. G. (2020d). Sustainability Assessment: Does the OECD/G20 Inclusive Framework for BEPS (Base Erosion and Profit Shifting Project) Put an End to Disputes Over The Recognition and Measurement of Intellectual Capital? *Sustainability*, *12*, 10004. https://doi.org/10.3390/su122310004.

Popescu, C. R. G. (2019). Corporate Social Responsibility, Corporate Governance and Business Performance: Limits and Challenges Imposed by the Implementation of Directive 2013/34/EU in Romania. *Sustainability*, *11*, 5146. https://doi.org/10.3390/su11195146.

Popescu, C. R. G. & Popescu, G. N. (2019a). The Social, Economic, and Environmental Impact of Ecological Beekeeping in Romania. In G. Popescu (Ed.), *Agrifood Economics and Sustainable Development in Contemporary Society* (pp. 75-96). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-5225-5739-5.ch004.

Popescu, C. R. G. & Popescu, G. N. (2019b). An Exploratory Study Based on a Questionnaire Concerning Green and Sustainable Finance, Corporate Social Responsibility, and Performance: Evidence from the Romanian Business Environment. *J. Risk Financial Manag.*, *12*, 162. https://doi.org/10.3390/jrfm12040162.

Popescu, C. R. G. (2017). The Role Of Total Quality Management In Developing The Concept Of Social Responsibility To Protect Public Interest In Associations Of Liberal Professions. *Amfiteatru Economic*. Editura ASE. Volume: 19. pp. 1091-1106. Special Issue: 11. WOS:000413858500012. ISSN: 1582-9146. eISSN: 2247-9104.

Popescu, C. R. G., Popescu, G. N., Popescu, V. A. (2017). Assessment Of The State Of Implementation Of Excellence Model Common Assessment Framework (CAF) 2013 By The National Institutes Of Research - Development - Innovation In Romania. *Amfiteatru Economic*. Editura ASE. Volume: 19. Issue: 44. pp. 41-60. WOS:000395746900004. ISSN: 1582-9146. eISSN: 2247-9104.

Popescu, C. R. G., Popescu, G. N., Popescu, V. A. (2015a). Corporate Governance in Romania: Theories and Practices. In Boubaker, S., Nguyen, D.K. (Eds.), *Corporate Governance And Corporate Social Responsibility: Emerging Markets Focus* (pp. 375-401). WORLD SCIENTIFIC PUBL CO PTE LTDPO BOX 128 FARRER RD, SINGAPORE 9128, SINGAPORE. WOS:000349291300016. ISBN: 978-981-4520-37-9. https://doi.org/10.1142/9789814520386_0014. https://www.worldscientific.com/doi/abs/10.1142/9789814520386_0014.

Popescu, C. R. G., Popescu, V. A., Popescu, G. N. (2015b). The Entrepreneur's Role In The Performance Growth Of The Financial Audit Activity In Romania. *Amfiteatru Economic*. Editura ASE. Volume: 17. Issue: 38. pp. 228-246. WOS:000352213800015. ISSN: 1582-9146. eISSN: 2247-9104.

Popescu, V. A., Popescu, G. N., Popescu, C. R. G. (2015c). The Relation Productivity - Environment In The Context Of Sustainable Development - Case Study On The Romanian Industry. *Metalurgija*. CROATIAN METALLURGICAL SOCBERISLAVICEVA 6, ZAGREB, CROATIA. Volume: 54. Issue: 1. pp. 286-288. WOS:000341740000075. ISSN:0543-5846. eISSN:1334-2576.

Popescu, V. A., Popescu, G. N., Popescu, C. R. G. (2015d). Competitiveness And Sustainability - A Modern Economic Approach To The Industrial Policy. *Metalurgija*. CROATIAN METALLURGICAL SOCBERISLAVICEVA 6, ZAGREB, CROATIA. Volume: 54. Issue: 2. pp. 426-428. WOS:000343781300031. ISSN:0543-5846. eISSN:1334-2576.

Popescu, V. A., Popescu, G. N., Popescu, C. R. G. (2015e). The Impact Of Global Crisis On The Dominant Sectors Of The Economy At The Romanian Industry. *Metalurgija*. CROATIAN METALLURGICAL SOCBERISLAVICEVA 6, ZAGREB, CROATIA. Volume: 54. Issue: 2. pp. 289-291. WOS:000341740000076. ISSN:0543-5846. eISSN:1334-2576.

Popescu, V. A., Popescu, G. N., Popescu, C. R. G. (2014). The Economic And Social Dimensions Of Romania's Metallurgical Industry. *Metalurgija*. CROATIAN METALLURGICAL SOCBERISLAVICEVA 6, ZAGREB, CROATIA. Volume: 53. Issue: 1. pp. 113-115. WOS:000320481400029. ISSN:0543-5846. eISSN:1334-2576.

Rigby, M. J. (2020). Potentially over 3 million children in EU Europe believed not to be receiving needed medical and dental treatment-and parents' reasons why. *Child: care, health and development*, *46*(3), 390–396. https://doi.org/10.1111/cch.12757.

Seuss, Dr. (2013). *The Sneetches and Other Stories (Classic Seuss)*. Random House.

Seuss, Dr. (2018). *The cat in the hat*. Random House.

Seuss, Dr. (1990). *Oh, the places you'll go!*. New York, NY: Random House.

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2014). Analysis of the situation of children in Mongolia. 2014. Printed in Mongolia. Retrieved from: https://www.unicef.org/mongolia/reports/analysis-situation-children-mongolia. Accessed on: 1st of June 2024.

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2016). *The state of the world's children 2016: A fair chance for every child*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/7531.

United Nations Environment Programme (UNEP). (1991a). *Water is Life Volume I: Facts and Incentives - A Joint UNEP / WAGGGS Environment Project on the Protection of Freshwater Resources through Action and by Creating Awareness among Women, Youth and Children*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/30356.

United Nations Environment Programme (UNEP). (1991b). *Water is Life Volume II: Educational Material*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/30387.

United Nations Environment Programme (UNEP). (1999). *Domestic Environment and Health of Women and Children*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/28541.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2001a). *GEO for Youth in Latin America and the Caribbean: Open your Eyes to the Environment*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/29314.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2001b). *OzoNews Volume II - 23 July 2001*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/30403.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2003). *Water World Children's Voices: An Educational Booklet on Water for Children*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/30314. https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/30314. Collections: UNEP Publications Pre-2023. ISBN: 92-807-2388-X.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2004a). *Theo and the Giant Plastic Ball*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8466.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2004b). *Tessa and the Fishy Mystery*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8508.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2005). *Tina and the Green City*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8525.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2007). *Climate Change: Children's Views of a Global Environmental Threat - Exhibition Catalogue: 16th International Children's Painting Competition on the Environment 2006/2007*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/29310.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2012). *UNEP in West Asia, December 2012*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8125.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2015a). *Ozone Protection School Speech Competition Reaches Thousands in Thailand*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/26715.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2015b). *Children and Ozzy Ozone*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/26814.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2020). *Children's Rights and the Environment: Guidance on Reporting to the Committee on the Rights of the Child*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/34181.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2021). *Youth Paper: The UN Decade on Ecosystem Restoration 2021-2030 - Version: as of 21 January 2020 - Under consultation*. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/35184.

Ussai, S., Castelpietra, G., Mariani, I., Casale, A., Missoni, E., Pistis, M., Monasta, L., & Armocida, B. (2022). What Is Next for Public Health after COVID-19 in Italy? Adopting a Youth-Centred Care Approach in Mental Health Services. *International journal of environmental research and public health*, *19*(22), 14937. https://doi.org/10.3390/ijerph192214937.

Walsh, J. A. (1977). Dr. Seuss meets Dr. Freud: primary prevention in the community library. *American journal of public health*, *67*(6), 561–562. https://doi.org/10.2105/ajph.67.6.561.

Walus, A. (2023). Wise Words from the Good Doctor (Seuss). *The Canadian journal of hospital pharmacy*, *76*(4), 346. https://doi.org/10.4212/cjhp.3526.

THE IMPACT OF WAR AND CONFLICT ON WOMEN AND CHILDREN: CHALLENGES, RESILIENCE, AND PATHWAYS TO RECOVERY

Md. Ashraful Amin[1*]; Shishir Kumar Deb Nath[2], Md Amirul Islam[1 ;3] Abdul Kader Jelane

[1]Department of International Relations,Tokyo International University,Tokyo Japan .

[2]Department of Law, University of development alternative (UODA).

[3]Department of Islamic Studies , University of Rajshahi, Rajshahi-6205, Bangladesh.

Abstract

The impact of war and conflict on women and children is profound, encompassing a wide range of challenges that disrupt their lives and communities. Women and children are often the most vulnerable during conflicts, facing increased risks of violence, displacement, and loss of access to essential services. This article explores the multifaceted challenges they encounter, including physical and psychological trauma, gender-based violence, and the breakdown of social and familial structures.Despite these adversities, women and children demonstrate remarkable resilience. The article highlights their coping mechanisms and the ways in which they adapt to and survive these harsh conditions. Community solidarity, informal support networks, and the roles women assume as caregivers and leaders in their communities are crucial to their resilience.Furthermore, the article examines pathways to recovery, emphasizing the importance of comprehensive support systems. It discusses the role of international organizations, non-governmental organizations, and local governments in providing humanitarian aid, psychosocial support, and educational opportunities. Legal frameworks and policy interventions aimed at protecting and empowering women and children in post-conflict settings are also analyzed.The article underscores the need for inclusive and sustainable recovery programs that address both immediate needs and long-term development goals. By focusing on the specific experiences of women and children in conflict zones, the article calls for targeted interventions that not only mitigate the impacts of war but also promote their active participation in rebuilding their communities. Ultimately, this holistic approach aims to foster resilience and facilitate a more just and equitable recovery process.

Keywords: War,Conflict ,Women, Children, Vulnerability,Violence, Displacement,Resilience, Aid

FROM REPRESENTATION TO TRANSFORMATION: WOMEN IN LATIN AMERICAN DIPLOMACY IN THE 21ST CENTURY

Pérez Gamón Carolina Margarita

https://orcid.org/0000-0002-4600-1039

Universidad del Nordeste- Facultad de Humanidades-Argentina

Abstract:

The role of women in diplomacy in Latin America in the 21st century has gained increasing relevance, reflecting a significant change towards gender equality and diverse representation in the international arena. This analysis seeks to explore the impact and contribution of women in diplomatic roles in Latin America, identify the challenges they face, and evaluate the policies and practices that promote their effective participation. The inclusion of women in diplomacy is essential to ensure equitable and diverse representation in international decision-making, contributing to a more inclusive and effective diplomacy. To carry out this study, qualitative and quantitative methods were used, including literature review, analysis of data from international organizations and interviews with Latin American diplomats. The study reveals that, although the presence of women in diplomacy has increased, significant barriers remain, such as the glass ceiling, the lack of gender equality policies in certain countries, and the challenge of balancing family and professional responsibilities. However, notable progress was also identified in countries such as Chile and Mexico, where women have reached high-level diplomatic positions. The growing participation of women in Latin American diplomacy is transforming the diplomatic landscape, providing new perspectives and approaches. Therefore, to continue moving forward, it is essential to implement more robust gender equality policies and promote an inclusive organizational culture. This will not only benefit women, but will also enrich the exercise of diplomacy in the region.

Keywords: diplomacy, women, Latin America.

INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA ON ACADEMIC PERFORMANCE OF NCE STUDENTS IN JIGAWA STATE COLLEGE OF EDUCATION AND LEGAL STUDIES, (JSCOELS) RINGIM

Baffa Bashari Ibrahim

School of Early Childhood Care Education and Primary Education Studies

Department of Early childhood Care Education

Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim

Being a paper presented at 19th Nigerian Society for Educational Psychologists (NISEP) Annual Conference Gombe 2019. Theme: Social Media Learning in Contemporary Nigerian Educational System held between 21st – 25th 0ctober 2019. Venue: Multi-Purpose Hall Gombe State University, Gombe.

ABSTRACT

Social media has become a common international trend which has spread its reach to almost every corner of the world. The use of Social media sites have exploded and evolved into an online platform where people create content, share it, bookmark it and network at a prodigious rate. Among the prominent users of the social media are the students. This study assesses the influence of social media on academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim. Three research hypotheses guided the study. The study adopted ex-post facto research design. The population used as sample were students from the College. A validated questionnaire with 0.96 reliability was used for data collection. Frequency counts, mean score were the quantitative statistics used. The inferential statistics was applied to assess the significance of the hypothesis. T-test for independence sample was the technique of estimation to determine whether the hypotheses was significant at 0.05. The result shows that there is significant difference between time spent on social media sites and academic performance. It also revealed that there is significant gender difference on the student academic performance. In addition the study also shows that the gender have significant on the usage and activities of social media.

Key words: Internet, Social media, Gender, Academic performance

Introduction

The use of social media among students has reached high levels and has affected their study time, poor grammar and wrong spellings when socializing on social media as well as diverting their attention from their studies (Ndaku, 2013). Students spend much of their study time on social networks than in their academic undertakings and it has affected their Grade Point Average (GPA). Investigation on impact of social media was done here in Malaysia which focused on student's academic performance in tertiary institution (Khan, 2009) just a few research has been done so far in the tertiary institution pertaining this topic and the researcher's respondent were information technology students (Helou & Rahim, 2014). Hence, the concentration of this research is on the influence of social media on academic performance of NCE students in Jigawa State.

The advanced and improved usage of social media platforms such as Facebook has become a worldwide phenomenon for quite some time. Though it all started has been a hobby for several computer literates individual has changed to become a social norm and existence-style for students around the world (Nicole, 2007). According to Nicole, (2007), students and teenagers have especially recognized these social media platforms to be able to contact their peers, share information, reinvent

their personas and showcase their social live. Facebook users often experience poor academic performance. Also Karpinski (2009) stated that social media has a negative association with students' academic performance which is much greater than the advantages derived through the use of social media platforms. People around the globe have been addicted to the internet which has given rise to more students using social media more often than before. Nalwa & Anand (2003) advised and recommended that those who are addicted users love to use the internet to set back their personal and professional responsibilities in which the final outcome is poor academic performance.

Advances in Internet technologies have spurred on compelling changes in how we interact, communicate, learn, and build knowledge. For much of the connected world, it permeates nearly every aspect of our existence from shopping and banking, to communication and education among many other pursuits (Tariq, Mehboob, Khan, & Ullah, 2012).

It is not surprising that social media usage is one of the most common activities among children, adolescents, and emerging adults nowadays. It offers today's youth a portal for entertainment and communication and it is becoming one of the main platforms for accessing information and news.

The social media craze has also hit tertiary institutions, which cannot remain impartial to these rapidly changing technologies (Dumpit & Fernandez, 2017). Putting into consideration how social media became embedded within the young generation lifestyle, college student affairs professionals found a way to use social media as a method of communication between the college administration and the students (Junco, 2012). Furthermore, most of the universities nowadays have an official page or group on one of the social media networks where students, professors and staff can share resources and interact (Selwyn, 2009). DeAndrea, Ellison, LaRose, Steinfield and Fiore (2012) mentioned that many universities have even established their own social media networks in order to help new students to socialize and connect with the faculty members, staff, and alumni and to establish a sense of connection with the institution. Using social media networks in such a way helps in facilitating the process of knowing more about campus facilities, activities and events especially for the freshman students, and ultimately adjusting to university life.

According to the outcome, students' academic performance is affected the more they use Facebook. Social platforms are mainly used by students for socializing activities rather than academic purpose (Oye, 2012). In addition (Oye, 2012) said that majority of students feel that social platforms have positive impact on academic growth. In a different research conducted by Shana (2012) it was ascertain that students use platforms mainly for chatting and making friends. ''The consequences of internet and social platforms on students' academic growth'' a study than by Young (2006) it was seen that internet has spread its wings to reach teenager's school life. It was also observed by Young that students are more dependent on internet to access info that pertain their academic life as well as entertainment.

This study aims to explore to what extent do NCE students using social media in academic related purposes and whether it affects them positively or negatively. Connectivism learning approach emphasizes the role of social media context in how learning occurs and explains how Internet technologies have created new opportunities for people to learn and share information across the World Wide Web and among themselves (Siemens, 2005). The theory was developed by Stephen Downes and George Siemens (Transue, 2013). Connectivism theory suggests that students are encouraged to seek out information on their own online and express what they find and that learning may reside in non-human appliances. Connectivism suggests that the use of technology to help individuals to be connected with knowledge and information ought to improve the learning process not vice versa (Evans, 2014).

Statement of the Problem

The explosion of mobile phones and advancement of media technology has had a great influence on the way publics now link on a daily basis. The use of the social media among the youths of today is

growing exponentially and ahead more and more fame among students. Many students get dependent to the use of social media site as they endure to absorb in one activity or another on the social media sites very often. Owing to this increased acceptance, there are growing concern over the possible influences the use of social media could have on students' academic performances. It is in this regard that this study examines the influence of social media on academic performance of NCE students.

The results of previous research is not conclusive, with some studies suggesting a negative impact for social media, and others suggesting promising opportunities for engagement. Over generalizations regarding the impact of social media are obviously not justified. More needs to be discovered about the variables that influence this relationship and about strategies that help students, and tertiary institutions harness the full potential of these pervasive technologies. The study aims to uncover some of these factors. Culture and context also play an important role in the adoption and usage of innovation. The study fills yet another gap by shedding the light on the social media influence on the academic performance of NCE students of Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Objectives of the Study is to determine;

1. The effect of social media on academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.
2. The gender difference on the use of social media among NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.
3. The gender difference in academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim

Hypotheses;

The researcher tested the following hypotheses;

1. There is no significant effect in the mean score between social media and academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.
2. There is no significance difference in the mean between male and female on the use of social media among NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.
3. There is no significant difference in the mean score between male and female in academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Significant of the study

The purpose of the study is to determine the influence of social media in students' academic performance throughout their study. It also seeks to examine factors that might influence the nature of this differences, and its tentative impact on the academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education Studies, Ringim. The results of this study are expected to be of benefit to stakeholders in the College and beyond. It is expected that the results will provide a deeper understanding of the phenomenon at hand, especially within the Tertiary institutions in the State. It will also help the College Management and School members recognize the extent to which College students' use social media and in what ways it might impact their academic engagement and performance, and accordingly make more informed decisions with regard to the usage of social media for academic purposes

Methodology

In the process of this study, ex-post facto research design was used. Ex-post research design is a research procedure to investigate possible cause and effect between two or more variables by observing an existing situation or state of affairs and searching back in time for possible causal factors. It is another means of testing out precursors that have already happened and cannot be manipulated by the researcher (Cohen, Manion & Morrison, 2007). Thus, the researcher will report the factors associated with certain occurrence or conditions of the behavior.

The sample size for study was 169; the distribution of the sample students is that 50 are from NCE I, 60 from NCE II and 59 from NCE III in the department of primary education. The size is based on Research Advisor (2006) which was determine using proportionate sampling were each school contributed to the sample based on its percentile representation on the population. The actual sample subjects were selected using systematic sampling technique were Kth number was used from a list provided by each level.

The researcher adapts Peter Osharive's (2015) Social Media Scale (SMS). The questionnaire were personally administered by the researcher to the various students in their lecture halls for effective feedback. The collected data were scored, coded and inserted into SPSS, and were analyzed using descriptive and inferential statistical tests based on the research hypotheses and the nature of the data was analyzed using descriptive statistics and t-tests for independent sample. Eighty students responded to the open-ended question of the questions soliciting additional comments on the topic of social media with reference to their performance

Data Presentation and Analysis

This section of the paper is a summary of the findings of the multiple regression analysis conducted for the purpose of investigating the research questions.

Table 1. Summary of the Data

Variables	Department of PED	N	Mean	SD
Social Media and academic performance		101	38.63	15.89
		68	58.87	20.33
Gender on social media				
Gender on Academic performance		101	47.12	16.75

From the table above, the mean score for the use of social media that stand at 58.87 and 69.43 respectively, these mean scores are greater than the academic performance of students 38.63 for gender difference on social media and 47.12 for gender difference on academic performance.

Testing Hypothesis One

There is no significant difference in the mean score between social media and academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Table 1. t-test for independent sample on difference in the mean score between social media and academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Variables	N	Mean	*t*	df	P value	LS
Social Media	101	38.63	-8.11	167	0.00	0.05
Academic Performance	68	58.87				

In Ho1, we deduced the fact that t. calculated is -8.11, P. value 0.00 at degree of freedom, 167 and level of significance, 0.05. p. value is therefore less than level of significance. The null hypothesis is hereby rejected, meaning that there is a significant difference between students with high and low use of social media on academic performance among NCE Students.

Testing Hypothesis Two

Ho2-There is no significance difference in the mean between male and female on the use of social media among NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Table 2. t.test for independent sample on difference in the mean between male and female on the use of social media among NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Gender	N	Mean	*t*	df	P value	LS
Male	101	47.12	-12.01	167	0.00	0.05
Female	68	69.43				

In Ho2, we deduced the fact that t. calculated is 12.01, P. value 0.00 at degree of freedom, 167 and level of significance, 0.05. p. value is therefore less than level of significance. The null hypothesis is hereby rejected, meaning that there is a significant difference in the mean between male and female on the use of social media among NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Testing Hypothesis Three

Ho3-There is no significant difference in the mean score between male and female in academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Table 3. t.test for independent sample on difference in the mean score between male and female in academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Gender	N	Mean	*t*	df	P value	LS
Male	101	38.63	-8.11	167	0.00	0.05
Female	68	58.87				

In Ho3, we deduced the fact that t. calculated is -8.11, P. value 0.00 at degree of freedom, 167 and level of significance, 0.05. p. value is therefore less than level of significance. The null hypothesis is hereby rejected, meaning that there is a significant difference in the mean score between male and female in academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim

Discussion

This study investigated the influence of social media usage on students' academic performance of NCE in Jigawa State College of Education Studies, Ringim, the primary objective of this study was to determine if there is difference between social media usage and students' academic performance and gender, and to what extent are the students using social media in an academic related purposes and how are they perceiving the influence their social media usage on their academic performance.

In testing hypothesis one, the result shows that there is significant difference in the mean score between social media and academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Surprisingly, in relation to this finding the majority of the participants indicated using social media in academic related purposes such as: sharing information with classmates and having social media groups for some of the courses and following the latest developments in their field through social media. However, Alwagait (2015), Wodzicki, Schawmmlein & Moskluik (2012) and Raacke & Bonds-Raacke (2008) have shown that students were hardly interested in using social media networks for study related knowledge. The difference may be explained by the fact that the latest one of the mentioned studies was three years ago and according to Vorderer (2016) the use of social media is rapidly increasing especially among the younger generation. Hypothesis two revealed that, there is significance difference in the mean between male and female on the use of social media among NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Hypothesis three revealed that, there is significant difference in the mean score between male and female in academic performance of NCE students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim.

Ularo (2014) have empirically demonstrated that females are more interested in using social media than males. However, the present study obtained a different result, it shows that there is no difference between males and females in using social media but further it reveals that females use social media in academic related purposes more than males.

Conclusion and Recommendations

This study aims to shed the light on the social media effects on the academic performance of NCE Students in Jigawa State College of Education and Legal Studies, Ringim and aims to clarify to different stakeholders the differences between the social media usage and academic performance and to harness full potential of social media of NCE Students.

Furthermore, the results of the present study show that the majority of the participants use social media for academic related purposes as a mean of communication, they use it connect with their colleagues in order to discuss class related contents. Higher education institutions in the State may utilize this fact in creating a semiformal social media networks to be monitored by teacher assistants to better assist the students and to insure the credibility of the exchanged information between students. Also, schools might consider harnessing on this engagement with social media, and think of ways to creatively engage students with class content. Social media awareness for students is needed to address the social media addiction issue. Significant differences in the behavior of students from different academic majors and different academic status in perceiving and using social media emerged which might require further investigation. Also, using social media as a communication platform in discussing course related content falls with the development of communities of learners which is seemingly on high demand, this area might require further investigation.

References

Alwagait, E., Shahzad, B., & Alim, S. (2015). Impact of social media usage on students academic performance in Saudi Arabia. Computers in Human Behavior, 51, 10921097.

Bakar, M.J. (2001). Selecting a research methodology. The Marketing Review 1 (3):373-397

Bonds-Rokeach, S. (2008). The origins of individual media-system dependency: A sociological framework. Communication Research. 12(4), 485–510.

Dumpit, D., & Fernandez, C. (2017). Analysis of the use of social media in higher education institutions (HEIs) using the technology acceptance model. International Journal of Educational Technology in Higher Education,14(1)10.

Evans, C. (2014). Twitter for teaching: Can social media be used to enhance the process of learning?. British Journal of Educational Technology, 45(5), 902-915.

Frost, C. (2016). The revolution might be tweeted but the founding will not be: Arendt and Innis on time, authority, and appearance. Canadian Journal of Communication, 41(2), 271-286.

Helou, A. M. and Ab.Rahim, N. Z. (2014). The Influence of Social Networking Sites on Students' Academic Performance in Malaysia. International Journal of Electronic Commerce Studies Vol.5, No.2, Pp.247-254, 2014 doi: 10.7903/ijecs.1114.

Junco, R. (2012). The relationship between frequency of Facebook use, participation in Facebook activities, and student engagement. Computers & Education, 58(1), 162171.

Junco, R. (2012). Too much face and not enough books: The relationship between multiple indices of Facebook use and academic performance. Computers in human behavior, 28(1), 187-198.

Karpinski A (2009). A description of Facebook use and academic performance among undergraduate and graduate students. Annual Meeting of the American Educational Research Association, San Diego, Calif.

Khan U (2009). Facebook students underachieve in exams. Daily Telegraph. Retrieved on July, 2016, from http://www.telegraph.co.uk/education/educationnews/5145243/Faceb ook-students-underachieve-in-exams.html.

Nalwa K, & Anand, A.P. (2003). Internet addiction in Students: A case of concern. Cyber Psychology Behaviour, doi:10.1089/109493103322725441.06 (6): pp. 653-656.

Ndaku, A. J. (2013). Impact of Social Media on the Students' Academic Performance in Ghana. Networking 18, (5) pp.6, 275-285.

Nicole E., (2007). The benefits of Face book "Fiends;" Social Capital and College Students' Use of Online Social Network Sites. Journal of Computer-Mediated Communication.

Oye, N. D., Mahamat, A. H. and Rahim, N. Z. (2012). Model of Perceived Influence of Academic Performance Using Social Networking. International Journal of Computers and Technology, 2(2), 24-29.

Saunder et al (2007) Business Research Methods (6th edn). Fort Worth, TX: Dryden Press

Selwyn, N. (2009). Faceworking: Exploring students' education-related use of Facebook. Learning, Media, and Technology, 34(2), 157-174.

Selwyn, N. (2010). Looking beyond learning: Notes towards the critical study of educational technology. Journal of Computer Assisted Learning, 26(1) 65-73.

Shana, L.B. (2012). The influence of social networking sites on students' academic performance in Malaysia. Retrieved from http//utechacademic.edu.shanleebrown. Accessed 27/7/2013

Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for the digital age. International journal of instructional technology and distance learning, 2(1), 3-10.

Tariq, W., Mehboob, M., Asf, M., & Khan, Y. (2012). The Impact of social media and social networks on education and students of Pakistan. International Journal of Computer Science 9,407-411.

Transue, B. (2013). Connectivism and information literacy: Moving from learning theory to pedagogical practice. Public Services Quarterly, 9(3), 185-195.

Ularo, V. (2014). Gender differences in online media usage. Journal of Research in Gender Studies, 4(1), 961-966.

Vorderer, P. (2016). Permanently online - permanently connected: Explorations into university students' use of social media and mobile smart devices. Computers in Human Behavior, 63, 694-703. doi:10.1016/j.chb.2016.05.085

Wodzicki, K., Schawmmlein, E., & Moskluik, J. (2012). "Actually, I wanted to learn": Study-related knowledge exchange on social networking sites. The Internet and Higher Education, 15(1), 9-14.

Young, B. (2006). A study of the effect of internet use and social capital on the Academicperformance.Retrieved from isdpt.org/isdpt.publication/journals. Accessed 03/04/2013

SUSTAINABILITY IN HEALTHCARE OF GEORGIA COMPARATIVE ANALYSIS

Professor Shalva Zarnadze, MD, MPH, PhD

TSMU, Deapartement of Nutrition, Aging Medicine, environmental and occupational health; Tbilisi Georgia

https://orcid.org/0000-0002-6895-9205

Professor Irine Zarnadze, MD, MPH, PhD

TSMU, Department of Public Health, Health care Management, Politicy and Economi;

Tbilisi, Georgia
https://orcid.org/0000-0001-5511-437X

Abstract

Introduction: Ensuring healthy lives for all requires a strong commitment, but the benefits outweigh the cost. Healthy people are the foundation for healthy economies. Countries worldwide are urged to take immediate and decisive actions to predict and counteract health challenges.

Aim of research: The purpose of this research is to examine the challenges, which are faced by Georgian Healthcare system regarding fulfilling the Sustainable Development Goals (SDGs). It is important to mention that due to changed world healthcare priorities, the governments are trying to adapt their countries healthcare systems to better respond to updated requests from population and technological progress.

Research Methods: Meta-Analysis, Comparative Analysis.

Results: Health in the 2030 Agenda three core documents define the role of health in sustainable development in the WHO European Region: the 2030 Agenda. The main priority of the Government of Georgia is to ensure a universal accessibility to quality healthcare services which was reflected in an unprecedented increase in the volume of state appropriations allocated to the healthcare sector. To assess the general progress of the SDG, the so-called Global SDG index, which is a composite indicator of the achievement of all goals. According to this index, Georgia ranks 56th among 165 countries with a score of 72.2 and exceeds the regional average by 0.8% (Institute for Health Measurement and Evaluation (IHME)).

Conclusion: Of course the sustainable improvement has been made since the beginning of the healthcare reform in 2013, but the ever changed world, new challenges, technological development, progress in financing systems enables countries to transform their healthcare systems continuously, and of course Georgia is not the exception.

Keywords: Health care system, Sustainable Development Goals, challenges

INFLUENCE OF PARENTAL STYLE AND ACADEMIC SELF-CONCEPT AMONG PRIMARY SCHOOL PUPILS IN JIGAWA STATE

[1]Zuhairu Ado (PhD)
Department of Educational Foundation,
University of Abuja

[2]Tanko, Linus (PhD Candidate)
Department of Educational Foundation,
University of Abuja

Abstract

This study explores the influence of parenting style and academic self-concept on the academic performance of primary school pupils in Jigawa State, Nigeria. Parental self-concept refers to the perception parents have of their involvement and effectiveness in their child's education, while academic self-concept pertains to the pupils' selfperception of their academic abilities. Using a mixedmethod approach, the research examines how these two factors interact and contribute to pupils' academic outcomes. Data was collected through surveys and interviews with pupils, parents, and teachers across various primary schools in the state. The findings reveal a significant correlation between positive parental self-concept and enhanced academic self-concept among pupils. Additionally, pupils with high academic self-concept tend to perform better academically. The study underscores the importance of fostering supportive home environments and boosting pupils' confidence in their academic abilities to improve educational outcomes. These insights are essential for policymakers, educators, and parents aiming to enhance the educational experiences and achievements of primary school pupils in Jigawa State.

Introduction

Home is the first learning environment for children, with parents serving as key role models and reference points (van der Horst & Sleddens, 2017). They play a crucial role in shaping their children's character and personality, acting as the primary source of inspiration throughout their developmental process. In summary, parents are essential in fostering the character, personality, and morals of their children (Miranda et al., 2016).

Parenting can be divided into two main components: responsiveness and demandingness (Ooi, Choi, & Rabeatul Husna, 2015). These styles are categorized based on levels of demandingness—such as control, command, and expectations of maturity—and responsiveness, which includes participation, acceptance, and warmth. Parenting styles are often represented in a threedimensional framework: authoritarian (controlling), authoritative (empowering), and permissive (lenient) (Heberle et al., 2015).

According to VeraRios (2018), parenting styles encompass four key dimensions: clarity of communication, demands for maturity, control, and nurturance. The style of parenting creates an emotional atmosphere within the parentchild relationship, influencing how parents communicate, interact, regulate, supervise, and guide their children (Muhammad, Hoshiar & Sadiq, 2018). Dornbusch, Philip, Ritter, Leiderman, Roberts, & Fraleigh (1987) identified three primary parenting styles: Authoritarian, Authoritative, and Permissive, each described briefly below.

Authoritarian parents enforce strict discipline, expecting their children to follow directives without question. These parents maintain good communication and care but are highly demanding, exercising full authority and making decisions without input from their children (Baumrind, 1991; Muhammad, Hoshiar & Sadiq, 2018).

Authoritative parents encourage their children to form their own opinions and beliefs while maintaining moderate control and responsiveness. They engage their children in discussions and debates, emphasizing the parents' responsibility to guide and nurture (Ooi, Choi & Rabeatul Husna, 2015).

Permissive parents grant their children significant freedom in decisionmaking, often resulting in children who are immature and anxious (Zupancic, Podlesek, & Kavcic, 2014). These parents have low demands but expect high responsiveness, leading to an environment where children lack limits and discipline.

Academic self-concept refers to a student's attitudes and feelings regarding their intellectual abilities compared to their peers (Jee & Shahlan, 2017). This concept includes cognitive representations, such as selfdescriptions like "I am wise," and affective representations, like emotional selfassessments such as "I am proud of myself" (Ooi, Choi & Rabeatul Husna, 2015).

The influence of parental style on children's development has been extensively studied, with significant attention given to its impact on academic self-concept. Academic self-concept refers to a student's perception of their own academic abilities. In primary education, especially in regions such as Jigawa State, Nigeria, the interplay between parental style and academic self-concept can critically influence children's academic outcomes and overall development. This paper aims to explore how different parental styles affect the academic self-concept of primary school pupils in Jigawa State.

Statement of the Problem

Despite extensive research on parental styles and their impacts on child development, there is a gap in understanding how these dynamics specifically affect primary school pupils' academic self-concept in Jigawa State. This region, characterized by unique cultural and socioeconomic conditions, may exhibit different patterns of influence. Understanding these influences is crucial for developing targeted educational interventions and policies that support pupils' academic growth and self-perception.

Objectives

1. To identify the predominant parental styles among families in Jigawa State.

2. To examine the relationship between different parental styles and the academic self-concept of primary school pupils Jigawa State.

3. To determine the extent to which parental styles predict variations in pupils' academic self-concept in Jigawa State.

4. To provide recommendations for parents and educators on fostering positive academic self-concepts in pupils through effective parental styles in Jigawa State.

Questions

1. What are the predominant parental styles among families in Jigawa State?

2. What is the relationship between different parental styles and the academic self-concept of primary school pupils in Jigawa State?

3. To what extent do parental styles predict variations in pupils' academic self-concept in Jigawa State?

4. What recommendations can be provided for parents and educators to foster positive academic self-concepts in pupils through effective parental styles in Jigawa State?

Hypotheses

Hypothesis 1: Authoritarian and permissive parenting styles are less prevalent than authoritative parenting among families in Jigawa State.

Hypothesis 2: There is a positive relationship between authoritative parenting style and the academic self-concept of primary school pupils in Jigawa State.

Hypothesis 3: Permissive parenting style shows a weak or no significant relationship with the academic self-concept of primary school pupils in Jigawa State.

Hypothesis 4: Parental styles significantly predict variations in the academic self-concept of primary school pupils in Jigawa State.

Methodology

Research Design

A cross-sectional survey design was employed to gather data from primary school pupils and their parents in Jigawa State. The study involves a sample of 300 primary school pupils from various schools across Jigawa State, along with their parents. Participants were selected using stratified random sampling to ensure representation across different socioeconomic backgrounds.

Instruments

1. Parental Style Questionnaire (PSQ): This will assess the parenting styles of the participants' parents. The PSQ categorizes parenting styles into authoritative, authoritarian, permissive, and neglectful.

2. Academic Self-concept Scale (ASCS): This scale will measure the pupils' perceptions of their academic abilities, encompassing factors such as confidence in learning, attitudes towards schoolwork, and selfassessed competence.

Data Collection

Data will be collected through structured interviews and selfadministered questionnaires. The PSQ will be completed by the parents, while the ASCS will be administered to the pupils.

Data Analysis

Data was analyzed using descriptive statistics to identify the predominant parental styles and inferential statistics (such as correlation and regression analysis) to explore the relationships between parental styles and academic self-concept. Statistical Package of Social Science SPSS was used for data analysis at 0.05 level of significance.

Results

The results section will present findings in two main areas:

Hypothesis 1: There is no significance relationship between parenting styles and academic self-concept among primary school pupils in Jigawa State.

Result reflects that a strong and positive and significant relationship exist between parenting styles and academic self-concept of pupils as indicated by r = .771, n = 300, p = .003 < 0.05.

Hypothesis 2: There is a positive relationship between authoritative parenting style and the academic self-concept of primary school pupils in Jigawa State.

The result illustrates that the pupils whose parents have authoritative Parenting style have better academic self-concept than the pupils whose parents have authoritarian parenting style as mean difference 7.851 was significant and p-value 0.000<0.05. Similarly the pupils whose parents have authoritative parenting style have better academic self-concept than the pupils whose parents have permissive parenting style as mean difference 22.853 was significant and p-value 0.000< 0.05 whereas pupils whose parents have authoritarian parenting style have better academic self-concept than the pupils whose parents have permissive parenting style as mean difference 15.001 was significant and p-value 0.000< 0.05

Hypothesis 3: Permissive parenting style shows a weak or no significant relationship with the academic self-concept of primary school pupils in Jigawa State.

The result portrays that a significant difference was found among the mean score of academic self-concept of the pupils at primary level with respect to parenting style as indicated by F- value = 300 with df=298 and p-value =0.000<0.05. Additionally, to see the further difference, post hoc test was applied and presented in the table below.

Findings of the Study

Predominant Parental Style: The studies find that the authoritative style is most common among parents in Jigawa State.

Correlation Results: There is positive correlation between authoritative parenting and high academic self-concept, while authoritarian and neglectful styles could be negatively correlated with academic self-concept.

Regression Analysis: Authoritative parental style significantly predicts higher academic self-concept, suggesting it as a key factor in fostering academic confidence and competence in pupils.

Conclusion

Understanding the influence of parental styles on academic self-concept is vital for enhancing educational outcomes in Jigawa State. The findings of this study inform policy makers, educators, and parents about the best practices in parenting that support academic development. Future research should continue to explore these relationships in different cultural contexts and educational settings to build a comprehensive understanding of the factors that influence academic self-concept among primary school pupils.

Recommendations

1. For Parents: Adopt more authoritative parenting practices that balance firmness with support and encouragement.

2. For Educators: Develop programs that engage parents in the educational process and provide them with strategies to support their children's academic self-concept.

3. For Policy Makers: Implement policies that promote parental involvement in education and provide resources for parent education programs.

By fostering a supportive and structured home environment, we can enhance pupils' academic self-concept and ultimately improve their academic performance and lifelong learning outcomes.

References

Beato, A., Pereira, A. I., Barros, L., & Muris, P. (2016). The relationship between different parenting typologies in fathers and mothers and children's anxiety. Journal of Child and Family Studies, 25(5), 1691–1701.

DeDonno, M. A., & Fagan, J. F. (2013). The influence of family attributes on college pupils' academic self-concept. North American Journal of Psychology, 15(1), 4962.

Heberle, A. E., BriggsGowan, M. J., & Carter, A. S. (2015). A personoriented approach to identifying parenting styles in mothers of early schoolage children. Infant and Child Development, 24(2), 130–156.

Hernandez, A. A. (2015). The relationship among the nurturance and monitoring dimensions of parenting, academic self-concept, and acculturation in the academic achievement of Latino college pupils (Doctoral dissertation, University of Southern California, 2009). Dissertation Abstracts International, 70, 2889A.

Jee, P., & Shahlan, S. (2017). Gaya keibubapaan dengan tingkahlaku devian dalam kalangan remaja. In Prosiding STEd 2017 (pp. 230237). Bangi: University Kebangsaan Malaysia.

Lin, H. (2016). A study of correlation of parental rearing patterns with behavior problems and self-concepts in primary school underachievers. Chinese Journal of Clinical Psychology, 12(1), 5052.

Miranda, M. C., Affuso, G., Esposito, C., & Bacchini, D. (2016). Parental acceptance–rejection and adolescent maladjustment: Mothers' and fathers' combined roles. Journal of Child and Family Studies, 25(4), 1352–1362.

Muhammad, Hoshiar, & Sadiq. (2018). Parenting styles and their impact on children's academic self-concept, behavioral problems and executive functions (Durham theses, Durham University). Available at Durham ETheses Online: http://etheses.dur.ac.uk/12548/

Niaraki, F. R., & Rahimi, H. (2017). The impact of authoritative, permissive and authoritarian behavior of parents on self-concept, psychological health and life quality. European Online Journal of Natural and Social Sciences, 2(1), 7885.

Ooi, S. H., Choi, S. L., & Rabeatul Husna, A. R. (2015). An analysis on the relationship between parenting styles and selfesteem of pupils of a university in Malaysia: A case study. Mediterranean Journal of Social Sciences, 6(4), 300310.

Kuppens, S., & Ceulemans, E. (2019). Parenting styles: A closer look at a wellknown concept. Journal of Child and Family Studies, 28(1), 168–181. https://doi.org/10.1007/s108260181242xVan der Horst, K. & Sleddens, E. F. (2017). Parenting styles, feeding styles and foodrelated parenting practices in relation to toddlers' eating styles: a clusteranalytic approach. PloS One, 12(5), e0178149.

VeraRios, J. (2018). The Relationship Between Parenting Styles and Conduct Disorder in Hispanic Families. Walden Dissertations and Doctoral Studies Collection. Retrieved from https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations.

Viktor, B. & Fox, R. A. (2017). An empirically derived classification of parenting practices.The Journal of Genetic Psychology, 160, 343356

Zupancic, M. Podlesek, A. & Kavcic, T. (2014). Parental child care practices of Slovenian preschoolers' mothers and fathers: The family environment questionnaire.Horizons of Psychology, 13(3), 726.

RISKS OF CHILDREN'S FOOD CONTAMINATION WITH AFLATOXIN AND METHODS TO PREVENT IT

Zahra Rezapour

Department of Food Safety and Hygiene, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Narges Fathabadibozcheloei

Department of Food Safety and Hygiene, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Abstract

Aflatoxins are toxic metabolites produced by certain strains of Aspergillus fungi, predominantly found in warm and humid regions. These potent carcinogens pose a significant risk to children, who are especially vulnerable to their adverse effects. Chronic exposure to aflatoxins can lead to immune suppression, stunted growth, delayed development, and increased risk of liver cancer. In children, the ingestion of contaminated food can result in acute aflatoxicosis, characterized by jaundice, lethargy, and in severe cases, death. The contamination primarily affects crops such as maize, peanuts, and tree nuts, which are staples in many children's diets.

Preventative measures against aflatoxin contamination are critical for safeguarding children's health. Strategies include the implementation of good agricultural practices, such as crop rotation and proper irrigation, to discourage fungal growth. Post-harvest interventions, like proper drying and storage of food grains, are equally important. Additionally, the use of aflatoxin-resistant crop varieties and biological control agents can significantly reduce contamination levels. Regular monitoring and adherence to regulatory standards are essential to ensure that food products remain within safe limits of aflatoxin exposure.

In conclusion, the risks associated with aflatoxin contamination in children's food necessitate a multifaceted approach to prevention, combining effective agricultural practices, regulatory oversight, and public awareness to mitigate exposure and protect children's health.

Keywords: Aflatoxins, Children’s health, Carcinogens

GEÇİCİ KORUMA ALTINDA BULUNAN VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN SURİYELİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

TEACHERS' OPINIONS ON THE EDUCATION OF SYRIAN CHILDREN UNDER TEMPORARY PROTECTION AND WHO CONTINUE PRESCHOOL EDUCATION

Pınar POLAT

Mardin Artuklu Üniversitesi, Midyat Meslek Yüksekokulu, Mardin, Türkiye

ORCID: 0000-0002-5649-376X

Özet

Bu araştırmanın amacı okul öncesi öğretmenlerin geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocukların eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Mardin ili Midyat ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okul öncesi öğretmeni olarak görev yapan 19 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocukların eğitim ortamında yaşadıkları temel sorunun dil sorunu olduğu tespit edilmiştir. Dil sorunu dışında, okula uyum, sosyal-duygusal sorunlar da belirlenen diğer sorunlardır. Öğretmenlerin bu sorunlara yönelik kullandıkları çözüm yöntemlerin farklılaştığı tespit edilmiştir. Özellikle dil öğrenimini kolaylaştırmak için kelime kartlarından, videolardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya ait bir başka bulgu ise çocukların dil, okula uyum, erken akademik becerilerinde gelişmeler olduğunun tespit edilmesidir. Ayrıca okul öncesi öğretmenleri geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocukların eğitimine yönelik kapsamlı ve uygulamalı eğitimlere ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Anahtar sözcükler: Okul öncesi eğitim, geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocuklar, okul öncesi öğretmenleri

Abstract

The aim of this research is to determine the opinions of preschool teachers regarding the education of Syrian children under temporary protection. For this purpose, the case study design, one of the qualitative research designs, was used in the research. The study group of the research consists of 19 teachers working as pre-school teachers in schools affiliated with the Ministry of National Education in Midyat district of Mardin province. The data of the research were collected with a semi-structured interview form. The collected data were analyzed using the content analysis method. According to the findings, it has been determined that the main problem experienced by Syrian children under temporary protection in the educational environment is the language problem. Apart from language problems, school adaptation and social-emotional problems are other problems identified. It has been determined that the solution methods used by teachers for these problems differ. They stated that they especially benefit from word cards and videos to facilitate language learning. Another finding of the research is that there are improvements in children's language, school adaptation and early academic skills. In addition, preschool teachers stated that they needed comprehensive and practical training for the education of Syrian children under temporary protection.

Keywords: Preschool education, Syrian children under temporary protection, preschool teachers

OKUL ÖNCESİ BİREYLERİN DEĞERLER EĞİTİMİNDE ÇİZGİ FİLMLERİN KULLANILMASI

PRESCHOOL INDIVIDUALS AND THE USE OF CARTOONS IN VALUES EDUCATION

Ramazan ERTEN

Arş. Gör., Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi ABD, Elazığ Türkiye.

Orcid: 0000-0002-4723-1581

Tuncay KARATEKE

Doç. Dr., Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi ABD, Elazığ Türkiye.

0000-0002-0061-1405

Özet

Okul öncesi dönem erken yaşta becerilerin kazanılması açısından önemli bir dönemdir. Bu dönem ile ilgili literatür incelendiğinde bu dönemde verilen eğitimin, çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimini olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Okul Öncesi dönemde faaliyet gösteren din eğitimi kurumlarının amaçları incelendiğinde bireylere temelde ahlak ve değerler eğitiminin verilmesinin hedeflendiği açık bir şekilde ifade edilmektedir. Bu çalışmada çoğunlukla okulöncesi döneme yönelik yayın yapan Diyanet Youtube Çocuk Kanalında bulunan çizgi filmlerin, 4-6 yaş kuran kurslarında öğrenim gören çocuklar üzerinde değer değişimi noktasındaki etkinliklerinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma yaklaşımının durum deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu nitel araştırmalarda örnekleme yöntemlerinden biri olan amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Çalışmaya Şanlıurfa ilinde bulunan 20 4-6 yaş kuran kursu öğreticisi dahil edilmiştir. Çalışmanın verileri; yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmış, MAXQUDA kelime işlemcisi kullanılarak içerik analizi veri çözümleme tekniğine uygun olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Kur'an kursu öğreticileri okul öncesi çocukların değer gelişiminde ilgili çizgi filmlerin kullanılmasının faydalı olduğunu ifade etmiştir. Bu çizgi filmlerin çocukların duyuşsal gelişimlerinde daha çok etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında öğreticilerden ideal bir değerler eğitimi Çizgi filminin hazırlanmasına yönelik veriler alınmış ve sonuç bölümünde bu şekilde bir içeriğinin hazırlanması öğretici görüşleri çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan içeriğin detayları bulgular ve sonuç bölümlerinde sunulmuştur. Çalışmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Din Eğitimi, Değerler Eğitimi, Medya, Okul Öncesi, 4-6 Yaş Kuran Kursları.

Abstract

The preschool period is an important stage for the acquisition of skills at an early age. When the literature on the preschool period is examined, it is observed that the education provided during this period positively influences the child's cognitive and emotional development. When the goals of religious education institutions operating in the preschool period are examined, it is explicitly stated that the primary aim is to provide moral and values education to individuals. This study aims to determine the effectiveness of the cartoons on the Diyanet Kids Channel on YouTube, which mostly focuses on the preschool period, in terms of value change in children attending Quran courses at the

ages of 4-6. The research was conducted using a qualitative research approach in the case study design. The study group of the research was formed using the purposeful sampling method, one of the sampling methods in qualitative research. A total of 20 Quran course instructors aged 4-6 in Şanlıurfa province participated in the study. The data of the study were collected using a semi-structured interview form and analyzed using the content analysis data analysis technique suitable for MAXQUDA word processor. According to the research results, Quran course instructors stated that the use of relevant cartoons is beneficial in the value development of preschool children. It was found that these cartoons are more effective in the emotional development of children. In addition, data were obtained from the instructors regarding the preparation of an ideal values education cartoon, and in the conclusion section, the preparation of such content was realized within the framework of instructor opinions. The details of the prepared content are presented in the findings and conclusion sections. Various recommendations were made in line with the results obtained in the study.

Keywords: Religious Education, Values Education, Media, Preschool, 4-6 Years, Quran Courses.

ALTI TUĞLA PEDAGOJİSİ

SIX BRICKS PEDAGOGY

Sera YÖNDEM
İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitim, İstanbul, Türkiye.,
https://orcid.org/0009-0009-7892-3458

Prof. Dr. Belma TUĞRUL
İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitim, İstanbul, Türkiye.
https://orcid.org/0000-0002-4487-4514

Özet

Altı Tuğla, Güney Afrika'da kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Care For Education'ın kurucusu Brent Hutcheson tarafından geliştirilmiş bir öğrenme aracıdır. Altı adet farklı renkte 2x4 ebatta LEGO® DUPLO® tuğladan oluşan bu set, çocukların temel öğrenme becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Altı Tuğla, çocukların duyusal ve motor deneyimlere maruz kalmalarını sağlayan oyun etkinlikleri sayesinde beyinle vücudun eşzamanlı kullanımını sağlamaktadır. Örneğin, yazı yazan bir çocuk alfabeyi bilmeli ve harfleri birleştirerek kelimeleri nasıl oluşturacağını anlamalıdır. Ardından kalemi tutarak ve hareket ettirerek bu bilgiyi uygulamaya dönüştürmelidir. Bu aşamada çocuğun görsel algı becerisi, gereken şekli oluşturmak için devreye girmektedir. Bu örnek, zihinle bedenin birlikte çalışması gerektiğini göstermektedir. Altı Tuğla, aynı zamanda az parçadan oluşan bir set olması özelliği ile çocuklarda "Az, çoktur" farkındalığı geliştirmeyi, böylelikle yaşamın farklı dönemlerinde karşılaşabilecekleri tüketim çılgınlığına karşı olumlu bir yaklaşımın temellerini atmalarını amaçlamaktadır. Dünyanın farklı ülkelerinde Altı Tuğla'nın etkisini ölçmek üzere yapılan bilimsel çalışmalar, düzenlenen öğretmen eğitimleri, geliştirilen içerikler ve bu materyali kullanan eğitimcilerin kendi deneyimlerini paylaşmaya teşvik edildikleri toplulukların kurulması, Altı Tuğla'nın bir öğrenme aracı olmasının ötesinde eğitim dünyasında güçlü bir pedagojik yaklaşım olarak yerini aldığının göstergesidir. Türkiye'de de halihazırda bu alanda bilimsel araştırmalar ve projeler yürütülmektedir. Bu projelerden biri,2021 yılında bir e-Twinning projesi olarak hayata geçen "ATAÇ"tır. ATAÇ, "Altı Tuğla'yla Az Çoktur" kelimelerinin baş harflerinden oluşan bir akrostiştir. Proje ismi, Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan resmi belgeler alınarak markalaştırılmıştır. Türkiye'nin 81 ilinde görev yapan 112 erken çocukluk öğretmeni bu projeye katılmış ve 4-6 yaş arasındaki 2047 çocuğa ulaşmıştır. Öğretmenler tarafından 346 adet farklı Altı Tuğla oyunu geliştirilmiştir. Böylece Türkiye'nin dört bir yanındaki anaokulu çocuklarına yenilikçi öğrenme deneyimleri sunulmuştur. Bu etkileyici gelişmelerin ışığında, Altı Tuğla pedagojisinin eğitim alanında daha derin bir etki yaratması adına, bilimsel çalışmaların ve öğretmen eğitimlerinin çeşitlenerek artırılması hedeflenmektedir. Bu adımlarla, Türkiye genelinde daha fazla öğretmen ve çocuğun, Altı Tuğla'nın sunduğu zengin öğrenme deneyimlerinden yararlanabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Altı tuğla, pedagoji, ataç.

Abstract

Six Bricks, developed by Brent Hutcheson, founder of the non-profit organization Care For Education in South Africa, is a learning tool comprised of six different colored 2x4 LEGO® DUPLO® bricks.

This set is designed to enhance children's fundamental learning skills. Through activities that expose children to sensory and motor experiences, Six Bricks facilitates simultaneous use of the brain and body. For example, a child who writes must know the alphabet and understand how to form words by combining letters. Then, by holding and moving a pen, the child turns this knowledge into action. At this stage, the child's visual perception skills come into play to create the required shapes. This example demonstrates the necessity of the mind and body working together. Additionally, the simplicity of the set, being made of just a few pieces, aims to develop a "less is more" awareness in children, thus laying the foundation for a positive approach to the consumption frenzy they may encounter at different stages of life. Scientific studies conducted in various countries to measure the impact of Six Bricks, organized teacher training, developed materials, and communities encouraging educators to share their experiences with this tool, indicate that Six Bricks has established itself as a robust educational pedagogy beyond just being a learning tool. In Turkey, scientific research and projects are also currently being conducted in this field. One such project, launched in 2021 as an e-Twinning project, is "ATAC", an acronym for "With Six Bricks, Less Is More" in Turkish. The project name has been trademarked, receiving the necessary official documents from the Turkish Patent and Trademark Office. In this project, 112 early childhood teachers from all 81 provinces of Turkey participated, reaching 2,047 children aged 4-6. These teachers developed 346 different Six Bricks activities, thus providing innovative learning experiences to preschool children across the country. In light of these impressive developments, there is a targeted increase in scientific studies and teacher training to deepen the educational impact of the Six Bricks pedagogy. These steps are expected to allow more teachers and children throughout Turkey to benefit from the rich learning experiences offered by Six Bricks.

Keywords: Six bricks, pedagogy, atac.

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN FEN EĞİTİMİNDE YENİLİKÇİ YAPAY ZEKÂ ARAÇLARINI KULLANMAYA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

PRESCHOOL TEACHERS' PERSPECTIVES ON USING INNOVATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS IN SCIENCE EDUCATION

Adem YILMAZ

Doç. Dr. Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü Fen Bilgisi Eğimi Anabilim Dalı, Kastamonu Üniversitesi, Merkez/KASTAMONU-Türkiye

ORCID: 0000-0002-1424-8934

Erkan YANARATEŞ

Doç. Dr. Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü Fen Bilgisi Eğimi Anabilim Dalı, Kastamonu Üniversitesi, Merkez/KASTAMONU-Türkiye

ORCID: 0000-0003-1378-5284

Özet

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin fen eğitiminde yenilikçi yapay zekâ araçlarını kullanmaya yönelik görüşlerini incelemektir. Yapay zekâ teknolojilerinin eğitimde kullanımının giderek yaygınlaştığı günümüzde, bu teknolojilerin okul öncesi eğitimde nasıl entegre edileceği ve öğretmenlerin bu süreçteki deneyimleri büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi dönemi, çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinin hızla gerçekleştiği bir dönemdir. Fen eğitimi, bu dönemde çocukların meraklarını uyandırarak bilimsel düşünme becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunur. Yenilikçi yapay zekâ araçları, fen eğitiminin daha etkileşimli ve ilgi çekici hale gelmesini sağlayarak çocukların öğrenme süreçlerine olumlu etkiler yapabilir. Bu nedenle, öğretmenlerin bu araçlara yönelik görüşlerinin ve deneyimlerinin incelenmesi, eğitimin kalitesini artırmaya yönelik önemli bilgiler sunabilir. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak okul öncesi öğretmenlerinin yapay zekâ araçlarını fen eğitiminde nasıl kullandıkları, bu araçların avantajları ve dezavantajları hakkında görüşleri alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye'nin farklı bölgelerinden seçilen 20 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Öğretmenler, çeşitli okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapmakta olup, fen eğitiminde yapay zekâ araçlarını kullanma deneyimine sahip olanlar arasından seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve beş sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, öğretmenlerin yapay zekâ araçlarını fen eğitiminde kullanma deneyimlerini, bu araçların çocukların öğrenme süreçlerine etkilerini ve öğretmenlerin dijital yatkınlıklarını değerlendiren sorular içermektedir. Toplanan veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Görüşmelerin transkriptleri dikkatlice incelenmiş, temalar ve alt temalar belirlenerek veriler kategorize edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular, öğretmenlerin yenilikçi yapay zekâ araçlarına yönelik görüşlerini ve bu araçların fen eğitimine olan katkılarını ortaya koymuştur. Araştırmanın sonucunda, okul öncesi öğretmenlerinin fen eğitiminde yenilikçi yapay zekâ araçlarını kullanmaya yönelik olumlu görüşlere sahip oldukları, bu araçların çocukların bilimsel merakını artırdığı ve öğrenme süreçlerini desteklediği tespit edilmiştir. Ancak, öğretmenlerin bu araçları etkin bir şekilde kullanabilmeleri için yeterli eğitim ve teknik destek ihtiyacı olduğu da ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi ve yapay zekâ teknolojilerinin eğitimde kullanımının teşvik edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, yapay zekâ araçları, fen eğitimi, öğretmen görüşleri, dijital yatkınlık.

Giriş

Eğitim teknolojilerinin hızla gelişmesi ve yaygınlaşması, eğitim sistemlerinde köklü değişikliklere neden olmuştur. Bu değişim, özellikle fen eğitimi gibi kritik öneme sahip alanlarda yenilikçi yaklaşımların benimsenmesini teşvik etmiştir. Yapay zekâ (YZ) teknolojileri, eğitimde yeni ufuklar açarak, öğrenme süreçlerini daha etkileşimli ve kişiselleştirilmiş hale getirmektedir. Okul öncesi eğitim, çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinin temellerinin atıldığı kritik bir dönemdir. Bu nedenle, bu dönemde fen eğitiminde YZ araçlarının kullanılması, çocukların bilimsel düşünme becerilerinin geliştirilmesine önemli katkılar sağlayabilir. Bu çalışmanın temel amacı, okul öncesi öğretmenlerinin fen eğitiminde yenilikçi yapay zekâ araçlarını kullanmaya yönelik görüşlerini incelemektir. Yapay zekâ teknolojilerinin eğitimde kullanımının giderek yaygınlaştığı günümüzde, bu teknolojilerin okul öncesi eğitimde nasıl entegre edileceği ve öğretmenlerin bu süreçteki deneyimleri büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlerin YZ araçlarına yönelik tutumları, bu araçların eğitimde ne kadar etkili ve verimli kullanılabileceğini belirlemede kritik rol oynamaktadır (Mayer, 2019). Bu bağlamda, öğretmenlerin yenilikçi YZ araçlarını fen eğitiminde kullanma konusundaki deneyimlerini ve görüşlerini anlamak, bu teknolojilerin daha etkin ve verimli kullanılmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Okul öncesi dönem, çocukların merak duygusunun ve öğrenme isteğinin en yüksek olduğu dönemdir. Bu dönemde fen eğitimi, çocukların bilimsel düşünme becerilerini geliştirmelerine ve dünyayı keşfetme isteklerini teşvik etmelerine yardımcı olur (Eshach, 2016). Yenilikçi yapay zekâ araçları, fen eğitimini daha etkileşimli ve ilgi çekici hale getirerek, çocukların öğrenme süreçlerine olumlu etkiler yapabilir. YZ teknolojileri, çocukların bireysel öğrenme ihtiyaçlarına göre uyarlanabilen esnek yapıları sayesinde, öğrenme süreçlerini kişiselleştirebilir ve çocukların kendi hızlarında öğrenmelerine olanak tanır (Holmes vd., 2019). Bu çalışmanın önemi, okul öncesi öğretmenlerinin YZ araçlarına yönelik görüşlerinin ve deneyimlerinin incelenmesinde yatmaktadır. Öğretmenlerin bu teknolojilere yönelik tutumları ve bu araçları kullanma konusundaki deneyimleri, YZ araçlarının eğitimde ne kadar etkili ve verimli kullanılabileceğini belirlemede kritik rol oynamaktadır (Lai ve Bower, 2019). Ayrıca, bu çalışma, okul öncesi eğitimde fen eğitiminin kalitesini artırmaya yönelik önemli bilgiler sunarak, öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesine ve YZ teknolojilerinin eğitimde kullanımının teşvik edilmesine yönelik stratejiler geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Yapay zekâ teknolojilerinin eğitimde kullanımı üzerine yapılan araştırmalar, bu teknolojilerin öğrenme süreçlerine çeşitli faydalar sağladığını göstermektedir (Luckin vd., 2016). Ancak, okul öncesi eğitimde YZ araçlarının kullanımı konusunda literatürde sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma, okul öncesi öğretmenlerinin YZ araçlarını fen eğitiminde kullanma konusundaki görüşlerini ve deneyimlerini inceleyerek, bu alandaki literatürde önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, üç ana katkı sağlamayı hedeflemektedir. İlk olarak, öğretmenlerin YZ araçlarına yönelik tutumları ve bu araçları kullanma konusundaki deneyimleri hakkında derinlemesine bilgi sunarak, okul öncesi eğitimde YZ teknolojilerinin entegrasyonuna yönelik stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. İkinci olarak, bu çalışma, YZ araçlarının fen eğitiminde nasıl kullanılabileceği ve bu araçların çocukların öğrenme süreçlerine olan etkileri hakkında kapsamlı bilgiler sunacaktır. Son olarak, bu çalışma, öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunarak, eğitimde YZ teknolojilerinin daha etkin ve verimli kullanılmasına katkıda bulunacaktır.

Fen Eğitiminde Yapay Zekâ Araçlarının Rolü

Fen eğitimi, çocukların bilimsel düşünme becerilerini ve problem çözme yeteneklerini geliştirmek için kritik öneme sahiptir. Yapay zekâ araçları, fen eğitiminde çeşitli şekillerde kullanılabilir. Örneğin, sanal laboratuvarlar ve simülasyonlar, çocukların deneyler yapmasına ve bilimsel kavramları

anlamalarına yardımcı olabilir (de Jong vd., 2018). Ayrıca, YZ tabanlı öğrenme platformları, çocukların öğrenme süreçlerini kişiselleştirerek, onların bireysel öğrenme ihtiyaçlarına göre uyarlanabilir içerikler sunar (Zawacki-Richter vd., 2019). YZ teknolojilerinin fen eğitiminde kullanılması, çocukların bilimsel meraklarını uyandırmak ve onların bilimsel düşünme becerilerini geliştirmek için büyük bir potansiyele sahiptir. Ancak, bu teknolojilerin etkin bir şekilde kullanılabilmesi için öğretmenlerin yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, öğretmenlerin YZ araçlarına yönelik tutumları ve bu araçları kullanma konusundaki deneyimleri, eğitimde YZ teknolojilerinin ne kadar etkili ve verimli kullanılabileceğini belirlemede kritik bir rol oynamaktadır (Ertmer ve Ottenbreit-Leftwich, 2019).

Öğretmenlerin dijital yatkınlıkları, YZ araçlarının eğitimde etkin bir şekilde kullanılabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Dijital yatkınlık, öğretmenlerin dijital teknolojileri kullanma konusundaki bilgi, beceri ve tutumlarını ifade eder (Tondeur vd., 2017). Bu bağlamda, öğretmenlerin dijital yatkınlıkları, YZ araçlarının fen eğitiminde nasıl kullanılacağını ve bu araçların çocukların öğrenme süreçlerine olan etkilerini belirlemede önemli bir faktördür.

Öğretmenlerin dijital yatkınlıklarını artırmak için çeşitli stratejiler geliştirilmelidir. Özellikle, sürekli mesleki gelişim programları ve öğretmen eğitimleri, öğretmenlerin dijital becerilerini geliştirmek için etkili bir yol olabilir (Lawless ve Pellegrino, 2018). Ayrıca, öğretmenlerin dijital teknolojileri sınıf ortamında nasıl kullanacaklarına dair pratik bilgiler ve örnekler sunan rehberlik materyalleri de büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de de öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) düzenlediği hizmet içi eğitim programları ve dijital okuryazarlık kursları, öğretmenlerin dijital teknolojilere olan yatkınlıklarını artırmayı hedeflemektedir (MEB, 2020). Bu tür programlar, öğretmenlerin YZ teknolojilerini fen eğitiminde daha etkin bir şekilde kullanmalarına yardımcı olabilir.

YZ teknolojilerinin eğitimde kullanımının teşvik edilmesi, eğitim sistemlerinin gelecekte daha yenilikçi ve etkileşimli hale gelmesi için büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, eğitim politikaları ve stratejileri, YZ araçlarının eğitimde entegrasyonunu desteklemelidir (Holmes vd., 2019). Özellikle, öğretmenlere yönelik eğitim programları ve destek hizmetleri, YZ teknolojilerinin etkili bir şekilde kullanılmasına yönelik önemli adımlar olabilir. Eğitimde YZ teknolojilerinin kullanımı, sadece öğretmenlerin dijital becerilerini geliştirmekle kalmayıp, aynı zamanda çocukların öğrenme süreçlerini de olumlu yönde etkileyebilir. Bu nedenle, eğitim politikaları, YZ teknolojilerinin eğitimde kullanımını teşvik etmeli ve bu teknolojilerin entegrasyonunu desteklemelidir (Luckin vd., 2016). Türkiye'de de YZ teknolojilerinin eğitimde kullanımının teşvik edilmesi için çeşitli adımlar atılmaktadır. Örneğin, MEB'in 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi'nde, dijital teknolojilerin eğitimde kullanımının artırılması ve öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (MEB, 2018). Bu tür politika ve stratejiler, YZ teknolojilerinin eğitimde etkin bir şekilde kullanılmasına katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak bu çalışma, okul öncesi öğretmenlerinin fen eğitiminde yenilikçi yapay zekâ araçlarını kullanmaya yönelik görüşlerini inceleyerek, eğitimde YZ teknolojilerinin etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasına yönelik önemli bilgiler sunmayı amaçlamaktadır. Öğretmenlerin YZ araçlarına yönelik tutumları ve bu araçları kullanma konusundaki deneyimleri, bu teknolojilerin eğitimde ne kadar etkili ve verimli kullanılabileceğini belirlemede kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesi ve YZ teknolojilerinin eğitimde kullanımının teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın nasıl gerçekleştirildiği ve verilerin nasıl toplandığı, analiz edildiği ve geçerlik ve güvenirlik önlemlerinin nasıl alındığı açıklanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda

nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin analizi ve geçerlik ve güvenirlik alt başlıkları altında detaylandırılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki çeşitli okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan 20 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcılar, fen eğitiminde yapay zekâ araçlarını kullanma deneyimine sahip olan öğretmenler arasından, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir (Patton, 2015). Bu yöntem, belirli bir konu hakkında derinlemesine bilgi edinmeyi amaçlayan araştırmalarda sıkça kullanılmaktadır. Katılımcıların seçimi sırasında, öğretmenlerin farklı coğrafi bölgelerden ve farklı türdeki eğitim kurumlarından (devlet okulları ve özel okullar) gelmesine özen gösterilmiştir. Bu çeşitlilik, araştırmanın bulgularının genellenebilirliğini artırmak amacıyla tercih edilmiştir (Creswell ve Poth, 2018).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olup, beş ana sorudan oluşmaktadır. Sorular, öğretmenlerin yapay zekâ araçlarını fen eğitiminde kullanma deneyimlerini, bu araçların avantajları ve dezavantajları hakkındaki görüşlerini ve dijital yatkınlıklarını değerlendirmeye yönelik olarak tasarlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, katılımcıların görüşlerini daha özgürce ifade edebilmelerine olanak tanıyarak, derinlemesine ve zengin veri elde edilmesini sağlamaktadır (Merriam ve Tisdell, 2016).

Görüşmeler, katılımcıların uygun gördüğü zaman ve mekanlarda yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme ortalama 45-60 dakika sürmüş ve ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Ses kayıtlarının kullanımı, görüşme verilerinin doğruluğunu ve bütünlüğünü koruma açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır (King ve Horrocks, 2018).

Verilerin Analizi

Toplanan veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi, nitel verilerin sistematik ve tekrarlanabilir bir şekilde kategorize edilmesine ve yorumlanmasına olanak tanıyan bir analiz yöntemidir (Vaismoradi vd., 2016). Görüşme kayıtları, öncelikle kelimesi kelimesine yazıya dökülmüş ve transkriptler oluşturulmuştur. Daha sonra, transkriptler dikkatlice incelenmiş ve veriler kodlanmıştır. Kodlama sürecinde, benzer ifadeler ve konular bir araya getirilerek temalar ve alt temalar belirlenmiştir. Temalar, öğretmenlerin yapay zekâ araçlarını kullanma deneyimleri, bu araçların fen eğitimine katkıları ve karşılaşılan zorluklar gibi ana konuları içermektedir. Bu temalar, araştırmanın amacı doğrultusunda yapılandırılarak, bulguların daha anlamlı ve düzenli bir şekilde sunulmasını sağlamaktadır (Braun ve Clarke, 2019).

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerli ve güvenilir sonuçlar elde etmesi için çeşitli stratejiler uygulanmıştır. Geçerlik için, veri toplama sürecinde üye kontrolü yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, katılımcıların görüşme transkriptlerini incelemelerine ve gerektiğinde düzeltme yapmalarına olanak tanımaktadır (Birt vd., 2016). Böylece, elde edilen verilerin doğruluğu ve katılımcıların ifadelerini doğru bir şekilde yansıttığı garanti altına alınmıştır.

Güvenirlik için ise, veri analizi sürecinde kodlayıcılar arası güvenirlik kontrol edilmiştir. Birden fazla araştırmacı tarafından yapılan kodlama işlemleri karşılaştırılmış ve tutarlılık sağlanmıştır (Miles, Huberman ve Saldana, 2018). Ayrıca, araştırma sürecinin her aşaması detaylı bir şekilde belgelenmiş ve araştırmanın tekrarlanabilirliği sağlanmıştır. Son olarak, araştırmanın etik ilkeler çerçevesinde yürütülmesi sağlanmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı ve yöntemi hakkında bilgi verilmiş ve katılımlarının gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiştir. Görüşme kayıtlarının gizliliği ve anonimliği korunmuş, elde edilen veriler sadece araştırma amacıyla kullanılmıştır (Orb, Eisenhauer ve Wynaden, 2001).

Bulgular

Bu bölümde, okul öncesi öğretmenlerinin fen eğitiminde yenilikçi yapay zekâ araçlarını kullanmaya yönelik görüşleri tematik analiz yöntemiyle elde edilen bulgular doğrultusunda sunulmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler dört ana tema altında kategorize edilmiştir: Yenilikçi Yapay Zekâ Araçlarının Fen Eğitimine Katkıları, Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımında Karşılaşılan Zorluklar, Öğretmenlerin Dijital Yatkınlıkları ve Eğitim İhtiyaçları ve Yapay Zekâ Araçlarının Çocukların Gelişimine Etkileri.

Tema 1: Yenilikçi Yapay Zekâ Araçlarının Fen Eğitimine Katkıları

Alt Tema 1.1: Bilimsel Merak ve Keşfetme

Öğretmenler, yenilikçi yapay zekâ araçlarının çocukların bilimsel meraklarını uyandırmada ve keşfetme isteklerini artırmada etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğretmen, *"Yapay zekâ destekli simülasyonlar ve oyunlar, çocukların bilimsel kavramları eğlenceli bir şekilde keşfetmelerini sağlıyor"* ifadesini kullanmıştır (Öğretmen 7).

Alt Tema 1.2: Etkileşimli ve Kişiselleştirilmiş Öğrenme

Yapay zekâ araçlarının, öğrenme sürecini daha etkileşimli ve kişiselleştirilmiş hale getirdiği tespit edilmiştir. Bu araçlar, çocukların bireysel öğrenme hızlarına ve ihtiyaçlarına göre uyarlanabilmektedir. Bir diğer öğretmen, *"Yapay zekâ araçları, her çocuğun kendi hızında öğrenmesine olanak tanıyor, bu da onların konuları daha iyi anlamalarını sağlıyor"* demiştir (Öğretmen 12).

Tema 2: Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımında Karşılaşılan Zorluklar

Alt Tema 2.1: Teknolojiye Erişim ve Altyapı Eksiklikleri

Öğretmenler, yapay zekâ araçlarının kullanımı sırasında karşılaştıkları en büyük zorluklardan birinin, yeterli teknolojiye erişim ve altyapı eksiklikleri olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğretmen, *"Okulumuzda yeterli sayıda tablet ve bilgisayar olmadığı için yapay zekâ araçlarını kullanmakta zorlanıyoruz"* şeklinde ifade etmiştir (Öğretmen 3).

Alt Tema 2.2: Teknik Destek ve Bakım İhtiyacı

Yapay zekâ araçlarının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için sürekli teknik destek ve bakım ihtiyacı vardır. Bu durum, öğretmenler için ek bir yük oluşturmaktadır. Bir öğretmen, "*Araçlar arızalandığında ya da yazılım güncellemeleri gerektiğinde teknik desteğe ihtiyaç duyuyoruz, bu da bazen zaman alıcı olabiliyor"* görüşünü belirtmiştir (Öğretmen 15).

Tema 3: Öğretmenlerin Dijital Yatkınlıkları ve Eğitim İhtiyaçları

Alt Tema 3.1: Dijital Becerilerin Yetersizliği

Öğretmenler, dijital becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Birçok öğretmen, yapay zekâ araçlarını etkin bir şekilde kullanabilmek için yeterli eğitime sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Bir öğretmen, *"Yapay zekâ araçlarını kullanmak istiyoruz ama bu konuda yeterli bilgiye sahip değiliz. Daha fazla eğitime ihtiyacımız var"* şeklinde konuşmuştur (Öğretmen 10).

Alt Tema 3.2: Sürekli Mesleki Gelişim İhtiyacı

Öğretmenler, yapay zekâ araçlarının etkin kullanımı için sürekli mesleki gelişim programlarına ihtiyaç duyduklarını vurgulamışlardır. Bir öğretmen, *"Bu tür teknolojilerin nasıl kullanılacağını öğrenmek için sürekli eğitim programlarına katılmamız gerekiyor"* demiştir (Öğretmen 18).

Tema 4: Yapay Zekâ Araçlarının Çocukların Gelişimine Etkileri

Alt Tema 4.1: Bilişsel Gelişim

Yapay zekâ araçlarının, çocukların bilişsel gelişimlerini desteklediği belirlenmiştir. Öğretmenler, bu araçların problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Bir öğretmen, *"Yapay zekâ araçları, çocukların problem çözme becerilerini geliştirmelerine yardımcı oluyor"* şeklinde ifade etmiştir (Öğretmen 5).

Alt Tema 4.2: Sosyal ve Duygusal Gelişim

Yapay zekâ araçlarının çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerine de katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir. Bir öğretmen, *"Bu araçlar, çocukların birlikte çalışmayı öğrenmelerine ve duygusal zekâlarını geliştirmelerine yardımcı oluyor"* ifadesini kullanmıştır (Öğretmen 11).

Bu çalışmada elde edilen bulgular, okul öncesi öğretmenlerinin fen eğitiminde yenilikçi yapay zekâ araçlarını kullanmaya yönelik görüşlerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları, öğretmenlerin genel olarak yapay zekâ araçlarına olumlu yaklaştığını ve bu araçların çocukların öğrenme süreçlerine önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Ancak, bu araçların etkin bir şekilde kullanılabilmesi için bazı zorluklar ve gereksinimler de belirlenmiştir.

Öğretmenlerin büyük bir kısmı, yapay zekâ araçlarının çocukların bilimsel merakını artırdığını ve öğrenme süreçlerini daha etkileşimli ve kişiselleştirilmiş hale getirdiğini vurgulamıştır. Bu durum, çocukların fen eğitimine olan ilgisini artırmakta ve onların bilimsel düşünme becerilerini geliştirmektedir. Öğretmenlerin ifadeleri, yapay zekâ destekli simülasyonlar ve oyunların çocukların bilimsel kavramları eğlenceli bir şekilde keşfetmelerine yardımcı olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, literatürde yer alan diğer çalışmalarla da uyumludur (Holmes vd., 2019; Mayer, 2019).

Bununla birlikte, öğretmenler yapay zekâ araçlarını kullanırken bazı zorluklarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Teknolojiye erişim ve altyapı eksiklikleri, bu zorlukların başında gelmektedir. Yeterli sayıda tablet ve bilgisayar olmaması, yapay zekâ araçlarının etkin kullanımını sınırlamaktadır. Ayrıca, sürekli teknik destek ve bakım ihtiyacı, öğretmenler için ek bir yük oluşturmaktadır. Bu bulgular, yapay zekâ teknolojilerinin eğitimde başarılı bir şekilde entegrasyonunun sadece teknolojik araçların sağlanmasıyla sınırlı olmadığını, aynı zamanda sürekli teknik destek ve bakım gerektirdiğini vurgulamaktadır (Ertmer ve Ottenbreit-Leftwich, 2019).

Araştırma, öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini de ortaya koymuştur. Birçok öğretmen, yapay zekâ araçlarını etkin bir şekilde kullanabilmek için yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Bu nedenle, öğretmenlerin dijital yatkınlıklarının artırılması amacıyla sürekli mesleki gelişim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bulgu, öğretmenlerin dijital becerilerini geliştirmek için tasarlanmış eğitim programlarının önemini vurgulayan literatürle uyumludur (Lawless ve Pellegrino, 2018; Tondeur vd., 2017). Sonuç olarak, öğretmenler yapay zekâ araçlarının çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerine önemli katkılar sağladığını belirtmişlerdir. Bu araçlar, çocukların problem çözme, eleştirel düşünme ve işbirliği yapma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, yapay zekâ araçları çocukların duygusal zekâlarını ve birlikte çalışma becerilerini de desteklemektedir. Bu bulgu, yapay zekâ teknolojilerinin sadece bilişsel değil, aynı zamanda sosyal ve duygusal gelişim üzerinde de olumlu etkileri olduğunu gösteren literatürle tutarlıdır (Gibson vd., 2017; Zawacki-Richter vd., 2019).

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmanın bulguları, okul öncesi öğretmenlerinin fen eğitiminde yenilikçi yapay zekâ araçlarını kullanmaya yönelik olumlu görüşlere sahip olduğunu ve bu araçların çocukların bilimsel merakını artırarak öğrenme süreçlerini desteklediğini ortaya koymaktadır. Öğretmenler, yapay zekâ

teknolojilerinin fen eğitimini daha etkileşimli ve ilgi çekici hale getirdiğini, çocukların bireysel öğrenme ihtiyaçlarına göre uyarlanabilen esnek yapıları sayesinde öğrenme süreçlerini kişiselleştirdiğini belirtmişlerdir. Ancak, bu araçların etkin bir şekilde kullanılabilmesi için yeterli teknolojiye erişim, sürekli teknik destek ve öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır.

Araştırma bulguları, literatürde yer alan diğer çalışmalarla uyumlu bir şekilde, yapay zekâ teknolojilerinin eğitimde birçok fayda sağladığını göstermektedir. Yapay zekâ araçlarının çocukların bilimsel düşünme becerilerini geliştirme potansiyeli, özellikle okul öncesi dönemde, büyük önem taşımaktadır. Eshach (2016) ve Holmes vd. (2019) gibi araştırmacılar, bu teknolojilerin çocukların bilimsel meraklarını artırmada etkili olduğunu ve fen eğitimini daha erişilebilir hale getirdiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin görüşleri, yapay zekâ destekli simülasyonlar ve oyunların çocukların bilimsel kavramları eğlenceli bir şekilde keşfetmelerine yardımcı olduğunu göstermektedir. Bu durum, Mayer (2019) ve Zawacki-Richter vd. (2019) tarafından yapılan çalışmalarla da desteklenmektedir. Yapay zekâ araçlarının etkileşimli ve kişiselleştirilmiş öğrenme ortamları sunması, çocukların öğrenme süreçlerine olumlu katkılar sağlamaktadır. Bununla birlikte, araştırma bulguları, yapay zekâ araçlarının kullanımında karşılaşılan bazı zorluklara da dikkat çekmektedir. Teknolojiye erişim ve altyapı eksiklikleri, öğretmenlerin bu araçları etkin bir şekilde kullanmasını engelleyen başlıca faktörlerdir. Bu bulgu, Ertmer ve Ottenbreit-Leftwich (2019) tarafından yapılan çalışmalarla örtüşmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesi ve sürekli mesleki gelişim programlarına katılım sağlanması gerekmektedir. Tondeur vd. (2017) ve Lawless ve Pellegrino (2018), öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesi için etkili eğitim programlarının önemini vurgulamaktadır.

Öneriler

Araştırma bulguları doğrultusunda, okul öncesi öğretmenlerinin fen eğitiminde yapay zekâ araçlarını daha etkin bir şekilde kullanabilmeleri için aşağıdaki önerilerde bulunulmaktadır:

1. **Teknolojik Altyapının Geliştirilmesi**: Okul öncesi eğitim kurumlarında yeterli teknolojik altyapının sağlanması gerekmektedir. Tabletler, bilgisayarlar ve yapay zekâ destekli eğitim araçları gibi teknolojik donanımların okullarda yaygınlaştırılması, öğretmenlerin bu araçları etkin bir şekilde kullanmalarına olanak tanıyacaktır (Gibson vd., 2017).
2. **Sürekli Teknik Destek ve Bakım**: Yapay zekâ araçlarının etkin kullanımı için sürekli teknik destek ve bakım hizmetleri sağlanmalıdır. Bu hizmetler, öğretmenlerin teknolojik araçları sorunsuz bir şekilde kullanabilmeleri ve karşılaştıkları teknik sorunları hızlı bir şekilde çözebilmeleri açısından önemlidir (Ertmer ve Ottenbreit-Leftwich, 2019).
3. **Öğretmen Eğitimi ve Dijital Becerilerin Geliştirilmesi**: Öğretmenlerin dijital becerilerini geliştirmek amacıyla sürekli mesleki gelişim programları düzenlenmelidir. Bu programlar, öğretmenlerin yapay zekâ teknolojilerini fen eğitiminde nasıl kullanacaklarına dair pratik bilgiler ve örnekler sunmalıdır (Lawless ve Pellegrino, 2018; Tondeur vd., 2017).
4. **Politika ve Stratejiler**: Eğitim politikaları, yapay zekâ teknolojilerinin eğitimde kullanımını teşvik edici ve destekleyici nitelikte olmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 2023 Eğitim Vizyonu gibi stratejik belgeler, yapay zekâ teknolojilerinin eğitimde entegrasyonunu desteklemeli ve bu teknolojilerin yaygınlaştırılması için gerekli adımları içermelidir (MEB, 2018).
5. **Araştırma ve Geliştirme**: Yapay zekâ teknolojilerinin eğitimdeki etkilerini daha iyi anlamak ve bu teknolojileri daha etkin bir şekilde kullanmak için sürekli araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yatırım yapılmalıdır. Bu çalışmalar, yapay zekâ araçlarının fen eğitimindeki

potansiyel faydalarını ve zorluklarını daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koyabilir (Holmes vd., 2019).

Kaynaklar

Birt, L., Scott, S., Cavers, D., Campbell, C., & Walter, F. (2016). Member checking: A tool to enhance trustworthiness or merely a nod to validation?. *Qualitative Health Research*, *26*(13), 1802-1811.

Braun, V., & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, *11*(4), 589-597.

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. SAGE Publications.

Ertmer, P. A., & Ottenbreit-Leftwich, A. T. (2019). Teacher technology change: How knowledge, confidence, beliefs, and culture intersect. *Journal of Research on Technology in Education*, *42*(3), 255-284.

Eshach, H. (2016). *Science literacy in primary schools and pre-schools.* Springer.

Gibson, D., Broadley, T., Downie, J., & Wallet, P. (2017). Evolving learning paradigms: Re-setting baselines and collection methods of ICT in education statistics. *Educational Technology Research and Development*, *65*(4), 703-724.

Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial intelligence in education: Promises and implications for teaching and learning*. Center for Curriculum Redesign.

King, N., & Horrocks, C. (2018). *Interviews in qualitative research*. SAGE Publications.

Lai, J. W. M., & Bower, M. (2019). How is the use of technology in education evaluated? A systematic review. *Computers & Education*, *133*, 27-42.

Lawless, K. A., & Pellegrino, J. W. (2018). Professional development in integrating technology into teaching and learning: Knowns, unknowns, and ways to pursue better questions and answers. *Review of Educational Research*, *77*(4), 575-614.

Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). *Intelligence unleashed: An argument for AI in education.* Pearson.

Mayer, R. E. (2019). *Computer games for learning: An evidence-based approach.* MIT Press.

Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley & Sons.

Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2018). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. SAGE Publications.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *2023 Eğitim Vizyonu*. https://www.meb.gov.tr/2023-egitim-vizyonu

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2020). *Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Hizmet İçi Eğitim Programları*. https://oygm.meb.gov.tr

Orb, A., Eisenhauer, L., & Wynaden, D. (2001). Ethics in qualitative research. *Journal of Nursing Scholarship*, *33*(1), 93-96.

Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. SAGE Publications.

Tondeur, J., van Braak, J., Ertmer, P. A., & Ottenbreit-Leftwich, A. (2017). Understanding the relationship between teachers' pedagogical beliefs and technology use in education: A

systematic review of qualitative evidence. *Educational Technology Research and Development*, *65*(3), 555-575.

Vaismoradi, M., Jones, J., Turunen, H., & Snelgrove, S. (2016). Theme development in qualitative content analysis and thematic analysis. *Journal of Nursing Education and Practice*, *6*(5), 100-110.

Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education–Where are the educators?. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, *16*(1), 1-27.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE KAPSAYICILIK UYGULAMALARI VE EĞİTİM YÖNETİMİ AÇISINDAN ÖNEMİ

INCLUSIVE PRACTICES IN PRESCHOOL EDUCATION AND THEIR IMPORTANCE FOR EDUCATIONAL MANAGEMENT

Doç. Dr. Pınar AYYILDIZ

Ankara Medipol Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Yönetim bilişim Sistemleri Bölümü, Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara-Türkiye

ORCID: 0000-0002-2644-7981

Özet

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi eğitimde kapsayıcı uygulamaların uygulanmasını incelemek ve bu uygulamaların eğitim yönetimi açısından önemini vurgulamaktır. Kapsayıcı eğitimin küresel bir öncelik haline geldiği günümüzde, erken çocukluk döneminde bu uygulamaların nasıl hayata geçirildiğini ve yönetildiğini anlamak, adil bir öğrenme ortamı oluşturmak açısından büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi eğitimde kapsayıcı eğitim, tüm çocukların, yetenekleri veya geçmişleri ne olursa olsun, kaliteli eğitime erişimini sağlar. Bu yaklaşım, sadece eşitlik ve sosyal adaleti teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda çocukların bütünsel gelişimini de destekler. Kapsayıcı uygulamaların etkili bir şekilde yönetilmesi, tüm çocukların çeşitli ihtiyaçlarına yanıt verebilecek destekleyici ve duyarlı öğrenme ortamlarının oluşturulması için hayati öneme sahiptir. Bu çalışma, okul öncesi eğitimde uygulanan kapsayıcı uygulamalar hakkında derinlemesine bilgiler toplamak amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi öğretmenleri, yöneticileri ve ebeveynlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler ve odak grup tartışmaları yapılmıştır. Bu görüşme ve tartışmalardan elde edilen veriler, kapsayıcı eğitime ilişkin deneyimler, zorluklar ve algılar hakkında kapsamlı bilgi sağlamıştır. Çalışma grubu, kentsel ve kırsal bölgelerdeki çeşitli okul öncesi eğitim kurumlarından 15 okul öncesi öğretmeni, 10 okul yöneticisi ve 5 ebeveyn olmak üzere toplam 30 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar, kapsayıcı uygulamalarda yer alma ve deneyim sahibi olma kriterlerine göre seçilmiştir. Bu çalışmada birincil veri toplama araçları olarak yarı yapılandırılmış görüşme formları ve odak grup tartışma kılavuzları kullanılmıştır. Bu araçlar, kapsayıcı uygulamaların uygulanması, eğitim yöneticilerinin rolleri ve sorumlulukları ile bu uygulamaların çocukların öğrenme ve gelişim süreçlerine etkileri hakkında detaylı yanıtlar almayı amaçlamaktadır. Toplanan veriler, tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Görüşme ve tartışma transkriptleri kodlanmış ve verileri kategorize etmek için temalar belirlenmiştir. Bu analiz, kapsayıcı uygulamaların etkinliğine ve eğitimciler ile yöneticilerin bu uygulamaları yönetmede karşılaştıkları zorluklara dair bilgiler sunmuştur. Çalışmanın sonucunda, okul öncesi eğitimde kapsayıcı uygulamaların çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerine önemli ölçüde katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler ve yöneticiler, bu uygulamaların önemini kabul etmekte ancak kaynak, eğitim ve destek eksikliği gibi zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların giderilmesi için öğretmenlere sürekli mesleki gelişim olanakları sağlanması, kapsayıcı uygulamalar için yeterli kaynak tahsis edilmesi ve kapsayıcı eğitimin uygulanmasını ve yönetimini destekleyen politikaların geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, kapsayıcı uygulamalar, eğitim yönetimi, eğitimde eşitlik, erken çocukluk gelişimi.

Giriş

Okul öncesi eğitim, çocukların gelişiminde kritik bir dönemi temsil eder ve bu dönemde uygulanan eğitim yaklaşımları, çocukların sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel gelişimlerini önemli ölçüde etkiler. Bu bağlamda, kapsayıcı eğitim, tüm çocukların yetenekleri, geçmişleri veya diğer farklılıkları ne olursa olsun kaliteli eğitime erişimini sağlamayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Kapsayıcı eğitimin temel amacı, eğitimde eşitlik ve sosyal adaleti teşvik etmek, aynı zamanda her çocuğun potansiyelini maksimize edecek destekleyici ve duyarlı öğrenme ortamları oluşturmaktır. Bu çalışmada, okul öncesi eğitimde kapsayıcı uygulamaların hayata geçirilmesi ve bu uygulamaların eğitim yönetimi açısından önemi incelenmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, okul öncesi eğitimde kapsayıcı uygulamaların nasıl uygulandığını ve bu uygulamaların eğitim yönetimi açısından önemini incelemektir. Kapsayıcı eğitimin, tüm çocukların eğitim hakkını koruma ve eğitimde fırsat eşitliği sağlama hedefi doğrultusunda, erken çocukluk döneminde uygulanma biçimlerini ve bu süreçlerin nasıl yönetildiğini anlamak büyük önem taşımaktadır. Özellikle, okul öncesi öğretmenleri, yöneticileri ve ebeveynlerin kapsayıcı uygulamalar hakkındaki deneyimleri, algıları ve karşılaştıkları zorluklar araştırılarak, bu alandaki uygulamaların etkinliğine ve yaygınlaştırılmasına yönelik önerilerde bulunulması hedeflenmiştir.

Kapsayıcı eğitim, küresel eğitim politikalarının merkezinde yer almakta ve birçok uluslararası kuruluş tarafından desteklenmektedir. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), kapsayıcı eğitimin tüm çocukların eğitim sistemine tam olarak entegre edilmesini sağlamak amacıyla çeşitli politikalar ve stratejiler geliştirmiştir (UNESCO, 2020). Bu bağlamda, kapsayıcı eğitim uygulamalarının erken çocukluk döneminde nasıl uygulandığını incelemek, eğitimde fırsat eşitliği ve sosyal adaletin sağlanması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Ayrıca, kapsayıcı eğitimin, çocukların bütünsel gelişimini desteklediği ve uzun vadede toplumun sosyal yapısına olumlu katkılar sağladığına dair güçlü kanıtlar bulunmaktadır (Slee, 2018). Kapsayıcı uygulamaların, çocukların farklılıklarını kabul etme, empati geliştirme ve işbirliği yapma gibi sosyal becerilerini artırdığı, bu becerilerin ise yetişkinlik döneminde de sürdüğü belirtilmektedir (Ainscow, 2020). Bu nedenle, bu çalışmanın bulguları hem politika yapıcılar hem de eğitimciler için önemli bilgiler sağlayarak, kapsayıcı eğitimin yaygınlaştırılmasına ve uygulanmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Bu çalışma, okul öncesi eğitimde kapsayıcı uygulamaların nasıl hayata geçirildiği ve bu süreçlerin nasıl yönetildiğine dair derinlemesine bilgiler sunarak, mevcut literatüre önemli katkılar sağlamayı amaçlamaktadır. Literatürde, kapsayıcı eğitim konusundaki çalışmaların büyük bir kısmı, ilkokul ve ortaokul düzeyindeki uygulamalara odaklanırken, okul öncesi eğitimde kapsayıcı uygulamalarla ilgili çalışmalar nispeten sınırlıdır (Loreman, 2017). Bu bağlamda, bu çalışma, erken çocukluk döneminde kapsayıcı eğitimin uygulanması ve yönetimi konusunda literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracaktır. Ayrıca, bu çalışmanın bulguları, eğitim yönetimi alanında da önemli katkılar sağlayacaktır. Okul öncesi eğitimde kapsayıcı uygulamaların etkin bir şekilde yönetilmesi, eğitim yöneticilerinin rolleri ve sorumlulukları hakkında daha iyi bir anlayış geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Bu, eğitim yöneticilerinin kapsayıcı uygulamaları desteklemek için gerekli stratejileri ve politikaları belirlemelerine ve bu süreçte karşılaşılan zorlukları aşmalarına yönelik rehberlik edecektir.

Kapsayıcı eğitimin küresel bir öncelik haline gelmesi, çeşitli uluslararası anlaşmalar ve inisiyatiflerle desteklenmiştir. 2015 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH), kaliteli eğitimi ve yaşam boyu öğrenme fırsatlarını herkes için erişilebilir kılmayı hedefleyen dördüncü hedef kapsamında kapsayıcı eğitimi vurgulamaktadır (United Nations [UN], 2015). Bu hedef doğrultusunda, dünya genelinde birçok ülke, eğitim sistemlerinde kapsayıcı uygulamaları yaygınlaştırmak için çeşitli politikalar ve programlar geliştirmiştir. Örneğin, Avrupa Birliği ülkeleri, kapsayıcı eğitimin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi amacıyla çeşitli projeler ve fonlar oluşturmuştur (European Commission, 2018). Bu projeler, öğretmenlerin kapsayıcı eğitim konusundaki bilgi ve becerilerini artırmayı, okul ortamlarını daha erişilebilir ve duyarlı hale getirmeyi amaçlamaktadır. Benzer şekilde, ABD'de de kapsayıcı eğitim politikaları, federal ve eyalet düzeyinde yürütülen çeşitli programlarla desteklenmektedir (Smith ve Tyler, 2011).

Kapsayıcı eğitimin etkili bir şekilde uygulanması, eğitim yöneticilerinin bu süreçte oynadığı kritik rolü vurgulamaktadır. Eğitim yöneticileri, kapsayıcı uygulamaların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde liderlik rolü üstlenmektedir. Bu süreçte, öğretmenlere rehberlik etmek, gerekli kaynakları sağlamak ve kapsayıcı bir okul kültürü oluşturmak gibi çeşitli sorumlulukları bulunmaktadır (Riehl, 2000). Eğitim yöneticilerinin kapsayıcı uygulamaları desteklemeleri, öğretmenlerin bu uygulamaları benimsemeleri ve sınıf içinde etkili bir şekilde hayata geçirmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, kapsayıcı eğitimin başarıyla uygulanabilmesi için, eğitim yöneticilerinin kapsayıcı uygulamalar hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu alanda sürekli mesleki gelişim fırsatlarına erişim sağlamaları gerekmektedir (Ainscow ve Sandill, 2010). Bu çalışmanın bulguları, eğitim yöneticilerinin kapsayıcı uygulamalar konusundaki bilgi ve becerilerini geliştirmelerine yönelik stratejilerin belirlenmesine katkı sağlayacaktır.

Erken çocukluk dönemi, çocukların hızlı gelişim gösterdiği ve öğrenmeye en açık oldukları bir dönemdir. Bu dönemde kapsayıcı eğitim uygulamalarının etkili bir şekilde hayata geçirilmesi, çocukların gelecekteki eğitim ve yaşam başarıları üzerinde uzun vadeli olumlu etkiler yaratmaktadır (Barnett, 2011). Kapsayıcı uygulamalar, çocukların farklılıklarını kabul etme, empati geliştirme ve işbirliği yapma gibi sosyal becerilerini artırarak, toplumsal uyumu ve sosyal adaleti desteklemektedir (Booth ve Ainscow, 2011). Ayrıca, kapsayıcı eğitim, çocukların bilişsel gelişimlerini de desteklemekte ve öğrenme motivasyonlarını artırmaktadır. Çeşitli yeteneklere ve öğrenme stillerine sahip çocukların bir arada eğitim görmesi, zenginleştirici bir öğrenme ortamı sağlayarak, çocukların akademik başarılarını olumlu yönde etkilemektedir (Guralnick, 2001). Bu nedenle, erken çocukluk döneminde kapsayıcı eğitim uygulamalarının yaygınlaştırılması hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli faydalar sağlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, okul öncesi eğitimde kapsayıcı uygulamaların nasıl uygulandığını ve yönetildiğini anlamak amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, katılımcıların deneyimlerini, algılarını ve duygularını derinlemesine anlamayı amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2013). Bu bağlamda, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve odak grup tartışmaları, kapsayıcı uygulamalar hakkındaki deneyimler ve zorluklar hakkında kapsamlı bilgi sağlamak için kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye'nin farklı kentsel ve kırsal bölgelerindeki çeşitli okul öncesi eğitim kurumlarından 15 okul öncesi öğretmeni, 10 okul yöneticisi ve 5 ebeveyn olmak üzere toplam 30 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların seçimi, kapsayıcı uygulamalarda yer alma ve bu konuda deneyim sahibi olma kriterlerine göre yapılmıştır. Çalışma grubunun çeşitliliği, kapsayıcı uygulamaların farklı bağlamlarda nasıl uygulandığını ve yönetildiğini anlamak açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır (Patton, 2015).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada birincil veri toplama araçları olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ve odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcıların deneyimlerini, algılarını ve kapsayıcı uygulamalar hakkındaki görüşlerini detaylı bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu görüşmeler, belirli bir yapıya sahip olmasına rağmen, katılımcılara özgürce ifade imkânı tanıyan esnek bir yapıya sahiptir (Creswell, 2013).

Odak grup tartışmaları ise, katılımcılar arasında dinamik bir etkileşim sağlayarak, çeşitli perspektiflerin ve deneyimlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu yöntem, özellikle eğitimde kapsayıcı uygulamalar gibi karmaşık ve çok boyutlu konuları anlamada etkili bir veri toplama aracı olarak kabul edilmektedir (Krueger ve Casey, 2015).

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Tematik analiz, verilerin sistematik bir şekilde kodlanmasını ve anlamlı temaların belirlenmesini sağlayan bir analiz yöntemidir (Braun ve Clarke, 2019). Görüşme ve odak grup tartışma transkriptleri dikkatlice incelenmiş, veriler kodlanmış ve benzer kodlar bir araya getirilerek ana temalar oluşturulmuştur. Bu süreç, verilerin derinlemesine anlaşılmasını ve kapsayıcı uygulamalarla ilgili çeşitli deneyimlerin ve algıların sistematik bir şekilde kategorize edilmesini sağlamıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu çalışmada, geçerlik ve güvenirlik sağlamak amacıyla çeşitli stratejiler kullanılmıştır. Geçerlik için, veri toplama sürecinde katılımcı doğrulaması (member checking) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, katılımcıların görüşme ve tartışma özetlerini gözden geçirmelerine ve gerektiğinde düzeltme yapmalarına olanak tanımaktadır (Birt vd., 2016). Böylece, elde edilen verilerin doğruluğu ve katılımcıların ifadelerini doğru bir şekilde yansıttığı garanti altına alınmıştır.

Güvenirlik için ise, veri analizi sürecinde kodlayıcılar arası güvenirlik (intercoder reliability) kontrol edilmiştir. Birden fazla araştırmacı tarafından yapılan kodlama işlemleri karşılaştırılmış ve tutarlılık sağlanmıştır (Miles, Huberman ve Saldana, 2018). Ayrıca, araştırma sürecinin her aşaması detaylı bir şekilde belgelenmiş ve araştırmanın tekrarlanabilirliği sağlanmıştır.

Bulgular

Bu çalışmada elde edilen bulgular, okul öncesi eğitimde kapsayıcı uygulamaların çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerine önemli katkılar sağladığını ortaya koymaktadır. Araştırmanın tematik analizine dayanan bulgular, kapsayıcı uygulamaların farklı yönlerini ve bu uygulamaların eğitim yönetimi açısından önemini vurgulamaktadır. Bulgular dört ana tema altında sunulmuştur: Sosyal Gelişim, Duygusal Gelişim, Bilişsel Gelişim ve Yönetimsel Zorluklar.

Tema 1: Sosyal Gelişim

Alt Tema 1.1: Empati ve İşbirliği

Kapsayıcı eğitim uygulamalarının çocukların empati ve işbirliği becerilerini geliştirdiği gözlemlenmiştir. Farklı yeteneklere ve geçmişlere sahip çocukların bir arada eğitim görmesi, çocukların birbirlerinin duygularını anlamalarını ve ortak amaçlar doğrultusunda birlikte çalışmalarını teşvik etmiştir. Bir öğretmen, *"Farklı yeteneklere sahip çocukların birlikte çalıştığını görmek, onların empati duygusunu ve işbirliği yapma becerilerini gerçekten artırıyor"* şeklinde ifade etmiştir (Öğretmen 5).

Alt Tema 1.2: Sosyal Kabul ve Dahil Olma

Çocukların sosyal kabul ve dahil olma duygularının arttığı belirtilmiştir. Bu, özellikle dezavantajlı veya özel gereksinimli çocuklar için büyük önem taşımaktadır. Bir ebeveyn, *"Oğlum artık kendini daha fazla kabul edilmiş ve dahil olmuş hissediyor, bu onun sosyal becerilerini ve özgüvenini büyük ölçüde artırdı"* şeklinde belirtmiştir (Ebeveyn 2).

Tema 2: Duygusal Gelişim

Alt Tema 2.1: Özsaygı ve Özgüven

Kapsayıcı uygulamaların çocukların özsaygı ve özgüvenini artırdığı tespit edilmiştir. Çocuklar, sınıf içinde farklılıklarının kabul edilmesiyle kendilerini daha değerli hissetmekte ve bu durum duygusal gelişimlerine olumlu katkı sağlamaktadır. Bir okul yöneticisi, *"Kapsayıcı eğitim, çocukların kendilerine olan güvenlerini artırıyor. Onlar, farklılıklarının kabul edildiğini ve değer gördüğünü biliyorlar"* demiştir (Yönetici 7).

Alt Tema 2.2: Duygusal Dayanıklılık

Kapsayıcı eğitim uygulamaları, çocukların duygusal dayanıklılıklarını da artırmaktadır. Çocuklar, çeşitli zorluklarla başa çıkmayı ve stresli durumlarla nasıl baş edeceklerini öğrenmektedirler. Bir öğretmen, *"Çocuklar, çeşitli zorluklarla karşılaştıklarında daha dayanıklı hale geliyorlar. Bu, onların duygusal dayanıklılıklarını büyük ölçüde artırıyor"* şeklinde görüşünü belirtmiştir (Öğretmen 12).

Tema 3: Bilişsel Gelişim

Alt Tema 3.1: Akademik Başarı

Çalışma, kapsayıcı uygulamaların çocukların akademik başarılarını olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Farklı öğrenme stillerine ve yeteneklere sahip çocukların bir arada eğitim görmesi, zenginleştirici bir öğrenme ortamı sağlamaktadır. Bir öğretmen, *"Kapsayıcı sınıflarda, çocuklar farklı bakış açıları ve yeteneklerle karşılaşıyor, bu da onların akademik başarılarını artırıyor"* demiştir (Öğretmen 3).

Alt Tema 3.2: Yaratıcılık ve Problem Çözme

Kapsayıcı eğitim, çocukların yaratıcılık ve problem çözme becerilerini de desteklemektedir. Çeşitli yeteneklere sahip çocukların bir arada çalışması, yenilikçi ve yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirmektedir. Bir öğretmen, *"Çocuklar, farklı yeteneklerden çok şey öğreniyor ve bu onların yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini gerçekten geliştiriyor"* şeklinde görüş belirtmiştir (Öğretmen 9).

Tema 4: Yönetimsel Zorluklar

Alt Tema 4.1: Kaynak Eksikliği

Öğretmenler ve yöneticiler, kapsayıcı uygulamaların başarılı bir şekilde hayata geçirilmesi için yeterli kaynağın bulunmadığını belirtmiştir. Kaynak eksikliği, öğretim materyalleri, fiziki altyapı ve öğretmen eğitimi gibi alanlarda zorluklar yaratmaktadır. Bir yönetici, *"Kapsayıcı eğitim için yeterli kaynağımız yok, bu da uygulamaları zorlaştırıyor"* demiştir (Yönetici 4).

Alt Tema 4.2: Öğretmen Eğitimi ve Destek

Kapsayıcı eğitim uygulamalarının başarılı olabilmesi için öğretmenlerin yeterli eğitim ve desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Birçok öğretmen, kapsayıcı eğitim konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ve daha fazla eğitime ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Bir öğretmen, *"Kapsayıcı eğitim konusunda daha fazla eğitime ve desteğe ihtiyacımız var. Bu konuda yeterince donanımlı değiliz"* demiştir (Öğretmen 8).

Alt Tema 4.3: Politika ve Stratejiler

Eğitim yöneticileri, kapsayıcı eğitim uygulamalarını destekleyen politika ve stratejilerin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Kapsayıcı uygulamaların yaygınlaştırılması ve sürdürülebilirliği için daha etkili politika ve stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bir yönetici, *"Kapsayıcı eğitimi destekleyen politika ve stratejiler geliştirilmesi gerekiyor. Şu an bu konuda ciddi eksiklikler var"* yönünde görüşlerini iletmiştir (Yönetici 10).

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmanın bulguları, okul öncesi eğitimde kapsayıcı uygulamaların çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerine önemli katkılar sağladığını açıkça ortaya koymaktadır. Kapsayıcı eğitim, sadece eşitlik ve sosyal adaleti teşvik etmekle kalmayıp, çocukların bütünsel gelişimini de desteklemektedir. Araştırmanın sonucunda, öğretmenler ve yöneticilerin bu uygulamaların önemini kabul ettiği, ancak kaynak, eğitim ve destek eksikliği gibi zorluklarla karşılaştığı belirlenmiştir. Bu zorlukların üstesinden gelmek için öğretmenlere sürekli mesleki gelişim olanakları sağlanması, yeterli

kaynak tahsis edilmesi ve kapsayıcı eğitimi destekleyen politikaların geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Kapsayıcı eğitimin çocukların sosyal gelişimine yaptığı katkılar, literatürdeki önceki çalışmalarla uyumlu olarak, empati, işbirliği ve sosyal kabul gibi becerilerin gelişimini teşvik ettiği görülmektedir (Booth ve Ainscow, 2016). Araştırmamızda elde edilen bulgular, farklı yeteneklere sahip çocukların bir arada eğitim görmesinin, sosyal becerilerini ve grup içinde işbirliği yapma kapasitelerini artırdığını göstermektedir. Özellikle dezavantajlı veya özel gereksinimli çocukların sosyal kabul ve dahil olma duygularının arttığı gözlemlenmiştir. Duygusal gelişim açısından kapsayıcı eğitim, çocukların özsaygı ve özgüvenlerini artırmakta, duygusal dayanıklılıklarını geliştirmektedir. Bu bulgular, literatürdeki diğer araştırmalarla da tutarlıdır (Guralnick, 2017). Çocukların kendilerini değerli ve kabul edilmiş hissetmeleri, duygusal dayanıklılıklarını ve stresle başa çıkma becerilerini artırmaktadır.

Bilişsel gelişim bağlamında, kapsayıcı eğitim uygulamalarının çocukların akademik başarılarını ve yaratıcılıklarını desteklediği belirlenmiştir. Literatürde de belirtildiği gibi, farklı öğrenme stillerine sahip çocukların bir arada eğitim görmesi, zenginleştirici ve teşvik edici bir öğrenme ortamı yaratmaktadır (Loreman, 2017). Araştırmamızda da bu bulgular desteklenmiş ve kapsayıcı uygulamaların çocukların akademik ve yaratıcı yeteneklerini geliştirdiği gözlemlenmiştir.

Yönetimsel zorluklar ise, kapsayıcı eğitimin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için önemli bir engel teşkil etmektedir. Kaynak eksikliği, öğretmen eğitimi ve destek eksikliği, kapsayıcı uygulamaların hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu bulgular, literatürdeki diğer araştırmalarla da paralellik göstermektedir (Ainscow ve Sandill, 2018). Etkili kapsayıcı eğitim politikaları ve stratejilerinin geliştirilmesi, bu zorlukların üstesinden gelmek için gereklidir.

Öneriler

Araştırmanın bulguları doğrultusunda, okul öncesi eğitimde kapsayıcı uygulamaların yaygınlaştırılması ve etkin bir şekilde yönetilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulmaktadır:

Sürekli Mesleki Gelişim Programları: Öğretmenlere, kapsayıcı eğitim konusunda sürekli mesleki gelişim olanakları sağlanmalıdır. Bu programlar, öğretmenlerin kapsayıcı eğitim yaklaşımları konusunda bilgi ve becerilerini artıracak şekilde tasarlanmalıdır (Slee, 2018).

Yeterli Kaynak Tahsisi: Okul öncesi eğitim kurumlarına, kapsayıcı uygulamaları desteklemek amacıyla yeterli kaynak tahsis edilmelidir. Bu kaynaklar, öğretim materyalleri, fiziki altyapı iyileştirmeleri ve öğretmen eğitimleri için kullanılmalıdır (UNESCO, 2020).

Destekleyici Politikalar ve Stratejiler: Kapsayıcı eğitimi destekleyen politikalar ve stratejiler geliştirilmelidir. Bu politikalar, kapsayıcı uygulamaların sürdürülebilirliğini ve etkinliğini sağlamak amacıyla gerekli teşvik ve destek mekanizmalarını içermelidir (European Commission, 2018).

Eğitim Yöneticilerinin Rolü: Eğitim yöneticileri, kapsayıcı uygulamaların yönetiminde kritik bir rol oynamaktadır. Yöneticilere yönelik eğitim programları ve rehberlik hizmetleri sunulmalı, onların kapsayıcı eğitim konusundaki bilgi ve becerileri artırılmalıdır (Riehl, 2000).

Toplumsal Farkındalık: Kapsayıcı eğitimin önemine dair toplumsal farkındalık artırılmalıdır. Ebeveynler, topluluk liderleri ve diğer paydaşlar, kapsayıcı eğitimin faydaları konusunda bilgilendirilmeli ve desteklenmelidir (Smith ve Tyler, 2011).

Kaynaklar

Ainscow, M. (2020). Promoting equity in education: Lessons from international experience. In P. Hick, R. Kershner, & P. Farrell (Eds.), *Psychology for inclusive education: New directions in theory and practice* (pp. 21-33). Routledge.

Ainscow, M., & Sandill, A. (2010). Developing inclusive education systems: The role of organizational cultures and leadership. *International Journal of Inclusive Education, 14*(4), 401-416.

Barnett, W. S. (2011). Effectiveness of early educational intervention. *Science, 333*(6045), 975-978.

Birt, L., Scott, S., Cavers, D., Campbell, C., & Walter, F. (2016). Member checking: A tool to enhance trustworthiness or merely a nod to validation?. *Qualitative Health Research, 26*(13), 1802-1811.

Booth, T., & Ainscow, M. (2011). *The index for inclusion: Developing learning and participation in schools.* CSIE.

Booth, T., & Ainscow, M. (2016). *The index for inclusion: A guide to school development led by inclusive values*. CSIE.

Braun, V., & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health, 11*(4), 589-597.

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches.* SAGE Publications.

European Commission. (2018). *Education and training monitor 2018: Education and training in a smart, sustainable and inclusive Europe*. Publications Office of the European Union.

Guralnick, M. J. (2001). A framework for change in early childhood inclusion. In M. J. Guralnick (Ed.), *Early childhood inclusion: Focus on change* (pp. 3-35). Paul H. Brookes Publishing.

Guralnick, M. J. (2017). *Early intervention for children with intellectual disabilities: Current knowledge and future prospects*. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities, 30*(2), 211-229.

Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2015). *Focus groups: A practical guide for applied research*. SAGE Publications.

Loreman, T. (2017). Inclusive education: A new direction for education. *Education Research and Perspectives, 44*, 1-34.

Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2018). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook.* SAGE Publications.

Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. SAGE Publications.

Riehl, C. J. (2000). The principal's role in creating inclusive schools for diverse students: A review of normative, empirical, and critical literature on the practice of educational administration. *Review of Educational Research, 70*(1), 55-81.

Slee, R. (2018). Inclusive education: From policy to school implementation. In G. Lindsay & D. E. Polat (Eds.), *Special educational needs and inclusive education* (pp. 69-84). Routledge.

Smith, S. J., & Tyler, N. C. (2011). Effective inclusive education: Equipping education professionals with necessary skills and knowledge. *Prospects, 41*(3), 323-339.

UNESCO. (2020). *Global education monitoring report 2020: Inclusion and education: All means all.* UNESCO.

United Nations (UN). (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development.* United Nations.

ADLİ SÜRECE GİREN ÇOCUK VE ERGENLERDE ÇOCUK KORUMA AÇISINDAN YAŞANAN ZORLUKLAR

CHALLENGES EXPERIENCED IN CHILD PROTECTION IN CHILD AND ADOLESCENTS INVOLVED IN LEGAL PROCESS

Prof. Dr. Ayşen COŞKUN

Kocaeli University Medical Faculty, Child and Adolescent Psychiatry Department, Kocaeli, Turkey

ORCID NO: 0000-0003-1508-8589

Uzm. Dr. Berna AYGÜN

Van Region Training and Research Hospital, Child and Adolescent Psychiatry Department, Van, Turkey

ORCID NO: 0000-0002-5669-3315

ÖZET

Çocuk ve ergenlerin adli süreçte karşılaştıkları zorluklar, toplumun en kırılgan kesimlerinden birini etkileyen önemli bir meseledir. Adli süreçlere giren çocuklar, genellikle hem kurumlar hem de yargı sistemi tarafından anlaşılması ve ele alınması zor olan karmaşık sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu bağlamda, çocuk koruma açısından adli süreçlerin nasıl işlediği ve çocukların haklarının nasıl korunduğu kritik öneme sahiptir.

Çocuk ve ergenlerin adli süreçlerde karşılaştığı zorluklar, genellikle çoklu ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Hukuki, psikososyal ve kültürel faktörler, çocukların adil bir yargı sürecine erişimini etkileyebilir ve haklarının korunmasını güçleştirebilir. Bu nedenle, çocukların adli süreçteki deneyimlerini anlamak ve çözüm yolları geliştirmek, hem hukuk sistemine hem de topluma yönelik önemli bir sorumluluktur.

Bu bildiri, çocuk ve ergenlerin adli süreçte karşılaştığı zorlukları ve çözüm önerilerini detaylı bir şekilde ele alarak, çocuk koruma açısından daha etkili bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda hukuki reformlar, psikososyal destek hizmetlerinin güçlendirilmesi ve toplumun çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmesi gibi çeşitli stratejilerin uygulanması önemlidir. Ancak, bu stratejilerin etkili bir şekilde uygulanması için, paydaşlar arasında işbirliğinin arttırılması ve çocukların seslerinin daha fazla duyulmasını sağlayacak mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir.

Bu çerçevede, çocuk ve ergenlerin adli süreçte karşılaştıkları zorlukları anlamak ve çözüm önerileri geliştirmek, çocuk koruma açısından önemli bir adımdır. Ancak bu sürecin başarılı olabilmesi için, hem kurumsal düzeyde hem toplumsal düzeyde önemli değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Bu panel ile çocukların haklarının korunması için atılması gereken adımlara dikkat çekmeyi düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Adli Süreç, Çocuk Koruma Politikası

ABSTRACT

The challenges faced by children and adolescents in the legal process are an important issue affecting one of the most vulnerable segments of society. Children involved in legal proceedings often encounter complex problems that are difficult to understand and address both by institutions and the judicial system. In this context, understanding how legal processes operate from a child protection perspective and how children's rights are safeguarded is of critical importance.

These challenges often have a complex and multifaceted nature, influenced by legal, psychosocial, and cultural factors that can hinder children's access to a fair judicial process and the protection of their rights. Therefore, understanding children's experiences in the legal process and developing solutions is a significant responsibility towards both the legal system and society as a whole.

This paper thoroughly addresses the challenges faced by children and adolescents in the legal process, along with proposing detailed solutions, emphasizing the necessity for a more effective approach to child protection. In this context, implementing various strategies such as legal reforms, strengthening psychosocial support services, and raising awareness in the community about children's rights is crucial. However, for these strategies to be effectively implemented, there is a need to enhance collaboration among stakeholders and establish mechanisms that amplify the voices of children.

Understanding the challenges encountered by children and adolescents in the legal process and developing solutions is an important step in child protection. However, for this process to be successful, significant changes need to be made both at the institutional and societal levels. With this panel, we aim to draw attention to the steps that need to be taken to protect the rights of children.

Keywords: Child, Legal Process, Child Protection Policy

"ÇOCUK VE GENÇ İŞÇİLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER"

"NATIONAL AND INTERNATIONAL REGULATIONS ON THE PROTECTION OF CHILD AND YOUNG WORKERS"

Sultan DEMIRTAÇ

Avukat, Yüksek Lisans Öğrencisi

İbn Haldun Üniversitesi, Ordu cad. F-05 Blok No 3, 34480 İstanbul/Türkiye,

ORCID No: 0000-0003-3920-5954

Özet

Çocuk ve gençlerin çalıştırılması ülkemiz ve dünyanın süregelen problemlerinden biri olmuştur. Çalıştırılan çocukların, fiziksel ve zihinsel gelişimi olumsuz etkileneceği gibi eğitim hakkının elinden alınması, çalışmanın getirdiği ağır ve tehlikeli şartların çocukların sosyal, psikolojik ve bedensel olarak olumsuz olarak etkileyeceği açık olduğundan geleceğin teminatı olan çocukların korunmasına yönelik hukuki düzenlemeler yapılması elzemdir. Çocuk ve genç işçilerin korunmasına ilişkin uluslararası düzeyde hukuki önlemler alınmaktadır. Ülkemiz de çocuk ve genç işçi kavramına ilişkin hukuki düzenlemeleri, uluslararası mevzuatı dikkate alarak yapmıştır. Ancak son zamanda yapılan uluslararası düzenlemelere bakıldığında Türk Hukukunda çocuk ve genç işçi kavramına ilişkin yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğu gözükmektedir. BM 2025 hedeflerinde, çocuk işçiliğinin tamamen bitirilmesi düzenlenmiş olmasına karşın dünyada ve ülkemiz bu hedefin çok gerisinde olduğundan çocuk ve genç işçiliğin önlenmesine yönelik çalışmaların arttırılması gereklidir. Bu çalışmada, çocuk ve genç işçilere yönelik ulusal ve uluslararası anlamda hali hazırda yürürlükte olan düzenlemelere yer verilerek irdelenecek, hali hazırda bulunan ve ulaşılması gereken hukuki aşamalar üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İşçi, Genç İşçi, Türk Hukuku'nda Çocuk İşçi, Çocuk İşçiliğiyle Mücadele, Çocuk İşçiliği Sorunları, Çocuk İşçiliği Mevzuatı

Abstract

The employment of children and young people has been one of the ongoing problems of our country and the world. Since the physical and mental development of children who are employed will be negatively affected, their right to education will be taken away, and since the harsh and dangerous conditions of work will negatively affect children socially, psychologically, and physically, it is essential to make legal regulations to protect children, who are the guarantee of the future. Legal measures are taken at the international level to protect children and young workers. Our country has made legal regulations regarding the concept of child and young workers, taking into account international legislation. However, when we look at the recent international regulations, it seems that there is a need for new regulations regarding the concept of child and young workers in Turkish Law. Although the UN 2025 goals stipulate the complete elimination of child labor, it is necessary to increase efforts to prevent child and youth labor, as the world and our country are far behind this target. In this study, the regulations currently in force nationally and internationally for children and young workers will be examined, and the legal stages that are already in place and need to be reached will be emphasized.

Key Words: Child Labor, Young Worker, Child Labor in Turkish Law, Combating Child Labor, Child Labor Problems, Child Labor Legislation

GÖRME ENGELLİ ÇOCUKLARIN GÖRSEL SANATLARLA İLETİŞİMİNİ GÜÇLENDİRMEK İÇİN TASARLANAN BİR PROJE "GÖRMENİN ÖTESİ: SANAT BULUŞMALARI"

"BEYOND SIGHT: ART MEETINGS", A PROJECT DESIGNED FOR VISUALLY IMPAIRED CHILDREN TO STRENGTHEN THEIR COMMUNICATION WITH VISUAL ARTS

Dr. Öğr. Üyesi Özgül KAHRAMAN

Batman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü, Batı Raman Kampüsü, Merkez/Batman, Türkiye,

ORCID No: 0000-0003-1165-9380

Özet

Sanat insanı bağımsız düşünmeye, yaratıcı ve üretici olmaya yönlendiren bir özgürlük alanı sunar. Sanatın sunduğu tüm katkılarından istifade etmek herkes gibi görme engelli çocukların da hakkıdır. Güncel sanatın tüm duyuları harekete geçiren pratikler içermesi, izleyici ve üretici kitlesinin çeşitlenmesine olanak sağlamaktadır. Görmenin Ötesi: Sanat Buluşmaları hem bu olanakları değerlendirmek aynı zamanda görme engelli çocukların, görsel sanatlara erişiminde mevcut engellerin giderilmesine yönelik araştırma ve uygulamalar geliştirmek üzere yürütülen deneysel bir atölye programıdır. 6 görme engelli çocuğun katılımıyla gerçekleştirilen Görmenin Ötesi: Sanat Buluşmaları, üç farklı atölye programından oluşan bir projedir. Bu atölyeler, 2 yaratıcı drama, 2 müze gezisi ve 10 hafta süren, üç boyutlu uygulama atölyelerinden oluşmaktadır. 14 hafta süren bu atölyeler, haftada 1 gün, 3 saat, toplamda 42 saat olarak gerçekleştirilmiştir. Projeye katılan çocukların her birine en az bir gönüllü eşlik ederek, uygulama sürecinde destek olmuştur. Yaratıcı drama atölyeleri tüm ekibin kaynaşması için projenin ilk ve son haftası gerçekleştirilmiştir. Müze ziyaretleri ise proje sürecinde argüman oluşturacak materyaller ve bilgiler edinmek üzere 2. ve 8. haftalarda gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamındaki üç boyutlu uygulama atölyesinde temel malzeme olarak kil tercih edilmiş ve çocuklara seramik üretim teknikleri öğretilmiştir. Üç boyutlu uygulama atölyelerinde kil malzeme ile çalışmanın avantajı, görme duyusu kadar dokunsal deneyimin de büyük öneme sahip olması ve kilin dokunsal doğasının form oluşturma aşamasında, görme engellilerin sanatsal yaratıcılıklarını ortaya koymaları için eşsiz bir fırsat sunmasıdır. Üç boyutlu uygulama atölyesinde, çocuklara öğretilen çeşitli teknikler arasında, kendilerini en iyi ifade edecekleri yöntemi bulmaları için fırsat verilmiş ve özgürce üretme olanağı sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erişilebilir Sanat, Dokunsallık, Görme Engelli, Kapsayıcılık, Sanat Atölyesi

Abstract

Art offers a space of freedom that leads a person to think independently and to be creative and productive. Visually impaired children deserve to benefit from all the contributions offered by art, like everyone else. Practices of the contemporary art activate all the senses and creates diversification in the audience and in the art community. "Beyond Sight: Art Meetings" project is an experimental workshop program aiming to evaluate these diversifications and to conduct research and develop applications for eliminating the existing barriers between the visual arts and the visually impaired children. Within this project, three different workshops were held with the participation of six visually impaired children. The workshops were consisted of two creative drama workshops, two museum trips and a ten-week three-dimensional applications. The duration of this project was 14 weeks; it occurred

three hours a day with a total of 42 hours. Volunteers also contributed to this project; each of the participating children was accompanied by at least one volunteer. The creative drama workshops were conducted in the first and the last weeks of the project to unite the whole participants. The museum visits were made in the second and the eighth weeks to gather material and data for the project. In the three-dimensional applications, clay was preferred as the basic material and the ceramic production techniques were instructed to the children. The advantage of using clay in the three-dimensional applications was that it appealed to the sense of touch as well as the sense of sight. Moreover, the tactile nature of clay offered a unique opportunity for the visually impaired people to express their artistic creativity at the sculpting stage. The three-dimensional applications gave the children the opportunity to find the best method to express themselves among the various techniques and provided the opportunity to produce freely.

Keywords: Accessible Art, Tactility, Visually Impaired, Inclusiveness, Art Workshop

WORLD CHILDREN CONFERENCE-V
June 07-09, 2024 / Hakkari, Türkiye

ÇOCUKTA YARATİCİLİK VE SANAT EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

THE IMPORTANCE OF CREATIVITY AND ART EDUCATION IN CHILDREN

Hatice Nilüfer SÜZEN
PAU Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
ORCID: 0000-0002-2020-5551

Özet

Çağdaş eğitim ve öğretimde yaratıcılığın beceri aşamasında sanat ile geliştirilmesi ve ivme kazanması bir uyum içerisindedir. Yaratıcılığın olumlu yada olumsuz etkileri, sahip olunan coğrafya, kültür, ailelerin tutumu, eğitim ve öğretim kalıtesi olarak basitçe sıralanabilir. Ancak çocukların yaratıcılık düzeyini keşfetmek ve desteklemek için öncelikle yaratıcı birey kavramını tanımlamak gerekir. Bireyin çevresel etkenlerin yanısıra doğuştan getirdiği bir beceri olarak yaratıcılığın ortaya çıkması ve tanımlanmasında yetişkinlere büyük görevler düşmektedir. Yaratcı bireyler genel olarak meraklı, araştıran, inceleyen, soru soran ve cevap arayan, kalıpların dışına çıkabilen cesarti taşıyan, bilgiye değer veren özelliklere sahiplerdir. Idealist ruhları ve bilgiyi deneyimleye heyecanları üst seviyede özelliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Yaratıcılık ile ilgili yapılan çalışmalarda, yaratıcı düşünme gücünün, akılcı ve eleştirel düşünce becerilerinin bütünüyle oluştuğu görülmektedir. Ancak bireysel yaratıcılığın duygusal, sosyal, bilişsel ve motivasyonla ilgili çeşitli değişkenlerden etkilenebileceği de kabul edilmektedir. Bu bağlamda "yaratıclık", kısaca, çocuğun öğrenilmiş yaşantılar sonucunda öğrendiği bilgi ve deneyimi birbiriyle ilişkilendirerek karşılaştığı bir sorunu çözebilmesi yada ortaya yeni özgün, ünik bir ürün, fikir oluşturabilmesi olarak açıklanabilir. Sanat yoluyla çocukların yaratıclık düzeylerinin değerlendirilmesinde en önemli yollardan biri de hayalgüçlerinin ürünü olan çizimlerini ve tasarımlarını incelemektir. Gardner & Winner (1982)'e göre , çocukların çizimleri «U» şekilli bir yaratıcılık gelişimi gösterir. Öreneğin, 7 yaşından önce daha estetik, orijinal ve farklı olanı yansıtan çizimler, 7 yaşından sonra, özellikle okul yıllarında gerçeklerle örtüşen daha realist ve kurallı çizimlerle üretilmektedir. Ergenlik sonrası, bu gerçek odaklı ve kurallı çizim sürecini aşanlar yeniden estetik düzeyde orijinal çizim ve tasraımlar üretmeye başlarlar. Yaratıcılık ile ilgili çalışmaların en önemli isimlerinden biri de Torrance'dır. Yaratıcılığı bir eylem olarak görmüş ve tanımlamıştır. Bu eylem artistik olabileceği gibi mekanik ve teorik de olabilmektedir. Torrance yaratıcılığı; "problemlere, bilginin yoksunluğuna, uyum ve uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, zorluğu tanıma, ptaik ve hızlı çözümler arama, tahminlerde bulunma, geçici olarak kabul edilen, ilişkisel bir yargılar geliştirme, bu yargıları yeniden düzenleme, sınıflandırma ya da yeniden tecrübe ederek , sonuç odaklı öneri ve çözümler ortaya koyma olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda araştrıma kapsamınd çocuklarda yaratıcılık, yaratıcılığın boyutları, bileşenleri yaratıcılığı etkileyen faktörler alanyazın taraması eşliğinde tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Yaratıcılık, Sanat

Abstract

In contemporary education and training, the development and acceleration of creativity with art at the skill stage is in harmony. The positive or negative effects of creativity can be listed simply as geography, culture, beliefs, traditions and customs, the attitude of families, and the quality of education and training. However, it is also accepted that individual creativity can be affected by various emotional, social, cognitive and motivational variables. In this context, "creativity" can be

briefly explained as the child's ability to solve a problem he encounters or create a new, original, unique product or idea by associating the knowledge and experience he has learned as a result of learned experiences. One of the most important ways to evaluate children's creativity levels through art is to examine their drawings and designs, which are the products of their imagination. According to Gardner & Winner (1982), children's drawings show a "U" shaped creativity development. For example, drawings that reflect more aesthetic, original and different before the age of 7 are produced with more realistic and regular drawings that match reality after the age of 7, especially during school years. After adolescence, those who overcome this reality-oriented and rule-based drawing process begin to produce original drawings and designs at an aesthetic level again. One of the most important names in studies on creativity is Torrance. He saw and defined creativity as an action. This action can be artistic or mechanical and theoretical. Torrance creativity; “being sensitive to problems, lack of information, harmony and incompatibility, recognizing difficulty, looking for tactical and quick solutions, making predictions, developing temporarily accepted, relational judgments, rearranging, classifying or re-experiencing these judgments, making result-oriented suggestions.” and defining solutions. In this context, within the scope of the research, creativity in children, dimensions of creativity, its components and factors affecting creativity will be discussed with the help of literature review.

Key Words: Child, Creativity, Art

İLERİ YAŞTA ÇALGIYA BAŞLAMADA ERKEN MÜZİK EĞİTİMİ KAPSAMINDA BLOK FLÜT KULLANIMININ PARMAK KOORDİNASYON BECERİSİ AÇISINDAN ÖNEMİ VE METOT GELİŞTİRME

THE IMPORTANCE OF THE USE OF BLOCK FLUTE IN TERMS OF FINGER COORDINATION SKILLS AND METHOD DEVELOPMENT IN BEGINNING TO PLAY AN INSTRUMENT AT A LATER AGE AND WITHIN THE SCOPE OF EARLY MUSIC EDUCATION

Tuğba TOPCAN

Doktor Öğretim Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Müzik Bölümü, Bayburt, Türkiye.

ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-1428-9365

ÖZET

Çocukluk çağı, bir insanın doğumdan ölüme kadarki timeline sürecinde, öğrenme ve uygulama becerisi bakımından "en verimli" çağı olarak bilinmektedir. Zira öğrenme kapasitesi, çocukluk ve ergenlikte maksimum düzeydedir. Çalgı eğitimi ise buna paralel olarak, dünyanın her yerinde, çok küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlanması gereken bir süreçtir. Çünkü içinde başta disiplin olmak üzere, devamlılık, sebat ve emek barındırmaktadır ve bunlar küçük yaşta kazanılması gereken niteliklerdir. Diğer yandan, çocuklar, "parlak ve henüz yorulmamış, boş bir zihne sahip olmaları" nedeniyle verileni hemen kapabilme özelliğine sahiptirler ve çabuk öğrenme hızları, onların çabuk ilerlemesini de sağlar. Ülkemizde özellikle son altı yıl öncesine kadar müzik derslerinde kullanılan blok flüt çalgısının ne yazık ki öneminin geriye düştüğü, hatta gözden çıkarıldığı gözlemlenmektedir. Blok flüt çalgısı, hem taşınabilir ve ucuz olması, hem yer kaplamaması, hem de bir çalgı çalmada temel öncelik olan "parmak koordinasyon" becerisini geliştirmede son derece işlevsel olması yönüyle, çocukların kullanımına son derece uygun ve yeterlidir. Buna karşın, ne yazık ki, ilkokuldan itibaren verilen müzik derslerinde blok flüt kullanımı, yerini melodikaya bırakmış durumdadır. Bununla yanı sıra müzik öğretmenleri, ortaokul düzeyinde derslere girmekte olduğundan, birçok ilkokul öğrencisi, sınıf öğretmenlerinin "müzik" dersini "gereksiz" bulmaları veya bunun yerine müzik derslerinde "Matematik, Türkçe" gibi dersleri işlemeyi tercih etmeleri veya yetersiz hissettikleri için dersi vermekten kaçınma vb. sebeplerle erken yaşta başlanması gereken çalgı eğitimini bilmeyerek bloke etmektedirler. Bu çalışma, sınıf ve müzik öğretmenlerine yönelik, blok flüt çalgısının "parmak koordinasyon becerisi" kazandırma açısından, farkındalık yaratarak, ileri yaşta çalgıya başlamadaki etkisinin öneminin ortaya konması ve yetişkinlerin, ileri yaşta bir çalgı çalabilme, bir çalgıda bir seviyeye gelip gelemeyecek olma sorularına ışık tutacağı düşüncesiyle sonraki adımda araştırmacı tarafından taslağı hazırlanan "blokflüt" metodunun içerik tanıtımı amacıyla seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Blok Flüt, Parmak Koordinasyon Becerisi, Çocuk

ABSTRACT

Childhood is known as the "most productive" period in a person's timeline from birth to death in terms of learning and application skills. Because the learning capacity is at its maximum level in childhood and adolescence. Concordantly, instrument training is a process that should start from a very young age, all over the world. Because it includes discipline, continuity, perseverance and effort, and these are qualities that must be acquired at an early age. On the other hand, children have the ability to

immediately grasp what is given because they have a "bright and untired, empty mind", and their quick learning speed also enables them to progress quickly. It is observed that, unfortunately, the importance of the block flute instrument, which was used in music lessons in our country until the last six years, has unfortunately decreased or even been overlooked. The block flute instrument is extremely suitable and sufficient for use by children, as it is portable and cheap, does not take up space, and is highly functional in developing the "finger coordination" skill, which is the main priority in playing an instrument. However, unfortunately, the use of block flutes in music lessons since primary school has been replaced by melodica. In addition, since music teachers teach courses at the secondary school level, many primary school students do not know how to start instrument education at an early age because classroom teachers visions to the "music" lesson "unnecessary" or they prefer to teach lessons such as "Mathematics, Turkish" in music lessons instead, or avoiding teaching the course because they feel inadequate, etc. For these reasons, they unknowingly block instrument training, which should start at an early age. This study aims to raise awareness among classroom and music teachers about the effect of the block flute instrument on gaining "finger coordination skills", to reveal the importance of its effect on starting to play the instrument at an older age, and to shed light on the questions of adults about being able to play an instrument at an older age and whether they can reach a level on an instrument. It was chosen for the purpose of introducing the content of the "blockflute" method, the draft of which was prepared by the researcher in the next step.

Keywords: Block Flute, Finger Coordination Skills, Child

Giriş

Blok flüt ailesi aşağıdaki şekilde de görüldüğü üzere 6 farklı ses sınırına sahip, çok yönlü kullanılabilen, orkestra oluşturularak çok seslendirme yapılabilen, oda orkestraları eşliğinde “solo” eserlerin seslendirilebildiği, aslında bir “renkli bir oyuncak” değil, insanların sanatsal yeteneklerini sergileyebildikleri oldukça değerli ve mühim bir “çalgı”dır.

Şekil 1. Blok Flüt Ailesi

*Görsel, http://www.blokflut.com/flut.html sayfasından alınmıştır.

Blok flüt, özellikle Avrupa'da müzik derslerinde 4 farklı türüyle (soprano-alto-tenor-bas) kullanılmakta ve oda orkestraları eşliğinde çalınmaktadır. Ülkemizde kullanılan türü "soprano blok flüt"tür. İki oktavlık bir ses sınırı olmasına karşın, müzik kulağı ve yeteneği olanlar için komalı seslerin dahi çıkarılabildiği ve çok farklı türlerde (Titanik'ten Neşet Ertaş'a ve Barok döneme kadar) parçaların çalınabildiği bir çalgıdır. Maurice Steger, günümüzde blok flütün yaşayan en önemli temsilcisidir.

Soprano blok flüt çalgısının ülkemizde müzik eğitiminde kullanılmaya başlanması 1950'lere gitmekle beraber, 1971'den itibaren Müzik Taslak Programında yerini almıştır (Kocabaş, 1995). Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda ise müzik derslerinde soprano blok flütün kullanılmasına yönelik olarak "okul çalgıları" adıyla uzun yıllar aday öğrencilere blok flüt eğitimi verilmiştir (Güdek ve Şahin, 2013). Ülkemizde daha önceki yıllarda yazılmış ve birkaçının zamanında müzik derslerinde kullanıldığı altı adet blok flüt metodu ise; Selçuk Yıldırım-Besim Akkuş: Halk Ezgileriyle Blok flüt Metodu; Saadettin Ünal: Blok flüt Çalıyorum; Salih Aydoğan-Aydın İlik: Blok flüt ile Müzik Eğitimi (2016); Salih Aydoğan: Renklerle Blok flüt Öğreniyorum (2011); Senem Acay Sözbir – Sefai Acay: Soprano Blok flüt ile Müzik Öğretimi (2014); Duygu Turan: Blok flüt Çalmaya Başlıyorum (2010) olarak görülmektedir. Bu metotlar günümüz müzik derslerinde kullanılmamaktadır. Ulusal tez merkezinin web sayfasında «blok flüt» içerikli 7 adet teze rastlanmış; bunlardan ikisi hariç kalan tezlerin yüksek lisans tezi olduğu bilgisine ulaşılmıştır. En son tezin ise 2018'de yazıldığı görülmüştür. Blokflütle ilgili diğer araştırmalar incelendiğinde "blok flüt eğitimi için eğitsel video ders materyali hazırlama, müzik eğitiminde kullanılan öğretim materyali olarak blok flüt, işitme engelillere yönelik blok flüt öğretimi, sınıf öğretmenliği bölümlerinde adaylara verilen bilgilerin, blok flüt çalma düzeyine etkisi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalında ders veren öğretim elemanlarının okul çalgıları dersinin içeriğine ilişkin görüşleri, blok flütün öğretim programını gerçekleştirebilmedeki yeterliliği üzerine çok çeşitli incelemelerin mevcut olduğu, fakat öğrencilerin o yılki veya ileriki yaşlarda çalgı çalma becerisi üzerine kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bildiri, blok flütün bir "eğitsel çalgı" olarak, "parmak koordinasyon becerisi" üzerindeki etkisinin, yetişkinlik döneminde bir çalgıya başlamadaki önemini araştırmak amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen "blok flüt teknik egzersiz" metodunu tanıtmaya yönelik olarak kaleme alınmıştır.

Araştırmanın, ileri yaşlarda çalgı çalmaya başlamak isteyen yetişkinler için «bu yaştan sonra çalgı çalabilir miyim?» sorusuna cevap verebilecek nitelikte bir çalışma olacağı düşünülmektedir. Çocuk-yetişkin aynı anda araştırmaya dahil edileceğinden, çocuk yaşta bu eğitimi almanın önemini ortaya çıkaracak bir çalışma olacağı öngörülmektedir. Bunun yanı sıra çalışmanın öğrencilerde bir beceri geliştirme, onların zihin gelişimine olumlu tesir etme ve boş zamanlarında bu zamanı değerlendirebilecekleri bir eğitim alacak olmaları yönlerinden çocuklarımızın kişisel gelişimini destekleyeceği öngörülmektedir. Blok flüt ile ilgili bu tarz bir metot ülkemizde derslerde kullanılmadığı için, literatüre ve eğitime bu bağlamda oldukça katkı sunacak bir çalışma olma özelliğindedir.

Yöntem

Araştırma, metot geliştirme ve metodun parmak koordinasyon becerisi kazandırıp kazandırmadığına ve becerinin, yaşa göre gelişim hızını tespit etmeye yönelik ön test son test kontrol gruplu deneysel bir çalışma olarak, iki ayrı gruba uygulanacak beş adımdan oluşan bir formda tasarlanmıştır. Buna göre; birinci aşamada, her iki gruba da "anket" uygulanarak konuya yönelik zihinsel mevcut süreçler ortaya konacaktır (bireylere ait yeterlik ve değerlik duyguları, sabır becerisi, özveri, zaman değerlendirme, disiplin, devamlılık, topluluk önünde çalma vb. özellikler). Uygulama kısmında ise ilk olarak öğrencilerin parmak koordinasyon becerisine sahip olup olmadıklarını araştırmacının geliştirdiği masa

üstü egzersizleri ve blok flüt aracılığı ile tespit etme (parmakları video kaydı alma yoluyla) ve yetişkinlerin parmak koordinasyon becerisine sahip olup olmadıklarını tespit etme (video kaydı alınarak); ikinci aşamada, piyanoda bir egzersiz çaldırma (Hanon); üçüncü aşamada, geliştirilen metotta yer alan egzersizlerin 2 ay süre ile her gün "metronom" kullanılarak çalışılması ve dördüncü aşamada ise son test olarak, gruplara, piyanodaki egzersizi tekrar çaldırma işlemleri uygulanarak koordinasyon becerisi ile çocuk ve yetişkinlerde gelişim hızına bakılacaktır.

Geliştirilen metodun içeriği; temelde sekiz egzersizden oluşan, fakat farklı artikülasyonlar da dahil edildiği için her birinin 2 veya 3 varyasyonu eklendiğinde toplamda ortalama yirmi dört egzersizin yer aldığı, blok flütün sadece bir oktavının kullanıldığı, değiştirici işaret almayan, içinde ezgi veya parça barındırmayıp sadece teknik egzersizlere yer verilecek tamamı ile teknik bir metot olarak planlanmıştır.

Burada en üzerinde durulacak husus ise egzersizlerin muhakkak "metronom" eşliğinde çalınmasının istenecek olmasıdır. Metronom numaraları her egzersiz için 40'tan başlayacak olup sekizlik olarak çalışılacaktır. Minimum üst sınır 100 metronom olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfta öğrenim görmekte olan toplam 20 öğrenci ile 30-40 yaş arası yetişkinlerden oluşan 10 kişi olmak üzere 30 kişi ile sınırlı tutulacaktır.

Uygulama basamaklarının tamamlanmasının ardından tekrar aynı anket uygulanarak zihinsel süreçlere yönelik gelişme olup olmadığına ve son test olarak katılımcıların piyanoda ilk gün gösterilen egzersizi çalma becerisine yeniden bakılması yoluyla bulguların elde edilmesi sağlanacaktır.

Kaynakça

1. Acay Sözbir, S., Acay, S. (2014). Soprano Blok flüt ile Müzik Öğretimi. Ankara: Alter Yayıncılık
2. Atak Yayla, A. (2014). Müzik Eğitiminde Kullanılan Öğretim Materyalleri, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 10, 199 – 214
3. Aydoğan, S. (2011). Renklerle Blokflüt Öğreniyorum. Ankara: Arkadaş Yayınevi
4. Aydoğan, S. ve İlik, A.A. (2016). Blokflüt ile Müzik Eğitimi (34. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi
5. Güdek, B.; Şahin, E. (2013). Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Elemanlarının Okul Çalgıları Dersinin İçeriğine İlişkin Görüşleri, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2): 175-188
6. Kocabaş, A. (1995). İşbirlikli öğrenmenin blokflüt öğretimi ve öğrenme stratejileri üzerindeki etkileri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
7. Özdemir, M.A. (2019). İşitme Engelillerin Müzik Eğitimi Sürecinde Blok Flüt Öğretimi, Beynəlxalq Sosıal Elmlər Konfransı, Baku, Azerbaycan, 1 - 04 Ağustos 2019, ss.43-57
8. Tecimer, Ö. (2018). İlk ve Ortaokullarda Blok Flüt Eğitimi İçin Eğitsel Video Ders Materyali Hazırlama, Fine Arts, Cilt: 13 Sayı: 4, 117 – 132

9. Turan, D. (2010). Blokflüt Çalmaya Başlıyorum. İstanbul: Nota Yayımcılık
10. 10.Ünal, S. (1987). Blokfülüt Çalıyorum 1. Ankara: Evrensel Müzikevi
11. Yıldırım, S.ve Akkuş, B. (1987). Halk Ezgileriyle Blokfülüt Metodu Okul Türkü Dağarcığı 1. Ankara: Ezgi Yayıncılık.
12. http://www.blokflut.com/flut.html (Blok flüt ailesi)

TÜRK SİNEMASINDA, "SOKAK ÇOCUKLARININ SUÇA SÜRÜKLENMESİ" KONULU FİLMLERDE ÇOCUĞUN SUNUMU

PRESENTATION OF THE CHILD IN FILMS ABOUT "STREET CHILDREN BEING DRAGGED INTO CRIME" IN TURKISH CINEMA

Mehpare YAĞLICI

Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Bölümü, Kayseri, Türkiye

Özet

Bu çalışmanın konusunu, Türk sinema tarihinde yer alan "sokak çocuklarının suça sürüklenmesi" konulu filmlerde çocuğun sunumunun incelenmesi oluşturmaktadır. Türk sinema tarihinde yer alan "sokak çocuklarının suça sürüklenmesi" konulu filmlerde, yapım ekibinin inşa ettiği çocuk söyleminin analiz edilmesi sonucu elde edilen bulguların ortaya konulması bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Hem sokak çocukları hem de suça sürüklenen çocuk konusu çözümlenmesi gereken toplumsal bir sorun olması nedeniyle film söyleminde nasıl inşa edildiği toplumsal bakış açısı oluşturma adına önemlidir. Zira, Türk sinemasında "sokak çocuklarının suça sürüklenmesi" konulu filmlerde sokak çocuklarının suç ile ilişkisinin nasıl sunulduğunun ortaya konulması izleyiciler nezdinde toplumsal hafızaya etki edecektir. Bu nedenle, "sokak çocuklarının suça sürüklenmesi" konulu filmlerin söyleminin nasıl bir bakış açısıyla inşa edildiğinin araştırılması önem arz etmektedir. Çalışmada, Türk sinema alan yazınında, "sokak çocuklarının suça sürüklenmesi" bağlamında ele alan filmler betimleyici analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda Türk sinema alan yazınında yer alan "sokak çocuklarının suça sürüklenmesi" konulu filmlerde, sokak çocukları ile çocuk suçluluğu arasında güçlü bir bağ kurularak suça sürüklenen çocuğun inşa edildiği görülmüştür. Ayrıca incelenen filmlerde suça sürüklenmenin sokak çocuğu olmanın doğa bir sonucu olarak kurulduğu gözlemlenmiştir. Türk sinemasında "sokak çocuklarının suça sürüklenmesi konulu" filmlerde sokak çocuklarının suç ile ilişkisini inceleyen bu çalışma, akademik anlamdaki boşluğa katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Sineması, Sokak Çocuğu, Suça Sürüklenen Çocuk

Abtract

The subject of this study is the examination of the presentation of the child in the films on "street children being dragged into crime" in the history of Turkish cinema. The aim of this study is to reveal the findings obtained as a result of analyzing the discourse of the child constructed by the production team in the films on "street children being dragged into crime" in the history of Turkish cinema. Since both street children and children dragged into crime are social problems that need to be solved, how they are constructed in film discourse is important for creating a social perspective. Because, revealing how the relationship between street children and crime is presented in films about "street children being dragged into crime" in Turkish cinema will have an impact on social memory in the eyes of the audience. Therefore, it is important to investigate from what perspective the discourse of the films on "dragging street children into crime" is constructed. In this study, the films in the Turkish cinema literature that deal with "street children being dragged into crime" were analyzed using the descriptive analysis method. As a result of this study, it was seen that in the films on "street children being dragged into crime" in the Turkish cinema literature, a strong link was established between street children and juvenile delinquency and the child dragged into crime was constructed. In addition, it was observed that being dragged into crime was constructed as a natural consequence of being a street

child in the analyzed films. This study, which examines the relationship between street children and crime in the films on “dragging street children into crime” in Turkish cinema, will contribute to the academic gap.

Keywords: Turkish Cinema, Street Child, Child Driven to Crime

İKLİM KRİZİ BAĞLAMINDA ÇOCUK YOKSULLUĞU VE SOSYAL KORUMA

CHILD POVERTY IN THE CONTEXT OF CLIMATE CRISIS AND SOCIAL PROTECTION

Yasemin ARI KOVANCI

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Karaman, Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-2730-6216

Özet

Günümüzde, çocuk yoksulluğu önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Dünya genelinde neredeyse her altı çocuktan biri aşırı yoksulluk içinde yaşamaktadır. Çocuk yoksulluğu, hayatta kalma, korunma, eğitim hakları dahil olmak üzere çocuk haklarının korunmasının önündeki en büyük engellerden biridir. Çocukluk döneminde yaşanan yoksulluk, çocuğun fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimine zarar verebilmekte, erken yaşta çalışma yaşamına katılmak zorunda kalmasına yol açabilmekte, eğitimini sürdürmesinin önünde engel oluşturabilmekte ve yetişkin dönemde de yoksullukla karşılaşma riskini artırabilmektedir. Bununla birlikte, gerek COVID-19 pandemisinin yarattığı kriz, gerekse çatışma ve yerinden edilmelerin etkilerinin dünyanın hemen her yerinde görülmeye devam ettiği günümüzde, iklim krizi yoksulluğa karşı kırılganlığı daha da artırmaktadır. İklim krizinin etkilerine bağlı olarak başta geçim kaynaklarının kaybı, tarımsal verimlilikteki düşüşler, gıda fiyatlarındaki artış, geçici veya kalıcı olarak yer değiştirmeler çocuk yoksulluğunun artmasına zemin oluşturmaktadır. Ayrıca, sosyal korumaya erişimden yoksunluk, hem aileler, hem de çocukların iklim krizinin yarattığı riskler karşısında daha kırılgan durumda olmalarına yol açmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın amacı iklim krizinin çocuk yoksulluğu üzerindeki etkilerini ve çocuk yoksulluğu ile mücadelede sosyal korumanın rolünü araştırmaktır. Sonuç olarak, günümüzün en büyük küresel sorunlarından biri olan iklim krizinin yarattığı riskler daha fazla sayıda insanı yoksulluğa sürüklemekte ya da halihazırda yoksul olanların yoksulluktan kurtulmalarının önünde engel teşkil etmekte ve çocuk yoksulluğunun önlenmesine yönelik süregelen mücadeleye ilişkin bir tehdit oluşturmaktadır. Sosyal korumanın yaygınlaştırılması, söz konusu risklere daha fazla maruz kalmalarına karşın, bu risklerle başa çıkma konusunda daha az olanağa sahip olan yoksul çocuklar ve aileleri için gerekli güvencenin sağlanması ve çocuk yoksulluğunun ortadan kaldırılması ya da en azından azaltılmasına yönelik kaydedilen ilerlemelerin sürdürülmesinde başat bir role sahiptir.

Anahtar Kelimeler: İklim krizi, yoksulluk, çocuk yoksulluğu, sosyal koruma.

Abstract

Today, child poverty continues to exist as a significant problem. Almost one in six children worldwide lives in extreme poverty. Child poverty is one of the biggest obstacles to protecting children's rights, including their rights to survival, protection and education. Poverty experienced during childhood can harm the child's physical, mental and social development, cause him to have to join working life at an early age, create an obstacle to continuing his education and increase the risk of encountering poverty in adulthood. However, today, where both the crisis created by the COVID-19 pandemic and the effects of conflicts and displacement continue to be seen in almost every part of the world, the climate crisis further increases vulnerability to poverty. Due to the effects of the climate crisis, loss of livelihoods, decreases in agricultural productivity, increases in food prices, and temporary or permanent displacements cause an increase in child poverty. Additionally, lack of access to social

protection makes both families and children more vulnerable to the risks posed by climate crisis. In this context, the aim of the study is to investigate the effects of the climate crisis on child poverty and the role of social protection in combating child poverty. As a result, the risks posed by the climate crisis, one of today's biggest global problems, push more people into poverty or hinder those who are already poor from escaping poverty, and pose a threat to the ongoing struggle to prevent child poverty. Expanding social protection has a key role in providing the necessary security for poor children and their families, who, despite being more exposed to these risks, have fewer opportunities to cope with these risks, and in maintaining the progress made in eliminating or at least reducing child poverty.

Keywords: Climate crisis, poverty, child poverty, social protection.

SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİYLE ÇOCUK SUÇLULUĞUNDA SOSYAL MEDYA FAKTÖRÜ

THE SOCIAL MEDIA FACTOR IN JUVENILLE DELINQUENCY FROM A SOCIAL SERVICE PERSPECTIVE

Dr. Öğr. Üyesi Aysel TEKGÖZ OBUZ

Tarsus Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Tarsus/Mersin- Türkiye

ORCID NO:0000-0002-6738-5449

Özet

Son yıllarda dijital dünyada yaşanan gelişme ve dönüşümlerin toplumsal yansımaları, her geçen gün daha çok hissedilmektedir. Pek çok alanda meydana gelen değişimler nedeniyle özellikle çocuk suçluluğu, dikkatle çalışılması ve tartışılması gereken bir konu haline gelmiştir. Zira daha çok çocuk ve gençler tarafından sıkça kullanılan kitle iletişim ve sosyal medya araçları, her geçen gün ilgi çekici yeni özellikler kazanmaktadır. Bu durum çevresel risklere oldukça açık olan bu kitle için giderek tehlikeli bir hal almaktadır. Bu araçlarla gün içinde uzun süre vakit geçiren çocuklar, kimi zaman doğrudan kimi zaman dolaylı yollardan suça sürüklenebilmektedir.

Literatür araştırması şeklinde gerçekleşen bu çalışma, konu hakkında yapılan çok sayıda araştırmayı referans almıştır. Çalışmada, ulusal ve uluslararası alanda yazılan tezler, makaleler, projeler ve haberler incelenmiş olup genel sonuçlara değinilmektedir. Bu sonuçlara göre çoğunlukla; çocuklarda kitle iletişim ve sosyal medya araçları ile suça sürüklenme arasında önemli oranda bir ilişki olduğu görülmüştür. Özellikle film, dizi, bilgisayar oyunları ve yaygın olarak tercih edilen iletişim araçlarının, önemli bir risk unsuru olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda; en başta aile olmak üzere, öğretmen ve okul idarecilerine, politika üreticilerine ve sosyal hizmet çalışanlarına önemli görevler düşmektedir. Sağlıklı bir ebeveyn denetimi, olumlu bir okul iklimi ve yaygınlaşması önerilen okul sosyal hizmeti uygulamaları ile konunun hassas bir şekilde ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Son olarak yine yaygın bir etkiye sahip olan sosyal medya ve kitle iletişim araçlarının, konuya dikkat çekmek amacıyla etkili ve verimli bir şekilde kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Suçluluğu, Kitle İletişim Araçları, Sosyal Medya

Abstract

In recenet years, the social reflection of developments and transformations experienced in the digital world are felt each day. Due to the changes in many areas, especially juvenile delinquency has become an issue that needs to be carefully studied and discussed. Because of mass communication and social media tools, which are frequently used by children and young people, are getting interesting new features every day. This is dangerous for this population, which is open to environmental risks. Children who spend a long time with these tools during the day, may be dragged into crime, sometimes directly or indirectly.

This literature research, took as reference many studies on the subject. In this study, theses, articles, projects and news that written nationally and internationally are examined and general results are mentioned. According to these results, mostly; there is a significant relationship between mass communication and social media tools and being dragged into delinquency. It is noteworthy that especially movies, TV series, computer games and widely preferred communication tools are an

important risk factor for children. In this context; primarily family, teachers and school administrators, politician and social service workers have important duties. It is thought that the issue should be handled sensitively with healthy parental supervision, a positive school climate and school social service practices that are recommended to become widespread. Finally, it is recommended that social media and mass media, which have a widespread impact, be used effectively and efficiently to draw attention to the issue.

Key Words: Child, Juvenile Delinquency, Mass Media, Social Media

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN SESLİ OKUMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

PRESCHOOL TEACHERS' VIEWS ON READ-ALOUDS

Yasemin AKKAYA ALICI

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Eğitimi, Adana, Türkiye.

Orcid: 0000-0001-7505-3519

Filiz DİNÇ YURTAL

Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi, Adana, Türkiye.

Orcid: 0000-0002-5749-4414

Ebru DERETARLA GÜL

Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi, Adana, Türkiye.

Orcid: 0000-0002-6241-8109

Özet

Okul öncesi öğretmenlerinin sesli okumaya ilişkin görüşlerinin hem sesli okumaya ilişkin farkındalığı artıracağı hem de okul öncesi eğitim programına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı okul öncesi öğretmenlerinin sesli okumaya ilişkin görüşlerini incelemektir. Bu araştırma, nicel araştırma yaklaşımlarından betimsel araştırma yaklaşımı ile hazırlanmıştır. Araştırma modeli olarak tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve resmi eğitim kurumunda görev yapan 230 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin sesli okumaya ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından anket formu oluşturulmuştur. Anket formu oluşturulurken ilgili alanyazın detaylı olarak incelenmiş olup alanyazınına uygun şekilde anket maddeleri oluşturulmuştur. Anket sorularının içeriğe dayalı geçerliği, ölçülmesi planlanan özelliklerin doğru ve yeterli biçimde yansıtıldığı konusunda iki alan uzmanının görüşü alınarak sağlanmıştır. Anket soruları iki okul öncesi öğretmeni ile paylaşılmış ve sorulardaki ifadelerin açık, anlaşılır olduğu görülmüştür. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde katılımcıların sesli okumaya ilişkin uygulamalarını yansıtan, kendilerine uygun olan birden fazla seçeneği işaretleyebilecekleri sorulara yer verilmektedir. Anketin üçüncü bölümünde ise katılımcıların sesli okumaya ilişkin tutumlarını belirlemek üzere sorular yer almaktadır. Katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda analizler devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sesli okuma, okul öncesi öğretmeni, okul öncesi eğitim.

Abstract

It is thought that preschool teachers' views on read-alouds will both increase awareness about read-alouds and contribute to the preschool education program. In this regard, the aim of the study is to examine the view of preschool teachers about read-alouds. This study was prepared with a descriptive research approach from quantitative research approaches. Survey method was used as the research model. The study group consists of 230 preschool teachers working in private and public educational institutions affiliated to the Ministry of National Education. In the study, a survey form was created by the researchers to determine the views of preschool teachers on read-alouds. While creating the survey form, the relevant literature was examined in detail and survey items were created in accordance with the literature. The content-based validity of the survey questions was ensured by obtaining the views of two field experts that the features planned to be measured were accurately and adequately reflected. The survey questions were shared with two preschool teachers and it was seen that the expressions in the questions were clear and understandable. The survey form consists of three parts. The first section contains questions regarding the demographic information of the participants. The second part includes questions that reflect the participants' practices regarding read-alouds and where they can tick more than one option that suits them. The third part of the survey includes questions to determine the participants' attitudes towards read-alouds. Analyzes continue in line with the data obtained from the participants.

Keywords: Read-alouds, preschool teacher, preschool education.

OKUL ÖNCESI ÖĞRETMENLERININ ERKEN OKURYAZARLIK UYGULAMALARI

EARLY LITERACY PRACTICES OF PRESCHOOL TEACHERS

Serap ÖZBEK

Uzman Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Eğitimi, Niğde, Türkiye.

Orcid: 0009-0001-5720-8350

Filiz DİNÇ YURTAL

Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi, Adana, Türkiye.

Orcid: 0000-0002-5749-4414

Ebru DERETARLA GÜL

Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi, Adana, Türkiye. Orcid: 0000-0002-6241-8109

Özet

Bu çalışma okul öncesi öğretmenlerinin erken okuryazarlık etkinlikleri kapsamındaki uygulamalarının neler olduğunu belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çocukların okul öncesi dönemde erken okuryazarlığa ilişkin becerileri kazanmalarında okul öncesi dönemde uygulanan etkinlikler önemli bir yer tutmaktadır. Erken okuryazarlık etkinlikleri okuma, yazma, dinleme ve konuşma sürecini de kapsayan, dilin tüm bileşenlerinin geliştirilmesine olanak tanıyan etkinlikler olarak uygulanmaktadır. Çalışma grubunu Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve resmi eğitim kurumunda görev yapan 232 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri araştırmacılar tarafından ilgili alanyazın incelenerek oluşturulan "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Erken Okuryazarlık Etkinliğini Uygulamalarına Yönelik Anket" ile elde edilmiştir. Anket katılımcıların kişisel bilgilerini, erken okuryazarlık becerilerine yönelik ne tür etkinlikleri ve erken okuryazarlıkla ilgili çalışmaları içeren üç bölümden oluşmaktadır. Formun ilk bölümünde katılımcıların mesleki kıdem, öğrenim durumu gibi demografik bilgilerini içeren maddelere yer verilmiştir. İkinci kısmında ise katılımcıların erken okuryazarlık becerilerine (sözel dil gelişimi, sözcük dağarcığı, ses bilgisel farkındalık, görsel algı, harf farkındalığı, yazı farkındalığı, yazı yazma öncesi) yönelik uygulanan etkinliklerin kapsamı ve üçüncü kısımda okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içi erken okuryazarlık ile ilgili düşüncelerini belirlemeye yönelik maddelerden oluşmuştur. Katılımcıların erken okuryazarlık uygulamaları ile ilgili verdikleri yanıtlardan elde edilen veriler üzerinde analizler devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erken okuryazarlık, erken okuryazarlık becerileri, okul öncesi öğretmeni.

Abstract

This study was conducted to determine the practices of preschool teachers within the scope of early literacy activities. Activities implemented in the preschool period have an important place in children's acquisition of early literacy skills in the preschool period. Early literacy activities are implemented as activities that allow the development of all components of language, including the

process of reading, writing, listening and speaking.The study group consisted of 232 preschool teachers working in private and public education institutions affiliated to the Ministry of National Education. The data of the study were obtained with the "Questionnaire on Preschool Teachers' Practices of Early Literacy Activities" created by the researchers by examining the relevant literature. The questionnaire consists of three parts including the personal information of the participants, the type of activities for early literacy skills and the studies related to early literacy. In the first part of the form, items including demographic information such as professional seniority and educational status of the participants were included. In the second part, the scope of the activities applied for the participants' early literacy skills (verbal language development, vocabulary, phonological awareness, visual perception, letter awareness, print awareness, pre-writing), and in the third part, items to determine the thoughts of preschool teachers about early literacy in the classroom. Analyzes continue on the data obtained from the participants' responses regarding early literacy practices.

Keywords: Early literacy, early literacy skills, preschool teacher.

DİN EĞİTİMİNİN ÇOCUKLARIN RUHSAL VE SOSYAL GELİŞİMİNE ETKİSİ

THE EFFECT OF RELIGIOUS EDUCATION ON CHILDREN'S SPIRITUAL AND SOCIAL DEVELOPMENT

Doç. Dr. Hamza AKTAŞ

Çocuk ve Gençlik Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü, Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Bilimleri Anabilim Dalı; Konuralp Yerleşkesi, Beçi Yörükler Kampüsü, Merkez/DÜZCE, 81620.

ORCID No: 0000-0001-5059-2671

Özet

Son dönemde din eğitimi alanında çocuklarla ilgili yapılan araştırmaların artması göz önüne alındığında, bu çalışmanın amacı, kaynak taraması yöntemiyle din eğitiminin çocukların ruhsal ve sosyal gelişimine olan etkilerini incelemektir. Din eğitimi, çocukların ruhsal ve sosyal gelişiminde önemli bir rol oynar. Bu eğitim, çocuklara değerler, ahlak, sorumluluk ve empati gibi önemli kavramları öğretirken aynı zamanda onların ruhsal denge ve iç huzurunu da destekler. Din eğitimi, çocukların karakter gelişimine katkıda bulunurken toplumsal değerlere saygı duymalarını ve etik değerleri benimsemelerini sağlar. Çocukların ruhsal gelişimi, onların duygusal zekâlarını, özsaygılarını ve stresle başa çıkma becerilerini içerir. Din eğitimi, çocuklara bu konularda rehberlik ederek içsel dengeyi sağlamalarına yardımcı olur. Dinin öğrettikleri arasında sabır, hoşgörü, affetme ve sevgi gibi değerler bulunur ki bu değerler çocukların ruhsal gelişimine olumlu etki eder. Sosyal gelişim ise çocukların başkalarıyla iletişim kurma becerilerini, empati yeteneklerini ve toplumsal rolleri anlamalarını içerir. Din eğitimi, çocuklara toplumlarıyla olan ilişkilerinde doğru ve adil olmalarını öğretir. Aynı zamanda paylaşma, yardımlaşma ve dayanışma gibi sosyal değerleri de vurgular. Bu sayede çocuklar, toplumlarıyla sağlıklı ilişkiler kurarak sosyal becerilerini geliştirirler. Din eğitiminin çocukların ruhsal ve sosyal gelişimine etkisi, onların hayatları boyunca karşılaşacakları zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olur. Bu eğitim sayesinde çocuklar, içsel güçlerini keşfeder ve sıkıntılı durumlarda kendilerini ifade etme ve çözüm bulma becerilerini geliştirirler. Aynı zamanda toplumlarıyla olan ilişkilerinde saygılı, anlayışlı ve yardımsever bireyler olarak yetişirler. Sonuç olarak, din eğitimi çocukların ruhsal ve sosyal gelişimine olumlu etki eder. Bu eğitim sayesinde çocuklar, değerlerle donanmış, duygusal olarak dengeli ve toplumsal açıdan sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişirler. Bu nedenle din eğitiminin çocukların hayatlarında önemli bir yeri vardır ve bu eğitimin sağlam temeller üzerine oturtulması büyük bir önem taşır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Çocukluk Dönemi Din Eğitimi, Ruhsal Gelişim, Sosyal Gelişim.

Abstract

Considering the recent increase in research on children in the field of religious education, the aim of this study is to examine the effects of religious education on the spiritual and social development of children by using the source review method. Religious education plays an important role in the spiritual and social development of children. This education teaches children important concepts such as values, morality, responsibility and empathy, while also supporting their spiritual balance and inner peace. Religious education contributes to children's character development while ensuring that they respect social values and adopt ethical values. Children's spiritual development includes their emotional intelligence, self-esteem, and ability to cope with stress. Religious education helps children

achieve inner balance by guiding them on these issues. Among what religion teaches are values such as patience, tolerance, forgiveness and love, which have a positive impact on the spiritual development of children. Social development includes children's ability to communicate with others, their empathy skills, and their understanding of social roles. Religious education teaches children to be truthful and fair in their relationships with their society. It also emphasizes social values such as sharing, cooperation and solidarity. In this way, children develop their social skills by establishing healthy relationships with their society. The effect of religious education on children's spiritual and social development helps them cope with the difficulties they will encounter throughout their lives. Thanks to this education, children discover their inner strengths and develop their skills in expressing themselves and finding solutions in difficult situations. At the same time, they grow up to be respectful, understanding and helpful individuals in their relationships with their society. As a result, religious education has a positive impact on children's spiritual and social development. Thanks to this education, children grow up as individuals equipped with values, emotionally balanced and socially responsible. For this reason, religious education has an important place in children's lives and it is of great importance that this education is based on solid foundations.

Key Words: Religious Education, Childhood Religious Education, Spiritual Development, Social Development.

Giriş

Çocuklar, yaşamlarının en kritik dönemlerini geçirirler. Bu dönemde aldıkları eğitim ve aldıkları destekler, onların ileriki yaşamlarında belirleyici rol oynar. Din eğitimi de bu noktada önemli bir yere sahiptir.

Peki, din eğitiminin çocukların sosyal ve duygusal gelişimine neden bu kadar büyük etkisi vardır? Bunun birkaç temel nedeni bulunmaktadır:

Birincisi, din eğitimi, çocuklara değerler, ahlak, sorumluluk ve empati gibi önemli kavramları kazandırır. Bu kavramlar, çocukların kişilik gelişiminde ve toplumsal uyumlarında kritik rol oynar.

İkincisi, din eğitimi, çocukların ruhsal dengesini ve iç huzurunu destekler. Sabır, hoşgörü, affetme ve sevgi gibi değerlerin öğretimi, çocukların duygusal zekâlarını, özsaygılarını ve stresle başa çıkma becerilerini güçlendirir.

Üçüncüsü, din eğitimi, çocukların iletişim becerilerini, empati yeteneklerini ve toplumsal rolleri anlamalarını destekler. Paylaşma, yardımlaşma ve dayanışma gibi sosyal değerlerin vurgulanması, çocukların toplumla sağlıklı ilişkiler kurmasına katkı sağlar.

Çocukluk dönemi, inanç ve değer sistemlerinin temellerinin atıldığı kritik bir dönemdir. Din eğitimi, bu dönemde çocuklara ahlaki gelişim, empati, sorumluluk, sosyalleşme gibi kavramları kazandırarak onların kimlik gelişimi ve toplumsal uyumuna katkıda bulunur. Aynı zamanda, din eğitimi çocukların duygusal zekâsını, öz-saygılarını ve stresle başa çıkma becerilerini de güçlendirir.

Araştırma sonuçları, din eğitiminin çocukların ruhsal ve sosyal gelişiminde önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir (Oruç, 2013; Çın, 2021). Din eğitimi sayesinde çocuklar, değerlerle donanmış, duygusal olarak dengeli ve toplumsal açıdan sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmektedir. Ancak, olumsuz veya aşırı katı din eğitiminin de çocukların psikolojik sağlığını olumsuz etkileyebileceği (Özkan, 2011) vurgulanmalıdır.

Bu giriş bölümüyle, okuyucuları çalışmanın temel konusu ve sorunsalı hakkında bilgilendirip, din eğitiminin çocuk gelişimi üzerindeki çok yönlü etkilerini kapsamlı bir şekilde ele alacağımızı belirtmeyi amaçlıyoruz.

1. Sosyal Gelişim

Din eğitimi, çocukların sosyal gelişiminde önemli bir role sahiptir. Bu eğitim, çocuklara toplumla sağlıklı ilişkiler kurmaları ve sosyal beceriler kazanmaları konusunda önemli katkılar sağlar.

Öncelikle, din eğitimi çocuklara paylaşma, yardımlaşma ve dayanışma gibi temel sosyal değerleri kazandırır (Aybey, 2018). Çocuklar, dinin öğrettiği bu değerleri benimseyerek, toplumla uyumlu ve işbirlikçi bir tutum sergilerler. Bu sayede, çocuklar akranlarıyla ve yetişkinlerle daha sağlıklı iletişim kurma becerileri geliştirir.

Din eğitimi, çocukların sadece dini inançları ve ritüelleri öğrenmelerine yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda sosyal ve duygusal gelişimlerini de birçok yönden etkileyebilir (Bilici, 2014). Bu etkilerden bazıları şunlardır:

1.1. Ahlaki Gelişim

Ahlaki gelişim, çocukların karakterlerini ve davranışlarını şekillendiren önemli bir süreçtir. Din eğitimi, bu süreçte önemli bir rol oynayabilir. Çocuklara doğru ve yanlış, iyi ve kötü gibi temel ahlaki kavramları öğreterek onların ahlaki değerlerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu sayede çocuklar, toplumları için değerli olan adil, dürüst ve şefkatli olma gibi nitelikleri öğrenip benimseyebilirler.

Din eğitimi, çocuklara empati kurma, hoşgörülü olma, saygı gösterme gibi önemli ahlaki değerleri öğretirken aynı zamanda bu değerleri günlük hayatta nasıl uygulayacaklarını da öğretme fırsatı sunar (Çın, 2020). Bu da çocukların sadece teorik olarak değil, pratikte de ahlaki değerleri benimsemelerine yardımcı olur.

Ayrıca din eğitimi, çocuklara sorumluluk alma, yardımlaşma, paylaşma gibi değerleri öğreterek onların sosyal ilişkilerini olumlu yönde etkileyebilir (Demirkol, 2020). Bu da çocukların toplumlarına karşı daha duyarlı ve sorumlu bireyler olmalarını sağlayabilir.

Din eğitimi aynı zamanda çocuklara manevi değerleri de öğretir (Yazıbaşı, 2017). Bu da onların ruhsal gelişimlerine katkıda bulunabilir ve onların içsel bir denge ve huzur bulmalarına yardımcı olabilir. Manevi değerlerin önemi üzerinde durarak, çocukların kendileriyle ve çevreleriyle barışık bireyler olmalarına katkıda bulunabilir.

Sonuç olarak, din eğitimi çocukların ahlaki gelişimlerine olumlu katkılarda bulunabilir. Doğru ve yanlış, iyi ve kötü gibi temel ahlaki kavramları öğreterek onların değerli nitelikleri geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu da onların topluma faydalı, saygın ve ahlaklı bireyler olmalarını sağlayabilir.

1.2. Sosyalleşme

Sosyalleşme, bireylerin toplum içindeki diğer bireylerle etkileşim kurarak sosyal becerilerini geliştirmesi sürecidir (Güçlü, 2022). Bu süreç, çocuklar için oldukça önemlidir çünkü sosyal becerilerin geliştirilmesi, hayatları boyunca karşılaşacakları insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlar. Dinî topluluklar, çocuklara akranlarıyla etkileşim kurma ve sosyal becerilerini geliştirme fırsatı sunabilir. Ayrıca ortak değerler ve inançlar paylaşan diğer çocuklarla birlikte olmak, bir aidiyet ve kabul duygusu geliştirmelerine yardımcı olabilir.

1.2.1. Din Eğitiminin Sosyalleşme Süreci

Din eğitimi, çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilecek önemli bir süreçtir. Bu süreç, çocuklara akranlarıyla etkileşim kurma ve ortak değerleri paylaşma fırsatı sunar. Ayrıca, din eğitimi sayesinde çocuklar, aidiyet duygusu geliştirir ve kabul gördükleri bir ortamda bulunmanın mutluluğunu yaşarlar.

Sosyalleşme süreci, çocukların toplumda nasıl davranmaları gerektiğini öğrenmelerine yardımcı olur. Din eğitimi sosyalleşme sürecinde, çocuklara empati, hoşgörü, paylaşma gibi değerleri öğretir ve bu değerleri yaşamlarına yansıtmalarını sağlar (Diler, 2017). Bu sayede çocuklar, toplumlarına faydalı bireyler olarak yetişirler.

Sosyalleşme sürecinde din eğitiminin önemi oldukça büyüktür. Din eğitimi, çocuklara toplumlarıyla olan ilişkilerinde rehberlik eder ve onların sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olur. Ayrıca, din eğitimi sayesinde çocuklar, başkalarına karşı saygılı ve hoşgörülü olmayı öğrenirler.

Sonuç olarak, din eğitimi sosyalleşme sürecinde önemli bir role sahiptir. Bu süreçte din eğitimi, çocukların toplumlarıyla olan ilişkilerini düzenlemelerine yardımcı olur ve onların sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlar. Ayrıca, din eğitimi çocukların ruhsal gelişimine katkıda bulunur ve onların manevi değerleri anlamalarını sağlar. Bu nedenle, din eğitiminin sosyalleşme sürecindeki önemi göz ardı edilmemelidir.

1.3. Empati ve Yardımseverlik

Din eğitimi, çocuklara başkalarının duygularını anlamalarına ve onlara karşı empati kurmalarına yardımcı olabilir. Dinin öğretileri, insanların birbirlerine karşı merhametli olmalarını ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmelerini vurgular. Bu değerler, çocukların karakter gelişiminde önemli bir rol oynar ve onları daha duyarlı ve yardımsever bireyler haline getirir. Bu, ihtiyaç sahiplerine yardım etme ve daha şefkatli olma gibi proaktif davranışlara yol açabilir.

1.3.1. Empati ve Yardımseverlikte Din Eğitiminin Rolü

Empati ve yardımseverlik, toplumda önemli bir yere sahip olan değerlerdir. İnsanların birbirlerinin duygularını anlayabilmeleri, onlara destek olabilmeleri ve ihtiyaç sahiplerine yardım edebilmeleri, toplumun dayanışma içinde olmasını sağlar. Bu değerlerin kazanılması ve geliştirilmesi ise çocukluk döneminde başlar. Çocukların empati kurmalarına ve yardımsever olmalarına yardımcı olabilecek en önemli faktörlerden biri, din eğitimidir.

Din eğitimi, çocuklara başkalarının duygularını anlamalarına ve onlara karşı empati kurmalarına yardımcı olabilir. İnanç temelli eğitim programları, çocuklara sevgi, saygı, hoşgörü ve şefkat gibi değerleri öğretirken aynı zamanda başkalarının ihtiyaçlarını anlama ve onlara yardım etme konusunda da rehberlik eder (Tatar, 2013). Din eğitiminin sağladığı bu temel değerler, çocukların toplumlarına faydalı bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlar.

Empati, bir insanın başka bir insanın duygularını anlayabilme yeteneğidir. Bu yetenek, insanların birbirleriyle sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri ve empati kurdukları kişilere destek olabilmeleri için oldukça önemlidir. Din eğitimi, çocuklara başkalarının duygularını anlamaları ve onlara karşı empati kurmaları konusunda rehberlik eder. İnanç temelli eğitim programları, çocuklara farklı insanların yaşadığı zorlukları anlama ve onlara yardım etme konusunda bilinç kazandırır (Bilici, 2014). Bu sayede çocuklar, ihtiyaç sahiplerine yardım etme ve daha şefkatli olma gibi proaktif davranışlara yönlendirilirler.

Yardımseverlik de toplumda önemli bir yere sahip olan bir değerdir. İnsanların birbirlerine yardım etmeleri, toplumun dayanışma içinde olmasını sağlar. Din eğitimi, çocuklara yardımsever olma konusunda rehberlik eder ve onlara bu değeri kazandırmaya çalışır. İnanç temelli eğitim programları, çocuklara yardımlaşma, paylaşma ve ihtiyaç sahiplerine destek olma konusunda örnek davranışlar sergilemeyi öğretir (A. Koç, 2012). Bu sayede çocuklar, toplumlarına faydalı bireyler olarak yetişirken aynı zamanda yardımseverlik değerini de içselleştirirler. Çocuklara, başkalarının ihtiyaçlarını göz önünde bulundurma, onlara destek olma ve yardım etme konusunda cesaretlendirir. Bu sayede çocuklar, empati ve yardımseverlik gibi değerleri sadece öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda hayatlarına entegre ederek toplumlarına katkı sağlayacak bireyler olarak yetişirler.

Geçen yıl, mahallemizdeki bir ilkokulda gerçekleştirilen bir din eğitimi etkinliğini hatırlıyorum. Öğretmenler, öğrencilere yoksulluk ve ihtiyaç sahibi insanların durumlarını anlatan hikayeler anlattılar. Ardından, öğrencilere kendi yaşamlarından benzer örnekler paylaşmaları istendi. Birçok öğrenci, ailelerinin zor zamanlarından, komşularının ihtiyaçlarından bahsetti. Hatta bazı öğrenciler, kendi harçlıklarından veya oyuncaklarından fedakarlık ederek ihtiyaç sahiplerine yardım ettiklerini anlattılar. Daha sonra, öğretmenler, öğrencilerin bu paylaşımlarına dayanarak empati kurmalarını

sağladı. Öğrenciler, yoksulluk ve ihtiyaç sahibi olmanın zorluklarını, kendi hayatlarından örneklerle daha iyi anladılar. Bu etkinlik sayesinde, öğrencilerin empati ve paylaşma duyguları oldukça güçlendi. Hatta bazı öğrenciler, sınıf dışında da ihtiyaç sahiplerine yardım etmeye başladılar. Öğretmenler, bu değişimi gördüklerinde çok mutlu olmuşlardı. İşte din eğitiminin çocukların empati yeteneklerini güçlendirmesine çok güzel bir örnek. Çocuklar, din eğitimi sayesinde, başkalarının duygularını ve ihtiyaçlarını daha iyi anlamayı ve onlara yardım etmeyi öğreniyorlar.

Sonuç olarak, din eğitimi çocuklara empati ve yardımseverlik gibi önemli değerleri kazandırma konusunda kilit bir role sahiptir. İnanç temelli eğitim programları, çocukların duygusal zekalarını geliştirmelerine ve toplumlarına faydalı bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlar. Bu nedenle din eğitimi, toplumda daha empatik ve yardımsever bireylerin yetişmesine olanak tanır ve toplumsal dayanışmanın güçlenmesine katkıda bulunur.

1.4. Sorumluluk

Din eğitimi, çocuklara sorumluluk duygusu aşılayabilir. Bu eğitim, onların toplumlarındaki ve çevrelerindeki insanlara karşı sorumluluklarını anlamalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, din eğitimi çocuklara kendi davranışlarının sonuçları konusunda sorumluluk duygusu kazandırabilir.

Çocuklara sorumluluk duygusu aşılamak, onların hayatları boyunca başarıya ulaşmalarına yardımcı olabilir. Sorumluluk sahibi bireyler, işlerini zamanında ve düzgün bir şekilde yapma becerisine sahip olurlar (Tasdemir & Dağıstan Yalçınkaya, 2014). Ayrıca, sorumluluk duygusu olan bireyler, başkalarıyla olan ilişkilerinde de daha olumlu ve sağlam temellere dayalı bir yaklaşım sergilerler.

Din eğitimi, çocuklara ahlaki değerleri öğretmenin yanı sıra, onlara toplumlarındaki insanlara karşı sorumluluklarını da hatırlatabilir. Din eğitimi aynı zamanda çocuklara kendi davranışlarının sonuçları konusunda da sorumluluk duygusu kazandırabilir (Murat, 2006). Bu, onların düşünceli ve planlı bir şekilde hareket etmelerini sağlayabilir. Kendi eylemlerinin sonuçlarını anlayan çocuklar, daha olgun ve bilinçli kararlar verebilirler.

Özellikle din eğitimi çocuklara sorumluluk duygusu aşılayarak onların toplumlarındaki ve çevrelerindeki insanlara karşı sorumluluklarını anlamalarına yardımcı olabilir. Bu da onların hayatları boyunca başarıya ulaşmalarına ve topluma faydalı bireyler olmalarına katkıda bulunabilir. Bu nedenle, din eğitimi çocukların karakter gelişiminde önemli bir rol oynayabilir.

2. Duygusal Gelişim

Din eğitimi, bireylerin duygusal gelişimlerini etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Din eğitimi, bireylerin manevi değerlerini, inançlarını ve duygusal deneyimlerini şekillendirmekte ve bu sayede duygusal gelişimlerine katkıda bulunmaktadır. Din eğitimi sayesinde bireyler, merhamet, sabır gibi duygusal becerilerini geliştirme fırsatı bulmaktadırlar (Uçar & Sezgin, 2023). Aynı zamanda din eğitimi, bireylerin duygusal zekalarını geliştirerek stresle başa çıkma, problem çözme ve ilişki kurma becerilerini artırmaktadır.

Din eğitiminin duygusal gelişim üzerindeki etkileri, çocukluk döneminden yetişkinliğe kadar uzanan bir süreçte kendini göstermektedir. Özellikle çocukluk döneminde verilen din eğitimi, bireylerin duygusal zekalarının temelini oluşturmaktadır (Oruç, 2013; Türk, 2014). Bu dönemde kazandıkları duygusal beceriler, ilerleyen yaşamlarında da onlara rehberlik etmekte ve duygusal dengeyi sağlamalarına yardımcı olmaktadır.

Din eğitiminin duygusal gelişim üzerindeki etkileri sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de önemli bir rol oynamaktadır. Toplumların manevi değerlerinin ve duygusal zenginliğinin korunması ve geliştirilmesinde din eğitiminin önemi büyüktür (M. Koç, 2017). Din eğitimi sayesinde toplumlar, dayanışma, yardımlaşma ve hoşgörü gibi duygusal değerleri benimseyerek daha sağlıklı ilişkiler kurabilmekte ve toplumsal uyumlarını artırabilmektedirler.

2.1. Duygu Düzenleme

Din eğitiminin çocukların duygu düzenlemesi üzerindeki etkisi, akademik literatürde sıklıkla incelenen önemli bir konudur. Araştırmalar, din eğitiminin çocukların duygularını tanımalarına, anlamalarına ve yönetmelerine yardımcı olduğunu göstermektedir Bu sayede, çocuklar öfke, üzüntü ve kaygı gibi zorlu duygularla daha etkili bir şekilde başa çıkabilme becerilerini geliştirebilmektedir (Köylü, 2004; İçmeli, 2013).

Yapılan çalışmalar, din eğitiminin çocukların duygusal zeka ve öz-düzenleme becerilerini önemli ölçüde geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Bu etkinin temel nedenleri arasında, dini değerler ve inançların çocukların duygu ve davranışlarını yönlendirmesi, din eğitiminin duygusal becerilerin gelişimine odaklanması, çocuklara stresli durumlarla başa çıkma stratejileri sunması ve din eğitiminin çocukların sosyal destek ağları oluşturmalarına katkıda bulunması yer almaktadır. Ayrıca din eğitimi, çocukların duygusal farkındalık, duygu kontrolü, olumlu duygular, stresle başa çıkma ve sosyal destek gibi duygu düzenleme becerilerinin gelişiminde önemli bir role sahiptir (Ege, 2012).

2.1.1. Duygusal Farkındalık Kazandırma

Din eğitiminin çocukların duygusal farkındalık kazanmalarına olan katkısı, akademik literatürde sıklıkla vurgulanan bir konudur. Yapılan araştırmalar, din eğitiminin çocukların kendi duygularını tanımalarına ve ifade etmelerine yönelik rehberlik sağladığını göstermektedir (Yüksel, 2022).

Din eğitimi, çocukların duyguların farklı yönlerini (iyi-kötü, olumlu-olumsuz vb.) anlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu sayede, çocuklar kendi duygusal deneyimlerini daha iyi kavrayabilmekte ve duygusal farkındalıklarını artırabilmektedirler. Buna ilaveten dini öğretiler ve uygulamalar, çocukların duygularının niteliğini, yoğunluğunu ve ifade edilme biçimlerini anlamalarına katkı sağlar (Aybey, 2015).

Duygusal farkındalık, bireylerin kendi duygularını tanımaları, anlamaları ve ifade edebilmeleri açısından kritik öneme sahiptir. Araştırmalar, duygusal farkındalığı yüksek olan çocukların daha iyi duygu düzenleme becerileri sergilediğini ve sosyal-duygusal yetkinliklerinin daha gelişmiş olduğunu göstermektedir (Acar, 2021). Bu bağlamda, din eğitiminin çocukların duygusal farkındalık kazanmalarına olan katkısı, onların genel duygusal gelişimi ve uyumları açısından oldukça önemlidir.

2.1.2. Duygu Kontrolü Becerisini Geliştirme

Din eğitimi, sabır, sakinlik ve kendini kontrol etme gibi değerleri vurgulayarak, çocukların duygu düzenleme becerilerinin artırılmasına katkı sağlar. Dini öğretiler ve uygulamalar, çocukların olumsuz duygularını tanımalarına, anlamalarına ve yönetmelerine yardımcı olur (Demir, 2017). Bu sayede, çocuklar zorlu duygusal durumlarla daha etkin bir şekilde başa çıkabilme yeteneği kazanırlar.

Duygu kontrol becerisi, bireylerin olumsuz duyguları ifade etme ve yönetme konusundaki yetkinliğini ifade eder. Araştırmalar, duygu kontrol becerileri gelişmiş çocukların akademik, sosyal ve psikolojik uyumlarının daha iyi olduğunu göstermektedir (Şahin, 2019). Bu nedenle, din eğitiminin çocukların duygu kontrol becerilerini geliştirmedeki rolü, onların genel iyilik hallerinin artmasına katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak, akademik literatür, din eğitiminin çocukların olumsuz duygularla başa çıkma stratejilerini geliştirmede önemli bir işleve sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, din eğitiminin çocukların duygu düzenleme becerilerinin artırılmasındaki katkısını kanıtlamaktadır.

2.1.3. Pozitif Duyguları Pekiştirme

Din eğitiminin çocukların pozitif duygularını pekiştirmedeki rolünün sevgi, şükran ve affedicilik gibi olumlu duyguları çocuklara öğrettiğini ve bu duyguların önemini vurguladığını göstermektedir. Din eğitimi, söz konusu olumlu duyguları çocukların içselleştirmelerine ve davranışlarına yansıtmalarına yardımcı olur (Meydan, 2014). Dini öğretiler ve uygulamalar, çocukların bu tür olumlu duyguları

keşfetmelerine, anlamlandırmalarına ve sergilemelerine rehberlik eder. Bu sayede, çocukların psikolojik iyi oluş hallerinin gelişmesine katkıda bulunur.

Pozitif duygular, bireylerin ruh sağlığı ve sosyal uyumları açısından kritik öneme sahiptir. Araştırmalar, sevgi, şükran ve affedicilik gibi olumlu duyguları daha yoğun yaşayan çocukların daha yüksek düzeyde yaşam doyumu, öz-saygı ve empati becerilerine sahip olduklarını göstermektedir (Can, 2019).

Bu bağlamda, din eğitiminin çocukların pozitif duygularını pekiştirmedeki rolü, onların genel duygusal ve sosyal gelişimleri üzerinde önemli etkilere sahiptir. Akademik çevreler, din eğitiminin olumlu duygular üzerindeki etkisini derinlemesine inceleyerek, bu alandaki bilgi birikimini artırmaktadır.

2.2. Anlam ve Amaç

Din eğitiminin çocukların yaşamlarına anlam ve amaç duygularının kazandırılmasındaki rolü, dinin çocuklara yaşamlarına anlam ve amaç hissi verebileceğini ve bu sayede onların zorluklarla daha etkin bir şekilde başa çıkmalarına ve psikolojik olarak daha dayanıklı olmalarına yardımcı olabileceğini göstermektedir (Albayrak, 2023).

Din eğitimi, çocukların hayatlarına anlam ve amaç duygusu kazandırmada oldukça önemli bir işleve sahiptir. Dini öğretiler ve uygulamalar, çocukların kendi varlıklarının ve yaşamlarının anlamını sorgulamalarına ve kavramalarına rehberlik edebilir. Ayrıca, din eğitimi, çocukların hayatlarındaki amaç ve hedeflerin gelişimine katkıda bulunabilir.

Anlam ve amaç duygusu, bireylerin psikolojik iyi oluşları, stresle başa çıkma yetenekleri ve genel uyumları üzerinde önemli etkilere sahiptir. Araştırmalar, anlam ve amaç duygusu yüksek olan çocukların daha yüksek düzeyde yaşam doyumu, öz-yeterlilik ve pozitif duygular sergilediğini göstermektedir (Çelik, 2008). Bu bağlamda, din eğitiminin çocukların anlam ve amaç duygularının gelişimine olan katkısı, onların ruh sağlığı ve psikolojik iyilik halleri açısından kritik öneme sahiptir.

2.2.1. Değerler Sisteminin Oluşturulmasına Yardımcı Olma

Din eğitimi, çocuklara saygı, sorumluluk, dürüstlük, adalet gibi temel değerleri kazandırır. Bu temel değerler, çocukların kendilerine ve çevrelerine yönelik amaç ve anlam duygularının oluşmasında önemli bir işlev görmektedir. Din eğitimi, çocukların söz konusu değerleri içselleştirmelerine ve tutum-davranışlarına yansıtmalarına rehberlik eder.

Değerler sisteminin sağlıklı bir şekilde oluşması, bireylerin psikolojik iyi oluşları, sosyal uyumları ve ahlaki gelişimleri açısından kritik öneme sahiptir. Yapılan araştırmalar, değerleri benimsemiş çocukların daha yüksek düzeyde öz-saygı, empati ve prososyal davranış sergilediğini göstermektedir (Yorulmaz, 2017). Bu bağlamda, din eğitiminin, çocukların değerler sisteminin oluşturulmasındaki rolü, onların genel gelişimleri ve iyi oluşları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

2.2.2. Hayatın Anlamı ve Amacının Keşfedilmesine Rehberlik Etme

Din eğitiminin, çocukların hayatın anlamını ve amacını keşfetmelerine rehberlik etmesi, kutsal metinler, hikayeler ve öğretiler aracılığıyla, çocukların kendi varlıklarının ve yaşamlarının nihai anlamını kavramalarına yardımcı olduğunu göstermektedir (Bilici, 2014).

Din eğitimi, çocukların yaşamlarının amacını ve kendilerine biçilen rolü keşfetmelerine rehberlik eder. Dini öğretiler, çocukların kendi yerlerini ve görevlerini anlamalarına yardımcı olur. Bu sayede, çocuklar varlıklarının önemini kavrayarak, hayatlarına anlam ve amaç kazandırabilmektedir.

Hayatın anlamı ve amacının kavranması, bireylerin psikolojik iyi oluşları, stresle başa çıkma yetenekleri ve genel uyumları üzerinde önemli etkilere sahiptir (Ceylan, 2019). Bu bağlamda, din eğitiminin, çocukların hayatın anlamı ve amacının keşfedilmesindeki rolü, onların ruh sağlığı ve psikolojik iyilik halleri açısından kritik öneme sahiptir.

2.2.3. Manevi ve Ruhsal İhtiyaçlara Cevap Verme

Din eğitimi, çocukların manevi ve ruhsal gelişimleri için son derece önemlidir. Bu eğitim, çocukların güven, umut, teselli gibi ihtiyaçlarını karşılayarak onların sağlıklı bir şekilde gelişmelerine katkıda bulunur. Manevi ve ruhsal ihtiyaçlar, bireyin iç dünyasında derin etkilere sahip olan ve yaşam kalitesini belirleyen önemli unsurlardır. Bu ihtiyaçlar karşılanmadığında ise bireyde çeşitli sorunlar ortaya çıkabilir (Ocak, 2024).

Din eğitimi sayesinde çocuklar, kendilerini güvende ve değerli hissederler. Bu da onların özgüvenlerinin gelişmesine ve hayata karşı daha pozitif bir bakış açısına sahip olmalarına yardımcı olur. Ayrıca din eğitimi, çocuklara yaşamlarında karşılaşacakları zorluklar karşısında dayanma gücü kazandırır. Bu sayede, çocuklar olumsuz durumlarla başa çıkabilme becerisi geliştirirler ve hayata dair anlamlar oluştururlar.

Manevi ve ruhsal ihtiyaçların karşılanması, bireyin iç huzurunu ve mutluluğunu sağlamak adına da son derece önemlidir. Din eğitimi, çocuklara içsel bir denge ve dinginlik kazandırarak stresle başa çıkabilmelerine yardımcı olur (Dündar, 2019). Ayrıca, bu eğitim sayesinde çocuklar empati yeteneklerini geliştirirler ve çevrelerine karşı daha duyarlı bir tutum sergilerler.

Özellikle, din eğitimi çocukların manevi ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayarak onların sağlıklı bir şekilde gelişmelerine katkıda bulunur. Bu eğitim sayesinde çocuklar, kendilerini güvende hissederler, umut dolu bir bakış açısına sahip olurlar ve hayata dair anlamlar oluştururlar. Manevi ve ruhsal ihtiyaçların karşılanması, bireyin iç huzurunu ve mutluluğunu sağlayarak yaşam kalitesini arttırır. Bu nedenle, din eğitiminin çocukların hayatlarındaki önemli bir yeri bulunmaktadır.

2.2.4. Hayata Karşı Olumlu Bir Bakış Açısı Kazandırma

Din eğitimi, çocukların ruhsal ve psikolojik gelişimine olumlu etkiler sağlayan önemli bir faktördür. Bu eğitim, çocuklara hayata karşı olumlu bir bakış açısı kazandırarak, onların zor zamanlarla başa çıkma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur (Başkurt, 2012). Ayrıca, din eğitimi sayesinde çocuklar umutlu ve iyimser bir yaşam anlayışı benimserler.

Çocukların hayatlarında karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilmeleri için içsel bir güce ve inanca ihtiyaçları vardır. Din eğitimi, bu içsel gücü ve inancı geliştirmelerine yardımcı olur (Turan, 2009). Çocuklar, din eğitimi sayesinde yaşamlarına anlam ve amaç yükleyerek, anlamsızlık ve umutsuzluk duygularını geride bırakabilirler.

Ayrıca, din eğitimi çocuklara etik değerleri benimsemeleri konusunda rehberlik eder. Bu da onların toplumlarına faydalı bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlar. Din eğitimi, çocuklara hoşgörü, adalet, merhamet gibi değerleri öğretir ve bu değerlerin hayatlarında nasıl uygulanabileceğini gösterir.

Bununla birlikte din eğitimi çocukların hayatlarına anlam ve amaç duygularını kazandırarak, ruhsal ve psikolojik sağlıklarının gelişmesine katkıda bulunur. Bu sayede, çocuklar daha mutlu, huzurlu ve kendilerini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişirler. Din eğitimiyle kazandıkları olumlu bakış açısı ve içsel güç sayesinde, çocuklar hayatlarının her alanında başarılı ve mutlu olma potansiyeline sahip olurlar. Bu nedenle, din eğitiminin çocukların gelişim sürecinde önemli bir rolü olduğu unutulmamalıdır.

2.3. Bağlanma ve Güvenlik

Dinî inançlar ve ritüeller, çocuklara kendilerinden daha büyük bir şeye bağlı olduklarını hissettirerek, güvenlik ve huzur duygusu geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu durum, çocukların duygusal ve zihinsel olarak sağlıklı bir şekilde gelişmelerine katkı sağlar.

Çocukların bağlanma, güvenlik ve huzur duygularının gelişimi, onların yaşamları boyunca karşılaşacakları zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olur. Din eğitimi sayesinde çocuklar, kendilerini anlamlandırmak ve hayatlarına anlam katabilmek için bir temel bulurlar (Gümüş, 2019). Bu da onların

ruhsal olarak dengeli bir şekilde gelişmelerine olanak tanır. Din eğitimi çocukların bağlanma, güvenlik ve huzur duygularının gelişiminde önemli bir rol oynar.

2.3.1. Güvenli Bağlanma Duygusunun Gelişmesi

Çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmeleri ve kendilerine olan güvenlerini inşa etmeleri, din eğitiminin önemli bir parçasıdır. Din eğitimi, çocuklara kendileri ve çevreleri hakkında güven duygusu geliştirmelerinde yardımcı olabilir (Arslanoğlu, 2013). Bu süreçte, çocuklara güvenli bir Tanrı/Yaratıcı figürü sunularak, güvenli bağlanma örüntüsü oluşturmaları desteklenir.

Çocukların güvenli bağlanma duygusu geliştirmeleri, onların duygusal ve sosyal gelişimi için kritik bir öneme sahiptir. Güvenli bir bağlanma duygusu, çocukların kendilerine olan güvenlerini artırırken, ilişkilerinde de daha sağlıklı bir temel oluşturmalarına yardımcı olur (Arslanoğlu, 2013). Din eğitimi, bu güvenli bağlanma duygusunun gelişmesine katkıda bulunarak, çocukların ruhsal ve duygusal olarak sağlıklı bireyler olarak yetişmelerine destek olur.

Din eğitimi sürecinde, çocuklara Tanrı/Yaratıcı figürü aracılığıyla sevgi, şefkat ve koruyuculuk gibi kavramlar öğretilir. Bu kavramlar, çocukların kendilerini güvende hissetmelerine ve çevrelerindeki insanlara güven duymalarına yardımcı olur. Aynı zamanda, çocuklara ahlaki değerler ve sorumluluklar da öğretilerek, sağlıklı ilişkiler kurmaları ve topluma olumlu katkılarda bulunmaları teşvik edilir.

Din eğitimi, çocukların ruhsal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayarak, onların içsel dünyalarının zenginleşmesine ve sağlam bir özsaygı geliştirmelerine de yardımcı olur. Bu sayede, çocuklar kendilerine olan güvenlerini artırırken, başkalarına da saygılı ve anlayışlı bireyler olarak yetişirler.

2.3.2. Aidiyet ve Kabul Hissinin Pekiştirilmesi

Din eğitimi, çocukların dini topluluk içinde yer alarak kendilerini değerli ve kabul edilmiş hissetmelerini sağlar. Bu eğitim, çocukların ruhsal ve duygusal gelişimine olumlu katkılarda bulunur (İnan, 2019). Dini topluluk içinde yer alma, bireyin kendini ait hissetmesini sağlayarak özsaygı ve özdeğer duygularını güçlendirir.

Çocukların dini ritüellere, geleneklere ve kutlamalara katılımı, onların aidiyet duygularını pekiştirir. Bu katılım, çocuklara toplumlarının bir parçası olduklarını hissettirir ve onları kabul edildikleri duygusunu yaşatır. Özellikle dini bayram ve kutlamalara katılım, çocukların aileleriyle birlikte birlik ve beraberlik duygularını pekiştirir.

Din eğitimi, çocuklara ahlaki değerleri öğretmenin yanı sıra, toplumsal bir dayanışma ve yardımlaşma duygusunu da aşılar. Bu sayede çocuklar, dini toplulukları içinde birbirlerine destek olmayı öğrenirler ve bu da aidiyet duygularını güçlendirir (Yiğit & Koca, 2019). Dinin öğrettikleri arasında başkalarının duygularını anlama ve onlara saygı gösterme gibi konular bulunur. Bu da çocukların topluluklarındaki diğer bireylerle daha sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlar.

Bundan dolayı, din eğitimi çocukların aidiyet ve kabul hislerini pekiştirir. Dini topluluk içinde yer almak, çocuklara değerli olduklarını ve kabul edildiklerini hissettirir. Dini ritüellere, geleneklere ve kutlamalara katılım, çocukların ruhsal ve duygusal gelişimine olumlu katkılarda bulunur. Bu nedenle din eğitimi, çocukların sağlıklı bir kimlik geliştirmeleri ve toplumsal ilişkilerinde başarılı olmaları için önemli bir faktördür.

2.3.3. Manevi Rehberlik ve Destek Sağlama

Manevi rehberlik ve destek sağlama, çocukların ruhsal ve duygusal gelişimine katkıda bulunan önemli bir süreçtir. Bu süreçte din eğitimi, çocuklara dua gibi manevi uygulamalar aracılığıyla iç huzur ve güç kazandırmayı hedefler (Yıldız, 2024). Manevi rehberlik, çocukların yaşadıkları zorluklar karşısında güçlü bir ruhsal temel oluşturmalarına yardımcı olur.

Din eğitimi, çocuklara hayatın anlamını kavramaları, doğru ile yanlışı ayırt etmeleri ve kendilerini ruhsal olarak güvende hissetmeleri konusunda rehberlik eder. Çocuklara dini öğretilerle değerlerin ve

erdemlerin önemi anlatılır. Bu sayede çocuklar, doğru kararlar verme ve olumlu ilişkiler kurma konusunda daha donanımlı hale gelirler.

Manevi rehberlik ve destek sağlama süreci, çocukların ruhsal ihtiyaçlarını anlamak ve onlara uygun yöntemlerle destek olmak üzerine kuruludur. Bu süreçte ailelerin ve eğitimcilerin çocukların ruhsal gelişimine önem vermeleri ve onları desteklemeleri büyük bir önem taşır. Çocukların yaşadıkları duygusal zorluklar karşısında onlara manevi olarak destek olmak, iç huzur ve güven duygusunu kazanmalarına yardımcı olur (Paksoy, 2022).

Manevi rehberlik ve destek sağlama sürecinde çocuklara dua etme gibi uygulamalar öğretilir. Bu uygulamalar sayesinde çocuklar, içsel huzur bulmayı öğrenirler ve yaşadıkları stres ve kaygıları kontrol altına almada daha başarılı olurlar. Ayrıca bu uygulamalar, çocukların kendilerini daha iyi tanımalarına ve duygusal dengeyi sağlamalarına yardımcı olur.

Özellikle manevi rehberlik ve destek sağlama süreci, çocukların ruhsal ve duygusal gelişimlerine olumlu katkılarda bulunur. Bu süreçte çocuklara iç huzur ve güç kazandırma, yaşadıkları zorluklarla baş etme becerilerini geliştirme ve pozitif bir ruh hali oluşturma konularında rehberlik edilir. Ailelerin ve eğitimcilerin bu sürece destek olmaları, çocukların ruhsal ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynar.

2.4. Özgüven

Din eğitimi, çocukların kendi değerlerini ve inançlarını keşfetmelerine yardımcı olabilir. Bu süreç, çocukların özgüven ve öz-saygı geliştirmelerine katkıda bulunabilir. Çocukluk döneminde din eğitimi almak, çocuklara hayatlarında rehberlik edecek temel değerleri öğretme fırsatı sunar (Kır, 2011). Din eğitimi, çocuklara toplumlarındaki farklı inanç ve kültürlere de saygı duymayı öğretir. Bu da onların hoşgörülü bireyler olmalarına katkıda bulunur.

Özgüven, bireyin kendine olan inancı ve değerlerine olan bağlılığıdır. Din eğitimi, çocuklara özgüvenlerini geliştirmeleri için gerekli olan araçları sunar. İnançlarını anlamak ve bu inançlar doğrultusunda yaşamak, çocukların kimliklerini tanımalarına ve kabul etmelerine yardımcı olur (Gümüş & Sezgin, 2012). Bu da onların özgüvenlerini artırır.

Öz-saygı, bireyin kendi değerini tanıması ve kendine saygı duymasıdır. Din eğitimi, çocuklara kendi değerlerini ve inançlarını tanımaları için fırsat sunar. Bu da onların kendilerini kabul etmelerine ve sevmelerine yardımcı olur (Karslı, 2017). Çocuklar, din eğitimi sayesinde kendi güçlü yanlarını keşfederler ve bu da öz-saygılarını artırır.

Sonuç olarak, din eğitimi çocuklara özgüven ve öz-saygı geliştirmeleri için önemli bir fırsat sunar. Bu süreç, çocukların ahlaki değerleri öğrenmelerine, ruhsal gelişimlerine katkıda bulunmalarına ve yaşamlarındaki zorluklarla baş etme becerilerini kazanmalarına yardımcı olur. Din eğitimi, çocukların sağlıklı bir şekilde yetişmelerine ve topluma faydalı bireyler olmalarına katkıda bulunur. Bu nedenle, din eğitiminin çocukların hayatlarında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

3. Dikkat Edilmesi Gerekenler

Din eğitiminin çocukların sosyal ve duygusal gelişimine olumlu katkıları olabilse de, bazı önemli noktalara dikkat edilmesi gerekir:

*** Din eğitimi, çocuğun gelişim düzeyine ve bireysel ihtiyaçlarına uygun olmalıdır.**

*** Çocuklara dini inançları sorgulama ve eleştirel düşünme özgürlüğü verilmelidir.**

*** Din eğitimi, hoşgörü ve saygıyı teşvik etmelidir.**

*** Dini eğitim, aile ve toplumdaki diğer sosyal ve duygusal gelişim faktörleri ile uyumlu olmalıdır.**

Sonuç

Yapılan araştırmalar, din eğitiminin çocukların sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimlerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Din eğitimi, çocuklara değerler, ahlak, sorumluluk, empati ve iletişim gibi kavramları kazandırarak, onların kişilik gelişimi ve toplumsal uyumunda kritik işlevler üstlenir. Çocuklar, din eğitimi yoluyla paylaşma, yardımlaşma, hoşgörü ve affetme gibi sosyal değerleri içselleştirirler. Bu değerler, onların akranlarıyla ve yetişkinlerle sağlıklı ilişkiler kurmasına ve topluma uyum sağlamasına katkı sunar.

Ayrıca, din eğitimi çocukların duygusal zekâsını, öz-saygılarını ve stresle başa çıkma becerilerini de güçlendirir. Sabır, sevgi ve affetme gibi değerlerin öğretimi, çocukların ruhsal dengesini ve iç huzurunu destekler. Bu sayede, çocuklar daha dengeli ve uyumlu bireyler olarak yetişirler.

Bununla birlikte, aşırı katı veya olumsuz içerikli din eğitiminin de çocukların psikolojik sağlığını olumsuz etkileyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Dengeli ve kapsayıcı bir din eğitimi yaklaşımı, çocukların gelişimi için en ideal olanıdır.

Dolayısıyla din eğitimi çocukların sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimlerine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu eğitim, çocukların kimlik oluşumu, değer kazanımı, toplumsal uyum ve ruh sağlığı açısından kritik bir işlev üstlenir. Eğitimciler ve ailelerin, din eğitiminin olumlu etkilerinden faydalanarak çocukların tüm gelişim alanlarını desteklemeleri önemlidir.

Din eğitiminin çocukların ruhsal ve sosyal gelişimine etkileri üzerine yapılan bu çalışmanın özet maddeleri şöyle sıralanabilir:

1- Din eğitimi, çocukların değerler, ahlak, sorumluluk ve empati gibi kavramları öğrenmelerine yardımcı olur.

2- Din eğitimi, çocukların ruhsal dengesini ve iç huzurunu destekler.

3- Din eğitimi, çocukların karakter gelişimine katkıda bulunur ve toplumsal değerlere saygı duymalarını sağlar.

4- Din eğitimi, çocukların duygusal zeka, özsaygı ve stresle başa çıkma becerilerini geliştirir.

5- Din eğitimi, çocukların sabır, hoşgörü, affetme ve sevgi gibi değerleri öğrenmelerine yardımcı olur.

6- Din eğitimi, çocukların iletişim becerilerini, empati yeteneklerini ve toplumsal rolleri anlamalarını destekler.

7- Din eğitimi, çocukların zorluklarla başa çıkma, kendilerini ifade etme ve çözüm bulma becerilerini geliştirir.

8- Din eğitimi, çocukların toplumla sağlıklı ilişkiler kurmasına katkı sağlar.

9- Din eğitiminin çocukların hayatlarında önemli bir yeri vardır ve sağlam temellere oturtulmalıdır.

Kaynakça

Acar, A. (2021). *Okul Öncesi Dönem Çocukları İçin Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeğinin Geliştirilmesi* [Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü].

Albayrak, H. (2023). *Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Dindarlık Yönelimleri, Dini Başa Çıkma ve Red-kabul Düzeyleri ile Ruh Sağlığı Göstergeleri Arasındaki Ilişki* [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Arslanoğlu, E. (2013). *Din eğitimi açısından "bağlanma" kavrayışı* [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Aybey, S. (2015). Karakterin Değişmesinde Din Eğitiminin Rolü. *Journal of Turkish Studies*, *10*(Volume 10 Issue 11), 201-201. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8354

Aybey, S. (2018). Ailenin Dini Değerleri Aktarmadaki Rolü ve Bu Süreçte Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *7*(2), Article 2. https://doi.org/10.15869/itobiad.398540

Başkurt, İ. (2012). Din ve Ahlak Eğitiminde Yeni Arayışlar ve Bakış Açıları. *İstanbul Ünivesritesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *6*, 69-100.

Bilici, A. B. (2014). *0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Dini Gelişim Süreci ve Din Eğitimi* [Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Can, N. (2019). *Başa Çikma Davranışına Kaynak Oluşturan Dini Inanç ve Değerler Üzerine Bir Değerlendirme* [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Blimler Enstitüsü].

Ceylan, İ. (2019). Manevi Eğitim Açısından Hacı Bayrâm-ı Velî'nin Şiirlerinde Varoluşçu Temalar. *Eskiyeni*, *39*, 391-418.

Çelik, Ş. (2008). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal zeka açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. https://hdl.handle.net/20.500.12395/9937

Çın, A. (2020). Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitiminde Ebeveyn Tutumlarının Etkisi. *Batman Akademi Dergisi*, *4*(2), Article 2.

Çın, A. (2021). İlk Çocukluk Döneminde Çocuğun Ahlak Eğitimi. *Şarkiyat*, *13*(1), Article 1. https://doi.org/10.26791/sarkiat.881973

Demir, Ö. (2017). Din Eğitiminde Sosyal Beceri. *Kapsayıcı Eğitim: Tüm Öğrenciler İçin Kaliteli Eğitim*, *1*, 562-573.

Demirkol, N. (2020). *Sosyal Hayata Katkısı Açısından Din Eğitimi* [Yüksek Lisans Tezi]. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Diler, R. (2017). Din Eğitimi ve Sosyalleşme. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *5*(1), Article 1.

Dündar, M. (2019). Çağin Sorunları Bağlamında Batı ve İslam Eğitim Anlayışının Karşılaştırılması. *Şarkiyat*, *11*(1), Article 1. https://doi.org/10.26791/sarkiat.519857

Ege, R. (2012). Duygusal Zeka ve Din Öğretimi: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak bilgisi Dersi ve Duygusal Zeka Gelişimi İlişkisi. *Dini Araştırmalar Dergisi*, *15*(40), 47-64.

Güçlü, H. Ş. (2022). Sosyal Ağların Bireyin Sosyalleşme Süreci Üzerindeki Rolü. *Sosyal Sağlık Dergisi*, *2*(1), Article 1.

Gümüş, S. (2019). *Güvenlik Toplumunda Dindarlik ve Din Eğitimi: Soybilimsel Bir Analiz* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gümüş, S., & Sezgin, B. (2012). *Motivasyonun örgütsel bağlılığa ve performansa etkisi*. Hiperklink Yayınları.

İçmeli, C. (2013). Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi. *Konuralp Tıp Dergisi*, *5*(3), 66-75.

İnan, A. (2019). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Güven Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *8*(4), Article 4. https://doi.org/10.15869/itobiad.605211

Karslı, N. (2017). Gençlerde Özsaygı-Dindarlik İlişkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *4*(6), 16-46.

Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *10*(36), Article 36.

Koç, A. (2012). "Okul Çaği" Çocuklarının Ailede Din Eğitimi. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*, *17*, Article 17.

Koç, M. (2017). Dindarlığın Oluşumuna Din Eğitiminin Psiko- Pedagojik Katkıları: 'Değer-Yoksun Dindarlık' Tipolojisi Bağlamında Teorik Bir Yaklaşım. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *15*(33), Article 33.

Köylü, M. (2004). Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *45*(2), 137-154.

Meydan, H. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 93-108.

Murat, R. (2006). *Çocukta Dini Sorumluluk Bilincinin Ortaya Çıkışı* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ocak, E. (2024). *Sevgi evlerinde kalan çocuklara manevi danışmanlık ve rehberlik*. https://gcris.pau.edu.tr/handle/11499/57157

Oruç, C. (2013). Erken Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Teorileri Bağlamında Din Eğitimi. *Journal of Turkish Studies*, *8*, 971-971. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4804

Özkan, F. (2011). *Çocuğun Din Eğitiminde Anne-Babanin Etkisi Diyarbakır Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Paksoy, M. (2022). Manevi Danişmanlik Ve Rehberliğin Çocuklarin Dini Eğitimindeki Etkisi. *Journal of Pure Social Sciences*, *3*(5), 19-36.

Şahin, K. (2019). *Okul öncesi dönem çocukların Duygu düzenleme Becerileri Ile davranış sorunları arasındaki ilişkinin Incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü].

Tasdemir, M., & Dağıstan Yalçınkaya, G. (2014). Çocuklara Sorumluluk Kazandırmada Ebeveynlerin BHTG Yaklaşımını Uygulama Durumları-Bir Durum Çalışması. *Journal of Turkish Studies*, *9*, 47-71. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7318

Tatar, Şaban. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programi Din Eğitimi İlişkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Turan, A. (2009). *Özel Eğitim Gerektiren Çocukların Problemleri, Din Aile Tutum Ve Davranışları (Otistik Çocuklar Örneği)* [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Türk, E. (2014). Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, *14*(3), Article 3.

Uçar, R., & Sezgin, Ş. (2023). Montessori'de Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, *23*(1), Article 1. https://doi.org/10.33420/marife.1185650

Yazıbaşı, M. (2017). Çocukluk Döneminde Din ve Din Eğitiminin Çocuklara Kazandırdıkları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *6*(1), Article 1. https://doi.org/10.15869/itobiad.270262

Yıldız, F. (2024). *Parçalanmiş Ailelerde Üvey Ebeveyne Sahip Çocuklara Yönelik Manevi Danişmanlik* [Tezsiz Yüksek Lisans Programı]. Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü.

Yiğit, Y., & Koca, H. K. (2019). Din Öğretiminde Kültürel Aidiyet ve Sorumluluk Bilinci Kazanma Amacına Erişim Düzeyi Ölçeği: Geçerlik Güvenilirlik Çalışması. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *14*, Article 14. https://doi.org/10.34085/buifd.634777

Yorulmaz, B. (2017). *Ailede Değerler Eğitimi*. Erkam Yayınları.

Yüksel, Z. (2022). 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğretim Programının Duyuşsal Öğrenme Açısından Değerlendirilmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *11*(3), Article 3. https://doi.org/10.15869/itobiad.1114869

SOSYAL MEDYADA ÇOCUKLARININ GÖRSELİNİ PAYLAŞAN EBEVEYNLERİN MUHTEMEL RİSKLER KONUSUNDAKİ FARKINDALIKLARININ BELİRLENMESİ

DETERMINATION OF AWARENESS OF PARENTS ON POSSIBLE RISKS OF SHARING IMAGES OF THEIR CHILDREN ON SOCIAL MEDIA

Merve GİRENGİR

B190400096, SAÜ İlahiyat Fakültesi, Sakarya Üniversitesi, PK: 54050 Sakarya/ Türkiye,

ORCID No: 0009-0006-9739-0042

Prof. Dr. Hasan MEYDAN

SAÜ İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü; Sakarya Üniversitesi, PK: 54000 Sakarya/ Türkiye,

ORCID No: 0000-0002-9093-7555

Özet

Giriş-Amaç: İnternet teknolojisinde meydana gelen gelişmelerle birlikte sosyal medyanın yükselişi; aile, ekonomi, eğitim, din kurumlarında ve sosyal ilişkilerde değişimlere neden oldu. Bu bildirinin konusunu sosyal medya ile değişime uğrayan ebeveynlik olgusunun bir göstergesi olarak "paylaşan ebeveynler" (shareting) oluşturmaktadır. Bu çalışma yeni sosyal medya araçlarında 12 yaşına kadar, reşit olmayan çocuklarının görsellerini paylaşan ebeveynlerin paylaşımlarının muhtemel sonuçları ve getirebileceği risklerin farkında olup olmadıklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Elde edilen verilerin shareting ebeveynlerin muhtemel etik, hukuki, ekonomik, sosyal ve gelişimsel riskler konusundaki mevcut farkındalıklarının anlaşılmasına katkı yaparak risklerin önlenmesine yönelik ileri çalışmalara kaynaklık edebileceği değerlendirmektedir.

Ebeveynler olarak çocuklarını paylaşmanın getirdiği/ getireceği olumlu veya olumsuz geri dönütlerin kendilerinin ya da çocuklarının yaşamlarında nasıl riskleri doğurabileceği, ne tür dijital tehdide maruz kalınabileceği, mahremiyetin ihlalinin doğurabileceği etik riskler ve güvensizlik, ekonomik riskler ve beğenilme arzusunun körüklenmesinden gelen tüketim artışı gibi meseleler literatür ve saha verileri bağlamında incelenecektir. Ayrıca sosyal medyada çocuklarının görsellerini paylaşan ebeveynleri paylaşım yapmaya yönlendiren faktörlerin neler olduğu, sosyal medyada çocuklarının görsellerini paylaşan ebeveynlerin paylaşımlarının çocukları ve kendileri için doğurabileceği muhtemel hukuki sonuçlar konusundaki bilinç durumları anlaşılmaya çalışılacaktır.

Gereç-Yöntem: Çalışma nitel araştırma kapsamında olgubilim deseninde tasarlanmıştır. Veri toplama süreçlerinde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılacaktır. Görüşmeler esnasında literatür incelemesine dayalı olarak hazırlanmış mülakat formu kullanılmıştır. Çalışma grubunun oluşmasında ölçüt olarak reşit olmayan (12 yaş altı) çocuğu olan ve görsellerini sosyal medyada paylaşan ebeveynlere ulaşılmaya çalışılmıştır. 12 yaşın ölçüt alınmasında ilk ve ikinci çocukluk dönemlerini kapsaması dikkate alınmıştır. Örneklemin oluşumunda kartopu tekniği ile birlikte amaçlı/ölçüt örnekleme tekniğinde de yararlanılmış, veri doygunluğu göz önünde bulundurularak çalışma grubu 25 kişiden oluşturulmuştur. Çalışma grubu Sakarya ilinde ikamet eden ve Diyanet'e bağlı bir kurs programına devam ebeveynlerden oluşturulmuştur. TÜBİTAK 2209-A projesi kapsamında gerçekleştirilen çalışmada veri toplama süreci Mayıs 2024 itibariyle başlamıştır.

Anahtar kelimeler: Sharenting, çocuk mahremiyeti, sosyal medya, sosyal medyada riskler

Abstract

Introductıon-Purpose: The rise of social media with the developments in internet technology has led to changes in family, economy, education, religious institutions and social relations. The subject of this paper is "sharing parents" (shareting) as an indicator of the phenomenon of parenting that has changed with social media. This study aims to determine whether parents who share images of their underage children up to the age of 12 on new social media tools are aware of the possible consequences and risks of their sharing. It is evaluated that the data obtained can contribute to the understanding of the current awareness of shareting parents about possible ethical, legal, economic, social and developmental risks and can serve as a source for further studies to prevent risks.

As parents, issues such as what kind of risks the positive or negative feedback of sharing their children's images may pose in their own or their children's lives, what kind of digital threats they may be exposed to, the ethical risks and insecurity that may arise from the violation of privacy, economic risks and the increase in consumption due to the desire to be liked will be examined in the context of literature and field data. In addition, it will be tried to understand the factors that lead parents who share their children's images on social media to share, and the awareness of parents who share their children's images on social media about the possible legal consequences of their posts for their children and themselves.

Methods: The study was designed in a phenomenological design within the scope of qualitative research. Semi-structured interview technique will be used in data collection processes. During the interviews, an interview form prepared based on the literature review was used. As a criterion for the formation of the study group, it was tried to reach parents who had underage children (under the age of 12) and shared their visuals on social media. The age of 12 was taken as a criterion considering that it covers the first and second childhood periods. In the formation of the sample, the snowball technique as well as the purposive / criterion sampling technique were utilized, and the study group was formed from 25 people, taking into account data saturation. The study group consisted of parents residing in Sakarya province and attending a course program affiliated with Presidency of Religious Affairs (Diyanet İşleri Başkanlığı). The study carried out within the scope of The Scientific and Technological Research Council of Türkiye (TÜBİTAK) 2209-A Project, and the data collection process started in May 2024.

Keywords: Sharenting, child privacy, social media, social media risks

YETİŞKİN ÇATIŞMALARINA ÇOCUK KİTAPLARI ÜZERİNDEN ÇÖZÜM ARAYIŞLARI

SEEKING SOLUTIONS TO ADULT CONFLICTS THROUGH CHILDREN'S LITERATURE

Sema ÇELEM

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Şenyuva mah. Seyhan cad. No. 11, Keçiören-Ankara/Türkiye.

ORCID No: 0000-0002-7596-8951

Gamze ÖZDEMİR

Çocuk kitapları yazarı, çevirmen. Üç Yıldız cad. No. 17/9 Subayevleri-Ankara/Türkiye.

ORCID No: 0009-0003-5711-0200

Özet:

İnsanlık tarihi yüz yılı aşkın bir süredir devam eden ve sonuçları itibarıyla işgal, göç, direniş, mülteci gibi kavramlarla anılan bir mücadeleye şahitlik etmektedir. Görünüşte Araplar ve Yahudiler arasında gerçekleşen ve bir "toprak kavgası" algısıyla süregelen olaylar 7 Ekim 2023 itibarıyla soykırıma dönüşmüştür. Bu süreçte yaşananlardan en çok çocukların etkilendiğini söylemek bile artık anlamını kaybetmiştir. Filistin topraklarının oldukça küçük bir bölümünü oluşturan Gazze şeridinde şu güne kadar ölen çocukların sayısı on binlerle ifade edilmekte, evsiz ve ailesiz kalan çocuklardan daha fazlasının organlarını kaybetmiş olarak hayata tutunmaya çalıştıkları görülmektedir.

Edebiyat insanı ilgilendiren her alanda olduğu gibi işgal ve savaş konularında da söylenecek sözlere sahiptir. Üretilecek çözümlere katkı sağlaması bakımından kitaplar kaçınılmaz rehberlerdir. Tebliğ kutsal topraklar olarak anılan Filistin bölgesinde yaşananları Batılı yazarların kaleme aldığı eserler üzerinden incelemeyi, varsa çözüm önerilerini değerlendirmeyi hedeflemektedir. İncelenecek kitaplar altı-on iki yaş aralığı için hazırlananlardan seçilecek ve ulaşılabilen çalışmalar kısa bir özetten sonra odak noktaları dikkate alınarak sınıflandırılacaktır. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular arasında bölgeden ayrılmak zorunda bırakılan ailelerin kültürlerine ve terk ettikleri topraklara olan hasretlerini canlı tuttukları gözlemlenmiştir. Filistinli aileler dünyanın dört bir tarafına göç ederek birbirlerinden ayrılsalar da geleneksel yemeklerden, giysilerden özellikle geri dönüşün sembolü olan evlerine ait anahtarlardan asla vazgeçmemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Kudüs, Göç, Mülteci, Çocuk Kitapları.

Abstract

For over a century, human history has been witness to a prolonged struggle characterized by concepts such as occupation, migration, resistance, and refugees. This conflict, ostensibly between Arabs and Jews and often perceived as a "land dispute," has escalated into genocide as of October 7, 2023. In the Gaza Strip, a relatively small area of Palestinian territory, the number of child casualties is now counted in the tens of thousands. To say that children have been the most affected by these events has become a statement devoid of meaning. Countless more children, rendered homeless and orphaned, are struggling to survive despite having sustained severe injuries, including limb loss.

Literature, like in all areas concerning humanity, has words to say about occupation and war. This study aims to analyze the events in the region known as the Holy Land as depicted in works by

Western authors and to evaluate any proposed solutions therein. The books to be examined will be selected from those written for children aged six to twelve, and the available works will be summarized briefly before being classified based on their focal points.

Among the findings obtained as a result of the research, it was observed that especially the families who were forced to leave the region kept their longing alive for their culture and the lands they left. Even though Palestinian families were separated from each other by migrating to all corners of the world, they never gave up their traditional foods, clothes, and especially their house keys, which are symbols of return.

Key Words: Palestine, Jerusalem, Migration, Refugee, Children's Books.

ÇOCUK KİTAPLARIYLA FELSEFE YAPMAK: STELLALUNA ÖRNEĞİ

Sinem ÜNAL

Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe, Antalya, Türkiye.

ORCID no: 0000-0002-0981-0021

ÖZET

Çocukların matematik, Türkçe gibi temel disiplinlerde akademik başarılarının yanı sıra sosyal ve bilişsel düşünme becerilerinin de desteklenmesi gerekir. Bu noktada ezber odaklı eğitim dışında çocuklara eleştirel, yaratıcı ve özenli düşünme becerilerinin bir iş birliği içerisinde verilmesi önem taşır. 21.yy. düşünme becerileri de olan bu düşünme becerileri bireyin felsefece düşünebilme, diyalogla bir konu hakkında muhakeme yapabilme ve onu temellendirerek ifade edebilmesinden geçmektedir. Düşünme becerilerinin demokratik bir ortamda nasıl geliştirilebileceği sorusu ise çocuk kitaplarının nitelikli kullanılmasına bağlıdır. İnsanın merak etmeye başladığı andan itibaren hayata dair sorduğu felsefi sorular, diyalogla refleksif düşünmeyi harekete geçirir. Hem çocukların hem de yetişkinlerin kullanabileceği çocuk kitapları kişinin empati yeteneğini de ön planda tutarak felsefeye erişimi kolaylaştırırlar. Kitaba dair iyi sorunun sorulması zihinlere önce merakı yerleştirir sonrasında refleksiyona götürür. Çocuk kitapları, felsefi düşünme araçları ile kullanıldığında zihinlerdeki beceriler destekler.

Bu çalışmada, Janell Cannon'un Stellaluna adlı çocuk kitabından yola çıkarak Varoluşçuluk felsefesinin temelinde yer alan ve aynı şekilde eserde 'farklılık-benzerlik', 'kabul-hoşgörü' ve 'aile-sevgi' temaları üzerinden aktarılan öz (essence), benlik (self) ve kimlik (identity) kavramlarını P4C yöntemiyle sorgulanmasına örnek verilecektir. Bu yöntemle felsefi düşünme araçlarının nasıl kullanılabileceği ve bunlardan hareketle felsefi temellendirmenin hangi sorularla eleştirel bir şekilde tartışılıp anlaşılması gerektiği gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çocuklar için Felsefe, P4C, Çocuk Kitapları, Stellaluna

ABSTRACT

Children's social and cognitive thinking skills need to be supported, as well as their academic success in basic disciplines such as mathematics and Turkish. At this point, it is important to give children critical, creative, and caring thinking skills in a collaborative manner, in addition to memorization-oriented education. These thinking skills, which are also 21st century thinking skills, involve the individual's ability to think philosophically, reason about a subject through dialogue, and express it by justification it. The question of how thinking skills can be developed in a democratic environment depends on the qualified use of children's books. From the moment people begin to wonder, the philosophical questions that they ask about life stimulate reflexive thinking through dialogue. Children's books, which can be used by both children and adults, facilitate access to philosophy by prioritizing one's empathy ability. Asking good questions about the book first places curiosity in the mind and then leads to reflection. Children's books support mental skills when used with philosophical thinking tools.

In this study, based on Janell Cannon's children's book Stellaluna, an example of questioning with the P4C method will be given about the concepts of essence, self, and identity, which are at the basis of the philosophy of Existentialism and conveyed in the book with the themes of 'difference-similarity', 'acceptance-tolerance' and 'family-love'. With this method, it will be shown how philosophical thinking

tools can be used and how philosophical justification should be critically discussed and understood with the help of these tools.

Key Words: Philosophy For Children, P4C, Children's Book, Stellaluna

GİRİŞ

Öncelikle Çocuklar için Felsefe (P4C) dediğimiz yöntemin ne olduğuna değinmemiz gerekiyor. Çocuklar için Felsefe, Amerikalı filozof Matthew Lipman ve meslektaşlarının öğrencilerin muhakeme yapabilme becerilerinin gelişmediğini fark etmeleri üzerine ortaya atılmış bir yöntemdir. Pilot çalışmanın temeli; akıl yürütmenin nitelikli bir şekilde yapılabilir olması, öğretilebilir olmasıdır. Lipman, mantık öğretimi konusunda çocuklara üniversite düzeyinde bir mantık vermek yerine, çocukların kendi düşünce süreçlerinin nasıl olduğunu fark ettirecek, daha iyi düşünmenin daha az iyi olandan nasıl ayırt edebileceklerini keşfedebilecekleri bir hikâye yazma girişiminde bulunur (1976). 1970-1971 yıllarında *Harry Stottlemeier's Discovery* kitabını yazıp 5. Sınıf öğrencileriyle pilot çalışmasını deneyimleyerek yöntemin ilk adımlarını atmıştır. Kitabın özelliği akıl yürütme yapabilme becerisini, günlük hayattan alınarak yazılan hikayelerle düşünebilmeyi göstermesidir. Bu sayede daha rahat bir biçimde hikâye ile empati kurulur.

İngilizcesi *Philosophy For Children* olan bu yöntem, literatürde *P4C* kısaltmasıyla anılır. *Çocuklar için Felsefe* yöntemini geliştirme ve yaygınlaştırma amacıyla kurulan *SAPERE*'nin aktarımıyla; Çocuklar için Felsefe'nin İngilizce kısaltması olan *P4C* kavramında bir kelime oyunu yapılır. Kavramdaki 4C; eleştirel düşünme (critical thinking), yaratıcı düşünme (creative thinking), özenli düşünme (caring thinking) ve iş birlikçi düşünme (callaborative thinking) becerilerini vermektedir. Düşünme becerileri ve düşünme becerilerinin aktif olarak verilmesi, akademik başarıya odaklanmış ve iş gücü için öğrenci yetiştiren eğitim sisteminde değer görmesi gerekir. Bu sayede bir değişimden ve daha iyi düşünebilen, akıl yürütmeler yapabilen, analitik düşünebilen bireylerin gelişiminden söz edilebilir. Matthew Lipman düşüncenin geliştirilmesi için çok boyutlu düşünme yaklaşımında; eleştirel, yaratıcı ve özenli düşünme becerilerini sunmaktadır (2003: 197). Bu düşünme becerilerinin birbirleriyle ahenk içinde, iş birliğine bağlı olarak yapılması gerektiğini niteler (akt. Ünal, 2021).

Bir toplulukla yapılan Çocuklar için Felsefe yöntemi hem yetişkinler hem de çocuklar için yapılır. Bu toplulukta demokratik olmak önemlidir. Öğretmen- öğrenci hiyerarşisi olmaksızın topluluktaki herkesin aynı çember içerisinde olduğu demokratik bir topluluk fikriyle yapılır. Önemli noktalardan birisi de topluluk içerisinde nasıl tartışmanın yürütülmesi gerektiğidir. Bu konu çok boyutlu düşünme yaklaşımı temelinde ele alınmaktadır. Eleştirel düşünme becerisine sahip birey; meraklı, bilgili, mantıklı, yargıda bulunurken ölçülü, refleksif düşünümlü, sorgulamaya açıktır (Pritchard, 2022). Yaratıcı düşünen birey; özgün, üretken, hayal gücü yüksek, bağımsız düşünebilen vb. kriterlere sahiptir (Lipman, 2003: 245-247). Özenli düşünen birey; "değer bilen (saygı duyan, korumacı, değerlendiren, ödüllendiren), aktif olan (katılımcı, teşkil eden, yöneten), normatif düşünen, hisli olan (hoşlanan, seven, koruyan, cesaretlendirici), empati yapabilendir (düşünceli, merhametli, hisli, dikkatli, meraklı, istekli)" (Lipman, 2003: 271). Çok boyutlu düşünebilen birey, Çocuklar için Felsefe yönteminin kazanımlarıyla tanışmış olur.

Çocuklar için Felsefe yaparken kullanılan uyaranlardan/araçlardan birisi ve ilki çocuk kitaplarıdır. Diğerleri ise film, animasyon, resim, müzik… gibi farklı uyaranlardır. Çocuk kitaplarını işlerken yapılması gereken şey, felsefi sorular, felsefi kavramlar ve felsefi problemler ışığında çocukların zihinlerini felsefece düşünmeye açmaktır. Bunu yapabilmek için de yöntemi kullanacak olan kişinin (kolaylaştırıcının) iyi bir felsefi temellendirme yapabilecek bilgiye sahip olması gerekmektedir. Çünkü bu sayede felsefi soruları oluşturarak, felsefi kavramlar üzerinde düşünüm sağlayabilir.

Varoluşçuluk ve Çocuklar için Felsefe

Varoluşçu filozoflar bireyi ve tutkuyu ön planda tutarak, bireyin varoluşunun anlamını, o anlamın ne olduğunu ve bireyin özgürlüğünü tartışan bir düşünce akımıdır/ hareketidir. Bu akımın önemli isimlerden birisi olan Jean Paul Sartre'ın felsefesi, *öz* ve *varoluş* kavramlarının fenomenolojik düzlemde incelendiğini gösterir.

Jean Paul Sartre, Edmund Husserl'in yönelmişlik düşüncesinden hem etkilenir hem de onu eleştirir. Jean Paul Sartre felsefesini fenomenolojik metodunu Husserl'in düşünceleri temelinde oluşturur. Bu nedenle Husserl'in felsefesine çok kısa şekilde değinmek gerekir. Husserl'e göre, özneler nesnelere yönelirler ve bu yönelim sayesinde nesneler görünüme çıkar. Daha önce ağaç görmemiş birisine ağaç anlatılmaz çünkü önce öznenin ağaç nesnesine yönelmiş olması gerekir ve yönelimsellikteki özne o nesneye içkin olarak onu algılar. Bu yönelimsellik anlayışında, her şey bilincin nesnesidir. Fenomenolojik araştırmada Husserl, *epokhe* veya "*varoluşu paranteze alma*" düşüncesiyle, görünün özsel formunu belirler (Solomon, 2021: 302). Husserl'in felsefesine göre yönelimsellik anlayışı transandantal bir egoya işaret eder. Bilincin yönelimleri bu egonun yönelimleridir. Sartre içinse bilincin merkezinde böyle aşkın ben transandantal bir ego yoktur. Sartre'a göre "yönelimsellik, bilincin dışarı doğru hareketi yani aşkınlıktır (Direk, 2021: 100)." Husserl'e göre bilinç her zaman bir şeyin bilincidir evet bir şeyin bilinci olmayan bir bilinç yoktur fakat öte yandan şeyler bilinci dışsal oldukları halde ona görelidirler. Yani şeyler ancak bilincin onlara yönelimi içinde bilince belirler. Sartre a göre "yönelimsellik bizi somut olana ulaştırır" (Direk, 2021: 101). Düşünen, yönelen bilinç de nesne değildir.

"Bilinç yönelmişlikle tanımlanır. Bilinç yönelmişlik ile kendini aşar kendinden kaçarak birlik kazanır. 4 sayısını elde etmek için ikiye 2 eklediğim eklemekte olduğum ve ekleyeceğim çok sayıda etkin bilincin birliği' 2, 2 daha 4 eder' ifadesinin aşkın nesnesidir. Yoksa bu sonsuz gerçeğin kalıcılığı olmaksızın gerçek bir birliği tasarımlamak olanaksız olur ve ayrıca bu işlemlere ilişkin bilinç sayısı kadar indirgenemez işlem olurdu (Sartre, 2016: 52-53).

Bu çalışmada önem verdiğim alıntı Sartre'ın "[insanın] varoluş[u] özden önce gelir" sloganıdır (Solomon, 2021: 500). Burada bir öz tartışması yatmaktadır. "Sloganının birkaç yorumundan biri budur; bilinç kendini belirler (Solomon, 2021: 518)." Bilinç kendisini, yönelimleriyle belirleyebilir mi? Özne yöneldiğince nesnesini ortaya çıkartıyorsa, bilinç kendisini bu yönelimle oluşturacaktır: "kendini *belirler* (Solomon, 2021: 518)."

Sartre'ın felsefesinde *hiç*'ten de bahsetmek gerekir. "Hiçliğin dünyaya gelmesine aracılık eden varlık kendi öz hiçliği olmalıdır (akt. Solomon, 2021: 520)." Sartre, hiçliğin gündelik nüfuz etmiş deneyimlerimize "*négatité*" adını vermiştir ve bu bir tür "yokluk deneyimini içerir (Solomon, 2021: 522)." Bunun kabul edilebilir olmasının en büyük etkeninin, dilde kullanılan olumsuzluk, değilleme cümleleridir. "Hiçlik, nesnelerin yokluğuna dair tecrübelerle deneyimlenir ve hiçlik bir deneyim nesnesi olarak bir Varlık türüdür (Solomon, 2021: 523). Nesnelerin hiçliğine dair bir durumdan söz etmek istiyorsak da öncelikle o nesnenin olması gerekir.

Sartre, hiçliği ve özgürlüğü aynı görür. Ona göre özgürlük düşünüm öncesi bilinçtedir (Solomon, 2021: 525). İnsan hem hüsran duygusunu genel anlamda, farklı durumlarda yaşar hem de özgür olmaya, umutlu olmakla deneyim alanı oluşturur. Yani, insan özgürlük ve hüsran; varlık ve hiçlik bilincindedir. *İnsan kendisini, karakterini, kimliğini, seçimler yaparak kurar.* Kendi dünyasını, yaşamını da seçimleriyle kuran insan *özgürlüğün kaçınılmaz sorumluluğu* düşüncesiyle de insanı yüzleştirir (Direk, 2021: 98). Bunların sonunda, varoluşun özden önce geldiği ve bilinçle özünü belirlediği düşüncesine insan özgürlükte içerisinde bulunduğu durumla sınırlı olandır ve o sınırlar içerisindedir. Özgürlük de bulunulan duruma anlam yüklemektir (Solomon, 2021: 549). Mutlak olan özgürlük ise seçimlerimde özgür olduğum bir durumda yaptığım ilk seçimdir. Ardından gelecek olan sonuçlara ve onların değişebilmesi için yapılabilecek seçimlerin mutlak özgürlük olmadığıdır. Bu da duruma karşı duyulan o ilk özgür seçimin bir daha elde edilemeyeceği gerçeğini verir.

Sartre'ın felsefesi, Çocuklar için Felsefe yapabilmek amacıyla özgürlük, öz, kimlik… gibi farklı kavramların tartışmalarını çağırmaktadır. Bu noktada da özümüzü belirlerken ne kadar özgürüz? Sorusunu topluluklarla tartışmak için gerekli verileri verir. Sartre'ın sloganı ve veriyi verecek olan soruyu düşündürebilmek için Janell Cannon'ın yazmış olduğu Stellaluna çocuk kitabı uyaran için iyi bir örnektir. Tablo 1'de yukarıda anlatılan varoluşçu felsefeyi çocuklarla tartışabilmeyi kolaylaştıran örnek bir etkinlik sunulmuştur. Tabi ki, yukarıda anlatılanlar gibi bir anlatım ile çocuklarla felsefe yapılmaz. Bunu daha anlaşılır kılacak bir araç ve o araç üzerinden sorulan iyi, etkin soruların olmasını önemlidir.

Tablo 1: Stellaluna Hikayesinin Varoluşçuluk felsefesi bağlamında ele alınmasına örnek oluşturulan etkinlik örneğidir.

Hikâye 1	Stellaluna isimli küçük meyve yarasası, annesiyle gece yiyecek aramaya çıkarlar. Bu sırada bir baykuşun saldırısına uğrarlar ve saldırıdan kaçarken güçsüz kalan Stellaluna bir kuş yuvasına düşer. Zamanla kuşlar gibi davranmayı öğrenir. Hayatta kalması, bir yuvasının olması ve farklı olduğunu fark ettirmemesi gerekiyordu. Yarasa olma özünü yavaşça yitiriyordu.
Soru 1	Stellaluna, kendi özünden uzaklaşıp kuşlar gibi davranmaya devam etmeli midir? Neden?
Hikâye	Stellaluna'da değişmeyen tek özellik, baş aşağıya uyuyor olmasıydı. Onu gören diğer kuşlar da onu taklit ederek baş aşağı uyumayı denerlerken anne kuş onları görür ve Stellaluna'ya çocuklarına kötü örnek olduğunu söyler. Kurallara uymazsa da yuvadan atacağını söyler.
Soru 2	Stellaluna'nın kendine ait olan özelliklerinden, özünden vazgeçmesi gerekiyor. Stellaluna, yarasa olmayı bırakmalı mıdır?
Hikâye	Stelleluna, anne kuşa kurallarına uyacağına dair söz verir. Geceleri uyur, böcek yer, baş aşağı durarak uyumaz. Yavru kuşlar da büyüyüp uçmayı öğrendiklerinde, Stellaluna da onlarla uçmak ister fakat gündüzleri uçamayacağını ve utanç verici olduğunu düşünür. Bu nedenle kimse görmesin diye geceleri gizlice uçmaya karar verir. Gece olduğunda o kadar çok uçar ki bir süre sonra yorgun düşer ve bir ağacın dalına ellerini tutarak uykuya kalır. Tam o sırada bir yarasa Stellaluna'yı görür ve neden baş aşağı durmadığını sorduğunda Stellaluna "anne kuş başağı durmanın yanlış olduğunu söyledi" cevabını verir. Diğer yarasa "bir kuşa göre yanlış olabilir ama yarasaya göre doğru" cevabını verir. Yarasa ve Stellaluna'yı gören diğer yarasalar da Stellaluna'nın hikayesini dinlemek için yanlarına gelirler. Stellaluna mutlu ve heyecanlı bir şekilde hikâyesini anlatmaya devam eder. Diğer yarasalar böcek yediğine, geceleri uyuduğuna, baş aşağı uyumadığına çok şaşırırlar.

Soru 3	Stellaluna neden diğer yarasalarla konuşurken mutlu hissetmiş olabilir?
Soru 4	Stellaluna'da olduğu gibi bize ait olan özümüz diyebileceğimiz özellikler var mıdır?
Soru 5	Özümüzü nasıl oluşturuyoruz?
Soru 6	Özümüzü oluştururken yaptığımız seçimlerde özgür müyüz?
Soru 7	Özümüz doğduğumuzda belirlenmiş midir? Yoksa yaşadığımız sürece oluşmaya devam mı ederler?

Hikaye1: Janell Cannon'un yazdığı Stellaluna isimli kitaptan alıntıdır.

Yukarıdaki tabloda, Çocuklar için Felsefe yöntemiyle Sartre'ın felsefesi temele alınarak öz, kimlik, benlik konularında tartışma örneği sunulmaktadır. Sorular, farklı yaş gruplarının özelliklerine göre düzenlenmelidir ve grubun dinamiğine bağlı olarak açıklanmalı bazen de basitleştirilmelidir. Bir diyalogla ilerleyen soruşturma topluluklarında sorular, diyaloğa yedirilerek verilmelidir. Türkçe derslerinde okunulan kitabın ardından gelen açık uçlu soru sorma tarzından farklı olmalıdır. Tüm bunlar da Çocuklar için Felsefe yöntemiyle felsefece düşündürtme becerilerine bağlı olarak gelişir. Yöntemi etkili bir biçimde kullanabilmek için felsefenin temel konularını, problemlerini, kavramlarını bilmek önemlidir. Bu sayede çocuklarla konuşurken konuyu ilerletebilme becerisine sahip olunabilir. Bir diğer etkisi de kolaylaştırıcının deneyim ve tecrübesini iyi bir uyaranla kullanabilmesidir. Bir felsefi metin okurken, bir yandan o metni kullanabilecek, metni tartıştırabilecek uyaranın seçilmesi beklenir. Bu sayede, felsefece düşünebilme becerisine sahip olunabilir.

SONUÇ

Bu çalışmada, varoluşçuluk felsefesinin önemli isimlerinden birisi olan Jean-Paul Sartre'ın fenomenolojik temelde ele aldığı felsefesi temelinde Çocuklar için Felsefe yöntemine nasıl entegre edilebileceği konusu verilmiştir. Bunun için Çocuklar için Felsefe yönteminin ortaya çıkışından başlayarak, varoluşçuluğun ve Jean-Paul Sartre'ın düşüncelerinin temel bilgileri aktarılmıştır. Bunun yapılmasının nedeni, Çocuklar için Felsefe yöntemini kullanırken kolaylaştırıcıların felsefe bilgisinin olmasının önemli olduğunu göstermektir. Yöntemin gerekliliğinden olan felsefenin yapılabilmesi için öncelikle onun bilinmesi gerekir. Bu noktada soruşturmanın yapıldığı toplulukların felsefe bilgisinin olması önemli olup olmadığı sorusu gelirse; hayır, gerekmez. Yöntemi uygulayan kişinin bilmesi ve onu dikkatlice işleyebilir olması gerekir. Felsefe bilgisinin yanında, özverili bir çalışma ve kolaylaştırıcının deneyim ve tecrübesini özenle uyaran üzerinde kullanılabilir olması gerekir. Çalışmada, yöntemde kullanmak üzere etkinlik örneği sunulmuştur. Bu, uyaranı/aracı kullanırken oluşturulan soruların gidişatını ve felsefe ile bağlantısını göstermek için önemlidir. Çocuklar için Felsefe, felsefenin ana konuları, sorunları ve kavramları temelinde farklı uyaranlar kullanan kolaylaştırıcının tecrübesiyle yapılan felsefece düşünmeyi geliştiren yöntemdir. Yöntemin kullanıldığı farklı yaş gruplarının özelliklerine bağlı olarak bunların göz ardı edilmemesi önem arz eder.

KAYNAKLAR

Cannon, J. (2019). Stellaluna. İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.

Direk, Z. (2021). Çağdaş Kıta Felsefesi. Ankara: FOL.

Lipman, M. (1976, Ocak). Philosophy For Children. Metaphilosophy, 7(1), s. 17-33.

Lipman, M. (2003). Thinking in Education. New York: Cambridge University Press.

Lipman, M., Sharp, A. M., & Oscanyan, F. S. (2023). Felsefe Sınıfta. (M. Kerem, Çev.) İstanbul: Usturlab.

Pritchard, M. (2022). Philosophy for Children. (E. N. Zalta , Editör) The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2022 Edition): https://plato.stanford.edu/archives/sum2022/entries/children/ adresinden alındı

Sartre. (2016). Ego'nun Aşkınlığı. (S. R. Kırkoğlu, Çev.) İstanbul: Hil Yayın.

Sartre, J. P. (2009). Varlık ve Hiçlik. İstanbul: İthaki Yayınları.

Solomon, R. (2021). Akılcılıktan Varoluşçuluğa Varoluşçular ve 19. Yüzyıldaki Kökleri. (R. Kuldaşlı, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

A STUDY ON THE USE OF ILLUSTRATED ENVIRONMENTAL GRAPHICS IN CHILDREN'S HOSPITAL SPACES

A STUDY ON THE USE OF ILLUSTRATED ENVIRONMENTAL GRAPHICS IN CHILDREN'S HOSPITAL SPACES

Dr. Elif ATAMAZ

University of Lefke, Faculty of Communication Science, Department of Visual Communication, Lefke/KKTC, Mersin 10 – Türkiye,

ORCID No: 0000-0002-3896-2227

Özet

Çevresel grafik tasarım, grafik tasarım çözümlerinin mimari tasarımla bütünleştirilmesini ifade eden, gelişmekte olan yeni bir tasarım disiplinidir. Bu bütünleşmiş tasarımların amacı; kullanıcıların, mekânı tanıması, mekâna uyum sağlaması ve böylelikle karmaşık kentsel çevrelerde rahatça dolaşarak hareket edebilmesine yardımcı olmaktır. Bu tasarımlarda mekânlar, bina hakkında gerekli bilgileri iletmek için mekân içindeki tüm yüzeyleri görsel iletişim öğeleri olarak kullanarak kullanıcılarıyla etkili bir şekilde iletişim kurar. Çocuk hastaneleri, verilen hizmetin hassasiyeti ve kullanıcılarının çocuk olması nedeniyle mekânsal iletişime en çok ihtiyaç duyan yapı grupları arasında yer alır. Hasta ve hasta yakınları hastanelere yoğun kaygı ve sağlık sorunları ile gelirler ve stres faktörleri yüksektir. Binada geçirdikleri zaman bu stresi daha da artırarak sağlıklarını olumsuz etkileyebilir ve tedavi sürecini uzatabilir. İllüstrasyonlarla zenginleştirilmiş çevresel grafik tasarımın kullanılması, çocukların ve ergenlerin binada daha kolay gezinmelerine yardımcı olmakla kalmayacak, aynı zamanda hayal güçlerini de harekete geçirecektir. Bu yaklaşım, binaya yaptıkları zorunlu ziyaretleri olumlu deneyimlere dönüştürebilir, böylece stresi azaltabilir ve genel iyileşme sürecine katkıda bulunabilir. Çocuk sağlığı ve gelişimi bağlamında, mimari tasarımla uyumlu illüstrasyonlar ve grafiklerle hazırlanmış etkili mekânsal iletişim çözümlemeleri çok önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye ve KKTC gibi gelişmekte olan ülkelerde bu konu ne yazık ki çoğu zaman göz ardı edilmekte, ihmal edilmekte ve bu konu için gerekli mali kaynak ayrılmamaktadır. Kuzey Kıbrıs'ta 2010 yılından bu yana faaliyet gösteren tam donanımlı bir üniversite eğitim hastanesinde, konunun önemini daha derinlemesine araştırmak amacıyla kapsamlı bir çalışma yürütülmüştür. Çalışma, çocuk mekânlarındaki mevcut grafiklerin mekânsal iletişim üzerindeki etkisini incelemiş, mevcut sorunları tespit etmiş ve yeni illüstrasyon fikirleri önerilmiştir. Mevcut fiziksel mekanlar ile bilgisayarda geliştirilen yeni dijital versiyonlar karşılaştırıldığında, illüstrasyonların mekan üzerinde yaratabileceği etkiyi anlamak kolaylaşmaktadır. Bu makalenin amacı, illüstrasyonlu mekan grafiği tasarımlarının çocuk sağlığı ortamlarının tasarımında önemini vurgulamak ve gelecekteki hastane mekanları için ışık tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Grafik Tasarım, Çocuk Hastaneleri Tasarımı, İllüstrasyon, Mekansal İletişim

Abstract

Environmental graphic design is a new developing design discipline referring to the integration of graphic design solutions with architectural design. This integration aims to help users recognize and adapt to the space, as well as to navigate and move comfortably within complex urban environments. In these designs, the spaces effectively communicate with their users by utilizing all surfaces within

the space as visual communication elements to convey all necessary information about the building. Children's hospitals are the most among the building groups that need spatial communication due to the sensitivity of the service provided and the fact that their users are children. Patients and their relatives come to hospitals with intense anxiety and health problems and their stress factor is high. The time they spend in the building can exacerbate this stress, which can negatively affect their health and prolong the treatment process. The use of environmental graphic design enriched with illustrations will not only help children and adolescents navigate the building more easily, but it will also stimulate their imagination. This approach can transform their obligatory visits to the building into positive experiences, thereby reducing stress and contributing to the overall healing process. In the context of child health and development, effective spatial communication solutions incorporating illustrations that align with architectural textures and are complemented by graphics play a crucial role. In developing countries such as Turkey and the TRNC, the issue is unfortunately often overlooked, neglected, and lacks the necessary financial resources. A comprehensive study was conducted at a fully equipped university teaching hospital in Northern Cyprus, operational since 2010, to explore the significance of the subject in more depth. The study examined the impact of current graphics in children's spaces on spatial communication, identified existing issues, and proposed new illustration ideas. By comparing the existing physical spaces with the new digital versions developed on the computer, it is easier to understand the influence that illustrations can have on the space. The purpose of this paper is to highlight the importance of the issue and to provide insight into the design of future children's healthcare environments.

Keywords: Environmental Graphic Design, Children’s Hospital Design, Illustration, Spatial Communication

EKONOMİK KRİZ DÖNEMLERİNİN ÇOCUKLARA ETKİLERİ HAKKINDA BİR İNCELEME

A REVIEW ON THE EFFECTS OF ECONOMIC CRISIS PERIODS ON CHILDREN

Aysun ÖZEN
Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü,
ORCID No: 0000-0003-3253-056X.

İlgi BAYSAN
Dr., Bağımsız Araştırmacı,
ORCID No: 0000-0002-5437-2788.

ÖZET

Ekonomik krizlerin tarih boyunca farklı nedenlerle ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu dönemlerden sonra ülke ekonomilerinin toparlanması ise birçok faktöre bağlıdır. Ülkelerin kriz öncesi ekonomik durumları ve kriz sürecinde uygulayacakları politikalar bunlar arasında sayılabilir. Kriz sonrasında ise uygulanan politikalar ile ekonomik göstergelerde iyileşmelerin olması beklenmektedir. Ekonomik krizlerin ülke ekonomilerine olan çok boyutlu etkilerinin ailelere yansımalarının ise çeşitli sonuçları olmaktadır. Bu çalışmada amaç, ekonomik kriz dönemlerini çocuklara etkileri bağlamında incelenmektir. Bu çerçevede ilgili kurum ve kuruluşların raporlarından yararlanılarak bir politika önerisi çerçevesi belirlenmeye çalışılmıştır. Ekonomik kriz dönemlerinde ülkelerin genel olarak kötüye giden göstergeleri toplumun en küçük yapı taşı olarak tanımlanan aileleri de etkilemektedir. En genel hali ile değerlendirilecek olursa işsizliğin artması, yüksek seyreden enflasyon, gelir düzeyinin azalması bunlar arasında sayılabilir. Ailelerin ekonomik durumlarında yaşanan gelişmeler çocukların da hayatını etkilemektedir. Aile bütçesine katkıda bulunmak zorunda kalan çocuklar çalışmak durumunda kalabilmektedir. Eğitim hayatlarının aksaması, sağlıksız beslenme koşulları, sağlık hizmetlerine erişimin kısıtlanması yine çocukları olumsuz etkileyen bazı faktörler olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca ekonomik kriz dönemlerinde aile içi şiddet olaylarının arttığı bilinmektedir. Bu nedenle ulusal ve uluslararası düzeyde geliştirilecek politikalar ile çocuklara yönelik önlemlerin alınması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik kriz, finansal kriz, çocuk ekonomisi.

ABSTRACT

It is known that economic crises have occurred for different reasons throughout history. The recovery of country economies after these periods depends on many factors. The economic situations of the countries before the crisis and the policies they will implement during the crisis can be counted among these. After the crisis, it is expected that there will be improvements in economic indicators with the policies implemented. The multidimensional effects of economic crises on country economies have various consequences on families. The aim of this study is to examine economic crisis periods in the context of their effects on children. In this context, a policy proposal framework was tried to be determined by using the reports of relevant institutions and organizations. The generally worsening indicators of countries during periods of economic crisis also affect families, which are defined as the smallest elements of society. If evaluated in its most general form, increasing unemployment, high

inflation, and decreasing income levels can be counted among these. Developments in the economic situation of families also affect the lives of children. Children who have to contribute to the family budget may have to work. Disruption of education, unhealthy nutritional conditions, and restricted access to health services are some of the factors that negatively affect children. In addition, it's known that domestic violence inceeases during periods of economic crisis. For this reason, it is necessary to take measures for children through policies to be developed at national and international levels.

Key Words : Economic crisis, financial crisis, child economy.

1. Giriş

Ekonomik krizler geçmişten günümüze çeşitli nedenlerle ortaya çıkmıştır. Sadece ekonomik nedenler değil, doğal afetler gibi olumsuz iklim koşulları ya da savaşlar gibi şiddet olayları da ekonomik krizlere neden olabilmektedir. Geçmiş dönemler incelendiğinde bazı ekonomik krizlerin belirli ülkeleri ya da ülke gruplarını bazılarının ise küresel olarak dünya genelini etkilediği görülmektedir.

Ekonomik krizlerin ülke ekonomilerine etkilerinin aileler ve çocuklar üzerine önemli yansımaları olmaktadır. Ailelerinin maddi durumları çocukların sağlık, eğitim, beslenme gibi temel ihtiyaçlara erişimlerini kısıtlayabilmektedir. Bunlar çocukların fizyolojik ve psikolojik iyi oluş hallerine yansımaktadır. Tüm bu durumlar ülkelerin alacakların önlemleri ve uygulayacakları politikaları daha önemli hale getirmektedir.

Bu çalışmada ekonomik kriz dönemlerinin çocuklara etkileri incelenmiştir. İlgili kurum ve kuruluşların raporları taranmış ve bu doğrultuda bir politika önerisi sunulmaya çalışılmıştır. Çalışmada girişten sonra ekonomik krizler hakkında bilgi verilmiş ardından ekonomik krizlerin çocuklara etkileri anlatılmıştır. Çalışma sonuç bölümünde genel bir değerlendirme ile tamamlanmıştır.

2. Ekonomik Krizler

Ekonomik kriz genel olarak, herhangi bir mal, hizmet, üretim faktörü veya finans piyasasındaki fiyat/miktarlarda kabul edilebilen değişme sınırının ötesinde meydana gelen şiddetli dalgalanmalar olarak tanımlanmaktadır (Turgut, 2006). Ekonomik krizlerin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerden bazıları, reel sektör ve finansal sektörlerde arz fazlalığı veya talep daralması; üretim, istihdam ve fiyatlar genel seviyesindeki ani konjonktürel dalgalanmalar; siyasal, ekonomik, teknolojik ve ekolojik alanlardaki hızlı değişimler; ekonomik nedenlerin yanı sıra, deprem, sel gibi doğal afetler şeklinde sayılabilir (Darıcan, 2013). Ekonomik krizler savaş, kıtlık gibi nedenlerle ortaya çıkabildiği gibi kapitalizmin dinamiklerinde barındırdığı bazı faktörler ya da küreselleşmenin etkileri ile de ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda ekonomik krizlerin çok sayıda nedene bağlı olduğu görülmektedir. Tablo 1'de 19.yüzyıldan günümüze ekonomik krizlerden bazıları meydana geldikleri dönem ve kriz etkenleri/nedenleri kapsamında özetlenmektedir.

Tablo 1. 19.Yüzyıldan Günümüze Ekonomik Krizler

Yıl	Etkenler/Nedenler
1825,1836-39,1847, 1857, 1866, 1873, 1882-84, 1890-93	Savaş, mali spekülasyon ve kıtlıklar
1900, 1907, 1913, 1920 krizleri 1929 Büyük Bunalımı 1973 Enerji Şokları	Kapitalist ülkelere özgü nitelikler
1992-1993 Avrupa 1994 Meksika "tekila" 1997-1998 Asya 1998 Rusya 1999 Brezilya 2000-2001 Türkiye 2001 Arjantin 2008 Amerika "mortgage" krizi	Küreselleşmenin hız ve boyut değiştirmesi

Kaynak: Yücel ve Kalyoncu, 2010.

Ekonomik krizlerin etkileri, öncelikli olarak finans piyasaları ve reel sektörde ardından sosyoekonomik göstergeler üzerinde görülmektedir. Krizlerin işsizlik, enflasyon, üretimde daralma, ekonomik durgunluk, gelir dağılımın bozulması, satın alma gücünün azalması, dış ticaretin daralması vb. makroekonomik etkileri bulunmaktadır. Sonrasında krizin derinliğine bağlı olarak sosyoekonomik etkiler görülebilmektedir. Bunlar aile içi şiddet ve geçimsizlik, suç oranlarında artış, yoksulluk, yolsuzluk gibi durumlardır (Ayla vd., 2019). Neticede ekonomik krizler ülkelerin temel makroekonomik göstergelerinin yanı sıra sosyoekonomik boyutta da etkili olmaktadır. Bu durumda krizler, toplumu genel ve çok boyutlu olarak etkilemektedir. Ülkelerin ekonomik durumları ve ekonomik kriz dönemlerinde uygulanan politikalar bu nedenle ayrı bir öneme sahiptir.

3. Ekonomik Kriz Dönemleri ve Çocuklar

Ekonomik krizlerin ülke ekonomilerine olan etkilerinin ailelere yansımalarının çeşitli sonuçları olmaktadır. Tabiidir ki bu durum çocukları da etkilemektedir. Ailelerin ekonomik durumlarında olan kötüleşme neticesinde çocuklar çalışmak zorunda kalabilmekte/bırakılabilmektedir. Ayrıca çocukların eğitim hayatları aksayabilmektedir. Ekonomik durumlarının olumsuz etkilenmesi yetersiz beslenme ve sağlık durumunun bozulması gibi problemlerin yaşanmasına zemin hazırlayabilir. Aşağıda ekonomik kriz dönemlerinin çocuklara etkileri maddeler halinde özetlenerek anlatılmaktadır. Bu olgulardan bazıları diğerinden etkilenebilmekte ya da bir başka durumun oluşmasına zemin hazırlayabilmektedir. Örneğin çocuk işçiliği eğitim hayatlarının aksamasına neden olabilmektedir. Yine yoksulluk, ailelerin çocukların eğitim hayatlarına devam etmemesi yönünde kararlar almasına neden olabilmektedir. Bu yönüyle eğitim hayatının aksamasında birden fazla faktörün etkisinden bahsetmek mümkündür. Bu bölümde ekonomik krizin çocuklara etkileri incelenmiş, tüm başlıklar ekonomik kriz ve çocuklara etkileri kapsamında sınıflandırılarak genel bir çerçeve sunulmaya çalışılmıştır.

- Çocuk yoksulluğu: Çocuk yoksulluğu kavramı, geliri yoksulluk sınırının altında kalan hanelerde yaşayan çocuklar olarak tanımlanmaktadır. "*Ekonomik durgunluk döneminin çocukları: Ekonomik krizin gelişmiş ülkelerde yaşayan çocukların iyi olma hali üzerindeki etkisi*" isimli 12. Innocenti Raporu'na göre elde edilen bulgulardan bazıları şu şekildedir: 2008'den bu yana 41 AB ve OECD ülkesinden 23 tanesinde çocukların gelir yoksulluğu oranı yükselmiştir. Diğer ülkelere ait rakamlar aynı kalmış veya düşme eğilimi göstermiştir. Ayrıca Türkiye'deki durum incelendiğinde, 2008-2012 yılları arasında çocuk yoksulluğu oranında yüzde 2,76'lık bir düşüş olması dikkat çekmektedir. Ancak Türkiye'de hâlâ yoksulluk sınırı içinde yaşayan çocuklar bulunmaktadır (UNICEF, 2014). Yoksulluk sınırının altında yaşayan çocukların oranı, çocuk yoksulluğunun ana göstergesi olarak kabul edilmektedir. Tablo 2'de 41 AB ve/veya OECD ülkesinde yaşayan çocukların yoksulluk oranlarındaki değişim gösterilmektedir. Tabloda listelenen ülkelerin büyük çoğunluğunda ekonomik durgunluğun etkisi hissedilmiştir (UNICEF Araştırma Ofisi, 2014).

Tablo 2. Çocuk Yoksulluğundaki Değişim

Ülke	Değişim* (2008–2012)	Ülke	Değişim* (2008–2012)
Şili	-8.67	Hollanda	1.00
Polonya	-7.90	Portekiz	1.00
Avustralya	-6.27	Danimarka	1.10
Slovakya	-5.60	İngiltere	1.60
İsviçre	-4.80	Slovenya	1.80
Norveç	-4.30	ABD	2.06
Kore Cumhuriyeti	-3.40	Kıbrıs	2.70
Finlandiya	-3.20	Macaristan	2.90
Türkiye	-2.76	Fransa	3.00
Japonya	-2.70	Meksika	5.00
Kanada	-2.44	Estonya	5.10
Romanya	-2.30	İtalya	5.70
Belçika	-0.80	Lüksemburg	6.50
İsveç	-0.80	İspanya	8.10
Avusturya	-0.70	Litvanya	8.30
Yeni Zelanda	-0.40	İrlanda	10.60
Çek Cumhuriyeti	-0.40	Hırvatistan	11.80
Almanya	-0.20	Letonya	14.60
İsrail	0.55	Yunanistan	17.50
Bulgaristan	0.60	İzlanda	20.40
Malta	0.60		

*Değişim, 2008 yılındaki çocuk yoksulluğuna göre hesaplanmış ve yoksulluk sınırı ortalama gelirin %60'ı olarak belirlenmiştir. 2012'de aynı yoksulluk sınırı kullanılarak enflasyon oranına uyarlanmış ve yoksulluk oranı hesaplanmış, iki yoksulluk oranı arasındaki fark tabloda gösterilmiştir. Pozitif değerler, çocuk yoksulluğundaki artışı göstermektedir.

Kaynak: UNICEF Araştırma Ofisi, 2014.

Rapora göre 2008 yılından beri devam eden durgunluk döneminin ulusal ekonomiler üzerindeki etkisiyle, çocukların iyi olma hâlinde gözlenen düşüş arasında güçlü ve çok yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Krizden en çok etkilenen ülkelerde, çocuklar büyük sıkıntılar yaşamıştır. Bu durgunluğun sonuçları çocukları uzun süreler boyunca etkileyebilmektedir. Ülkelerde krizin çocuklar üzerindeki etkisinin boyutları ve karakteri, daha önceki ekonomik koşullara, durgunluğun derinliğine, sosyal güvence siteminin gücüne göre değişmektedir. Ayrıca krizin etkisini yapılan politik müdahaleler ciddi düzeyde etkilemektedir. Bununla birlikte krize rağmen bazı ülkeler çocuk yoksulluğunu kontrol altında tutabilmiş ve azaltabilmiştir. Bu durum önemli bir başarı olarak görülmektedir (UNICEF Araştırma Ofisi, 2014).

- Çocuk işçiliği: Araştırmalar göstermektedir ki çocuk işçiliğinin asıl nedeni yoksulluktur. Ailelerin ekonomik gelirlerinin yeterli olmaması ve ardından yaşanan ekonomik güçlükler, çocukların okuldan alınmasına ve çalışmak zorunda kalmalarına neden olabilmektedir. İşsizlik, adaletsiz gelir dağılımı, ekonomik kriz, göç, kayıt dışı ekonomi gibi alt faktörler de çocuk işçiliğinin yoksulluk kapsamında değerlendirilen nedenlerindendir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021). Ekonomik krizin etkisi ve bunun topluma yansımaları çocukluk döneminde farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bu kapsamda ilkokul çağındaki bir çocuk çoğunlukla maddi yoksunluk yaşayabilmektedir. Yetişkinliğe yaklaşan çocuklar ise ailelerini desteklemek için işgücü piyasasına katılmak zorunda kalarak eğitimden mahrum kalabilmektedirler (D'Agostino vd., 2019). Ekonomik kriz dönemlerinin çocuk işçiliğine etkilerinin yer aldığı bazı çalışmalar bulunmaktadır. Buna örnek olarak İstanbul Planlama Ajansı (İPA)'nın çalışması verilebilir. İPA (2022) "*Ekonomik krizin kıskacında: İstanbul'da geçim ve dayanışma*" isimli çalışmasında İstanbul'un 11 mahallesinde çeşitli görüşmeler gerçekleştirmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular arasında görüşülen ev kadınlarının %16'sının son bir yıl içerisinde ekonomik sebeplerle çocuklarını okuldan alıp işe vermek zorunda kaldığı bulunmaktadır. Çalışmada okul terkinin bir yıl içerisinde çok belirginleşen bir sorun olduğu ve

çocukların çalışarak ailelerine destek olma eğiliminin daha da arttığı belirtilmektedir (İPA, 2022). Bu noktada ekonomik krizin çocukların çalışmak zorunda kalmasına neden olabildiği görülmektedir. Bu durum sosyal politikaların önemini göstermektedir. Bu durumlarda ailelerin işsizlik ödenekleri, sağlık sigortaları, gelir yardımları vb. ile desteklenmesi gerekmektedir.

- Çocukların eğitim hayatlarının aksaması: Kriz dönemlerinin etkileri çocukların eğitim hayatlarında da görülmektedir. Derin Yoksulluk Ağı'nın "*Pandemi Döneminde Derin Yoksulluk ve İnsan Hakları*" raporunda ve TÜSİAD ve Eğitim Reformu Girişimi'nin "*Covid-19 Etkisinde Türkiye'de Eğitim*" araştırmasında pandeminin özellikle dar gelirli hanelerde okul terkini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Derin Yoksulluk Ağı'nın araştırmasına katılan hanelerdeki çocukların %58'i uzaktan eğitime erişemediğini ve çocukların %11'i bir sonraki yıl okula devam etmeyeceğini belirtmiştir (İPA, 2022). Çocuk işçiliği, çalışmak zorunda bırakılan çocukların eğitim hayatlarını da etkileyebilmektedir. Özellikle yoksul ailelerde bir sorun çözme mekanizması olarak görülebilen çocukların çalıştırılması okul çağında olan çocukların eğitim hayatlarına devam edememesini de beraberinde getirebilmektedir. Bunun yanı sıra yoksul aileler bir masraf olarak gördükleri eğitim hayatını, sonlandırma seçeneğine de ne yazık ki başvurabilmektedir. Bu bağlamda yoksulluğun eğitim hayatını etkilemesi ve çocukların çalışmasıyla birlikte eğitim hayatlarının aksaması iki farklı ama aynı zamanda benzer temele dayanabilen sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum ailelerin çocukların eğitim hayatını riske atmaması için geliştirilecek politikalarla desteklenmesinin önemini göstermektedir. Nitekim eğitimin zor zamanlarda vazgeçilebilecek bir seçenek değil her koşulda çocuklara sağlanması gereken yeterli ve sağlıklı beslenme, barınma gibi bir hak olduğu unutulmamalıdır.

- Çocukların fizyolojik ve psikolojik sağlıkları: Ekonomik krizlerde çocuklar yetişkinlere kıyasla görece daha ciddi risklerle karşılaşmaktadır. Çocuklar artan ölüm riski, kalıcı bodurluk riski, okulu kalıcı olarak bırakma gibi risklerle karşı karşıyayken yetişkinler için açlık, geçici işsizlik gibi riskler söz konusudur (Patel, 2009). 2008 ekonomik krizinin çocuk sağlığı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalarda Sahra Altı Afrika ülkelerinde 2009 yılında sayıları on binleri geçen bebek ölümlerine dikkat çekilmektedir. Yine Yunanistan, bebek ölümlerinin artışının bildirildiği ülkeler arasında yer almaktadır. Bu süreçte artan gıda fiyatlarından dolayı dünya genelinde dezavantajlı ailelerin beslenme alışkanlıklarının kötüleştiği belirtilmektedir. Şiddet olaylarının artması ekonomik krizin etkilerinin görüldüğü başka bir konudur. Bu bağlamda ABD'de çocuklara yönelik şiddetin arttığı bildirilmiştir. Ayrıca bazı ülkelerde sağlıkla ilgili yaşam kalitesinde eşitsizlikler ortaya çıkmıştır. Araştırmaların çoğu, ekonomik krizin çocukların sağlığına zarar verdiğini ve en savunmasız grupları orantısız bir şekilde etkilediğini öne sürmektedir (Rajmil vd., 2014). Küresel krizin beş Latin Amerika ülkesinde çocuk sağlığı, ölüm oranı, eğitim ve yoksulluk gibi sosyal göstergeler üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlayan çalışmalardan Fernández ve López-Calva (2010) ekonomik krizlerin hanelerin uzun vadeli refahı üzerinde önemli etkileri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İncelenen ülkelerin tamamında ekonomik krizlerin çocuk ölümleri ve çocuk sağlığı üzerinde olumsuz etkisi olduğu belirtilmiştir. Krizlerin yoksulluk üzerindeki etkilerinin incelendiği ülkelerde, ekonomik durgunlukların çocuk yoksulluğu ve genel yoksulluktaki artışla bağlantılı olduğuna dair güçlü kanıtlar bulunmuştur.

- Çocuk gelinler: Her beş kız çocuğundan birinin 18 yaşından önce evlendirildiği tahmin edilmektedir (BBC, 2023). Ekonomik kriz dönemleri çocuk yaşta evlilikleri de etkilemektedir. UNICEF Genel Direktörü Catherine Russell' a göre yaşanan krizler savunmasız durumdaki çocukların hayatlarını etkilemektedir. Sağlık ve ekonomi alanında meydana gelen krizler, silahlı çatışmaların artması ve iklim değişikliğinin etkileri, yaşanan krizlere çözüm bulmaya çalışan aileleri, çocuk yaşta evlilik gibi yanlış kararlara sürükleyebilmektedir (UNICEF, 2023). Buna göre aileler ekonomik kriz dahil kriz dönemlerinde bir çözüm mekanizması olarak çocuklarını evlendirebilmektedir. Bu durum krizlerin yönetilebilmesi için gereken politikaların geliştirilmesinin önemini göstermektedir.

- Çocuklara kötü muamele olgusu: Çocuklara kötü muamele, çocuklara fiziksel ve duygusal anlamda yanlış davranılmasıyla, cinsel istismarla, çocuklara yönelik ilgisizlik ve ihmalkarlık vb. ile ilgilidir. Bazı araştırmalar, çocuklara kötü muamelenin daha sık olarak ekonomik eşitsizliklerin derin olduğu ülkelerde daha yoksul toplum ve ailelerde yaşandığını göstermektedir. Bu bağlamda olumsuz yaşam koşullarına neden olan sağlık ve eğitim politikaları, sosyo-ekonomik eşitsizlikler vb. çocuklara kötü muamele olaylarına yol açabilecek etmenler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla çocuklara kötü muamele olaylarının azaltılmasında, yoksulluğun ve ekonomik eşitsizliklerin azaltılması için gereken önlemlerin alınmasının önemli bir etkisinin olması beklenmektedir. Ayrıca gelir eşitsizliğinin etkilerini azaltan ekonomik politikalar ve programların da henüz net bir bilimsel kanıt bulunmamakla birlikte çocuklara kötü muamele olgusunun önlenmesinde önemli sonuçlarının olması beklenmektedir (WHO, 2006). Bazı politikaların çocuklara kötü muamelenin önlenmesi konusunda yardımı olabilir. Bu bağlamda sosyal ve ekonomik politikalar kapsamında işsizliğe karşı önlemler alınması, sağlık sigortası, çocuk bakımı, gelir veya gıda yardımları ve işsizlik sigortası gibi uygun sosyal güvenlik sistemleri bu politikalar arasında sayılabilir (WHO, 2006).

- Çocuk ve aile politikaları: Ekonomik kriz dönemlerinde bazı ülkeler kemer sıkma politikalarına yönelebilmektedir. Bazı çalışmalar ekonomik kriz dönemlerinde uygulanan kemer sıkma politikalarının aileler ve çocuklar açısından olumsuz sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Bu dönemlerde çocuk yardımları dahil olmak üzere bazı kesintilerin yapılması gündeme gelebilmektedir. Ancak söz konusu ailelerin ekonomik durumlarının çocuklara etkileri açısından çocukların yararının gözetilerek uygulanacak kararların ona göre alınmasının daha doğru bir seçenek olduğu söylenebilir. Kriz dönemini çocuk ve aile politikaları perspektifinden ele aldığı çalışmasında Richardson (2010), aile ve çocuk politikası alanında bir kesinti yapılacaksa ülkelerin seçeneklerini dikkatle değerlendirmesi gerektiğini belirtmektedir. Yerel veya genel ekonomik gerilemeler beklendiğinde çocuklara yönelik sağlık hizmetleri ve sosyal desteklerin daraltılması yerine genişletilmesi gerektiğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Miller ve Coulter, 1984). Kriz dönemlerinde sosyal politikaların ailelerin ekonomik durumlarına etkilerini gösteren çalışmalardan Ainsaar (2019) 2009-2014 ekonomik durgunluk ve sonrasında üç Baltık ülkesindeki aile politikasındaki değişiklikleri analiz etmiştir. Estonya'nın ekonomik durgunluktan daha az etkilendiği ulaşılan sonuçlar arasında yer almaktadır. Ülke, aile politikasında daha az kesintiye gitmiştir ve neticede Estonya'daki kriz döneminde genel olarak çocuklu ailelerin ekonomik durumu daha iyi kalmıştır. Tüm bunlar sosyal politikaların, çocuk ve aile politikalarının önemini ve bu politikaların kriz dönemlerinde de kesilmemesinin gerekliliğini göstermektedir.

4. Sonuç

Ekonomik krizler farklı dönemlerde çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilmektedir. Ülkelerin ekonomilerinin mevcut durumları, kriz döneminde ve sonrasında uygulanan politikalar bu sürecin yönetilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Ülkelerin ekonomik göstergelerinde meydana gelen olumsuz değişimler aileleri ve çocukları da etkilemektedir. Bu çalışmada ekonomik krizler çocuklara etkileri kapsamında incelenmiştir.

Ailelerin ekonomik durumlarında yaşanan değişmeler çocukları çok yönlü etkilemektedir. İşsizlik ve enflasyon ortamlarında gelirleri etkilenen ailelerin çocukları yetersiz beslenme, sağlık hizmetlerine erişememe, eğitim hayatlarına devam edememe, çocuk yaşta çalışmak zorunda kalma gibi birçok olumsuz durumla karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca ekonomik kriz dönemlerinde maddi zorluklar aile içi şiddet olaylarını da artırabilmekte bu durum çocukların hem psikolojik hem de fizyolojik açıdan zarar görmelerine neden olabilmektedir. Beslenme, barınma, eğitim gibi temel haklarından mahrum kalan çocukların kriz dönemlerinde zarar görmelerinin engellenmesi için ülkelerin uygulayacakları

politikalar önem arz etmektedir. Nitekim ülkelerin sosyal politikalarının kapsayıcılığı ve sürekliliği, işsizlik sigortaları, gelir destekleri, gıda yardımları ile aileleri desteklemesi kriz dönemlerinin olumsuz etkilerini de azaltabilecek/engelleyebilecektir.

Literatürde ekonomik kriz dönemlerinin çocuklara olan etkileri çok yönlü incelenmiş ve ilgili kurum kuruluşlar bu konuda çalışmalar yapmıştır. Sonuç olarak kriz dönemlerinin olumsuz etkileri olduğu görülmektedir. Buna karşın yardımlar, destekler ve zamanında uygulanacak politikalar ile bu sürecin atlatılabilir olduğunun örnekleri de bulunmaktadır. Ayrıca sadece ekonomik kriz dönemleri değil tüm zamanlarda çocukların iyi oluş hallerinin gözetilmesi ve politikalarda bunların önceliklendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). Çocuk işçiliği ve eğitim öğretmen el kitabı. https://www.csgb.gov.tr/media/19084/cocuk_isciligi_elkitabi.pdf (Erişim tarihi: 27.05.2024).

Ainsaar, M. (2019). Economic crisis, families, and family policy in the Baltic states, 2009–2014. *Journal of Baltic Studies*, 50:1, 59-77.

Ayla, D., Karış, Ç. ve Kızıltan, A. (2019). Ekonomik krizlerin sosyal etkileri: Türkiye üzerine bir uygulama (1980-2016). *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *33*(2), 415-434.

BBC. (2023). Çocuk yaşta evlilikler: '12 yaşında 9 dolara evlendirildim' https://www.bbc.com/turkce/articles/cjmp41p0m74o (Erişim tarihi: 01.06.2024).

D'Agostino, A., Giusti, C., Gagliardi, F. ve Potsi, A. (2019). Investigating the impact of the economic crisis on children's wellbeing in four European countries. *Social Science Research*, 84.

Darıcan, M.F. (2013). Ekonomik krizler ve Türkiye. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 5(17), 39-46.

Fernández, A. ve López-Calva, L.F. (2010). Transitory shocks, permanent effects: Impact of the economic crisis on the well-being of households in Latin America and the Caribbean. *Estudios Económicos*, 25,1 (49), 3-35.

İPA. (2022). *Ekonomik Krizin Kıskacında.* İstanbul Planlama Ajansı Yayınları, İstanbul.

Miller, C.A. ve Coulter, E.J. (1984). The world economic crisis and the children: A United States case study. *World Development*, 12(3), 339–364.

Patel, M. (2009). Economic crisis and children. *Global Social Policy: An Interdisciplinary*, *Journal of Public Policy and Social Development,* 9, 33–54.

Rajmil L, De Sanmamed M-JF, Choonara I, Faresjö T, Hjern A, Kozyrskyj AL, Lucas PJ, Raat H, Séguin L, Spencer N, vd. (2014). Impact of the 2008 economic and financial crisis on child health: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 11(6),6528-6546.

Richardson, D. (2010). Child and family policies in a time of economic crisis. *Children & Society*, 24(6), 495-508.

Turgut, A. (2006). Türleri, nedenleri ve göstergeleriyle finansal krizler. *Tühis İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 20(4-5), 35-46.

UNICEF. (2014). Ekonomik kriz gelişmiş ülkelerde yaşayan çocukların iyi olma halini etkiliyor mu?, UNICEF Basın Bülteni.

UNICEF. (2023). Krizler çocuk yaşta evliliklerle mücadeleyi zorlaştırıyor. https://www.unicefturk.org/yazi/krizler-cocuk-yasta-evliliklerle-mucadeleyi-zorlastiriyor (Erişim tarihi: 27.05.2024).

UNICEF Araştırma Ofisi. (2014). 'Ekonomik durgunluk döneminin çocukları: Ekonomik krizin gelişmiş ülkelerde yaşayan çocukların iyi olma hâli üzerindeki etkisi', 12. Innocenti Raporu, UNICEF Araştırma Ofisi, Floransa Office.

WHO. (2006). Çocuklara kötü muamelenin önlenmesi: Bu konuda harekete geçilmesine ve kanıt toplanmasına yönelik bir kılavuz. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_tur.pdf?sequence=21&isAllowed=y (Erişim tarihi: 27.05.2024).

Yücel, F. ve Kalyoncu, H. (2010). Finansal krizlerin öncü göstergeleri ve ülke ekonomilerini etkileme kanalları: Türkiye örneği. *Maliye Dergisi,* 159, 53-69.

DÜNYAYI DOLDURAN KİRAZ'DA ÇOCUK KEPENEK'İN BÜYÜLÜ DÜNYASI

THE MAGICAL WORLD OF THE CHILD KEPENEK IN DÜNYAYI DOLDURAN KİRAZ

Kadriye KESKİN

Bursa Uludağ Üniversitesi Doktora Öğrencisi YTE Bilim Dalı, MEB Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Kahta Akıncılar Çok Programlı Anadolu Lisesi, PK:02400, Adıyaman-TÜRKİYE,

ORCID No: 0000 0002 2677 1511

Özet:

Şükrü Karaca'nın (1956-2014) kaleme aldığı ödüllü tek romanı Dünyayı Dolduran Kiraz, başkahraman çocuk Kepenek'in köyde geçen hayatını anlatır. Babasını kaybeden Kepenek, hayatı dünyayı ve insanları çocuk gözüyle tahlil eder. Hayatı kavrama ve anlamlandırmada çocuk algısının öne çıktığı anlatıda Kepenek'in dünyası, korkularıyla düşleriyle rüyalarıyla olaylara karşı takındığı tavrıyla eşyaya bakışı, varlığı sorgulayışı ve hayatı yorumlayışıyla Anadolu'nun herhangi bir köyünde karşılaşabileceğimiz kadar canlı/gerçekçi betimlenmiştir. Bunda yazarın kendi çocukluğundan esinlenmesi etkili olmuştur. Kepenek'in yaşadığı olaylara bakıldığında büyülü gerçekçiliğin unsurlarını barındırdığı görülür. Eserde; çocuğun yetişmesinde değerler eğitiminin önemine vurgu yapılırken büyülü gerçekçi ögelerle de bezeli olması çok katmanlı bir yapı sergiler. Köy yaşamı, yalın tabiat, kültürel değerler, aile içi ilişkiler, ikili ilişkiler, dilden dile anlatılagelen efsaneler, semboller, leitmotifler, zıtlıklar, rüyalar, sanrılar kurguyu canlı kılan birer unsurdur. Kepenek'in yaşadığı köy, bir nevi onun mikro kosmos'udur. Büyünün ve gerçeğin bütünleştiği yepyeni bir dünyanın kapılarını aralayan yaşantısı da çeşitli tecrübelerle doludur. Kurguda, olağandan olağanüstüne geçişin doğallığı kültürel ögelerin ustaca kullanılmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Küçük yerlerde yaşayanların gelenekle temasını daha sıkı bir şekilde sürdürmesi, kurgusal düzlemde kültür aktarımını kolaylaştıran bir unsurdur.

Çalışma çerçevesinde; olağan ve olağanüstü olayların tek bir düzlemde birleştirilmesi ve bunun sağlanmasında değerler eğitiminin öne çıkmasından dolayı Dünyayı Dolduran Kiraz'da değerler eğitimi ve büyülü gerçekçiliğin izleri sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Kepenek, Köy, Değerler, Büyülü Anlatım

Abstract:

Şükrü Karaca's award-winning novel, Dünyayı Dolduran Kiraz, tells the life of the protagonist boy Kepenek in the village. Kepenek, who lost his father, analyzes life, the world and people through the eyes of a child. In the narrative, where the perception of children comes to the fore in comprehending and making sense of life, Kepenek's the world is depicted as vivid/realistic that we can encounter in any village in Anatolia with his fears, dreams, attitudes towards events, his view of things, his questioning of existence and his interpretation of life. The fact that the author was inspired by his own childhood was effective in this. When we look at the events that Kepenek experienced, it is seen that it contains elements of magical realism. In the work; While emphasizing the importance of values education in the upbringing of the child, the fact that it is adorned with magical realistic elements exhibits a multi-layered structure. Village life, simple nature, cultural values, family relations, bilateral relations, legends, symbols, leitmotifs, contrasts, dreams, delusions are the elements that make the fiction alive. The village where Kepenek lives is a kind of micro cosmos of his own. His life, which

opens the doors of a brand new world where magic and reality are integrated, is also full of various experiences. His life, which opens the doors of a brand new world where magic and reality are integrated, is also full of various experiences. In fiction, the naturalness of the transition from the extraordinary to the extraordinary is directly related to the skillful use of cultural elements. The fact that those living in small places maintain closer contact with tradition is an element that facilitates the transfer of culture on the fictional plane.

Within the framework of the study; due to the combination of ordinary and extraordinary events on a single plane and the prominence of values education in ensuring this, the traces of values education and magical realism have been traced in Dünyayı Dolduran Kiraz.

Key words: Child Kepenek, Village, Values, Magical Expression

Giriş

Şükrü Karaca'nın TYB 1989 Roman Ödülü'nü alan *Dünyayı Dolduran Kiraz* adlı romanı başkahraman Kepenek'in küçük dünyasını okurlara sunar. Kepenek, Ke-le-bek'in halk dilindeki ifadesidir Kepenek de isminin hakkını verir. Gözlemleri çok canlıdır. Kültürel ögeleri, tabiat tasvirlerini, efsaneleri, halk anlatılarını çarpıcı bir şekilde yakalar, iç dünyasında yoğurur ve hayatına katar.

Kepenek'in eşyaya ve tabiata bakışı, doğayla kurduğu bağ ve doğaüstü olaylarla karşılaşması onu birçok roman kahramanıyla benzer kılar. Sözgelimi *Şeker Portakalı*'nın mutsuz bir ailede şiddet gören çocuk kahramanı Zeze'nin Kepenek ile ortak noktaları şunlardır: Zeze, mutsuz yuvasından, eleştirildiği sosyal çevresinden kaçmak istediğinde yeni taşındıkları evin bahçesindeki küçük "şeker portakal"ına sığınır. Şeker portakalına bir ad verir: Minguinho. Bu küçük ağaç; Zeze'nin sırdaşı, dert ortağıdır. *Dünyayı Dolduran Kiraz* romanına da bakıldığında tıpkı *Şeker Portakalı* romanı gibi bir çocuğun nazarından dünyaya ve olaylara bakış söz konusudur. İki roman da ismini ağaçlardan almıştır. Kepenek'in kiraz ağacı, Zeze'nin şeker portakalından farklıdır. Zeze'nin Minguinho'su ona cevap verir, yol gösterir. Zeze'nin iç dünyası, şeker portakalıyla konuşurken gözler önüne serilir. Kepenek'in kiraz ağacı ise sadece köylüleri ve çocukları değil; sincapları, eşekarılarını, serçeleri de doyurur. Geniş gövdesi çocukların oyun alanı, hayvanların yuvasıdır. Kiraz ağacı Kepenek'in huzur bulduğu, konumu itibariyle bütün köyü yukarıdan seyrettiği bir bayırdadır. Kepenek babasının vefatından sonra Dünyayı Dolduran Kiraz'ın yanından evlerini uzun uzun seyretmiş ve evlerinin bakımsız hâlini görünce damın akacağı, bacanın yıkılacağı sonucuna varmıştır. Babasız bir evin harap olacağı kanaatine varması Kepenek'in kiraz ağacının yanında iç dünyasını yansıttığının göstergesidir. Zeze'nin biyolojik babasının yerine koyduğu manevi babası Portuga'yı kaybetmesi, yası yaşama hususunda babasını kaybeden Kepenek'le onu birleştirir.

Kepenek'in doğaya kaçış arzusu onu sadece Zeze ile birleştirmez, *Beyaz Gemi'*nin başkahramanıyla da bu tavrı kesişir. Annesiz ve babasız bir çocuğun sığınağı olan Mümin Dede, ona masallar anlatır. Çocuğun hayata tutunması için çabalar. Beyaz Gemi'nin Mümin Dede'si, Kepenek'in Çavuş Dede'sine benzer. Çavuş Dede, Kepenek'in babasının ölümünü metanetle karşılar ve bütün aile fertlerini teskin etmek için çaba gösterir.

Beyaz Gemi'deki Boynuzlu Maral Ana Efsanesi, Kırgız halkının düşman baskınıyla yok edilme girişiminden kurtulan biri kız, biri erkek iki çocuğun Boynuzlu Maral Ana tarafından büyütülüp Isık-Göl'e getirilmelerini içerir. Kırgızların yeniden türemesi Maral Ana sayesinde olur. Maral Ana'nın insan soyuna güvenmemesi gerektiği ileride kendisine düşman olacakları söylense de o, iki çocuğu binbir güçlükle Enesay'dan çıkarıp Isık Göl'e getirmiştir. Boynuzlu Maral Ana efsanesi *Dünyayı Dolduran Kiraz*'daki Boynuzlu Yılan efsanesi ile ortak noktalar taşır. İki varlığa da kutsiyet atfedilmesi ve uğur getireceği inancı bu noktada zikredilebilir. İki romanda da efsanenin kurguyu şekillendirmesi ve anlatımın büyülü gerçekçi unsurlar içermesi teknik bakımdan da iki romanı birbirine yaklaştırır. Kepenek'in kafasını dinlemek için tabiata sığınışı, bitkilere ve hayvanlara olan

yaklaşımı adeta doğanın bir parçası olması, eğitime düşkünlüğü, baba figürüne sahip olmayışı, efsanelerin yaşamında önemli bir yer tutması *Beyaz Gemi*'deki çocuk kahramanla benzer taraflarıdır. Cengiz Dağcı'nın *Badem Dalına Asılı Bebekler* romanının çocuk kahramanı Haluk'un da ebeveynlerini kaybetmesi, kurduğu hayallerin gerçeklere çarpıp durması ve dramatik kurguda Aydamak efsanesinden bahsedilmesi roman kahramanı Haluk'u Kepenek'e yaklaştıran durumlardır. İşkenceci romanında da özellikle geleneklerin göreneklerin uygulanışı, eğitim öğretimdeki çatışmalar ve sosyal problemlerin gözler önüne serilmesi isimsiz bir çocuk üzerinden işlenir ki bundan *İşkenceci* romanının *Dünyayı Dolduran Kiraz* ile aynı sorunlar üzerinde durduğu kanaatine varılabilir.

Şeker Portakalı, Beyaz Gemi, İşkenceci, Badem Dalına Asılı Bebekler ve Dünyayı Dolduran Kiraz romanının pek çok ortak noktasından biri de başkahramanlarının çocuk da olsa erkek olmasıdır. Bu da romanlar arasında bağ kurmayı kolaylaştıracak bir unsurdur. Öte yandan çalışmanın odak noktası olarak büyülü gerçekçilik ve değerler eğitimi perspektifinden değerlendirildiğinde *Kepenek'in Sevgili Arsız Ölüm*'ün Dirmit'ine benzerliği gözlerden kaçmamalıdır. Dirmit, bir kız çocuğudur ve etrafındaki nesnelerle kurduğu olağanüstü temas, annesini onun "iyi saatte olsunlar"a karıştığı düşüncesine sevk eder. Dirmit'in şehre taşınmadan köyde yaşadığı garip olaylar silsilesi Kepenek'in yaşamına hiç de yabancı değildir. Dirmit'in henüz dünyaya gelmeden olağanüstülüklerin zuhur ettiği yaşamı büyülü gerçekçi unsurların yoğun olması bakımından *Dünyayı Dolduran Kiraz* ile birlikte okunabilir.

Dünyayı Dolduran Kiraz'ın tanınmış ve edebiyat dünyasında kendine yer edinmiş romanlarla paralel okuma imkânı sunmakla birlikte kurgunun biricikliği ve metnin iç gerçekliği esas alındığında özgün bir roman olduğunun altı çizilmelidir. Şükrü Karaca'nın hayatından izler taşıyan romanın otobiyografik mahiyet taşıması, olaylar silsilesinin büyülü gerçekçilik ve değerler eğitimi ekseninde şekillenmesi *Dünyayı Dolduran Kiraz* romanının teknik bakımdan başarısını gözler önüne serer. Dışarıdan bakıldığında büyülü gerçekçilik ve değerler eğitimi gibi iki uç kutbun birbirine doğal bir şekilde bağlanması ve okurun metne yabancılaşmasının önüne geçilmesi kolay değildir.

1)Türk Edebiyatında Çocuk Edebiyatının Gelişimi

Tanzimat döneminde pedagojik çalışmalara odaklanılmasıyla "çocuk edebiyatı" kendine bir alan açmıştır. Divan edebiyatına bakıldığında Nabi'nin *Hayriyye* (1701) mesnevisi ve Hayriyye'ye nazire olan, Sünbülzade Vehbi'nin *Lûtfiyye i*simli mesnevisi (1791) çocuklara ve gençlere örnek alacakları ideal insan tipini işler. Bu dönemde sade bir dille manzum sözlükler de yazılmıştır. *Tuhfe-i Vehbi*, *Tuhfe-i Hüsamî* (Hüsamettin Efendi), *Tuhfe-i Şâhidî* (Konyalı Şâhidî İbrahim Dede), *Tuhfe-i Lâmi'î* (Lâmi'î Çelebi), *Manzum Lugat* (Fuzûlî Mehmet), *Nazm-ı Bedî* (Çelebizâde Ali İlmî), *Tuhfe-i Asım* (Mütercim Asım Efendi) gibi manzum sözlüklere bakıldığında çocuklara dil öğretme gayesi esas alınmıştır.

"*Türkiye'de çocuk edebiyatı Tanzimat Fermanı'nın ilânından sonra başlayan dönemden itibaren yavaş yavaş ortaya çıkar.*"(Sınar, 20018:576) Bu dönemde Batı'dan yapılan çeviriler, Avrupa'daki çocuk eğitimi ve psikolojisine dair çalışmaları da görünür kılmıştır. Tanpınar'ın "*modern pedagojiye dair ilk tecrübe*" (Tanpınar, 1982: 182) olarak değerlendirdiği Münif Paşa'nın "Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyan" isimli makalesi 1862'de *Mecmua-i Fünûn*'da yayımlanır. Çocuk eğitiminin ehemmiyetini ele alan bu makale devrinin düşünce tarzını da gözler önüne serer. Edhem İbrahim Paşa'nın *Terbiye ve Talim-i Adab* ve *Nesayihü'l Etfal* (1869) isimli kitabı, Sadık Rıfat Paşa'nın *Terbiyetü'l-Etfal Risalesi* ve *Risale-i Ahlâk* isimli çalışmaları, Ziya Paşa'nın Emile tercümesi (1872), Namık Kemal'in "Aile" makalesi (1872) çocuk eğitimine dair bilgiler içerir.

Eğitimle ilgili bu ilk çalışmaların yanı sıra çocuk edebiyatına dolaylı yoldan altyapı hazırlayan bir diğer faaliyetin de çeviriler olduğu üzerinde duran Alev Sınar, ilk çeviri kitabı *Telemak*'ı izleyen diğer çevirilerin de klasik çocuk edebiyatı verimleri olduğuna işaret eder. *Robinson Crusoe*, *Monte Kristo*, *Paul ve Virginie*, *Merkez-i Arza Seyahat*, *Beş Haftada Balonla Seyahat*, *Arzdan Kamere Seyahat*, *Cevv-i Havada Seyahat*, *Deniz Altında 20000 Fersah*, *Seksen Günde Devr-i Âlem*, *Güliver Nam Müeelifin Seyahatnamesi vs.*.... (2018:577)

Tanzimat döneminde çocuklar için yapılan ilk çalışma niteliğini taşıyan *Nuhbetü'l Etfal* 1859'da Kayserili Doktor Rüştü tarafından çocuklar için hazırlanmış bir alfabedir. 1869'da ilk çocuk gazetesi Mümeyyiz çıkar ve 49 sayı yayımlanır. Sonrasında 6 sayı çıkan Sadakat, Etfal ismini alarak 13 sayı daha devam eder. Dördüncü çocuk gazetesi ise Arkadaş'tır. (1876) Hülya Argunşah, Mehmet Şemseddin'e ait bu gazeteyi şöyle değerlendirir: *"...çocuk edebiyatı konusunda ilk ciddi tecrübe Mehmet Şemseddin'e aittir.*" (Argunşah 1991: 295) Mehmet Şemsettin *Çocuklara Arkadaş* (1882), *Çocuklara Talim* (1887) ile çalışmalarına devam eder.

Enginün, II. Meşrutiyet'in ilanına değin 4 sayı çıkan *Vasıta-i Terakki* (1883), 18 sayı çıkan Çocuklara Kıraat (1883), Çocuklara Mahsus Gazete (1896-1907), *Çocuklara Rehber* (1897-1900), 43 sayı çıkan *Çocuk Bahçesi* (1904) gibi gazetelere ve özelliklerine temas eder. Özellikle bu yıllarda Mehmet Nadir'in Numune-i Terakki okulunu kurduğu ve aynı adla ilk, okul dergisini de çıkarttığının altını çizer. (1991: 395)

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra çocuk eğitimine verilen önem giderek artmıştır. Bu dönemde çocuklar için ilk şiir kitabı yayımlanır. İbrahim Alâaddin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri* (1911), Ali Ulvî'nin *Çocuklarımıza Neşideler*'i (1912) ve Tevfik Fikret'in *Şermin*'i (1914) gibi çocuklar için verilen eserlere bakıldığında çocukların yetiştirilmesi için edebiyatın işlevsel olarak kullanıldığını görmek mümkündür.

Çocuk meselesini önemseyen Ziya Gökalp, bu dönemde öne çıkan isimlerdendir. *Altın Işık* kitabında yer alan Alageyik şiiri, Tembel Ahmet, Küçük Şehzade, Keloğlan ile Kuğular, Pekmezci Anne, Yılan Beyle Peltan Bey adlı masallarda çalışkanlık, dürüstlük, sabır, iyi kalplilik, aile bağı gibi pek çok değeri vurgulayan Gökalp, çocuklar için bir de *Malazgirt Meydan Muharebesi* isimli bir piyes de yazmıştır. (Sınar:2018: 581)

Bu dönemde Ali Ekrem Bolayır'ın *Çocuk Şiirleri* (1917) ve *Çocuk Demeti* (1923) şiir kitaplarıyla Fuat Köprülü de *Mektep Şiirleri* (1918) ve *Nasreddin Hoca* (1918) kitaplarıyla çocuk edebiyatına katkı sağlamıştır.

Türkçülük hareketi doğrultusunda eserler kaleme alan Aka Gündüz'ün de çocuklar için ideal insan tipini anlattığı eserleri vardır: *Beyaz Kahraman* (1932), *Köy Muallimi* (1932), *Yılmazlar'ın İkizler* (1932), *Gazi Çocukları İçin* (1933)… (Sınar, 2018: 582)

Çocuk tiyatrosunun gelişimi ise daha geç bir dönemde başlar. *Muhsin Ertuğrul Çocuk Tiyatrosu* (1935) başlıklı yazısında önemli açıklamalar yapmış ve çocuk tiyatrosunun nasıl olması gerektiğinin çerçevesini çizmiştir. Hatta İstanbul Şehir Tiyatrosu vasıtasıyla bir çocuk tiyatrosunun kurulması misyonunu da yüklenir. (1936) Sahnelenen ilk çocuk oyunu olma özelliğini gösteren "*Çocuklara İlk Tiyatro Dersi*" adlı oyunu M. Kemal Küçük yazmıştır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra milli bilinç kazandırma ve tarih sevgisinin aşılanması çabasının neticesinde çocuk edebiyatında bir artış söz konusudur. Abdulah Ziya Kozanoğlu *Kızıltuğ*'u (1923) pek çok genç tarafından beğeniyle okunmuştur. Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri'nin de çocuklar tarafından beğenilen hikâyeler kaleme almışlardır.

M. Zekeriya Sertel, kalıplaşmış çocuk dergiciliği anlayışını *Sevimli Mecmua* (1925) adlı dergiyle değiştirmiştir. Dergide çocukların uğraşına sunulacak resimli bilmeceler, boyama için resimler, karikatür, oyuncak yapımı gibi çocuğun gelişimine katkı sağlayacak değişik köşeler hazırlanmıştır. (Sınar, 2018: 584)

Hedefi bilinçli Türk nesilleri yetiştirmek olan *Gürbüz Türk Çocuğu* dergisi (1926- 1935) bu dönemin en etkili dergilerindendir. 1945-1978 yılları arasında yayın hayatında yer alan *Doğan Kardeş* dergisi ise Türkiye'de en uzun süreli çıkan çocuk dergisi olarak edebiyatta yerini alır. (Sınar, 2018: 585) Milliyet Çocuk 1977- 1990 yılları arasında yayımlanır. Dünya klasiklerinin çizgi roman şeklinde verilmesi nesillerin yetişmesinde tesirini gösterir. Bunların dışında, *Kumbara*, *Çocuk*, *Başak Çocuk*, *Pamuk Çocuk*, *Uçan Balon*, *Şeker Çocuk*, Çekirge, *Gül Çocuk*, *Can Çocuk*, *Bando*, *Diyanet Çocuk*

Dergisi, *Kırmızı Fare*, *Elma Şekeri*, *Tercüman Çocuk*, *Hürriyet Çocuk*, *Mavikuş*, *Zaman Çocuk* vb. gibi pek çok derginin yayımlandığını Alev Sınar vurgular. (2018: 585)

Mahmut Yesari'nin 1930'da yayımlanan *Bağrıyanık Ömer* isimli romanı, Muallim Cemal'in Küçük *Durmuş*'u (1933), Nimet-Rakım Çalapala'nın *87 Oğuz* (1933) adlı romanı, İskender Fahrettin Sertelli'nin *Tahtları Deviren Çocuk* (1936), Huriye Öniz'in *Köprüaltı Çocukları* döneminde ilgi gören çocuk romanlarıdır.

Halk masallarını yeniden çocuklar için ele alan Eflatun Cem Güney, Naki Tezel, Oğuz Tansel ve Erdoğan Tokmakçıoğlu gibi isimlerdir. Çocuk edebiyatının önemli isimlerinden biri de Kemalettin Tuğcu'dur. 1989 Çocuk Edebiyatı ödülünü alan Tuğcu'nun nesillere merhametli ve hoşgörülü olmayı aşılamaya çalışmıştır.

Mehmet Seyda, Cahit Uçuk, Gülten Dayıoğlu, Talip Apaydın, Veysel Çolak, Muzaffer İzgü,Ünver Oral, Mustafa Ruhi Şirin, Serpil Ural, Yalvaç Ural, Cahit Zarifoğlu, Yücel Feyzioğlu, Mevlana İdris Zengin, İpek Ongun, Sevim Ak, Behiç Ak, Mavisel Yener, Canan Tan, Bilgin Adalı, Yavuz Bahadıroğlu, Aziz Nesin, Nezihe Meriç, İsmet Kür, Mümtaz Zeki Taşkın….gibi pek çok yazar da çocuk edebiyatıyla ilgilenmiştir.

2) Dünyayı Dolduran Kiraz'a Büyülü Gerçekçilik Perspektifinden Bakmak

Şükrü Karaca'nın kaleme aldığı ödüllü tek romanı *Dünyayı Dolduran Kiraz*, bir çocuk romanıdır. Başkahramanın bir çocuk olması ve iç dünyasının gözler önüne serilmesiyle çocuk edebiyatının kapsamına giren romanda, Kepenek'in gerçek yaşamdan kopup olağanüstü bir dünyaya çekilmesi söz konusudur. Olaylar silsilesine bakıldığında *Dünyayı Dolduran Kiraz*'ın büyülü gerçekçilik anlayışıyla paralel olduğu tespitini yapmak mümkündür:

> *"Dünyayı Dolduran Kiraz*, *okuru daha ilk cümlesiyle büyülü bir atmosfere taşıyacağını müjdeleyerek, 1960'ların Türkiye'sinde bir köye götürüyor bizi: Kepenek'in köyüne. İnlerin cinlerin top oynadığı, devcileyin kurbağaların çocukları yuttukları, aynalı kuşların bacalardan girdiği ve dünyanın sadece "oradan ibaret olduğu bir köy… Romanın kahramanı Kepenek, babasının ölümüyle birlikte kâh genişleyip ötelere, öteki ruhlara kadar uzayan bir dünyayla kâh daralıp kendinde, yalnızca kendi ruhunda mekân tutan bir dünyayla okuru yüz yüze getirir. Ve onu hem ötelere hem de kendi içindeki yolculuklara götüren kapısı, sığınağı ve hatta kurtarıcısı olan kiraz ağacı ile.*" (Özkaya, 2022: 49-50)

Bu doğrultuda öncelikle büyülü gerçekçiliğin ne olduğu üzerinde durmak gerekir.

Magic Realism'in yani büyülü gerçekçiliğin bir terim olarak ilk defa 1923'te sanat eleştirmeni Fransız Roh tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Massimo Bontempell ise büyülü gerçekçiliği edebi terim olarak kullanan ilk kişidir. (Hegerfeld, 2005, s. 12). Büyülü gerçekçilik yazınsal anlatılarda gerçeklik algısının ve fantastik unsurların aynı metinde kurgulanmasıyla kendini gösterir. (Baldick, 2008, 146). Öte yandan büyülü gerçekçiliğin tanımlanması oldukça güç bir kuram olduğunu araştırmacılar belirtir.

Yüzyıllık Yalnızlık adlı eseriyle Gabriel García Márquez'i, Cuddon (1999) büyülü gerçekçiliğin en tanınmış yazarı olarak kabul eder. 1935'te "Alçaklığın Evrensel Tarihi "yayımlanan Jorge Luis Borges'in bu eseri büyülü gerçekçiliğin ilk çalışması olarak nitelendirilir.

Büyülü gerçekçiliğin dünya edebiyatındaki temsilcilerini Zehra Ergeç şöyle sıralar: Alejo Carpentier, Angela Carter Arturo Uslar Pietri, Bianco ve Julio Cortazar, Carlos Fuentes, Eduardo Mallea, Ernesto Sabato, Ernst Junger, Francisco Tario, Gabriel García Márquez, Günter Grass, Isabel Allende, Italo Calvino, Jacques Stephen Alexis, Janet Frame, Jeanette Winterson, Jorge Luis Borges, Juan Carlos Onetti, Juan Rulfo, Labrador Ruiz, Laura Esquivel, Maria Luisa Bombal, Mikhail Bulgakov, Salman Rushdie ve Silvina Occampo… Türk edebiyatında ise Buket Uzuner, Elif Şafak, Hasan Ali Toptaş, İhsan Oktay Anar, Latife Tekin, Nazan Bekiroğlu ve Nazlı Eray gibi yazarların büyülü gerçekçiliği yansıttığını belirtir. (Ergeç, 2020: 462).

Roland Walter, büyülü gerçekçi anlatıların ayırıcı üç özelliği üzerinde durur. Bunlardan ilki olağanüstülüklerin kahraman-anlatıcı-okur nezdinde olağan karşılanması, ikincisi gerçeklik ve büyünün bütünlük arz eden uyumu, üçüncüsü ise yazarın ketum olmasıdır. (Walter 1993: 19-20) Gerçeğin ve büyülü olanın iç içeliğinin sağlanmasında dilin anlatım olanaklarından faydalanılır. Dil, büyüyü ve gerçeği aynı zeminde birleştiren bir unsurdur.

> "*Daha açık bir ifade ile büyülü gerçekçilik, hayatta ve insanların eylemlerindeki gizemin keşfedilmeye çalışıldığı bir dünya yaratır; bu bağlamda olağanüstü ile gerçek olan arasındaki sınırlar silikleşir, gerçeğin olağanüstüne ya da olağanüstünün gerçekliğe karşı yüceltilmesi gibi bir durum olmamalıdır*"(Dilek, 2011: 206).

Gerçeğin ve olağanüstülüğün geçişkenliği anlatım olanaklarını da besler. Reel olanın düşsel olana üstünlüğünden ziyade denk kılınması durumu, okurun da metin karşısında teyakkuzda olmasını sağlar.

Wendy Faris, "Scheherazade's Children: Magical Realism and Postmodern Fiction" adlı yazısında büyülü gerçekçiliğin beş temel özelliğine odaklanır: Doğaüstü olayların gerçek gibi sunulması ve anlatıcı ve karakterlerin bu durumu garipsememesi, tasvirlerin detaylı olması, olağanüstü durumların mucizeden mi veyahut karakterlerin bir sanrısından mı ibaret olduğunun kestirilememesi, öbür dünyanın ve bu dünyanın birlikte işlenmesi, kimlik-zaman-mekan algısının kırılmasıdır. (Zamora ve Faris :1995:167)

Mehmet Emin Bars, "Mitlerde Büyülü Gerçekçilik" adlı makalesinde büyülü gerçekçiliğin orijininde mitlerin olduğunu ileri sürer: "*Mitlerde gerçek ile büyü, doğal ve doğaüstü iç içe kullanılmıştır. Geçmiş, şimdi ve gelecek zaman iç içe geçmiştir. Mitler dünyasında gerçekleşen olaylarda mantık aranmamıştır. Sonuç olarak, büyülü gerçekçilik anlatım üslûbunun kökenleri çok eskilerde, sözlü edebiyatın ilk şekilleri olan mitlere uzanmaktadır.*" (2013:29)

Zamansal kırılmalar, kurgunun dış gerçekliğe bağlı olarak neden-sonuç ilişkisiyle şekillenmeyip kendi içinde tutarlı olması, yazarın aradan çekilip metnin içsel bütünlüğüyle okuru baş başa bırakması, olayların karakterin birer evhamından mı kaynaklandığını yoksa olağanüstülüklere mi bağlı olduğunu tayin etmede zorlanması, büyünün gerçek olana eş değer görülmesi ve anlatıda da aynı şekilde işlenmesi büyülü gerçekçi eserlerin ayırt edici özelliklerindendir. Bu doğrultudan bakıldığında büyülü gerçekçiliğin yansımalarını Dünyayı Dolduran Kiraz'da da görmek mümkündür. Bir çocuk romanı olmasının yanı sıra "değerler eğitimi ve büyülü gerçekçiliğin" bütün olarak işlendiği romanda başkahraman Kepenek'in halk anlatılarından etkilendiği ve bazen gerçek mi yoksa düş mü olduğunu kendinin de okurun da ayırt etmede zorlandığı durumlar ile karşı karşıya kaldığını görmek mümkündür. *Dünyayı Dolduran Kiraz*, bir ayağını büyülü gerçekçiliğin anlatım olanaklarına dayarken bir ayağını da çocukların yetiştirilmesinde değerler eğitiminin önemine dayamıştır. Tam da bu noktada gerçek olanın düşsel olanla uyumu yakalanıp yepyeni bir kurgunun kapıları okura açılmıştır.

> *"Romana adını veren Dünyayı Dolduran Kiraz ise hep yalnız hem herkesin hem de hiç kimsenindir, yalnızca çocukların sahip olduğu tek şeydir. Bu yüzden de dünyayı kucaklayan kiraz, zamana direnen sınırsız hayallerin ve büyük umutların yeşerdiği, olgunlaştığı canlı bir anıt gibidir."* (Emine Tuğcu, 2022:109)

Sınırsız hayallerin ve umutların sembolü olan kiraz ağacının çocuklara ait olması, tesadüfi değildir. Kiraz ağacının tanımlayan özellikler tıpkı dünyayla temasta bir çocuğun iç dünyasını yansıtır. *Dünyayı Dolduran Kiraz*'da ilahi bakış açısı kullanılmıştır. Yazar, Kepenek'in dünyasına bütünüyle hâkimdir. Zihninden geçenleri, rüyalarını, korkularını, evhamlarını bilir. Roman karanlığa kavuşan her şeyin birer birer silinip gittiğini sembolik bir anlatımla ifade ederek başlar. Giriş kısmında her varlığın hareketinin başlangıç noktası bayırdır: "*Bayırın tepesinden bir kuş fırladı*", "*Bayırın tepesinden bir taş koptu.*", "*Bayırın dibinde bir kadın namaz kılıyordu.*", "*Bayır alçalıp bir öküz gövdesi oldu.*" (Karaca, 2017:16) Bayırdan hareket eden varlıklar karanlıkla bütünleştiğinde yok olup gider. Karanlık her şeyi yutan bir metafordur.

Ölümden Önce Ölümden başlığını taşıyan ilk bölüm, romanın girişi mahiyetindedir. Bu kısımda üstü kapalı olarak anlatılan pek çok nokta ilerleyen bölümlerde aydınlığa kavuşturulmuştur. Bu doğrultudan bakıldığında romanın karanlıkla başlaması ve anlatım ilerledikçe perde perde aydınlığa ulaşması zıtlıklar üzerinden alegorinin kullanıldığını gösterir. Karanlık aynı zamanda büyülü gerçekçi unsurların ortaya çıkmasına zemin hazırlama işlevini de yüklenir. Giriş kısmındaki günlük hayatın akışına pek uygun olmayan olaylar, anlatıcı tarafından pek sorgulanmaz, metnin bütünselliği içinde yorumlanır ve kabullenilir. İlerleyen bölümlerde de olağanüstü olayların altında yatan sebeplere göndermede bulunulur:

> "*Yerden birer ikişer başlar yükseldi. Çoğalıp meydanı doldurdular. Meydanda ya bir düğün vardı ya da bir cenaze. Adamlar ya gülüp oynuyor, ya saç-baş yolup ağlıyorlardı. İri bir kurbağa durmuş, onlara bakıyordu. Hiç kıpırdamadan bakıyordu. Neredeyse bir manda kadar vardı. Kurbağa, adamlara kızıyordu. Adamlar geç farkına vardılar bunun. Gelinlerini alıp gittiler. Belki de çarçabuk gömdüler ölülerini.*
>
> *Bir çocuk ormanda mantar topluyor. Hem topluyor hem ağlıyor. Dört yanda orman cinleri cirit atıyorlar. Cinlerden korkuyor çocuk. Kimse yardıma gelmiyor, o da mantarlardan vazgeçmiyor bir türlü.*
>
> *Deminki kurbağa hem çocuğa hem cinlere bakıyor. Kurbağadan daha çok korkuyor çocuk. Ve işte, kurbağa çocuğu yedi. Üstüyle başıyla sildi süpürdü. Mantar torbası az öteye savruldu ve cinler mantarları kapıp kaçtılar. Ormanda bir çocuğu kurbağa yedi. Ama kimse bilmedi, kurbağanın çocuğu yediğini.*" (Karaca, 2017: 18)

Bir cenaze merasimini izleyen ve oradakilere kızan manda büyüklüğünde bir kurbağa, orman cinlerinin arasında mantar toplayan küçük bir çocuk ve kurbağanın ormandaki çocuğu yemesi mantık sınırlarını zorlayan olaylar olsa da büyülü gerçekçi anlatıma göre olağandır. Anlatıcının bu olağanüstülükleri sorgulamaması, kurgunun yapısı gereği kabullenmesi, betimlemelerin orijinalliği, doğaüstü olayların gerçek gibi sunulması büyülü gerçekçiliğin eserde öne çıktığının göstergesidir. Yine şamanik niteliklere sahip Ellez Kızı da başkahraman Kepenek'in gözünden şöyle tasvir edilir:

> "*Ellez Kızı şeytanı hiç gördü mü acaba? diye düşündü. Görmemiş olamazdı. Çünkü o tam yüz yaşındaydı. Eksiği vardı da fazlası yoktu. Eski devirlerden kalma bir o vardı. Cinlerin, perilerin ve alkarılarının, insanların gözüne daha sık göründükleri devirlerden kalma tek kişiydi Ellez Kızı.*" (Karaca, 2017:9)

Kepenek, Ellez Kızının sara nöbeti geçirdiği esnada görünmez birileriyle konuştuğunu, gülüp ağladığını ve sonrasında "*Andız yaylasına gidelim.*" diye bağırdığını kimsenin de bu yayladan haberinin olmadığının farkındadır: "*Oysa Kepenek, o yaylanın cinlerin, perilerin yaylası olduğunu biliyordu.*" (Karaca, 2017:9) Kepenek'in çocuk bilinci, büyülü olanı yadsımaz, yadırgamaz hatta büsbütün kabullenir ve reel hayatın bir parçası hâline getirir. Emine Tuğcu da bu durumun altını çizer:

> "*Cinlerin, perilerin bulunduğu Andız Yaylası'nda kurduğu büyülü bir dünyası vardır Kepenek'in; otların adam boyunu aştığı, kınalı kuzuların meleştiği, çeşme başlarında peri kızlarının birbirlerine su serperek oynaşıp çimdikleri bir dünya. Cinlerin, perilerin ve alkarılarının daha sık göründükleri devirlerden kalma Ellez Kızı, bu büyülü dünyanın yüz yaşını devirmiş, saraylı ebesidir.*" (2022:108)

Kepenek, insanların olduğu gibi nesnelerin de olağanüstü taraflarına odaklanır. Geceleyin herkes uyurken odadaki eşyalara göz atar. Süpürge, iskemle, ibrik… Bunların kendine özgü nitelikleri ve benzetmeleri vardır. Süpürgeyi sarı bir geline, iskemleyi yorgun bir insana benzetir. İbrik ise bu nesnelerin içinde en ilgincidir, çünkü melekler ve şeytanla temas hâlindedir. Bu durum şöyle dile getirilir:

> "*Arada bir doldurmayı unutmasalar, ibriğin hiçbir derdi olmayacaktı. Çünkü şeytan, ocak başında gece yarısı boş bulduğu ibriğin içine işerdi. Bu da çok kötü bir şeydi ibrik*

için. Kırk yıl yusalar, şeytanın pisliği temizlenmezdi. İçi doluysa bu sefer de melekler sabaha kadar abdest alırlardı. Melek eli değen ibrik, kendini cennetlik sayardı. Bir evde meleklerin abdest alması ne demek, bunu en iyi ibrik bilirdi. Sabaha kadar evi kaç melek ziyaret etti, ibrik hepsini bilirdi." (2017: 11)

İbriğin doluluk oranına göre olağanüstü varlıklarla iletişim hâlinde olması ve kişileştirilmesi anlatımda büyülü gerçekçiliğin olanaklarına dayanıldığının göstergesidir. Emine Tuğcu; Kepenek'in büyülü dünyasında objelerin adeta canlı bir varlık mahiyetinde olduğunu süpürgenin "*yeni bir geline*", ibriğin ise "*her şeyi bilen bir dervişe*" benzetildiğini belirtir. (2018: 109) Aynı durumu Misli Baydoğan ve Mutluhan İzmirli: "*Küçük Kepenek'in dünyasında doğadaki her nesne, taşlar ve ağaçlar bile büyülü düşüncenin etkisiyle insan özellikleri taşıyan canlı varlıklara dönüşürler.*" (2022: 199) şeklinde açıklar.

Kepenek'in gördüğü rüyalar da büyülü gerekçiliğe açılan birer pencere mahiyetindedir. Ali Yurtgezen "*Dünyayı Dolduran Kiraz*" başlıklı yazısında romanın "rüya nizamı" üzerine kurulduğuna işaret eder. Romanın bütünlüğünü sağlamada Kepenek'in gerçeği halüsinasyon, rüya ve efsanalerle harmanlamasının önemini de vurgular. (2022: 72)

"*Yine, alacakaranlık bir yerdeydi. İki görünmez kuvvet ellerine sımsıkı yapışmıştı... Ellerine yapışan kuvvetler aniden ayrı ayrı yönlere saptılar. Korkunç bir hızla yol ayrımına yaklaştığını görüyordu. Dili tutuldu, ağzı kurudu, soluduğu hava dallı budaklı bir şey gibi ciğerlerine takıldı ve boğazını yırttı. Sonra gelip yol ayrımına, bir kayaya çarpar gibi çarptı. Dünyayı dolduran bir çınlama içinde, toz halinde, oracığa yığıldı. İçinden bir düşünce yumağı tüterek çıktı.*"(2017: 15)

İki görünmez güç tarafından sürüklenen Kepenek kendini sürükleyen güçlerin farklı yönlere sapmasıyla yol ayrımına çarpıp toz halinde yere düşer. Bu toz yığınından geriye bir düşünce yumağı kalır. Kepenek'in rüyası gerçeküstü unsurlarla örülüdür. Misli Baydoğan, bu durumu şöyle açıklar:

"*Küçük Kepenek'in dünyasını tasvir ediş biçimi, büyülü düşüncenin ön planda olduğu çocuk zihnini okura sunmaktadır. Büyülü düşünce tarzının ağırlıkta olduğu çocukluk döneminin bu romanda çok başarılı bir biçimde aktarılmış olması, roman boyunca rüya ve gerçekliğin iç içe geçtiği bir atmosferin öne çıkmasını sağlamaktadır.*" (2022:194)

Görünmez güçlerin sürüklemesi, yol ayrımına çarpması, toz hâline gelmesi, içinden düşünce yumağının tütmesi Kepenek'in günlük yaşamda karşılaştığı olaylarla bağdaştırıldığında büyülü dünyasının başka bir formda bilinçaltına yansıdığını söylemek mümkündür. Kepenek'in bilinçaltı, rüyalar vasıtasıyla kendini ifade imkânı bulmuştur. Bu doğrultuda rüyalar, büyülü gerçekçi anlatımı güçlendiren unsurlardandır.

Kepenek'in Ellez Kızı'nın askerde şehit düşen kocası Temir Ağa'yı rüyasında görmesi mekânla ilişkilidir. Ellez Kızı, Kepenek'e kocasının askere gidişini, evlatlarının yetim kalışını teferruatıyla anlatır. Yayladaki İziltaş'ın yanında uykuya dalan Kepenek, İziltaş'ın üstünde atına binmiş heybetli bir asker görür. Yüzünü daha önce hiç görmemiş olsa da Temir Ağa'yı hemen tanır. Kepenek yalnız Temir Ağa'yı görmekle kalmaz; arka perdede savaş yıllarının soğuğuna, kılıç sallamalarına, askerlerin naralarına da şahit olur. Ellez Kızı'nı görmeden gitmemesi için Temir Ağa'ya seslense de haber vermek için yola koyulduğunda uyanır. Kepenek rüyasında sadece Temir Ağa'yı görmemiş, savaş sahnelerine de tanıklık etmiştir. Rüyasının iki farklı uzama açılmasında efsanevi nitelikler taşıdığı düşünülen İziltaş'ın yanında uykuya dalması etkili olmuştur. Bu durum; "*Büyülü gerçekçilik akımında fantastik ya da tuhaf unsurlarla gerçekçi unsurlar karıştırılarak yan yana kullanılır. Labirentimsi anlatım tekniklerine, zaman değişimlerine, rüyalara, masalımsı hikâyelemelere yer verilir.*" (Bars, 2013:225) şeklinde açıklanabilir.

Kepenek, köylerinde anlatılan Gülsüm kızın başından geçen sıra dışı bir olayı gerçekliğini sorgulamadan aktarır:

> "*Gülsüm kızın hikâyesini bilmeyen yoktu. Bir cuma gecesi dışarı çıkmış, evin önündeki kavağın boylu boyunca yere uzandığını görmüştü. Görmüş de çığlığı basmıştı hemen:*
>
> *-Anaaa, emmimgilin kavağı devrilmiş!*
>
> *Gülsüm kızın son çığlığı olmuştu bu. Evden dışarı fırlayanlar, kavağın değil de Gülsüm'ün devrilip gittiğini görmüşlerdi*" (2017: 51)

Gülsüm kız, başkahraman Kepenek'in gözünde cennetliktir. Anlatılanlara göre ağacın secdeye kapandığını görmüştür. Efsane türünü örnekleyen bir yapı taşıyan yukarıdaki kesite bakıldığında olağan bir durumdan yani bir kızın geceleyin evinden çıkışından bahsedilir. Olağanüstülüğe geçiş ise secde eder bir vaziyette gördüğü kavak ağacıdır. Burada dikkat edilmesi gereken noktaysa secde eyleminin mübarek bir günün gecesinde meydana gelmesidir. Bu da gündelik hayatın kutsalla bağını kolaylaştırmıştır.

Yine aynı doğrultuda Kepenek, babasının vefat ettikten sonra evlerini ziyaret ettiğine şahit olur. Babasıyla konuşmasını bütün berraklığıyla hatırlar. Babasına yine gelmesini söylediğinde öbür cumaya işarette bulunur. "*Konuştu babası, diriler gibi konuştu. Dudakları kıpırdamamıştı ama ses onun sesiydi. Babasının sesi, Kepenek'in içinden çıkmışa benziyordu.*" (2018: 52)

Kepenek'in ninesinin anlattığı Aynalıkuş efsanesi de Kepenek'in aile fertlerinin olağanüstülüklere yatkın bir mizaç taşıdığını gözler önüne serer. Aynalıkuş, iki kulaç kanatları, göğsünde geceyi aydınlatan aynasıyla kuzu, koyun kapıp yemekle kalmaz. Ayda bir de çocuk eti yermiş. Kepenek'in ninesi Aynalıkuş'un beşikteki bebeğini yemek için geldiğini anlayınca sessizce durur. Bacadan inerken aynasını ibriğin içine düşüren Aynalıkuş, ninenin ibriğin ağzını kapattığını görünce ona yalvarır. Nine çocuk eti yemeyeceğine tövbe etmesi için Aynalıkuş'u zorlar ama Allah beni böyle yaratmış deyince zorlamaktan vazgeçer. Aynalıkuş da ninenin külünün döküldüğü yere yüzünü sürmeyeceğine söz verir. Hatta Kepenek bu kavlin torunları tarafından da tutulduğunu hiçbir alıcı kuşun tavuklarına dokunmadığını söyler. (2017: 65-67) Aile bireylerinden birinin başından geçen bu olay günlük hayatın olağan akışının dışındadır. Kuşun dile gelip ninesiyle konuşması ve ona söz vermesi mantığa uygun olmasa da çocuk Kepenek bu efsaneyi anlatan ninesini yargılamaz, yadırgamaz. Beklenenin aksine alıcı kuşların onların tavuklarına dokunmadığını söyleyerek onaylar. Kepenek'in çocuk dünyası büyülü olaylarla örülüdür. Bu büyülü olayların gerçekliği sorgulanmaz, olduğu gibi kabul edilir. Hatta ne aile bireyleri ne köylüler ne de Kepenek aktarılan olağanüstülüklerin gerçek olmadığına dair küçük bir imada dahi bulunmaz.

Ellez Kızı, Kepenek'e "*Gürgen kovuklarında uyuklayan peri kızlarını anlatmıştı. Çobanlar üstlerine geldiğinde, kovuğun nasıl kapanıp kızları sakladığını anlatmıştı.*" (2017: 69) Önceki sayfalarda Ellez Kızı'nın sara nöbeti geçirdiği belirtilse de bahsettiği varlıkların birer halüsinasyon olduğu hiç düşünülmez, perilerin varlığı inkar edilmez. Kepenek içten içe Ellez Kızı'nın anlattıklarını merak eder.

Bazı Bazı Delirmek kısmında ise Kepenek birden fazla olağanüstü durumla karşılaştığı için yaşadıklarını sorgulamaya başlar.

> "*Cinlerin en çok sevdiği yerdi değirmenler. Gelenin gidenin ununu çalar, dökülen saçılanla bey gibi yaşarlardı. Ayrıca cinler sevsin diye, böyle derin derelerin dibine, bir yarın altına yapılırdı değirmenler. Kepenek'in bildiği bütün değirmenlerin yeri böyleydi.*" (2017: 126)

Değirmenlerin köye uzak bir yerde olmasını cinlerin tenhayı sevdiği düşüncesiyle bağdaştıran Kepenek tıpkı orman cinlerinden korktuğu gibi değirmen cinlerinden de korkar. Kendini değirmenin içindekileri göz ucuyla yoklamaktan alamaz. Değirmendeki alet edavatın bir bir konuşması ve hatta Kepenek'i azarlaması aklının sınırlarını zorlasa da kendine bunların olduğunu tekrarlar durur.

> *"Bu ıssız, yapayalnız değirmen her önünden geçişte;*
>
> *-Gelip içime baksana, canım sıkılıyor, gelip içime baksana, diyordu, Kepenek'e.*

Aralıktan baktığında, önce tekne vardı aralıktan baktığının. Şöyle bir kımıldadı ve rahatı bozulmuş gibi;

-Ne var ulan! Dedi sertçe.

Teknenin içinde gezinen bir fare kapıya döndü ve bu çıkışmadan cesaret alarak vıcırdadı:

-Ne var ulan!

Yatağında soğuk yüzlü bir yılan gibi kıvrılmış uyuyan değirmen taşı gözlerini araladı. Kapıya doğru hücum etti, sonra kendi etrafında iki tur attı. Bağlı bir köpek gibi ve kart sesiyle o da çıkıştı:

-Ne var ulaaan!

Köşedeki ocak ikiyüzlü, pasaklı bir kadına benziyordu. Ötekiler bağırırken kıkırdayıp durdu. Sonra;

-Çörek yaptım yer misin, çörek yaptım yer misin? diye yılıştı.

Kepenek'in kalbi hızlı hızlı çarpıyordu. Kaçmakla kalmak arasında bir karar veremezken, kafasının içindeki bir ses, kendi deyip kendi işitiyordu:

Oldu mu bunlar? Oldu tabii…" (2017: 128)

Tekne, fare, değirmen taşı, ocak hep birer birer dile gelip Kepenek'i azarlar tonda ne olduğunu sormuştur. Masalsı bir atmosferin ortasında kalakalan Kepenek bu cinli değirmenden kaçıp kurtulmak ister. Kepenek bu sıkıntılı ortamdan kaçıp mandalarının yanına döndüğünde daha şaşırtıcı bir manzarayla karşılaşır. Mandaların boynuzları uzayıp uzayıp kısalır. Kepenek'e bakıp gülerler ve onunla "*Akıla bak, akıla.*" diyerek dalga geçerler. Mandalar Kepenek'in başından geçenleri akla uygun görmeyip Kepenek ile dalga geçerler; ama boynuzları uzayıp kısalan mandaların gülmeleri ve konuşmaları da mümkün olanın çok dışındadır. Olağanüstülükleri sorgulayanının olağan olmaması da büyülü gerçekçilik çerçevesinde değerlendirilebilir.

Kepenek'in manda gütmek için evden çıktığı gün karşılaştığı garip olayların ardı arkası kesilmez. Köylerinde sadece Yan Ali'nin gördüğü Boynuzlu Yılan'la karşılaşır. İnanışa göre Boynuzlu Yılan'ı görmek, uğur getiren bir hadisedir:

"*Ekinlerin içinde bir hışırtı duyduğunda heyecanla ayağa fırladı. Tam karşısına gelip dikilmişti. Koç boynuzu gibi kıvrık, fakat küçücük boynuzları vardı. Çenesinin altında uzun, beyaz, üç tel de sakal… Bunlar yaşlılıktandı. Bin yaşındaydı Boynuzlu Yılan. Vücudu mor ve beyaz beneklerle kaplıydı.* "(2017: 133)

Kepenek'in detaylıca tasvir ettiği Boynuzlu Yılan, yaşlı bilge bir insana benzemektedir. Yılan Kepenek'in ikide bir bataklığa taş atmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirir:

"Nihayet dile geldi yılan:

-Kapımı taşlayıp durma! dedi.

Bataklıktan söz ediyordu.

Ben seni arıyorum dedi, Kepenek hırıltıyla. (2017: 134)"

Boynuzlu Yılan Kepenek'i evine davet eder. Kepenek peşine takılıp giderken içindeki ses kendini yakala diye ikaz eder, o da gerisin geriye mandaların yanına döner. Kepenek, aklından kuşkuya düşer. Romanın sonunda benliğinin iki parçaya bölündüğünden iki aklından birinin kendine yalan söylediğinden yakınır. Büyülü olandan öte gerçeği aramaya koyulur. Yaşadıklarının gülünç bulunacağından endişe duysa da başından geçenlere kimsenin inanmayacağını bilse de kendi kendine şahit olduğu tüm olayları inkar etse de deli aklının kendisine oyun oynadığından öte bir sonuca varamaz. Kepenek'in bu çocuksu tavrı büyünün gerçeğe, gerçeğin büyüye üstün gelememesiyle

sonuçlanır. Bu noktada dilin masalsı kullanımı anlatımı güçlendirmiştir Çocuk Kepenek'in olağanüstü varlıklarla konuşması, yılanın dile gelmesi yine ninesinin Aynalıkuş ile konuşması masalsı üsluba ait özelliklerdir. Değirmendeki eşyaların Kepenek ile konuşması, mandaların Kepenek'e gülmesi mantık dışı olaylar olsa da büyülü gerçekçiliğe göre olağan durumlardır: "*Metinler, büyünün indirgenemez bir ögesini içerir: Evrenin bizim bildiğimiz yasalarıyla açıklayamayacağımız bir şeyi. Metinler açısından büyüsel şeyler gerçekten olmaktadır.* (Zamora ve Faris :1995:167)

Kepenek bu masalsı atmosferde büyülü olanın gerçeğe çıkan yollarını yoklamanın peşindedir. Kepenek'in olayların içinden çıkamayıp iki zıt durumu bir arada kabullenmesiyle düğüm çözülür. Hüseyin Tuncer, Kepenek'in Boynuzlu Yılan ile aralarında geçen olayları şöyle açıklar:

> "*Boynuzlu Yılan'la aralarında geçen konuşmalardan kimseye bahsetmez; yaşadıklarının bir oyundan ibaret olduğunun farkına varır. Yaşadıkları karşısında deli olup olmadığını düşünür. Korkunun yarattığı bu durumlardan kurtulmaya çalışır. Korkuya ve deliliğe inandığını, cin min görmediğini söyler.*" (2022:137)

Servet Erdem; Büyülü Gerçekçilik ve Halk Anlatıları" adlı çalışmasında büyülü gerçekçi metinler ve halk anlatıları arasındaki dört bağa işarette bulunur: Tanıdıklaştırma, Melezleştirme, Karşı Yazın, Dengeleme ve Gerçeklik. (2011) Çocuk Kepenek'in büyülü dünyasına bakıldığında bu dört unsurun roman kurgusunda öne çıktığı görülür.

Tanıdıklaştırmanın büyülü gerçekçi anlatımda yerlileştirmeyi sağladığı düşünülürse metne yabancılaşmayı ortadan kaldırmayı hedeflediği söylenebilir. Bu da "*Geleneğin modern olanla uzlaştırılması, modern olanda eritilmesi ya da tam tersi, geleneksel anlatının tanıdıklığından yararlanarak modern olanının yabancılığını azaltmak amacıyladır.*" (Erdem, 2011: 182) Değirmende cinlerin yaşadığı inanışı, periler ve cinlerle konuşan Ellez Kızı, kavağın secde ettiğini gören Gülsüm kız, Türk toplumunun farklı coğrafyalarında çeşitlemeleriyle varlığını sürdüren anlatılardır. Çocuk Kepenek'in yaşadığı Kabalı köyü, teknolojik imkânlardan yoksun henüz elektriğin bile kullanılmadığı bir yerdir. Dolayısıyla halk anlatıları canlılığını korumaktadır. Romanın kurgusu için yerlileştirmeyi sağlamada ve büyülü olanın gerçek olarak algılanmasında halk anlatıları etkili olmuştur.

Melezlik büyülü gerçekçi anlatımda zıt yapının bir arada bulunmasını karşılayan bir kavramdır. Ölümün yaşamla, büyünün gerçekle, bilimin dinle, sıra dışının sıradanla, rüyanın günlük yaşamla bütünleşmesi kurgusal düzlemde çok yönlülüğü ortaya çıkarır. Kepenek'in ölen babasıyla bir cuma akşamı konuşması, Boynuzlu Yılan'ın onu yeraltına götürmek istemesi, ibriğin şeytan ve melekle iletişim içinde olması, mandaların Kepenek ile dalga geçmesi, değirmendeki nesnelerin Kepenek'e çıkışması köyünde tarım ve hayvancılıkla geçinen yetim bir çocuğun sıradan hayatını sıra dışına taşıyan olaylardır. Olağanüstü olayların yanı sıra Kepenek'in köydeki yaşamına bakıldığında tarım ve hayvancılığın öne çıktığı, ikili ilişkilerin samimi bir şekilde sürdürüldüğü, kavak, ceviz ve kiraz ağaçlarıyla çevrili canlı bir tabiata sahip olduğu görülür.

Büyülü gerçekçilik perspektifinde karşı yazın ya da geleneğin yeniden icadı tek boyutlu olarak değerlendirilmemelidir. Büyülü gerçekçi anlatımda amaç, geleneksel olanın vurgulanması değildir. Geleneksel olanın yeniden kurgulanması yeniden ele alınması farklı noktalarıyla yeniden yorumlanmasıdır. "*Büyülü gerçekçi yazar, yazdıklarıyla sadece geleneği öne çıkarmaz; onu yeniden icat eder.*"(Erdem, 2011: 183) Söz gelimi Kepenek'in ninesinden aktardığı Aynalı Kuş efsanesi, günlük hayata yansıyan tarafıyla ele alınmıştır. Kurgunun bir parçasıdır, ancak Aynalı Kuş'un Kepenek'in ninesine verdiği söz neticesinde tavuklarına hiçbir alıcı kuşun değmediğini söylemesi efsanenin yoruma açık tarafıdır.

Dengeleme ve gerçeklik ise Roland Walter'in "*Mitler ve efsaneler imgelem yoluyla anlatım sürecinin içinde olmalıdırlar ki gerçekliğin daha derin bir katmanı ortaya çıksın.*" (1993:13) görüşü çerçevesinde ele alınabilir. Gerçekliğin tek tarafıyla görünmesinden ziyade anlatıma mitlerin, hurafelerin, efsanelerin dahiliyle yeni bir kapının açılması kurguyu da güçlendiren bir unsurdur. Salt gerçekliğe sığınmaktan öte, gerçekliğe giden birden fazla yolu denemek büyülü gerçekçi romanlarda dengeyi sağlamayı kolaylaştırır. Örneğin romanda ormanda bir kurbağanın çocuğu yediği üzerinde durulur. Hem giriş bölümünde hem de sonuç bölümünde tekrar edilen bu durumun Kepenek'in çocukken ormanda kaybolmasıyla ilgili olduğu ilerleyen bölümlerde anlaşılır. Büyülü durumun gerçekliğin bir tezahürü olduğu "dengeleme" ile açıklanabilir.

Romanın giriş kısmı ve sonuç kısmı iki farklı başlık taşısa da içerik aynıdır. İlk kısımda ormandaki çocuğu kurbağanın yemesi metin içinde aydınlatılmıştır. "*Ormanda bir çocuğu kurbağa yedi. Ama kimse bilmedi kurbağanın çocuğu yediğini.*" (2018: 147) cümlesi aslında Kepenek'in mantar toplamaya gittiğinde köyden arkadaşı Reyhan'la ormanda kayboluşuna da bir göndermedir. *Ölümden Önce* başlığını taşıyan ilk bölümle *Karanlık* başlıklı son bölümün birebir aynı olmasını Emine Tuğcu, her sonun bir başlangıcı yansıttığı şeklinde yorumlamıştır. *"...Dünyayı Dolduran Kiraz romanında ölüm düşüncesi, aydınlık bir başlangıcın temsili olarak ele alınır.*" (2018: 110)

Genel olarak bakıldığında çocuk Kepenek'in büyülü dünyası roman tekniğini de şekillendirmiş, anlatımda büyülü gerçekçilik öne çıkmıştır. Büyülü gerçekçi metinlerin katmanlı yapısı, *Dünyayı Dolduran Kiraz*'da da öne çıkmıştır. Romanın sadece büyülü olana odaklanmadığını eserde, çocuk Kepenek'in köydeki yaşamını, okulda karşılaştığı zorbalıkları, tabiatla iç içe oluşunu, dinlediği hikâyeleri, ölüme dair tecrübesini, kız-erkek ilişkilerini, özellikle değerler eğitiminin işlenişini de göz ardı etmemek gerekir.

3) Dünyayı Dolduran Kiraz'da Değerler Eğitimi

Dünyayı Dolduran Kiraz, büyülü gerçekçiliğin yanı sıra çocuğa kazandırılması gereken değerleri de işleyen bir eserdir. Didaktik tarafı, romanın edebiliğini ıskalamaz. Çocuğun hayata hazırlanmasında; örf ve adetlerine sahip çıkmasına, milli değerlerini korumasına, dini değerleri uygulamasına, toplum içindeki davranışlarına dair detaylı bilgiler çocuk Kepenek ve çevresindekiler üzerinden verilmiştir. Bu değerlerin aktarımıyla Kepenek büyülü dünyasının sınırları içinde kalmamış, gerçek yaşama da hazırlanmıştır. Öğretici değerler, büyülü dünyasının içine serpiştirilerek anlatımın akıcı ve ilgi çekici olması sağlanmıştır. Mehmet Aycı; "*Dünyayı Dolduran Kiraz; alanında Türk edebiyatında en özgün romanlardan biri. Alev Alatlı'nın İşkenceci'si, Aytmatov'un Beyaz Gemi'si ve Cengiz Dağcı'nın Badem Dalına Asılı Bebekler'iyle birlikte okumalı.*" diyerek *Dünyayı Dolduran Kiraz*'a geniş bir perspektiften bakılması gerektiğinin altını çizmiştir.(2022: 182)

Beyhan Kanter'in "*Apolitik olması beklenen çocuk edebiyatı ürünlerinde millî değerler ve kültürel kodlar, çocukların anlayabileceği bir tarzda ve edebîlik endişesi ötelenmeden anlatılmalıdır.*" (2014: 574) şeklinde vurguladığı temel hususların *Dünyayı Dolduran Kiraz'*da öne çıktığını görmek mümkündür.

Değerler, bireylerin hayatını kolaylaştıran, onlara yol gösteren rehber görevindedir. Bireyin iyiyle kötüyü, doğruyla yanlışı ayırt etmesine fayda sağladığı gibi toplumda düzenin kurulmasında ve sürdürülmesinde rol üstlenen kabullerdir. Bu değerlerin bireye aktarılması çocukluk döneminden itibaren olmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri ise değerlerin aktarımında oldukça işlevseldir, ancak bu işlevsellik metnin tek odağı olmamalıdır. Çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilen eserlerin belli başlı niteliklere sahip olması gerekmektedir:

> "*Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile üretilen çocukçu bir edebiyattır.*" (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007: 19)

Çocuğun gelişim dönemine uygun olması, hayal dünyasını beslemesi, duygu ve düşüncelerini zenginleştirmesi, beğenisine hitap etmesi ve öğretirken eğlendirmesi çocuk edebiyatının başat

özelliklerindendir. *Dünyayı Dolduran Kiraz*'da hem değerler eğitiminin öne çıkması hem de büyülü gerçekçiliğin kullanılması bu açıklamalar doğrultusunda değerlendirilebilir.

> "*Çocuk edebiyatında büyülü gerçekçiliğin kullanılması öğretici unsurun doğrudan verilmemesi ve çocuğun dünyasına hayal gücüne uygun bir şekilde verilmesi açısından da son derece önemlidir. Çünkü nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin önemli özelliklerden biri de doğrudan öğüt içermemesi gerektiğidir. Çocuk edebiyatı eğlendirici ve estetik olmalıdır. Didaktik öge bu eğlence ve estetiğin içinde örtük bir şekilde çocuğa sezdirilir. Büyülü gerçekçilik tam bu noktada devreye girerek çocuğun eğlenerek yaşam gerçeğine hazırlanmasını sağlar.*" (Kara &Yıldız, 2021: 188)

Çocuğa kuru kuruya öğüt vermek yerine estetik ögelerin içinde eğlenceli bir şekilde sezdirilmesi esastır. Büyülü gerçekçilik çocuğun hayal dünyasına hitap ederek örtük öğrenmeyi de eğlenceli hâle getirir. Öğrenmeyi sağlarken çocuğun iç dünyasını zenginleştirmekle kalmaz; çocuğun hayatla bağını sağlamlaştırır. Büyülü gerçekçilik vasıtasıyla değerlerin çocuğa aktarılması eserin edebiliğini de ortadan kaldırmadığı için metnin hem işlevselliğini hem de edebi yönünü güçlü kılar. Dünyayı Dolduran Kiraz'ın da bu bağlamda başarılı olduğunu görmek mümkündür. Örneğin Kepenek babasını kaybettiğinde ölüm karşısında Çavuş Dede'nin aldığı tavır önemlidir. Aile bireylerinin teskin olması için anlattığı peygamberler kıssaları, söylediği özlü sözler özelde Kepenek'i genelde ise çocukları yaşama olduğu kadar ölüme de hazırlama çabasıdır. "*Dert imtihan kapısıdır, imtihandır…. Şükür her derdin ilacıdır… Varlığa kim olsa şükreder, iş yokluğa şükretmede… Bir boğaz delen rızkını dünden hazırlar…*" (2017: 34-35)

Kepenek'in babasının ölümünün ardından konu komşu arasındaki yardımlaşmaya da şahit olur. "*Her işlerine koşan konu komşu, akşam oldu mu kaplar dolusu yemek, kucaklar dolusu cennet getirirlerdi. Ölüsü olanın, işi de olmazdı, aşı da.*" (2017: 32) Ölüm, toplum nezdinde birtakım pratikleri de beraberinde getirmiştir. Kepenek bu uygulamalardan yani ölü evinin geleneklerinden haberdardır. Kaybı olan insanların yemek yapmaya, iş işlemeye takati olmayacağından komşuların kendiliğinden bu vazifeleri üstlenmesi asırlardır süren Türk geleneklerinin yansımasıdır. Çocuğun bilincine kültürel kodların işlenmesi geleneğin yaşatılmasını kolaylaştırır.

Ölünün arkasından cuma geceleri dua okunması gerektiği, vefat eden kişinin dua beklediği inancı toplumda yaygındır. Kepenek bu inancı hayatına uygular. Dini bir değerin roman kahramanının günlük yaşamında karşılık bulması söz konusudur:

> "*Şimdi, kendi geçmişleri evlerinin damında geziniyorlardı. Cuma geceleri hep böyle olurdu. Bacadan dinler dinler giderlerdi. Eğer içeride Kur'an okunmuşsa mutlaka duyar, kalpten okunanıbile duyar, sabah ortalık ışımadan az önce, sevine sevine geldikleri yere dönerlerdi. Evlerinde Kur'an okunmayan ölüler, içeridekilere lanet ediyorlardı. Haklarını helâl etmiyorlardı.*" (2017: 51)

Kepenek, babasının dua beklediğine o kadar emindir ki aynı odada uyuyan aile bireylerine bakar. Onların derin bir uykuda olduğunu fark edince hayırlı bir evlat olarak hepi topu bildiği üç duayı okuyarak görevini yerine getirir. "Süphaneke, Eddehiyatü, Elham"ı sırasıyla okuduktan sonra babasıyla karşılaşır. Kepenek'in babasını görmesi rüya mı, bir sanrı mı yoksa gerçek mi olduğunun izleri anlatımda siliktir. Büyülü gerçekçiliğin devreye girdiği bu nokta için denilebilir ki vefat eden birinin ardından dua edilmesinin önemi, salt öğreticiliğin sınırları belirsizleştirilerek Kepenek'in üzerinden işlenmiştir.

Kepenek'in gördüğü rüyaların tabiri değerler eğitimi ile de bağlantılıdır. Olağanüstülüklerle karşılaştığı, yer yer korktuğu rüyalarının günlük hayatta birtakım uygulamalarla savuşturulması çabası dini değerlerin yaşatılması bakımından mühimdir. Kanatlanıp uçtuğu rüyalarını annesi, "günahlardan arınma" şeklinde tabir eder. Çocuk aklıyla Kepenek işlediği günahları hesaplar: Sofrada besmele çekmeyi unuttuğu, arkadaşlarıyla küfürleştiği ve başka bahçelerden meyve çaldığı vakitler… Düşünüldüğünde Kepenek'in arındığı günahlar manevi değerleri ihmal etmesinden kaynaklanır.

Besmeleyi Müslümanlar, her kapıyı açan anahtar olarak görürler. Bir işe başlamadan evvel özellikle sofrada yemeğe başlamadan evvel besmele çekmek bir adet hâline gelmiştir. Kepenek'in bu davranışı hayatına yayması gerektiğinin farkındadır. Küfrün toplum içinde hoş karşılanmadığı, dini olarak da günah sayıldığı vurgulanır. Çocukça bir hareket olsa da başkasının izni olmadan herhangi bir şeyini almanın günah olduğunun üzerinde durulması çocuklara değerler eğitimi kazandırma açısından faydalı örneklerdir.

Kepenek rüyası, mantık sınırları dışına taştığı zaman çocuk olmasına rağmen bir nefis terbiyesi yapar. Kepenek'in bu tavrı, içinde bulunduğu toplumun davranış kalıplarını uyguladığını gösterir. Bir rüyasında gökyüzünde kocaman, gözleri kanlanmış, dili sarkık kendisine korku içinde bakan bir köpek görür. Kepenek bu rüyasına kimseyle paylaşmaz, kimseden tabir istemez. Çok korkmuş olsa da kendince önlem alma ihtiyacı hisseder: "*Gökyüzünde bir köpek başı düşünülemezdi. Bu büyük bir günah olurdu çünkü. İçi burkuldu ve garip bir suçluluk duygusuyla, gün boyu çok az konuştu, çok az yemek yedi, birkaç kere 'tövbe yarabbi!' dedi.*" (2017: 14) Tabiata aykırı bir durumu rüyasında gördüğü için kendi kendini suçlar ve kötü düşüncelerden arınmaya çalışır. Nefis terbiyesinde az yemek, az konuşmak ve istiğfar çekmek olduğunu Kepenek'in rüyası vasıtasıyla okur dolaylı yoldan tecrübe etmiş olur. Kepenek'in çocuk olmasına rağmen toplumun kabullerine göre davranması değerler eğitimi kapsamında değerlendirilebilir.

Kepenek'in bir diğer rüyası da oldukça korkutucudur: "*Hepsinden beteri bir yüz vardı ki, onu görmemek için bildiği iki sureyi tekrar tekrar okurdu.*" (2017: 16) Uykuya dalmadan önce korkutucu şeyler görmemek için dua okuyarak uyuma alışkanlığı, manevi bir değerin Kepenek'in hayat pratiği haline geldiğini gösterir.

İmece usulü yapılan ekin biçme Kepenek'in gözünden anlatılır. Kepenek "geviş gitme" denen bir oyunla naralar atarak ekinlerin biçilmesinin tarlanın gözünü korkutma amacıyla yapıldığını bilir. Sıcağın altında çalışanların bu zorlu süreci, birbirlerine takılarak eğlenceli hâle getirdiğini de gözlemler. Değerler eğitimi açısından bakıldığında zor işlerin birlikte yapılırsa daha kısa sürede bitirileceği ve zorluğun eğlenceli bir şekilde aşılabileceği çocuk gözüyle aktarılmıştır.

Ekinin değerli olduğu, tarlada tek bir başak bırakılmaması gerektiği, sofraya büyüklerle birlikte oturmanın önemi, şu kesitte anlatılmıştır:

> "*Üç beş kelle de yerde kalsa ne olacaktı? Kala kala onun toplayacağı kelleye mi kalmışlardı sanki? Kadınlardan biri başını okşadı ve;*
>
> *-Çörek bunlar yavrum, çörek, dedi,"*
>
> *Kış geceleri yatmadan önce, ocağın son ateşiyle bir çörek pişirilir, kokusu, tok olanları bile acıktırırdı. Çocuklar, çöreği sıcak severlerdi ama ebesi, büyükler köy odasından dönmeden çöreği böldürmezdi.*" (2017: 47)

Başağın kıymetli olması, tarımın zor koşullarda insan gücüne dayalı yapıldığı bir köyde kaçınılmazdır. Çöreğin sofraya düşene değin bütün ailenin hep bir elden emek sarf etmesi de yaşam koşullarının getirisidir. Büyük bir zahmetle sofrada yerini alan çörek, büyükler olmadan çocuklara yedirilmez. Görüldüğü üzere sofra adabı Kepenek'e ebesi tarafından küçüklükten aşılanmaya başlamıştır.

Kepenek'in ebesinin çocuklara öğrettiği bir başka değer de eğitime verdiği önemdir. Keçilerin kaybolması üzerine okula gidip Kepenek'i çağırması lazım geldiğinde sınıfa lastiklerini yani ayakkabılarını çıkarıp girmiştir. Kepenek de dahil sınıftakiler onun bu davranışını gülünç bulsalar da eğitimin verildiği bir yere ayakkabılarıyla girmeyi uygun bulmamıştır. Bu hem bir saygının ifadesidir hem de temizliğe yapılan vurgudur. Emine Tuğcu, Kepenek'in gözünden Türk aydınının yetiştiği kültürel kaynağın gözler önüne serildiğini belirtir:

> "*Bu toprağın insanını küçük bir çocuğun gözünden şiirsel bir dille anlatıldığı roman, her ne kadar Kepenek'in ya da Şükrü Karaca'nın hikâyesi olsa da aslında bir o kadar da Türk aydınının anlatısı. Anadolu romanı olarak da adlandırılabilecek bu eserde, Türk*

aydınının beslendiği kültürel kaynağa uzanıyor; insan, tabiat ve eşya ile kurduğu ilişkiye tanıklık ediyorsunuz."(2022:108)

Yaylaya çıktıkları vakit Ellez Kızı, topluluk içinde bir kadının nasıl davranması gerektiğine dair yayladaki kızlara öğüt verir. Kepenek de bu öğütleri can kulağıyla dinler. "*Yola çıkan kızın boynu, geme yeni alışmış tay boynu gibi olmalı. ... El sana baksın sen ele değil.*"(2017: 78) şeklindeki öğütler içinde bulunulan sosyal yapının algısına göre kadının edepli bir şekilde başı önünde yürümesinin uygun olduğunu gösterir.

Kepenek'in birlikte keçilerini güttüğü arkadaşı Durmuş'un davranışlarını onaylamaz. Durmuş'un yanlış hareketlerine karşılık Kepenek doğru olanı yaparak örnek olur. Değerler eğitimi açısından bakıldığında yanlışın tarafında durmayan Kepenek, çocuklar için örnek alınacak bir kahramandır. Durmuş, gönlünü kaptırdığı, dilinden düşürmediği Melahat'ın keçilerine taktığı çanları çalar. Bir tanesini de gözcülük hakkı diye Kepenek'e uzatır. Kepenek, kesin bir tavırla hırsızlık malı çanı reddeder. Durmuş'un sürüye karışan topal keçi ile oğlağını çalıp eve götürmesi ve kesip yemesiyle arkadaşlıklarını tamamen sonlandıran Kepenek'in vicdanı sızlar. "*Günlerce kulaklarında öttü çanlar. Günlerce bir oğlak beğirip durdu içinde.*" (2017: 103) Kepenek, hırsızlığı bizzat yapmasa da Durmuş çanları çalarken de topal keçiyle oğlağını evine götürürken de olanı biteni görmüştür. Hırsızlığı önleyememiş, üstelik Durmuş'un yaptıklarına şahit olduğu için bir nev'i kendini suç ortağı gibi hissetmiştir. Bu sebepten vicdan azabı çekmektedir. Kepenek'in iç dünyasının olanca açıklığıyla okura bildirilmesi, kötü niyetli insanlarla arkadaşlık edildiğinde zor durumda kalınacağını göstermesi bakımından önemlidir. Hüseyin Tuncer bu bağlamda Kepenek'i "*Kepenek olup bitenlerden ders alır, hayatı anlamaya çalışır. Onun günlük yaşantılarında, köy çizgiler hâlinde geleceğe doğru uzar gider. Bu bağlamda tabiatın, hayvanların çocukların naif duygularıyla bütünleşen yanları çıkar karşımıza.*" cümleleriyle tahlil eder. (2022:135)

Okula bir Atatürk büstünün yapılması köyde ufak çaplı bir krize sebep olmuştur. Köylülerin çoğu yanlış bir anlayışa kapılmış put dikilecek diye Müdür'e tepki göstermiştir. Müdür'ün gayretleriyle büst okula dikilir. Atatürk'ün Türk milleti için ehemmiyetinin altı çizilir. Kepenek, ufak bir böcek olup Atatürk'ün zamanına gitmeyi, bizzat onu görmeyi ister. Genç dimağlara Atatürk'ün Türk milleti için önemini, girdiği büyük savaşların neticesinde memleketi muasır medeniyetler seviyesine çıkarma gayesini aşılama noktasında Kepenek, Türk çocuklarına bir yol göstericidir. Emine Tuğcu bu kısma dair şu değerlendirmelerde bulunur:

> "*Heykel" başlığını taşıyan bölümde Kepenek, ders kitaplarından tanıdığı Atatürk'ün kendi köyünde yarattığı değişime odaklanır. Atatürk büstünün yapımı sırasında köyde yaşanan karmaşaya ve bölünmeye karşılık büstün yapımı sonrasında sağlanan düzeni kendi dünyasında anlamlandırmaya ve kavramaya çalışır.*" (2022:109)

Gerçi büst yapıldıktan sonra ne çocukların okuma yazması ilerlemiş ne de şehir çocuklarına benzemişlerdir. Kepenek'in aklındaki Atatürk imgesi ile büstü karşılaştırması bir hayal kırıklığıyla neticelenmiştir.

Devlet büyüklerinin verdiği sözde duracağı ve adaletli olacağı değerler eğitimi açısından eserde işlenmiştir. Valinin köye çeşme yaptıracağı vaadini yerine getirmesi büyük bir sevinçle karşılanmıştır. "*Vali Paşa doğru çıktı işte. Yoksa valinin valiliği nereden belli olacaktı. Köyün üç yerine üç çeşme yapıldı. Üç aya kalmadan şırıl şırıl sular akıtıldı.*" (2017: 124) Valinin sözünde durması, halkının ihtiyacına icabet etmesi, bir devlet yöneticisinin taşıması gereken özellikleri gösterir.

Değerler eğitimi çerçevesinde bakıldığında Kepenek'in hayatının sadece zorluklardan, olağanüstü durumlardan ve canlı tabiat manzaralarından ibaret olmadığı görülür. Kepenek bir köylü çocuğudur, doğaüstü durumlarla karşılaşsa da arkadaş ortamında zorbalığa uğrasa da milli ve manevi değerlerine bağlı bir çocuktur.

Sonuç

Dünyayı Dolduran Kiraz, roman kurgusu bakımından oldukça sağlam bir tekniğe sahiptir. Bir çocuğun gözünden hayatı kavrayıp yakalayan Şükrü Karaca, kahramanın iç dünyasını da ustalıkla gözler önüne serer. Kepenek'in olağanüstü dünyası, ilginç rüyaları, dinlediği ve şahit olduğu efsanevi olaylar öğretici unsur baskın çıkmadan değerler eğitimiyle birleştirilerek romanda işlenmiştir. Böylelikle roman büyücü gerçekçi unsurlar ve değerler eğitimi olmak üzere iki sütun üzerine inşa edilmiştir. Romanın üslubuna bakıldığında içinde yaşanan çevre göz ardı edilmemiş, akıcı ve kolay anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Kepenek'in rüyaları, sanrıları bütünüyle kurguya aksettirilmiş olağanüstünün ve olağanın sınırları silikleştirilmiştir. Halk anlatıları kurgusal düzlemde tanıdıklaştırma, melezleştirme, karşı yazın, dengeleme ve gerçeklik gibi işlevleri üstlenerek büyülü gerçekçi yapıyı da güçlendirmiştir. Bunun yanı sıra dürüstlük, temizliğin önemi, verilen sözün tutulması, milli değerlere sahip çıkma, sofra adabı, büyüklere saygı, manevi değerlerin bilincinde olma gibi pek çok değer üzerinde durulan eserde didaktik unsurlar, Kepenek'in yaşadıklarıyla harmanlanarak doğal akışta işlenmiştir.

Sonuç olarak *Dünyayı Dolduran Kiraz* romanı, büyülü gerçekçi unsurlar ve değerler eğitimi kapsamında ele alınmıştır. Kepenek'in büyülü dünyası pek çok gerçeküstü ögelerle bezeliyken milli ve manevi değerlerin de çocuğun yetişmesindeki önem yadsınamaz.

Kaynakça

Alatlı, A. (2009), *İşkenceci*, Everest Yayınları, İstanbul.

Argunşah, H (1991), "Çocuk Edebiyatı" *Türk Aile Ansiklopedisi*, TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Aycı, M. (2018) "Neresinden Yaralanırsa Bir Dağ" Şükrü *Karaca Kitabı Baba'ya Saygıyla*, (Ed. N. Karaca), Bengü Yayınları, Ankara, 180-182.

Aytmatov, C. (1991). Beyaz Gemi, (Çev., R. Özdek), Ötüken Yayınları, İstanbul.

Bars, M. E. (2013), "Mitlerde Büyülü Gerçekçilik" *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(2), 219-230.

Bars, M. E. (2012). Oğuz Kağan Destanı'nda Büyülü Gerçekçilik, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 (6), 27-23.

Baydoğan M. (2018), "Küçük Kepenek'in Büyülü Dünyası", *Şükrü Karaca Kitabı Baba'ya Saygıyla*, (Ed. N. Karaca), Bengü Yayınları, Ankara, 178-197.

Baydoğan M., İzmirli M. (2018). "Babanın- Hayır'ından Baba'nın Adına Ödipal Dönemde Büyük Öteki'nin Yasasından Toplumsal Yasaya Geçiş Süreci", *Şükrü Karaca Kitabı Baba'ya Saygıyla*, (Ed. N. Karaca), Bengü Yayınları, Ankara, 198-214.

Bowers, M. A. (2004), *Magic(al) Realism*, New York: The New Critical Idiom.

Cooper, B. (1998), " 'Sacred Names into Profane Spaces': Magical Realism", *Magical Realism in West African Fiction*: *Seeing with a Third Eye*, London: Routledge, 15-36.

Cuddon, J. A. and Claire P. (1998), *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*, Cornwall: Blackwell.

Dağcı, C. (2015), *Badem Dalına Asılı Bebekler*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Dilek, E. D. (2011), "Efsaneden Büyülü Gerçekçiliğe" *Millî Folklor*, S. 91, s. 204-209.

Enginün, İnci (1991), *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Ercilasun, A. B. (2018), "Kepenek de Uçtu" *Şükrü Karaca Kitabı Baba'ya Saygıyla*, (Ed. N. Karaca), Bengü Yayınları, Ankara, 46-48.

Erdem, S. (2011), Büyülü Gerçekçilik ve Halk Anlatıları, Milli Folklor, 91, 175- 188.

Ergeç, Z. (2020), "Hasan Ali Toptaş'ın "Beni Kör Kuyularda"Adlı Romanında Büyülü Gerçekçiliğin İzleri", *7. Uluslararası Kültür ve Medeniyet Kongresi*, 460-466.

Gürel, Z., Temizyürek, F. ve Şahbaz, N.K. (2007), *Çocuk Edebiyatı*, Öncü Kitap, Ankara.

Kanter, B. (2014), " Etik ve Estetik Bağlamında Çocuk Edebiyatının Sosyolojik Boyutu",Türk *Dili Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı* (Ed. Mustafa Ruhi Şirin), CVII (756), s. 569-575.

Kara, N., & Yıldız, D. (2021). "Ay'a Tırmanan Çocuk" Kitabında Yer Alan Büyülü Gerçekçi Ögeler. *Çocuk Edebiyat Ve Dil Eğitimi Dergisi*, 4(2), 182-201. https://doi.org/10.47935/ceded.954140

Özkaya, A. (2018) "Kiraz Ağacının Kökleri", *Şükrü Karaca Kitabı Baba'ya Saygıyla*, (Ed. N. Karaca), Bengü Yayınları, Ankara, 49-51.

Sınar, Uğurlu (2018), "Türkiye'de Çocuk Edebiyatının Gelişimi", *YTE EL Kitabı*, 575-598.

Şimşek, Ş. (2020), "Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi", *Çocuk Edebiyatı Yazarlarının Kaleminden Değerler Eğitimi* (Ed. Şahin Şimşek&Funda Bulut), Akademisyen Kitabevi, Ankara, s. 9-19.

Tanpınar, A.H.(1982), *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, *Çağlayan Kitabevi*, İstanbul.

Tekin, Latife. (2013), *Sevgili Arsız Ölüm*, İletişim Yayıncılık, İstanbul.

Tuğcu, E (2018) Ölümden Sonrası Aydınlıkta: Varsın Ya!" *Şükrü Karaca Kitabı Baba'ya Saygıyla*, (Ed. N. Karaca), Bengü Yayınları, Ankara, 117-110.

Tuncer, H. (2018), "Şükrü Karaca'nın Eserleri Üzerine Düşünceler", *Şükrü Karaca Kitabı Baba'ya Saygıyla*, (Ed. N. Karaca), Bengü Yayınları, Ankara, 134-145.

Vasconcelos, J. M. D.(1983), *Şeker Portakalı*, (çev., E. İmre), Can Yayınları, İstanbul.

Walter, R. (1993), *Magical Realism in Contemporary Chicano Fiction*, Frankfurt am Main: Vervu ert Verlag.

Yurtgezen, A (2018). "Dünyayı Dolduran Kiraz" *Şükrü Karaca Kitabı Baba'ya Saygıyla*, (Ed. N. Karaca), Bengü Yayınları, Ankara ,67-72.

Zamora, L. P & Wendy B. F (1995), *Magical Realism: Theory, History, Community*, Duke University Press, Durham N.C.

PEDİATRİK BAKIMDA DOKUNMATİK MÜDAHALELERİN ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI: SİSTEMATİK BİR İNCELEME

EXPLORING THE IMPACT OF TOUCH-BASED INTERVENTIONS IN PEDIATRIC CARE: A SYSTEMATIC REVIEW

Pouran varvani Farahani

Öğretim Görevlisi , Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Hemşireliği Doktora Öğrencisi

ORCID No: 0000-0003-3053-8728

Candan OZTURK

Profesör, Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-0909-5013

Özet

Tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamaları giderek yaygınlaşıyor. Enerji şifası terapötik dokunuş gibidir. Bu çalışmanın amacı, pediatride terapötik dokunuşun klinik etkinliğini, mevcut verilerin eleştirel bir değerlendirmesi yoluyla değerlendirmektir. Web of Science, Scopus, PubMed ve Science Direct veritabanında 2000'den Ocak 2024'e kadar olan dönemi kapsayan kapsamlı bir ilgili literatür araştırması yapılmıştır. İngilizce olarak kullanılan anahtar kelimeler şöyledir: TS = ("Dokunma terapisi" VEYA "Terapötik Dokunuş" VEYA "Pranik Şifa" VEYA " Şifa Dokunuşu" VEYA "Reiki" VEYA "Enerji terapisi" VEYA "Qi gong") VE ("Pediatrik" VEYA "Çocuk")). Titiz ve şeffaf bir inceleme süreci sağlamak için PRISMA yönergeleri takip edildi. İlk arama 665 makaleyle sonuçlandı, 603'ü kriterlerin karşılanmaması nedeniyle kaldırıldı ve 30'u analiz için kaldı. En sık anahtar kelime aramaları erkek ve kadın, Reiki (n = 67, Toplam Ling Gücü =126) idi. Amerika, araştırma ortamının %47'siyle en üretken ülke oldu. Ayrıca görselleştirme haritalaması, Elsevier'in yayınların %57'sine katkıda bulunarak en iyi kaynak olduğunu gösteriyor. Analiz, pediatride dokunma terapisiyle ilişkili, duygusal sağlıkta iyileşmeler, etkili ağrı yönetimi ve dokunma müdahalesi alan çocuklarda gelişmiş psikososyal gelişim de dahil olmak üzere çok çeşitli sonuçları ortaya çıkardı. Bulgular, dokunma terapisinin pediatrik bakımın çeşitli yönlerini olumlu yönde etkileme konusundaki önemli potansiyelini vurgulamaktadır. Çalışma, daha fazla araştırmaya ve dokunma terapisinin bütünsel pediatrik bakım stratejilerine entegrasyonuna duyulan ihtiyacın altını çiziyor.

Anahtar kelimeler: Terapötik Dokunuş, Tamamlayıcı Terapiler, Hemşirelik, Çocuk, Bibliyometrik Analiz

Abstract

Complementary and alternative medicine practices are becoming more and more popular. Energy healing is as therapeutic touch. The aim of this study is to assess clinical efficacy of therapeutic touch in pediatrics through a critical evaluation of the available data. A comprehensive search of pertinent literature was conducted on the Web of Science, Scopus, PubMed and Science Direct database, covering the period from 2000 to January 2024 The keywords used in English were as TS = (("Touch therapy" OR "Therapeutic Touch" OR "Pranic Healing" OR " Healing Touch" OR "Reiki" OR "Energy therapy" OR "Qi gong") AND ("Pediatric" OR "Child ")). The PRISMA guidelines were followed to ensure a rigorous and transparent review process. The initial search resulted in 665 articles, with 603 removed due to non-compliance criteria, leaving 30 for analysis. The most frequent keywords searches were male and female, Reiki (n = 67, Total Ling Strength =126). America was the most productive country 47% of the research landscape. Furthermore, visualization mapping shows that Elsevier was the top source with contributing to 57% of the publications. The analysis revealed a diverse range of outcomes associated with touch therapy in pediatrics, including improvements in emotional well-being, effective pain management, and enhanced psychosocial development among children who received touch interventions. The findings highlight the substantial potential of touch therapy in positively impacting various facets of pediatric care. The study underscores the need for further research and the integration of touch therapy into holistic pediatric care strategies.

Key words: Therapeutic Touch, Complementary Therapies, Nursing, Child, Bibliometric Analysis

FİLİSTİN AL-MEZAN HASTANELERİNDE ÇOCUK HEMŞİRELERİNİN SAĞLIK HİZMETİYLE İLİŞKİLİ ENFEKSİYONLARI ÖNLEME YETERLİLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ASSESSING PEDIATRIC NURSES' PROFICIENCY IN PREVENTING HEALTHCARE-ASSOCIATED INFECTIONS AT AL-MEZAN HOSPITALS, PALESTINE

Lo'ai Aburayyan

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği alanında doktora öğrencisi, Yakın Doğu Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

ORCID No: 0009-0009-3396-2883

Candan OZTURK

Profesör, Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-0909-5013

Özet

Hemşireler, hastaların hastanede yatarken, sağlık kuruluşundayken veya taburcu olduktan sonra enfeksiyonlara yakalanmasını önlemede önemli rol oynayan sağlık profesyonelleridir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, Sağlık Bakımından Kaynaklanan Enfeksiyonlar çalıştayının Filistin'deki Al-Mezan Hastanelerindeki hemşirelerin bilgi, tutum ve uygulamalarına etkisini değerlendirmektir. ÇYBÜ, YYBÜ, Pediatri servisi ve Hemşirelik bölümlerindeki 48 pediatri hemşiresi tarafından yarı deneysel bir çalışma yapıldı. Çalışmanın araçları demografik, bilgi, tutum ve uygulama anketleridir. Hemşirelere yönelik her biri 45 dakika süren 4 oturumda müdahale yapıldı. Tüm anketler müdahaleden önce ve sonra dolduruldu. Veriler SPSS v.23, tanımlayıcı istatistikler, eşleştirilmiş t kullanılarak anlamlı düzeyde analiz edildi ($P<0.05$). Müdahale öncesi bilgi puanı 3,78 ± 0/24'ten 4,43 ± 0/30'a, tutum puan ortalaması 3,67 ± 0/35'ten 4,38 ± 0/28'e, uygulama puan ortalaması 3,51 ± 0/48'den 4,44 ± 0/26'ya yükseldi. Sağlık Hizmeti Kaynaklı Enfeksiyonlara ilişkin müdahale öncesi ve sonrası bilgi, tutum ve uygulama puanlarının ortalamaları anlamlı farklılık gösterdi ($p\leq0,001$). Çalışma, Sağlık Hizmetiyle Kaynaklanan Enfeksiyonlar çalıştayının pediatri hemşirelerinin enfeksiyon kontrolüne ilişkin bilgi, tutum ve davranışlarını iyileştirdiğini ve böylece sağlık ortamının güvenliğini artırdığını buldu. Sürekli eğitim ve öğretim girişimlerinin gerekliliğinin altını çizdi.

Anahtar kelimeler: Bilgi, Tutum, Uygulama, Hemşire, Eğitim, Hastane Enfeksiyonları

Abstract

Nurses are health care professionals who play an important role to protect patients from acquiring infections while hospitalized or while in a health care set up or after discharge. So the purpose of this study is to evaluate the effect of Health Care Acquired Infections workshop on knowledge, attitude and practice of nurses at Al-Mezan Hospitals in Palestine. A quasi experimental study was done by 48 pediatric nurses in PICU, NICU, Pediatric ward, and Nursery departments. The tools of study were demographic, knowledge, attitude and practice questionnaires. Intervention during 4 sessions each for 45 minutes was hold for nurses. All questionnaires were filled before and after intervention.The data were analysed by using SPSS v.23, descriptive statistics, paired t in a significant level ($P<0.05$). Before intervention knowledge score 3.78 ± 0/24 to 4.43 ± 0/30, mean scores of attitude 3.67 ± 0/35 to

4.38 ± 0/28, mean scores of practice 3.51 ± 0/48 to 4.44 ± 0/26 were increased. The mean scores of knowledge, attitude and practice about Healthcare-Acquired Infections before and after intervention shown significant differences ($p \leq 0.001$). The study found that the Health Care Acquired Infections workshop improved the knowledge, attitudes, and behaviors of pediatric nurses about infection control, thereby enhancing the safety of the healthcare environment. It underscored the necessity of ongoing training and educational initiatives.

Key words: Knowledge, Attitude, Practice, Nurses, Education, Nosocomial infections

PEDİATRİ SERVİSİNDE ÇALIŞAN HEMŞİRELERİN MALPRAKTİS KONUSUNDAKİ ALGI VE TUTUMLARININ İNCELENMESİ

INVESTIGATION of PERCEPTIONS and ATTITUDES of NURSES WORKING in PEDIATRIC SERVICE ABOUT MALPRACTICE

[*1]Çiğdem Müge HAYLI, [2]Dilek DEMİR KÖSEM, [3]Nazlı Melis RAMAZANİ, [4]Merveyi SEFA ÜNAL

[*1] Dr. Öğr. Üyesi., Hakkari University, Zeynel Bey Kampüsü, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü Hakkari, Hakkari, Türkiye, Orcid numarası: 0000-0001-7630-9619

[2] Dr. Öğr. Üyesi., Hakkari University, Zeynel Bey Kampüsü, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü Hakkari, Hakkari, Türkiye, Orcid numarası: 0000-0001-9914-8299

[3]Arş .Gör. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye, Orcid numarası: 0000-0002-8569-9580,

[4] Bağımsız Araştırmacı, Orcid numarası: 0000- 0001-5030-1985

Özet

Bu çalışmanın amacı pediatri servisinde çalışan hemşirelerin malpraktis konusundaki algı ve tutumlarını incelemektir. Araştırma için gerekli olan veriler 09 Şubat 2024 ile 06 Nisan 2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Çalışma grubunu pediatri servisinde görev yapan 325 hemşire oluşturmuştur. Araştırma verilerinin toplanmasına gönüllü olarak katılan ve bilgilendirilmiş onam formunu dolduran, olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen pediatri servisinde çalışan hemşirelerde sosyodemografik veri toplama formu ve tıbbi hata tutum ölçeği çevrimiçi anket yöntemiyle kullanılmıştır. Veriler SPSS 26.0 paket programı kullanılarak frekans, ki-kare testi, Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testleri ile değerlendirildi. Pediatri hemşirelerinin %88,7'sinin kadın, %11,3'ünün erkek olduğu belirtildi. Katılımcı hemşirelere göre malpraktis nedenleri arasında stres, iş yükünün fazla olması, tükenmişlik, iş yükünün fazla olması, tecrübesizlik gibi faktörler yer almaktadır. Pediatri alanında çalışan hemşirelerin malpraktis konusundaki algı ve tutumlarının bazı özelliklere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Araştırmada malpraktis açısından bazı sosyodemografik özelliklerin (yaş, eğitim düzeyi, meslekteki toplam çalışma süresi gibi) değil, cinsiyet ve çalışma koşullarının (hizmet/vardiya/haftalık ortalama çalışma süresi gibi) önemli olduğu görülmüştür. zaman) önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Pediatri Hemşiresi, Algı, Tutum ve Davranışlar, Malpraktis

Abstract

The aim of this study was to examine the perceptions and attitudes of nurses working in pediatric service about malpractice. The data required for the study were collected between February 09, 2024 and April 06, 2024. The study group consisted of 325 nurses working in the pediatric ward. Sociodemographic data collection form and medical error attitude scale were used with the online survey method in nurses working in the pediatric ward selected by convenience sampling method from non-probability sampling methods who voluntarily participated in the collection of research data and

filled out the informed consent form. The data were evaluated with frequency, chi-square test, Mann Whitney U test and Kruskal Wallis tests using SPSS 26.0 package program. It was stated that 88.7% of the pediatric nurses were female and 11.3% were male. According to the participant nurses, factors such as stress, high workload, burnout, high workload, inexperience were among the causes of malpractice. It was found that the perceptions and attitudes of nurses working in the field of pediatrics regarding malpractice differed according to some characteristics. In the study, it was observed that some sociodemographic characteristics (such as age, education level, total working time in the profession) were not important in terms of malpractice, but gender and working conditions (such as the service/shift/weekly average working time) were important.

Key Words: Pediatric Nurses, Perceptions, Attitudes and Behaviors, Malpractice

LÖSEMİLİ ÇOCUKLARIN YAŞAM KALİTELERİ KAYGI VE DEPRESYON DÜZEYLERİNİN SOSYAL DESTEKLE İYİLEŞTİRİLMESİ: BİR PİLOT ÇALIŞMA

Gamze DEMİRBAŞ

Hemşire, Kastamonu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kastamonu, Türkiye

https://orcid.org/0009-0007-3718-1430

Nesibe S. KÜTAHYALIOĞLU

Dr. Ogr. Uyesi, Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Karabük, Türkiye,

https://orcid.org/0000-0001-8220-4290

ÖZET

Lösemi, çocukluk çağında en yaygın görülen, sebebi bilinmeyen, zorlu da olsa tedavi edilebilen bir kanser hastalığıdır. En sık rastlanan çocukluk çağı kanseri olmasının yanında, 15 yaş altı önde gelen çocuk ölüm nedenlerindendir. Dünya genelinde her yıl yaklaşık 400.000 çocuk ve ergene yeni kanser teşhisi konmaktadır. Türkiye verilerine baktığımızda da her yıl yaklaşık olarak 1000 yeni çocuk lösemi tanısı almaktadır. Tedavi süreci çocukların yaşamında pek çok fiziksel (ağrı, yorgunluk vb.) ve psikolojik (kaygı, umutsuzluk, depresyon, vb.) olumsuzluklara sebep olmaktadır. Bunlarla birlikte çocuklar uzun süren tedavi sürecinde sosyal destek ve uyum güçlükleri, kendine güven sorunları, düşük akademik başarı oranları gibi birtakım artan stresörlerle de baş etmeye çalışmaktadırlar. Literatürde birçok araştırma lösemi hastalarının yaşadığı psikolojik zorluklarla baş edebilmeleri için önerilerin geliştirilmesini ve bu hastaların desteklenmeleri gerektiğini tavsiye etmişlerdir. Ülkemizde bu anlamda çok kıymetli destek programları olsa da özellikle doğu vilayetlerimizde ikamet eden çocuklarımızın destek ihtiyaçları devam etmektedir. Lösemili çocukların ihtiyacı olan emosyonel/duygusal desteği sağlama ve kendilerini daha iyi hissetmeleri amacı ile, Tubitak 2209-A desteği ile yaptığımız bu pilot çalışmada, çocukların deneyimlemekte olduğu zorlu ve yıpratıcı süreçte yalnız olmadıklarını hissettirmek ve lösemi hastalığını geçirmiş kişilerle tanıştırıp, kendi başarılarına olan inançlarını arttırmak hedeflenmiştir. Katılımcıların tamamı doğu illerimizde bulunan 7 kız ve 5 erkek kanser tanısı almış, yaş ortalaması 10 olan çocuklarla 3 ay boyunca lösemi tanısı almış ve iyileşmiş mentörler ve üniversite öğrencileri online buluşarak motivasyonel ve okul derslerine destek sağlanmıştır. Sonuç olarak sürekli kaygı envanteri (p=0.029), genel çocuk yaşam kalitesi (p=0.007), kanserle baş edebilme (p=0.005) ve depresyon (p=0.006) ölçeklerinde anlamlı bir değişiklik gözlenmiş olup destek programının kanserli çocuklar üzerinde pozitif etkisi olduğu görülmüştür. Bu çalışma ile çocukların motivasyon sorunlarının azaltılması ve ileriye dönük sağlık ve verimlilik parametrelerini olumlu etkileyerek sosyal anlamda fayda sağlaması istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lösemi, çocuk, sosyal destek, yaşam kalitesi

ABSTRACT

Leukaemia is the most common cancer disease in childhood, of unknown cause, which can be treated, albeit with difficulty. In addition to being the most common childhood cancer, it is one of the leading causes of death in children under the age of 15. Approximately 400,000 children and adolescents

worldwide are diagnosed with cancer every year. In Turkey, approximately 1000 new children are diagnosed with leukemia each year. The treatment process causes many physical (pain, fatigue, etc.) and psychological (anxiety, hopelessness, depression, etc.) negativities in the lives of children. In addition to these, children try to cope with several increasing stressors, such as social support and adaptation difficulties, self-confidence problems, and low academic success rates during the long treatment process. Many studies in the literature have recommended that suggestions should be developed to cope with the psychological difficulties experienced by leukemia patients and that these patients should be supported. Although there are precious support programs in our country in this sense, the support needs of our children, especially those residing in our eastern provinces. Tubitak 2209 was funded this pilot study, which we conducted to provide the emotional support needed by children with leukemia and make them feel better, was aimed to make them feel that they are not alone in the complex and distressing process that children are experiencing and increase their belief in their success by introducing them to people who have had leukemia. The participants were seven girls and five boys, all of whom were diagnosed with cancer in our eastern provinces, with an average age of 10 years old. Mentors and university students diagnosed with leukemia and recovered from leukemia met online for three months, and motivational and school lessons were supported. As a result, a significant change was observed in trait anxiety inventory (p=0.029), general child quality of life (p=0.007), coping with cancer (p=0.005), and depression (p=0.006) scales, and it was seen that the support program had a positive effect on children with cancer. This study aimed to reduce the children's motivation problems and provide social benefits by positively affecting future health and productivity parameters.

Keywords: Leukaemia, child, social support, quality of life

EBEVEYN KAYBI YAŞAYAN ÇOCUKLAR VE HEMŞİRELİK YAKLAŞIMLARI

CHILDREN EXPERIENCED BY PARENTAL LOSS AND NURSING APPROACHES

Dr. Öğretim Üyesi Zila Özlem KIRBAŞ
Bayburt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Anabilim Dalı, Bayburt, Türkiye
ORCID: 0000-0003-4030-5442

ÖZET

Sevilen birinin ölümü, özellikle de ebeveyn kaybı, çocuklar ve gençler için derin bir travma ve stres kaynağıdır. Ebeveyn, çocuk için sadece bir "güven limanı" veya birincil bakıcı değil, aynı zamanda duygusal bağlanmanın temelini oluşturan bir figürdür. Bu temel bağlantının kaybı, çocuklar için kırılgan bir dengeyi alt üst eder ve yaşamlarının devamında derin izler bırakabilir. Gelişmekte olan bir çocuğun ebeveyn kaybı sonrası yaşadığı zorluklar, sadece duygusal değil, aynı zamanda pratik ve biyolojik ihtiyaçlarını karşılamakta da ortaya çıkar. Destek sistemlerinin zayıflamasıyla birlikte, çocuklar duygusal ve fiziksel olarak yalnızlaşabilirler, bu da gelişimlerini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, ölümün geri dönüşü olmayan ve kesin sona erişinin anlaşılması, çocuklar için karmaşık bir süreç olabilir. Bu süreç, yetişkinlerin tecrübe ettiği yas sürecinden farklılık gösterebilir ve çocuklar için daha fazla belirsizlik ve kafa karışıklığıyla doludur. Çocuklar doğal olarak bir ebeveynin veya her ikisinin ölümünden sonra günlük yaşamlarının nasıl etkileneceği konusunda endişe duyabilirler ve bazen bu endişeleri ifade edebilirler. Bu ifadeler karşısında çocuk eleştirilmemelidir. Çocuğa, bu durumun günlük yaşamını nasıl etkileyeceği, ihtiyaçlarının ve bakımının kimler tarafından karşılanacağı hakkında bilgi verilmesi, çocuğun durumu kabullenerek yas sürecini sağlıklı bir şekilde atlatmasına yardımcı olabilir. Sağlık çalışanları özellikle de hemşireler çocukların ve ergenlerin duygusal ihtiyaçlarını anlamak ve onlara uygun destek sağlamak için eğitim almış olmalıdır. Özellikle sağlık kurumlarında, çocukların ve ergenlerin kayıp ve yas sürecindeki duygusal güçlüklerle baş edebilmelerine yardımcı olmak amacıyla destek sistemleri oluşturulmalıdır. Bakım verenlerin, öğretmenlerin ve sağlık çalışanlarının çocuklardaki yas tepkileri hakkında bilgi sahibi olmaları, çocukların ve gençlerin sağlıklı bir şekilde başa çıkmalarına ve iyileşmelerine yardımcı olabilir ve çocuklara ve gençlere daha etkili bir destek sağlamak için temel oluşturur. Bu derlemede literatür ışığında ebeveyn kaybının çocuk ergenler üzerine etkisi ile hemşirelik yaklaşımları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Ebeveyn Kaybı, Ergen, Hemşirelik

ABSTRACT

The death of a loved one, especially the loss of a parent, is a source of deep trauma and stress for children and young people. The parent is not only a "safe haven" or primary caregiver for the child, but also a figure that forms the basis of emotional attachment. The loss of this essential connection upsets a fragile balance for children and can leave deep scars throughout their lives. The difficulties a developing child experiences after the loss of a parent arise not only in meeting emotional but also practical and biological needs. As support systems weaken, children can become emotionally and physically isolated, which can negatively impact their development. Additionally, understanding the irreversible and definitive end of death can be a complex process for children. This process may differ from the grieving process experienced by adults and is fraught with more uncertainty and confusion for children. Children may naturally worry about how their daily lives will be affected after the death of one or both parents, and they may sometimes express these concerns. The child should not be

criticized for these statements. Providing information to the child about how this situation will affect his daily life, his needs and who will provide his care, can help the child accept the situation and get through the mourning process in a healthy way. Healthcare professionals, especially nurses, should be trained to understand the emotional needs of children and adolescents and provide them with appropriate support. Particularly in health institutions, support systems should be created to help children and adolescents cope with emotional difficulties during the loss and mourning process. Knowledge of caregivers, teachers and healthcare professionals about grief reactions in children can help children and young people cope and recover in a healthy way and provides the basis for providing more effective support to children and young people. In this review, the effect of parental loss on children and adolescents and nursing approaches are discussed in the light of the literature.

Key Words: Child, Parental Loss, Adolescent, Nursing

Giriş

İnsanlık tarihinde, ölüm varoluşunun ayrılmaz bir parçası olmuştur. İnsanlar, bu evrensel olgunun gizemini çözmeye ve anlamını kavramaya yönelik birçok çaba sarf etmişlerdir. Ölüm, fiziksel bedenin işlevlerinin sona ermesiyle birlikte biyolojik varlığın sonlanması olarak tanımlanır. Ancak ölüm, sadece bir biyolojik süreç değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve psikolojik bir olgudur (1-3).

Yaşamın her aşamasında, ölümün algılanış biçimi değişir. Çocukluk döneminde ölüm genellikle anlaşılamaz bir kavram olarak algılanır ve genellikle kaçınılmaz bir gerçek olarak kabul edilir. Gençlik ve erişkinlik dönemlerinde ise ölüm, sıklıkla kaçınılmaz bir son olarak görülür ve bu nedenle çoğu zaman reddedilir veya inkar edilir. Ancak yaş ilerledikçe ve deneyimler arttıkça, ölüm genellikle bir yaşam döngüsünün doğal bir parçası olarak kabul edilir ve hatta bazen bir rahatlama veya özgürlük kaynağı olarak algılanabilir (4).

Ölüm kavramı insanlık için her zaman merak uyandıran bir konu olmuştur ve yaşamın farklı aşamalarında farklı şekillerde algılanmıştır. Bu algılamalar, kültürel, sosyal ve bireysel faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterir ve insanların ölümle ilişkili duygularını ve inançlarını derinlemesine anlamak için önemli ipuçları sağlar.

Şüphesiz sevilen birinin ölümü, özellikle de ebeveyn kaybı, çocuklar ve gençler için derin bir travma ve stres kaynağıdır. Ebeveyn, çocuk için sadece bir "güven limanı" veya birincil bakıcı değil, aynı zamanda duygusal bağlanmanın temelini oluşturan bir figürdür (5). Bu temel bağlantının kaybı, çocuklar için kırılgan bir dengeyi alt üst eder ve yaşamlarının devamında derin izler bırakabilir.

Gelişmekte olan bir çocuğun ebeveyn kaybı sonrası yaşadığı zorluklar, sadece duygusal değil, aynı zamanda pratik ve biyolojik ihtiyaçlarını karşılamakta da ortaya çıkar. Destek sistemlerinin zayıflamasıyla birlikte, çocuklar duygusal ve fiziksel olarak yalnızlaşabilirler, bu da gelişimlerini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, ölümün geri dönüşü olmayan ve kesin sona erişinin anlaşılması, çocuklar için karmaşık bir süreç olabilir. Bu süreç, yetişkinlerin tecrübe ettiği yas sürecinden farklılık gösterebilir ve çocuklar için daha fazla belirsizlik ve kafa karışıklığıyla doludur (6).

Ebeveyn kaybı çocuklar ve gençler için derin ve karmaşık bir deneyimdir. Bu tür kayıpların etkilerini hafifletmek ve çocukların sağlıklı bir şekilde başa çıkabilmelerini sağlamak için aile, arkadaşlar ve profesyonel destek önemlidir.

Çocuklar doğal olarak bir ebeveynin veya her ikisinin ölümünden sonra günlük yaşamlarının nasıl etkileneceği konusunda endişe duyabilirler ve bazen bu endişeleri ifade edebilirler. Bu ifadeler karşısında çocuk eleştirilmemelidir. Çocuğa, bu durumun günlük yaşamını nasıl etkileyeceği, ihtiyaçlarının ve bakımının kimler tarafından karşılanacağı hakkında bilgi verilmesi, çocuğun durumu kabullenerek yas sürecini sağlıklı bir şekilde atlatmasına yardımcı olabilir (7, 8). Çocukların yas sürecinde, evden veya yas tutan ebeveynlerinden uzaklaştırılmaları, yaslarını yaşamalarını engelleyebilir. Ayrıca bu durum, hayattaki ebeveynin kaybı hakkında endişeli olan çocuğun korku ve

kaygısını artırabilir. Bu dönemde, evde ve çocuğa destek olabilecek kişilerden yardım almak önemlidir. Çocuğun tekrar tekrar sorular sorması durumunda sabırla cevap verilmeli ve ona destek olunmalıdır. Ölen ebeveynin anısını yaşatmak için çiçek veya ağaç dikme, düzenli mezar ziyaretleri, anı kitabı veya albüm oluşturma gibi olumlu davranışlar teşvik edilmelidir (9).

Çocuklar, bir ebeveynin kaybıyla karşılaştıklarında, günlük yaşamlarının nasıl etkileneceği konusunda doğal olarak endişe duyarlar ve bu endişeleri ifade etmek isteyebilirler. Bu durumda, çocukların duygularını ifade etmeleri önemlidir ve bu ifadeler eleştiriyle karşılanmamalıdır. Çocuğa, kaybın günlük yaşamını nasıl etkileyeceği, ihtiyaçlarının kimler tarafından karşılanacağı gibi konularda açık ve anlayışlı bir şekilde bilgi vermek, çocuğun kaybı kabullenmesine ve yas sürecini daha sağlıklı bir şekilde atlatmasına yardımcı olabilir (7).

Ölüm sonrası dönemde, aile çevresi çocuklardaki yas sürecinin sağlıklı yaşanması için hayati öneme sahiptir (8). Ancak, çocukların yas sürecini yaşamalarını engelleyebilecek bazı hatalar da yapılabilir. Örneğin, çocukların yas sürecinde evden veya yas tutan ebeveynlerinden uzaklaştırılması, onların duygularını bastırmasına ve kaybı kabullenmekte zorlanmasına neden olabilir. Bu nedenle, çocuğun yanında olmak ve ona destek vermek önemlidir.

Ayrıca, çocukların sürekli olarak ölen ebeveynleriyle ilgili sorular sorması da normaldir ve bu sorulara sabırla ve anlayışla cevap verilmelidir. Ölen ebeveynin anısını yaşatmak için çeşitli olumlu davranışlar teşvik edilmelidir, bu da çocuğun kaybıyla başa çıkmasına yardımcı olabilir (9). Örneğin, çiçek veya ağaç dikme, düzenli mezar ziyaretleri yapma veya anı kitabı veya albüm oluşturma gibi aktiviteler, çocuğun duygusal iyiliğini destekleyebilir ve ölen sevdiklerini hatırlamalarına yardımcı olabilir.

Bakım verenlerin, öğretmenlerin ve sağlık alanında çalışanların, çocuklar ve ergenlerde sıkça karşılaşılan yas tepkileri ile ilgili bilgi sahibi olmaları son derece önemlidir. Bu bilgi, çocukların ve ergenlerin kayıp ve yas sürecini daha iyi anlamalarını ve daha etkili bir şekilde destek vermelerini sağlar (7).

Öğretmenler, çocukların büyük bir zaman dilimini okulda geçirdikleri için, özellikle bu konuda duyarlı olmalıdır. Çünkü bir ebeveynin kaybı gibi travmatik bir olay, çocuğun akademik performansını, davranışını ve duygusal durumunu etkileyebilir. Öğretmenler, çocukların yaşadıkları duygusal zorlukları tanıyarak ve onlara destek sağlayarak bu süreci daha kolay atlatmalarına yardımcı olabilirler.

Sağlık çalışanları da çocukların ve ergenlerin duygusal ihtiyaçlarını anlamak ve onlara uygun destek sağlamak için eğitim almış olmalıdır. Özellikle sağlık kurumlarında, çocukların ve ergenlerin kayıp ve yas sürecindeki duygusal güçlüklerle baş edebilmelerine yardımcı olmak amacıyla destek sistemleri oluşturulmalıdır.

Bakım verenlerin, öğretmenlerin ve sağlık çalışanlarının çocuklardaki yas tepkileri hakkında bilgi sahibi olmaları, çocukların ve gençlerin sağlıklı bir şekilde başa çıkmalarına ve iyileşmelerine yardımcı olabilir ve çocuklara ve gençlere daha etkili bir destek sağlamak için temel oluşturur.

Ebeveyn Kaybının Çocuk Üzerine Etkileri

Ebeveyn kaybı, çocuklar üzerinde derin ve çeşitli etkiler bırakabilir. Bu etkiler, çocuğun yaşına, kişiliğine ve çevresine bağlı olarak farklılık gösterebilir. Ölüm kavramını anlama yetenekleri, çocukların gelişim düzeylerine göre değişkenlik gösterebilir. Kimi çocuklar, kayıp hakkında derin düşüncelere kapılabilirken, diğerleri bu konuyu anlamakta zorlanabilirler. Ayrıca, aile içi dinamikler, kültürel inançlar ve çevresel faktörler de yas sürecini etkileyebilir (10). Örneğin, çocuklar, farklı dini veya kültürel geleneklere sahip ailelerde farklı yas uygulamalarıyla karşılaşabilirler. Bu durum, çocukların kayıp sürecini nasıl deneyimlediklerini ve nasıl başa çıktıklarını etkileyebilir. Dolayısıyla, çocukların ebeveyn kaybıyla başa çıkma sürecinde, kişisel farklılıkları ve kültürel bağlamları dikkate almak önemlidir.

Çocuklar ve ergenler için ölüm kavramının anlamı ve bu kavrama verdikleri tepkiler, yaşlarına ve

gelişim seviyelerine göre değişiklik gösterir. Bir kayıpla karşılaştıklarında, çocuklar genellikle şok, inkar, korku, protesto, donup kalma veya umursamazlık gibi tepkiler verebilirler. Konuşma bozuklukları, uyku ve yeme düzensizlikleri, davranış sorunları, idrar kaçırma, dışkı kaçırma, kaygı, korku, sinirlilik, regresyon (gerileme), okul başarısında düşüş, huzursuzluk, hırçınlık, aşırı hareketlilik, bedeniyle aşırı ilgilenme, hayatta kalan ebeveyn veya bakıcıya aşırı bağlanma ve ayrılık kaygısı gibi belirtiler sıkça görülür (11). Çocuklarda da yas süreci yetişkinlerde olduğu gibi genellikle inkar, öfke, pazarlık, depresyon ve kabullenme aşamalarını kapsar (12).

Çocuklar yaşlarına göre ölüm kavramını farklı şekillerde algılarlar. Ölüm, onlar için soyut bir kavramdır ve gelişim süreçlerinde bu kavrama yönelik algıları değişkenlik gösterir. Araştırmalar, çocuklardaki ölüm algısının belirli bilişsel yapılar etrafında şekillendiğini göstermektedir (1, 13, 14):

1. Geri Dönülmez Olma: Çocuklar, ölen birinin tekrar hayata dönemeyeceğini anlarlar. Ölümün geri dönüşü olmadığını kavramak, çocukların yaşamlarını yönlendiren önemli bir bilişsel adımdır.

2. İşlevsizlik: Ölüm, yaşam için gerekli olan tüm işlevlerin sona ermesi demektir. Çocuklar, ölümle birlikte bedenin işlevsiz hale geldiğini ve artık yaşamın devam edemeyeceğini öğrenirler.

3. Evrensellik: Ölüm, kaçınılmaz bir gerçek olarak kabul edilir. Bu, yaşayan her canlının ölümlü olduğu gerçeğini içerir. Bu bilgi, çocukların ölümü kişisel deneyimlerinden bağımsız olarak anlamalarına yardımcı olur.

4. Nedensellik: Çocuklar, ölümün biyolojik bir sebebe bağlı olduğunu öğrenirler. Bu, sağlıklı bir yaşam sürdürmek için fiziksel bedenin gereksinim duyduğu temel işlevlerin durmasıyla ilişkilendirilir.

5. Fiziksel Olmayan Yaşamın Sürdürülmesi: Bazı çocuklar, ölüm sonrası var olmanın farklı formlarını düşünebilirler. Örneğin, ruhların bir şekilde devam ettiğine inanabilirler veya ölen kişinin hatıralarında yaşadığını düşünebilirler.

Bu bilişsel yapılar, çocukların ölümle ilgili kavrayışlarını şekillendirirken, aynı zamanda onlara ölümle başa çıkmak için çeşitli stratejiler geliştirmelerinde de önemli bir rol oynarlar (1, 13, 14).

Bebeklik Döneminde (0-2 yaş) Ölüm Kavramı: "Ölüm = Ayrılık"

Bebeklik döneminde ölüm kavramının gelişimi oldukça karmaşıktır ve çocukların yaşına uygun bir şekilde anlaşılması gereklidir. Bu dönemde, ölüm genellikle "ayrılık" olarak algılanır. Küçük çocuklar, sevdikleri birinin veya bir nesnenin yokluğunda büyük bir endişe ve kaygı yaşayabilirler. Ayrılığa ve kayba tepki olarak, ağlama, ebeveyn arama, diğer yetişkinlerin sakinleştirme çabalarını reddetme gibi davranışlar ortaya çıkabilir (15).

Bağlanma kuramcılarından olan John Bowlby'e göre, bebeklerde ölüm kavramının gelişimi, 10 ila 18 ay arasında nesne sürekliliği kavramının gelişmesi ile başlar (16). Bu dönemde, bebekler kaybolan bir nesneyi aramaya başlarlar, ancak bu durum ölüm kavramıyla tam olarak ilişkilendirilemez.

Nesne sürekliliği, bir nesnenin varlığını algılama yeteneğini ifade eder. Yani, bir nesnenin görünmez olduğunda bile var olduğunu anlama yeteneği. Bu dönemde, bebekler bir nesnenin kaybolduğunu fark edebilir ve onu arayabilirler, ancak nesne yeniden ortaya çıktığında rahatlarlar. Ölüm kavramı ise kalıcılığı ifade eder, yani bir şeyin sonsuza kadar var olmayacağını anlama yeteneğini içerir. Bebekler bu dönemde ölüm kavramını tam olarak kavrayamazlar çünkü nesne sürekliliği ile ölüm arasında fark vardır. Ölümü genellikle ayrılıkla ilişkilendirirler ve bu da ayrılık anksiyetesi gibi tepkilere neden olabilir. Ayrılık anksiyetesi, 6 ay- 2 yaş arasında sıkça görülen bir durumdur ve genellikle nesne sürekliliği kavramının tam olarak gelişmemesiyle ilişkilendirilir (15, 17). Bebeklik döneminde, dokunsal, işitsel ve görsel uyaranlar sağlanarak bebeğin normal gelişimi desteklenmelidir. Özellikle dokunma, bebekler için son derece önemlidir (18).

Bebeğin bakımı ile ilgili tüm işlemleri, bebeği tanıyan ve seven yakınları tarafından yapılmalıdır. Bu nedenle, sağlık personeli, bebeğin yakınlarının bakıma aktif olarak katılmasını teşvik etmelidir. Bu şekilde, bebeklerin sağlıklı bir şekilde gelişmeleri ve güvenli hissetmeleri sağlanabilir (19). Bebeklik

döneminde ölüm kavramının ayrılık olarak algılanması, bebeklerin duygusal ve psikolojik gelişiminde önemli bir rol oynar. Bu dönemde, bebeklerin ayrılık ve kayıp durumlarına nasıl tepki verdiklerini anlamak, onların duygusal ihtiyaçlarını anlamak ve desteklemek için önemlidir. Bebeklerin sağlıklı bir şekilde gelişmeleri ve duygusal güvenliklerini sağlamaları için, onların ayrılık ve kayıp durumlarıyla baş etme becerilerini desteklemek önemlidir.

Okul Öncesi Dönemde (2-5 yaş) Ölüm Kavramı: "Ölüm = Yaşamın Değişik Bir Şekli"

Çocukların okul öncesi döneminde düşünme süreçleri oldukça ben merkezlidir. Bu yaş dönemdeki çocuklar sebep-sonuç ilişkilerini tam olarak kavrayamazlar ve bilişsel olarak süreklilik kavramı gelişmemiştir (20). Süreklilik kavramı gelişmediği için ölümün sonsuzluğunu anlamak zor olabilir. Dolayısıyla, ölümün geri dönülemez bir durum olduğunu ve süreklilik gösterdiğini anlamakta zorlanırlar. Onlar için ölüm geçici bir durum gibi algılanabilir. Mesela, ölenlerin başka bir yerde, yeraltında olduğunu ve hala ihtiyaç duydukları hava ve suya sahip olduklarını düşünebilirler. Çocuklar için her şeyin canlı olduğunu düşünürler; bu yüzden ölümü büyülü düşüncelerle açıklarlar ve bazen kendilerini suçlayabilirler. "Onunla oynamadığım için öldü" gibi açıklamalar yapabilirler. Özlem, üzüntü, çaresizlik gibi duygularını öfke olarak gösterebilirler. Gece yatmaktan kaçınma, altını ıslatma, uykuya dalarken zorlanma ve anlamsız korkular bu dönemde sıkça görülebilir (3).

Bu dönemde, çocuklar ölümle ilgili net bir anlayış geliştirmemişlerdir. Zaman ve soyut düşünme becerileri henüz gelişmediğinden sadece somut olan kavramları algılayabilirler. Onlar için ölüm, terk edilme veya kaybolma anlamına gelir. Bu nedenle, ayrılık anksiyetesi yoğun bir şekilde yaşanabilir ve ölümle aynı kefeye konabilir (20).

Okul öncesi dönemde, çocukların ölümü algılamalarında yaşadıkları deneyimler büyük önem taşır. Örneğin, bir hayvanın öldüğünü görmek veya bir ölmüş hayvanı bulmak, çocuklarda merak duygusunu artırabilir (10). 3-5 yaş aralığındaki çocuklar, yaşamı ve ölümü birbirinden ayıramazlar. Ölen birinin yeni koşullarda yaşayabileceğine inanabilirler. Dört-beş yaşlarındaki çocuklar için ölüm, ayrılık kaygısı yaratabilir. Ancak çocuklar 5-6 yaşlarına geldiklerinde ölüm olayını kabullenmeye başlarlar, ancak bu durumun geri dönüşsüz olduğunu tam olarak kavrayamazlar (21). Bu yaş grubundaki çocuklar, bunun bir ceza olduğuna inanabilirler (10). Ölümle ilgili duygularını ifade etmek konusunda da zorluk çekebilirler. Özlem, üzüntü ve çaresizlik hislerini sıklıkla öfke veya korku şeklinde dışa vurabilirler. Bu duygular, gece yatmak istememe, uykuya dalmakta zorlanma, altını ıslatma gibi davranışlara yansıyabilir. Bu dönemde çocukların duygularını anlamaları ve ifade etmelerine yardımcı olmak önemlidir.

Okul Döneminde (6-11 yaş) Ölüm Kavramı: "Ölüm = Fiziksel Yok Oluş"

Bu yaş grubundaki çocuklar, ölümün ***"geri dönülmezlik, sona erme ve evrensellik"*** gibi üç önemli özelliğini anlayabilirler. Çocuklar, ölüm kavramını daha somut bir şekilde düşünebilirler (22). Bu, onların yaşadıkları çevre, medya ve aileleriyle olan etkileşimlerinden şekillenir. Ölüm hakkındaki bilgiler, çocukların zihinlerinde kalıcı izler bırakabilir. Bu da onların kaygılarını artırabilir ve depresif olmalarına, baş ve karın ağrısı gibi belirtiler göstermelerine neden olabilir (3).

Çocukların ölüm algısındaki gelişim, okul çağındaki dönemlerinde belirgin şekillerde ortaya çıkar. Somut düşünme yetenekleri sayesinde, ölümün geri dönüşü olmadığını ve yaşamın sona ereceğini anlamaya başlarlar. Bu dönemdeki çocuklar, ölüme ilişkin kaygılarını çeşitli davranışlarla yansıtabilirler. Örneğin, ölen birinin gömülmesi veya mezarlığı ziyaret etme gibi olaylara ilgi gösterebilirler. Yedi yaş civarında, çocuklar bir gün öleceklerine inanmaya başlarlar ve sekiz yaşına geldiklerinde ölümün nedenlerini ve sonrasında ne olacağını anlamaya çalışırlar. Dokuz ile on yaş arasındaki çocuklar ise ölümü, yetişkinlerde olduğu gibi "yaşamın sona ermesi" olarak algılarlar. Bu dönemin sonunda çocuklar, herkesin bir gün öleceğini ve ölümün kaçınılmaz olduğu gerçeğini kabullenirler. Ölüm, sekiz ile on yaşları arasında geri dönüşü olmayan bir son olarak görülür. Dokuz yaşından itibaren, çocuklar ölümle gerçek anlamda tanışmaya başlarlar ve on yaşına geldiklerinde, ölümün kendileri için de bir gerçeklik olduğunu kavrarlar (7, 23).

Okul çağındaki çocuklar, korkularını dile getirmekte çekimser davranabilirler (7). Tümlü (2013)'nun çalışmasında, 5-12 yaş aralığındaki çocukların ölüm algısının, resimler aracılığıyla incelendiği ve bu algının dini motifler ve şiddet temalarıyla şekillendiği belirtilmektedir (24). Yılmaz (2013)'ın ise 8-13 yaş grubundaki çocukların ölüme yönelik kaygı düzeylerini incelediği araştırmasında, kaygı düzeylerinin yetişkinlerle iletişim, cinsiyet ve yaş gibi faktörlerle anlamlı bir ilişki içinde olduğu bulunmuştur (23).

Bu yaş dönemindeki çocuklar için, ölüm gerçeğiyle başa çıkmak oldukça zorlayıcı olabilir. Bu nedenle, ebeveynlerin ve yetişkinlerin onlara doğru destek ve rehberlik sağlaması önemlidir. Onlara ölümün doğal bir süreç olduğunu, ancak onlara sevgi ve güven içinde destek olacaklarını anlatmak, çocukların duygusal iyilik hallerini korumalarına yardımcı olabilir. Okul çağındaki çocukların ölüm algısını anlamak ve onlara destek olmak için dikkatli bir yaklaşım gereklidir. Onlara açık iletişim kanalları sağlamak ve duygularını ifade etmelerine olanak tanımak, bu süreçte önemli bir rol oynar.

Adolesan Dönemde (11-18 yaş) Ölüm Kavramı: "Ölüm = Soyut Anlam"

Bu dönemde, ölümü düşünmek, soyut düşüncenin gelişimiyle birlikte karmaşık bir zihinsel süreç haline gelir. Ergenler, kuramsal çözümlemeler yapabilir, farklı senaryolar üretebilirler. Ancak bu süreçte, endişe ve kaygı da ortaya çıkabilir. Ergenlik dönemindeki bireylerde, ölüm kavramının soyutlaşması somatik belirtilere de yol açabilir. Bu belirtiler arasında konversiyon reaksiyonları ya da yeme bozuklukları yer alabilir. Ayrıca, bu yaş grubunda riskli davranışlar da sıkça görülebilir. Alkol veya madde kullanımı, suça yönelim, duygusal dalgalanmalar, depresyon belirtileri, hatta intihar düşünceleri ve akademik başarısızlık gibi sonuçlar ortaya çıkabilir (3, 25). Bu dönemdeki gençlerin yaşadığı duygusal ve zihinsel karmaşıklık, onların genel iyilik hallerini etkileyebilir. Bu nedenle, ergenlik dönemindeki gençlerin duygusal ve zihinsel sağlığını desteklemek için uygun destek ve rehberlik önemlidir.

Ergenlik döneminde, gençler somut akıl yürütebilirler (26). Bu dönemde ölüm kavramı soyut bir anlam kazanmaya başlar ve gençlerde ölümü hayal etme süreci başlar. Bu süreç, ergenlerde bazı endişelerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Ergenlik döneminde, gençler geleceğe yönelik çeşitli planlar yapmaya başlarlar, bunlar arasında eğitim, meslek ve evlilik gibi konular yer alır. Bu nedenle, kendilerinin veya sevdikleri birinin öldüğünü düşünmek, ergenlerde yıkıcı etkiler oluşturabilir (27). Bu düşünceler, gençlerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz bir etki yaratabilir ve onların yaşam kalitesini etkileyebilir. Bu nedenle, ergenlik dönemindeki gençlerin duygusal ve zihinsel sağlığını korumak için destek ve rehberlik önemlidir.

Ergenlik dönemindeki gençlerin geleceğe umutla bakabilmeleri ve sağlıklı bir yaşama devam edebilmelerinde hemşirelerin rolü ve desteği önemlidir (28, 29). Özellikle pediatri hemşireleri ergenleri dinleme ve onlarla etkileşim kurma konusunda istekli olmalı, kayıp yaşayan ergenleri duygularını ve düşüncelerini ifade etmeleri için cesaretlendirmelidirler (30). Bu empatik yaklaşım, gençlerin rahatlamasına yardımcı olabilir; aksi takdirde, gençlerin bazı sorunlar yaşamasına neden olabilir.

Literatürdeki bazı çalışmalarda, ergenlerin benmerkezci olmalarının ölümüne yönelik algılarını etkilediği vurgulanmıştır. Özellikle kayıp yaşayan ergenlerin, inkar, öfke, suçlama, üzüntü duyguları yaşadığı ve sevdiğine kavuşma isteği (intihar düşünceleri) gibi güçlü duygusal tepkiler verdiği belirtilmiştir. Bu tür tepkileri gösteren ergenlerde suça eğilim, madde kullanımı, depresyon ve hatta intihar davranışları gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir (25, 27, 31). Dolayısıyla, hemşirelerin gençlerle empati kurması ve duygusal destek sağlaması, ergenlik dönemindeki gençlerin sağlıklı bir şekilde gelişmelerine ve sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir.

Ergenlik döneminde ölüm kavramının soyutlaşması, gençlerin kendilerini ve çevrelerini anlamlandırma sürecinde önemli bir adımdır. Ancak bu süreç, aynı zamanda zorlu ve karmaşık duygusal deneyimlerle doludur ve gençlerin bu duygularla başa çıkmaları için destek ve rehberlik gerektirebilir.

Çocuklarda Yas Süreci: Aile İçindeki Değişim ve Etkileri

Bir aile üyesinin kaybı, özellikle de çocuklar için oldukça sarsıcı olabilir. Çocuklar, bu tür durumlarla başa çıkabilmek için bir dizi soru sorarlar: "Neden oldu?", "Nereye gitti?", "Geri gelecek mi?" Bu sorulara verilecek yanıtlar, genellikle kolay değildir (10).

Çocuğun yas tepkisi üzerinde etkili olan en önemli faktörlerden biri, kaybın yaşandığı zamandaki çocuğun gelişimsel durumudur. Ayrıca, hayatta kalan ebeveynin duygusal desteği de son derece önemlidir (3). Özellikle küçük çocuklar, ölümün kendi davranışlarından kaynaklandığına inanabilirler. Bu düşünceyle, çocuk suçluluk duygularıyla başa çıkmak zorunda kalabilir (10).

Ölüm nedeni de çocuğun duygusal durumunda önemli bir etkiye sahiptir. Araştırmalar, bu tür kayıpların ardından çocukların 3 ay kadar devam eden bir depresif dönem geçirdiğini ve yaklaşık %20'sinin ise bir yıla kadar uzayabilen ciddi duygusal sorunlar yaşadığını göstermektedir. İki yaş altındaki çocuklar için, kayıp yaşamanın ciddi duygusal, bilişsel, gelişimsel sorunlara yol açabileceği ve bağlanma problemlerine sebep olabileceği bilinmektedir. Bu çocuklar, ayrılık ve terk edilme korkuları, sosyal geri çekilme ve izolasyon, anksiyete bozuklukları ve depresyon gibi durumlarla karşı karşıya kalabilirler (3).

Okul öncesi dönemde, çocuklar ölümü yaşam işlevlerinin durması veya bir sona erme olarak yorumlayamazlar. Bu süreçte, ölüm ile ilgili meraklı sorular sorabilirler ve kayıp duygusu yaşayabilirler. Ölen kişiyi sürekli aramaya çalışabilirler. Bu dönemde, artan bağımlılık davranışları, öfke nöbetleri, sık sık ağlama, kazanılmış olan becerilerde gerileme ve yaşıtlarıyla ilişkilerde sorunlar gibi tepkiler gözlemlenebilir. Ölüm, genellikle somut bir nedene (yaşlılık, kaza gibi) bağlanır ve ölenin ruh, hayalet ya da melek gibi varlıklar olarak düşünülebilir. Çocuklar, ölenin varlığını gördükleri ya da duydukları şeklinde inanabilirler. Sözel iletişim becerilerinin gelişmesiyle, duygularını daha iyi ifade edebilirler. Bu nedenle, çocuğun ölümle ilgili soruları anlayabileceği bir şekilde yanıtlanmalıdır (10, 19).

Bir ölüm yaşandığında, çocukların ve ailelerin üzüntü, özlem, arayış ve yalnızlık duyguları oldukça anlaşılır ve kabul edilebilir niteliktedir (3). Çocukların ve yetişkinlerin gösterdikleri yas tepkileri arasında önemli farklılıklar olmamasına rağmen, çocukların yas davranışlarını yetişkinlerinkinden ayıran birtakım özellikler bulunmaktadır. Kayıp sonrası yaşananlar, çocuğun yaşına, kişiliğine, deneyimlerine, ölen kişiyle ilişkisine, çevresel etkilere, ailenin tutumuna, ölüm nedenine ve oluş şekline göre değişmektedir. Genellikle çocukların yas durumunda verdikleri tepkiler sözel ifadelerden ziyade davranışsal ve fiziksel alanlarda gözlemlenir. Çocukların yas tepkilerinin görünümü, süresi ve yoğunluğu farklılık gösterebilir. Çocuğun yaşadığı yas sürecinin özelliği ölüm kavramına yönelik algısı ile ilgilidir (3, 10).

Çocuklara, sözel ve davranışsal olarak güvenli bir ortam sağlayarak ölüm hakkında anlaşılır bilgiler sunmak son derece önemlidir. Benzetmelerden ve yalanlardan kaçınılarak, çocuklara doğru bilgi verilmelidir. Ölüm olayı özellikle çocuklar için son derece önemlidir ve gerekli tedbirler alınmazsa yıkıcı etkileri yaşam boyu devam edebilir. Bundan dolayı çocukların bilişsel ve duygusal gelişim aşamaları göz önünde bulundurularak onları doğru bilgilendirmek, acı ve kederlerini paylaşmalarına olanak tanımak ve duygularını ifade etmeleri için cesaretlendirerek destek sunmak önemlidir (10, 19).

Çocukların yas tepkilerinin uzun süreli, aşırı veya yıkıcı olması onların sağlıklarını ve yaşam kalitelerini olumsuz etkileyebilir. Bu durum, çocuğun sosyal çevresi ile uyumunu bozabilir ya da kişisel bakımını sağlamasını engelleyebilir (3). Uzun süreli yas tepkisi, yeme ve uyku düzeninde bozulma, günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmede eksiklikler, gelişimsel gerileme, kayıp kişiyi hatırlatan olaylara karşı kayıtsızlık ya da aşırı duyarlılık, travma sonrası stres bozukluğu bulguları ve akademik başarıda düşüş gibi etkilere sebep olabilir (3, 32). Bu belirtiler, çocuğun duygusal ve psikolojik sağlığını etkileyebilir ve uygun destek alınmadığı takdirde uzun vadeli sorunlara neden olabilir. Bu nedenle, çocuğun yas tepkilerinin gözlenmesi ve uygun müdahalelerin yapılması önemlidir.

Çocukların ölümü anlamlandırma ve benzer durumlarla başa çıkabilme yetenekleri, gelişimsel özellikleri ve bireysel farklılıkları nedeniyle değişkenlik gösterebilir. Kayıp ve yas süreci, çocuklarda farklı aşamalarda ortaya çıkabilir (3, 10). Her çocuğun bu süreci farklı şekilde deneyimlediği ve yaşadığı duygusal tepkilerin çeşitlilik gösterebileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle, çocukların duygusal ihtiyaçlarına ve gelişim seviyelerine uygun desteklerin sağlanması önemlidir.

Çocuklarda Sıklıkla Görülen Yas Tepkileri

- Okula gitmek, uyumak veya akranlarla oynamak gibi normal aktiviteleri kabul etmeme,
- Ölen kişi ile ilgili konuşmaktan kaçınma,
- Ölen kişinin eşyalarından kaçınma,
- Sık sık öfke nöbetleri, öfkeli tepkiler, saldırganlık veya aşırı hareketlilik,
- Kendini suçlama,
- Uyku problemleri, gece kabusları, hırsızlık veya tahrip etmeye yönelik davranışlar,
- Otoriteye karşı gelme,
- Anlam verilemeyen huysuzluk nöbetleri ve dikkat çekmeye çalışma,
- İçe dönük davranışlar sergileme veya sosyal izolasyon,
- Günlük aktivitelerle veya sorunlarla başa çıkma becerisinde düşüş,
- Sürekli ağrı ve fiziksel şikayetler,
- Uzun süreli duyusal yoksunluk veya hissizlik,
- Anksiyete, depresyon gibi duygusal bozukluklar ve sık panik ataklar,
- Okul başarısında düşme,
-Madde kullanımı veya riskli davranışlara yönelme (3, 10, 32).

Hemşirelik yaklaşımları

Çocuğa bir yakınının ölüm haberini verirken, hassas bir yaklaşım benimsemek ve çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak bilgi vermek önemlidir. Ayrıca, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını anlamak ve ona destek olmak, sağlıklı bir yas süreci geçirmesine yardımcı olabilir.

Ebeveyn kaybı yaşayan çocuklar, hemşirelik yaklaşımları bağlamında özel bir dikkat ve özen gerektirir. Bu durumda, sadece tıbbi gereksinimlere odaklanmak yeterli değildir; aynı zamanda psiko-sosyal ve eğitsel gereksinimler de göz önünde bulundurulmalıdır (33). Terakye (2011)'nin belirttiği gibi, çocukların duygusal ve sosyal ihtiyaçlarına dikkat edilmesi ve empatik bir yaklaşımla ele alınması onların başa çıkma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Çocukların ruh sağlığının korunması, özellikle depresyon riskinin azaltılması ve anksiyete ile depresif duygulanımın kontrol altında tutulması son derece önemlidir. Bu, sadece fiziksel sağlıklarıyla değil, aynı zamanda ruhsal iyilik halleriyle de ilgilenmek anlamına gelir. Hemşireler ve diğer sağlık profesyonelleri, kayıp yaşayan çocuk ve ergenlerin ruh sağlığını korumak için bilgilendirme, danışmanlık ve destek sunabilirler. Bu süreçte, iletişim becerileri ve empati önemli bir rol oynar. Çocuk ve ergenlerin duygularını ifade etmelerine ve endişelerini paylaşmalarına olanak tanımak, onların ruh sağlığını desteklemek açısından hayati öneme sahiptir (34). Bu çerçevede, destekleyici bir iletişim kurmak ve tüm aile üyelerine destek sunmak son derece kritiktir. Duman (2014) da vurguladığı gibi, bu yaklaşım ölümü kabul etmeyi ve baş etme gücünü artırabilir (17).

Ebeveyn kaybı yaşayan çocukların gelişimsel özellikleri ve olgunlaşma seviyeleri göz önüne alındığında, "ölüm" kavramını anlamlandırma yeteneklerinin yetişkinlerden farklı olduğu bilinmelidir. Bu sürecin yasını tutmak değil, uyum sağlamak ve yeniden şekillendirmek gerektiği anlaşılmalıdır.

Her çocuğun ölümü anlama ve yas tepkisi gösterme şekli farklı olabilir. Bu, çocuğun ölümü nasıl algıladığı ve yası nasıl yaşadığıyla ilgilidir.

Bebekler (0-2 yaş) genellikle ölümün kalıcı olduğunu tam anlamıyla kavrayamazlar ve ölümü ayrılık kavramı ile ilişkilendirirler. Okul öncesi dönemdeki çocuklar genellikle ölümün geçici bir durum olduğunu düşünürler. Okul çağına geldiklerinde, ölüm kavramı somutlaşırken, ergenlik döneminde ise soyut kavram olmaya başlar. Çocukların yas tepkileri genellikle sözel ifadelerle değil fiziksel ve davranışsal belirtilerle kendini gösterir.

Kıvılcım ve Doğan'ın (2014) belirttiği gibi, ebeveyn kaybı yaşayan çocukların duygusal ve zihinsel süreçleri dikkate alınmalı ve bu süreçte onlara destek olunmalıdır. Onlara açık iletişim kanalları sağlanmalı ve duygularını ifade etmeleri teşvik edilmelidir. Ayrıca, çocuğun yaşına ve gelişim seviyesine uygun olarak ölümle ilgili doğru ve anlaşılır bilgiler verilmelidir (3). Ebeveyn kaybı yaşayan çocukların duygusal ve bilişsel ihtiyaçlarını anlamak ve onlara destek olmak, sağlıklı bir yas süreci geçirmelerine yardımcı olabilir. Bu süreçte, çocuğun gelişim düzeyi ve özellikleri göz önünde bulundurularak uygun bir yaklaşım benimsenmelidir.

Çocuğa bir yakınının ölüm haberini verirken, öncelikle onun ne bildiğini öğrenmek önemlidir. Ona ölen kişinin sağlık durumu hakkında ne düşündüğünü sormak, duygularını ve düşüncelerini paylaşmasına olanak tanır. Daha sonra, sakin ve anlaşılır bir şekilde çocuğun sorularını yanıtlamak ve endişelerini gidermeye çalışmak gereklidir. Bu süreçte, çocuğa yaşamın bir döngü olduğunu anlatmak önemlidir. Ona dünyadaki bütün canlıların bir gün öleceğini ve insanların da bu döngünün bir parçası olduğunu açıklamak, ona ölümü anlamanın bir parçası olduğunu gösterebilir. Ayrıca, mevsimlerin değişmesi gibi doğa olaylarını örnek vererek yaşamın doğal bir döngü olduğunu vurgulamak da faydalı olabilir. Çocuğa bu şekilde yaklaşmak, onun ölümle ilgili endişelerini hafifletebilir ve ona bu konuda daha iyi bir anlayış kazandırabilir. Bu süreçte sabırlı olmak ve çocuğun duygularını anlamaya çalışmak önemlidir (3).

Çocuğa ölümün bir ceza olmadığı ve birinin hatasından kaynaklanmadığına yönelik güven verilmelidir. Bu, çocuğun ölümü daha doğal bir süreç olarak algılamasına yardımcı olabilir. Ebeveyn kaybı yaşayan bir çocuğun yas süreciyle başa çıkabilmesinde, korkularının giderilmesi ve çocuğun bakımını üstlenen kişi ile arasındaki ilişki ve destek kaynakları oldukça önemlidir. Tahta ve ark. (2015) tarafından belirtildiği gibi, çocuğa kayıptan önceki yaşantısının benzer şekilde devam edeceği ve güvende olacağı hissi verildiğinde, çocuk yas süreciyle daha sağlıklı bir şekilde başa çıkabilir (10). Bu nedenle, çocuğun normal yaşamının devam edeceğine dair güvence vermek ve ona destek olmak önemlidir.

Sonuç

Ölüm, insanlık için evrensel bir olgudur ve bu olgunun algılanması, çocukların gelişim dönemlerine göre farklılık gösterir. Ölümün aile üyeleri üzerindeki etkileri ise genellikle olumsuzdur. Bu nedenle, çocukların bilişsel, zihinsel ve duygusal gelişimlerini göz önünde bulundurarak, onlara ölüm hakkında doğru bilgiler vermek ve duygularını ifade etmelerine destek olmak önemlidir. Çocuklar, acılarını ve üzüntülerini paylaşabilecekleri bir ortama ihtiyaç duyarlar.

Kayıp yaşayan çocuklarla kurulan destekleyici iletişim, onların ruhsal ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olabilir ve rahatlamalarını sağlayabilir. Hemşirelerin özellikle de pediatri hemşirelerinin çocukların gelişimsel özelliklerine uygun olarak destekleyici bakım sağlamaları son derece önemlidir (4). Bu, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmelerini ve yaşadıkları zorlu süreçlerle başa çıkmalarını destekler.

Kaynaklar

1. Özkan, S. (2015). Okul öncesi donemde çocukta olum kavramı ve yas döneminde öğretmen yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *1(No Suppl)*, 610-612.

2. Ürer, E. (2017). Çocuklarda ölüm ve yas üzerine bir inceleme. *Dini Araştırmalar*, *20*(52), 131-140.

3. Kıvılcım, M., & Doğan, D. G. (2014). Çocuk ve ölüm. *Journal of Turgut Ozal Medical Center*, *21*(1), 80-85.

4. Sarman, A., Tuncay, S., & Sarman, E. (2021). Çocukta ölüm kavramı, ölümcül hastalığı olan çocuklara ve ailesine yaklaşım. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, *3*(1), 37-44.

5. Bowlby, J. (2008). *Attachment*: Basic books.

6. Kaufman, K. R., & Kaufman, N. D. (2005). Childhood mourning: Prospective case analysis of multiple losses. *Death studies, 29*(3), 237-249.

7. Bildik, T. (2013). Ölüm, kayıp, yas ve patolojik yas. *Ege Tıp Dergisi, 52*(4).

8. Schmiege, S. J., Khoo, S. T., Sandler, I. N., Ayers, T. S., & Wolchik, S. A. (2006). Symptoms of internalizing and externalizing problems: Modeling recovery curves after the death of a parent. *American Journal of Preventive Medicine, 31*(6), 152-160.

9. Willis, C. A. (2002). The grieving process in children: Strategies for understanding, educating, and reconciling children's perceptions of death. *Early Childhood Education Journal, 29*(4), 221-226.

10. Tahta, F., Tahta, K., & Dernek, S. (2015). Çocukların Yakınlarının Ölüm Kavramlarını Algılama Üzerine Kurdukları Sistemler ve Oyunlar. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, *2*.

11. Dowdney, L. (2000). Annotation: Childhood bereavement following parental death. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines, 41*(7), 819-830.

12. Kübler-Ross, E., & Kessler, D. (2014). *On grief and grieving: Finding the meaning of grief through the five stages of loss*: Simon and Schuster.

13. Smilansky, S. (1987). *On death: Helping children understand and cope*. New York: Peter Lang.

14. Speece, M. W. & Brent, S. B. (1984). Children's understanding of death: A review of three components of a death concept. *Child Development*, 55, 1671-1688.

15. Lieberman, A. F., Compton, N. C., Van Horn, P., & Ippen, C. G. (2003). *Losing a parent to death in the early years: Guidelines for the treatment of traumatic bereavement in infancy and early childhood*. ZERO TO THREE/National Center for Infants, Toddlers and Families.

16. Bowlby, J. (1991). *Attachment and loss* (2nd ed.). New York, NY: PenguinBooks.

17. Duman, N. S. (2014). Çocuklarda Kanser, Ölüm Kavramı ve Yas. *Acta Oncologica Turcica*, *47*(2), 26-30.

18. Özmert, E. N. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III: Aile. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, *49*(3), 256-273.

19. Çavuşoğlu, H. (2013). *Çocuk Sağlığı Hemşireliği 1. Cilt* (10. bs.). Ankara: Sistem Ofset Basımevi.

20. Yaralı, K. T. (2020). Gelişimsel açıdan eleştirel düşünme ve çocuklarda eleştirel düşünmenin desteklenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *48*, 454-479.

21. Slaughter, V. (2005). Young children's understanding of death. *Australian Psychologist, 40,* 176-86.

22. MEB-UNICEF. (2001). Çocuklar ve Felaket (Toparlanma Tekniklerinin Öğretilmesi El Kitabı)

Psikososyal Okul Projesi, Ankara: MEB Yayını.

23. Yılmaz, S. (2012). 8-13 yaş çocuklarının bilişsel gelişiminde "ölüm kavramı". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *16*(1), 9-42.

24. Tümlü, C. (2013). 5-12 yaş aralığındaki çocukların ölüm algısını ifade biçimlerinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

25. Erden, G. (2000). Çocuklarda yas ve acıyla baş etmede yardım. *Türk Psikoloji Bülteni, 76*, 16-7.

26. Erdoğan, A., & Karaman, M. G. (2008). Kronik ve ölümcül hastalığı olan çocuk ve ergenlerde ruhsal sorunların tanınması ve yönetilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *9*(4), 244-252.

27. Sezer, S. & Saya, P. (2009). Gelişimsel acıdan olum kavramı. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, *13*, 151-165.

28. Dolgun, G., İnal, S., & Uğurlu, F. (2011). Ergen sağlığının sürdürülme ve geliştirilmesinde hemşirenin rolü. *Türk Pediatri Arşivi*, *46*(1), 4-8.

29. Benini, F., Vecchi, R., & Orzalesi, M. (2014). A Charter for the rights of the dying child. *The Lancet*, *383*(9928), 1547-1548.

30. İnal-Emiroğlu, F. N., & Akay, A. P. (2008). Kronik hastalıklar, hastaneye yatış ve çocuk. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, *22*(2), 99-105.

31. Bowden, V.R., & Greenberg, C.S. (2014). Children and their families: the continuum of care. Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins.

32. Çam, O., Engin, E. (2014). Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği: Bakım Sanatı. 1. Baskı, İstanbul: Medikal Yayıncılık.

33. Er, M. (2006). Çocuk, hastalık, anne-babalar ve kardeşler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, *49*(2), 155-168.

34. Terakye, G. (2011). Kanserli hasta yakınlarıyla etkileşim. *DEUHYO ED*, 4(2), 78-82.

ÖZEL GEREKSİNİMİ OLAN ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN ALGILANAN BAKIM YÜKÜ VE SPİRİTÜEL İYİ OLUŞLARININ YAŞAM KALİTELERİNE ETKİSİ

THE EFFECT OF PERCEIVED CARE BURDEN AND SPIRITUAL WELL-BEING ON THE QUALITY OF LIFE OF PARENTS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

Sinem BAŞDEMİR

Arş. Gör. İzmir Bakırçay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, İzmir, Türkiye.

ORCID No: 0000-0002-8401-1625

İlknur BEKTAŞ

Doç. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, İzmir, Türkiye.

ORCID No: 0000-0001-8048-9501

Şeyda BİNAY YAZ

Doç. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, İzmir, Türkiye.

ORCID No: 0000-0001-6410-6240

Özet

Özel gereksinimli çocukların gelişim süreçleri boyunca, çocuğun ailesi ve primer olarak anneler bakım veren rolünü üstlenmektedir. Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmak, bakım verenlerde tüm açılardan yük oluşturmaktadır. Özel ihtiyaçları olan çocukların ebeveynleri için maneviyat, iyi oluşlarının önemli bir kaynağıdır. Bu çocukların bakımında rol alan ebeveynlerin algıladıkları bakım yükünün tespit edilmesi, spiritüel iyi oluş düzeylerinin belirlenmesi ve bunların yaşam kalitelerini nasıl etkilediklerini bilmek ebeveynlerin yaşamlarını kolaylaştırmak için uygulanacak girişimlerin belirlenmesi adına önemlidir. Etik kurul izni, kurum izinleri ve katılımcıların onamları alınarak yapılan bu çalışmada, özel gereksinimli çocukların primer bakım veren ebeveynlerinde algılanan bakım yükü ve spiritüel iyi oluşluklarının yaşam kalitelerini yordama düzeylerini araştırmak amaçlanmıştır. Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki bu araştırmanın örneklemini, üç Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'ne kayıtlı özel gereksinimli çocuğa sahip 210 ebeveyn oluşturmuştur. Veriler Nisan-Ağustos 2023 tarihleri arasında; Demografik Veri Formu, Bakım Verme Yükü Ölçeği, Spiritüel İyi Oluş Ölçeği ve Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Kısa Formu Türkçe Versiyonu (WHOQOL-Bref-TR) Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Veri analizinde tanımlayıcı veriler sayı, yüzde ve ortalama ile değerlendirilmiştir. Ölçekler arasındaki ilişki pearson korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. Spiritüel iyi oluş ve bakım veren yükünün yaşam kalitesi alt boyutlarını yordama düzeyi çoklu doğrusal regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin bedensel sağlık, ruhsal sağlık, sosyal ilişkiler ve çevre alt boyut puanları ile bakım veren yükü arasında ters yönde, düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0,01$). Yaşam kalitesi bedensel sağlık ve sosyal ilişkiler alt boyut puanları ile spirituel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,01$). Ruhsal sağlık ve çevre alt boyut puanları ile spirituel iyi oluş arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0,01$). Ebeveynlerin bakım yükleri ile spirituel

iyi oluş düzeylerinin yaşam kalitelerini anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir (p<0,05). Özel gereksinimi olan çocuğa sahip ebeveynlerin algıladıkları bakım yükü arttıkça ve spiritüel iyi oluşlukları azaldıkça yaşam kalitesi azalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli çocuk, Ebeveyn, Bakım yükü, Spiritüel iyi oluş, Yaşam kalitesi

Abstract

Throughout the development process of children with special needs, the child's family, primarily mothers assumes the role of caregiver. Having a child with special needs is a burden for caregivers in all aspects. Spirituality is an important source of well-being for parents of children with special needs. Determining the care burden perceived by the parents involved in the care of these children, determining their spiritual well-being levels, and knowing how these affect their quality of life is important in determining the initiatives to be implemented to facilitate the parents' lives. This study, which was conducted by obtaining ethics committee permission, institutional permissions, and consent of the participants, was aimed to investigate the levels of perceived care burden and spiritual well-being predicting the quality of life in primary caregivers of children with special needs. This descriptive and cross-sectional study sample consisted of 210 parents of children with special needs enrolled in three Special Education and Rehabilitation Centers. Data were collected between April and August 2023 using the Demographic Data Form, Caregiving Burden Scale, Spiritual Well-Being Scale, and World Health Organization Quality of Life Short Form Turkish Version (WHOQOL-Bref-TR) Scale. In data analysis, descriptive data were evaluated with numbers, percentages, and averages. The relationship between the scales was evaluated with Pearson correlation analysis. The level of spiritual well-being and caregiver burden predicting the sub-dimensions of quality of life was evaluated by multiple linear regression analysis. A low-level significant negative correlation was found between the physical health, mental health, social relations, and environment subscale scores of the World Health Organization Quality of Life Scale and caregiver burden (p<0.01). No significant correlation was found between quality of life, physical health, and social relations subscale scores and spiritual well-being (p>0.01). A low-level significant positive correlation was found between psychological health and environment subscale scores and spiritual well-being (p<0.01). It was determined that parents' care burden and spiritual well-being levels significantly predicted their quality of life (p<0.05). As the perceived care burden by parents of children with special needs increases and spiritual well-being decreases, quality of life decreases.

Keywords: Children with disabilities, Parents, Caregiver burden, Spirituality, Well-being, Quality of life

ÇOCUK ACİL SERVİSİNE TEKRARLANAN PLANSIZ ZİYARETLERE EBEVEYNLERİN BAKIŞ AÇISI: KESİTSEL BİR ARAŞTIRMA

PARENTS' PERSPECTIVE ON UNPLANNED RETURN VISITS TO THE PEDIATRIC EMERGENCY DEPARTMENT: A CROSS-SECTIONAL STUDY

Fatma DİNÇ

Asst.Prof. Bartın University, Faculty of Health Science, Department of Nursing, Bartın, Turkey

ORCID No: 0000-0003-1451-7441

Aylin KURT

Asst.Prof. Bartın University, Faculty of Health Science, Department of Nursing, Bartın Turkey,

ORCID No: 0000-0002-5521-0828

Dilek YILDIZ

Prof. Dr. University of Health Sciences, Gülhane Faculty of Nursing, Department of Child Health and Diseases Nursing, Ankara, Turkey,

ORCID No: 0000-0001-8757-4493

Özet

Bu çalışmanın amacı, çocuk acil servisine ilk ziyaretten sonraki 72 saat içinde tekrarlı ziyaret ve yatışa neden olan faktörleri ebeveynlerin bakış açısından incelemekti. Kesitsel bir araştırma olarak 15.04.2023-15.04.2024 tarihleri arasında Türkiye'nin batısındaki bir hastanenin çocuk acil servisine ilk ziyaretten sonraki 72 saat içinde tekrarlı ziyarete gelen 0-18 yaş çocuğa sahip 596 ebeveynle gerçekleştirildi. Veriler ebeveynlerden yazılı onam alındıktan sonra Çocukların Tanıtıcı Özelliklerine ve Ebeveynlerin Deneyimlerine İlişkin Bilgi Formu ile toplandı. Tekrarlı çocuk acil servise başvurma nedeni sıklıkla çocuğun sağlık durumunun kötüleşmesi (%24.1), çocuğun daha fazla teste ihtiyacı olması (%23.8) ve çocukta daha farklı bir sağlık durumunun ortaya çıkmasıydı (%18.7). Çocuk acil servislerde en sıklıkla beklenen yaklaşımlar çoğunlukla çocuğun yanında olunmasına izin verilmesi (%24.2), çocuğa işlemler yapılırken ona dokunmak (%20.5), çocuğun durumu hakkında güncel bilgi almaktı (%20.2). Çocuk acil hemşiresinden yeterli ve doğru bilgi alan ebeveynlerin çocuklarının daha yüksek orandan taburcu edildiği belirlendi. Bu bulgular doğrultusunda çocuk acil servislerinde yeterli, doğru ve etkili bir taburculuk eğitimi ile planlanmamış tekrar başvuru sayılarının azaltılabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen bilgiler ebeveynlerin bakış açısından çocuk acil servisine planlanmamış tekrarlı ziyaretlere yönelik algılanan ihtiyacı azaltmaya yönelik müdahaleler geliştirmesine katkıda bulunabilir.

Anahtar kelimeler: Acil servis, tekrarlı ziyaret, çocuk, ebeveyn, acil bakım

Abstract

The aim of this study was to investigate the factors leading to repeated visits and hospitalisation within 72 hours after the first visit to the pediatric emergency department from the parents' perspective. A cross-sectional study was conducted between 15.04.2023-15.04.2024 with 596 parents of children

aged 0-18 years who had repeated visits to the pediatric emergency department of a hospital in western Turkey within 72 hours after the first visit. After written informed consent was obtained from the parents, the data were collected with the Information Form on Children's Descriptive Characteristics and Parents' Experiences. The most common reasons for repeated visits to pediatric emergency departments were deterioration in the child's health status (24.1%), the child's requirement for further diagnostic tests (23.8%) and the emergence of a different health condition in the child (18.7%). The most frequently expected approaches in pediatric emergency departments were allowing to be with the child (24.2%), touching the child during the procedures (20.5%), and receiving up-to-date information about the child's condition (20.2%). It was determined that the children of parents who received adequate and accurate information from the pediatric emergency nurse were discharged at a higher rate. In line with these findings, it is thought that the number of unplanned readmissions can be reduced with adequate, accurate and effective discharge training in pediatric emergency departments. The findings of this study may inform the development of interventions designed to reduce the perceived need for unplanned repeat visits to pediatric emergency departments from the perspective of parents.

Key words: Emergency departments, return visit, pediatrics, parents, emergency care

EBEVEYNLERİN AŞI REDDİ VE NEDENLERİ İLE ÇOCUKLUK DÖNEMİ AŞILARIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ [a]

DETERMINATION OF PARENTS' VIEWS ON VACCINE HESITANCY, ITS CAUSES, AND CHILDHOOD VACCINES [a]

Merve ULGÜN

[1]Hemşirelik Öğrencisi, Bingöl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü ORCID No: 0009-0005-8854-3185

Abdullah SARMAN

[*2]Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, ORCID No: 0000-0002-5081-4593

Yusuf BÜRKÜK

[*3]Hemşirelik Öğrencisi, Bingöl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü ORCID No: 0009-0007-5870-1335

Özet

Bu araştırmanın amacı ebeveynlerin aşı reddi ve nedenleri ile çocukluk dönemi aşılarıyla ilgili görüşlerini belirlenmesidir. Tanımlayıcı ve kesitsel tipte yürütülen bu çalışmanın evrenini Türkiye'nin doğusunda yer alan bir ildeki Devlet Hastanesi ile aynı il merkezinde bulunan Aile Sağlığı Merkezleri ve Toplum Sağlığı Merkezleri'ne başvuran ebeveynler oluşturdu. Araştırmada herhangi bir örneklem seçimine gidilmemiş ve evrenin tamamına ulaşılması amaçlandı. Bu yöntem ile ulaşılabilecek en yüksek gönüllü katılımcı sayısına erişilmesi hedeflendi. Veriler 21.11.2023-21.04.2024 tarihleri arasında sosyodemografik özellikler formu ve Aşı Karşıtlığı Ölçeğiyle toplanarak elektronik ortamda analiz edildi. Çalışmaya 308 ebeveyn katıldı. Ebeveynlerin yaş ortalaması 35,10±10,47 iken çocuk sayısı ortalama 2,69'dur. Ayrıca %52,9'unun üniversite mezunu, %37'sinin memur olarak ve %55,2'sinin aktif şekilde çalıştığı belirlendi. Ebeveynlerin %55,8'i aşılatmayı gerekli görürken, %80,5'i aşı yapılmaması durumunda daha çabuk hasta olunduğunu düşündüğünü bildirdi. Katılımcıların %82,1'i daha önce çocuklarını aşılattığını, %79,8'i yaptıkları aşı sonrası bir problemle karşılaşmadığını bildirdi. Ebeveynlerin %60,7'si aşıların yan etkisi olduğunu, %41,6'sı aşıların otizme neden olduğunu belirtti. Ailelerin %58,8'i rutin aşı takvimindeki tüm aşıları yaptırdığını, %85,7'si çoklu aşıları yaptırmak istemediğini bildirdi. Ebeveynlerin %21,1'inin aşı karşıtlığı konusunda dini/kültürel inanışları olduğu, %84,6'sının bu konuda dini kanaat önderlerinin görüşlerini kaynak olarak benimsediği, %92,3'ünün bu inanışların aşlama düşüncesinde etkili olduğu bulundu. Ebeveynlerin aşı karşıtlığı puanlarının orta düzeyde olduğu bulundu. Ayrıca ebeveynlerin aşı karşıtlığı için farklı nedenler öne sürdüğü görüldü. Sağlık ekibinin önemli bir üyesi olan hemşirelerin aşı karşıtlığının önlenmesinde ailelere yardımcı ve yönlendirici olmasının, ihtiyaç duyduğu konularda aileleri desteklemesinin ve bilgilendirmesinin faydalı olacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aşı, aşı reddi, çocuk, ebeveyn, hemşire.

[a] Bu çalışma, 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı 2023 yılı 1. dönem kapsamında 1919B012302608 numarasıyla desteklenmektedir.

Abstract

The aim of this study was to determine the opinions of parents about vaccine hesitancy, its causes, and childhood vaccinations. The population of this descriptive and cross-sectional study consisted of parents who visited the State Hospital in a province in eastern Turkey, as well as the Family Health Centers and Community Health Centers in the same provincial center. No specific sample selection was made; instead, the goal was to reach the entire population. This approach aimed to maximize the number of volunteer participants. Data were collected between November 21, 2023, and April 21, 2024, using sociodemographic characteristics form and the Scale of Vaccine Hesitancy, and analyzed electronically. A total of 308 parents participated in the study. The mean age of the parents was 35.10 ± 10.47 years, and the mean number of children was 2.69. Additionally, 52.9% of the participants were university graduates, 37% were civil servants, and 55.2% were actively employed. While 55.8% of parents considered vaccination necessary, 80.5% believed that they would get sick more quickly without vaccination. Additionally, 82.1% of the participants reported that they had vaccinated their children before, and 79.8% reported that they had not encountered any problems after vaccination. However, 60.7% of the parents stated that vaccines have side effects, and 41.6% believed that vaccines cause autism. A total of 58.8% of the families reported that they received all vaccines in the routine vaccination schedule, while 85.7% did not want to receive multiple vaccines at once. It was found that 21.1% of the parents had religious or cultural beliefs vaccine hesitancy, and 84.6% adopted the views of religious opinion leaders on this matter, with 92.3% believing that these religious views influenced their thoughts on vaccination. Parents' anti-vaccination scores were found to be at a moderate level, and various reasons for vaccine hesitancy were identified. It is predicted that nurses, as key members of the healthcare team, can play a crucial role in preventing vaccine hesitancy by supporting and informing families about vaccination.

Keywords: Child, nurse, parent, vaccine, vaccine hesitancy.

[a] This study is supported by the 2209-A University Students Research Projects Support Program, under project number 1919B012302608, within the scope of the 1st term of 2023.

ÖFKE TARZININ TUTUMLARA ETKİSİ: ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

THE EFFECT OF ANGER STYLE ON ATTITUDES: A STUDY ON PARENTS WITH CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

Ayşegül HASÇELİK

Çocuk Gelişimcisi, Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul, Türkiye

ORCID: 0009-0001-7917-4593

Alev ÜSTÜNDAĞ

Doç. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, Türkiye

ORCID: 0000-0001-5832-6810

Özet

Araştırma; özel eğitim merkezine devam eden ve erken çocukluk döneminde özel gereksinimli çocuğu bulunan ebeveynlerin öfke tarzlarının ebeveynlik tutumları üzerinde etkisi olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 106 ebeveyn katılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden korelasyon çalışması yöntemi kullanılmıştır. Veriler Kişisel Bilgiler Formu, Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği ve Ebeveyn Tutum Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik analizleri, Pearson korelasyon analizi ve regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılan ebeveynlerin tamamının annelerden oluştuğu; çocukların %47,2'sinin kız, %52,8'inin erkek olduğu; çocukların büyük çoğunluğunun iki yıldır özel eğitim desteği aldığı (%48,1); çoğunluğunun çekirdek aile yapısına sahip oldukları (%85,8); çocuğa bakım verenlerin çoğunlukla ebeveynleri olduğu (%30,2); annelerin çoğunlukla 31-35 yaş (%40,6), babaların ise 36-40 yaş (%40,6) arasında olduğu; annelerin de (%72,6) babaların da (%75,5) çoğunlukla üniversite mezunu oldukları; annelerin çoğunlukla ev hanımı (%35,8) babaların da özel sektör çalışanı oldukları (%27,4) belirlenmiştir. Ayrıca Ebeveyn Tutum Ölçeği sonuçlarına göre en yüksek ortalamanın "otoriter" tutum alt boyutunda olduğu ($\bar{X}$=47,13) sonrasında sırasıyla izin verici ($\bar{X}$=32,92), demokratik ($\bar{X}$=29,41) ve en az ortalamanın da aşırı koruyucu tutum alt boyutunda olduğu ($\bar{X}$=22,29) belirlenmiştir. Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği sonuçları incelendiğinde ise sürekli öfkeden alınan yüksek ortalama ebeveynlerin öfke düzeylerinin yüksek olduğunu ($\bar{X}$=28.30) ancak kontrol altına alınmış öfkeden alınan yüksek puan da öfkenin aynı zamanda kontrol edilebildiğini göstermektedir ($\bar{X}$=23,13). Benzer şekilde ebeveynlerin dışa vurdukları öfke ($\bar{X}$=15,17) ile içte tuttukları öfkenin ($\bar{X}$=14,89) yakın ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırmanın en önemli bulgusu; ebeveynlerin öfke tarzları ile ebeveynlik tutumları arasında pozitif yönlü ve yüksek seviyede anlamlı bir ilişkinin bulunmuş olmasıdır (r=,702; p=,000). Ebeveynlerin öfke tarzlarının tutumları üzerindeki yordayıcı rolü değerlendirildiğinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir etki belirlenmiştir (p=0.000). Ebeveynlerin öfke tarzları tutumlarının %28,3'ünü açıklamaktadır. Yani, ebeveynlerin öfke düzeyleri arttıkça çocuklarına karşı otoriter ebeveyn tutumlarında da %38,3 oranında bir artışın söz konusu olacağı söylenebilir (ß=,383; R^2=0.283).

Anahtar kelimeler: öfke tarzı, ebeveyn tutumları, özel gereksinimli çocuklar

Abstract

The study was conducted to determine whether anger styles of parents who attend special education centre and have children with special needs in early childhood have an effect on parenting attitudes. 106 parents participated in the study. Correlation study method, one of the quantitative research methods, was used. Data were obtained by using Personal Information Form, State Trait Anger Scale and Parental Attitude Scale. Descriptive statistical analyses, Pearson correlation analysis and regression analysis were used to analyse the data. As a result of the research, all of the participating parents were mothers; 47.2% of the children were girls and 52.8% were boys; the majority of the children had received special education support for two years (48.1%); the majority had a nuclear family structure (85.8%); the caregivers of the child were mostly parents (30.2%); mothers were mostly between the ages of 31-35 (40.6%) and 36-40 (40.6%); mothers (72.6%) and fathers (75.5%) were mostly university graduates; mothers were mostly housewives (35.8%) and fathers were mostly private sector employees (27.4%). In addition, according to the results of the Parental Attitude Scale, it was determined that the highest mean was in the "authoritarian" attitude sub-dimension ($\bar{X}$=47.13), followed by permissive ($\bar{X}$=32.92), democratic ($\bar{X}$=29.41) and the lowest mean was in the overprotective attitude sub-dimension ($\bar{X}$=22.29). When the results of State Trait Anger Scale were analysed, the high mean obtained from trait anger showed that the anger levels of the parents were high ($\bar{X}$=28.30), but the high score obtained from controlled anger also showed that anger could be controlled at the same time ($\bar{X}$=23.13). Similarly, parents' externalised anger ($\bar{X}$=15.17) and internalised anger ($\bar{X}$=14.89) have close averages. The most important finding of the study was that there was a positive and highly significant relationship between parents' anger styles and parenting attitudes (r=.702; p=.000). When the predictive role of parents' anger styles on their attitudes was evaluated, a statistically significant effect was determined (p=0.000). Anger styles of parents explained 28.3% of the attitudes. In other words, it can be said that as the anger levels of parents increase, there will be a 38.3% increase in authoritarian parental attitudes towards their children (ß=.383; R2=0.283).

Key words: anger style, parental attitudes, children with special needs

EBEVEYNLERİN MAHREMİYET EĞİTİMİNE YÖNELİK DÜŞÜNCELERİNİN İNCELENMESİ: 3-8 YAŞ ÖRNEĞİ

INVESTIGATION OF PARENTS' ATTITUDES TOWARDS PRIVACY EDUCATION: EXAMPLE OF 3-8 YEAR OLDS

Aleyna DENİZ

Çocuk Gelişimcisi, Ankara, Türkiye

ORCID: 0009-0000-0866-0044

Sena Nur DOĞANDEMİR

Çocuk Gelişimcisi, Ankara, Türkiye

ORCID: 0009-0009-6461-8006

Alev ÜSTÜNDAĞ

Doç. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, Türkiye.

ORCID: 0000-0001-5832-6810

Özet

Araştırma; çocukları 3-8 yaş arasında bulunan ebeveynlerin mahremiyet eğitimi hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 12 ebeveyn katılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Veriler Kişisel Bilgi Formu ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılarak elde edilmiştir. Veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ebeveynlerin 11'inin annelerden 1'inin de babadan oluştuğu; ebeveynlerin 24-44 yaş arasında oldukları, 9 anne ev hanımı iken 1 annenin laborant, 1 anne ve babanın da akademisyen oldukları; ebeveynlerin tamamının evliliğini sürdürdükleri, çoğunluğunun tek çocuğa sahip oldukları, üniversite mezunu oldukları, erkek çocuğa sahip oldukları ve büyük bir çoğunluğunun da çalışmadığı belirlenmiştir. Görüşme soruları kapsamında yapılan değerlendirmede ise ebeveynlerin mahremiyet eğitimini yalnızca fiziksel ya da cinsel konuları içeren bir eğitim olarak düşündükleri görülmüştür. Bu nedenle mahremiyet eğitimi konularının da özel bölgelerin korunması şeklinde yorumladıkları belirlenmiştir. Ebeveynlerin yarısı mahremiyet eğitiminin "kendini koruma bilinci" temeline dayandığını ifade etmiştir. Ayrıca ebeveynlerin yine yarısı kendi çocukluğunda kendi ebeveynlerinden mahremiyet eğitimi aldıklarını ve bu eğitimin yine özel bölgelerin korunması şeklinde olduğunu ifade etmişlerdir. On ebeveynin çocuğuna mahremiyet eğitimi kapsamında kız-erkek cinsiyet farkları, toplumsal cinsiyet rolleri, fiziksel temas, toplumsal kurallara uyma, vücudun korunması, düşüncelerin dokunulmazlığı ve tuvalet eğitimi verdiği belirlenmiştir. Ebeveynlerin kaynak olarak sosyal medyayı, kitapları, uzmanları, doktorları ve interneti kullandıkları görülmüştür. Ebeveynlerin eğitim verme ile ilgili yaşadıkları zorluklar incelendiğinde ise iletişim ve bilgi düzeyi yetersizliği konusunda sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Mahremiyet alanları açısından yapılan değerlendirmede ise ebeveynlerin fiziksel mahremiyete ilişkin yetersiz bilgiye sahip oldukları, dijital mahremiyete ilişkin yetersiz bilgiye sahip oldukları belirlenmiştir. Duygusal mahremiyet kapsamında ise yine yetersiz olup özellikle çocuğu üzgün olduğunda bazı ebeveynlerin verdiği tepkilerin çocuğu anlamaya, duygusunu

yansıtmaya yönelik değil cezalandırıcı ve ihmal edici olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin zihinsel mahremiyet konusunda orta düzeyde bilgiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: mahremiyet eğitimi, ebeveyn bilgi düzeyi, çocuklar

Abstract

The study was conducted to find out what parents whose children were aged 3-8 thought about privacy education. Twelve parents took part in the study. The interview technique, one of the qualitative research methods, was used. Data were collected using a personal information form and a semi-structured interview form. The data were analysed using the content analysis method. As a result of the research, it was found that 11 of the parents were mothers and 1 was a father; the parents were between 24-44 years old, 9 mothers were housewives, 1 mother was a labourer, 1 mother and father were academics; all the parents were married, most of them had only one child, they were university graduates, they had a male child and most of them did not work. In the evaluation of the interview questions, it was found that parents perceived privacy education as education that only included physical or sexual issues. For this reason it was found that they interpreted the topics of privacy education as the protection of private areas. Half of the parents stated that privacy education was based on "self-protection awareness". In addition, half of the parents stated that they had received privacy education from their parents when they were children, and that this education was again in the form of protection of privacy. It was found that ten parents provided their children with privacy education on gender differences between boys and girls, gender roles, physical contact, obeying social rules, body protection, sanctity of thoughts and toilet training. Parents were found to use social media, books, experts, doctors and the internet as resources. An analysis of the parents' difficulties in providing education revealed that they had problems with communication and lack of knowledge. In terms of privacy, the evaluation found that parents had insufficient knowledge of physical privacy and insufficient knowledge of digital privacy. In the area of emotional privacy, it was found that some parents' reactions, especially when their child was upset, were not aimed at understanding and reflecting the child's feelings, but were punitive and neglectful. Parents were found to be moderately knowledgeable about emotional privacy.

Key words: privacy education, parental knowledge, children

0-6 YAŞ GRUBU ÖZEL ÇOCUKLARIN DENVER II GELİŞİMSEL TARAMA TESTİ GELİŞİM DÜZEYLERİNE GÖRE VERİLEN AKTİVİTE ÖNERİLERİNİN KISA DÖNEM GELİŞİMLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE EFFECT OF ACTIVITY SUGGESTIONS GIVEN ACCORDING TO THE DENVER II DEVELOPMENTAL SCREENING TEST DEVELOPMENT LEVELS ON THE SHORT TERM DEVELOPMENT OF SPECIAL CHILDREN IN THE 0-6 YEAR OLD GROUP

Merve BEKTAŞ

Öğr. Gör. Dr., Gümüşhane Üniversite, Şiran Dursun Keleş Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Gümüşhane-Türkiye
ORCID No: 0000-0000-0000-0000

Ufuk KANDAZ

Öğr. Gör., Çocuk Gelişimi Uzmanı, KTÜ Tıp Fakültesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı Ana Bilim Dalı, Trabzon-Türkiye,

ORCID No: 0000-0001-9297-167

Betül BAHAR

Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversite, Şiran Dursun Keleş Meslek Yüksekokulu, Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Gümüşhane-Türkiye,

ORCID No: 0000-0002-1671-3326

Özet

Bu araştırmada, Karadeniz Teknik Üniversitesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı Polikliniği'ne başvuran ve çocuk gelişim uzmanına yönlendirilen 0-6 yaş aralığındaki zihinsel olarak bağ kurma yeteneğine sahip 78 çocuğa Denver II testi uygulanmıştır. Araştırmada, yaşıtlarına kıyasla gelişimsel açıdan eksik olduğu belirlenen çocuklara, belirlenen gelişimsel eksikliğe yönelik aktiviteler verilmiş olup gelişim düzeylerine kısa dönemli etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunda yer alan özel çocuklardan 41'i dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, 14'ü otizm, 5'i özgül öğrenme güçlüğü, 13'ü konuşma gecikmesi, 3'ü alt ıslatma, 2'si anksiyete tanılıdır. Çalışma için Gümüşhane Üniversitesi'nden etik kurul onayı alınmıştır. Tanı konulan çocuklar 36-72 ay okul öncesi programında olup; 36-48 ay, 48-60 ay, 60-72 ay şeklinde üç farklı gruplama yapılmıştır. Tanı konulan çocuklara verilen aktiviteler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 36-72 ay etkinlik kitaplarından çocukta belirlenen gelişimsel bozukluğa yönelik etkinliklerden uyarlanmıştır. Her çocuk için ayrı ayrı belirlenen aktivitelerin her gün düzenli olarak çocuklara yaptırmaları konusunda ailelere bilgilendirme yapılmıştır.

Araştırmacılar tarafından etkinliklerin yapılıp yapılmadığı video çekimleri ve aile görüşmeleriyle kontrol edilmiştir. Aileler 4 hafta sonrasında çağrılmış olup test içeriğinde çocuğun yapamadığı beceriler üzerine aktiviteler yaptırılmış olup gelişimsel durumu gözlemlenmiştir. Çocuklarda ilerleme gözlendiği, ailelerin çocuğun gelişimsel geriliğinin evde var olan materyallerle destekleyebileceklerini öğrendikleri gözlenmiştir. Kısa sürede yapılan gözlem sonucunda 4 haftalık sürenin uzatılması, aile eğitimi için evde fiziksel düzenleme desteği, çocukların ev içi aktivitelerinin uzmanlarca sıklıkla kontrol edilmesinin gelişimi destekleyeceği düşünülmektedir. Denver II testinin 6 ay-1 sene sonra

yeniden tekrarlanması göz önünde bulundurularak çalışmanın devamında yeniden değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fiziksel Aktivite, Denver II Testi, Özel Eğitim

Abstract

In this study, the Denver II test was applied to 78 children between the ages of 0-6 who had the ability to form mental connections and were referred to the Karadeniz Technical University Child and Adolescent Mental Health Polyclinic and were referred to a child development specialist. In the study, children who were determined to be developmentally deficient compared to their peers were given activities aimed at the identified developmental deficiencies, and it was aimed to examine their short-term effects on their developmental levels. Among the special children in the study group, 41 were diagnosed with attention deficit and hyperactivity disorder, 14 with autism, 5 with specific learning disabilities, 13 with speech delay, 3 with bedwetting, and 2 with anxiety. Ethics committee approval was received from Gümüşhane University for the study. Children diagnosed are in the preschool program for 36-72 months; Three different groupings were made: 36-48 months, 48-60 months, 60-72 months. The activities given to diagnosed children were adapted from the activities for the developmental disorder identified in the child from the 36-72 month activity books of the Ministry of National Education. Families were informed about having their children do the activities determined separately for each child regularly every day.

The researchers checked whether the activities were carried out through video recordings and family interviews. Families were called after 4 weeks, and the child was asked to do activities on the skills he could not do within the scope of the test, and his developmental status was observed. It has been observed that children have made progress and that families have learned that they can support the child's developmental delay with the materials available at home. As a result of short-term observation, it is thought that extending the 4-week period, physical regulation support at home for family education, and frequent control of children's home activities by experts will support development. A re-evaluation will be made during the continuation of the study, considering that the Denver II test will be repeated after 6 months-1 year.

Key words: Physical Activity, Denver II Test, Special Education

ÇOCUKLARDA YEME BOZUKLUĞUNUN BAĞLANMA STİLLERİ İLE İLİŞKİSİ

EATING DISORDERS IN CHILDREN AND HOW THEY RELATE TO ATTACHMENT STYLES

Seda KARAGÖL

Çocuk Gelişimcisi, Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul, Türkiye

ORCID: 0009-0002-3769-5726

Alev ÜSTÜNDAĞ

Doç. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, Türkiye

ORCID: 0000-0001-5832-6810

ÖZET

Bağlanma temelde anne ve bebek arasında oluşan bir bağdır. Yaşamın ilk yıllarında geliştirilen koşulsuz güven, sağlam bir bağlanmayı oluşturmaktadır. Yeme bozuklukları ve bağlanma buradan ilişkilendirilmektedir. Bağlanma stilleri ve yeme bozuklukları bireyleri doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmada, çocuklarda görülen yeme bozukluklarının ebeveynleriyle geliştirdikleri bağlanma stilleri ile ilişkisi hakkında yapılan çalışmaların incelenmesine yer verilmiştir. Çocuklarda görülen yeme bozukluklarının birçok sebebi olmakla birlikte bebeklik dönemindeki bağlanma ile ilişkisi oldukça dikkat çekmektedir. Yeme bozukluğu yaşayan çocukların ebeveynleri ile bağlanma stillerine bakıldığında güvensiz bağlanma örüntüleri ile oldukça sık karşılaşılmıştır. Çocuklarda görülen yeme bozukluklarının gelişimlerinin tüm aşamalarına etki ettiği, bozulmuş yeme düzeninin en önemli sebeplerinden birinin ebeveynleri ile olumsuz bağlanma ilişkilerinin olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Yeme Bozukluğu, Ebeveyn, Çocuk

ABSTRACT

Attachment is an unconditional bond between mother and baby. Unconditional trust in the first years of life creates a strong attachment. Eating disorders and attachment are associated here. Attachment styles and eating disorders directly affect individuals. In this study, studies on the relationship between eating disorders in children and their attachment styles with their parents are included. Although eating disorders in children are thought to have many causes, the relationship with attachment is quite remarkable. When the attachment styles of children with eating disorders with their parents were examined, insecure attachment patterns were encountered quite frequently. It is thought that eating disorders in children affect all stages of their development, and one of the most important reasons for disrupted eating patterns is negative attachment relationships with their parents.

Key Words: Attachment, Eating, Disorder, Parent, Child

Giriş

Bağlanma, ilişki içerisindeki iki birey arasında özel bir şekilde oluşan ve uzun süreli olan duygusal bağ olarak tanımlanabilir. Bağlanma davranışı temelde birincil bakım vereni ile bebek arasında kurulan bir davranıştır. Bu davranışın oluşumu için güven ihtiyacının beraberinde, bebeğin keşfetmesi için uygun ortamın da sağlanması gereklidir. Olumlu bağlanma davranışının geliştirilebilmesi için bakım veren ile fiziksel temasın güçlü tutulması, duygusal bağın artması ve desteklenmesi açısından önemli görülmektedir (1).Bağlanma ilk aylarda bireyin hislerinden oluştuğu için gözleme açık değildir. Bağlanma davranışını bağlılıktan ayıran etmenler ise; gülmek, ağlamak, aşırı fiziksel temas göstermek, bağlanmanın gerçekleştiği kişiye seslenmek gibi kompleks davranışları yansıtır. Bu ayrımsal açıdan bakıldığında bağlanma çok daha uzun soluklu bir süreci ifade etmektedir (2).

Bağlanmayı "uzun süreli bağlanma durumu" olarak niteleyen Bowlby'e göre bebek yoğun stresli zamanlarında sürekliliği olan bir yakınlık arayışı içerisindedir. Ainswort'a göre ise bağlanma yine bebek ve ebeveyni arasındaki sürekli bir bağ ve bebeğin gelecekte kuracağı iletişim ve sosyal ilişkilerin yön göstericidir. Bağlanma davranışı Ainsworth'e göre bireyin içsel organizasyonun da temsilini gerektiren bir özelliktir (3).

Bebeklerin ilk yıllarında ebeveynleri ile kurdukları sağlıklı bağlanma davranışı; yaşama uyum sağlama, sağlıklı bir biyolojik gelişim, pozitif ilişkiler kurma ve olumlu sosyal davranışlar kazanma gibi durumları pekiştirebilmektedir. Bowlby'e göre bebeklikte kurulan sağlıklı bağlanma, gelecekteki yaşama dair olgular oluşturur. Birbirine zincirleme gelişen ve etkilenen durumlarda ise sağlıklı bağlanma yaşanan ilişkilerde, fizyolojik, biyolojik ve psikolojik sağlamlılık oluşmaya başlamaktadır (4).

Yeme bozuklukları bireylerin yaşam kalitesini düşüren, sağlığını riske atan olması gerekenin dışında süregelen alışkanlıklardır. Çocukluk döneminde yeme ile ilgili bozukluklar oldukça sık görülmektedir (5). Ortaya çıkan yeme problemleri birden çok sebep ile ilişkili olabilmektedir. Çocukluk çağında görülen yeme bozuklukları çözümlenebilir. Sebebi araştırılmamış yeme bozuklukları ileri ki yaşlarda bireyin hayatını olumsuz etkileyebilmektedir. DSM-V (2014)'e göre sekiz gruba ayrılmış çeşitli yeme bozuklukları bulunmaktadır:(a) Kısıtlı yemek alımı, (b) yemek seçme, (c) yemek reddetme, (d) sık kusma, (e) anoreksiya, (f) nevroza, (g) bulimiya nevroza, (h) aşırı yeme bozukluğu sağlıksız ve düzensiz yemenin çeşitlerinden sayılmaktadır.

Yeme bozukluklarının yordayıcı sebepleri incelendiğinde "bağlanmanın" da etkili faktörler arasında olduğu görülmüştür. Anne- bebek bağlanmasının hayatımızın ilerleyen dönemlerinde yeme davranışlarımız üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin olabileceği düşünülmektedir. Yeme davranışlarının sebeplerini oluşturabilecek durumlar kuramsal çerçevede incelenmektedir (6).

Bu çalışmada çocuklarda yeme bozukluğu ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bir derleme çalışması olan bu metinde yeme bozukluğu ve bağlanma olguları açıklandıktan sonra yerli ve yabancı literatür kullanılarak çocuklarda yeme bozukluğu ile bağlanma arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Yeme bozukluğu ile bağlanma arasındaki ilişkiyi inceleyen çok sayıda araştırma olmasına karşın çocuklar açısından bu ilişki nadiren incelenmiştir. Özellikle Türkiye'de çocuklarda yeme bozukluğu ile bağlanma ilişkisini inceleyen araştırmaların sayısı sınırlıdır. Bu çalışma bu alandaki ihtiyaca dikkat çekmek ve uygulayıcılar ve araştırmacılar için yol gösterici olmak açısından yararlı olabilir.

Yeme Bozukluğu

Kişinin erken dönemlerinde büyüme ve gelişmesi hücresel süreçten, yetişkinlik evresine geçtiğini yansıtan dinamik bir değişim aşaması olarak bilinmektedir. Gelişim gösteren çocuğun beslenmesi, gelişmesi ve büyümesi açısından oldukça önemli görülmektedir. Beslenmedeki asıl amaç sağlıklı büyüme ve normal gelişim sürecini sağlamaktır (7).

Çocukların vücut ölçüsünün birimine göre enerji tüketimleri, yetişkinlere göre fazladır. Bu sebeple çocukların gelişimlerinin ilerleyebilmesi için enerji tüketmeleri gerekmektedir. Yeni gelişen ve yapılanan vücut sistemlerinde hücre yapıları için vitamin, mineral, protein takviyesi yapılması gerekir. Süreç büyüme, gelişme, embriyo döneminden son dönem olan yetişkinliğe kadar devam eder (8).

Beslenme çocuklar için kritik bir öneme sahiptir. Sağlıklı beslenen çocuklar fiziksel ve zihinsel gelişimlerini çok daha kolay ve hızlı bir biçimde tamamlayabilir. Çocuklardaki sağlıksız beslenme ise düşük kilo alımı, bilişsel ve gelişimsel gerilikler gibi ciddi sorunlara neden olabilmektedir. Ayrıca, çocuklardaki beslenme sorunları ebeveyn açısından da bir kaygı ve endişe unsuru olmakta ve bu nedenle çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkilerin sağlıklı yürümesini engellemektedir (9). Bununla birlikte, beslenme sorunları çocuklarda sıklıkla görülen bir olgudur. Normal gelişim gösteren çocukların %35 kadarında ve özel gereksinimli çocuklarda ise %80 oranında beslenme sorunları ile karşılaşmak olasıdır (10).

Yeme tutumu kavramını bireyin yeme ve beslenmeyle ilgili düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını oluşturan eğilim olarak tanımlamak mümkündür (11). Dolayısıyla yeme tutumu bireyin yeme davranışını şekillendirmektedir. Bireyin çocukluktan başlayarak edindiği alışkanlıklar ve tecrübeleri onun yeme tutumunu oluşturmaktadır. Yeme tutumunun olumsuz bir biçimde şekillenmesinin sonuçlarından biri yeme bozukluğu olabilmektedir (12). Buradan hareketle, yeme bozukluğu yeme tutum ve davranışlarında önemli bozukluklar olarak tanımlanmıştır (13).

Yeme bozukluğu giderek yaygınlaşan bir halk sağlığı sorunudur. Yeme bozukluğu karmaşık psikiyatrik hastalıklar arasında yer almakta ve psikiyatrik hastalıklar arasında en yüksek ölüm oranlarına sahip olan ciddi bir hastalık olarak kabul edilmektedir (14). Yeme bozukluğuna dikkat çekilmesi MÖ 5. yüzyıl kadar eski tarihlere götürülebilir. Bununla birlikte yeme bozukluğunun akademik literatüre girmesi ve bir hastalık olarak görülmesi 19.yy'de olmuştur (15).

İki temel türde yeme bozukluğu vardır. Bunlar anoraksiya nervoza ve bulimiya nervozadır. Bu iki tür yeme bozukluğunun farklı tanı kriterleri bulunmaktadır (16): Anoraksiya nervozanın tanı kriterlerini; yaşına ve boyuna uygun bir kiloda olmayı reddetme, gerekenden daha düşük kiloda olunmasına karşın kilo almaktan korkma, kişinin kendi vücut ağırlığını değerlendirememesi veya düşük kiloda olmayı önemsememe şeklinde özetlemek mümkündür. Bulimiya nervozanın kriterlerini ise tıkanırcasına yeme, kilo almayı önlemek amacıyla kasıtlı olarak kusma veya kusmaya zorlama, kilo almayı önlemek için aşırı egzersiz yapma veya uzun süre aç kalma ve kendini öz değerlendirme yaparken vücut ağırlığından etkilenme şeklinde özetlenebilir (5).

Yeme bozukluğuna birçok sebebi olmaktadır. Literatüre bakıldığında genetik bozukluklar, sosyokültürel nedenler, psikolojik nedenler, ebeveynlerin rolü, çevresel etmenler, stres gibi birden çok sebebin görülmesiyle yeme bozukluğu ortaya çıkabilmektedir. Yeme bozukluğundaki bazı klinik bulgular ve aynı aileden bireylerde görülmesi yeme bozukluğunun biyolojik etkenler kaynaklı olabileceğini düşündürmektedir. Örneğin tek yumurta ikizlerinde yeme bozukluğu görülmesi çift yumurta ikizlerine oranla daha yüksek bulunmuştur (17). Psikoanalitik yaklaşım yeme bozukluğunun psikolojik nedenlerle ortaya çıktığını ve çocukluk sürecindeki bilinçaltını oluşturan birikimin yeme bozukluğuna neden olduğunu ileri sürmektedir (18). Bilişsel davranışçı yaklaşım ise yeme bozukluğu davranışının çevreden öğrenilen bir davranış olduğunu ve bireyin tecrübe ettiği bazı pekiştireçlerle kalıcı hale geldiğini öne sürmektedir (19). Sosyal çevrenin yaklaşımları, mükemmeliyetçilik, benlik saygısı bu pekiştireçlerden bazılarıdır. Sosyokültürel etkenler de yeme bozukluğunun nedenleri olarak vurgulanmaktadır (20). Toplumun zayıflık ve şişmanlık konusundaki kabulleri, güzellik anlayışı, rol modeller, medya gibi etkenler toplum içindeki bireylerde yeme bozukluğu davranışlarının nedenleri arasında olabilmektedir (21). Ailenin yapısı, özellikleri ve temelleri bazı çalışma sonuçlarındaki yeme bozukluklarının sebebi olarak görülebilmektedir. Aile yapısına bakıldığında çocuk ve ebeveyni arasında yaşanan bağların ve bağlanmanın yeme bozukluğuna sebep olabileceği de ileri sürülmektedir (22).

Tüm çocukların ve ebeveynlerinin ortak problemlerinden biri beslenmedir. Çocuğun gelişimi için

önemli dönemlerden olan bebeklik ve erken çocukluk dönemindeki beslenmenin yaşam boyu gelişim açısından önemli etkileri olduğu bilinmektedir (23). Erken çocukluk dönemine kadar kazandırılan beslenme alışkanlığı oldukça kritiktir. Çocuklukta görülen yeme bozukluklarının çocuğun fiziksel, bilişsel, ruhsal ve sosyal gelişim alanlarını olumsuz etkileyebileceği belirlenmiştir (24). Çocuğun ebeveyni ile kurduğu etkileşim beslenme alışkanlığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle çocuğun anne-babası ile kurduğu bağlanma stili ve sosyal etkileşimi oldukça önemli görülmektedir. (25).

Bağlanma

Bağlanma bireyin kendisi için önemli olan kişilerle güçlü duygusal bağlar kurma eğilimi ve bu eğilimin nedenleri ile ilişkilidir (26). Bağlanma bireyin yakınlık kurmak amacıyla kendisi için önemli gördüğü kişilerle uzun süreli olarak kurduğu bağlardır (27). Birey, bağlandığı kişiyle birlikte olmaktan memnuniyet duymakta, bağlandığı kişiden uzak kaldığında ise sıkıntı ve memnuniyetsiz olmasına neden olmaktadır.

Bebekler bakım verenlerine karşı bir bağlanma davranışı gösterirler. Bebekler için bağlanma davranışı bir ihtiyaç ve zorunluluktur. Bebeklerin hayatlarını devam ettirebilmeleri bağlanma davranışıyla ilişkilidir. Bağlanma sayesinde bebek güven içerisinde büyüyebileceği bir ortama kavuşmuş olmaktadır. Bağlanma ile bebek çevreyi tanıyıp etrafı keşfederken koruyuculara sahip olması anlamına gelmektedir (28).

Bağlanma davranışının belirli özellikleri bulunmaktadır: (a) Bağlanma tüm memelilerde görülen biyolojik bir eğilimdir, (b) bağlanma belirli kişilere karşı oluşmaktadır, (c) bağlanmanın gelişmesi için belirli bir süre gerekir ve uygun şartlar oluştuğu zaman ömür boyu sürebilir, (d) yaşamın ilk dokuz ayı bağlanma açısından belirleyicidir, (e) bağlanma davranışı pek çok duygusal süreç içermektedir, (f) bebek bağlandığı kişileri yabancılardan ayırabilir ve (g) bebek bağlanma davranışını sonraki yıllarda modelleyebilir (29).

Bebekler, bakım verenden ayrıldıkları zaman itiraz, umutsuzluk ve kopma türünde üç tür tepki davranışı gösterirler. Ayrılığı takiben bebek ağlayarak ve direnç göstererek bakıcının yokluğuna itiraz türünde ilk tepkisini verir. İkinci aşama umutsuzluk aşamasıdır ve bu aşamada bebek tepkilerini azaltır, fiziksel olarak daha az aktif hale gelir ve ilgisizdir. Son aşama kopma aşamasıdır ve bu aşamada bebek bakım verenle bağını kopartır ve aralarındaki ilişki sonlanır(26).

Bebekler bakım verenleri ile bir bağ oluştururken tek düze bir süreçten geçmemekte, bakım verenlerinin tepkilerini değerlendirerek farklı türde bağlar geliştirmektedirler. Bakım verenlerin ilgisi, sağladığı destek, olumlu tepkisi, ulaşılabilir ve güvenilir olması bebeklerdeki bağlanmanın niteliğini belirlemektedir. Buna ek olarak bağlanma davranışı farklı stillerde olabilmektedir. Bağlanma stilleri genel olarak üç türde sınıflandırılmıştır (26). Bunlar güvenli bağlanma, kaygılı/kararsız bağlanma ve kaçıngan bağlanma stilleridir (30). Güvenli bağlanma stilinde bağlanma ilişkisi güvene dayanır. Çocuklar bakım verenlerini bir güven üssü olarak görürler, onlarla birlikte olmaktan huzur ve memnuniyet duyarlar. Bu tür bağlanma geliştiren çocuklar bakım verenleri yanlarında olmadığında tedirgin olsalar dahi çevre ile ilgilenmeye ve oyunlarına devam ederler. Kaygılı/kararsız bağlanan çocuklar bakım verenleri yanlarında olmadığında kaygılı, gergin ve kızgın olurlar. Bakım verenleriyle yeniden bir araya geldiklerinde kolayca sakinleşmezler. Kaçınan stilde bağlanan çocuklar bakım verenlerinden ayrıldıklarında tepki vermezler ve rutinlerine devam ederler. Ortamdaki diğer kişilerle de iletişimde olmaktan sakınırlar. Bakım verenleri tekrar aynı ortama gelince bu stilde bağlanan çocuklar yine tepkisizdirler (26).

Yapılan çalışmalara bakıldığında belirlenen bağlanma stillerinin bireyin yeme bozuklukları üzerinde önemli bir derecede etkisinin olduğu görülmektedir. Bu nedenle çocukların anneleri ile kurdukları yeme örüntülerinin bağlanma ile etkilenip şekillendiği düşünülmektedir. Yaşamın başlangıcındaki dönemde, birincil bakım verenle ilk beslenme üzerine kurulan bağlar yeme davranışı ve bedenin şekillenmesi üzerinde yüksek etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Yeme bozukluklarının temeline

inildiğinde bireyde, güvensiz bağlanma, aşırı koruyucu tutum ile yetişme, ihmal edilmiş anne tutumları ve güvene bağlı olmayan bağlanma modelleri görülmektedir. Bireyin bozulmuş yeme örüntülerinin sebepleri olumsuz bağlanma geçmişleri ile bağlantılı görülmüştür (31).

Yeme Bozukluğu ve Bağlanma İlişkisi

Çocuklarda görülen yeme bozukluklarının sebepleri arasında anne-baba yaklaşımları olduğunu ileri süren çalışmalar bulunmaktadır (19). Ebeveynler ile kurulan bağlanma stili çocuklarda görülen yeme bozukluklarında önemli rol oynayabilmektedir (24).Özellikle erken dönemde yaşanan bağlanma örüntülerinin yeme bozuklukları yaşanan durumlarda sebep olarak bulunduğu bilinmektedir. Ebeveynlerin yaşımın ilk yıllarında bağlanma örüntülerinde yansıttıkları aşırı koruyucu tutumlar, kaygılı yaklaşımlar, müdahaleci etkiler, yıkıcı riskler olarak görülmektedir (32).

Çocuklar ebeveynlerine karşı güçlü bir bağlanma davranışı geliştirirler. Ebeveynlerinden ayrıldıklarında da korku, stres ve endişe yaşarlar. Bu olumsuz duygu durumlarının üstesinden gelebilmek için çocuklar parmak emme ve yemek yeme gibi davranışlar gösterebilmektedir. Bu anlamda yeme bozukluğu davranışı da geliştirebilecekleri düşünülmektedir (33). Özellikle kaygılı/kararsız bağlanan çocukların yeme bozukluğunu daha fazla gösterecekleri öngörülmüştür (34). Çocukların yeme bozukluğu geliştirmesinde ebeveynin çocuk yetiştirme stili, çocuklara karşı tutum ve davranışı da etkili olmaktadır. Kontrolcü, ilgisiz ve daha az sevecen olan ebeveynlerin çocukları daha fazla yeme bozukluğu geliştirebilmektedir (35).

Yaşamın tüm dönemlerinde, güvensiz bağlanma geçmişi olan bireyler yeme bozukluğu ile ilgili olumsuzluklarla karşılaşabilmektedir. İncelenen çalışmalarda bağlanma stilleri ile yeme bozuklukları arasında yüksek düzeyde ilişkiler olduğu görülmektedir (36). Yeme bozukluğu yaşayan çocuklarda ağırlıklı olarak güvensiz bağlanma modelleri görülmektedir (37).Bağlanma stili güvensiz olan ve yeme düzensizliği yaşayan kişilerde düşük benlik algısı gelişebilmektedir (24). Güvensiz bağlanma ve bulimia nevroza bu gibi durumlarda eş gözükmektedir. Genel olarak bakıldığında yeme zorlukları yaşanan durumların altında olumsuz bağlanma stilleri de bulunabilmektedir (5). Problemli yeme davranışı tedavisinde bağlanmanın etkisini görmek, çözümün gelişimini etkileyebilecek etkili bir durumdur. Araştırmalara baktığımızda sonuçlar, bağlanma işlevinin de tedaviye katılmasının olumlu sonuçlar getirmesine sebep olduğunu göstermektedir. Olumsuz etkilere neden olan sürdürücü etkenler incelendiğinde ise kaçıngan bağlanmanın etkisinden bahseden çalışmaların yanında kaygılı bağlanmanın etkisinden bahseden çalışmalar da mevcuttur (38).

Bağlanmanın gerçekleştiği ilk dönemlerde güvensiz kurulan anne-bebek bağlanması, bireyin yaşamının gelecek dönemlerinde karşılaşacağı problemlere çözüm bulamamasını ve yaşanacak yeme bozukluklarını beraberinde getirebilmektedir (37). Ebeveynleri tarafından olumlu bağlanma stili geliştirmemiş çocukların, problemli yeme davranışları gösterdiğini ortaya koymaktadır (39). Bağlanma stillerinin yeme bozuklukları ile ilişkilendirildiği çalışmalarda ebeveynleri ile yaşam boyu iletişimleri bozuk olan çocukların tüm dönemlerde beslenme problemleri yaşayabileceği belirtilmektedir (29).Kısıtlayıcı, güvensiz, bozuk kurulmuş anne-çocuk bağlarının, çocuğun direkt yemesini olumsuz etkilediği görülmektedir (40). Aile bağları, bireylerin bağlanma stilleri ve yakınlık kurduğu bakım verenleri ile iletişimleri; çevre nedeni ile oluşabilecek yeme bozukluklarına, sosyal problemlere, stres, kaygı gibi oluşabilecek yaşamsal problemlere karşı koruyucu bir etmen olabilmektedir. Olumlu bağlanma modelleri bu sebeple bireyin hayatında önemli bir kazanım olarak görülmektedir (41).

Son dönemde hem Türkiye'de hem de yurt dışında yayımlanmış çalışmalarda çocuklarda yeme bozukluğu ve bağlanma arasındaki ilişkiye dikkat çekildiği görülmektedir. Topal (42) yaptığı araştırmada annelerin bağlanma düzeylerinin 6-16 yaş aralığındaki çocukların yeme alışkanlıklarıyla ilişkisini ve bağlanmanın obezite ile bağlantısını araştırmıştır. Araştırma İstanbul'da 200 anneyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları çocuğu obez olmayan annelerle karşılaştırıldığında çocuğu

obez olan annelerin güvenli bağlanma davranışının daha düşük, korkulu ve saplantılı bağlanma düzeylerinin ise daha yüksek olduğunu göstermiştir. Kayıtsız bağlanma açısından ise iki grup arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Araştırmada ayrıca annelerin bağlanma düzeylerinin çocukların cinsiyetinden, yaşından, kilolarından, öğün sayısından ve beslenme süresinden etkilenmediği bulunmuştur. Annelerin bağlanma stillerinin eğitim düzeyine ve çalışma durumuna göre değişmediği saptanmıştır. Ayrıca gelir düzeyi yüksek olan annelerin güvenli bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yıldırım Özyurt (23) okul öncesi dönemde bulunan çocukların yeme davranışlarıyla bağlanma örüntüleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında 48-72 ay arasında çocuğu bulunan 37 ebeveyn ile çalışmıştır Araştırma sonucunda, çocukların güvenli bağlanma ortalamalarının daha yüksek olduğu, kaygı ve kaçınma bağlanma ortalamalarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Çocukların cinsiyetine göre ise bağlanma stilleri açısından bir farklılık tespit edilmemiştir Ayrıca çocukların yeme davranışlarıyla bağlanma örüntüleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Tunç (24) 1100 üniversite öğrencisiyle yaptığı araştırmada çocukluk çağı travmasının yeme tutumuyla ilişkisini incelemiş ve bu ilişkide ebeveyne bağlanmanın düzenleyici rolünü araştırmıştır. Araştırmanın bulguları çocukluk çağı travmasının yeme bozukluğu semptomlarını doğrudan etkilediğini göstermiştir. Çocuklukta yaşanan duygusal ve fiziksel ihmal ile duygusal, fiziksel ve cinsel istismar arttıkça yeme bozukluğunun da arttığı ortaya çıkmıştır. Ebeveyne bağlanma ile yeme bozukluğu arasında da anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ebeveynin ilgi/kontrolü arttığı zaman yeme bozukluğunun azaldığı, ebeveynin korumasının ve ilgisinin azaldığı zaman yeme bozukluğunun arttığı bulunmuştur. Ebeveyn bağlanma davranışının ilgi/kontrol boyutunun çocukluk travmalarının yeme bozukluğuna etkisinde düzenleyici bir rolü olduğu da tespit edilmiştir.

Yıldız (37) araştırmasında yeme reddi olan okul öncesi dönem çocukların anne kişilik özelliklerini ve bağlanma stillerini incelemiştir. Araştırma deneysel bir çalışma olarak dizayn edilmiş ve deney grubuna 2-6 yaş arası yeme reddi şikayeti olan 60 çocuğun annesi dahil edilirken kontrol grubuna sağlıklı olan 34 çocuğun annesi dahil edilmiştir. Araştırmada deney ve kontrol grubu arasında güvenli ve kaçıngan bağlanma stilleri açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Diğer taraftan, yeme reddi olan çocukların annelerinin kararsız bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne kişilik özellikleri açısından ise yeme reddi olan annelerin çocuk yorulma düzeylerinin daha düşük olduğu ve sorumluluk alma düzeylerinin ise daha düşük olduğu saptanmıştır.

İşbilen ve arkadaşlarının (25) yaptıkları deneysel araştırmada ise yeme reddi şikâyeti olan 1-6 yaşlarındaki 50 çocuk ve annesi ile sağlıklı 50 çocuk ve annesini incelemişlerdir. Yeme reddi davranışı gösteren çocukların annelerinin anksiyete düzeyi sağlıklı çocukların annelerinin anksiyete düzeyinden anlamlı biçimde yüksek bulunmuştur. Araştırmada ayrıca yeme reddi gösteren çocukların bağlanma stiliyle sağlıklı çocukların bağlanma stilleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Sağlıklı çocuklardaki güvenli bağlanma oranının (%89) yeme reddi davranışı gösteren çocuklarınkinden (%11) anlamlı biçimde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yeme reddi davranışı gösteren çocukların kayıtsız bağlanma oranı %67 ve korkulu bağlanma oranı da %92 olarak bulunurken sağlıklı çocuklardaki aynı bağlanma stilleri için oranlar %33 ve %8 olarak bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bu bulgular annelerin kaygı düzeylerinin ve çocuklarına bağlanma stillerinin çocukların yeme davranışını etkilediği ve yeme bozukluğuna neden olduğu biçiminde yorumlanmıştır.

Türkiye'de yayımlanmış araştırmalarda olduğu gibi yurt dışında yayımlanmış araştırmalarında çocuklarda yeme bozukluğu ile bağlanma arasındaki ilişkiyi desteklediği görülmektedir. Monteleone ve arkadaşlarının (43) çocukluk çağı travması, ebeveyn bağlılığı ve yeme bozuklukları arasındaki ilişkileri incelmişlerdir. Araştırmaya anoreksiya nervozalı 57 hasta, bulimia nervozalı 43 hasta ve 77 sağlıklı birey dahil edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, kontrol grubuyla karşılaştırıldığında, yeme bozukluğu olanların daha yüksek düzeyde travma ve ebeveyn kontrolü algısına sahip olduklarını ve daha düşük düzeyde de ebeveyn bakımına sahip olduklarını göstermiştir. Ebeveynin şefkatsiz

kontrol stiline sahip olduğu durumlarda hastaların çocuklukta daha sık kötü muamele gördüğü bulunmuştur. Moderasyon analizleri, daha yüksek anne kontrolünün, yalnızca katılımcılar daha düşük düzeyde duygusal istismar yaşadıklarında sosyal güvensizliğin yeme bozukluğunu anlamlı şekilde öngördüğünü ortaya çıkarmıştır.

Basile ve arkadaşlarının (44) yeme bozukluklarının gelişiminde sosyo-kültürel bileşenlerle birlikte aile ortamı ve erken dönem ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin etkilerini araştırmışlardır. Araştırmanın bulguları yeme bozukluğu olan hastaların çocukluk anılarında en sık bildirilen karşılanmamış ihtiyaçlarının güvenlik/korunma, bakım/bakım ve özellikle anne figürüne atıfta bulunulan duygusal ifade olduğunu göstermiştir. Genel olarak yeme bozukluğu bulunan hastaların annelerinin daha fazla terk edici olduğu ve çocuklarıyla güvensiz bir ilişki geliştirdikleri saptanmıştır. Ayrıca, yeme bozukluğu olan hastalar babalarını duygusal olarak daha çekingen ve ihmalkâr olarak algılamışlardır.

Santos ve arkadaşlarının (45) okul öncesi yıllarda bağlanma kalitesi ile obezite arasındaki ilişkiye ilişkin deneye dayalı, hakemli kanıtları sistematik olarak incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada 2000 ile Temmuz 2021 arasında yayınlanan 8 çalışma incelenmiştir. Bu 8 çalışmanın toplam örneklem sayısı 9225'tir. Bu 8 çalışmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde okul öncesi çocuklarda obezite ile bağlanma arasında anlamlı ilişkiler olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuçlara dayanılarak obezite ile mücadele etmek için bağlanmanın dikkate alınması önerilmiştir. Ayrıca, bağlanmanın dikkate alınmasının okul öncesi çocuklarda obeziteyi önleyecek etkili önleme ve müdahale programlarının detaylandırılmasına katkıda bulunabileceğini öne sürülmüştür.

Gonçalves ve arkadaşlarının (46) çocukluk ortamları, bağlanma ve yeme psikopatolojisi arasındaki ilişkileri değerlendirmeyi, bu değişkenlerin birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğini keşfetmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada yeme bozukluğu nedeniyle acil servislere müracaat eden 137 hasta incelenmiştir. Araştırmanın bulguları çocukluk ortamının ve bağlanmanın yeme psikopatolojisi üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Babanın ve annenin yakınlıktan kaçınmasının ve baba tarafından terk edilme kaygısının yeme psikopatolojisi üzerinde etkili olduğu anlaşılmıştır.

Sonuç ve Öneriler

İncelenen birçok çalışmada çocukların yaşadıkları yeme probleminin temel sebepleri arasında bağlanma bozukluklarının da olduğu görülmüştür. Çocukların beslenme düzenlerini ve gelişimlerini etkileyen böyle önemli bir konuya karşı yaklaşımda ebeveynlerinin ruhsal olarak güçlendirilmelerinin ve bağlanma ile ilgili bilgilendirilmelerinin yapılması gereken koruyucu önlemler arasında olması gerektiği düşünülmektedir.

Aile bireylerine eğitimler verilerek, bağlanma modelleri daha sağlıklı kurulabilir. İncelenen araştırmalar yeme bozukluğu ve bağlanma ilişkisinin olduğunu, fakat değişkenlerinde önemle incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Bu noktada anne ve babaların çocukları ile iletişimlerinde zincirleme bir etki yaratabileceklerini bilerek, sağlıklı bağlar kurma konusunda dikkat etmeleri gerekmektedir. Ebeveynler yeme problemleri gösteren çocukları için sadece diyetisyen ya da çocuk doktorlarından destek almak yerine çocuk gelişimcilerden ve psikologlardan da destek alarak süreçleri derinlemesine ve bütüncül olarak çözme eğiliminde olmaları gerekmektedir.

Çocuklarda yeme bozukluğu üzerine çalışan uzmanlar, bireysel problemler yerine genel soruna bütüncül bakarak süreçleri yönetmelidir. Çocuklarda yeme bozukluğu problemleri, bağlanma ve güvensiz bağlanma temelli olabilmektedir. Ebeveynlerin çocukları ile bağlanma stilleri onların ihmal edilmesine yol almış olabilir. Özellikle, çocukluk döneminde yaşanan yeme bozuklukları için aile görüşmeleri ile bağlanma modellerinin gözlemlenip, müdahale gerektiren durumlara etki edilmesi gerektiğini söyleyebiliriz. Bu sebeple uzmanlar birlikte ve bütüncül yol izleyerek süreçleri çok yönlü olabilme ihtimaline karşı değerlendirmelidir.

Yapılan çalışmalar gösteriyor ki, araştırmalar uygulamalara dönüşmeli, koruyucu etkiler için

programlar geliştirilmelidir. Bu bağlamda ebeveynlerin sosyal ve psikolojik dayanıklılığını arttırıcı ve düzenleyici çalışmalar yapılabilir. Anne-baba ayırt etmeksizin çocuk yaşamının ilk yıllarında yeteri kadar gelişim desteği almalıdır. Ailelere destek olacak sosyal çalışmacılarla çalışılmalıdır. Olumsuz bağlanma modelleri yaşamış çocukların, yeme bozukluğu gibi gelişimini etkileyecek problemleri aşması için her aileye destek verilmelidir.

Her alanda olduğu gibi sağlık alanında da teknolojik imkânlar artmaktadır. Çocuklarda yeme bozukluğunu erken aşamalarda tespit edebilmek için görüntüye dayalı teknolojik imkânların kullanımının yaygınlaştırılması düşünülmelidir.

Araştırmaların kısıtlı olması sebebi ile yeme bozukluğunun bağlanma türleri ile ilişkili olabileceği düşünülen çalışmaların, daha sık yapılması gerekmektedir. Gelecekteki bu araştırmalar için anneler kadar babaları da örneklem olarak kullanmaları, örneklem sayısını artırmaları, kesitsel araştırmalarla birlikte deneysel araştırmalara ağırlık vermeleri önerilebilir. Ayrıca, gelecekteki araştırmaların farklı değişkenleri de içine kadar yeme bozukluğu ve bağlanma ilişkisi için modeller oluşturmaları önerilebilir.

Gelecekteki araştırmalar için vaka araştırmaları da önerilebilir. Çocuklarda yeme bozukluğu ile bağlanma arasındaki ilişkiyi derinlemesine ve detaylı olarak tespit edebilmek için vaka araştırmaları faydalı olabilir.

References

1. Aytar, A. (2015). Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim Seti; Ruh Sağlığı, 20, (ss.51-54-66-74-75-78) Hedef CS Basın Yayın, Ankara.

2. Turan, F. (2015). Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim Seti; Çocuk Gelişimi, Bebeklik Döneminde Gelişim, 1, (ss.51-52-53) Hedef CS Basın Yayın, Ankara

3. Seven, S. (2006), 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri ile Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Doktora Tezi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.

4. Kaymak, P. (2015), Bağlanma Stillerinin Okul Öncesi Dönem Sosyal Davranışlara Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nişantaşı Üniversitesi

5. Sesverir, S. (2015). Bulimiya Nervoza'da ilk nesneyle ilişkinin Rorschach Testiyle değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

6. Tozzi, F., Sullivan, P.F., Fear, J.L., McKenzie, J., & Bulik, C.M. (2003). Causes and recovery in anorexia nervosa: The patient's perspective. International Journal of Eating Disorders, 33(2), 143-154.

7. Vardal, E., & Batıgün, A. D. (2017). Bağlanma stilleri ve yeme tutumu arasındaki ilişkide geştalt temas biçimlerinin aracı rolü. Türk Psikoloji Yazıları, 20(39), 14-23.

8. Baysal, A. (2012). Beslenme, Ankara: Hatiboğlu Yayınları.

9. McDermott, B. M., Mamun, A. A., Najman, J. M., Williams, G. M., O'Callaghan, M. J. ve Bor, W. (2010).

10. Linscheid, T. R., Budd, K. S. ve Rasnake, L. K. (2003). Pediatric feeding disorders. M. C. Robberts (Ed.), Handbook of pediatric psychology içinde (s. 481-498). The Guilford Press.

11. Arkonaç S.A. Sosyal Psikolojide İnsanları Anlamak: Deneysel ve Eleştirel Yaklaşımlar (1. Baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2008.

12. Calam R, Waller G. Are eating and psychosocial characteristics in early teenage years useful predictors of eating characteristics in early adulthood? A 7-year longitudinal study. International

Journal of Eating Disorders 1998; 24(4): 351-362.

13. Batıgün A, Utku Ç. Bir grup gençte yeme tutumu ve öfke arasındaki ilişkinin incelenmesi. Türk Psikoloji Dergisi 2006; 21(57): 65-78.

14. Agras WS. The consequences and costs of the eating disorders. Psychiatr Clin North Am. 2001;24:371-379.

15. Pirim, B., & Tunaboylu İkiz, T. (2004). Yeme Bozukluklarında Psikoaktif Madde Kullanımı: Bir gözden Geçirme. *Bağımlılık Dergisi*, *5*(1), 30-34.

16. Köroğlu E. DSM 4 TR Tanı Ölçütleri Başvuru Kitabı (4. Baskı). Ankara: Hekimler Yayın Birliği. 1998.

17. Sadock BJ, Sadock VA. Kaplan and Sadock's Concise Textbook of Clinical Psychiatry.3rd Ed. Philadelpia. Lippincott Williams and Wilkins, a Wolter Kluwer Business; 2008.

18. Pirim B. Ergenlik Psikopatolojisine Giriş Dersi 2010-2011 Güz Yarıyılı Ders Notları. 2010.

19. Köroğlu E. Bilişsel Davranışçı Psikoterapiler: Temel Kavramlar, Temel Yaklaşımlar (2. Baskı). Ankara: Hekimler Yayın Birliği. 2011.

20. Maner F. Yeme Bozuklukları. Psikiyatri Dünyası 2001; 5(4): 130-139.

21. Ricciardelli LA, McCabe MA. Sociocultural and individual influences on muscle gain and weight loss strategies among adolescent boys and girls. Psychology in the Schools 2003; 40(2): 209-224.

22. Kring, A., Johnson, S. (2017), Anormal Psikolojisi, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

23. Yıldırım Özyurt, E. (2018). Okul öncesi çocuklarda yeme davranışlarının bağlanma örüntüleri ile ilişkisi. Uzmanlık Tezi, Kocaeli Üniveristesi Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı.

24. Tunç, P. (2020). Çocukluk çağı travması ile bozulmuş yeme tutumları ilişkisinde ebeveyne bağlanmanın düzenleyici rolünün incelenmesi. Turk J Child Adolesc Ment Health, 27(2), 75-84.

25. İşbilen, H., Bingöl, Ö. Ş., Çolak, M., Demirel, E., & Ali, D. A. Y. İ. (2022). Yeme reddi şikâyeti olan çocukların annelerinin kaygı düzeyleri ve bağlanma stillerinin incelenmesi: Kontrollü bir çalışma. Klinik Psikoloji Dergisi, 6(3), 354-365.

26. Bowlby J. Bağlanma. (Çev. Soylu, T.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık; 2012. (Özgün Çalışma 1969).

27. Ainsworth M. Object relations, dependency, and attachment: a theoretical review of the infant-mother relationship. Child Development 1989; 40: 969-1025.

28. Davison GC, Neale JM. Anormal Psikolojisi. (Çev.Ed.Dağ, İ). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları; 2004. (Özgün çalışma, 1998).

29. Erdoğan, H. B., & İşiten, H. (2021). Bozulmuş Yeme Örüntülerinde Bağlanmanın Yordayıcı Etkisi: Ergenler Üzerine Bir Çalışma. Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi, 5(10), 57-80.

30. Hazan C, Shaver PR. Attachment as an organizational framework for research on close relationships. Psychological Inquiry 1994; 5(1): 1-22.

31. Broberg, A.G., Hjalmers, I., & Nevonen, L. (2001). Eating disorders, attachment and interpersonal difficulties: a comparison between 18-to 24-year-old patients and normal controls. European Eating Disorders Review: The Professional Journal of the Eating Disorders Association, 9(6).

32. Aydın, C. (2010). Yeme tutumu, ortorektik belirtiler ve ana-babaya bağlanma arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.

33. Pearlman E. Terror of desire: The etiology of eating disorders from an attachment theory perspective. The Psychoanalytic Review 2005; 92(2): 223-235.

34. Tetley A, Moghaddam NG, Dawson DL, Rennoldson M. Parental bonding and eating disorders: A systematic review. Eating behaviors 2014; 15(1): 49-59.

35. Calam R, Waller G, Slade P, Newton T. Eating disorders and perceived relationships with parents. International Journal of Eating Disorders 1990; 9(5): 479-485.

36. Tasca, G., Kowal, J., Balfour, L., Ritchie, K., Virley, B. ve Bissada, H. (2006). An attachment insecurity model of negative affect among women seeking treatment for an eating disorder. Eating Behaviors, 7(3)

37. Yıldız, T. (2021). Yeme reddi olan okul öncesi dönem çocuklarda anne kişilik özellikleri ve bağlanma stillerinin incelenmesi. Uzmanlık Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı.

38. Castonguay, L., Pincus, A., Agras, W., & Hines, C. (1998). The role of emotion in group cognitive-behavioral therapy for binge eating disorder: When things have to feel worse before they get better. Psychotherapy Research, 8(2).

39. Sarıbal, İ. (2017). Kişilerarası ilişkilerin, duygu düzenleme güçlüğünün ve kaygının bağlanma stilleri ile ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

40. Topham, G.L., Hubbs-Tait, L., Rutledge, J.M., Page, M.C., Kennedy, T.S., Shriver, L.H., & Harrist, A.W. (2011). Parenting styles, parental response to child emotion, and family emotional responsiveness are related to child emotional eating. Appetite, 56(2).

41. Toker, D. E., & Hocaoğlu, Ç. (2009). Yeme bozuklukları ve aile yapısı: Bir gözden geçirme. Düşünen Adam, 22(1-4), 36-42.

42. Topal, E. (2016). Annelerin bağlanma düzeylerinin 6-16 yaş aralığındaki obez olan ve olmayan çocukların beslenme alışkanlıkları üzerine etkisi. Yüksek lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı.

43. Monteleone, A.M., Ruzzi, V., Patriciello, G. et al. Parental bonding, childhood maltreatment and eating disorder psychopathology: an investigation of their interactions. Eat Weight Disord 25, 577–589 (2020). https://doi.org/10.1007/s40519-019-00649-0.

44. Basile B, Novello C, Calugi S, Dalle Grave R and Mancini F (2021). Childhood Memories in Eating Disorders: An Explorative Study Using Diagnostic Imagery. Front. Psychol. 12:685194. doi: 10.3389/fpsyg.2021.685194

45. Santos, A.F.; Martins, M.C.; Fernandes, C.; Bost, K.K.; Veríssimo, M. Relation between Attachment and Obesity in Preschool Years: A Systematic Review of the Literature. Nutrients 2021, 13, 3572. https://doi.org/10.3390/nu13103572.

46. Gonçalves, S., Vieira, A.I., Rodrigues, T. et al. Adult attachment in eating disorders mediates the association between perceived invalidating childhood environments and eating psychopathology. Curr Psychol 40, 5478–5488 (2021). https://doi.org/10.1007/s12144-019-00524-2.

DEPREM VE ÇOCUK: HASTANELERDE EBEVEYN VE ÇOCUKLARLA ÇALIŞAN ÇOCUK GELİŞİMCİLERİN ROLÜ

ARTHQUAKE AND THE CHILD: THE ROLE OF CHILD DEVELOPMENTALISTS WORKING WITH PARENTS AND CHILDREN AT THE HOSPITALS

Prof. Dr. Hale DERE ÇİFTÇİ

Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi

Çocuk Gelişimi Bölümü

Özet

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'de meydana gelen, merkez üssü Kahramanmaraş olan ve on ili daha etkileyen iki büyük deprem yaşanmıştır. Bu depremlerde resmi açıklamalara göre net sayılar bilinmese de 53 bin 537 kayıp, 213 yaralı olduğu bildirilmiştir. Depremden en fazla etkilen grup ise çocuklar olmuştur. Bu depremle birçok çocuk anne-babasını, kardeşini kaybetmiş ve birçoğu da ampute gibi hayatlarını etkileyecek şekilde travma yaşamıştır. Tüm bu kayıplar ve travmalar çocukların sarsmıştır. Deprem ve deprem sonrasında birçok sağlık personeli işbirliği içinde çalışmıştır. Bu sağlık personellerinden biri de "Çocuk Gelişimciler"dir. Çocuk gelişimciler hem sahada hem de hastanelerde çeşitli görevler üstlenmişler, çadır ve konteyner kentlerde, hastanelerde ve KYK'lara yerleştirilen çocuk ve çocuğa bakım verenlerle çalışmışlardır. Deprem gibi afetlerde çocuk ve aileyi desteklemek için çocuk gelişimcilerin çalışmalarına, görev ve sorumluluklarına ilişkin "Afetlerde Çocuk Gelişimcinin Rolü Çalıştayı (Deprem)" düzenlenmiştir. Bu çalıştayın amacı deprem bölgelerinde, hastanelerde ve deprem bölgesinden taşınan depremzedeler ile çalışan çocuk gelişimcilerin deprem gibi afet durumlarında afetten etkilenen çocuk ve ailelerin desteklenmesine yönelik ortak bir yol izlemek, görev ve sorumluluklarına ışık tutacak bir eylem planı hazırlamaya zemin oluşturmaktır. Bu amaçla depremzedeler ile çalışan çocuk gelişimcilerin katılımı ile düzenlenen çalıştayda "Deprem Bölgesinde Çalışan Çocuk Gelişimcilerin Rolü, Hastanelerde Depremden Etkilenen Ebeveyn ve Çocuklarla Çalışan Çocuk Gelişimcilerin Rolü ve Deprem Bölgesinden Taşınan Depremzedelere Destek Sağlayan Çocuk Gelişimcilerin Rolü" olmak üzere üç farklı grupta tartışmalar yapılmıştır. Çalıştay sırasında her bir grup "Deprem döneminde yaşanan genel durum neydi?, Bu dönemde çocuk gelişimcilerin yaşadıkları zorluklar neler oldu?, Çocuk gelişimciler bu dönemde kimlerle işbirliği içinde, hangi birimlerde, nasıl uygulamalar yaptılar? ve Sonraki dönemlerde depremlerde çocuk gelişimcilerin rollerine yönelik önerileriniz nelerdir? soruları üzerinde tartışılmıştır. Bu kongrede ise "Hastanelerde Depremden Etkilenen Ebeveyn ve Çocuklarla Çalışan Çocuk Gelişimcilerin Rolü" konusunda yapılan tartışmaların sonuçları ve öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, çocuk, ebeveyn, çocuk gelişimci

Abstract

Two consecutive major earthquakes occurred on February 6, 2023 in Turkey. The epicenter was Kahramanmaraş but it affected ten more provinces. According to official statements, although the exact numbers are not known, the loss is 53 thousand 537 people and 213 were injured. The group most affected by the earthquake was children. Many children lost their parents and siblings. Many more have experienced trauma, such as amputation, that will affect their whole lives. All these losses and traumas have greatly affected children's lives. Many healthcare personnel worked collaboratively during and after the earthquake. One of these health personnel is "Child Developmentalists". Child

development specialists undertook various duties both in the field and in hospitals. Child development experts working in the field worked with children and their caregivers placed in tent and container cities, hospitals and KYKs (dormitories) to support children and families. "Workshop on the Role of Child Developmentalists in Disasters (Earthquake)" was organized regarding the work, duties and responsibilities of child development specialists. The aim of this workshop is to follow a common path for supporting children and families affected by the earthquake, and to provide a basis for preparing an action plan that will shed light on the duties and responsibilities of child development professionals working in earthquake zones, hospitals and injured ones who were moved from the earthquake zone. For this purpose, in the workshop organized with the participation of child development experts working with earthquake victims, discussions were held in three different groups: "The Role of Child Development Professionals Working in the Earthquake Zone, the Role of Child Development Professionals Working with Parents and Children Affected by the Earthquake in Hospitals, and the Role of Child Development Professionals Providing Support to Earthquake Victims Moving from the Earthquake Region". During the workshop, each group asked: "What was the general situation during the earthquake period?", What were the difficulties experienced by child developmentists during this period?, What kind of practices did child developmentists collaborate with, in which units, and in which practices during this period? What are your suggestions for the roles of child development experts in earthquakes in the following periods? These questions were discussed. In this congress, the results and suggestions of the discussions on "The Role of Child Developmentalists Working with Parents and Children Affected by the Earthquake in Hospitals" will be presented.

Key Words: Earthquake, child, parent, Child Developmentalists

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'de meydana gelen, merkez üssü Kahramanmaraş olan ve 10 ili daha etkileyen iki büyük deprem yaşanmıştır. Bu depremle birçok çocuk anne-babasını, kardeşini kaybetmiş ve birçoğu da ampute gibi hayatlarını etkileyecek şekilde travma yaşamıştır. Tüm bu kayıplar ve travmalar çocukların sarsmıştır. Deprem ve deprem sonrasında birçok sağlık personeli işbirliği içinde çalışmıştır. Bu sağlık personellerinden biri de "Çocuk Gelişimciler"dir.

Çocuk gelişimciler hem sahada hem de hastanelerde çeşitli görevler üstlenmişler. Çocuk gelişimciler bu dönemde Sahada, çadır ve konteyner kentlerde, hastanelerde ve KYK yurtlarına yerleştirilen çocuk ve çocuğa bakım verenlerle çalışmışlardır.

6 Şubat depremi ülkemizde depremlere hazırlıklı olmadığımızı çok acı bir şekilde göstermiştir. Bu amaçla 16 Mart 2024 tarihinde Arel Üniversitesi, SBF, Çocuk Gelişimi Bölümü ve Çocuk Gelişimciler ve Eğitimciler Derneği ile işbirliği içinde "Afetlerde Çocuk Gelişimcinin Rolü Çalıştayı (Deprem)" düzenlenmiştir.

Bu çalıştayın amacı;.

- Deprem bölgelerinde, hastanelerde ve deprem bölgesinden taşınan depremzedeler ile çalışan çocuk gelişimcilerin deprem gibi afet durumlarında afetten etkilenen çocuk ve ailelerin desteklenmesine yönelik ortak bir yol izlemek,
- Çocuk gelişimcilerin görev ve sorumluluklarına ışık tutacak bir eylem planı hazırlamaya zemin hazırlamaktır.

Çalıştay üç gruptan oluşmuştur

1. Grup: Deprem Bölgesinde Çalışan Çocuk Gelişimciler (Moderatör: Doç.Dr. Selvinaz Saçan)
2. Grup: Hastanelerde Çalışan Çocuk Gelişimciler (Moderatör: Doç Dr. Hatice Yalçın)
3. Grup: Deprem Bölgesinden Taşınan Depremzedelere Çalışan Çocuk Gelişimciler (Moderatör: Prof. Dr. Gözde Akoğlu)

Bu bildiride Hastanelerde Depremden Etkilenen Ebeveyn ve Çocuklarla Çalışan Çocuk Gelişimcilerin Rolü grubunun sonuçları sunulmuştur.

Tüm gruplara çalıştay kapsamında dört soru sorulmuştur.

Bu sorular;

Soru 1: Deprem döneminde yaşanan genel durum neydi?

Soru 2: Bu dönemde çocuk gelişimcilerin yaşadıkları zorluklar neler oldu?

Soru 3: Çocuk gelişimciler bu dönemde kimlerle işbirliği içinde, hangi birimlerde, nasıl uygulamalar yaptılar?

Soru 4: Sonraki dönemlerde depremlerde çocuk gelişimcilerin rollerine yönelik önerileriniz nelerdir?

Soru 1: Deprem döneminde yaşanan genel durum neydi?

Deprem döneminde genel durum hakkında hastanelerde çalışan çocuk gelişimcilerin yanıtları arasında;

- Hastanelerde bir karmaşa yaşanması, hangi uzmanın nerede, nasıl görev yapacağıyla ilişkin bir kaos yaşanmıştır.
- İlk birkaç gün tıbbi müdahalenin önemi ve çocuk gelişimini kapsayan işler dışındaki sağlık müdahaleleri ortaya çıkan organizasyon problemi yaşanmıştır.
- Çocukların acil ihtiyaçlarının belirlenmiştir.
- Kurumlar arası iletişimsizlik yaşanmıştır.
- Çocuk gelişimcilerin kendi duygusal yoğunlukları olmuştur.
- Kontrolsüz ziyaretçiler olması müdahale çalışmalarında güçlüklere neden olmuştur.
- Refakatsız çocukların sayısı fazla olmuştur.
- Krizi fırsata çeviren kişiler de olmuştur.

Soru 2: Bu dönemde çocuk gelişimcilerin yaşadıkları zorluklar neler oldu?

Bu soruya verilen yanıtlar deprem sürecinde ve deprem sonrasında yaşanan zorluklar şeklinde gruplanabilir.

Deprem sürecinde yaşanan zorluklar;

- Psikolojik ilk yardım uygulamalarında çocuk gelişimciler yok sayıldı.
- Çocuk gelişimcilerin kendini/mesleğini ispatlamak zorunda kaldılar.
- Diğer sağlık personelinin çocuk gelişimini bilmemesi ve bazı durumlarda çocuk gelişimcinin diğer sağlık personeline destek vermek zorunda kalması yaşanan sorunlardan biri olmuştur.
- Bu mücadele içinde çocuk gelişimciler, kendilerini yalnız hissetmişlerdir. Sürekli yapabilecekleri destek hizmetler hakkında bilgi vermek zorunda kalmışlardır.
- Afet yaşayan çocuklara yönelik ne yapacağını bilememeyi kapsayan "mesleki donanımsızlık", duygu düzenleme ve psikolojik sağlamlık konusundaki yetersizlik hissetmeleri güçlük yaşamalarına neden olmuştur.
- Deprem bölgelerinde çalışan çocuk gelişimcilerin bir yandan depremzede olmaları diğer yandan depremzedelere yardım etmek durumunda kalmaları da çalışmalarını zorlaştırmıştır.
- Bu süreçte yaşanan en büyük güçlüklerden biri de dil problemi olmuştur.
- Yakını belli olmayan çocuklara gönüllü refakatçiler eşlik etmişlerdir. Ancak bu refakatçilerin donanımsız olmaları durumu güçleştirmiştir.
- Deprem sürecinde çocuğun durumuyla ilişkili doğru bilgilere ulaşılamaması, bilgi akışındaki yetersizlik görülmüştür.

Deprem sonrası dönemde yaşanan zorluklar arasında ise;

- Çocukla görüşmede fiziki koşulların yetersizlikler olmuştur.
- Aile ve çocuklar için yardımların düzensiz yapılmıştır.
- Çocukların kime teslim edileceği konusunda sorunlar yaşanmıştır.
- Deprem sonrası çocuğun duygularını yıpratan konuşmalar yapılması, medyanın çocuğa travmatize eden yayını, kontrolsüz ziyaretçi akını da birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.
- Bürokratik ziyaretçilerin çocuğa uygun olmayan girişimleri, bilinçsizce yapılan konuşmalar yapılmıştır.
- Hastane içinde çocuğun sık sık yer değiştirmesi nedeniyle aynı çocukla aynı uzmanın çalışamaması yaşanan en büyük sorunlardan biri olmuştur.
- Çocuk gelişimcilerin sürekli istatistiklerle ve sayılarla uğraşmak zorunda kalmaları, çocuklara uygun olmayan formlar doldurmak zorunda kalmışlardır.
- Ekipten ekibe bilgi aktarımında güçlük olması nedeniyle aynı konuların konuşulmak zorunda olunması da önemli sorunlardan biri olmuştur.

Soru: 3 Çocuk gelişimciler bu dönemde kimlerle işbirliği içinde, hangi birimlerde, nasıl uygulamalar yaptılar?

Çocuk gelişimcilerin işbirliği içinde çalıştığı profesyoneller arasında;

- Çocuk Ergen Psikiyatristler
- Branş uzmanları (Ortopedist, beyin cerrahi, çocuk hastalıkları hekimi, erişkin psikiyatrist, nöroloji vb)

- Hemşireler
- Psikologlar
- Sosyal Hizmet Uzmanları
- Dil Konuşma Terapisti, Ergoterapist, Odyolog
- Tercümanlar
- Gönüllü refakatçiler
- İl Sağlık Müdürlüğü ve AFAD yetkilileri yer almıştır.

Çocuk gelişimcilerin bu dönemde yaptığı uygulamalar nelerdir?

Çocuk gelişimciler ailelere, çocuklara ve birbirlerini desteklemeye yönelik uygulamalar yapmışlardır.

Bular arasında;

Ebeveynlere ve birbirlerine yönelik uygulamaları arasında;

Öncelikle aile ve çocukların fiziksel ihtiyaçlara, sonrasında duygusal ihtiyaçlara odaklandılar,

Kayıpları anlatma konusunda ebeveynlere destek verdiler,

TV ve sosyal medyadaki yanlış bilgilerin çocuğu travmatize etmemesi yönünde ebeveyn eğitimleri verdiler,

Kimsesiz çocukları "tanıyorum" diyen yabancılara karşı önlemler almaya çalıştılar,

Birbirlerine süpervizyonluk yaparak destek verdiler,

Çocuklara yönelik uygulamaları arasında;

Çocuklara sevecekleri ve ilgi duydukları oyuncaklar temin ettiler,

Oyun odaları açarak, film, resim, oyun, pano, tiyatro gibi sosyal etkinlikler düzenleyerek çocuklara deste sağladılar

Mahremiyet algısı kaybolan çocuklara destek verdiler

Çocukların yanında tanımadıkları akrabaları olduğunda çocuğa destek verdiler,

Soru 4 Sonraki dönemlerde depremlerde çocuk gelişimcilerin rollerine yönelik önerileriniz nelerdir?

Çalıştay katılımcılarının önerileri üç farklı grupta sıralanmıştır.

Bu öneriler;

- Toplumsal farkındalığa yönelik öneriler
- Çocuk gelişimcilere yönelik öneriler
- Çocuk gelişimci adaylarına yönelik (üniversite öğrencilerine) öneriler

Toplumsal farkındalığa yönelik öneriler

Toplumda depreme yönelik eğitimler verilerek toplumsal farkındalık oluşturulmalı

Medyanda çocukların mahremiyetini ve haklarını koruyarak farkındalık oluşturulmalı ve medyanın doğru kullanımı konusunda eğitimler yapılmalı

Ebeveynlere psiko-sosyal destek ve psiko-eğitim verilmeli

Çocuk Gelişimcilere yönelik öneriler;

- Çocuk gelişimcilerin mesleki donanımlarının artırılması için deprem gibi afet durumlarına yönelik hizmet içi eğitimler yapılmalı
- Acil durum senaryoları oluşturulmalı
- Çocukların yaşına uygun görüşme teknikleri konusunda hizmet içi eğitim verilmeli
- Afetlerde illerde düzenleyici komisyonda ve AFAD'ın eylem planlarında çocuk gelişimci olmalı
- AFAD formlarının çocuklara uygunluğu sağlanmalı
- Toplanma alanlarında oyun alanları kurulmalı
- İyi uygulama örnekleri meslektaşlarla paylaşılmalı
- Akut orta ve uzun vadeli dönem için çocuk gelişim iş akışları belirlenmeli
- Yayınlaştırmaya ve kanıta dayalı uygulamalara önem verilmeli

Çocuk gelişimci adaylarına (üniversite öğrencilerine) yönelik öneriler

Lisans eğitim müfredatlarına "afetlerde çocuk" konuları ya da dersleri eklenmeli

Hastaneye hazırlayıcı eğitimler gibi afetlere hazırlayıcı eğitimler okullarda verilmeli

Alanda çalışan çocuk gelişimcilerin deneyimlerinin aktarımı için Çocuk Gelişimi Bölümü öğrencileriyle buluşturulması sağlanmalı

EFFECTS OF CHILD POVERTY ON GROWTH AND DEVELOPMENT

Aylin BÜLBÜL

PhD Candidate, Ankara University, Health Science Instute, Nutrition and Dietetics Departmant, Ankara, Türkiye

ORCID: 0000-0002-4754-0149

Sümeyra BAŞAR

Lecturer, Artvin Çoruh Univercity, Health Science Faculty, Nutrition and Dietetics Department, Artvin, Türkiye

ORCID: 0000-0001-5002-5255

Abstract

Child poverty is the inability of children to meet their basic needs, which include nutrition, shelter, education, health services, and a safe living environment. Child poverty can adversely affect children's physical, mental, and emotional development and can lead to long-term consequences. With poverty, communicable diseases become more widespread, and deficiencies in growth and development occur. Poverty leads to inadequate nutrition in children. As a result of inadequate nutrition, children's immune systems weaken, leading to various health problems such as gastroenteritis. Eliminating and preventing inadequate nutrition in children is crucial for their healthy development. Assessing nutrition during childhood, identifying and addressing deficiencies, contributes to achieving ideal growth and development.

Key Words: Child Poverty, Undernutrition, Growth deficiency

Introductıon

Poverty is often a condition that arises due to insufficient income, adversely affecting all aspects of individuals' lives. (2). Poverty leads to worsened health conditions due to limited access to healthcare facilities, complications of inadequate nutrition from the inability to access necessary nutrients for adequate and balanced nutrition, irregular living conditions due to the inability to meet housing needs, and the maintenance of life under inadequate hygiene conditions (3). Due to poverty, individuals not only struggle to meet their basic needs but also cannot participate in social activities that contribute to societal interactions. This situation leads to communication gaps among individuals in society, decreases societal well-being, and on an individual level, contributes to various mental health issues. (4).

Poverty adversely affects the lives of individuals of all ages. However, particularly among women facing poverty during pregnancy, low birth weight babies and premature births are frequently observed (5). Experiencing poverty during infancy and childhood leads to stunted growth and development due to inadequate nutrition. The effects of insufficient nutrition during infancy and childhood can persist throughout life. The negative impact of poverty necessitates the development of policies to combat poverty and strategies to reduce the number of impoverished individuals (6).

Definitions of Poverty

Poverty is examined under different headings such as absolute, relative, objective, and subjective. Absolute poverty refers to not having a budget sufficient to meet a person's basic needs. Relative poverty examines poverty that arises due to income distribution disparities. Relative poverty is a significant factor in the failure to achieve social development. Objective poverty involves determining poverty based on normative criteria. The key criterion here is defining poverty according to a specified numerical threshold. Subjective poverty evaluates individuals based on whether they can meet their own desires. Since this assessment is based on individual preferences, it is not suitable for generalization. (7).

Assessment of Poverty

Determining poverty is necessary to identify impoverished individuals in society and develop strategies to prevent poverty. Poverty line is used to determine poverty. The poverty line is calculated based on the expenditure required to meet the basic needs of a family of four with two children. When calculating the poverty line, parameters such as health, transportation, clothing, and many others are considered, excluding luxury consumption expenses (8). The food poverty line is determined based on the amount of expenditure necessary for an individual to maintain a healthy diet (9).

Child Poverty

Child poverty is defined as children and their families living below a certain poverty line. This condition means that children struggle to meet their basic needs and are deprived of fundamental rights such as health, education, and housing. Child poverty can negatively impact children's development and deepen societal inequalities. Therefore, reducing and preventing child poverty should be a crucial goal for social policymakers (10).

Causes of Child Poverty

There are many factors that can contribute to the emergence of poverty. Globally, factors such as wars, disasters, changes in global capital, and economic crises are among the primary causes of poverty. In addition to these, lack of education, inadequate job opportunities, and rapid population growth can also lead to the formation of poverty. (10).

Child Poverty and Nutrition

Poverty brings about many negative aspects such as psychological issues, inadequate access to services, and social exclusion. However, the most fundamental problem associated with poverty is malnutrition. Nutrition is essential for sustaining vital functions, ensuring ideal growth and development, and maintaining an effective immune system (11).

Malnutrition is a condition that arises when the body does not receive adequate energy, protein, and other essential nutrients, or when there is an imbalance where one nutrient is consumed excessively while others are insufficient (12). Malnutrition results in effects such as stunted growth during childhood, increased susceptibility to diseases, prolonged recovery processes, and higher rates of mortality and morbidity. In children, the inevitable consequence of poverty is protein and energy deficiency, which leads to malnutrition (13).

Protein and Energy Malnutrition

Protein and energy malnutrition is characterized by inadequate intake of energy and/or protein, which negatively impacts health and can lead to fatal consequences in children. The most common age group affected is infancy, during the period of rapid growth and development (14). Protein-energy malnutrition (PEM) is frequently encountered in impoverished communities in underdeveloped or developing countries. PEM results in various health problems including gastroenteritis, anorexia, hypothermia, susceptibility to infections due to weakened immune system, dehydration, and anemia (15). In impoverished communities where infectious diseases are also prevalent, protein-energy malnutrition (PEM) weakens the immune system. This leads to increased mortality rates due to susceptibility to diseases (16). Protein and energy malnutrition is categorized into three main types: marasmus, kwashiorkor, and marasmic kwashiorkor (17).

Marasmus: This condition arises from inadequate intake of breast milk or insufficient nutrition when transitioning to supplementary foods during infancy. It is characterized by a lack of sufficient energy supply to meet the body's needs.

Kwashiorkor: Kwashiorkor occurs due to inadequate protein intake and excessive consumption of simple carbohydrates. It is characterized by widespread edema (swelling) in the body. Therefore, despite the presence of edema, body weight may appear to be within normal ranges.

Marasmic Kwashiorkor: This condition occurs when a child simultaneously has both marasmus and edema. Despite the presence of edema, the body weight is below ideal values. (17).

Protein and energy malnutrition is a condition that can have fatal consequences and significantly impact the growth and development of children. It is crucial to remember that children shape the future of society, and efforts should be made to provide opportunities that ensure their ideal growth and development.

Conclusıon

Poverty is a condition that adversely affects an individual's physiological, psychological, and social well-being. Preventing poverty and reducing the number of impoverished individuals are essential for societal development. Eliminating malnutrition, one of the most devastating consequences of poverty, is crucial for improving health and ensuring healthy growth and development in children.

Child poverty negatively impacts children's health, education, development, and overall well-being. Poverty can hinder children from meeting their basic needs and realizing their full potential. This situation can influence children's future lives and deepen societal injustice.

Reducing and preventing child poverty requires the development of economic, social, and educational policies. Measures such as income support for families, ensuring job security, facilitating access to education and healthcare services, and implementing measures for child safety and protection can be effective in combating child poverty.

References

1. Topgül, S., TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE YOKSULLUĞUN KADINLAŞMASI. Cumhuriyet Universitesi Journal of Economics & Administrative Sciences (JEAS), 2013. 14(1).

2. Karshenas, M., K. Abu-Ismail, and T. McKinley, Macroeconomic policies for growth, employment and poverty reduction in Yemen. 2006.

3. Eversole, R., J.-A. McNeish, and A.D. Cimadamore, Indigenous peoples and poverty: an international perspective. 2008: Bloomsbury Publishing.

4. Mood, C. and J.O. Jonsson, The social consequences of poverty: An empirical test on longitudinal data. Social indicators research, 2016. 127: p. 633-652.

5. Savitz, D.A., et al., Poverty, education, race, and pregnancy outcome. Ethnicity & disease, 2004. 14(3): p. 322-329.

6. Strully, K.W., D.H. Rehkopf, and Z. Xuan, Effects of prenatal poverty on infant health: state earned income tax credits and birth weight. American sociological review, 2010. 75(4): p. 534-562.

7. Taş, H.Y. and S. Özcan. Türkiye'de ve Dünya'da yoksulluk üzerine bir araştırma. in International Conference on Eurasian Economies. 2012.

8. ARABACI, R.Y., Dünya Bankasının yeni uluslararası yoksulluk sınırları ve küresel yoksulluğun yeniden değerlendirilmesi. SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi, 2019. 9(1): p. 123-140.

9. Yar, F., Türkiye'de gelir dağılımı & yoksulluk. Global Analiz, 2015. 2: p. 1-30.

10. Brady, D., Theories of the Causes of Poverty. Annual Review of Sociology, 2019. 45: p. 155-175.

11. Siddiqui, F., et al., The intertwined relationship between malnutrition and poverty. Frontiers in Public Health, 2020. 8: p. 453.

12. Setboonsarng, S., Child malnutrition as a poverty indicator: an evaluation in the context of different development interventions in Indonesia. 2005, ADBI Discussion Paper.

13. ŞENER, D.K. and A.F. OCAKÇI, Yoksulluğun çocuk sağlığı üzerine çok boyutlu etkileri. Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2014. 13(1): p. 57-68.

14. Grover, Z. and L.C. Ee, Protein energy malnutrition. Pediatric Clinics, 2009. 56(5): p. 1055-1068.

15. Penny, M.E., Protein-energy malnutrition: pathophysiology, clinical consequences and treatment. Nutrition in Pediatrics. Hamilton, BC Decker, 2003. 1: p. 174-195.

16. Masrizal, M.A., Effects of protein-energy malnutrition on the immune system. Makara Journal of Science, 2010.

17. Ahmed, T., et al., Protein-energy malnutrition in children, in Hunter's tropical medicine and emerging infectious diseases. 2020, Elsevier. p. 1034-1041.

18. YILDIRIM, A., Türkiye'de yoksulluk ve yoksullukla mücadele. İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi, 2019. 1(1): p. 15-33.

19. Organization, W.H. and U.N.O.o.t.H.C.f.H. Rights, Human rights, health, and poverty reduction strategies. 2008: World Health Organization.

20. Braithwaite, J. and D. Mont, Disability and poverty: a survey of World Bank poverty assessments and implications. Alter, 2009. 3(3): p. 219-232.

21. Ansell, N., J. Barker, and F. Smith, UNICEF 'Child Poverty in Perspective'Report: a view from the UK. Children's Geographies, 2007. 5(3): p. 325-330.

22. Sawada, Y. and Y. Takasaki, Natural disaster, poverty, and development: An introduction. World Development, 2017. 94: p. 2-15.

8-12 YAŞ ÇOCUKLARIN VE EBVEYNLERİN AKILLI TELEFON KULLANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

EXAMINING THE OPINIONS OF 8-12 YEAR OLD CHILDREN AND PARENTS ON SMARTPHONE USAGE

Sevda KARTAL

Hakkari Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi, Hakkari, Türkiye.

Figen GÜRSOY

Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi, Ankara, Türkiye.

ORCİD no: 0000-0002-0954-2020

ÖZET

Son yıllarda yapılan çoğu çalışmalarda çocukların vakitlerinin büyük bir bölümünü internet, televizyon, bilgisayar, akıllı telefon ve diğer teknolojik araçlarla geçirmeye başladıkları görülmektedir. Çevremizde, toplu taşıma araçlarında, aile ortamlarında, alışveriş merkezlerinde, pusette olan 2-3 yaş çocuklarının ve gençlerin elinde akıllı telefon veya tablet sık sık görmek mümkün olmaktadır. Ayrıca yapılan araştırmalar çocukların en çok kullandığı dijital cihazların televizyon ve akıllı telefon olduğunu göstermektedir. Her ne kadar çocukların en yaygın kullandığı ekran cihazı TV olsa da yapılan çalışmalarda, akıllı telefonların TV'den sonra en sık kullanılan ikinci ekran aracı olduğunu gösteriyor. Çocukların ekran başında geçirdikleri süre birçok faktörden etkilenmektedir. Ebeveynlerin akıllı telefon kullanma nedenleri çocuklarının kullanımını da etkilemektedir. Özellikle ebeveynlerin tutumları, depresyon ve bağımlılık düzeyleri gibi faktörler ile ilişkili olabilmektedir. Çocuklar ailelerinden, ebeveynlik tarzlarından ve bakıcılarından derinden ve geniş çapta etkilendiklerinden, bir annenin akıllı telefon bağımlılığı ile çocuklarının akıllı telefon kullanımı arasındaki ilişkiyi anlamak önemlidir.Ebeveynlerin akıllı telefon kullanımındaki gerekçeleri, tavizleri evdeki çocukların dikkatini çekmektedir. Ebeveynlerin bu durumundan dolayı çocuklar yalnız, sıkılmış, kızgın hissetmektedirler. Çocukların akıllı telefon kullanma sebeplerini çocukların görüşlerinden ele alan çalışmaya rastlanmamıştır. Çocukların teknolojik araçlar ile ilgili deneyimi ve bu deneyimin etkilerini belirleyebilmek için derinlemesine çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç doğrultusunda araştırmanın amacı, akıllı telefon kullanan çocukların kullanma nedenleri, bu konu hakkındaki görüşleri, ebeveynlerinin kullanmalarına olan bakışları ile ebeveynlerin çocuklarının akıllı telefon kullanımına karşı gösterdikleri tutumlarını, görüşlerini ve deneyimlerini ele almaktır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desende oluşturulmuştur. Araştırmaya amaçlı örnekleme yöntemiyle kendilerine ulaşılan 20 anne, baba ve çocukları katılacaktır. Araştırma henüz sonuçlanmamıştır.

Anahtar kelime: Akıllı telefon, Okul Öncesi Eğitim, Anne Baba Tutumu, Nitel Araştırma.

ABSTRACT

Many studies conducted in recent years show that children have begun to spend a large part of their time on the internet, television, computers, smartphones and other technological devices. It is often possible to see a smartphone or tablet in the hands of 2-3 year old children and young people in strollers around us, in public transportation vehicles, family environments, shopping malls. Additionally, research shows that the digital devices most used by children are televisions and

smartphones. Although the most commonly used screen device by children is TV, studies show that smartphones are the second most frequently used screen device after TV. The time children spend in front of screens is affected by many factors. Parents' reasons for using smartphones also affect their children's use. It may be especially related to factors such as parents' attitudes, depression and addiction levels. Because children are deeply and widely influenced by their families, parenting styles, and caregivers, it is important to understand the relationship between a mother's smartphone addiction and her children's smartphone use. Parents' reasons and compromises regarding smartphone use attract the attention of children at home. Because of this situation of the parents, children feel lonely, bored and angry. No study has been found that addresses the reasons for children's use of smartphones from children's perspectives. In-depth studies are needed to determine children's experience with technological tools and the effects of this experience. In line with this need, the aim of the research is to examine the reasons why children use smartphones, their views on this issue, their parents' views on their use, and the attitudes, opinions and experiences of parents towards their children's use of smartphones. This study was created with a phenomenological pattern, one of the qualitative research methods. 20 mothers, fathers and their children, who were reached through purposeful sampling method, will participate in the research. The research has not yet been concluded.

Key Words: Smartphone, Preschool Education, Parental Attitude, Qualitative Research

BEBEKLERDE ANNE SÜTÜ VE FORMÜL MAMANIN MİKROBİYATAYA ETKİSİ

THE EFFECTS OF BREAST MILK AND FORMULA-FED ON MICROBIOTA IN BABIES

Dr. Öğr. Üyesi Başak BAYKARA
Hakkari Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü
ORCID No: 0000-0003-2207-6631

Özet

Bu çalışmanın amacı 2015-2024 yılları arası PubMed' de yayınlanan bilimsel çalışmaları inceleyerek anne sütü alan bebeklerin bağırsak mikrobiyotasanın formül mama ile beslenen bebeklere oranla daha fazla sayıda ve çeşitli bakteri türüne sahip olduğunu vurgulamaktır. Ayrıca, emzirmenin bebeklerin bedensel gelişimin yanı sıra doğum sonrası bağırsak fonksiyonlarının modülasyonu ve bağışıklık sistemine çeşitli faydaları bulunduğunu yapılan çalışmalar ve bulguları göz önünde bulundurarak gündeme getirmektir. Mikrobiyatayı çeşitli faktörler etkilese de emzirmenin yaşamın erken döneminde bağırsak mikrobiyom kompozisyonunun oluşumunda en etkili faktörlerinden biri olduğu kabul edilmektedir. Gelişmemiş veya hasar görmüş bağırsak mikrobiyotasının hastalıklar ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Çalışmalar anne sütü alan bebeklerde Tip I diyabet, obezite, hipertansiyon, koroner arter hastalıklarına daha az rastlandığını; erken çocukluk dönemi alerjik hastalıklarına karşı da anne sütünün koruyucu olduğunu göstermektedir. Her ne kadar emzirme tavsiye edilse de her zaman uygun ve tek başına yeterli olamayabilir. Bebek mamaları inek ve soya sütü kullanılarak endüstriyel yollar ile anne sütüne alternatif olarak üretilir. Fekal örneklerle yeni nesil sekanslama yöntemi kullanılarak yapılan çalışmalarda anne sütü ile beslenen bebeklerin yüksek düzeyde Bifidobacteria olmak üzere Lactobacillus, Propionibacterium, Enterococcus, Staphylococcus ve Streptococcus türlerinin yanı sıra yağ asiti üretebilen kısa zincirli Faecalibacterium ve Veillonella türleri açısından da zengin olduğu tespit edilmiştir. Formül mama ile beslenen bebeklerde ise Enterobacteriaceae, Clostridium ve Bacteroides türleri gözlemlenmiştir. Sonuç olarak anne sütü bebeğe sağladığı bakteri türleri ile mikrobiyal ve bağışıklık sistemini destekleyecek şekilde gelişmiş özelliklere sahip olduğundan emzirme sağlıklı bireylerin oluşması açısından büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anne sütü, Formül mama, Mikrobiyota

Abstract

The aim of this study is to examine scientific studies published in PubMed between 2015 and 2024 and to emphasize that the intestinal microbiota of breastfed babies has a higher number and variety of bacterial species than formula-fed babies. It also aims to highlight that breastfeeding has various benefits on the physical development of babies, as well as the modulation of postnatal intestinal functions and the immune system. Although various factors affect the microbiota, breastfeeding is considered one of the most effective factors in the formation of the intestinal microbiome composition in early life. Underdeveloped or damaged intestinal microbiota is closely related to diseases. Studies show that Type I diabetes, obesity, hypertension and coronary artery diseases are less common in breastfed babies. Additionally, research has demonstrated that breast milk offers protection against allergy disorders in young children. Although breastfeeding is recommended, it may not always be appropriate and sufficient on its own. Baby foods are produced industrially using cow and soy milk as an alternative to breast milk. In studies conducted using the next generation sequencing method with fecal samples, it has been determined that breastfed babies are rich in high levels of Bifidobacteria,

Lactobacillus, Propionibacterium, Enterococcus, Staphylococcus and Streptococcus species, as well as short-chain Faecalibacterium and Veillonella species that can produce fatty acids. Enterobacteriaceae, Clostridium and Bacteroides species were observed in formula-fed babies. As a result, breast milk is of great importance for the formation of healthy individuals, as breast milk has advanced properties that support the microbial and immune system with the bacterial species it provides to the baby.

Key words: Breast milk, Formula, Microbiota

SU TASARRUFU VE TOPRAK SU KAYNAKLARIMIZIN KORUNMASINDA ÇOCUKLARIMIZIN BİLİNÇLENDİRİLMESİ İÇİN NELER YAPABİLİRİZ?

WHAT CAN WE DO TO RAISE AWARENESS OF OUR CHILDREN ABOUT SAVING WATER AND PROTECTING OUR SOIL WATER RESOURCES?

Dr. Meltem AYAZ

T.C Tarim ve Orman Bakanlığı /Zeytincilik Araştırma Enstitüsü, İZMİR/TÜRKİYE

https://orcid.org/0000-0002-2707-4638

ÖZET

Su bütün canlılar için hayati bir ihtiyaç ve vazgeçilemez bir kaynaktır. Dünyadaki toplam su miktarı 1,4 milyar km³ olup bunun %97,5'i okyanuslarda ve denizlerde tuzlu su olarak, kalan %2,5'i ise tatlı su olarak bulunmaktadır. Kullanılabilen su kaynakları başta kirlilik, kuraklık, iklim değişikliği, nüfus artışı, su kayıpları, sürdürülebilir olmayan aşırı kullanımlar gibi pek çok tehditle karşıya karşıyadır. Öte yandan ülkemiz, iklim değişikliğine bağlı riskler açısından yüksek riskli bir bölgede yer almaktadır. Bulunduğumuz yüzyıl için yapılan iklim etki değerlendirmeleri neticesinde artan sıcaklıklarla ve değişen yağış örüntüsü neticesinde Türkiye'de su potansiyelinin referans döneme göre azalacağı öngörülmektedir. Güvenilir su kaynaklarına erişimi zorlaştıran tüm bu etkenlerin yanı sıra, ekilebilir arazilerin de giderek azalması, gıda güvenliği konusunda risk teşkil etmektedir. Dünya genelinde tarım arazileri ve su kaynakları ile ilgili olarak oluşan kısıtlar ve artan talepler, küresel ve bölgesel düzeyde yeni politika ve önlemler geliştirilmesini gerektirmektedir.

10/7/2018 tarihli ve 1 sayılı "Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" (Resmî Gazete 10/7/2018-30474) ile "su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir şekilde kullanılmasına dair politikaların oluşturulması maksadıyla çalışmalar yapmak" ve "iklim değişikliğinin su kaynaklarına etkisi ile ilgili çalışmalar yapmak", görevleri Tarım ve Orman Bakanlığına (Su Yönetimi Genel Müdürlüğüne) verilmiştir

Su verimliliği konusunda yol haritası niteliği taşıyan "Değişen İklime Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı" içerisinde belirlenen ve kısa-orta-uzun vade olmak üzere önceliklendirilen eylemlerin hayata geçirilmesiyle sürdürülebilir kalkınmanın temel unsurlarından olan su kaynaklarımızın gelecek nesillere temiz ve güvenli bir şekilde aktarılmasına yönelik önemli katkı sağlanmış olacaktır.

Bu çalışmada, toprak ve su kaynaklarımızın korunumu için devletçe alınan tedbirler hakkında bilgi verilecek ayrıca toplumu oluşturan tüm bireylerin özellikle de çocukların su tasarrufu hakkında bilinçlendirilmesi sağlanacaktır. Ancak çocukların bilinçlendirildiği toplumlarda su tasarrufu ve toprak su kaynaklarımızın gelecek nesillere aktarımı konusunda hızlı adımlar atarak yol alabilmenin mümkün olacağı gerçeği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Su tasarrufu, Toprak korunumu, İklim değişikliği

ABSTRACT

Water is a vital need and an indispensable resource for all living things. The total amount of water in the world is 1.4 billion km³, 97.5% of which is salt water in the oceans and seas, and the remaining 2.5% is fresh water. Available water resources face many threats such as pollution, drought, climate

change, population growth, water losses, and unsustainable overuse. On the other hand, our country is located in a high-risk region in terms of risks related to climate change. As a result of the climate impact assessments made for the current century, it is predicted that the water potential in Turkey will decrease compared to the reference period as a result of increasing temperatures and changing precipitation patterns. In addition to all these factors that make access to reliable water resources difficult, the gradual decrease in arable land poses a risk to food security. Constraints and increasing demands on agricultural lands and water resources around the world require the development of new policies and measures at global and regional levels.

With the "Presidential Decree on the Presidential Organization" dated 10/7/2018 and numbered 1 (Official Gazette 10/7/2018-30474), "to carry out studies with the aim of establishing policies on the protection and sustainable use of water resources" and "the impact of climate change on water resources" "To carry out studies related to.

By implementing the actions determined in the "Water Efficiency Strategy Document and Action Plan within the Framework of Adaptation to the Changing Climate", which is a road map on water efficiency, and prioritized in the short, medium and long term, our water resources, which are one of the basic elements of sustainable development, will be transferred to future generations in a clean and safe manner. A significant contribution will be made to the

In this study, information will be given about the measures taken by the state to protect our soil and water resources, and all individuals in the society, especially children, will be made aware of water saving. However, emphasis will be placed on the fact that in societies where children are made aware, it will be possible to take rapid steps towards saving water and transferring our soil water resources to future generations.

Keywords: Child, Water conservation, Soil conservation, Climate change

THE EFFECTS OF STEREOTYPES WHICH ARE IMPOSED THROUGH MEDIA ON THE CREATIVITY OF CHILDREN DURING THE EARLY PUBERTY:

THE CONCEPT OF GOODNESS AND BADNESS

Saime Özge CENK

Yeditepe University Institute of Social Sciences, Media Studies İstanbul, Turkey.

Abstract

The aim of this thesis is to understand how much children in early puberty get affected by the stereotypes that are presented through media. Also, it aims to elaborate how much these children manage to get out of these stereotypical patterns in situations that require them to use their own creativity. To understand how much they can cross the stereotypical borders as they think during a creative process, students are asked to illustrate goodness and badness in human forms in focus group sessions held in different types of schools located in Istanbul and Mardin. The illustrations are then statistically analyzed via categorical analysis method to understand at what level they choose to recreate angel and demon stereotypes. In conclusion, this study shows that students are aware of the iconological qualities of these stereotypes, and they mostly choose to recreate these stereotypes they see in media, in their own unique illustrations. It is also noted that the student's perceptions of goodness and badness symbols are not influenced, neither with respect to cities they live in, nor the school types they attend, at any statistically significant level.

Keywords:

Badness; Goodness; Culture flow, Media effect; Imagination; Stereotypes

TOPLUMSAL DEĞİŞME VE ÇOCUKLUK ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR İNCELEME

A SOCIOLOGICAL STUDY ON SOCIAL CHANGE AND CHILDHOOD

Gülbahar KUTLU

Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,

ORCID No: 0009-0007-9319-3591

Nazife GÜRHAN

Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı

ORCID No: 0000-0001-7590-0095

Özet

Toplumsal bir varlık olarak insanın yaşam serüveninin doğal ve değişmez başlangıç noktası olan çocukluk, tarihin farklı dönemlerinde farklı anlamlara bürünmüştür. Toplumun içinde bulunduğu dinamiklerle beraber bünyesinde meydana gelen değişim ve dönüşümler toplumun bütün kurumlarını etkilediği gibi çocukluğu da etkilemektedir. Çocuk her toplumda var olurken, çocukluk toplumsal kodlara bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Başka bir deyişle toplumdan topluma ve kuşaktan kuşağa değişen çocukluk deneyimlerinden ve pratiklerinden bahsedebilir. Örneğin Orta Çağ'da çocuklar bilinçten yoksun varlıklar olarak kabul edilmekteydi. Buradan hareketle o dönemde bugünkü anlamıyla bir çocukluk kavramının var olmadığını söylemek mümkündür. Modern dönemde ise bilimsel gelişmeler, insan haklarındaki ilerlemeler ile gelişimsel bakış açısı ortaya çıkarak çocukluğa dair bütün kavramları değişime uğratmıştır. Bu çalışma insanın yaşamının önemli bir kısmını oluşturan çocukluğun deneyim ve tecrübelerinin zamana ve mekâna göre nasıl değişip dönüştüğünü anlamaya çalışmaktadır. Çalışmanın amacı, değişen çocukluk pratiklerinin doğasını ortaya koymaktır. Değişen çocukluk algısı, toplumsal değişme ve çocuk ilişkisinde en önemli parametre olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde ebeveynlerin çocuklarına verdikleri değerin artması, çocuk merkezli bir hayata geçişin olması çocuğa yönelik algının geçmişe nazaran önemli ölçüde değişmesine neden olmuştur. Buradan hareketle toplumların evrimsel süreçte anaerkil toplumlardan ataerkil toplumlara geçtiği ve hatta günümüzde 'çocukerkil' toplumların var olduğu söylenebilir. Tıpkı değişen çocukluk algısı gibi çocukluk pratiklerinde de toplumsal bir inşa sürecinden bahsedilebilir. Geçmişte uzun saatler boyunca fabrikalarda ağır şartlarda çalıştırılan çocuklar, günümüzde oyun oynamakla özdeşleştirilmektedir. Geçmişte sokakta kendi akranlarıyla oyun oynayan çocuklar artık günümüzde evde tek başına bilgisayar, tablet ve telefon üzerinden dijital oyunlar oynamaktadır. Yeni iletişim teknolojileri ile ortaya *çıkan dijital çocukluk, net jenerasyonu, dijital yerli* gibi kavramlar geleneksel çocukluk modelinin evrimini bize en iyi anlatan kavramlardır. Dolayısıyla günümüzde çocuklar, içinde yaşadıkları toplumla ve kentle bağ kuramamakta adeta dijital bir dünyanın içinde sanal oyun ve arkadaşlıklarla ilişkilenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk, Değişme, Toplumsal Değişme, Dijitalleşme, Dijital yerli.

Çocuk ve Çocukluk Kavramı

Çalışmamızın temasını çocukluk kavramının tarihsel süreçte nasıl evrildiği ve günümüzdeki çocukluk kavramının oluşmasında teknolojik gelişmelerin rolü oluşturmaktadır. Tarihsel süreçte çocuk ve çocukluk kavramları; çocuğun önemli görülmeye başlaması yani kendisine bir değer atfedilmesiyle ortaya çıkmıştır. Orta Çağ döneminde çocuk, yetişkinden farklı, geleceğin kurucu öznesi olarak hiçbir zaman değer görmemiş; giyimi, yaşantısı ve içinde bulunduğu ortam itibariyle bir yetişkin muamelesi görmüştür.

Toplumsal değişmeler ve gelişmelerde; refah düzeylerinin yükselmesi, akla, bilime ve fene olan güvenin artması, teknolojinin gelişmesi ile bilgiye daha kolay ulaşarak becerilerin geliştirilmesi tamamen doğru orantılıdır ve bu sürecin toplumsal yapıya en büyük katkısı geleceğin kurucu öznesinin çocuklar olduğunun keşfedilmesi olmuştur. Bununla birlikte çocuğa olan sevgi, saygı ve önem artmıştır. Yüksek standartlara sahip, refah düzeyi yüksek, akılcı ve özgür bir geleceğe sahip olmanın temel şartının 'iyi' çocuklar yetiştirmek olduğunun farkına varılmıştır. Çocuğun tasavvur edildiği üzere bir hale sahip olması 'doğru çocukluk' geçirmesine bağlıdır. Üretebilen bir özne olması kendini gerçekleştirmesine ve bunun için de gerekli koşulların sağlanmasına bağlıdır. Bütün bunlar bilime ve fene duyulan güven ile aşılmaya başlamış ve geleceğin kurucu öznesi olarak görülmeye başlanılan çocuklar daha özenle yetiştirilmeye çalışılmıştır. Pedagoglar, konunun uzmanları 'oyun' kültürünün çocuğun benliğinin oluşmasına katkı sağladığını ve yeteneklerini keşfetmesinde en büyük etken olduğunu söylemektedirler. Orta Çağ'da, bilimin gelişmesinden önceki dönemlerde çocuk ve çocukluk kavramlarından bi-haber olan toplumlar zamanla çocukluk kavramıyla tanışmışlar ve bilimsel gelişmelerin artması, teknolojinin popülaritesinin artması ile çocukluk kavramının yeni mekanı sanal mecralar olmuştur.

Çocukluğun Toplumsal İnşası ve Değişen Çocukluk Pratikleri

Sosyoloji toplumları inceler, çocukluk sosyolojisi de bu bağlamda toplumun en önemli parçası olan çocukların toplumsala katkılarını inceler. Sosyolojik olarak çocuk, sosyalizasyonun inşasında ve yeniden üretilmesinde, evrilmesinde en önemli öznedir. Toplumun sadece varoluşsal olarak değil toplumun devamlılığını sağlamak ve sürece yön vermek; kaliteli, üreten çocuklar yetiştirmeye ve bunların her birini birey olarak kabul edip kendi potansiyelini ortaya çıkarmasını desteklemek ile mümkün olabilir. Farklı yetenekleri olan çocuklar toplumun her alanda gelişmesine katkı sağlamaktadırlar. Kapalı kültürel yapıya sahip toplumlar, değişim ve gelişime daha geç ulaşabilmektedirler. Bu noktada çocuk kültürden etkilendiği gibi kültürü de etkileyebilen bir özne olduğu için sosyalizasyonun sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Rönesans, aydınlanma, sanayi devrimi gibi tarihsel öneme sahip oluşumlar çocukluk algısının değişmesini sağlamıştır.

Geleneksel dönemden modern döneme geçişte ve sonrasında postmodern dönemde de çocuğun pozisyonu ve çocukluk algısı değişmeye ve yeni anlamlar kazanmaya devam etmiştir. Geleneksel dönemde çocuk, bağımlı ve ihtiyaçlarını tek başına gideremeyen bir varlık olarak görüldüğü için çocukluk serüveni yaşamsal faaliyetlerinin sürdürülmesini desteklemek üzere kuruludur. Modern çocukluk anlayışının ortaya çıkmasında ise özellikle iki kurum önemli rol oynamıştır: aile ve okul. Özellikle "okula başlama ve ücretli işten çocukların uzaklaştırılması" modern bir çocukluk idealini inşa ederek çocukları kamusal alanda belirli mekanlarla sınırlayarak çocukluk algısını değiştirmiştir. Çocukların okul ve aile ile sınırlanan mekanları, çocukların yetişkinlerden farklılıklarının bir sonucudur (Güçlü, 2016: 3-6; Demir Gürdal, 2013: 3 akt: Atilla Demir:2022-9).

Modernlik herhangi bir ayrım gözetmeksizin, evrensel bir çocukluk anlayışı sunarken, postmodernizm farklılıkları kabul ederek özgün bir çocukluk anlayışı sunmaktadır. Farklılıkları kabul etmek yeteneklerin ortaya çıkarılmasını sağlarken, diğer taraftan çocukların yetişkinler gibi davranmaya başlaması çocuk ve çocukluk kavramlarının silikleşmesine neden olmuştur. Postman, "Çocukluğun Yok oluşu" adlı çalışmasında bu konuya değinmiştir. Çocuklar için ayrılan oyun alanları, sosyalleşme

mekânları ve hatta çocuklara özgü olduğu düşünülen lisanslı kıyafetler, yiyecek-içecek türleri ayrıştırıcı-belirleyici özelliğini yitirmeye başlamıştır. Çocukluğun yetişkinlik döneminden ayrılmasında en belirleyici faktör olan çocuk oyunları teknolojinin gelişmesiyle birlikte sanal mecralara kaymıştır. Böylece çocukluk pratikleri sokaklardan sosyalleşmenin en yoğun gerçekleştiği mekanlar olarak okullara, oradan da teknolojinin gelişmesiyle sanal ortamda kurulan sanal arkadaşlık ilişkileri ve oyunlar üzerinden değişerek devam etmiştir.

Dijitalleşme ve Çocuğun Dijital Yerliye Dönüşmesi

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte dijitalleşme yani verilerin sanal ortamda kaydedilmesi, saklanması ile başlayan yeni dönem çocukları da içine alarak yeni çocukluk pratiklerinin oluşmasına yön vermiştir. Doğumdan itibaren ailesi tarafından teknolojinin içine alınan çocuk, yaş aldıkça sosyal medyayı, interneti kullanmayı öğrenir ve sosyal faaliyetlerini buradan sürdürmeye başlar. Günümüzde sanatçılar, sosyal medya fenomenleri yeni doğan çocuklarına sosyal medya hesapları açarak anı biriktirmek istediklerini dile getirmektedirler. Bir anlamda yetişkinlere ait ortamlara çocuklar dahil edilerek sınırlar silikleştirilmektedir. Çocuk oyunları, çocuk ortamları, bedensel ve ruhsal temasın olduğu sokak oyunlarının yerini bireyselliğe dayanan ve duygudan uzak kazanma hırsıyla donatılmış sanal oyunlar almıştır. Sosyalleşmenin merkezi sayılan okullarda kazanımlara yönelik teknoloji derslerinin verilmesi, bilgiye ulaşmayı hızlandırmaya yönelik internete erişme imkanı tanınması ve hatta yazı tahtasının yerini tabletlerin alması dijital yerlilerin oluşmasına zemin hazırlamış ve zamanla bu durumun kabullenilmesini hızlandırmıştır. Burada çözüm olarak okullarda teknoloji kullanım dersi verilmesinin yanında teknolojinin nasıl kullanılması gerektiği bilgisinin mutlaka verilmesidir.

Postmodern dönemde anne ve babaların ikisinin çalışmak durumunda olması bakıcı veya yuvalarda fazlaca zaman geçiren çocukların günü tamamlamak adına televizyona ve sosyal medyaya uzun süre maruz kalmasına neden olmaktadır. Aynı şekilde büyük annelerin yanında büyüyen çocuklar da bilinçlendirilmemiş aile büyükleri tarafından uzun süre telefona maruz bırakılmaktadırlar. The World Wibe Web, başlangıçta sadece yetişkinlerin bilgi paylaştığı ve iletişim kurduğu bir ağ yapısıydı ve çocukların erişebileceği ve faydalanabileceği bir alan haline henüz gelmemişti. Otuz yıldır sürekli gelişen teknolojiler, çocukların internete erişimlerini sağladı ve örneğin arama motorları, dijital oyunlar ve ödev programları çocuklara; çevrimiçi bilgi edinme ve oyun oynama fırsatları sundu (Biricik,2022:110). Okullarda not tutmanın yerini akıllı telefonlarla kaydetme, pdf formatı sayesinde bilgiye kalıcı olarak erişme, hatırlatıcı kurma gibi yeni oluşumlar almıştır. Elektronik çocuk kitaplarına duyulan ilgi de bu oluşumları hızlandırmıştır. Dijital yerli olarak adlandırılan bu yeni jenerasyon bilgiye ulaşmak için geleneksel kütüphanelerde buluşmak yerine sanal kütüphaneleri tercih etmektedirler. Beden eğitimi dersinde aktiviteler için heyecanlanan çocuk profilinin yerini teknoloji dersinde bilgisayar ile vakit geçirmek için heyecanlanan yeni nesil almıştır. Bu gelişmeler pasif, hareketsiz ve buna bağlı olarak hem fiziksel hem de ruhsal olarak hasta olmaya yatkın yeni bir nesil doğurmuştur.

Yüz yüze iletişimin yerini sanal oyunların, internetin almasının olumsuzluklarından biri de bağımlılığa varan aşırı odaklanmadır. Hiper odaklanma çok özel bir kuşatılmış durumudur ve odaklanma o kadar fazla bir hal almıştır ki çocuklar çevrede ne olup bittiğinden habersiz hale gelmektedir (Kilbey, 2019: 62 akt: Biricik,2022:110). Duyarsızlık her geçen gün artmaktadır. Ekran başında çok fazla vakit geçiren çocuklar derslerini, ödevlerini, çalışmalarını sürekli erteleyerek akademik başarılarını sekteye uğratmaktadır. Bu sürecin sonunda akranlı oyun kültüründen ekranlı oyun kültürüne geçiş başlamıştır. Zamanla çocuğun sanal mekanlarda, kaygan zeminlerde hesap vermeden kendini özgür hissettiği yerde dijital yerlileşmesi somut mekanlarla bağının kopmasına neden olmuştur.

SONUÇ

Çocukluk pratikleri, gelişmelere bağlı olarak sürekli güncellenen dinamik bir süreçtir. Geleneksel aile içindeki duygusal bağları güçlü çocukların yerini güven ve özgüven duygusu düşük sosyalleşemeyen çocuklar almışlardır. Çocukların çevresi ve arkadaşlıkları olmayınca aileler yapay oyun gruplarına yönelmektedirler. Haftada 1 veya 2 saat şeklinde oyun gruplarıyla çocuklar sosyalleşmektedir. Dolayısıyla buradan şu sonuçlar çıkabilir. Öncelikle oyunun ticarileşmesi söz konusudur. Doğal ortamda kendiliğinden gelişen bir arkadaşlık ve oyun ilişkisi yerine tamamen yapay bir ortamda yapay bir oyun içerisinde çocuklar sosyalleşmektedir. Ayrıca oyun gruplarının ücretleri göz önüne alındığında yoksul ve düşük sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerin bu imkandan yararlanamadığını görmekteyiz. Dolayısıyla sınıf farkı çocuğun oyun alanlarında da ortaya çıkmaktadır. "Net jenerasyonu" veya "Z kuşağı" olarak da adlandırılan yeni nesil, sosyal gelişimin, toplumsallaşmanın en önemli etkenlerinden biri olan oyun faktörünü sosyal medyaya taşıyarak sosyalizasyonu sekteye uğratmıştır. Beraberinde getirdiği olumsuzluklardan bazıları sınırların güvenliğinin sağlanması tamamen mümkün olmadığından çocuklar zihinsel ve fiziksel olarak dolaylı yoldan istismar edilmektedirler. Günümüzde "Mavi balina" oyunu ve "tiktok" uygulaması gibi birçok tehlikeli oluşumun ölüm ile sonuçlanan durumlara sebebiyet verdiği görülmüştür. Pokemon Go oyunu da Türkiye de konum gibi birçok uygulama iznine sahip olduğu için yasaklanan oyunlardan biridir. İkili ilişkilerde çocukla mücadeleye giren aileler başarısız olunca çözümü özel okullara kaydederek okul başarılarında düşüş olmasını engellemeye ve deyim yerindeyse dizginleri ele almayı amaçladıklarından özel okul piyasasında ciddi yükselişler meydana gelmektedir. Öğrenci koçluklarının ortaya çıkışı ile çocuklar duygusal bağ kurdukları ailelerinden çok eğitmenleri ile vakit geçirmek durumunda kaldıklarından yalnızlığa mahkum edilmiş çocuklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Geçmişe göre dünyanın en yalnız büyüyen nesli artık günümüzdeki çocuklardır diyebiliriz. Toplumsallığın gereği olan insan ilişkilerinin yapay bir hale bürünmesi toplumsallaşma süreçlerini sekteye uğratmaktadır. Bu durumun uzun vadede toplum bilincini de yok edebileceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

Atilla Demir, S.(2022), ÇOCUKLUĞUN SOSYOLOJİK SERÜVENİ VE TOPLUMSAL KABULÜ. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (11),53-72.

Biricik, Z.(2022). Yeni İletişim Teknolojileri ile Değişen Çocukluk Kültürü : Dijital Çocukluk. Nevşehir Hacı Bektaşı Veli Üniversitesi SBE Dergisi, Dijitalleşme Özel Sayısı. 108-124.

Demir Gürdal, A. (2013). Sosyolojinin İhmal Edilen Kategorisi Çocuklar Üzerinden Çocukluk Sosyolojisine ve Sosyolojiye Bakmak, "İŞ, GÜÇ" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 15 (4), 1-26.

Freeman, M. (1998). "The Sociology of Childhood and Children's Rights", The International Journal of Children's Rights, (6), 433- 444.

Frost, J. L., Wortham, S. C. and Reifel, R. S. (2012). Play and child development. https://dokumen.pub/play-and-childdevelopment-4th-ed-9780132596831-0132596830.html.

Sayın, Ö. (1990). Aile Sosyolojisi; Ailenin Toplumdaki Yeri, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No 57.

ÇOCUK MENÜLERİNİN OTEL İŞLETMELERİNDE KARLILIĞI ARTIRICI UNSURLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: 5 YILDIZLI OTEL İŞLETMELERİ İSTANBUL ÖRNEĞİ

A RESEARCH ON THE FACTORS OF CHILDREN'S MENUS INCREASING PROFITABILITY IN HOTEL BUSINESSES: EXAMPLE OF 5-STAR HOTEL BUSINESSES IN ISTANBUL

Özgüç YAĞCI

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği,İstanbul, Türkiye,

ORCID No: 0000-0002-9033-9387

Şehnaz DEMİRKOL

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği,İstanbul, Türkiye,

ORCID No: 0000-0002-2122-4551

Özet

Otel işletmelerinin karlılık unsuru olarak çocuk menüleriyle ilgili yaptıkları çalışmaların analiz edilmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu araştırma nitel bir çalışma olarak tasarlanmış ve fenomenolojik yaklaşım kullanılarak yapılmıştır. Bulgular, tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen otel işletmeleri açısından menü fiyatlandırmasının önemli olduğu görülmüştür. Doğru fiyatlandırma, işletmenin karlılığını etkiler. Fiyatların çok yüksek olması tüketicilerde memnuniyetsizlik yaratabilirken, çok düşük olması işletmenin zararına neden olabilir. Çocuk menüsünün sağlık ve kalite açısından rakiplere göre üstünlük sağladığı durumlarda çevredeki diğer işletmelerden farklılaşarak tercih edilir hale geldiği görülmüştür.

Doğru bir menü analizi yapmak için çocuk menüsüyle ilgili çeşitli faktörlerin dikkate alınması gerektiği görülmüştür. İşletmeler, menülerinde popüler olan ve sıkça talep edilen ürünlere yer vermeli ve müşteri geri bildirimlerini de takip ederek menülerinde değişiklik yapmalıdır. Çocuk menülerinin, çocukların sağlıklı beslenmelerini sağlamak, tatmin edici bir yeme deneyimi sunmak ve ebeveynlerin memnuniyetini sağlamak için son derece önemli olduğu görülmüştür. Bu nedenle, çocuk menüleri hazırlanırken sağlıklı gıdaların tercih edilmesi ve özenle seçilmesi gerekmektedir. Ayrıca, çocukların tercihlerinin göz önünde bulundurulması, menülerin popüler ürünlerle ve ilgi çekici sunumlarla zenginleştirilmesi önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk menüsü, Fiyatlandırma, Çocuk Beslenmesi, Karlılık

Abstract

The purpose of the research is to analyze the studies carried out by hotel businesses regarding children's menus as an element of profitability. This research was designed as a qualitative study and was conducted using a phenomenological approach. The findings were analyzed using the thematic analysis method. It has been observed that menu pricing is important for the hotel businesses included in the research. Correct pricing affects the profitability of the business. While prices that are too high may cause dissatisfaction among consumers, too low prices may cause losses to the business. It has been observed that when the children's menu provides superiority over competitors in terms of health and quality, it differentiates itself from other businesses in the environment and becomes preferred.

It has been observed that in order to make an accurate menu analysis, various factors related to the children's menu must be taken into account. Businesses should include popular and frequently requested products in their menus and make changes to their menus by following customer feedback. Children's menus have been shown to be extremely important in ensuring healthy nutrition for children, providing a satisfying eating experience and ensuring parental satisfaction. Therefore, when preparing children's menus, healthy foods should be preferred and selected carefully. In addition, it is important to take children's preferences into account and enrich menus with popular products and interesting presentations.

Keywords: Kids menu, Pricing, Kids Nutrition, Profitability

Giriş

Otel işletmeleri, yüksek kaliteli konaklama ve misafirhane hizmetleri sunan prestijli tesislerdir. Otel işletmelerinde, müşteri memnuniyetini artırmak ve ailelerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çocuk menülerine özel bir önem verilmektedir. Çocuk menüleri, otel işletmelerinin sunduğu hizmetler arasında ayrı bir kategoriye sahiptir ve çocukların beslenme ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir. 5 yıldızlı otellerde çocuk menülerinin temel özellikleri, sağlıklı ve besleyici yiyeceklerin sunulmasıdır. Bu menüler, çocukların büyüme ve gelişimine uygun olarak planlanır ve çeşitli besin gruplarını içerir. Örneğin, meyve, sebze, protein kaynakları ve tam tahıllar gibi sağlıklı gıdalar, çocuk menülerinde sıklıkla bulunur. Ayrıca, çocukların tercihlerine ve damak zevklerine uygun çeşitli lezzetler sunulması da önemlidir.

Çocuk menülerinin sunumu görsel açıdan çekici ve yaratıcı olmalıdır. Renkli ve ilgi çekici menü tasarımları, çocukların dikkatini çekmekte ve yemek yeme deneyimlerini daha keyifli hale getirmektedir. Karikatürler, çizgi film karakterleri veya sevimli resimler gibi görsel etkinlikler, çocukların ilgisini çekerek yemeklerini daha istekli bir şekilde tüketmelerini sağlar.

Çocuklu aileler, seyahatlerinde çocuklarına uygun ve sağlıklı yiyecek seçenekleri sunan otelleri tercih ederler. Çocuk menülerinin çeşitliliği ve kalitesi, ailelerin otel restoranlarını tekrar ziyaret etmelerinde etkilidir. Bu da çocuk menüleri sunan işletmelere rekabet avantajı sağlar. Otel işletmeleri, çocuk dostu bir ortam ve özel menüler sunarak ailelere kendilerini özel hissettirebilirler. Bu durum, otelin marka imajını güçlendirir ve sektördeki diğer otellerden ayrışmasını sağlar.

Çocuk menülerinin fiyatlandırması, hem müşteri memnuniyetini sağlayacak hem de işletmenin karlılığını artıracak şekilde yapılabilir. Özel olarak tasarlanmış çocuk menülerinin ekonomik ve karlı olması, otelin gelirini artırabilir. Ayrıca, çocuk menülerindeki özel eklentiler veya yan ürünlerin satışı da ek gelir sağlayabilir. Çocuk menülerinin başarılı bir şekilde sunulması, otel işletmesine ailelerle ilişkilerini sürdürme ve gelecekteki rezervasyonlar için yeniden pazarlama fırsatları sunar. Aileler, çocuklarının memnun olduğu bir oteli tekrar tercih etme eğilimindedirler ve bu durum işletmeye sadık bir müşteri tabanı oluşturarak tekrar rezervasyonlar ve tavsiyeler aracılığıyla yeni müşterilerin kazanılmasını sağlar.

Menü ve Menü Çeşitleri

Menü, yiyeceklerin kabul görmüş bir şekilde servis edilmesini sağlayan ve yemeklerin tüketimine göre yerini ve sırasını belirleyen bir listedir. Menü sayesinde, yiyecek içecek hizmetlerinin amacına ulaşması ve ne şekilde yönetileceği hatta işletmenin inşaat ve tasarımının nasıl olacağı belirlenir (Ninemeier 2000: 105). Menü, yiyecek içecek biriminin temel kar merkezidir ve imajını gösterir. Menü, bir anlamda işletmenin kendisini ifade etmektedir (Ninemeier ve Perdue 2005: 187).

Konuklar menüyü ellerine aldıkları zaman düzenli bir menü görmek isterler. Bu sebeple menü tasarımı önemlidir. Menü tasarımı; yönetsel ve fiziksel olmak üzere ikiye ayrılır. Menü tasarımını yönetsel

açıdan; menü sırası, menü metni ve menünün esnekliği oluşturmaktadır. Fiziksel açıdan menü tasarımı ise; menü kapağı, menünün büyüklüğü, menüde göz hareketleri oluşturur (Doğdubay ve Saatcı, 2014: 56).

Menüler kendi içerisinde dört başlığa ayrılmaktadır: Servis şekli açısından menüler, değişme sıklığına göre menüler, öğünlere göre menüler ve özel menülerdir (Bolat, 1995: 25).

Servis şekli açısından menüler

Tabldot Menü: Bir öğünde; seçme hakkı sınırlandırılarak, sabit fiyatla servis edilmek üzere içeriği önceden belirlenmiş belirli bir saat diliminde sunulan yiyecek ve içeceklerdir (Denizer, 2005: 54 ve Ekinci, 2010: 45).

Alakart Menü: Pek çok yemek seçeneğinden oluşan ve müşterinin istediği çeşit veya çeşitleri seçebilmesiyle kendi talep ve ihtiyaçlarına yönelik uygun yemek içeriğini belirlemesine olanak sağlayan listelerdir (Gordon ve Rensburg, 2004: 256).

Değişme sıklığına göre menüler

Sabit Menü: Otel ve zincir restoran işletmelerinde bulunan bu menü en az bir veya iki aylık süre zamanını kapsamaktadır. Sabit menüler işletmelerde bulunmayan müşteriler için orantılı bir şekilde hazırlanan ve çeşitli yiyecek-içecekleri bulunduran menüler olarak bilinmektedir (Hayes ve Ninemeier, 2016: 124).

Dönüşümlü Menü: Sabit ücretli tabldot menülerin bir sıra dâhilinde; haftalık, aylık veya farklı süreler içinde uygulanıp, süre sonunda tekrar başa dönülmesi şeklinde planlanmasıdır. Tabldot menünün bazı özelliklerini içerisinde barındıran dönüşümlü menü, genellikle belirli bir süre içerisinde dönüşümlü olarak kullanılmaktadır (Bekar ve Kılıç, 2017: 14).

Öğünlere göre menüler

Kahvaltı Menüsü: Kahvaltı menüleri oldukça sınırlıdır. Birçok otel genellikle kahvaltı menüsünde; meyve suları, yumurtalar, reçeller, çörekler, salam ve sosis gibi yiyecekleri sunarlar (Bolat, 1995: 26).

Brunch Menüsü: Geç kalkan müşterilerin, kahvaltı ve öğle yemeğini aynı anda yiyebilmeleri için hazırlanan, moda olan bir yemek yeme yöntemidir (Türkan, 2007: 129).

Öğle Yemeği Menüsü: Öğle yemeği menüleri genellikle kısa sürede hazırlanabilen ve hızlı servis edilebilen hafif yiyeceklerden oluşmaktadır. Günün ikinci yemeği olarak genellikle çalışanların kısıtlı zamanına sığdırılan menüdür (Altınel, 2009: 86).

Akşam Yemeği Menüsü: Diğer öğünlerden farklı olarak akşam menüsünde biraz daha fazla emek harcanarak yapılan hazırlık aşaması doğru zamanlama ile sunulmaktadır. Diğer menü çeşitlerine göre kalorisi yüksek sindirimi zor olan yemek çeşitleri tercih edilmektedir (Bekar ve Kılıç, 2017).

Kaliforniya Menüsü: Sabah, öğle ve akşam menü içeriklerinin tek bir menüde toplandığı ve her birinin günün herhangi bir saatinde sipariş edilebildiği menülerdir (Ninemeier, 2016: 131).

Supper Menüsü: Gece geç saatlerde, genellikle hafif kızartma, mini sandviç veya çorba gibi kolay sindirilebilir yiyeceklerden oluşan bir menüdür. Supper menü, genellikle konaklama işletmelerine geç saatlerde giriş yapan müşteriler için hazırlanan menü çeşidi olarak kullanılmaktadır (Denizer, 2005).

Özel menüler

Ziyafet Menüsü: Bazı yiyecek içecek organizasyonları için özel hazırlanan, içeriğin bu organizasyonlara göre oluşturulduğu menülerdir. Ziyafet menüleri, yiyecek içecek işletmeleri açısından bir imaj oluşturma aracı olarak kullanılabilir (Denizer, 2005: 61-62).

Oda Servisi Menüsü: Restoranlardaki menülere göre daha az çeşit içeren, otel odalarına servis yapmak için uygun olan yiyecek içeceklerden oluşur. Oda servisi menülerinde yiyecek içecekler, odalara servis sırasında kalite ve görünüşlerinde bozulma olmayacak ürünlerden belirlenmelidir (Rızaoğlu ve Hançer, 2013: 173).

Etnik Mutfak (Ülke Mutfağı) Menüleri: Otellerde etnik restoran şeklindeki oluşumlar için hazırlanan menülerdir. Mutfakta bir yöre, bir bölge (Güneydoğu), (Karadeniz, Hatay) ya da ülkenin (Çin, Kore, Japon vb) yemeklerinin üretildiği ve servis edildiği menülerdir (Bolat, 1995: 29).

Çocuk Menüsü: Çocuklar için hazırlanan menüler, onların beslenme ihtiyaçlarına uygun olarak düşük porsiyonlarla sunulan, eğlendirici ve dikkat çekici menülerdir (Koçak, 2004: 76).

Menüde Gıda Güvenliği

Restoranlarda sunulan menülerin temel amaçlarından biri, güvenli gıdaları servis etmektir. Bu amaca ulaşmak için belirlenmiş prensiplere dayalı faaliyetler gerçekleştirilmelidir. Restoranlarda, konukların tüketim sırasında karşılaşabilecekleri fiziksel, kimyasal ve biyolojik tehlikeleri ortadan kaldırmak için önlemler alınmalıdır. Gıda güvenliği, konuk sağlığı ve hatta hayatı doğrudan etkileyebileceği için restoranlar açısından büyük bir sorumluluk taşır. Bu nedenle işletmelerin güvenilir malzemelerle üretim yapması ve bunları konuklarına sunması önemlidir (Altınel, 2009).

Menü Tasarımı

Menü tasarımı, menü kartının çeşitli unsurlarının düşünülerek tasarlanması süreci olduğundan; menü kapağı, boyutu, rengi, yazı stili ve içeriği gibi unsurların doğru şekilde işlenmesi, menünün dikkat çekici ve hatırlanabilir olmasını sağlar. Ayrıca menü tasarımı, müşterilerin tekrar restorana gelme niyetleri üzerinde etkili olabilir (Özdemir, 2012; Demirçakmak, 2020). Bu yüzden, menülerin iyi tasarlanması önemlidir ve restoranların marka kimlikleri, konseptleri ve hedef kitlesiyle uyumlu olması gerekmektedir. Doğru menü tasarımı, müşterilerin ilgisini çekerek restoranı tercih etmelerini ve tekrar ziyaret etme isteklerini artırabilir.

Menü Mühendisliği

Kasavana ve Smith'in gündeme getirdiği menü mühendisliği, menü öğelerini performans ve katkı paylarına göre değerlendiren analitik bir yöntemdir. Bu nedenle, aktif menü öğelerinin daha verimli sıralanması, planlanması ve tanımlanması mümkün olmaktadır. Bu yaklaşımda, şirketlerin daha az istenen ürünlerin performansını artırarak rekabet ortamında başarılı olmalarını sağlar (Taşpınar, 2011: 46).

Menüde Maliyet Teknikleri

İşletmeler kendi özelliklerine göre; işletmeye uygun maliyetleme yöntemi seçmeli ve maliyet azaltıcı önlemler alabilmelidir. Yiyecek içecek işletmelerinde maliyetlerin azaltım işlemleri yapılırken hizmet kalitesinden ödün verilmemelidir (Gül ve Ergün, 2010).

Menüde Fiyatlama Teknikleri

Menü fiyatlandırması bir işletme için önemli bir konudur. Doğru fiyatlandırma, işletmenin karlılığını etkiler. Fiyatların çok yüksek olması tüketicilerde memnuniyetsizlik yaratabilirken, çok düşük olması işletmenin zararına neden olabilir (Aras, 1993).

Menü fiyatlandırmasında birkaç faktör etkilidir. Rekabet, talep, mevsim, pazarlama ve fiyatlama hedefleri menü fiyatlarını şekillendiren etkenler arasındadır. Ayrıca, işletmenin maliyetleri, kira, elektrik, su, yakıt gibi giderler, personel maliyeti, temizlik maliyeti, atmosfer, restoranın konumu, imajı, hizmet kalitesi ve restoranın konsepti gibi faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır (Hançer, Biçici ve Tanrısevdi, 2007; Mil ve Tezel, 2019).

Maliyet+fiyatlandırma: Bir ürünün veya hizmetin maliyetini belirleyen faktörlere dayanarak fiyatlandırma yapmayı ifade eder. Bu fiyatlandırma stratejisi, işletmelerin maliyetlerini kapsayan bir temel belirlerken aynı zamanda kar marjlarını da dikkate almayı hedefler (Kasapoğlu, 2007: 56; İlkin, 2007: 42)

Hedef kar tabanlı fiyatlandırma: İşletmelerin belirli bir kar marjı hedefiyle ürün veya hizmetlerini fiyatlandırmayı ifade eder. Bu strateji, işletmelerin karlılığını korumayı ve belirli bir kar seviyesine ulaşmayı hedefler (Altun, Karakelleoğlu ve Yükçü, 2012: 8; Yıldırım, 2015:11)

Rekabet tabanlı fiyatlandırma stratejileri: İşletmelerin rakiplerinin fiyatlarını ve pazar konumunu dikkate alarak fiyat belirlemeyi ifade eder. Bu strateji, işletmelerin rekabetçi bir avantaj elde etmeyi ve müşterilerin tercihlerine uygun fiyatlar sunmayı hedefler (Yıldırım, 2015: 12)

Esnek fiyatlandırma stratejileri: Müşteri taleplerine ve Pazar koşullarına bağlı olarak fiyatları ayarlamayı ifade eder. Bu strateji, müşteri hassasiyetini ve taleplerini dikkate alarak fiyatlandırmada esneklik sağlamayı hedefler. İşletmeler, farklı fiyat seviyeleri ve esneklik sağlayan teknikler kullanarak müşteri tabanını genişletmeyi ve rekabet avantajı elde etmeyi amaçlar (Çavdar, 2006: 48; Aydın, 2019: 45)

Ana maliyet tabanlı fiyatlandırma stratejisi: Ürün veya hizmetin ana maliyetini temel alarak fiyat belirlemeyi ifade eder. Bu strateji, işletmelerin ana maliyetleri kapsayan bir temelde fiyatları belirlemesini sağlar. Ana maliyet, üretim veya hizmet sağlama sürecindeki en büyük maliyet kalemini ifade eder (Oral, 2013: 59; Yıldırım, 2015: 15)

Menü Analizi

Menü analizi, mevcut bir menünün etkilerini değerlendirmek ve iyileştirmek için kullanılan yöntemlerden oluşur. Bu analiz, menünün doğru bir şekilde planlanması, maliyetlerin kontrol altına alınması, personel eğitimi, hedef müşteri kitlesi belirleme ve işletme hedefleri doğrultusunda stratejiler geliştirmek için bir denetim ve kontrol aracı olarak görülmektedir (Rızaoğlu ve Hançer, 2005: 226). Menü analizi, işletmelerin rekabet ortamında var olabilmeleri için stratejik bir pazarlama aracı olarak değerlendirilmekte olup, menünün işlevi ve içeriği için etkin ve verimli kararlar alabilmek için uygun teknik ve yöntemleri içermektedir (Jones ve Mifli, 2001: 61).

Yiyecek-içecek işletmelerinin menülerinin belirlenmesi, işletmenin konseptine ve içeriğine bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Her ne kadar bazı işletmeler benzer menüler sunsa da, genel olarak işletmelerin hizmet sunumunda farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle, işletmelerin müşteri taleplerini karşılamak ve etkili bir planlama yapmak için kendi menü analiz yöntemlerini geliştirmeleri veya mevcut yöntemleri menülerine uyarlamaları, menü analizi sürecinde önemli bir konudur. Bu sayede, işletmeler menülerinden en iyi şekilde faydalanabilir ve stratejik planlamalar yapabilirler (İyitoğlu, 2016: 72).

Çocuklarda Beslenme

Çocukların beslenmelerinde gelişim dönemlerine göre farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıkların dikkate alınıp çocukların beslenme ihtiyacının karşılanması zihinsel, fiziksel ve ruhsal gelişimleri açısından önemlidir. Yiyecek işletmelerinde sunulan menülerde çocukların yaşlarına göre ihtiyaçlarının uzmanlar tarafından belirlenerek uygun yiyecek ve içeceklerin bulunması gerekir.

Çocukların Yaş Gruplarına Göre Beslenme İhtiyaçları

Çocukların beslenme şekilleri yaşa göre değişmektedir. Her yaş döneminde beslenme şekli ayrı önem taşımaktadır. Yiyecek içecek hizmeti veren işletmeler çocukların hem sağlıklı hem de eğlenceli yemek yemelerine katkı sağlamış olurlar.

Süt Dönemi: Çocukların gelişimi ve büyümesi, annenin hamilelik döneminde yediği ve içtiği şeylerle, doğduktan hemen sonra anneden emdiği süt ile başlar (Uçan, 2007). Bu noktada, anne sütü çocuğun ihtiyaçlarını tek başına karşılayabilen tek besindir. Ancak sadece ilk 6 ay boyunca yeterli olur. Altıncı aydan sonra, anne sütüne ek olarak uygun ve yeterli miktarlarda tamamlayıcı besinler verilmeli ve anne sütü verilmeye çocuk 2 yaşına gelene kadar devam edilmelidir (Sağlık Bakanlığı, 2004).

Oyun Dönemi: 1-5 yaş arası çocukların beslenmesi, büyüme ve gelişmeleri için son derece önemlidir. Bu dönemde çocuklar giderek bağımsızlık kazanır ve yemek alışkanlıkları ailesinin beslenme alışkanlıklarından etkilenir. Çocuklar yemeklerini genellikle kendilerine verilen besinlerle yetinirler ve bazı günler az, bazı günler fazla yemek yeme eğilimindedirler. Bu dönemde çocukların farklı yemek çeşitlerine alıştırılması önemlidir (Köksal ve Gökmen, 2000).

Okul Dönemi: Çocukluk döneminde besin tüketimi büyüme, gelişme, uzun dönemde sağlıklı yaşamın sağlanması, yeme davranışlarının gelişimi ve erişkinlikteki yaşam biçiminin şekillendirilmesi açısından önemlidir. Çocukların beslenme davranışları kişisel ve çevresel faktörlere bağlıdır. Yeme davranışını etkileyen çevresel faktörler arasında aile ve okul ortamı, besin sağlama kaynaklarının değişmesi, besinlerle ilgili reklam, tanıtım, pazarlama ve promosyonlar ile besin fiyatları önemli rol oynar (Onge vd., 2003).

Tüketim Alışkanlıklarına Göre Beslenme

Gastronomi alanındaki gelişmeler paralelinde restoran menüleri daha zengin ve çeşitli hale gelmiştir. Otellerin yeme içme birimlerinde ana menünün yanı sıra alerjik gıda menüsü, diyet menüsü, özel beslenme menüleri ve çocuk menüleri gibi seçenekler sunulmaktadır (Şeker ve Keleş, 2019).

Sağlıklı Beslenme: Çocuklar sürekli olarak büyüme ve gelişme sürecindedir. Bu dönemde enerji harcamaları yetişkinlere göre birim başına daha fazladır. Yeni dokuların oluşumu için protein, mineral ve vitaminlerin yeterli miktarda alınması önemlidir. Sağlıklı beslenme, çocukların büyüme ihtiyaçlarını karşılamak için gereklidir. Yetersiz ve dengesiz beslenme, büyüme geriliğine yol açabilir. Sağlıklı beslenen çocuklar, hastalıklara karşı daha dirençli olabilir. İyi şartlarda büyüyen çocuklar, sağlıklı bir zihinsel gelişim gösterir ve sosyal uyum becerilerini daha iyi geliştirir (Aksu ve Özcan, 1981, s. 19-20).

Glutensiz Beslenme: Glutensiz diyet, gluten içeren besinleri çıkararak uygulanan bir diyet türüdür. Ancak, bu diyet vitamin-mineral eksikliklerine yol açabilir. Çölyak hastalarında dikkatli olunmalı, uzmanlar tarafından doğru bilgilendirme yapılmalı ve aşırı tüketimden kaçınılmalıdır. Ayrıca, kilo artışına neden olabileceği unutulmamalıdır (Bascuñán, 2016). Glutensiz yiyecekler, glüten içeren yiyeceklerle aynı mutfakta hazırlanırsa, gluten maruziyeti de oluşabilir. Çapraz temas riskini azaltmak için, yemek hazırlarken ayrı mutfak eşyaları, kesme tahtaları ve ekmek kızartma makineleri kullanmak gerekebilir (Studerus vd., 2018).

Organik Beslenme: Organik beslenme son yıllarda önemi artan bir kavramdır. Organik gıdalar, diğer gıdalara göre daha fazla talep görmektedir. Üretimde gecen süreç ve maliyet göz önüne alındığında sera gıdalarına göre satış fiyatı daha yüksektir. Bebek ve çocukların beslenmesinde, organik gıdalar önemli bir yer kaplamaktadır. Konsantre bir meyve suyunun yerine, taze meyvelerin sıkılması ile oluşturulan meyve suları daha sağlıklı ve daha lezzetli olduğu bilinmektedir (Özkan ve Özgür, 2007).

Anti-Alerjik Beslenme: Besin alerjileri çocuklarda daha yaygındır. Bazı besin alerjileri zamanla düzelme eğilimindedir. İnek sütü, yumurta gibi alerjiler yaşa bağlı olarak azalabilirken, yer fıstığı, balık, kabuklu deniz ürünleri ve kuruyemiş alerjileri uzun yıllar hatta yaşam boyu sürebilir (Aydıner, 2021).

Gıda alerjisi olan çocuklar dışarıda yemek yedikleri zaman restoran ve lokantalarda menü hakkında ayrıntılı bilgi edinilmesi, gerekirse birebir yemekleri yapan aşçıyla görüşülmesi, seçtikleri yiyeceklerin alerjen içermediğine dikkat edilmesi gerekmektedir (Küşümler, 2021: 111).

Diyet Beslenme: Çocuk menülerinde diyet beslenme, çocukların sağlıklı ve dengeli bir şekilde beslenmelerini sağlamak amacıyla özel olarak tasarlanmış yiyecek ve içecek seçeneklerini içerir. Bu menüler genellikle çocukların enerji, besin öğeleri ve vitamin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlanırken aynı zamanda sağlıklı yaşam tarzını teşvik etmeyi hedefler (Baykan vd., 2023; Türközü ve Bilici, 2013: 181).

Çocuk Menüsü

Bir işletmenin çeşitli menülerinin olması, tüketicilere sağladığı fayda açısından önemli bir etkendir (Lewis, 1981). Bu menüler arasında çocuk menüleri de yer alır. Çocuk menüleri, ailelerin dışarıda yemek yeme tercihlerini ve restoran seçimlerini etkiler. Çünkü çocuklara sunulan yiyecek ve içeceklerin sağlığa zarar vermeyen içerikte olması, ailelerin bir restorandan beklediği önemli özelliklerden biridir (Aşık, 2019; Emir ve Pekyaman, 2010). Dolayısıyla, çocuk menülerinde yiyecek ve içeceklerin kalitesi, güvenliği ve lezzeti beklenir (Baek, Ham ve Yang, 2006; Azanza, 2001).

Otel işletmeleri çocuk menüsünü sunarken bebeklikten çocukluğa ve erişkinliğe adım atma yaşına kadar bütün özellikleri değişen bir gruba hizmet etmektedir. Çocuklar için menü hazırlarken çocukların haz aldığı yiyeceklerin dışında sağlıklı beslenmeleri ön planda tutularak onların gelişimi için yararlı olan yiyeceklerin onlar için tercih sebebi olacak şekilde planlanıp sunulması önem taşımaktadır. Çocuk menüleri çocukların tercih ettiği yiyecek ve içecek çeşitlerinden oluşmalı, basit ve besleyici olmalıdır (Ninemeier, 2016: 124). Çocuklar yiyecek içecek çeşitleri konusunda fazla bilgi ve deneyim sahibi olmadığından, kendi bildikleri ve sevdikleri yiyecekleri tercih etme eğilimindedirler. Fazla çeşit olduğunda kafaları karışır. Bu yüzden çocuk menüsüne, çocuklar tarafından en sevilen çeşitleri koymak gerekir (Kotschevar ve Withrow, 2008: 99).

Çocukların sağlıklı beslenme alışkanlıklarını geliştirebilmek için, çocuk menülerine yiyeceklerin besin değeri bilgilerinin eklenmesi oldukça etkili bir strateji olabilir. Bu sayede, ebeveynler ve çocuklar, menülerde bulunan yiyeceklerin içerdikleri besin değerlerini görebilir ve daha bilinçli seçimler

yapabilirler. Besin değeri bilgileri, çocukların daha dengeli ve sağlıklı bir şekilde beslenmelerine katkıda bulunabilir.

Çocuk Menüsü Uygulamaları

Çocukların alışveriş alışkanlıkları ve yiyecek-içecek tercihleri, işletme seçimini doğrudan etkilemektedir (Kotler ve Armstrong, 2012; Aşık, 2019). Bu nedenle çocukların da hedef kitlesinde olduğu işletmeler, çocuklara yönelik özel yemek, oyun ve eğlence sektöründe gelişmeler göstermiştir (Aşık, 2019).

Çocuk menüsünü; sunum, besin içeriği ve görünüm, çocukları sağlıklı yiyecekleri yemeye ve yemeklerinden zevk almaya teşvik etmek olarak düşünülmelidir. Çocuk menülerinin oluşturulması sırasında otel imkanları ve mevcut menüsü dikkate alınmalıdır. Otel restoranlarında çocuk menüsü oluşturma süreci çocukların dikkatini çekmek için renk ve şekil açısından sunuma çok dikkat edilerek sadece birkaç sağlıklı seçenek (örneğin başlangıçlar, başlangıç salataları, tam tahıllı ürünler ve daha sağlıklı tatlılar) sunulduğu görülmektedir (Krukowski ve diğerleri, 2011).

Fırında Parmak Balık (1.5-2 Yaş)

Malzemeler: 200 gr. Beyaz etli fileto balık, ½ su bardağı süt, ¼ su bardağı un, Ekmek kırıntısı (panko veya etimek kırıntısı), 1 çorba kaşığı eritilmiş tereyağı

Yapılışı: Balığı parmak büyüklüğünde parçalara ayırın. Bir kaba sütü, düz bir tabağa unu koyun. Başka bir tabakta eritilmiş tereyağını ve ekmek kırıntısını karıştırın. Balık parçalarını önce süte batırın, sonra una bulayın. Sonra yine süte batırıp tereyağlı ekmek kırıntısına bulayın. Bir fırın tepsisine yağlı kağıt serin. Üzerine hazırladığınız balıkları dizin. 220 derece ısıtılmış fırında balıklar kızarana kadar pişirin (Güngör ve Şarman, 2013: 186)

Dövmeli Alaca Çorba (2-3 Yaş)

Malzemeler: 1 su bardağı dövme, 1 baş soğan, 2 kuru dolmalık biber, 2 domates kurusu, Az biber salçası, 1 çay bardağı yeşil mercimek, 1 su bardağı nohut, 1 çay bardağı kırmızı pul biber, Zeytinyağı, Bir tutam tarhun, Tuz

Yapılışı: Akşamdan ıslatılmış nohut ve dövme bir arada pişirilir. Ayrı bir tencerede mercimek haşlanır. Haşlanan nohut ve dövmeye eklenir. Salça suyla ezilerek çorbaya dökülür. Birlikte kaynatılır. Bu sırada halka halka doğranmış kuru biber domatesler ayrı bir tencerede hafifçe haşlanır, süzülüp çorbaya ilave edilir. Bir tutam tarhun ve tuz eklenerek, çorba sevilen kıvama gelene kadar ocakta tutulur. Piştikten sonra zeytinyağında pul biber yakılarak üzerine dökülür. Sıcak olarak servis edilir (Alkan, 2012).

Mantarlı Bulgur Pilavı (4-6 Yaş)

Malzemeler: 1 su bardağı bulgur, ½ kg çam mantarı, 2 adet sivri biber, 1 baş soğan, 1 yemek kaşığı salça, Zeytinyağı, Tereyağı, Tuz

Yapılışı: Mantarlar doğranıp tel süzgece alınarak üzerine tuz serpilir. Mantarın suyu süzülürken soğan ve biber ince doğranarak zeytinyağında hafifçe kavrulur. Ardından avuç içinde güzelce sıkılarak suyu çıkarılmış mantarlar eklenir. Birlikte mantar suyunu çekip pembeleşene kadar kavrulur. Kavrulan karışıma salça eklenir ve bir dakika daha çevrilir. Sonra 2,5 bardak kaynar su eklenip bulgur ilave edilir. Bulgur suyunu çekene kadar pişirilir. Pilav ılık olarak, yanında ayranla servis edilir (Alkan, 2012).

Ton Balıklı Tagliatelle (6-12 Yaş)

Malzemeler: ½ kuru soğan (ince doğranmış), 25 gr. Tereyağı, 1 çorba kaşığı mısır unu, 120 ml su, 400 gr kremalı domates çorbası, Bir tutam kurutulmuş çeşitli ot, 1 çorba kaşığı kıyılmış maydanoz, 200 gr yağı süzülmüş konserve ton balığı, Karabiber, 175 gr yeşil tagliatelle, 1 çorba kaşığı rendelenmiş parmesan peyniri, ½ kuru soğan (ince doğranmış), 40 gr mantar, 2 çorba kaşığı un, 300 ml süt, 100 gr rendelenmiş cheddar peyniri

Yapılışı: Sos için soğanı şeffaflaşana kadar tereyağında çevirip içine mantarları katın ve 3 dakika sote edin. Unu ekleyip karıştırırken sütü de yavaş yavaş içine dökün, kalınlaşana kadar pişirin. Pütürsüz olmasına dikkat edin. Ateşten alınca rendelenmiş peyniri ekleyin. Yemek için soğanı tereyağında yumuşatın. Mısır ununu suya döküp eritin ve domates çorbasıyla bu suyu karıştırın. Otları taze maydanozu da koyun ve 5 dakika hafif ateşte pişirin. Balığı da kattıktan sonra biraz daha tıkırdatın ve tuzla karabiber serpin. Tagliatelleyi usulüne uygun olarak haşlayın. Bir servis kabını yağlayın makarnayı ton balığı, peynirli mantar sosu ve domates sosuyla karıştırıp kaba koyun. Üstüne rendelenmiş peyniri serpin. Önceden ısıtılmış fırında 180 derece 20 dakika pişirin. Son birkaç dakika ayarı ızgaraya getirip yemeğin üstünü altın gibi kızartın (Karmel, 2004).

Çocuk Menülerinin Pazarlaması

Menü yiyecek-içecek işletmeleri için etkili bir satış ve pazarlama aracıdır, çünkü işletmenin imajını ve karakterini yansıtan temel bir unsurdur (Rızaoğlu ve Hançer, 2005). Müşterilerin ilgisini çekmek ve onların ihtiyaçlarına uygun seçenekler sunmak için menü tasarımı büyük önem taşır. Özellikle çocuklu aileler için konaklama işletmeleri, çocukların ve ailelerin rahat edebileceği, ihtiyaçlarına yanıt alabileceği bir yer olmalıdır (Yılmaz, 2007: 45). Bu nedenle, işletmeler cazip fiyat indirimleri ve çocukların sosyal aktivitelerini artıracak uygulamalar yaparak çocuklu aileleri kendilerine çekmeye çalışırlar (Swarbrooke ve Horner 2004:147).

İşletmelerin pazarlama çabalarını çocuk pazarlamasına yönlendirmelerinin birkaç nedeni vardır: Birincisi; çocuklar kendi başlarına satın alabilecekleri kendilerine ait bir pazarı temsil eder, ikincisi; çocuklar ebeveynlerini çeşitli satın almalar konusunda etkileme konusunda büyük güce sahiptir, üçüncüsü; çocukların işletmeler için potansiyel bir gelecek pazarını temsil ediyor olmasıdır (McNeal, 1999: 12).

Otel işletmeleri açısından çocuk menüsü bir üründür. Çocuklar ve ebeveynler ise bu ürünü talep eden müşterilerdir. Otel işletmeleri pazarlama hedefleri doğrultusunda çocuk menülerini sunarak müşteri değeri oluşturma çabaları gerçekleştirirler. Aşağıda çocuk menüsü ürününün müşteri değeri oluşturduğu durumlar belirtilmiştir:

Çocuk menüsü ürünü, çocuklar ve ebeveynler açısından sağlıklı beslenme değeri oluşturmaktadır. Reçeteler hazırlanırken çocukların ihtiyaçlarına göre uzmanlar tarafından ortaya çıkarılan yemekler müşteri değeri katar. Çocuklara göre hazırlanan salon ve masa düzeni çocuklar ve ebeveynleri için keyifli yeme ortamı oluşturmaktadır. Bu sayede çocukların ilgilerine göre hazırlanan ortam onların keyifli olmalarını sağlarken ebeveynlerin de kendi yemeklerini yerken rahat etmelerini sağlar. Bir diğer müşteri değeri de fiyat tır. Standart menülere göre çocuk menüleri daha küçük porsiyonda

olmaktadır. Bu sayede işletmeler de maliyet ve fiyatlandırma yaparken porsiyon miktarını dikkate alırlar. Fiyatın düşük olması müşterin tercih etmesini sağladığı için müşteri değeri oluşturmaktadır. Çocuk menüleri planlanırken çocukların beslenme ihtiyacına göre yiyecek çeşitliliğine sahip olduğunda besin değeri ve farklı yemekleri deneyimleme açısından müşterilerde değer oluşturmaktadır. Çocuklara farklı servis takımları, yemekleri onların ilgisini çekecek şekilde sunmak müşteri değeri oluşturur. Ayrıca personelin çocuğun yaşına göre davranış sergilemesi de sunum açısından müşteri değeri oluşturmaktadır. Çocuklar için hazırlanan menü, ambiyans, servis takımları, menü dışı materyaller, tabak sunumları sadece onlar için hazırlandığı düşüncesi oluşturduğu için kendilerini özel hissetirmesi sebebiyle müşteri değeri yaratmaktadır.

Yiyecek içecek işletmeleri özellikle 12 yaşından küçük çocuklara pazarlama faaliyetlerinde beslenme standartlarını belirlemeli ve buna uygun hareket etmelidir. Bu amaçla; Amerika Federal Ticaret Komisyonu (Federal Trade Commission) tarafından yiyecek içecek işletmelerine pazarlama faaliyetleri için bazı önerilerde bulunulmaktadır (FTC, 2008: 8):

- İşletmeler, beslenme profillerini iyileştirmeye yönelik çabalarını sürdürmeli ve artırmalıdır
- İşletmeler, tattan ödün vermeden şeker, yağ, sodyum vb. azaltmanın yollarını bulmalı ve beslenme kriterlerini iyileştirmelidir.
- İşletmeler, çocuklara çekici gelecek daha besleyici ürünleri oluşturmaya yönelik çabalarını sürdürmelidir.
- Daha küçük porsiyonlar ve tek porsiyonluk paketler sunarak porsiyon boyutlarını ve kalorileri kontrol etmelidir.
- İşletmeler, çocuklukta aşırı kilo ve obeziteden orantısız şekilde etkilenen etnik azınlık nüfuslarına yönelik sosyal yardıma özel önem vermelidir.
- İşletmeler, çocukları sağlıklı beslenme ve egzersizin önemi konusunda teşvik etmeli.
- İşletmeler, çocukları daha sağlıklı yaşam tarzlarına katılmaları için motive etmeli.
- 12 yaşından küçük çocuklara yönelik gıda reklamlarının %100'ünün sağlıklı beslenme seçimlerinin teşvik edilmelidir.
- Ürün kategorisine göre (örneğin, içecekler, tahıllar, atıştırmalık yiyecekler, çorbalar, dondurulmuş mezeler, vb.) çocuklara pazarlanabilecek "sağlıklı beslenme seçimleri" için beslenme kriterlerini standartlaştırmaya yönelik çalışılmalıdır.
- Bir ürünün kalori veya belirli besin maddelerinin (örn. sodyum, şeker veya yağ) "daha az" veya "azaltılmış" olmasının tek başına yeterli olup olmadığı yeniden incelemelidir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, otel işletmelerinde çocuk menülerinin karlılığı artırıcı bir unsur olarak değerlendirilmesidir. Çocuk menülerinin işletme karlılığına etkisi, çocukların beslenme ilkeleri ve tüketim alışkanlıkları ile ihtiyaç duydukları şekilde beslenmeleri, işletmelerin bu anlamda uygulamaları ve pazarlama stratejileri ile araştırma sonrasında getirilecek öneriler açısından önemlidir. Çocuk menüsü bulunan otel işletmelerinin karlılığı artıracak çalışmaları yapıp yapmadıkları, tüketici beklentilerini karşılayıp karşılamadıkları, uygun fiyatlama yöntemi uygulayıp uygulamadıkları, çocuk menüsünün tercih edilme nedenleri, çocuk menüsünün rekabet üstünlüğü sağlayıp sağlamadığı, menü analizinin yapılıp yapılmadığı araştırmanın olası çıktılarını oluşturmaktadır.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, farklı nitel veri oluşturma yöntemlerinin kullanıldığı (gözlem, görüşme, doküman analizi vb.), bakış açılarının, algıların ve olayların doğal bir ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulduğu bir araştırma sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırma deseni olarak fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Bu yaklaşım insanların belirli bir fenomen veya kavramla ilgili anlayışlarını, duygularını, bakış açılarını ve algılarını ifade etmelerine olanak tanır ve bu fenomenin nasıl deneyimlendiğini tanımlamak için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Rose, Beeby ve Parker, 1995).

Nitel araştırmalarda görüşme, insanların, düşüncelerini, tecrübelerini, duygularını ortaya koymada diğer yöntemlere göre daha güçlü bir veri toplama yöntemi olarak görülmektedir. Bu sebeple çalışmada görüşme yöntemi kullanılmıştır (Bogdan ve Biklen, 1998). Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme, görüşmeler içerisinde farklı konuların açılması, yeni fikirlere ulaşılması ve keşiflerin açığa çıkarılması durumlarında kullanılabilmektedir (Merriam ve Grenier, 2019).

Araştırmada örnekleme tekniği olarak amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, nitel araştırmalarda bilgi açısından zengin vakaların belirlenmesi ve seçilmesi için sınırlı kaynakların en etkin şekilde kullanılmasını sağlayan bir tekniktir (Palinkas, Horwitz, Green, Wisdom, Duan ve Hoadwood, 2015).

Görüşmeler, araştırma amacının gerçekleştirilmesine yönelik olarak İstanbul ilindeki 16 tane 5 yıldızlı otel işletmelerinde çalışan yiyecek içecek müdürleri ve mutfak şefleri seçilerek yüzyüze yapılmıştır. Görüşmeler için kullanılacak soru formu, literatür taraması bittikten sonra iki uzmanın görüş ve onayı doğrultusunda son haline getirilmiştir. Görüşmelerin tamamı sağlıklı bir analiz yapabilmek için katılımcıların onayları alınarak ses kaydıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler, Microsoft Excel programına aktarılarak içerik analiz yöntemiyle yorumlanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler içerisinde ortaya çıkarılan anlamlar kavramsallaştırılarak kodlanmıştır. Görüşmeler yapılarak verilerin elde edilmesine katkıda bulunan katılımcılar için bir kod sıralaması (K1, K2, K3, …) oluşturulmuştur.

Araştırma Bulguları

Bulgular, tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Tematik analiz, karmaşık ve zengin veri setleri ile çalışmak için uygundur. Özellikle nitel araştırmalarda, derinlemesine anlayışlar elde etmek ve katılımcıların deneyimlerini anlamak için bu teknik tercih edilebilir (Braun ve Clarke, 2019). Bu araştırma yöntemiyle, 5 yıldızlı otel işletmelerinde çocuk menülerinin karlılık potansiyelini ve işletmelerin çocuk menüsü seçeneklerini geliştirebilmeleri için hangi stratejileri kullanabileceklerini anlamayı amaçlanmaktadır. Araştırmanın sonuçları, otel işletmelerinde karlılığı artırıcı bir unsur olarak çocuk menülerine de ayrıca yer verilerek tanıtılması konusunda pazarlama stratejileri çerçevesinde çocuklara yönelik hizmetlerin geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Planlama

Otel işletmeleri çocuk menüleri oluştururken besin değeri, yaş, sağlık ve maliyetleri dikkate almalıdır. Dengeli ve sağlıklı yiyecekler (sebze, meyve, tam tahıl gibi) tercih edilmeli, yaş gruplarına uygun çeşitlilik (bebekler için püre, büyük çocuklar için hamburger gibi) ve porsiyonlar sunulmalıdır. Fiyatlandırma, ailelerin bütçesini zorlamayacak ve işletmenin karlılığını sağlayacak şekilde yapılmalıdır. Menüde protein, kalori, hazmı kolay yiyecekler ve popüler ürünler bulunmalıdır.

Tasarım

Çocuk menülerinde kalori miktarları her işletmede belirtilmemektedir. Menü mühendisliği, yiyecek-içecek işletmelerinde menülerin tasarımını, analizini ve yönetimini kapsar ve müşteri taleplerine uygun menüler oluşturmayı hedefler. Menü kartlarında reçetelendirme ve kalori cetveli gibi bilgiler yer alabilir. Renkli menüler, yazı stili, karikatürler ve çizgi film karakterleri çocukların ilgisini çeker, ancak tasarım sağlıklı ve dengeli beslenmeyi desteklemelidir.

Tercih Sebepleri

Çocukların sağlıklı büyümesi için dengeli beslenmeleri önemlidir. Çocuk menülerinde sağlıklı beslenme teşvik edilmeli, çeşitli ve farklı kültürlere ait yiyecekler sunulmalıdır. Menüler renkli, eğlenceli tasarımlara sahip olmalı ve uygun fiyatlı olmalıdır. Otellerin çocuklara yönelik etkinlikler düzenlemesi ailelerin tatil planlarında çocuklarına da yer vermelerini kolaylaştırır.

Fiyatlama

Katılımcıların çocuk menülerinin işletmelerin kar amacı doğrultusunda olduğunu ancak müşteri memnuniyeti ve sağlıklı beslenmenin de önemli olduğunu belirttikleri görülmüştür. İşletmeler, karlılık hedeflerini korurken çocukların sağlığını da gözetmeli ve bu konuya uzun vadeli sürdürülebilirlikleri açısından önem vermelidir.

Rekabet

Çocuk menülerinin kalitesi, sunumu, lezzeti ve çocukların rahatı ve mutluluğu gibi faktörler göz önüne alındığında, rakiplerine göre üstünlük sağlayan işletmelerin tercih edilebilirliği artacaktır. Özellikle sağlıklı ve organik içerikler, renkli ve eğlenceli sunumlar, çocuk oyun alanları ve ebeveynlerin memnuniyetini sağlayacak unsurlar, çocuk menülerinin rekabet gücünü artıracaktır.

Tanıtım ve Pazarlama

Katılımcı otel işletmeleri çocuk menülerini tanıtmak ve pazarlamak için web siteleri, QR kodları, telefon, müşteri memnuniyeti, ağızdan ağıza iletişim gibi çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Ancak, bazı işletmeler henüz özel bir tanıtım stratejisi geliştirmemiştir. İşletmeler, çocuk menülerinin farkındalığını artırmak ve tercih edilirliğini sağlamak için özel tanıtım yöntemlerini değerlendirebilir.

Analiz

Çocuk menüsü analizi yapılırken popüler ve karlı ürünler, müşteri geri bildirimleri, sağlıklı ve besleyici içerikler ile fiyatlandırma stratejileri dikkate alınarak müşteri memnuniyeti ve işletme karlılığı artırılabilir.

Çocuk menüleri hazırlarken, çocukların besin ihtiyaçlarını karşılayan, lezzetli, kolay hazmedilen ve ilgi çekici sunumlara sahip yiyecekler tercih edilmelidir. Menü kartlarının tasarımı da çocukların ilgisini çekecek şekilde olmalıdır. İşletmeler, karlılığı göz önünde bulundurarak maliyet veya karlılık tabanlı fiyatlandırma stratejileri kullanabilirler. Ancak sağlıklı ve kaliteli ürünlere öncelik verilerek çocukların ve ebeveynlerin memnuniyeti sağlanmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, otel işletmelerinin çocuk menüleri aracılığıyla çocukların beslenme ihtiyaçlarını karşılama ve pazarlama stratejileriyle karlılıklarını artırma çabalarını inceliyor. Ayrıca çocuk dostu aktiviteler ve promosyonlarla aileleri cezbetme stratejileri de ele alınıyor.

Bu çalışmanın bulguları, pazarlama stratejilerini etkin bir şekilde kullanmak isteyen işletmelere yol gösterici olabilir. Ayrıca, otel işletmelerinin çocuk menüleriyle beslenme ihtiyaç ve beklentilerini karşılamaya çalışırken aynı zamanda karlılığını artırmak için nasıl çalışmalar yaptığını anlamak açısından ortaya çıkan bulgular, literatüre bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

- Çocukların gelişim düzeylerine uygun hazmı kolaylaştırıcı yiyecekler hazırlanmalıdır
- İşletmeler çocuk menüleri açısından karlılığı sağlamak için çocukların sevdiği ancak sağlıklı yiyecekleri sunmalıdır
- Çocuk menülerinde farklı besin gruplarına ait çeşitlilik sağlanmalıdır
- Yiyecek içeceklerin kalori miktarları menülerde yer almalıdır
- Yiyeceklerde besin değerinin korunması için uygun pişirme yöntemi seçilmelidir
- Porsiyon miktarları çocukların yaşları dikkate alınarak hesaplanmalıdır
- Çocukların sağlıklı gelişimleri açısından işlenmemiş, koruyucu ve katkı maddesi içermeyen yiyecek ve içecekler hazırlanmalıdır
- Menü oluşturma ve planlama sürecinde çocuk beslenmesi konusunda uzman kişilerin olması, mutfak şeflerinin eğitimle desteklenmesi gerekmektedir.
- Çocukların sağlıklı ve dengeli beslenme ilkeleri açısından menü kartında kalori miktarlarına yer verilmelidir.
- Çocukların ilgi ve dikkatlerini çekerek yemek yeme davranışına hazırlanması için menü kartı tasarımının çocuklara uygun olması için çalışmalar yapılmalıdır.
- Çocuklara menü kartı ile birlikte oyuncak, boyama kitabı vb. ürün ve materyaller verilmelidir.
- Çocukların ilgisini çekmek için çocuklara yönelik tabak sunumları yapılmalıdır. Serviste kullanılan kuver malzemeleri çocuklara yönelik seçilmelidir.
- Ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili sağlık, fiyat, besin değeri gibi beklentilerinin karşılanması sağlanmalıdır.
- Etkili bir satış fiyatı belirlemek için işletmeler en uygun fiyatlama yöntemi oluşturacak çalışmalar yapmalıdır.
- Tüketici istek ve beklentileri gözetilerek çocuk menüleri açısından nasıl bir strateji izleneceği üzerinde çalışmalar yapılmalıdır.
- İşletmeler, çocuk hizmetleri konusunda iyi bir imaj oluşturmalıdır.
- Menüleri sağlıklı ve dengeli beslenme ilkeleri doğrultusunda oluşturmalıdır
- Tüketici aidiyetine yönelik çalışmalar yapmalıdır
- Ebeveyn beklentilerini karşılamalıdır
- Menüde çeşitlilik sağlamalıdır
- İşletmenin sunduğu çocuk menüsünün sağlık ve kalite açısından rakiplerinden üstün olması sağlanmalıdır.

- Çocukların rahatlığı ve mutluluğu için gerekli ortam sağlanmalıdır.
- Oyun alanları oluşturulmalıdır.
- Ebeveyn memnuniyeti sağlanmalıdır.
- İşletmeler dijital platformlarda dijital menülerini paylaşmalıdır
- Tüketicilere tanıtıcı ve hatırlatıcı e-posta ve sms ler göndermelidir
- Çeşitli sadakat programları uygulanmalıdır
- Belirli periyotlarla menü analizi yapılmalıdır
- Satışı az veya olmayan, karlılığı az veya olmayan ürünler üzerinde çalışmalar yapılarak gerekli önlemler alınmalıdır
- Menüler diyet, glutensiz beslenen ve alerjik durumu olan çocuklar için esnekliğe sahip olmalıdır
- Çocuk menüleri açısından sağlıklı beslenme temel ilke olmalıdır
- İşletme karlılığı açısından paket servis satışları yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Aksu, B. ve Özcan, C. (1981) : Okul Çağı Çocuklarında Beslenme Sorunları Ve Bazı Öneriler. Beslenme Ve Diyet Dergisi, 10, 19-25.

Alkan, C. N. (2012) : Okul Çocukları Ne Yemeli, Ne Yememeli?, Hayykitap, İstanbul.

Altınel, H. (2009) : Gastronomide Menü Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Altun, C. Karakelleoğlu, M. ve Yükçü, S. (2012) : Faaliyete Dayalı Maliyet Sisteminin Kar Maksimizasyonu Açısından Fiyatlandırma Kararlarında Kullanılması. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 26(3-4), 1-14.

Aras, H. (1993) : Konaklama İşletmeciliğinde Yiyecek-İçecek Maliyet Kontrolü, Devran Matbaası, Ankara

Aşık, N. A. (2019): Çocuklu Ailelerin Restoran Seçimlerini Etkileyen Faktörler: İzmir'de Bir Araştırma. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 3(1), P.150-168

Aydın, L. (2019) : Konaklama işletmelerinde Fiyatlama Stratejileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydıner, E. K. (2021) : Çocuklarda İnek Sütü Protein Alerjisi, Gıda Alerjenleri, Bulaşanları Ve Halk Sağlığı Açısından Önemi, (Ed. H.Karaçam, Ü. İlknur Konak) Avrasya Üniversitesi Sempozyum Bildiri Kitabı, 93-104.

Azanza, M . P. V. (2001) : Food Consumption And Buying Patterns Of Students From A Philippine University Fastfood Mall. International Journal Of Food Sciences And utrition, 52(6), 515– 520.

Baek, S. H., Ham, S. Ve Yang, Il. S. (2004) : A Cross-Cultural Comparision Of Fast Food Restaurant Selection Criteria Between Korean And Filipino College Students. İçinde; Proceedings Of The 2nd Asia-Pacific CHRIE (Apacchrıe) Conference & 6th Biennial Conference On Tourism İn Asia, Thailand

Bascuñán, K. A., Vespa, M. C., Araya, M. (2016) : Celiac Disease: Understanding The Glutenfree Diet. European Journal Of Nutrition, 56(2):449-59.

Baykan, H. K., Yaşar, Ş., Kütahneci, E., Yalap, R., ve Şenol, V. (2023) : Anaokulu Menülerinin İyileştirilmesi ve Yemek İsrafının Azaltılması: Kapadokya Üniversitesi Çocuk Gelişimi Uygulama Araştırma Merkezi Örneği. Beslenme ve Diyet Dergisi, 51(1), 29-38.

Bekar, A. ve Kılıç, B. (2017) : Yiyecek İçecek İşletmelerinde Menü Planlama Kavramlar ve Uygulamalar. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Bogdan, R. Ve Biklen, S. (1998) : Qualitative Research For Education, Boston, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore: Ally And Bacon.

Bolat, T. (1995) : Yiyecek İçecek İşletmelerinde Menü Planlaması ve Fiyatlandırılması. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Braun, V., ve Clarke, V. (2019). Reflecting on Reflexive Thematic Analysis. Qualitative Research In Sport, Exercise and Health, 11(4), 589-597.

Çavdar, Z. (2006) : Fiyatlandırma Stratejilerinin Analitik Hiyerarşi Süreci İle Değerlendirilmesi: Türk Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirçakmak, İ. L. (2020) : Mutfak Şeflerinin Menü Planlama ve Analiz Yöntemlerine Yaklaşımları: İstanbul İlinde Bir Araştırma. İstanbul Gedik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Denizer, D. (2005): Konaklama İşletmelerinde Yiyecek ve İçecek Yönetimi, Ankara: Detay Yayıncılık.

Doğdubay, M. ve Saatcı, G. (2014) : Menü Mühendisliği, Ankara: Detay Yayıncılık

Ekinci, N. (2010) : Otel İşletmelerinde Menü Planlaması, Menü Fiyatlandırma Yöntemleri Ve İstanbul Sürmeli Otel Uygulaması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Emir, O. Ve Pekyaman, A. (2010) : Çocuklu Ailelerin Otel İşletmesi Seçiminde Etkili Olan Faktörler: Afyonkarahisar'da Bir Uygulama. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, XVII (2), 159-181.

Federal Trade Comussion (2008) : Marketing Food To Children and Adolescents, A Review of Industry Expenditures, Activities, and Self- Regulation, A Report to Congress. (https://www.ftc.gov/sites/default/files/documents/reports/marketing-food-children-and-adolescents-review-industryexpenditures-activities-and-self173regulation/p064504foodmktingreport.pdf Erişim Tarihi: 16.07.20222)

Gordon, D., L., Rensburg, V. L. (2004) : The Hospitality Industry Handbook on Nutrition and Menu Planning. Lansdowne: Juta & Co.

Gül, K. ve Ergün, H. (2010) : Endüstriyel Yiyecek İşletmelerinde Maliyet Azaltıcı Yeni Yöntemler Ve Bir Uygulama. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 45, 127-145.

Güngör, S ve Şarman, G. (2013) : Bebeğimin Beslenme Kitabı 5-24 Ay Beslenme Planı ve Yemek Tarifleri, Remzi Kitabevi

Hançer, M. Biçici, F. ve Tanrısevdi, A. (2007) : Fiyat Sonu Yazım Stratejileri: Kafe Ve Restoran Menü Fiyatlarının Öğrenci Algıları Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Nitel Bir Çalışma. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 18(1), 21-32.

İlkin, İ. T. (2007) : Maliyet Yönetimi Açısından Sorumluluk Muhasebesi Ve Transfer Fiyatlaması (Mermer Üretim İşletmesine Yönelik Örnek Bir Uygulama), Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İyitoğlu, V. (2016) : Menü Analizinde Zaman Etkenli Faaliyet Tabanlı Maliyetleme ve Veri Zarflama Analizinin Birlikte Kullanılması: Lüks Bir Restoran İşletmesinde Uygulama, Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya

Jones, ve Mifli, (2001) : Menu Development and Analysis in UK Restaurant Chains. Tourism and Hospitality Research, 3(1), 61-71.

Karmel, A. (2004) : Yaşasın Mutfakta Annem Var, İnkilap Kitabevi, İstanbul

Kasapoğlu, V. (2007) : Maliyet Temeline Dayalı Fiyatlandırma Yöntemleri, Yüksek Lisans Tezi Sakarya Üniversitesi.

Koçak, N. (2004) : Yiyecek İçecek Hizmetleri Yönetimi, Ankara: Detay Yayıncılık.

Kotler, P. Ve Armstrong, G. (2012): Principles of Marketing. New York: Pearson Prentice Hall.

Kotschevar L. H. Ve Withrow, D. (2008) : Management By Menu. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons

Köksal, G. ve Gökmen, H. (2000) : Çocuk Hastalıklarında Beslenme Tedavisi. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.

Krukowski, R. A., Eddings, K. Ve West, D. S. (2011) : The Children's Menu Assessment: Development, Evaluation, And Relevance Of A Tool For Evaluating Children's Menus. Journal of the American Dietetic Association, 111(6), 884-888

Küşümler, A. S. (2021) : Gıda Alerjenleri Farkındalığı Ve Tüketicilerin Korunması, Gıda Alerjenleri, Bulaşanları Ve Halk Sağlığı Açısından Önemi, Ed. Prof. Dr. Hikmet Karaçam, Dr. Öğr. Üyesi Ülgen İlknur Konak Avrasya Üniversitesi Sempozyum Bildiri Kitabı

Lewis, R. C. (1981) : Restaurant Advertising: Appeals And Consumers İntentions. Journal Of Advertising Research, 21(5), 69-74.

Merriam, S. B., ve Grenier, R. S. (Eds.). (2019): Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis. John Wiley & Sons.

McNeal, J. U. (1999) : The Kids Market: Myths And Realities, Paramount Market Publishing, Usa.

Mil, B. ve Tezel, M. (2019) : A La Carte Restoranlarda Menü Planlama Ve Fiyatlandırma Yöntemleri İstanbul İlinde Bir Araştırma. 4. Uluslar arası Gastronomi Turizmi Araştırmaları Kongresi, Nevşehir 19-21 Eylül (206-14).

Ninemeier, J. D. (2000) : Food and Beverage Management, 3rd edition. East Lansing, The Educational İnstitute of American Hotel-Motel Association, Michigan

Ninemeier, J. D. ve Perdue, J. (2005) : Hospitality Operations: Careers in the World Greatest İndustry, New Jersey: Pearson Education İnc.

Ninemeier, J. D. (2016) : Management of Food and Beverage Operations (6th ed.), Michigan: the American Hotel & Lodging Educational Institute.

Onge, M. P, Keller, K. L. ve Heymsfield, S. B. (2003) : Changes İn Childhood Food Consumption Patterns: A Cause For Concern İn Light Of İncreasing Body Weights. Am J Clin Nutr, 78, 1068–73.

Oral, T. (2013) : Stratejik Maliyet Yönetimi Açısından Genel Üretim Maliyetleri Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Özdemir, B. (2012) : A Review On Menu Performance İnvestigation And Some Guiding Propositions. Journal Of Foodservice Business Research, 15(4), P.378–397.

Özkan, T. B. ve Özgür, T. (2007) : Bebek ve Çocuk Beslenmesinde Yeni Kavramlar ve Görüşler, İstanbul: Danone Enstitüsü Türkiye Derneği Yayınları.

Palinkas, L. A, Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P, Duan, N., Hoagwood, K. (2015) : Purposeful Sampling For Qualitative Data Collection And Analysis İn Mixed Method İmplementation

Research. Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research. 42(5):533-44.

Rızaoğlu, B. ve Hançer, M. (2005) : Menü ve Yönetim. Ankara: Detay Yayıncılık.

Rose, P., Beeby, J. Ve Parker, D. (1995) : Academic Rigour İn The Lived Experience Of Researchers Using Phenomenological Methods İn Nursing. Journal of Advanced Nursing. 21(6), 1123-1129.

Sağlık Bakanlığı (2004) : Okul Çocuğunun Beslenmesinin Özellikleri, Ankara: Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.

Studerus, D., Hampe, E. I., Fahrer, D., Wilhelmi, M., Vavricka, S. R. (2018) : Cross-Contamination With Gluten By Using Kitchen Utensils: Fact Or Fiction?, Journal Of Food Protection, 81, 1679–1684.

Swarbrooke, J. Ve S. Horner, (2004) : Consumer Behaviour in Tourism, Oxford: Butterworth Heinemann.

Şeker, T. Ç. Ve Keleş, D. (2019) : Konaklama İşletmelerinde Çocuklara Sunulan Menü Ve Yiyeceklerin Besin Öğeleri Ve Sağlık Açısından İncelenmesi, Sivas Interdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi, 3.

Taşpınar, O. (2011) : Menü Yönetimi Kapsamında Menü Mühendisliğinin Yiyecek – İçecek İşletmelerine Etkilerinin İncelenmesi: İstanbul'daki On İşletme Üzerine Bir Örnek Olay İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkan, C. (2007) :Turizmde Beslenme İlkeleri ve Mönü Planlama, Ankara: Detay Yayıncılık.

Türközü, D. ve Bilici, S. (2013) : Menülerin Etiketlendirilmesi: Obezite Epidemisi ile Mücadelede Potansiyel Bir Strateji. Beslenme ve Diyet Dergisi, 41(2), 179-186.

Uçan, P. (2007) : 0-5 Yaş Arası Çocuklarda Beslenme Durumu ile Hemoglobin ve Serum Çinko Düzeylerinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yıldırım, N. T. (2015) : Fiyatlandırma Ve İnternet Ortamında Fiyatlandırma Stratejileri. Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(8), 10-29.

Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2016) : Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin

Yayıncılık, Ankara.

Yılmaz, A. (2007) : Aile Turizmine Yönelik Hizmet Veren Otel İşletmelerinde Hizmet Kalitesi: Antalya Bölgesinde Türk ve Alman Turistlere Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DİJİTAL ÇAĞIN ÇOCUKLARINDA SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞININ İNCELENMESİ

A STUDY ON SOCIAL MEDIA ADDICTION AMONG DIGITAL CAVE CHILDREN

Taliha UZUN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İletişim Fakültesi, İletişim Bilimleri, Bolu, Türkiye

Özet

İnternetin gelişmesiyle birlikte sosyal medya platformları ortaya çıkmıştır. Web 2.0 ile birlikte kullanıcılar internet ortamında artık aktif bir rol oynamaktadır. Bu da sosyal medya platformlarını daha fazla kullanılır hale getirmiştir. Sosyal medya günümüzde hemen hemen herkesin kullandığı bir platform haline gelmiştir. Kullanıcılarına ilgi alanlarına yönelik konulara ulaşma bakımından kolaylık sağlamakta ve bu özelliği sayesinde dikkat çekmektedir. Günümüzde yediden yetmişe herkesin kullandığı sosyal medya platformları artık bağımlılık haline gelmiş ve insanların vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Günümüz dijital çağın çocuklarında ise bu bağımlılık oldukça fazla bir biçimde görülmektedir. Çocuklar artık zamanlarını dışarıda sosyalleşmek yerine bilgisayar, tablet, telefon gibi teknolojik aletler ile sürdürmektedir. Bu araştırma, içinde bulunduğumuz dijital çağda çocukların sosyal medya bağımlılığını incelemektedir. Araştırma evreni olarak 2000-2024 yılları arasında Türkiye'de bu konu üzerinden yapılan araştırmaları incelemek ve yapılan bu araştırmalar sonucunda bulgu ve sonuca ulaşmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: internet, sosyal medya, bağımlılık

Abstract

Social media platforms have emerged as a result of the internet's development. Users are now taking an active role in the internet environment thanks to Web 2.0. Social media is now a platform that almost everyone uses nowadays. This feature makes it easy for users to access topics related to their interests and draws attention. Today, the social media platforms used by everyone from seven to seventy have become addictive and have become an indispensable part of people. This dependence is evident in the children of today's digital age in a significant way. Children now spend their time with technological devices such as computers, tablets, and phones instead of socializing outside. The study examines the social media addiction of children in the digital age we live in. The research universe's aim is to examine the researches done on this subject in Turkey between 2000-2024 and draw conclusions based on them.

Keywords: Internet, Social Media, Addiction

Giriş

Bağımlılık, Bireyin ruhsal, bedensel ve sosyal yaşantısını bozan patolojik bir davranış olarak tanımlanmaktadır. (Demirci,2016:26) Başka bir tanıma göre ise bağımlılık kavramı bireylerin bedensel sosyal hayat ve ruhsal durumlarını olumsuz etkileyen psikiyatrik bir sendromdur. Bireyin bir uyarıcıyı kullanmaya başladıktan sonra kendini kullanımdan alıkoyamaması ve yaşamının zorlaştırılması olarak tanımlanmaktadır. Bağımlılık, bir kere ortaya meydana çıktıktan sonra yinelenmesi ve sürekli artması söz konusu olmaktadır. Bağımlı olunan uyarıcı kullanılmadığı zamanlarda, bazı bedensel ve ruhsal rahatsızlıkların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. (Kalkan,2021)

Bağımlılık maddesel ve davranışsal olarak iki ana grupta incelenmektedir. Maddesel bağımlılık, ilaç özelliğinde olan maddenin insanı zihinsel olarak etkilemesi ile haz ve mutluluk gibi davranışlara sürükleyen ve bu duyguları sürekli olarak hissedebilmek için sürekli ya da aralıklı olarak maddeyi alma isteği uyandıran ve bazı davranış bozukluklarıyla kendisini gösteren bir patolojik beyin rahatsızlığıdır. Kontrol altına alınmayan madde kullanımı sonucu kişiler Kontrol altına alınamayan madde kullanımı sonucunda, bilişsel davranış bozuklukları ve fizyolojik belirtiler yaşamaktadır. Madde bağımlılığı sonucu kişilerde, beynin yapı ve işlevlerini bozan kronik bir hastalık oluşmaktadır. Kişiler bağımlı olunan maddeyi kullanabilmek amacıyla duyulan aşırı istek ve dürtü ile ortaya çıkan madde arayışına girmektedir. (Akt. Koca & Tunca,34-35:2019)

Davranışsal bağımlılık, herhangi bir fiziksel bir maddeye dayandırılmayan davranışsal bağımlılıklar olarak tanımlanmaktadır. Bireyde fiziksel hastalık riskine neden olması ile birlikte aynı zamanda birey üzerinde sosyolojik ve psikolojik problemlere de neden olmaktadır. Davranışsal bağımlılıkları, oyun, bilgisayar, televizyon, kumar, internet vb. bağımlılıklar olarak tanımlamak mümkündür. Bireyler sahip oldukları davranışsal bağımlılıklarını bırakmadıkları sürece bağımlı oldukları durumdan her seferinde alınan hazzın artık yeterli gelmemesi ile kullanım süresinde artış ve zamanının büyük bir kısmını bağımlı oldukları şeye karşı harcamaya başlamaktadır. Davranışa olan bağın eksikliği sonucunda ise bireyde stres, huzursuzluk, endişe gibi problemlere neden olabilmektedir. (ordu.meb.gov.tr)

Günümüzde dijital çağda bağımlılık türleri içerisinde teknoloji bağımlılığı daha yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Teknolojilerle iç içe bir yaşam süren birey için dijital aygıtlar ve dijital mecralar kişilerin vaz geçilmez bir parçası haline gelmiştir. Kişiler dijital araçlar sayesinde artık çok kolay bir biçimde her şeyden haberdar olmaktadır. Sunduğu bu kolaylıklar ile kişiler dijital araçlara ve ortamlara daha fazla bağlanmaktadırlar. (Aldemir,2022:23)

İnternetin gelişmesi ile birlikte kullanımı günümüzde daha yaygın hale gelmiştir. İlk zamanlar web 1.0 ile kullanıcılar sadece internet aracılığı ile merak ettikleri herhangi bir konu hakkında sadece bilgi alabildikleri konumdaydılar ve bu da onları geleneksel medyadaki gibi pasif bir konuma sokmaktaydı. Daha sonra web 2.0 dönemi ile kullanıcılar artık pasif olmaktan çıkmış ve aktif bir rol oynar hale gelmiştir. Bu dönemde bilgi alabildikleri gibi bilgi verebildikleri konuma gelmişlerdir. Çift yönlü iletişimin olduğu bu platformda kullanıcılar, eş zamanlı olarak aynı zamanda çok sayıda yerde birden bulunabilen kişilerdir. (Akkaş,2019:26) İnternetin bu kadar gelişmesi sonucu sosyal medya platformları ortaya çıkmıştır. Sosyal medya kullanıcılarına anında bilgi paylaşımı sunarak dünya genelindeki olaylardan hızla haberdar olmasını sağlamaktadır. (Çetiner,) sosyal medya, kullanıcıların din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapmaksızın istedikleri zaman istedikleri gibi aktif olmalarına ve paylaşım yapmalarına olanak sağlamaktadır. (akt.Çiftçi, 2018:420)

Sosyal medyanın günümüzden birden fazla platformu bulunmaktadır. Bu platformlar; İnstagram, Facebook, Twitter, TikTok, YouTube Vb. platformlardır. Kullanıcılar bu platformlarda aktif olarak fotoğraf, video paylaşımları yapmaktadırlar.

Günlük yaşamlarını aktif olarak paylaşan kullanıcılar aynı zamanda istedikleri anda istedikleri kişileri de takip etmektedirler. Sosyal medyanın kullanıcılarına sunduğu bu imkanlar sayesinde kullanıcılar her geçen gün bu platformlara bağlanmaktadırlar. Günümüzde sosyal medya birçok insan için bağımlılık haline gelmiştir. Kullanıcılar sosyal medya platformlarını gün içerisinde sürekli olarak kontrol etmek, paylaşım yapmak, yapılan paylaşımları izlemek gibi çabalara girerek bu platformlarda zamanlarını harcamaktadırlar. Bu da gün içinde vakitlerinin neredeyse tamamını sosyal medya platformlarında geçirmelerine ve gerçek hayattaki etkileşimlerini azaltmalarına neden olmaktadır. Sosyal medya bağımlılığı kullanıcıların hayatlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal medya bağımlılığı, bireylerde dikkat eksikliği, üretkenliğin azalması, okul, ş ve kişisel yaşamdaki başarılarının olumsuz yönde etkilenmesi gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. (Aydın,2023;12)

Sosyal medya bağımlılığı kavramı internet/bilgisayar bağımlılığı ile iç içedir. İnternet/bilgisayar bağımlılığı, olağan bağımlılık kriterlerine uygun olarak Yoğun bir şekilde internet ve bilgisayarla meşgul olma durumudur. Bağımlılık yapma konusunda olabildiğince nadir bir ortam sağlayan

internet/bilgisayar kullanıcılara sunduğu, oyun, kumar, suç, seks, madde suistimali gibi mesajlar sayesinde bağımlılığa yol açabilmektedir. Sosyal medya bağımlılığı internet bağımlılığı ile paralel olarak artmaktadır. Artan sosyal medya kullanımı sayesinde kullanıcılar hayattan kopmakta ve işlerini aksatmaktadırlar. (Akt. Gültekin, 2019:18)

Sosyal medya bağımlılığı yetişkinlerde görüldüğü kadar çocuklarda da günümüzde oldukça fazla bir biçimde görülmektedir. Günümüz dijital çağda çocuklar doğdukları ilk andan itibaren teknolojik aletlerle tanışmaktadır. Teknolojiyle bu kadar iç içe olan çocuklar teknolojiyi yetişkinlere nazaran daha iyi kullanmaktadırlar. Çocuklarla, gençler günümüzde dijital dünyayı adeta bir yaşam tarzı haline getirmiştir. Bu sebeple çok sayıda sosyal medya iletişim kanalında etkili bir şekilde kullanmaktadırlar. Günümüz çocukları doğdukları andan itibaren dijital araçlarla birlikte olmaya başlamaktadır. Çocuklar için oyun oynamak, ders çalışmak, film izlemek gibi aktiviteler dijital araçlar ile yapılmaktadır. Çocukların bu araçlarla iç içe olmalarını da ebeveynlerinin etkili olduğu vurgulanmaktadır. Ebeveynler çocukların davranış kontrolünü sağlamak için dijital araçları yoğun bir şekilde çok erken dönemlerden itibaren kullanmaktadır. Bu sebeple dijital araçlar çocukların en önemli uğraşı, arkadaşı, bakıcısı haline gelebilmektedir. (Akt.Aral,2022:1136)

Çocukların Sosyal Medya Bağımlılıkları Üzerine yapılan Çalışmalar

Üstündağ'ın (2020) 9-15 yaş arasında bulunan çocukların sosyal medya kullanım durumları ile sosyal medyanın çocukların duygu durumları üzerinde etkisi olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla yaptığı araştırmada, Çocukların en fazla kullanmayı tercih ettikleri dijital medya aracının cep telefonu olduğu, dijital medya araçlarını en fazla fotoğraf paylaşmak ve oyun oynamak için kullandıkları, sosyal medyada en çok arkadaşları ile vakit geçirmeyi tercih ettikleri, sosyal ortamda bir sorun yaşandıklarında bazen arkadaşlarından yardım isteyebilecekleri, çoğunlukla sosyal ortamda zorbalık yaptığını düşündükleri arkadaşlarının olmadığı ve sosyal ortamda zorbalığa uğradıkları zaman çoğunlukla anne/baba ile paylaşıp yardım isteyebilecekleri sonuçları elde edilmiştir.

Dilci, Arslan ve Ersoy'un (2019) yaptığı araştırmada 0-12 yaş aralığında yer alan çocukların dijital bağımlılık düzeyenlerinin belirlenmesi araştırmasında. 7-12 yaş grubundaki çocukların dijital bağımlılık düzeylerinin 0-6 yaş grubunda yer alan çocuklara göre daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanmış. Çocukların sürekli olarak dijital araçlarla vakit geçirmesinin onlar üzerinde pek çok zararlı etkiye neden olduğu belirlenmiştir. Ebeveynler çocuklarında gözlemledikleri bu zararlı etkilerin ruhsal boyutta olanlarını bağımlılık, anksiyete, depresyon, sosyal izolasyon, iletişimsizlik; fiziksel boyutta olanlarını beden iskelet sisteminde bozulma, göz rahatsızlıkları, uyku süresinin azalması ve dolayısıyla da uykunun kalitesinde düşme şeklinde ifade etmişlerdir.

Mertoğlu'nun (2020) ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin akademik başarıları ve bazı değişkenler arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, orta okul ve lise öğrencilerinin %1.4'lük kısmının internet bağımlısı olduğu %28.1'nin riskli internet kullanıcısı olduğu sonucuna varılmıştır. Bilgisayar ya da cep telefonu kullanımının artması sonucunda öğrencilerde bağımlılık arttıkça akademik başarının anlamlı ölçüde düştüğü sonucuna varılmıştır.

Ktenciler, Dedeoğlu, emir, Karakaş, Yeşilkurt, Örnek 'in (2021) yaptığı ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin teknoloji kullanım sıklığı ve ebeveyn görüşleri adlı araştırmasında 151 ebeveynin çocukların internet erişiminde %66,22'si çocukların telefon aracılığı ile giriş yaptığına %27,2'si ise tablet aracılığı ile giriş yaptığını belirtiştir. Ebeveynlerin çocuklarının bu teknolojik ürünleri kullanırken en çok çizgi film izlediklerini, daha sonra sırasıyla, dijital oyunlar ve eğitsel oyunlar oynadıklarını, yaşlarına uygun çeşitli videolar izleyip ve şarkılar dinlediklerini ifade etmişlerdir. Teknoloji, ebeveynlerin çoğunluğuna göre fayda sağlarken, kısmen fayda sağlamadığı da düşünülmektedir. Çalışmaya katılan ebeveynlere göre, teknolojik araç ve gereçler eğitime katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak, teknoloji etkili ve amacına uygun olarak kullanıldığı takdirde çocukların

yaşamlarını zenginleştirmekte, ufkunu genişleterek farklı yönleriyle bakabilmelerini sağlamaktadır. Buna karşın aşırı kullanımlarında da çocuklar üzerinde olumsuz birçok etkilerinin olduğu belirtilmiştir.

Koca, Tunca (2019) internet ve sosyal medya bağımlılığının öğrencilerin performanslarına etkisini inceledikleri yazın taramasında, gençlerin yalnızlık duyguları ile patolojik İnternet kullanımı arasında pozitif yönlü ilişkisi olduğu, internet kullanımı ile refah seviyesi arasında kuvvetli ilişkinin varlığı, genç erkeklerin genç kızlara göre bağımlılık belirtilerinin daha fazla ön plana çıktığı, ergenlerde bağımlılık problemlerinin zaman içerisinde artış gösterdiği, depresyon, yeme bozukluğu ve uykusuzluk gibi sorunlar yaşayan gençlerde bağımlılık belirtilerinin yüksek olduğu, kendini ifade etmekte zorlanan ve romantik ilişkilerde yalnızlık korkusu yaşayan gençlerde patolojik İnternet kullanımı görüldüğü ve bireylerin sosyal kaygı düzeyleri arttıkça sosyal ağ kullanımlarının ve problemli akıllı telefon kullanım düzeylerinin arttığı yönünde bulgulara ulaşmıştır.

Eryılmaz ve Çukur' un (2018) lise öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin incelenmesi araştırmasında, 828 lise öğrencisine sorulan sorularda, lise öğrencilerinin doğrudan sosyal medya olmak üzere ve dolaylı olarak internet ve mobil telefonlarına bağımlı oldukları sonucuna varılmıştır. Erkeklerin dijital bağımlılık düzeylerinin ortalaması kızların dijital bağımlılık düzeylerinin ortalamasından daha fazla olduğu sonucuna varılmış. Dijital bağımlılık ölçeği oyun boyutu ve sosyal hayata etki boyutu için erkeklerin ortalaması kızlardan daha yüksek sonucu ortaya çıkmış, sosyal medya boyutu için kızların bağımlılık düzeyi daha yüksek olduğu saptanmıştır. Dijital bağımlılık sosyal medya boyutu okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken, oyun boyutu ve sosyal hayata etki boyutu anlamlı düzeyde farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Dijital bağımlılık düzeyleri yaşlarına ve sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır.

Ayar. Bulut ve Gelici' nin (2023) Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele seminerlerine katılan ebeveynlerin seminerler hakkındaki de değerlendirmeleri ve dijital medya kullanımında çocuk-ebeveyn ilişkisine yansıması incelenmektedir. Seminerlerin dijital medya bağımlılığı konusunda farkındalık oluşturduğu, ebeveyn çocuk ilişkisine olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir. 23 Ebeveynlerin çocuklarına dijital araçlar konusunda nasıl yaklaşacaklarını, nasıl bir yöntem uygulayacaklarını bilemediklerini dijital araçları bir kaçış yolu olarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Ebeveynlerin çocuk gelişimindeki bu pasif yaklaşımı, dijital medyanın çocuk üzerindeki otoriter gücünün artmasına ve ebeveyn rolünü üstlenmesine sebep olmaktadır sonucuna varılmış. Seminerler öncesinde orta dereceli medya kullanıcısı ve medya merkezli olan ailelerin seminerler sonrasında medyayı zayıf kullanan aileler gibi günlük dijital medya kullanımını en aza indirmeye çalıştıkları tespit edilmiş. Dijital medya ile mücadele ederken çocuklara nasıl sınır koyulabileceğini bilme yen ebeveynlerin uzun süreli dijital medya kullanımının artmasına sebep olduğu anlaşılmış. Seminerler sonrasında çocukların dijital medya kullanımına sınır koyulması ve denetlenmesi hususunda aktif arabuluculuk ve teknik arabuluculuk stratejilerinin arttığı, izleme stratejisinden de tamamen vaz geçildiği tespit edilmiş.

Şahin ve Öztoprak'ın (2019) 316 ergen ile yaptığı araştırmasında ergenlerin benlik saygılarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisini incelemişlerdir. Bunun sonucunda düşük benlik saygısına sahip olan ergenlerin bağımlılık düzeylerinin fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Kız ergenlerin bağımlılık düzeylerinin daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Ekonomik gelire göre ergenlerin internet bağımlılığı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış. Algılanan anne tutumu ilgili-sevgi dolu olan, demokratik olan ergenlerin sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin, düşük olduğu sonucuna varılmış. Ancak, ergenlerin algılanan baba tutumlarına göre sosyal medya bağımlılığı düzeyleri arasında anlamlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur. Benlik saygısının, cinsiyetin, anne tutumlarının sosyal medya bağımlılığını etkilediği görülmektedir sonucuna varılmıştır.

Canseven, Nalçakan, Varol ve Saracaloğlu' nun (2021)10-11 yaşlarındaki 395 öğrenci ile yaptıkları çocuklarda dijital bağımlılık düzeyi ile bazı kondisyonel ve koordinatif yetiler arasındaki ilişkinin araştırılması ve bu olası ilişkinin yaş, cinsiyet ve sosyo ekonomik durum açısından değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda öğrencinin dijital bağımlılık düzeyinin düşük olduğunun

saptanması, dördüncü sınıf öğrencilerinin beşinci sınıflardan, erkeklerin kızlardan ve devlet okulunda okuyanların özel okulda okuyanlardan anlamlı olarak daha yüksek bağımlılık düzeyine sahip oldukları. Ayrıca, beşinci sınıfların dördüncü sınıflardan, erkeklerin kız öğrencilerden fiziksel özellikler ile kondisyonel ve koordinatif yetilerinin, denge ve esneklik dışında, daha iyi olduğu görülmüş, çocukların dijital araçlarla fazla zaman geçirmesinin onları sosyal çevreden ve aktif oyunlara katılımdan uzaklaştıracağı, inaktif olma sürelerini uzatacağı ve bu sebeple onların koordinatif ve kondisyonel yetilerinin gerilemesine sebep olabileceği sonucuna varılmıştır.

Ektiricioğlu, Arslantaş ve Yüksel'in (2020) ergenlerde çağın hastalığı, teknoloji bağımlılığı makalesinde, ergenlik döneminde görülen risk alma ve heyecan arama davranışları, ergenin bağımlılıklara yatkınlığını arttırmakta olduğunu, ergenlerin sosyal medya bağımlılığının artığını ve risk altında olan öğrencilere ulaşılması gerektiğini buna öncülük olarak da ailelere ve öğretmenlere farkındalık eğitimlerinin verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Akyürek' in (2020) 404 lise öğrencisi ile yaptığı akıllı telefon kullanımı ve bağımlılığı araştırmasında, öğrenciler günde en fazla 1-3 saat aralığında akıllı telefon kullandığı sonucuna varılmış, öğrencilerin akıllı telefonları kullanım amacı olarak sosyal medya en fazla kullandıkları ve aynı zamanda eğitim amaçlı olarak da kullandıkları sonucuna varılmıştır. Bağımlılık düzeyleri orta seviyeye yakın olarak tespit edilmiştir. Akıllı telefon bağımlılığı düzeyine ilişkin algılarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Akıllı telefon bağımlılığı düzeyine ilişkin algılarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Sosyal medya amaçlı akıllı telefon kullanan öğrencilerin, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi konuşmak amaçlı akıllı telefon kullanan öğrencilerden daha yüksek olarak tespit edilmiştir.

Gökel (2020) yaptığı araştırmasında hem ebeveynler hem de çocukları teknolojik araçlara bağımlı hale gelmiş ve bu bağımlılık onların fiziksel ve zihinsel gelişimleri ile aile, sosyal hayat, okul ve iş yaşantılarını olumsuz yönde etkilemeye başladığını ve teknolojik araçların hayatı daha sanal bir hale dönüştürdüğünü, günlük işlerin aksatıldığı, zaman kaybı ve boş zamanla ilgili sorunların oluştuğu, ruhsal ve bedensel sağlık sorunlarının arttığı tespit etmiştir. Teknolojik araçların bireylerde dikkat dağınıklığı, kendini kaybetme, düşüncede zayıflama ve göz sağlığı gibi çok ciddi sağlık sorunlarına neden olduğu sonucuna varmış, çocukların psikolojilerini olumsuz etkilediği, çocukların kas ve iskelet sistemlerinde rahatsızlıkların meydana geldiği, internet, cep telefonu, bilgisayar ve dijital oyunların sunduğu sanal ortam, eğlence ve hoşnutluk gerçek yaşama tercih edilir duruma gelmiştir, Ebeveynlerin sosyal medya, internet ve akıllı telefonları daha fazla kullanmaları aile, iş ve sosyal ortamlardan eskiye oranla zevk almamaları ve sanal dünyanın cazibesine kendilerini kaptırmaları çocuklarını da etkilemekte ve olumsuz model olmalarına da neden olduğunu, ebeveynlerin olumsuz model olduklarıyla ilgili yüzleşmeleri gerektiği ve çocuklarını bu bağımlılıktan kurtarmak amacıyla teknolojik araç kullanımını sınırlandırma ve içerik kontrolüne özen göstermeleri gerektiğini savunmaktadır.

Doğan ve Döğer (2023) 12-17 yaş aralığında çocuğa sahip 107 anne oluşturduğu araştırmasında, Annelerin dijital ebeveynlik tutumları ile aile-çocuk internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi, Araştırmadan elde edilen sonuçlar çocukların günlük cihaz kullanım süresi ile annelerinin günlük cihaz kullanım süresi, internet kullanım kuralları, çocuk koruma kilidi, telefon, bilgisayar ve tablete sahip olma arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermiştir. Dijital medya risklerinden koruma ile aile çocuk internet bağımlılığı arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna varmış. Çocukların dijital dünyadan uzaklaştırılamayacağı ve soyutlanamayacağının günümüzde bilinen bir gerçek olduğunu annelerin çocuklarına karşı sergilediği tutumlar karşısında çocuğun dijital medyaya olan bağlılığı ile anlamlı bir ilişkide olduğunu savunmaktadır.

Arslan, Kuyulu, Yaldız ve Beltekin (2023) 310 öğrenci ile yaptıkları spor yapan ve spor yapmayan lise öğrencilerinin teknoloji bağımlılığı, okula bağlılık ve akademik erteleme düzeylerinin incelenmesi araştırmasında, teknolojiye olan bağımlılık öğrencilerin akademik ortalamasını yükseltmeleri açısından bir engel oluşturduğunu Spor yapan öğrencilerin akademik erteleme düzeylerinin spor

yapmayan öğrencilere göre daha yüksek çıkmasını, spor ile uğraşan öğrencilerin spora ayırdıkları zamanın fazla olması ve kendilerini bu alanda ileriye taşıyabileceğini düşünmelerinden kaynaklı olduğu sonucuna varılmıştır.

Kuru, Kolcu (2021) 6-10 yaş çocuğu olan 330 ebeveyn ile yürütmüş oldukları araştırmada, covid-19 pandemisinde okul çocuklarında (6-10 yaş) teknolojik araç kullanımını belirlenmeyi hedeflemişlerdir. Çocukların bu süreçte teknolojik araçları kullanım amaçları oyun ve online ders olduğu sonucuna varılmış aynı zamanda çocukların bu süreçte ailelerin süre kısıtlamalarına uymadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmanın sonucunda çocukların teknolojik araçlarla pandemi sürecinde daha çok vakit geçirdiği ve ebeveynlerinin tamamına yakının, pandemi sürecinde evde kalmanın teknolojik araç kullanımını arttırdığını düşündükleri belirlenmiştir.

Uzun, Yıldırım ve Uzun (2016) dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan ergenlerin sosyal medya kullanım alışkanlıklarını belirlemek ve sosyal medya bağımlılığı, benlik saygısı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile 75 DEHB'li ergenden oluşan araştırmada, DEHB'li ergenlerin sosyal medya kullanım oranları oldukça yüksek olduğu ve sosyal medyayı daha çok eğlence aracı olarak kullanmayı tercih ettikleri gözlenmiş ve bağımlılık sahibi çocuklarda benlik saygısının düşük olduğu bildirilmiştir

Hacıkeleşoğlu' nun (2021) 13-18 yaş aralığındaki 415 kişi ile yaptığı çalışmasında sosyal medya bağımlılığı, din darlık ve ahlaki kayıtsızlık arasındaki ilişkiyi irdelemiştir. Yapılan çalışmanın sonucuna göre, sosyal medya bağımlılığı ile ahlaki kayıtsızlık arasında pozitif yönde; dindarlık ile ahlaki kayıtsızlık arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Çalışmada sosyal medya bağımlığı ve dindarlığın ahlaki kayıtsızlığı zıt yönlerde yordadığı; ayrıca sosyal medya bağımlılığı üzerinde dindarlığın belirleyici bir faktör olmadığı görülmüştür. Aşırı sosyal medya kullanımının ahlaki konulara yönelik ilgide azalma meydana getirdiği görülmektedir sonucuna varılmıştır.

Yavuz'un (2018) 218 öğrenci ile yaptığı çalışmada Bilim ve Sanat Merkezine devam eden özel yetenekli öğrencilerin internet ve oyun bağımlılığı düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeylerinin cinsiyet, yaş durumu, haftalık internet kullanım süresi, internet kullanım amacına göre incelemektir. Ayrıca internet ve oyun bağımlılığı düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki de incelemiştir. Erkek öğrencilerin oyun bağımlılığının daha fazla olduğunu, yaş ilerledikçe öğrencilerde internet ve oyun bağımlılığının arttığını gözlemlenmiş, ergenlik dönemine girilmesiyle birlikte internet ve oyun gibi etkileşim araçlarına eğilimin daha çok olduğu ve öğrencilerin yaşlarının ilerledikçe internet ve oyuna eğilimlerinin arttığı görülmüştür. Yaş düzeyi yükseldikçe algılanan sosyal desteğin de düşmeye başladığı söylenebildiğini. İnternet kullanımının süresinin artmasının çocuklarda ve gençlerde risk faktörü oluşturduğunu, kullanım amaçlarının internet bağımlılık düzeylerini belirlemesi adına önemli bir değişken olduğu, ödev-araştırma amaçlı kullanımların özel yetenekli öğrencilerde belirleyici bir kullanım alanı olduğunu, ancak özel yetenekli öğrencilerde de özellikle de erkek öğrencilerde oyun amaçlı kullanımların olduğu görülmektedir. Sosyal paylaşım-sohbet ile film ve video izleme-müzik dinleme gibi kullanım alanları da bu öğrencilerin internet kullanım amaçları arasında görülmüş. Algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça internet bağımlılığı düzeylerinin de düşeceği sonucuna varmıştır.

Koca ve Tuna (2020) 15 internet bağımlılığı yüksek olan öğrencilerin aileleri ile yaptığı araştırmada öğrencilerin internet ve sosyal medya bağımlılıklarının üzerlerindeki etkisini incelemiş ve ailelerin internet ve sosyal medya kullanımının öğrencilerin okuldaki başarı durumunu ve çevreleriyle olan iletişim düzeylerini olumsuz etkilemesinden rahatsızlık duydukları ancak velisi oldukları öğrencilerin ergenlik döneminde olmalarından dolayı çok fazla müdahale edemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Gürkan, Atabay ve Gezgin'in (2022) 431 lise öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkini incelemişlerdir. Sonuç olarak, siber zorbalık düzeylerinin düşük seviye olduğu, Cinsiyet açısından erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre siber zorbalık eğiliminin daha yüksek olduğu, sınıf düzeyi, okul türü, ebeveynlerin birlikte olma durumu, ebeveynlerin ekonomik durumu ve

internette tercih edilen uygulama türü açısından lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. İlişkisel açıdan bulgular incelendiğinde ise, siber zorbalık ile diğer değişkenlerden akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif yönde anlamlı zayıf bir ilişki ve siber zorbalık ile medya okuryazarlık arasında ise negatif yönde anlamlı zayıf bir ilişki ortaya çıkmıştır.

İlkin ve Korkmaz'ın (2019) 100 yardıma muhtaç olarak belirlenen ve desteklenen ailelerden seçilen farklı öğretim kademelerinde eğitim alan öğrencilerden oluşan araştırmasında, muhtaç aile çocuklarının teknoloji kullanımı, internet bağımlılıkları ve medya televizyon okuryazarlıkları incelenmiştir. Sonuç olarak çocukların bilişim teknolojilerini eğitim amaçlı kullandığı görülmüş, ailelerin önemli bir kısmı, çocuklarının bu teknolojileri eğitim amaçlı kullanım düzeylerini artırmak amacıyla, çocuklarına kısıtlamalar getirdiği görülmüştür. sosyo-ekonomik düzeyi düşük muhtaç aile öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin düşük olduğu görülmüş, çocuklarının medya ve TV okuryazarlık düzeyleri orta düzeyde olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin internete bağımlılıkları daha fazla görüldüğü sonucuna varılmıştır. Kız öğrencilerin daha fazla medya- televizyon okuryazarı olduğu görülmüş olup öğrencilerin internet kullanım süresi arttıkça bağımlılık düzeylerinde de artış olduğu saptanmıştır.

Yörük ve Taylan'ın (2018) 599 ortaokul ve lise öğrencilerinden oluşan araştırmasında, öğrencilerin problemli internet kullanımına yol açan nedenleri ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Yapılan araştırma sonucu öğrencilerin günde ortalama 3 saatin üzerinde internette vakit geçirdikleri ve en çok sosyal medya, sohbet-chat, dizi, film, video izleme ve yükleme amacıyla kullanmakta olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin üçte ikisi normal; üçte biri ise risk altındaki ve problemli internet kullanıcılarından oluşmaktadır. Erkekler kızlardan; yaş değişkenine göre 13-15 yaş aralığındakiler, 16 yaş üzerindekilerden daha fazla interneti problemli kullanmaktadır. Günlük internete, sosyal medyaya ve dijital oyunlara harcanan zaman arttıkça problemli internet kullanım ihtimali de artmakta olduğu sonucuna varılmıştır.

Okur, Berberoğlu'nun (2015) medyanın çocuklar ve ergeneler üzerindeki olumsuz etkisine ve medyanın olumsuz etkilerinin sınıf dışı eğitim ile giderilebileceğini ifade etmek için yazdıkları makalesinde, sınıf dışı eğitim, meyda bağımlılığı konusunda kullanılabilecek uygun bir eğitim şekli olduğu sonucuna varılmış olup, olası bir kötü içerikle çocukların karşılaşması sonucu medya okuryazarlığı eğitimi ile sınıf dışı eğitimin birleştirilmesinin, bu alandaki önemli bir eksikliği gidermeye yönelik önemli bir katkı olduğu sonucuna varılmıştır.

Özdemir, Bülbül, Balcı ve Türköz' ün (2020) 11-18 yaş aralığındaki 123 öğrenci ile yürüttüğü araştırmasında internet kullanımının bir problem teşkil ettiğini ve beraberinde fiziksel hastalıkları da getirdiği sonucuna varılmıştır.

Karaoğlu, Hatır, Çiftçi, Akça ve Kutlu'nun (2021) 11-18 yaş aralığındaki 384 ergen ile yaptığı çalışmasında, özel okulda okuyan öğrencilerin devlet okulunda okuyanlara göre daha mutlu olması ve daha az sosyal medya bağımlısı olduğu sonucuna varılmış, kendini başarılı görenlerin kendini daha iyi ifade ettiği, daha mutlu ve daha iyi olduğu, ayrıca kendini başarısız görenlerde, devlet okullarında okuyanlarda ve spor yapmayanlarda sosyal medya bağımlılığının daha yüksek olması sonucuna varılmıştır.

Kanter' in (2020) Dijital teknoloji kullanımının çocuklar üzerindeki problem davranışlarına etkisi hakkındaki literatürü gözden geçirdiği araştırmasında varılan sonuca göre dijital teknolojinin ılımlı kullanımının çocukların zihinsel refahı için yararlı olma eğiliminde olduğu ancak hiç kullanmamanın veya çok fazla kullanımın küçük bir olumsuz etkisi olabileceği, olumlu ve olumsuz etkilerin çok küçük olduğu ve çocukların zihinsel refahı için önemli olduğu bilinen diğer faktörlerle ilgili olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Koç, Yumru (2019) çocuklarda internet bağımlılığını önlemede aile eğitimi adlı makalesinde, çocukların birçok konuyu olduğu gibi interneti kullanma alışkanlığını da ailede kazandığını, internet bağımlılığının önlenmesinde sağlıklı ve güvenli bir aile ortamının sağlanması çok önemli olduğunu,

Bunun için sağlıklı bir aile olma ve güven ortamı oluşturma ile ilgili aile eğitimleri yapılması gerektiğini savunmuştur.

Ünal, İpekci, Tazim, Türk, Atasoy, Yıldız, Araç, Aydın, Karaman ve Yelek' in (2019) Beyoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde internet bağımlılık düzeyi ve sosyal medya bağımlılık düzeyini ve bu düzeyin başarı notu ile ilişkisini değerlendirmek ve bağımlılık düzeyinin sosyo-demografik yapı ile ilişkisini tespit etmek amacı ile yürüttükleri araştırma, 14-18 yaş aralığındaki 150 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre, sosyal medyayı eğlence amaçlı kullanan öğrencilerin bağımlılığının daha fazla olduğu, ibadet bağımlılığı az veya orta düzeyde olan öğrencilerin bağımlılıklarının fazla olduğu, spor yapan öğrencilerin bağımlılıklarının daha düşük olduğu saptanmıştır. Başarılı öğrencilerin bağımlılıklarının daha düşük olduğu saptanmıştır.

Ünal'ın (2022) erken çocukluk döneminde dijital bağımlılık konusunun ilgili alanyazın kapsamında değerlendirmesinde, dijital cihaz kullanımında ebeveynlerin, öğretmenlerin ve okulların bilinçlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Çocukların dijital bağımlılığının oluşmaması için yetişkinlerin gözetimi altında olması gerektiğini savunmuştur. Dijital bağımlılığın olumlu yönleri çocuklarda, eleştirel düşünme, problem çözme, zaman yönetimlerinin bilgisayar oyunları aracıyla desteklendi belirlenmiştir ancak olumlu yönleri kadar olumsuz yönleri de bulunduğu sonucuna varmıştır bunlar çocuklarda duruş bozuklukları, duygu kaybı, uyku düzeninin bozulması, başarısızlık vb. olarak görüldüğü sonucuna varmıştır.

Otrar ve Argın (2014) 2012-2013 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Çekmeköy ilçesindeki devlet ortaokullarının 8. sınıfları ile liselerin 9., 10., 11., ve 12. sınıflarında öğrenim gören öğrenciler ile yaptığı araştırmada ergenlerin zamanlarının büyük bir kısmını sosyal medya ağlarında harcadıkları ve söz konusu ağların hayatlarının bir parçası haline geldiğini, öğrencilerin yaşları arttıkça sosyal medyaya ilişkin tutumlarının azaldığını, okul türüne göre farklılaşma olduğu başarılı okullarda okuyan öğrencilerin sosyal medya bağımlılığının az olduğu tespit edilmiş ve sosyal medyaya ilişkin tutumlarının cinsiyetlerine bağlı olarak değişmediği görülmüştür.

Türkel ve Dilmaç (2019) 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Kocaeli Başiskele ilçesinde iki farklı Anadolu Lisesi'nde ve farklı sınıf düzeylerinde okuyan 600 öğrenci ile yaptıkları araştırmasında, sosyal medya kullanımı, yalnızlık ve yaşam doyumları arasında yordayıcı ilişkiyi ortaya koymayı hedeflemiştir. Ergenlerin yalnızlık düzeyleri ile sosyal medya kullanımı arasındaki yordayıcı ilişkiye bakıldığında, pozitif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu görülmüş. Ergenlerin, yalnızlık düzeyleri ile yaşam doyumları düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkiye bakıldığında, negatif yönü doğrusal bir ilişki tespit edildiği sonucuna varılmıştır.

Türk ve Karaaziz (2020) 11-17 yaş aralığında olan, 303 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırmasında, ergenlerde sosyal medya kullanım bozukluğu ile kişilik bozuklukları, kişilik bozuklukları ile de bağlanma stilleri arasında ilişki olduğu görülmüştür.

Hamidi, Tahıllıoğlu, Bilaç ve önder (2021) 30 ergenden oluşan araştırmasında, çalışmaya katılan sosyal medya bağımlılığı olan gruptaki ergenlerle kontrol grubunun yaşam kalitesi fiziksel sağlık, psikososyal ve toplam puan karşılaştırmalarında hem ebeveyn değerlendirmesi hem de özbildirim ölçeklerinde anlamlı olarak farklılık olduğu, Sosyal media kullanımı yüksek olan grupta eşlik eden psikiyatrik tanının olduğu görülmüştür.

Durmuş ve Övür (2021) 414 ebeveynden oluşan araştırmasında, 6-60 ay arası çocukların medya kullanımlarının önemli düzeyde olduğunu, çocukların önemli bir kısmı 1 yaşını doldurmadan elektronik cihazla tanıştığını, ebeveynlerin sıklıkla yemek yemeleri için çocuklarına elektronik cihaz verdikleri, çocukların bir kısmının sosyal medya hesapları olduğu ve ebeveynler tarafından yönetildiği görülmüştür.

Hayırcı ve Sarı (2020) Ordu İli Ünye ilçe merkezindeki devlet okullarına devam eden 284 öğrenciden oluşan araştırmasında, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri ile sosyal kaygı ve yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akıllı

telefon bağımlılık düzeyleri ile sosyal kaygının alt boyutları olan olumsuz değerlendirilme korkusu, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmış ve akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin sınıf düzeyine, algılanan akademik başarı düzeyine, algılanan ebeveyn tutumuna ve yalnızlık değişkenine göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Dilsiz ve Kandemir (2020) 9., 10., 11., 12. sınıflarda eğitim gören 544 öğrenci ile yaptıkları araştırmasında, sosyal medya bağımlılığının kaygılı ve kaçıngan bireylere artış gösterebileceği ancak güvenli bağlanan bireylerde sosyal medya bağımlılığının görülmediği belirlenmiştir.

Taylan ve Işık (2015) 419 öğrenci ile yaptıkları araştırmada, erkek öğrencilerin daha fazla internet bağımlılığı riski taşıdığı görülmüştür. Ortaokul öğrencilerinin lise öğrencilerine göre daha fazla internet bağımlısı oldu sonucuna varılmıştır. İnternet bağımlılığını internet kullanım süresi, çevrim dışı interaktif oyun oynama süresi Facebook kullanımının etkilediği tespit edilmiştir.

Çeliker ve Aşiroğlu (2020) 231 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırmasında, erkek öğrencilerin internet bağımlılıklarının daha fazla olduğu görülmüştür. Öğrencilerin internet bağımlılık düzeyi yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin sosyal medya ile internet bağımlılık düzeyi arasında negatif yönlü zayıf ilişki bulunmuştur.

Öner ve Çakır (2019) 265 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmasında, sosyal medyanın eğitime katkısı olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun internet bağımlısı olma riski altında olduğu tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığıyla sosyal medya kullanımı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Arslan (2019) 464 öğrenciden oluşan araştırmasında, öğrencileri bağımlılığa iten faktörünün medya olduğu tespit edilmiştir. Dijital bağımlılık seviyesi sınıf düzeyine göre değişiklik gösterdiği görülmüştür 9 sınıfların bağımlılığa üst sınıflara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Dijital bağımlılık öğrencilere sadece bilişsel ve sosyolojik boyutlarda etkileyip obezite, oturşu bozukluğu, iştahsızlık gibi fiziksel problemlerin oluşmasına da sebep olmaktadır sonucuna varılmıştır.

Demirtaş, Yazlak ve Yazlar (2022) 55 okul öncesi öğretmenin oluşturduğu araştırmada, okul öncesi öğretmenlerin daha çok whatsapp uygulamasını kullandığı görülmüştür. Sosyal medya uygulamalarını bilgi edinme açısından kullandıkları ve aynı zamanda bu uygulamaların zaman kaybına neden olması açısından olumsuz olarak değerlendirdikleri, mesleki açıdan ise bilgi ve belgeleri kolay erişim sağlanmasına kolaylık sağladığı ifade edilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerin sosyal medya sadece büyük amacıyla kullandıkları sonucuna varılmıştır.

Özdinçler, Rezaei, Abanoz, Atay, Keleş, Tarhan ve Köroğlu (2019) 83 çocuğunu oluşturduğu çalışmada, çocukların vücut farkındalığının yetersiz olduğu sonucuna varılmış, artan teknolojik cihazlar kullanımı ile omurga, omuz, dirsek, el-el bileği hareket kısıtlılığı ile çocukların yaşam kalitesinde azalmaya yol açacağı sonucuna varılmıştır.

Muslu ve Gökçay (2019) teknoloji bağımlısı çocuklarda fiziksel ina aktivite, psikososyal sorunlar, uyku bozuklukları, beslenme düzeninin bozulması, reklama maruz kalma, sağlıksız besin tüketmelerini de artış gibi birçok problemde gözüktüğü ve tüm bunların obezite açısından risk oluşturulduğu sonucuna varılmıştır.

Karabulut ve Gökler (2023) teknolojik cihazların beyleri üzerinde psikolojik ve fiziksel aynı zamanda bilişsel olarak olumsuz etkiler olduğunu savunmaktadır. Teknolojinin doğru kullanımı ile bağımlılıktan arındırılması gerektiğini savunmaktadır. Çocukların teknolojiyi kullanırken nesneye karşı iradesini kaybetmesi kişilik gelişimlerinin olumsuz etkilemekte olduğunu, ailesiyle bağının azaldığını söylemektedir.

Bilgin ve Taş (2019) 361 lise öğrencisi ile yürüttükleri araştırmasında, sosyal medya bağımlılığıyla okul bağlılık arasında hiçbir ilişki tespit edilmezken, sosyal medya bağımlılığı ile okul iklimi

güvenliği öğrenme ortamı arasında negatif ilişki tespit edilmiştir. Okul ikliminin okula bağlılığı anlamlı bir şekilde yordadığı, sosyal medyanın bağımlılığının ise yordamadığı tespit edilmiştir

Yılmaz ve Biricik (2017) yaptıkları araştırmada, çocukların sosyal medya ve çevrimiçi oyunlarla vakit geçirdikçe sosyalleşmek yerine antisosyal, agresif ve narsist kişilik özellikleri gösterdiği görülmüştür.

Bolat ve Korkmaz (2021) 478 öğrenciden oluşturdukları araştırmada, öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını, sosyal medya bağımlılıklarını ve sosyal medya bozukluklarını tespit etmişlerdir. Araştırma sonucunda ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık, sosyal medya bağımlılığı ve sosyal medya bozukluk düzeylerinin düşük olduğu, öğrencilerden erkek olanların siber zorbalık davranışları ve sosyal medya bağımlılıklarının fazla olduğu düşünülmekte olduğu. Öğrencilerin siber zorbalık davranışları ve sosyal medya bağımlılıklarının okul türüne göre farklı olmadığı sosyal medya bozukluklarının ise yatılı bölge ortaokulu ve imam hatip ortaokulunda öğrenim görenlere göre fazla olduğu, öğrencilerin siber zorbalık davranışları ve sosyal medya bağımlılıkları arttıkça sosyal medya bozuklukları da artmakta olduğu, öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını sosyal medya bozukluklarının düşük seviyede yordamakta olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Dağ, (2021) COVİD-19 pandemi döneminde çocukların oyun bağımlılıklarının uyku ve akademik başarılarına etkisi üzerine yaptığı çalışmada çocukların bilgisayar/ tablette günlük ortalama 3.5 saat vakit geçirdiklerini ve dijital oyun bağımlılığı için riskli grupta oldukları belirlenmiştir. Pandemi döneminde ekrana maruz kalan çocukların ebeveynlerinin kontrollünde ekran süreleri kısıtlandığında oyun bağımlılığı riskinin azaltılabileceği düşünülmektedir. Yapılan çalışmada çocukların çoğunlukla akademik başarılarının iyi olduğu ancak dijital oyun bağımlılık durumlarının akademik başarılarını negatif yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır yapılan çalışmada Çocukların bilgisayar/tableti günlük kullanma süreleri ile uyku saatleri arasında pozitif bir etki olduğu ortaya konulmuştur bu çalışmada. Çocukların uyku sorunları çekmelerim fiziksel yorgunluk dikkatsizlik gibi etkiler ortaya çıkararak akademik başarı ile ekran bağımlılığı arasında pozitif yönlü bir etkisi olduğu keşfedilmiştir.

Akay (2023) ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile ergenlerde internet bağımlılığı ve duyguları yönetme becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesini incelediği araştırmasında, Kayseri ilinde lise öğrenimine devam etmekte olan 17-18 yaş grubu ergen ve ebeveynleriyle çalışma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmada dijital ebeveynliğin tutumları artıkça dijital bağımlılık düzeylerinin de arttığını ortaya koymuştur. Araştırmada bu verilerin ortaya çıkmasının nedeni de çocukların ortamlarda karşılaştıkları riskleri arttıkça ebeveynlerin daha korumacı bir tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Araştırmada ortaya çıka bir diğer sonuç ise ergenlerin duygularını yöneltme becerileri ergenlerin internet bağımlılığı ile ilişkilidir. Buna göre ergenlerin yalnızlık, öfke, kendini ifade edememe gibi olumsuz duygulara neden olan durumlar yaşadıklarında internet ortamını bir kaçış ve rahatlama noktası olarak görmektedirler. Evde internet erişimine sahip olma durumunun ergenlerdeki internet bağımlılığı düzeyini yükselttiği sonucuna ulaşılan bu çalışmada ebeveynlerin ergenlerin internet kullanımı konusunda doğru bir yaklaşıma sahip olmaları ve dikkatli davranmalarını önermektedir.

Çelik (2023) Dijital bağımlılık, yetişkinlerde ve özellikle çocuklarda giderek büyüyen bir sorun haline geldiğini ve bu durumun bağımlılık dijital alanda olduğunda çocukların gündelik hayatları ve gelişimleri bu durumun etkilediği ortaya koymak için bu araştırmada çocuklarda dijital bağımlılığın öncülleri ve ardıllarını tematik olarak ortaya koymak için bu çalışmayı yapmayı amaçlamıştır. Çelik (2023) Araştırmanın sonucunda dijital bağımlılığın öncülleri ile ilgili bulgular incelediğinde; bulguların 11 ana tema altında toplandığı ve bu ana temaların; aile, çevre, diğer bağımlılıklar, dijital cihazlar, dijital uygulamalar, farklı aktivitelere zaman ayırma, ev ortamı, sosyal ağ, okul değişkenleri, kullanım amacı/şekli ve kişisel faktörler şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu öncül temalardan aile ve kişisel faktörlerin dijital bağımlılık düzeyi ile en fazla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Altınok, M. (2021) 2019-2020 Eğitim Öğretim yılında Mersin ilinin Mezitli ilçesinde öğrenim gören lise öğrencilerinin dijital bağımlılık ve yaşam doyumu durumlarının cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, algılanan akademik başarı, kendilerine ait telefonun varlığı, evde bilgisayar olması,

günlük bilgisayar kullanımı, aile gelir durumu, anne-baba eğitim durumu, günlük ders çalışma süresi, sosyal etkinliklere katılım, aile tutumu ve anne çalışma durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda Öğrencilerin %48.9'unun yaşam doyumu düzeyi düşük, %50.5'inin yaşam doyumu ise yüksektir. Erkek öğrencilerin oyun boyutunda dijital bağımlılığı kız öğrencilere göre yüksek bulunmuş. Oyun boyutunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek bağımlılığa, sosyal medya boyutunda ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek bağımlılığa sahip oldukları ortaya koyulmuştur. Araştırma sonucuna göre erkek öğrencilerin yaşam doyumu kız öğrencilerin yaşam doyumundan yüksek bulunmuştur.

Doğan (2021) 1026 lise öğrencisi üzerinde bir saha çalışması yapılmış olduğu araştırmasında, elde edilen verilere göre altı adet faktör belirlenmiştir. Bunlar sosyal kaçış, bilgilenme, boş zaman, ekonomik fayda, sosyal etkileşim ve eğlence faktörleridir. Bu faktörlerden sosyal kaçış faktörünün diğer faktörlere göre öne çıktığı görülmüştür. Aynı zamanda lise çağındaki erkek öğrencilerin sosyal medyada en fazla fotoğraf/video paylaşım sitelerini kullanırken, kadınların ise video paylaşım ve mesajlaşma/arama uygulamalarını daha fazla kullandıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

Çoban (2021) Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde çocuk ve ergen ruh sağlığı polikliniğine gelen adli vakalarda suça sürüklenen çocuklarda akıllı telefon bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyetin değerlendirilmesini amaçlamıştır. Olguların %28,8'inin orta/yüksek düzeyde akıllı telefon bağımlılığının olduğu, %15,6'sının siber mağduriyet yaşadığı, %8,9'unun siber zorbalık yapmış olduğu saptanmıştır.

Üstündağ (2022) çocukların sosyal medya, akıllı telefon ve oyun bağımlılığı arasında ilişki olup olmadığının belirlenmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 12-15 yaş arasında bulunan 248 çocuk katılmıştır. Dijital çağda çocukların ekran karşısından uzaklaştırılması çok da mümkün değildir. Araştırma sonuçlarına göre çocukların tamamının akıllı cep telefonu kullandığını, çevrimiçi oyun oynadıklarını, herhangi bir sosyal medya uygulaması kullandıklarını ve akıllı telefon kullanımı ile hem sosyal medya hem de oyun bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Yurdakul (2022) yaptığı çalışmasında gençlerin Youtube kullanımına, YouTubelardan neden ve nasıl etkilendiğine değindikten sonra sosyal medya bağımlılığına ve gençlere etki eden Youtube içeriklerine dair veriler paylaşmayı amaçlamaktadır. Yapılan araştırmada verilere göre Katılımcıların en çok kullandığı sosyal medya aracı ise yüzde 29 oranı ile Youtube olmuştur. Gençlerin sosyal medya fenomenlerine bağlılıklarına dair anket verilerine göre ise gençler yüzde 16 "evet, doğru" ve yüzde 6 oranı ile "kesinlikle doğru" seçenekleri sosyal medyada takip ettiğim kişilerin videolarını izlemek/ fotoğraflarına bakmanın kendileri için bir kaçış olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak eğlence odaklı hazırlanan Youtube videolarının bilinçsiz ve aşırı tüketimi gençler için sosyal medya bağımlılığı riskini beraberinde getirmektedir. Gündelik hayat sorunlarından kaçma fikri ve video izlerken yakalanılan haz duygusuna sahip olmak için giderek daha fazla video izleme isteği bir bağımlılığa dönüşmektedir.

Coşkun, S., Saray Kılıç, H., & Sarıkoç, G. (2021) araştırmasında, ebeveynlerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile ergenlerin internet bağımlılığı arasındaki farkın incelenmesi amaçlamışlardır. Çalışmaya 101 ebeveyn ve 12-18 yaş aralığındaki 101 ergen olmak üzere toplam 202 kişi katılmıştır. Yapılan araştırmaya göre Ebeveynlerin %86.1'i iş güvencesinin olduğunu, %89,1'i çocuğun bakımına birilerinin katılmadığını ve %55,4'ü çocuklarına kısmen zaman ayırdığını belirtmiştir. Ebeveynlerin aşırı koruyuculuk düzeylerinin düşük, demokratik tutum ve eşitlik yaklaşımları, ev kadınlığı rolünü reddetme, aile içi çatışma ve sıkı disiplin düzeylerinin yüksek olduğu görülmüş, ergenlerde internet bağımlılığı tespit edilmemiştir, yarısına yakını riskli internet kullanımı gösteren grupta yer almıştır. Ebeveynlerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ile ergenlerin internet bağımlılığı arasında bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Uygun (2022) çalışmasında ergenlerde internet bağımlılığı ve ilişkili değişkenlerin gelecekteki alkol ve madde kullanımını yordayan yüksek riskli kişilik özellikleri ile ilişkisini incelemek ve internet

bağımlılığı olan ve olmayan ergenleri bu kişilik özellikleri açısından karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bu araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular neticesinde ergenlerde internet kullanımı değerlendirilirken dürtüsellik ve anksiyete duyarlılığının taranması ve müdahale edilmesi ergenleri internet bağımlılığına karşı koruyabileceğini ortaya koymuştur.

Yılmaz, & Güney (2021) bu çalışmada medyanın çocuklar üzerindeki etkileri, uluslararası kuruluşların önerileri hemşirelerin rol ve sorumlulukları hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Özellikle dijital medya araçları günümüzde neredeyse tüm çocuklar tarafından kullanılmaktadır. COVID-19 pandemi süreci bu araçların kullanımı artırmıştır. Yapılan araştırmalarda dijital medya araçlarının çocuk ve adölesanlarda bazı sağlık sorunlarına, kriminal olaylara ve çocuk hakları ihlallerine yol açabildiğini göstermektedir. Bu nedenle çocuk ve adölesanların medyanın getirdiği risklere karşı korunabilmesi için önlem alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Güney (2020) tipik gelişim gösteren ergenlerin sosyal medya bağımlılık düzeylerini incelemek amacıyla yapmış olduğu araştırmasında. Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Ankara'da Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi Anadolu liselerine devam eden, 9. 10. ve 11. sınıflarda öğrenim gören toplam 500 ergenden oluşturmuştur. Araştırmanın sonucuna göre; kızların sosyal medya bağımlılık düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Efe (2021) lise öğrencilerinin siber zorbalık ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarması amaçlanmıştır. Araştırma, bir il merkezindeki 9-12. sınıflarda öğrenim gören 546 lise öğrencisi ile yapılmıştır. bu araştırmanın sonucunda bu verilere ulaşılmıştır. Lise öğrencilerinin %59.0'ının kız, %54.0'ının 9. sınıfta olduğu, %32.2'sinin hafta içi 3-5 saat/gün, %30.2'sinin hafta sonu 3-5 saat/gün internet kullandıkları, %40.1'inin sosyal paylaşım sitelerinde (facebook, twitter, instagram, whatsapp vb.) chat yapmak için internet kullandıkları belirlenmiştir. Hafta içi ve hafta sonu internet kullanım süresi 7 saatten/gün fazla olan lise öğrencilerinin Siber Zorba Kurbanı Olma ve Siber Zorba Olma alt ölçek puan ortalamalarının yüksek olduğu bulunmuştur. Lise öğrencilerinin İnternet bağımlılığının toplam puanı ile siber zorba kurbanı olma ve siber zorba olma puanları arasında düşük ölçekli bir anlamlı ilişki bulunmuştur.

Kaygas (2023) yapmış olduğu araştırmasında, sosyal medya bağımlılığı ile sosyal kaygı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş, sosyal medya bağımlılığı ile akademik öz yeterlik, sosyal öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin sosyal medya bağımlılıkları sosyal kaygı, akademik ve sosyal öz yeterlik değişkenleri ile açıklanabilmektedir

Üstündağ (2021) Ergenlerin en çok kullandıkları sosyal medya uygulamaları WhatsApp ve Instagram olmasına rağmen yapılan araştırmada Instagram bağımlılık düzeylerinin orta altı düzeyde olduğunu, sonuç olarak ergenlerin Instagram Bağımlılığı Ölçeği sonuçlarının yaş ve ekran kullanım süresine göre; Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği sonuçlarının da sınıf düzeyine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Yüksel, R., Kocairi, C. & Arslantaş, H. (2020) ergenlerde internet bağımlılığını etkileyen faktörleri belirlemek amacı ile yürüttüğü araştırmasında, araştırmanın evrenini batıda bir ilde Milli Eğitim İl Müdürlüğüne bağlı 22 Devlet Okulunu temsilen dokuz lise oluşturmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin %63,1'i kadın ve yaş ortalamaları 16.47±1.14'dür. İlaveten öğrencilerin %67,3'ü internete evden bağlandığını ifade etmiş, %92,6'sı internete erişim aracı olarak akıllı telefonu, %40,7'si kişisel bilgisayarını kullanmaktadır. Öğrencilerin %70,8'i sıklıkla hem hafta içi hem hafta sonu, %36,9'u gün içinde en çok 18-21 saatleri arasında, %40,4'ü günde 1-3 saat internet kullandıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin %55,8'i internet kullanımlarının ebeveynleri tarafından denetlenmediğini bildirmiştir. Bu bulgular göre; öğrencilerin internet bağımlılığını hem hafta içi hem de hafta sonu internet kullanma durumunun, interneti kullanıldığı saat diliminin, internet kullanım süresinin, sosyal medya üyeliği ve internet kullanımının ebeveynler tarafından denetlenmemesinin etkilediği belirlenmiştir

Derin, S., Bilge, F. (2016) 2011–2012 öğretim yılında Manisa merkez ilçesinde ortaöğretimde öğrenim gören 794 (335 erkek, 459 kadın) öğrenci katılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda Araştırmada, internet kullanım tarzlarına ilişkin değişkenlerden; internete genellikle kafeden ve telefondan bağlananların, genellikle evden ve diğer yerlerden bağlananlara göre; kullanım amacı açısından daha çok oyun, e-posta, sosyal medya ve diğer amaçlarla bağlananların daha çok ödev, film ve müzik için bağlananlara göre internet bağımlılığı olasılıklarının arttığı ortaya çıkmıştır. İnternete geçen süre arttıkça da bağımlılık olasılığının da arttığı ortaya koyulmuştur.

Tüzün (2002) haberleşme ağına bağlanan kişilerden bir kısmının yaşamlarında bazı sorunlardan uzaklaşmak için buna tutkun olduğunu düşünürsek bu sorunlar bir mental sorun olarak kabul edilmelidir.

Gürsu, O., Musara, A. (2021) ergenlerde sosyal medya bağımlılık düzeyi ve dindarlık düzeyini ölçmek, ikisi arasındaki ilişkiyi tespit etmek olan araştırmasında Antalya'nın 5 merkez ilçesindeki 9 ortaöğretim kurumunda eğitim görmekte olan 440'ı kız ve 267'si erkek olmak üzere 707 kişilik örneklem grubu oluşturulmuştur. Elde edilen verilere göre; ergenlerde dindarlık düzeyi arttıkça sosyal medya bağımlılığı alt boyutlarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir sonuca göre; ergenlerde dindarlık düzeyi yükseldikçe sosyal medya bağımlılığı da düşmektedir. Veriler din ya da dindarlığın yaygın olan sosyal medya bağımlılığı üzerinde koruyucu/önleyici bir görevi olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Görür (2019) ergenlerin bağlanma stilleri ve sosyal kaygıları ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, erkek öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı daha yüksek oldu saptanmıştır. Öğrencilerin sosyal kaygıları yaşları ile farklılık göstermektedir 14 yaşındaki çocukların sosyal kaygıları 15 yaşındaki çocuklara göre daha yüksektir sonucuna ulaşılmıştır. Akıllı telefon bağımlılığı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyon saptanmıştır. Anne babaya güven duygusu besleyen çocuklarda telefon bağımlılığı daha az olduğu görülmüştür.

Yayman (2019) ebeveynlerin internette geçirilen zamanı azaltmak için daha bilinçli bir şekilde hayatlarını organize etmeleri gerektiğini savunmaktadır. Sosyal medyanın çocuklara geçici çözümler adına durmamız gerektiğini ve böylelikle çocukların bağımlılığının azalması için aile içi aktivitelere yönelerek aile içi ilişkileri güçlendirmeleri gerektiğini savunmuştur.

Akbulut (2022) öğrencilerin özgün kimliklerini bulup psikolojik ve fizyolojik olarak rahatladıkları, kendi benzerleri ile paylaşım yaptıkları, sosyal medya ortamlarında amaçsız şekilde uzun süre kalma psikolojik ve fizyolojik sorunların başlamasına aileden ve sosyal çevreden izole bir hayata yol açmakta aynı zamanda iletişim becerilerinde olumsuzluğa yol açarak aile içi ve sosyal çevre ile kurulan etkileşime zarar verdiğini savunmaktadır, yapılan araştırma sonuçlarında akademik başarısı yüksek öğrencilerde bilinçli sosyal medya kullanımının olduğu, sosyal medyada takipçi sayısının fazla olduğu, sosyal medya takipçileri ile yapılan programlı ve düzeyli görüşmelerin öğrencilerin iletişim becerilerini olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Erişgen (2023) yaptığı araştırmada, ergenlerde aile ve akran ilişkilerinde ve kadere dair atıflarda olumlu denetim odağına sahip oldukça sosyal medya bağımlılıkları azalmakta olduğunu ve ebeveynleri ayrı olan ergenlerin sosyal medya bağımlılığı düzeyinin ebeveynleri birlikte olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Çelebioğlu (2022) 12- 18 yaş aralığını kapsayan 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. Sınıflarda öğrenim gören 565 öğrenci ile yaptığı araştırmasında, Facebook çekicilik faktörleri ile Facebook uygulamaları aynı zamanda bağımlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varmıştır. Öğrencilerin günlük hayatlarında çevresiyle iletişim kurmak için Facebook ağlamasından vazgeçemedikleri sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda facebook'un öğrencileri yeni ortamlar ve yeni heyecanlar sunması öğrencileri bağımlılığa ittiği görünmüştür.

Çolak (2020) 428 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmasında, çocukların bağımlılık düzeylerinin yaşları ilerledikçe arttığı tespit edilmiş, kız öğrenciler içsel işlevsel duygu düzenleme becerisini daha etkin kullandığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda sosyal medya bağımlılığını önlemek amacıyla ergenlik çağındaki öğrencilerin ailesiyle daha fazla vakit geçirmeleri gerektiğini, sosyal gruplara dahil olmaları, sosyal medya kullanımı konusunda farkındalıklarının geliştirilmiş olmalarının öğrenciler üzerinde sosyal medya bağımlılığının olumsuz etkilerini azaltacağı değerlendirilmiştir.

Göksu (2019) 810 lise öğrencisinden oluşan araştırmasında, lise öğrencilerinin akademik başarısı ve sosyal medya bağımlılıkları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Sosyal medyayı kişisel problemlerini çözmek için kullandıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Okul türüne göre öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı Arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Meslek lisesi öğrencileri Anadolu lisesinde okuyan öğrencilere göre daha çok sosyal medya bağımlılığı mevcut olduğu görülmüş. Aynı zamanda lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı arttıkça akademik başarılarını da azalma görüldüğü sonucuna varılmıştır.

Yavuz (2023) 101 okul öncesi çocuk ile gerçekleştirdiği araştırmada, çocukların medya kullanımı arttıkça sosyal becerilerinin azaldığı belirlenmiştir.

Demir (2022) 10-14 yaşları arasında olan 228 çocuktan oluşan araştırmasında, çocuklarda sosyal medya bağımlılığı arttıkça obezitenin görüldüğü saptanmıştır.

Tosun (2022) ergenlerin sosyal medya bağımlılığı ve okula bağımlılık arasındaki ilişki negatif yönde anlamlı olarak tespit edilmiş, ergenlerin okul başarısı düşük olanların sosyal medya bağımlılığı daha yüksek olduğu görülmüş, ailelerin ilgisiz ve aşırı koruyucu olanların sosyal medya bağımlılığı daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Kesen (2021) öğrencilerin yaşam doyumu azalmasıyla sosyal medya bağımlılığının arttığı sonucuna varmıştır.

Bayrakcı (2021) 868 lise öğrencisiyle yaptığı araştırmasında, lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeyleri ile affetme düzeyleri arasında negatif yönde ilişki bulunurken, intikam alma ve öfkeyi sürdürme pozitif yönde anlamlı bulunmuştur.

Altınsoy (2021) 505 ergenden oluşan araştırmasında, ergenlerde sorumluluk duygusu ve davranışı düştükçe sosyal medya bağımlılığının arttığı tespit edilmiştir.

Alkış (2020) 12 16 yaş arasında 333 öğrenciden oluşan araştırmasında, iletişim becerileri yüksek olan öğrencilerin sosyal medya bağımlılığını düşük olduğu saptanmıştır.

Cuma (2020) 7 ve 12 sınıf öğrencilerini kapsayan toplamda 400 ergenden oluşan araştırmasında, sosyal medya bağımlılığıyla ruhsal sorunlar arasında pozitif ilişkiye rastlanmıştır. Kullanımının sosyal becerileri olumsuz yönde etkilediği görünmüştür.

Araştırmanın Yöntemi

Dijital Çağın Çocuklarında Sosyal Medya Bağımlılığının İncelenmesi konusunda Türkiye'de 2000-2024 yılları arasında yayımlanan bütün akademik çalışmaları incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemiyle yürütülen bu bildiride, sistematik derleme deseni tercih edilmiştir.

Sistematik derleme, belirli bir problem durumuna bakılarak, o alanda yapılmış tüm araştırmaların taranarak, belirli kriterlere göre örneklem grubuna dâhil edilmesi veya dışlanması ve derlemeye alınacak çalışmaların bulgularının sentezlenme işlemidir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma evrenini ülkemizde sosyal medya bağımlılığıyla ile ilgili yapılmış akademik çalışmaları oluşturmaktadır. Örneklemini ise Türkiye'de yayımlanmış makale, yüksek lisans ve doktora tezleri ile hakemli dergilerde yayımlanmış çalışmalardan oluşturmaktadır. Çalışmada toplam 14 yüksek lisans tezi, 1 doktora tezi ve 67 makale incelenmiştir

Veri Toplama Süreci

Çalışmanın amacı doğrultusunda araştırma sorusu ve araştırma sorusuna ait alt araştırma soruları hazırlanmıştır. "Sosyal Medya Bağımlılığı", "Çocuklarda Sosyal Medya Bağımlılığı" gibi anahtar kelimeler ve bu anahtar kelimelerin türevleriyle Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Tez Merkezi veri tabanları taraması yapılmıştır.

Araştırmaya dâhil edilen çalışmalar hazırlanan yayın tarama formunda "yüksek lisans ve doktora tezleri" ve "makaleler" olmak üzere 3 gruba ayrılarak daha sıralı hale getirilmiş ve bu gruplar da kendi içlerinde yıllara göre sıralanmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak form geliştirilmiştir. Geliştirilen formda;

- Çalışmanın yayın türü,
- Çalışmanın yayın yılı,
- Çalışmayı yapan kurum,
- Çalışmanın araştırma yöntemi,
- Çalışmada kullanılan değişkenler,
- Çalışmanın örneklem türü,
- Çalışmanın örneklem büyüklüğü, alanları kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde çocukların sosyal medya bağımlılığı ile ilgili toplamda 83 çalışma incelenmiştir. Bu çalışmalara yönelik bulgulara yer verilmiştir. 83 adet çalışmaya ait yayın yılı, yöntem, veri toplama aracı, örneklem sayısı, değişken ve çalışma türüne göre çalışmaların alanlarına göre dağılımı çıkarılmıştır.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde;

Yaşam doyumu azalmasıyla sosyal medya bağımlılığının arttığı,

Sosyal medya bağımlılığıyla ruhsal sorunlara yol açtığı ve aynı zamanda sosyal becerileri de olumsuz yönde etkilediği,

İletişim becerileri sosyal medya bağımlılığı arttıkça düştüğü,

Sosyal medya bağımlılığının artması sonucu sorumluluk duygusu azaldı,

Sosyal medya bağımlılığı arttıkça intikam alma ve öfkeye sürdürme gibi olumsuz davranışlara yol açtığı,

Sosyal medya bağımlılığının yaşam doyumunu azalttığı,

Okula bağlılığı ve okul başarısını olumsuz yönde etkilediği,

Sosyal medya bağımlığı görülen çocuklarda yeme bozuklukları gibi olumsuz sonuçlara rastlandığı,

Çocukların yemek yesin diye ellerine verilen telefon ve tabletlerle Bağımlılığa itildiği,

Sosyal medya bağımlılığı arttıkça obezite gibi sorunlarla karşılaşıldığı,

Yaş ilerledikçe sosyal medya bağımlılığının giderek arttığı,

Sosyal medya bağımlı arttıkça psikolojik ve fizyolojik olarak olumsuz yönde etkilendiği,

Ailelerin davranışlarının çocukların sosyal medya bağımlılığı ile orantılı olduğu, ilgili ailelerin çocuklarının ilgisiz ailelerin çocuklarına oranla daha az sosyal medya bağımlılığı görüldüğü,

Anne babaya güven duygusu besleyen çocukların telefon bağımlılığında az olduğu,

Çocuklarda dindarlık düzeyi yükseldikçe sosyal medya bağımlılığının düştüğü,

Sosyal medya bağımlılığı arttıkça sosyal kaygı gibi olumsuz sonuçlarla sonuçlandığı,

Sosyal medya bağımlılığı arttıkça anksiyete gibi olumsuz psikolojik faktörlerin görüldüğü,

Sosyal medya bağımlılığı arttıkça çocuklar kaygılı ve kaçıngan davranışların görüldüğü,

Sosyal medya geçirilen vakit arttıkça çocukların siber zorba kurbanı olma ve siber zorba olma potansiyellerin arttığı,

Kızların erkeklere göre daha fazla sosyal medyayı kullandığı fakat erkeklerin daha çok bağımlılık gösterdiği sonucuna varılmıştır,

Gündelik hayatta çocuklar eğlensin veya vakitlerini geçirsinler diye ellerine verilen telefonların çocukları bağımlılığa sürüklediği,

Sosyal medya bağımlılığı olan çocukların uyku problemleri çektiği,

Sosyal medya bağımlılığı sonucunda antisosyal, agresif ve narsist kişilik ve özellikleri gösterildiği,

Sosyal medya bağımlılığı arttıkça aile bağlarının zayıfladığı,

Çocukların sosyal medya kullanımının aile gelir düzeyi arasında fiziksel bir farklılık olmadığını

Sosyal medya bağımlılığı arttıkça çocukların vücut farkında lığın yetersiz olduğu sonucuna varılmış,

Sosyal medya bağımlılığı arttıkça çocukların iskelet yapısında bozulmalar olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 1. Yayınların yıllara göre dağılımı

Yayın Türü	*f*	%
Makale	67	81,71%
Yüksek Lisans Tezi	14	17,07%
Doktora Tezi	1	1,22%
Toplam	82	100

Tablo1. Yayın türleri sayısı ve yüzdelik oranı

Tablo 1.'de göre ncelenen 82 adet çalışmanın %81,71'ini makale oluştururken, işte lisans tezi yayın türü %17.07'sini oluşturmaktadır. Doktora tezi ise%1,22'sini oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMA	*f*	%
NİTEL	13	15,12%
NİCEL	69	80,23%
KARMA	4	4,65%

Tablo 2. Yayın türleri sayısı ve yüzdelik oranı

Tablo 2.'e göre incelenen 82 çalışmanın %80,23 kısmını nicel araştırma yöntemi tercih edilirken, %15,12 'lik kısmında nitel araştırma tercih edilmiştir. %4,65'ün de araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Sonuç

Sosyal medya günümüzde hemen hemen herkesin kullandığı bir araç haline gelmiştir. Kullanıcıların sosyal medya sayesinde yakınlarından veya takip etmek istedikleri kişilerden haber alımı kolaylaşmıştır. Bu çarpıcı özelliği sayesinde sosyal medya kullanıcıların vaz geçilmezi olmuştur. Yapılan araştırmalara bakıldığında sosyal medya yetişkinlerin dikkatini üzerine çektiği kadar çocuklarında dikkatini oldukça fazla çektiği görülmektedir. Günümüz dijital çağda neredeyse tüm çocukların kullandığı sosyal medya içinde kullanıcıların ilgi alanlarına göre platformlar bulundurmaktadır. Bu platformalar sayesinde kullanıcılar hangi konuya daha meraklıysa o platformda vakitlerini geçirmektedirler.

Bu araştırmada araştırmacıların sosyal medya bağımlılığı konusunda yapılan akademik çalışmalardaki yaklaşımları ve alan yazındaki yönelimleri hakkında genel bilgiler açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırılan akademik yayınlar aracılığı ile bu bilgilerin yansıtılması amaçlanmıştır. Türkiye' de sosyal medya bağımlılığı konusunda araştırmacıların yönelimi ve gelişimi hakkında genel bir bakış

sergilemeyi amaçlayan bu araştırmada, çocukların sosyal medya bağımlılığı konusunda Türkiye' de yayımlanmış 14 adet yüksek lisans ve doktora tezi ve 67 adet makale olmak üzere toplamda 82 çalışma incelenmiştir.

Çalışmalar belirlenen sütunlara göre ayrılarak, çalışmaların analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, sonuç olarak küçük yaşlarda ailelerin çocukların vakit geçirmeleri için ellerine verdiği teknolojik aletler sayesinde çocukların daha bebeklikten bağımlılıkları oluşmaya başladığı ve bunun ilerleyen zamanlarda da devam ettiği görülmektedir. Sosyal medya bağımlılığı çocuğun sosyal hayatını, akademik hayatını ve günlük yaşamını etkilediği görülmüştür. Çocukların eğlenceli vakit geçirmesi için kullandıkları elektronik aletler bir süre sonra çocuklarda bağımlılık haline gelmiş ve yemek yeme gibi en basit faaliyeti bile sosyal medya da zaman geçirerek yapar hale geldiği görülmektedir. Çocukların cinsiyet değişkenine göre bakıldığında kız çocuklarının daha çok sosyal medya' da vakit geçirdikleri fakat erkek çocuklarının bağımlılığa daha yatkın olduğu saptanmış. Ailelerin eğitim düzeyinin çocukların sosyal medya bağımlılığı düzeyinde gözle görülür etkisi olmadığı saptanmıştır. Sosyal medya bağımlılığı dikkate alındığında çocukların daha sosyal aktivitelere yönlendirilmeleri gerektiği, sosyal medyayı çocuklara tamamen yasaklamak yerine daha verimli bir şekilde kullanılması gerektiği bilinci erken zamanda aşılanmalıdır. Ailelere ve çocuklar bu konuda bilgilendirmek daha kaliteli bir hayat sürerek yaşam kalitelerini arttırarak çocukların topluma ve kendine daha verimli bireyler olmalarını sağlayacaktır.

Burada dikkat edilmesi gereken konu her gün etkisi biraz daha artan genç kitlenin interneti ve sosyal medyayı kullanırken daha etkili, faydalı ve daha bilinçli bir şekilde yol gösterecek çalışmalar yapmalarıdır.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer konu çocukların sosyal medya uygulamaları hakkında sahip oldukları tutumları hakkında ileriye dönük çalışmaların yapılması daha faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akyürek, M. İ. (2020). Lise öğrencilerinde akıllı telefon kullanımı ve bağımlılığı. *Turkish Journal of Educational Studies*, *7*(2), 42-63.

Akkaş, İ. (2019). Teknoloji Bağımlılığı. (n.p.): SALON YAYINLARI.

Akay, E., & Kayılı, G. (2023). Dijital Ebeveynlik Tutumları İle Ergenlerde İnternet Bağımlılığı Ve Duyguları Yönetme Becerileri Arasındaki İlişki. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, *6*(11), 48-66.

Altınok, M. (2021). Lise öğrencilerinin dijital bağımlılık ve yaşam doyumunun incelenmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 19 (1), 262-291.

Aldemir, A., (2022). Dijitalleşme, (n.p.): Dijital Bağımlılık ve Bir Çözüm Yolu Olarak Dijital Minimalizm, Efe Akademi Yayınları.

Ankaralı, H. (2019). Beyoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde internet ve sosyal medya bağımlılık düzeyi, başarı ile ilişkisi ve bağımlılık üzerine etkili faktörler. *Kalemname*, *4*(8), 301-331.

Aral, N. (2022). Dijital Dünyada Çocuk Olmak. *Trt Akademi*, *7*(16), 1134-1153.

ARSLAN, A. (2019). Ortaöğretim Öğrencilerinin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Sivas ili örneği. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *5*(2), 63-80.

Arslan, H., Kuyulu, İ., Yaldız, Ö., & Beltekin, E. (2023). Lise Öğrencilerinde Spor Yapmanın Teknoloji

Bağımlılığı, Okula Bağlılık ve Akademik Erteleme Üzerindeki Rolü. *The Online Journal of Recreation and Sports*, *12*(3), 408-416.

Alkış, L. (2020). *Ergenlerde sosyal medya bağımlılığıyla iletişim becerilerinin karşılaştırılması* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).

Ayar, H., Bulut, N., & Gelici, Z. (2023). Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele Projesi Kapsamında Ebeveynlerin Çocuklarının Dijital Medya Kullanımına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *25*(47), 1-33.

Akbulut, Z. (2022). *14-18 yaş lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Bilecik ili örneği)* (Master's thesis, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).

Bayrakcı, Ç. (2021). *Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığının affetme ve mükemmeliyetçilik ile ilişkisinin incelenmesi* (Doctoral dissertation, Bursa Uludag University (Turkey)).

Beadini, İ. (2023). *Okul öncesi dönem çocuklarının problemli medya kullanımları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Bilgin, O., & Taş, İ. (2018). Ergenlerde Okula Bağlılığın Yordayıcıları Olarak Okul İklimi ve Sosyal Medya Bağımlılığı. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*.

Bolat, D., & Korkmaz, Ö. (2021). Ortaokullarda Ergenlik Çağındaki Öğrencilerin Siber Zorbalık Davranışları, Sosyal Medya Bağımlılıkları ve Sosyal Medya Bozuklukları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *25*(1), 253-268.

Bulgurcu, K. (2021). Dijital Çocuk, Yazarlar Kemal Sayar ve Sezin Benli (İstanbul: Kapı Yayınları, 2020).

Canseven, A., Nalçakan, G. R., Varol, R., & Saracaloğlu, A. S. (2020). Çocukların Dijital Bağımlılığı ile Bazı Koordinatif ve Kondisyonel Yetileri Arasındaki İlişkisi. *International Journal of Sport Exercise and Training*

Cavga, Z. (2019). *Lise öğrencilerinde aile yaşam doyumu ile psikolojik dayanıklılık ve sosyal medya kullanım bozukluğu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı).

Çelebioğlu, Ş. (2022). 48-72 aylık çocukların dijital içerik tercihlerinin ve farklı değişkenlere göre sosyal davranışlarının incelenmesi

Çelik, E., & Çelik, O. T. (2023). Çocuklarda Dijital Bağımlılığın Öncülleri ve Ardılları: Bir Metasentez Çalışması. *Millî Eğitim Dergisi*, *52*(239), 1913-1944.

Çeliker, V. B., & Aşiroğlu, S. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin İnternet Bağımlılıkları ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Edu 7: Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *9*(11), 43-57.

Çiftçi, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *7*(4).

Coşkun, S., Kılıç, H. S., & Sarıkoç, G. (2021). Ebeveynlerin Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Ergenlerin İnternet Bağımlılığı. *Humanistic Perspective*, *3*(3), 780-799.

Çoban, Ö. G., & Önder, A. (2021). Suça Sürüklenen Çocuklarda Akıllı Telefon Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Değerlendirilmesi. *Akdeniz Tıp Dergisi*, *7*(3), 430-435.

Çolak, Ç. H. (2020). Lise öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı ve duygu düzenleme becerilerinin kişilik özelliklerine ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Doctoral dissertation, Sakarya Universitesi (Turkey)).

Cuma, Y. (2020). Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı, ruhsal sorunlar ve sosyal beceri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Master's thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı).

Derin, S., & Bilge, F. (2016). Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Öznel İyi Oluş Düzeyi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, *6*(46), 35-51.

Demir, İ. S., (2022) 10-14 Yaş Arası Çocukların Sosyal Medya Bağımlılığı ile Obezite Farkındalığının Değerlendirilmesi, T.C. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tıpta Uzmanlık Tezi.

Demircioğlu, Z., & Yılmaz, A. (2017). Sağlıklı İletişimde Dijital Medya Kullanımının Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri: Sosyal Medya ve Çevrimiçi Oyunlar Üzerine Bir İnceleme. *Atatürk İletişim Dergisi*, (14), 173-186.

Demirtaş, H., Van Yazlak, D., & Yazlak, B. (2022). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Görüşleri. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, *7*(2), 69-80.

Dilci, T., Arslan, A., & Ersoy, M. (2019). 0-12 Yaş Aralığındaki Çocukların Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Belirlenmesi (Sivas ili örneklemi). *Tarih Okulu Dergisi*, *12*(38), 122-142.

Dilsiz, N. B., & KANDEMİR, M. (2020). Lise Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığının Bağlanma Stilleri ve Yaşam Doyumu ile İlişkisinin İncelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, *7*(2), 32-51.

Doğan, D. A., & Döğer, S. S. (2023). Annelerin dijital ebeveynlik tutumları ile aile-çocuk internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, *9*(1), 1-14.

Doğan, İ. (2021). Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları ve Motivasyonları: Bir Saha Araştırması. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, *13*(24), 253-277.

Durmus, K., & Övür, A. (2021). Medya Etkileri Bağlamında Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Yeni Medya Kullanımının Analizi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, *5*(2), 136-155.

Efe, Y. S., Erdem, E., & Vural, B. (2021). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı. *Bağımlılık Dergisi*, *22*(4), 465-473.

Ektiricioglu, C., Arslantas, H., & Yüksel, R. (2020). Ergenlerde Çagin Hastaligi: Teknoloji Bağımlılığı. *Arsiv Kaynak Tarama Dergisi*, *29*(1), 51-64.

Eryılmaz, S., & Çukurluöz, Ö. (2018). Lise Öğrencilerinin Dijital Bağımlılıklarının İncelenmesi: Ankara İli, Çankaya İlçesi Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *17*(67), 889-912.

Erişgen, E., (2023). Anne Babası Birlikte ve Ayrı Olan Ergenlerin Sosyal Bağımlılığı ve Denetim Odaklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, İstanbul Sabahattin Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Ervasa, T. N. (2019). *Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Amasya Üniversitesi).

Gökel, Ö. (2020). Teknoloji bağımlılığının çeşitli yaş gruplarındaki çocuklara etkileri hakkındaki ebeveyn görüşleri. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, *2*(1), 41-47.

Güney, M., & Taştepe, T. (2020). Ergenlerde sosyal medya kullanımı ve sosyal medya bağımlılığı. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, *9*(2), 183-190.

Gürsu, O., & Musara, A. T. (2021). Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı ile dindarlık ilişkisi. *Turkish Academic Research Review*, *6*(2), 418-438.

Gürkan, H., Atabey, E., & Gezgin, D. M. (2022). Lise Öğrencileri Arasında Dijital Şiddet: Siber Zorbalık, Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Medya Okuryazarlık Arasındaki İlişki. *Trakya Eğitim Dergisi*, *12*(3), 1799-1820.

Görür, B. (2019). *Ergenlerin bağlanma stilleri ve sosyal kaygıları ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).

Göksü, H. (2019). Ergenlerin Sosyal Medya Bağımlılığının Akademik Başarılarıyla İlişkisi ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi

Hacıkeleşoğlu, H. (2021). Ergenlerde Sosyal Medya Bağimliliği, Dindarlik ve Ahlaki Kayitsizlik İlişkisi Üzerine Bir Araştirma. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, *21*(2), 877-907.

Hayırcı, B., & Sarı, E. (2020). Lise Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeyleri ile Sosyal Kaygı ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, *7*(1), 61-79.

Hamidi, F., Tahıllıoğlu, A., Bilaç, Ö., & Önder, A. (2021). Evaluation of quality of life and psychiatric comorbidity in adolescents with social media addiction. *Neuropsychiatric Investigation*.

İlkin, A., & Korkmaz, Ö. (2019). Muhtaç Aile Çocuklarının Teknoloji Kullanımı, İnternet Bağımlılığı ve Medya-Televizyon Okuryazarlığının İncelenmesi. *Ondokuz Mayis University Journal of Education*, *38*(2).

KANTER, A. (2020). Dijital Bağımlılığın Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Problem Davranışlarına Etkisi. *Researcher*, *8*(2), 207-221.

Karaoğlu, N., Hatır, E. A., Çiftçi, S. E., Akça, Ö. F., & Kutlu, R. (2021). Ergenlerde mutluluk durumu, iyilik hali, kendini ifade edebilme ve sosyal medya bağımlılığının ilişkisi. *Genel Tıp Dergisi*, *31*(3), 208-215.

Karabulut, A., & Gökler, R. (2023). Teknoloji Bağımlısı Çocuklarla İletişim. *YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *4*(1), 54-61.

Kaygas, Y., Şam, M., Doğan, Y. B., Ağaoğlu, C. Y., Sonkur, A., & Durmuş, E. E. (2023). Ergenlerde sosyal medya bağımlılığının yordayıcıları olarak sosyal kaygı ve öz yeterlik. *Bağımlılık Dergisi*, *24*(4), 461-474.

Ketenciler, A. P., Demir, B. D., Karakaş, S., Yeşilkurt, E. Y., & Örnek, B. (2021). İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Teknoloji Kullanım Sıklığı ve Ebeveyn Görüşleri. *Sağlık Bilimleri ve Yaşam Dergisi*, *5*(1), 2-18.

Koca, E. B., & Tunca, M. Z. (2020). İnternet ve Sosyal Medya Bağımlılığının Öğrenciler Üzerindeki Etkilerine Dair Bir Araştırma. *Alanya Akademik Bakış*, *4*(1), 77-103.

Koca, E. B., & Tunca, M. Z. (2019). İnternet ve Sosyal Medya Bağımlılığının Öğrencilerin Performanslarına Etkileri Üzerine Bir Yazın Taraması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *24*(1), 33-53.

Koç, Ş., & Yumru, H. (2019). Çocuklarda İnternet Bağımlılığını Önlemede Aile Eğitimi. *ÇİZGİ KİTABEVİ*, 132., 2019

Kuru, N. B., & Kolcu, M. (2021). Covid-19 Pandemisinde Okul Çocuklarında (6-10 yaş) Teknolojik Araç Kullanımının Belirlenmesi: İstanbul Örneği. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, *15*(3), 552-560.

Kuşay, Y. (2013). *Sosyal medya ortamı olarak facebook'un çekiciliği ve ergenlerde bağımlılık düzeyi* (Doctoral dissertation, Marmara Universitesi (Turkey)).

Mangır, M. (2021). Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı ve Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.

Mertoğlu, M. (2020). Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeyleri İle Akademik Başarıları ve Bazı Değişkenlerle İlişkilerinin İncelenmesi- İzmir Bayraklı Örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*(2), 932-944.

Muslu, M., & Gökçay, G. F. (2019). Teknoloji bağımlısı çocuklarda obeziteye neden olan risk faktörleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, *8*(2), 72-79.

Orbatu, D., Eliaçik, K., Alaygut, D., Hortu, H., Demirçelik, Y., Bolat, N., ... & Helvaci, M. (2020). Ergenlerde sosyal medya bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *21*, 56-61.

Otrar, M., & Argın, F. S. (2014). Ergenlerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının çok boyutlu incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (10), 3-22.

Okur-Berberoglu, E. (2015). Çocuklar-Ergenler, Medya Bağımlılığı ve Sınıf Dışı Eğitim. *Hasan Ali Yücel Egitim Fakültesi Dergisi*, *12*(2), 45.

Özlem, U. Z. U. N., Yıldırım, V., & Erman, U. Z. U. N. (2016). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan ergenlerde sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve sosyal medya bağımlılığı, benlik saygısı ve algılanan sosyal destek ilişkisi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, *10*(3), 142-147.

Öner, İ. E., & Çakır, R. (2019). Ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı ve sosyal medya kullanma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 26-43.

Özdinçler, A. R., Rezaei, D. A., Abanoz, E. Ş., Atay, C., Keleş, Y. A., Tahran, Ö., & Köroğlu, F. (2019). Okul çağındaki çocuklarda teknoloji bağımlılığının postür ve vücut farkındalığı üzerine etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, *20*(4), 185-196.

Özgenel, M., Canpolat, Ö., & Ekşi, H. (2019). Ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği (ESMBÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*.

Özdemir, S., Küçük, F., Balcı, S., & Türköz, A. (2020). 11-18 yaş arasındaki adolesanların internet bağımlılık düzeyleri. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, *9*(2), 83-92.

Şahin, A. M. (2021) Ergenlerin Sosyal Mrdya Bağımlılığı ve Mutluluk Düzeylerinin Sorumluluk Duygusu ve Davranışı İle Sosyal ve Duygusal Öğrenmeye Göre İncelenmesi, Yıldız Teknik Üniverisitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

Taş, İ. (2017). Ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği kısa formunun (SMBÖ-KF) geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, *4*(1), 27-40.

Taylan, H. H., & Işık, M. (2015). Sakarya'da ortaokul ve lise öğrencilerinde internet bağımlılığı. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, *10*(6), 855-874.

Tosun, A. B. (2022). *Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı ile okula bağlılık ve aile yaşam doyumu arasındaki ilişki* (Master's thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi).

Türk, M. E. (2020). Ergenlerde sosyal medya kullanımının bağlanma stilleri, akran ilişkileri ve kişilik bozuklukları ile ilişkisinin incelenmesi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, *3*(5), 97-112.

Tüzün, Ü. (2002). Gelişen iletişim araçlarının çocuk ve gençlerin etkileşimi üzerine etkisi. *Düşünen Adam*, *15*(1), 46-50.

Türkel, Z., & DİLMAÇ, B. (2019). Ergenlerde sosyal medya kullanimi, yalnizlik ve yaşam doyumu arasindaki yordayici ilişkiler. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 57-70.

Uygun, S. D., Arı, D. A., & Çetinkaya, S. (2022). Ergenlerden Oluşan bir Klinik Örneklemde Dürtüsellik ile İnternet Bağımlılığı Aşermesi Arasındaki İlişki. *Bağımlılık Dergisi*, *23*(1), 78-85.

ÜSTÜNDAĞ, A. (2022). Çocukların sosyal medya, akıllı telefon ve oyun bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, *23*(3), 316-326.

ÜSTÜNDAĞ, A. (2022). Ergenlerin İnstagram Bağımlılık Düzeyleri İle Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişki. *Bağımlılık Dergisi*, *23*(1), 8-21.

ÜSTÜNDAĞ, A. (2020). Çocukların sosyal medya kullanım durumları ve sosyal medyanın çocukların duygu durumları üzerine etkisi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *6*(2), 286-302.

ÜNAL, F. P. (2022). Erken çocukluk döneminde dijital bağımlılığın alanyazın değerlendirilmesi. *Uygulamada Eğitim ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, *2*(1), 62-77.

YAVUZ, O. (2018). Özel yetenekli öğrencilerde internet ve oyun bağımlılığı ile algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, *2*(4), 281-296.

Yayman, E. (2019). *Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı, oyun bağımlılığı ve aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı).

Yılmaz, D., & Güney, R. (2021). Medyanın çocuklar üzerindeki etkileri ve Kullanımına İlişkin Öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, *14*(4), 486-494.

Yurdakul, K. H. (2022). Youtube kullanımının gençler üzerindeki negatif etkisi: Sosyal medya bağımlılığı. *Liberal Düşünce Dergisi*, (107), 167-190.

Yörük, B. Ö., & Taylan, Ö. Ü. H. H. (2018). Ortaokul ve Lise Öğrencilerinde Problemli İnternet Kullanımı ve Sosyal Hizmet Müdahalesi.

Yüksel-Sahin, F., & Öztoprak, Ö. (2019). Ergenlerin sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin benlik saygısına göre incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 363-377.

Yeliz, S. U. N. A., Yayan, Y., & Yayan, E. H. (2021). COVID-19 sürecinde çocukların oyun bağımlılığı düzeylerinin uyku ve akademik başarılarına etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, *22*(4), 447-454.

Yüksel, R., Kocairi, C., Arslantaş, H., & Söylemez, B. (2020). Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Etkileyen Faktörler. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, *9*(1), 19-28.

https://ordu.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_06/03111848_DAVRANIYSAL_BAYIMLILIK_NEDYR.pdf

https://www.google.com.tr/books/edition/SOSYAL_MEDYANIN_G%C3%9CC%C3%9C/DK4MEQAAQBAJ?hl=tr&gbpv=1&dq=sosyal+medyan%C4%B1n+g%C3%BCc%C3%BC+sel%C3%A7uk&printsec=frontcover

CUMHURİYETİN İLK YILLARI ARŞİV BELGELERİNDE ÇOCUK KİTAPLARI

CHILDREN'S BOOKS IN THE ARCHIVE DOCUMENTS OF THE FIRST YEARS OF THE REPUBLIC

Dr. Mustafa ORHAN

TÜBİTAK Kitaplar ve Telif Eserler Müdürlüğü/ Editör. Ankara / Türkiye

Özet

Milletlerin geleceği çocuklardır. Bu nedenle eğitim başta olmak üzere çocuklarla ilgili her şey önemlidir. Köklü devlet geleneğine sahip milletler, en zor şartlarda olsalar da çocuklarını asla ihmal etmemişlerdir. Günümüzün modern dünyasında da bu durum geçerliliğini korumaktadır. Dünyanın da geleceğini oluşturan çocukları her yönüyle korumak için Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve benzeri kurumlar bu amaçla çalışmalar yürütmektedir.

Türkiye'de çocuk edebiyatı ve çocuk kitaplarıyla ilgili çalışmalar Tanzimat Dönemi ve sonrasında hızlanmıştır. Birinci Dünya savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında bu çalışmalar yavaşlasa da durmamıştır. Bu dönem ülkemiz ve milletimiz için her yönüyle zor şartların geçerli olduğu dönemlerdir. Milletimizin geleceği olan çocuklarımızın eğitimi için bu zor şartlar altında yapılan çalışmalar her türlü takdire şayandır.

Yapılan çalışmada, cumhuriyet dönemi arşiv belgelerinden hareketle cumhuriyetin ilk yıllarında çocukların eğitimi için çocuk kitaplarıyla ilgili yapılan bazı çalışmalara yer verilmiştir. Dönemin tarihi, yaşanılan olaylar dikkate alındığında böyle buhranlı dönemlerde çocuklar için kitap yazmak, yazılan kitabı basmak, başka ülkelerde yazılan kitapları Türkçeye çevirip çocuklarla buluşturmak o günün şartlarında olağanüstü kabul edilecek durumlardır.

Çalışmanın sonucunda dönemin yöneticilerinin çocukların eğitimi için ellerinden gelen çalışmaları yaptıkları / yapmaya çalıştıkları, çocuklara yönelik yayınlara destek verdikleri, vermeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Diğer yandan, çocuklar için yayın yapan gazete sahiplerinin devletten yardım istedikleri de belgelerde yer almaktadır. O dönemde de günümüzdeki gibi uzmanların faydalı gördüğü kitapların okullara ve çocuklara tavsiye edildiği, okullarda okutulacak ders kitapların hazırlanmasında öğretmenlere de çağrı yapıldığı, şartların bakanlık tarafından belirlendiği görülmüştür. Cumhuriyet dönemi arşiv belgelerinde konuyla ilgili sayısız belge bulunmaktadır. Bu çalışmamızda harf devriminden (1928) önce ve sonra, Arap ve Latin alfabesiyle yazılan arşiv belgelerinden 4 belge paylaşılmıştır. Belgelerin genel konusunun çocuk ve kitap, detayın farklı olmasına dikkat edilmiştir. Arşivlerimizde benzer konularda birçok belgenin varlığı bilinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, çocuk kitabı, Arşiv Belgeleri, Kitap Tavsiye

Abstract

The future of nations is children. Therefore, everything related to children, especially education, is important. Nations with deep-rooted state traditions have never neglected their children, even under the most difficult conditions. This situation remains valid in today's modern world. In order to protect children, who constitute the future of the world, in every aspect, the United Nations Children's Fund (UNICEF) and similar institutions carry out studies for this purpose.

Studies on children's literature and children's books in Turkey accelerated during and after the Tanzimat Period. Although these studies slowed down during the First World War and the War of

Independence, they did not stop. These are times when difficult conditions prevail in every aspect for our country and nation. The work done under these difficult conditions for the education of our children, who are the future of our nation, is admirable.

In the study, some studies on children's books for the education of children in the first years of the republic were included, based on the archive documents of the republican period. Considering the history of the period and the events experienced, writing books for children in such crisis times, publishing the written book, translating books written in other countries into Turkish and presenting them to children are situations that would be considered extraordinary under the conditions of that day.

As a result of the study, it was determined that the administrators of the period did / tried to do their best for the education of children and supported and tried to support publications for children. On the other hand, it is also included in the documents that the owners of newspapers publishing for children requested assistance from the state. At that time, just like today, it was observed that books that experts deemed useful were recommended to schools and children, teachers were also invited to prepare textbooks to be taught in schools, and the conditions were determined by the ministry. There are countless documents on the subject in the archive documents of the Republic period. In this study, 4 documents from the archives written in Arabic and Latin alphabets, before and after the alphabet revolution (1928), are shared. Care was taken to ensure that the general subject of the documents was children and books, while the details were different. It is known that there are many documents on similar subjects in our archives.

Key Words: Children's literature, children's book, Archive Documents, Book Recommendation

GİRİŞ

Milletlerin geleceği çocuklardır. Bu nedenle eğitim başta olmak üzere çocuklarla ilgili her şey önemlidir. Köklü devlet geleneğine sahip milletler, en zor şartlarda olsalar da çocuklarını asla ihmal etmemişlerdir. Günümüzün modern dünyasında da bu durum geçerliliğini korumaktadır. Dünyanın da geleceğini oluşturan çocukları her yönüyle korumak için Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve benzeri kurumlar bu amaçla çalışmalar (UNICEF, 2024) yürütmektedir.

Çocukların eğitiminde kitapların yeri ve önemi bilinmektedir. Bu nedende çocuk edebiyatı ve çocuk kitapları 18. yüz yıldan günümüze gelişerek varlığını sürdürmektedir (Taşdemir, 2018). Günümüz modern dünyasında çocuk kitapları teknolojinin sunduğu imkanlarla çok daha kolay ve ucuz basılmakta, çocuklara iletilmektedir. Çocukların kitaba erişimi, dünyanın her bölgesinde aynı kolaylıkta olmamakla beraber, genel anlamda çocukların kitaba erişebildiklerini söylemek mümkündür.

Herhangi bir alanda kitap yazmak belirli bir birikimi gerektirdiği için kolay değildir. Ancak çocuk kitabı yazmak daha zordur. Çünkü çocuk kitabı yazabilmek için hem alan bilgisi hem de çocuk gelişimi, psikolojisi, sosyolojisi alan bilgilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer yandan yazılan kitapların çocuklara uygun olup olmadığının kontrolü de ayrı bir gerekliliktir. Netice itibariyle çocuk, henüz reşit olmamış, kendi başına doğru karar verme yetisi tam olarak gelişmemiş insan yavrusudur. Bu nedenle çocuklar için alınacak kitaplar / çocuklara tavsiye edilecek kitaplar yetişkinlerin kontrolünden geçmelidir.

Türkiye'de çocuk edebiyatı ve çocuk kitaplarıyla ilgili çalışmalar Tanzimat Dönemi ve sonrasında hızlanmıştır. Birinci Dünya savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında bu çalışmalar yavaşlasa da durmamıştır. Bu dönem ülkemiz ve milletimiz için her yönüyle zor şartların geçerli olduğu dönemlerdir. Milletimizin geleceği olan çocuklarımızın eğitimi için bu zor şartlar altında yapılan çalışmalar her türlü takdire şayandır. Türkiye'de çocuk edebiyatı çalışmaları geçmiş dönemlere göre tür ve nitelik olarak artarak (Ungan & Demir, 2016, s. 40-65) devam etmektedir.

İnsan ömrünün bebeklik ile ergenlik arasında geçen (TDK, 2024) ilk on sekiz yılına çocuk denir. Bu dönemin hislerine tercüman olan, çocukların duygu, düşünce ve hayallerini yansıtan edebi çalışmalara çocuk edebiyatı (Sever, 2012, s. 27) denir. Çocuk edebiyatının ortaya çıkma amacı, yetişkinler için meydana getirilen edebiyattan ayrıldığı temel nokta da burasıdır. Çocuk için yapılan edebi çalışmalarla yetişkinler için yapılan edebi çalışmalar farklı olduğu gibi kitaplar da farklıdır. Gerek nitelik yönüyle gerek fiziki yönüyle çocuk kitapları tamamen bir uzmanlık gerektirmektedir. Özellikle yirminci yüz yılın başlarından itibaren gelişen teknoloji ile çocuklara yönelik yayınların niteliğinde belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Günümüzde çocuk kitapları çocukların ilgisini çekecek özellikte ve pedagoji uzmanlarının tavsiyeleri doğrultusunda hazırlanmaktadır. Türkiye'de özellikle 1970'li yıllardan sonra çocuk edebiyatı alanında gelişmeler hız (Sever, 2012, s. 34) kazanmıştır.

Çocuklar için yazılan kitapların değişik kategorilere ayrıldığı (Çiftçi, 2013, s. 125-138) bilinmektedir. Kabul gören en yaygın sınıflandırma hedef kitle çocukların yaş gruplarına göre yapılmaktadır. Bu sınıflandırma yapılırken çocukların algı düzeyleri ön planda tutulmuştur. Çocukların birçok konuda yalnız başlarına karar verme yetkinlikleri bulunmadığı bilinmektedir. Bu noktadan hareketle kitap seçiminde de çocuklar, büyüklerin tavsiyelerine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle doğru çocuğa doğru kitabın tavsiye edilmesi önem taşımaktadır.

Çocuk kitaplarının basımı ve çocuklara tavsiye edilmesi bir yönüyle devleti de ilgilendirmektedir. Bilindiği gibi çocuklar ülkenin geleceğidir ve nitelik olarak çocukların gelişimine uygun olmayan kitapların çocuklara ulaşması sakıncalı bir durum ortaya çıkarır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren çocuk kitaplarında devlet denetimi olduğu yapılan arşiv çalışmalarına ortaya çıkmıştır.

Kelime anlamı "Belge veya yazıların saklandığı yer; belgelik." olan arşiv (TDK, 2024), devletlerin geçmişle olan bağlarını göz önüne sermesi yönüyle önemlidir. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, kadim devlet yazışmalarını muhafaza etmesi bakımından önemli bir görevi yerine getirmektedir. Her alanda olduğu gibi eğitim, çocuk eğitimi alanında da devletin geçmişte yaptığı yazışmalara arşivlerden ulaşmak mümkündür. Devlet arşivlerindeki belgelerin bir kısmı Arap alfabesiyle, bir kısmı da Latin alfabesiyle yazılmıştır.

Yapılan çalışmayla Cumhuriyetin ilk yıllarında çocukların eğitimi başlığı altında yapılan bazı çalışmaların belge üzerinden incelenmesi ve durumun günümüzle karşılaştırılması amaçlanmıştır. Alan araştırmacılarına yeni bakış açısı kazandıracağı düşünüldüğü için çalışmanın önemli olduğu kabul edilmektedir.

YÖNTEM

Devlet arşivlerinde çocuklara kitap tavsiyesinin nasıl yapıldığını incelemeyi amaçlayan bu çalışma nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi metodu kullanılarak yapılmıştır. Bu metot, araştırması yapılacak konular ile ilgili bilgiler içeren yazılı materyallerin analizini (Yıldırım & Şimşek, 2018) içermektedir. Konuyla ilgili belgelerin çokluğu dikkate alınarak araştırma, "Arap ve Latin" alfabeleriyle yazılmış 4 belgeyle sınırlandırılmıştır. Veriler, https://www.devletarsivleri.gov.tr/ adresinden 14 Mayıs 2024 tarihinde temin edilmiştir.

BULGULAR

Bulgular kısmında, "çocuklara yönelik yayınların devlet yetkileri tarafından desteklenmesi, okullara ve ilgili kurumlara tavsiye edilmesi, çocuk yayıncılarının devletten yardım talepleri" konularında devlet arşivlerinden elde edilen belgelere yer verilecektir.

1. Belge: Çocuk Duygusu adlı gazetenin Kültür Bakanlığı tarafından okullara tavsiye edildiği ve Çocuk Sesi adlı diğer gazetenin de Parti'den (CHP) yardım talebi (Gürtunca, 2024)**. (Yer: 490-1-1-1/1331-419-1 / Tarih: 17.03.1938)**

Çocuk Sesi ve Afacan gazetelerinin sahibi Mehmet Faruk Gürtunca (1904 - 5 Ağustos 1982) tarafından 9 Mart 1935 tarihinde Denizli Saylavı (milletvekili), Kamutay (parlemento) Üyesi Necip Ali'ye hitaben bir mektup yazmıştır. Mektupta:

"*Basımevimizi şereflendirdiğiniz günden beri ve mecmualarımız hakkında gösterdiğiniz yüksek sevgiden dolayı dileğine kavuşmuş insanlar gibi kıvanç içinde bulunan bir arkadaşınız sizi yeniden rahatsız ettiği için önceden bağışlamanızı dilerim.*

Cumhuriyet Bayramı yaklaşıyor. Çocuk Sesi ve Afacan'nın Türkiye Cumhuriyeti çocuklularına en güzel bir armağan olmak ve yüce Devrimimize, Büyük Atatürk'e ait resim, yazı, öykü, altı okumuzun gösterdiği amacı belirtecek yayınla çıkmak üzere söz verdiğiniz yüksek yardımı beklemekteyim. Bu mektubumu size bunun için yazıyorum.

Bugünkü posta ile sunduğum 10'uncu yıl dönümündeki Çocuk Sesi'ni 52 sayıfa çıkarmak suretile büyük biz özverilik göstermiştim. I2'inci Cumhuriyet yıl dönümünde "ÇOCUK SESİ"nin bu sayıdan daha yüksek çıkması HALK PARTİMİZİN göstereceği yardım ve elimizden tutması ile mümkün olacaktır.

Çocuk Sesi'ne yeni cildinden itibaren ALTI OK'u her sayıya koymaya başladım. Bu altı okun indirekt heyecanları çocuklara bizi aydınlattığınız yolda aşılanacaktır.

Saygılarımı sunar; hazırlığımızı bir an önce yapmak için yüksek yardımınızın Yüksek Sekreter Recep PEKER nezdinde de ortaya konulmasını dilerim.

Çocuk Sesi ve Afacan Gazeteleri Sahibi

M. Faruk"

Yazının içeriğinden anlaşılacağı gibi çocuklar için gazete çıkardığı, bu gazetede cumhuriyetin ilke ve inkılaplarının, Atatürk'ün fikirlerinin benimsenmesine yardımcı olmak üzere içerikler hazırladığını belirtiyor. Cumhuriyetin 12. yılında daha kapsamlı çalışmalar yapmak istediğini ancak bunun için kendisine yardım edilmesi gerektiği dile getirilmektedir.

CHP Gen. Yönetim Kurul Üyesi ve Denizli Saylavı tarafından 25.10.1935 tarihinde verilen cevapta şu ifadelere yer verilmektedir (Gürtunca, 2024):

"*Son günlerde geçirdiğim bir rahatsızlıktan dolayı 9 Mart 1935 tarihli yazınıza ancak şimdi karşılık verebiliyorum. İstanbul'da vadettiğim gibi size mümkün olan her hususta yardım etmeyi arzularım. Yalnız istediğiniz yardım şeklini bildirmeniz ve sizin için neler yapmamızı istediğinizi bildirmeniz lazımdır. Ancak bundan sonradır ki kati bir olarak bir şeyler yapmak mümkün olacaktır. Tuttuğunuz yolda size başarılar diler, derin sevgiler sunarım.*"

Cevaptan da anlaşılacağı üzere, gazete sahibinin istekleri haklı bulunmuş olmalı ki, istediği her türlü yardımın yapılabileceği kendisine iletilmiştir.

Başka bir belgede de "Çocuk Duygusu" adlı haftalık çocuk gazetesi sahibi neşriyat müdürü İskender Fahrettin Sertelli, CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'ya bir mektup yazar (Gürtunca, 2024). Mektubun içeriği şöyledir:

"*Sayın Bay Şükrü Kaya, CH Partisi Genel Sekreteri/ Ankara*

Yurdumuzdaki çocuk neşriyatına esaslı bir istikamet vermek ve çocuklarımızı ahlak bozucu macera romanlarından kurtarmak maksadile ve büyük fedakarlıklarla neşretmekte olduğumuz haftalık "Çocuk Duygusu" mecmuasının birinci cildinden iki takım – tetkik buyrulmak üzere- posta ile takdim edilmiştir.

Dergimizin çocuklar için çok faydalı olduğunu gören Kültür Bakanımız tarafından bütün okullarda da okunması tavsiye edilmiştir. Ancak bugünkü tab ve neşir şartları içinde bu nefasette bir mecmuanın hiçbir yerden yardım görmeden intişarına imkân yoktur.

Başka mecmualara abone olmak suretiyle yardım eden Partinin (CHP), bütün Halk Evlerine mecmuamızdan da abone kaydedilmesini diliyoruz. Yurdumuzdaki kültür faayetlerile çok yakından alakatar olan ve azami himayeyi gösteren Partinin yüksek himayesini bizden de esirgemeyeceği umgusile sonsuz saygılar sunarız."

Yazının içeriğinden de anlaşıldığı gibi; gazete çocuklara yönelik kaliteli yayınlar yapmaktadır ve Kültür Bakanı tarafından okullara tavsiye edilmiştir. Ancak yayına devam edebilmesi için destek istemektedir. Sertelli'nin bu isteğine gelen cevap şu şekildedir (Gürtunca, 2024):

"*Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterlik*

İskender F. Sertelli

Çocuk Duygusu Direktörü

Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası / İstanbul

10.03.1938 tarihli mektubunuzu ve birlikte göndermiş olduğunuz iki cildi aldık. Mecmuanızın kültürel sahadaki mesaisi takdire şayandır. Mali senenin sonuna yaklaştığımızdan ve bütçedeki tahsisatımızı da evelden başka yerlere bağlamış bulunduğumuzdan, abone kaydetmek için vaki olan teklifinizi maalesef yerine getiremeyeceğimizi bildiririz.

Dahiliye Vekili

C.H.P Genel Sekreteri Adına

Giresun Saylavı"

Çocuk Duygusu gazetesinin sahibine bütçe uygulamalarından kaynaklı olumsuz cevap verildiği tespit edilmiştir.

2. Belge: İstanbul Ortaköy İnönü Şehriyati Mektebi muallimlerinden Mehmed Faruk'un yazıp bastırdığı Çocukların Şiir Kitabı isimli eserin ilk mektep öğrencisi ve okul kütüphaneleri için uygun görülmesi (Maarif, 2024). **(Yer: 180-9-0-00/108-525 / Tarih: 03.10.1927)**

Maarif Vekaleti, Milli Talim ve Terbiye Dairesi tarafından 3 Ekim 1927/ Ankara tarihli yazıda şu ifadelere yer verilmektedir:

"*Hülasa: Çocukların Şiir kitabı hakkında.*

İstanbul Ortaköy İnönü Şehriyati Mektebi muallimlerinden Mehmed Faruk'un Bey'in telif ve tab ettirdiği "Çocukların Şiir Kitabı" adlı eseri; ilk mekteplerimiz talebesi, sınıf ve mektep kütüphaneleri için şayan-ı tavsiye görülmüştür. İstanbul kütüphanelerinde 25 kuruş fiyatla satılmaktadır.

Alakadarlara tamim ve tavsiyesini rica ederim efendim.

Maarif Vekili"

Belgenin muhtevasından da anlaşılacağı üzere MEB Talim ve Terbiye Kurulu, bir öğretmen tarafından yazılan kitabı okullara ve okul kütüphanelerine tavsiye ediyor.

3. Belge: Maarif Vekaletinin orta mektep ile muallim mekteplerinde okuyan çocuklara vatan coğrafyası ve sevgisi aşılamak üzere bir kitap hazırlanmasına ve bunun nasıl yapılacağına ilişkin kararı (Maarif, 2024)**.** (Yer: 180-9-0-00/0108-525-17 / Tarih: 22.12.1927)

Maarif Vekaleti (MEB) Milli Talim ve Terbiye Dairesi tarafından 22 Aralık 1927 tarihli ve Arap harfleriyle yazılan belgede çocuklar için hazırlanacak kitaplarla ilgili ipuçlarına rastlanmaktadır. Belge;

"*Hülasa: Vekaletçe yaptırılacak coğrafya kıraatine muallimlerin iştirakı hakkında*." Yazısıyla başlıyor ve şu görüşlere yer veriliyor:

"*Maarif Vekaleti orta tahsil müesseseleriyle, muallim mekteplerinde okuyan gençlere vatan coğrafyası malumatı esas ittihaz ederek derin bir memleket sevgi ve alakası vermeyi mümkün kılacak bir şekilde burutan albümüyle burutan kıraatı vücuda getirmeyi faydalı görerek karar altın almıştır. Vatan kıraatı, her parçasıyla ana vatan sekisini, güzelliğini genç dimağlara telkin ve teşhir edecek bir müntehabat mecmuası (Tasviri bir coğrafya kıraatı) olacaktır. Memleket ufuklarını tahdit eden denizler, semalar, yükselen ak ve yeşil ulu dağlar, akıp giden sakin veya coşkun sular, kuvvetleri heba olan köpüklü çağlayanlar, istifade edilen/ edilemeyen tabii ve madeni servetler, iktisadi faaliyetler, şehir, kasaba, köy ve yayla hayatları, cihan tarihi ve tarihimizde mevki olan mühim abide ve harabeler ve mahaller ayrı ayrı bu kitabın ihtiva edebileceği parçalar için zengin mevzulardır. Kıraatın terkip edeceği parçalar talim ve terbiye heyetince teşkil olunacak hususi bir heyet tarafından intihap ve tertip edilecektir.*

Bu kıraata bilumum muallimlerimiz atideki (aşağıdaki) şerait dahilinde yazı göndermekle iştirak edebileceklerdir:

1. Yazı yukarıda zikri geçen mevzulardan yalnız birinin tasvirine tahsis olunacaktır. (Erciyes Dağı, Fethiye Limanı, Gülek Boğazı, Kemaliye civarında Fırat, Isparta'da halıcılık, Koçhisar Gölü vs. gibi.)

2) Mevzu gayet açık ve temiz bir üslup ve okunacak bir yazı ile eser-i cedid kıtasında kağıtların yalnız bir tarafına yazılmak ve sayfanın sağ kenarında 3,5 cm bir açık bırakılmak şartıyla üç sayfayı katiyyen tecavüz etmeyecektir.

3) Vuzuat ve hakikat olduğu gibi tasvir edilerek azami ve mümkün olduğu kadar objektif bir tavsif olmasına itina edilecektir.

4) İhsai ve tarihi malumat bir haşiye ile vesikaya istinad ettirilecektir. (İstinat olunan vesikanın nevi, neşri tarihi ve mahalli veya bulunduğu haşiyede yazılacaktır.)

5) Yazılar doğrudan doğruya talim ve terbiye heyeti riyasetine gönderilecek ve zarfın üstüne (coğrafya kıraatı) diye ayrıca işaret olunacaktır.

6) Gönderilecek yazıların sarih adresler yazılı ve imzaları okunaklı olarak Şubat 1928 ğayesine kadar postaya verilmiş bulunması lazımdır.

7) Beğenilerek kıraata alınacak parçalar için muharrirlerine münasip miktarda nakdi mükafat verilecektir.

Keyfiyetin bilimum muallimlere tamimini ve bu teşebbüsün müspet bir şekilde neticelenmesi hususunda azami alakadarlık gösterilmesini ehemmiyetle rica ederim efendim.

Maarif Vekili"

Belgede de görüldüğü gibi bakanlık, öğrencilere okutulmak üzere coğrafya kitabı yazdırma kararı almış ve bunun şartlarını bir yazı ile duyurduğu anlaşılmaktadır.

4. Belge: Çocuk kitapları sergisi için Pollyanna ve Analarla Hasbihal adlı eserlerin dağıtımı (Maarif, 2024)**.** Yer: 180-9-0-0 / 19- 96 – 15 / Tarih: 12.01.1927- 00.00.0000

Maarif Vekaleti (MEB) Milli Talim ve Terbiye Dairesi tarafından 12 Ocak 1928 tarihli ve Arap harfleriyle yazılan belgede "Analarla Hasbihal" ve "Polyanna" adlı çocuk kitaplarının öğretmenler, okullar ve çocuklar için uygun olduğu belirtilmektedir.

Belge;

"*Hülasa: 'Analarla Hasbihal' ve 'Polyanna' adlı eserler hakkında*." sözleriyle başlıyor ve devamında:

"*Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından neşredilen çocuk külliyatı serisinden "Annelerle Hasbihal, Polyanna" adlı eserler muhteviyatı ve terbiyevi kıymeti itibariyle çocuklarımızla mekteplerimize ve muallimlerimiz için müfid ve istifadeli görülmüştür. Alakadarlara tavsiyesi tamimen tebliğ olunur efendim.*

Maarif Vekili"

sözleriyle bitmektedir. Bu belgede de iki kitabın çocuklara tavsiye edildiği görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç

Çocuk yayıncılığı, yetişkin yayıncılığına göre görece daha meşakkatlidir. Çocuk yayınları büyüklere göre daha çok dikkat ve estetik isteyen bir alan olduğu için maliyet yönüyle de külfetli bir alandır. Bu nedenle geçmişte olduğu gibi günümüzde de yayıncılar devletten destek almak istemektedir (Tanrıkulu, 2021, s. 747-770). Diğer yandan kamu kaynaklarının harcanmasında "yerindelik" ve "adalet" göz önünde tutulmalıdır. İncelenen belgelerde de görüldüğü gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında çocuklara yönelik yayın yapan iki ayrı gazete sahibi, daha iyi bir gazete çıkarabilmek için hükümetten yardım istemişlerdir. Her iki yayıncı da gazetelerinin çocuklar için yararlı olduğunu düşünmektedir. Hükümet tarafından ise; yayıncılardan birine olumlu, diğerine de zamanı geçtiği için olumsuz cevap verildiği tespit edilmiştir. Günümüzde de yayıncılar hükümetten yardım talep etmekte, hükümet de kimi zaman bu yardımlara olumlu, kimi zaman da olumsuz cevaplar vermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti anayasasının 41. maddesi gereği devletin görevlerinden biri de çocukları her türlü istismardan (Anayasa, 2024) korumaktır. Devletin bu görevi, ilgili bakanlıklar aracılığı ile yerine getirilir. Bu nedenle okullarda hangi kitapların okutulacağı, ülke genelinde çocuklara yönelik yayınlanan her türlü yayının içeriğinin kontrol edilmesi vb. durumlar devletin sorumluluk alanıdır. Bu sorumluluklar yerine göre milli eğitim, adalet, aile, içişleri vb. bakanlıklar aracılığı ile yerine getirilir. Türkiye'de ders kitaplarının kontrolü MEB'in kontrolündedir (TTK, 2024). MEB, ders kitaplarıyla ilgili detayları, şartları ince ayrıntılarıyla belirlemekte ve kitaplar da bu yönetmeliğe (MEB, 2024) göre hazırlanmaktadır. İncelenen belgelerde Cumhuriyetin ilk yıllarında da Maarif Vekaleti'nin benzer şekilde davrandığını söylemek mümkündür. İncelenen "*Vekaletçe yaptırılacak coğrafya kıraatine muallimlerin iştirakı hakkında"* başlıklı belgede yazdırılmak istenen coğrafya ders kitabının ayrıntılarına yer verilmiştir. Benzer maddeler bugün de geçerliğini korumaktadır.

Diğer yandan okullarda ders kitapları dışında okutulan hikâye, roman vb. kitapların herhangi bir kontrolü yoktur. Şikâyet halinde problem tespit edilmesi halinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (TTK, 2024) devreye girmektedir ve ilgili cezalar "Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu"na göre (KMNK, 2024) düzenlenmektedir. İncelenen belgelerde Cumhuriyetin ilk yıllarında da benzer durumun varlığının söz konusu olduğu görülmektedir. İstanbul Ortaköy İnönü Şehriyati (Şehir Yatı/ Yatılı) okulu öğretmenlerinden Mehmet Faruk Bey'in yazıp bastırdığı "Çocukların Şiir Kitabı" adlı eseri; ilk okul öğrenci, sınıf ve okul kütüphanelerine tavsiye edilmektedir. Yine "Çocuk Duygusu" adlı dergi için "*Dergimizin çocuklar için çok faydalı olduğunu gören Kültür Bakanımız tarafından bütün okullarda da okunması tavsiye edilmiştir."* ifadesi dikkat çekicidir ve aynı amaca yöneliktir. Yine belgelerde yer alan "Analarla Hasbihal ve Polyanna" adlı kitaplar hakkında söylenenler de durumu teyit eder niteliktedir: "*Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından neşredilen çocuk külliyatı serisinden "Annelerle Hasbihal, Polyanna" adlı eserler muhteviyatı ve terbiyevi kıymeti itibariyle çocuklarımızla mekteplerimize ve muallimlerimiz için müfid ve istifadeli görülmüştür."* İki kitap da nitelikleri bakımından öğretmenlere, okullara ve öğrencilere tavsiye edilmektedir.

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda da devletin; çocukları her türlü tehlikeden koruma görevini değişik bakanlıklar marifetiyle ve titizlikle yerine getirdiği söylenebilir. Okullarda okutulacak ders kitaplarında bulunması gereken özellikleri belirlemek, okul öğrenci ve öğretmenlere tavsiye edilecek kitapların tavsiyesi edilmesi bu bağlamda değerlendirilmektedir.

Öneriler

Araştırmacılara yeni ve farklı bakış açıları kazandırmak bakımından değişik arşivlerde yer alan benzer konular araştırılabilir. Böylece farklı dönemlerde çocuk kitaplarına yaklaşımlar hakkında hangi görüşlerin olduğu belirlenebilir.

KAYNAKÇA

Anayasa. (2024, 5 17). Mevzuat Bilgi Sistemi. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 adresinden alındı.

Başvekalet, N. (2024, 5 16). Devlet Arşivleri Başkanlığı. Satın Alınan Belge Görüntüleri: https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/SatinAldiklarim.aspx adresinden alındı.

Çiftçi, F. (2013). Çocuk Edebiyatında Yaş Gruplarına Göre Kitaplar ve Özellikleri. ANEMON, Muş Alpaslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 125-138.

Gürtunca, M. (2024, 5 16). Satın Alınan Belge Görüntüleri. Devlet Arşivleri Başkanlığı: https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/SatinAldiklarim.aspx adresinden alındı.

KMNK. (2024, 5 17). Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu. Mevzuat : https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1117.pdf adresinden alındı.

Maarif, V. (2024, 5 16). Satın Alınan Belge Görüntüleri. Devlet Arşivleri Başkanlığı: https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/SatinAldiklarim.aspx adresinden alındı.

Maarif, V. (2024, 5 17). Satın Alınan Belge Görüntüleri. Devlet Arşivleri Başkanlığı: https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/SatinAldiklarim.aspx adresinden alındı.

MEB. (2024, 5 17). Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. Mevzuat: https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1605.pdf adresinden alındı.

Sever, S. (2012). Çocuk ve Edebiyat. İzmir: Tudem.

Taşdemir, Z. H. (2018). Türkiye'de Yayınlanan Yerli ve Çeviri Resimli Çocuk Kitaplarının Kültür Bağlamında Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim ABD, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı.

Tanrıkulu, F. (2021). Çocuk Kitabı Yazarlarının Türkiye'de Çocuk Yayıncılığına İlişkin Görüşleri / Views of Children Book's Authors About Children's Publishing in Turkey. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi(58), 747-770.

TDK. (2024, 5 15). Güncel Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı.

TDK. (2024, 5 17). Güncel Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı.

TTK. (2024, 5 17). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Sıkça Sorulan Sorular: https://ttkb.meb.gov.tr/www/sss.php adresinden alındı.

Ungan, S., & Demir, E. (2016). Günümüz Çocuk Edebiyatı Yazarları ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme. Türkiye Eğitim Dergisi, 1(1), 40-65.

UNICEF. (2024, 5 20). Her Çocuk İçin. UNICEF/ Türkiye: https://www.unicef.org/turkiye/ adresinden alındı.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin.

EKLER

Belge 1

1 a

CUMHURİYET HALK PARTİSİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

28 / 10 / 35 .
ANKARA .

Bay M. Faruk Gürtunca ,
Çocuk Sesi ve Afacan Gazeteleri Sahibi ,
I S T A N B U L

Son günlerde geçirdiğim bir rahatsızlıktan dolayı tarihli yazınıza ancak şimdi karşılık verebiliyorum. İstanbulda da vadettiğim gibi size mümkün olan her hususta yardım etmeyi arzularım . Yanlız istediğiniz yardımın şeklini bildirmenis ve sizin için neler yapmamızı istediğinizi bildirmeniz lazımdır . Ancak bundan sonradır ki katî olarak bir şeyler yapmak mümkün olacaktır. Tuttuğumuz yolda size başarılar diler,derin sevgilerimi sunarım.

C.H.P. Genyönkurul Üyesi
Denizli Saylavı

490 01

1 b

ÇOCUK DUYGUSU

Haftalık Çocuk Gazetesi

Kenan Basmacı ve Kişe Fabrikası
Ankara Caddesi — İstanbul

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

İstanbul 10 / 3 / 1938

C. H. P. Genel Sekreterliği
Gideceği: 11 Mart 1938
Sayı: 8720

Sayın Bay
Şükrü Saya
C.H. Partisi Genel Sekreteri
A N K A R A

Turkumuzdaki çocuk neşriyatına esaslı bir istikamet vermek ve çocuklarımızı ahlak bozucu mecra rezaletlerinden kurtarmak maksadile ve büyük fedakârlıklarla neşriyatımızın bütününe hâkim (Çocuk Duygusu) mecmuasının birinci cildinden iki takım -takımlı buyrulmak üzere- posta ile takdim edilmiştir.

Dergimizin çocuklar için çok faydalı olduğunu görüp kültür makamımız tarafından bütün şubelerde de okunması tavsiye edilmiştir,ancak bugünkü tabı ve nesir şartları içinde bu nefesteki bir mecmuanın hiç bir yerden yardım görmeden intişarına imkân yoktur.

Başka mecmuaya abone olmak suretile yardım eden Partinin ,bütün şeb şeberine mecmuamızdan da abone kaydedilmesini dileyeruz.Yurdumuzdaki kültür faaliyetlerile çok yakından alâkadar olan ve esasi himayeyi gösteren Partinin yüksek himayesini bizden de esirgemiyeceği umumile samimî saygılarımızı sunarız.

Arkada yazı vardır .

Çocuk Duygusu Sahibi
Neşriyat müdürü

6

1 c

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Çocuk Sesi

İstanbul Cağaloğlu Yokuşu No. 40 — Telefon: 22895

İstanbul 9 /10/ 193 5

Bay Recep ALİ
Denizli Saylavı
Sayın Kamutay Üyesi
A N K A R A

Basınevinizi gerefleandirdiğinis gündeberi ve mesnualarımız hakkında gösterdiğinis yüksek sevgiden dolayı dileğine kavuşmuş insanlar gibi kıvanç içinde bulunan bir arkadaşınız sizi yeniden rahatsız ettiği için önceden bağışlamanızı dilerim.

Cumhuriyet Bayramı yaklaşıyor.Çocuk Sesi ve Afacan'ın Türkiye Cumhuriyeti çocuklarına en güzel bir armağan olmak ve yüce Devrimimize ,Büyük ATATÜRK'e ait resim ,yazı, öykü,altı okumasın gösterdiği amacı belirtecek yayınla çıkmak üzere söz verdiğinis yüksek yardımı beklemekteyim. Bu mektubumu size bunun için; yazıyorum.

Buginki posta ile sundığım 10 ncu yıl sönümündeki Çocuk Sesi'ni 52 sayıfa çıkarmak suretile büyük bir özverilik göstermiştim.10 ncu Cumhuriyet yıl dönümünde ÇOCUK SESİ'nin bu sayıdan daha yüksek çıkması HALK PARTİMİZİN göstereceği yardım ve elinizden tutmamile mümkün olacaktır.

Çocuk Sesi'ne yeni cildinden itibaren ALİYİ OK'u her sayıya koymaya başladım.Bu altı okun indirekt heyecanları çocuklara bizi aydınlattığınız yolda aşılamacaktır.

Saygılarımı sunar,hazırlığınızı biran önce yapmak için yüksek yardımınızı Yüksek Sekreter Recep PEKER nezdinde de ortaya koymanızı dilerim.

Çocuk Sesi ve Afacan gazeteleri
Sahibi

Acele edin onu
için size cevap yazıyor M. Faruk Gürtunca
maden size nasıl yardım
yapacağım ne istiyorsunuz

2

OKULLARDA ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI OLGULARIYLA ÇALIŞMANIN ZORLUKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A STUDY ON THE DIFFICULTIES OF WORKING WITH CHILD ABUSE AND NEGLECT CASES IN SCHOOLS

[1]Buse ALPSÜ, [2]Kübra Gözde AYDOĞAN, [3]Merve Nur GÜNDOĞAR, [4]Selin ULUS, [5]İsmail NALBANTOĞLU

[1]Lisans öğrencisi, İstinye Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: 0009-0003-9090-3886

[2]Lisans öğrencisi, İstinye Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: 0009-0009-7893-1546

[3]Lisans öğrencisi, İstinye Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: 0009-0001-5212-879X

[4]Lisans öğrencisi, İstinye Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: 0009-0005-8510-1541

[5]Arş. Gör., İstinye Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: 0000-0001-5858-3163

Özet

Çocuk ihmali ve istismarı, çocuğun sağlığını, gelişimini ve yaşam kalitesini olumsuz etkileyen davranışları kapsamaktadır. Okullarda bu tür eylemlerin tespitinde ve ilgili kuruluşlarla iş birliği yaparak sorunun çözülmesinde psikolojik danışmanlara sorumluluklar düşmektedir. Dolayısıyla süreç içerisinde yaşanan sorunların derinlemesine anlaşılabilmesi için psikolojik danışmanların deneyimleri önem kazanmaktadır. Bu çalışma, İstanbul'daki ilk-ortaokul ve liselerdeki psikolojik danışmanların görüş alanlarını değerlendirmeyi ve ihmal ve istismar olgularıyla çalışılırken karşılaşılan zorlukları anlamayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada 14 psikolojik danışmanla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgular incelendiğinde psikolojik danışmanların öğrenim hayatlarında öğrendikleri teorik bilgilerin uygulamayla uyuşmazlığı ve meslek içi eğitimlere erişim sorunlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Tespit sürecinde ise öğrencilerle bağlantı kurma ve görüş alanının kısıtlılığına ilişkin sorunlar ön plana çıkmaktadır. Müdahale ve bildirme sürecinde ise aile tutumları, öğretmenlerin gizlilik ve güvenlik endişelerine ilişkin sorunlar ve iş birliğine yönelik eksiklikler tespit edilmiştir. Sonuç olarak, okullardaki çocuk ihmali ve istismarı olgularının çözümlenmesinde psikolojik danışmanlar kritik bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda okul yönetimi ve ilgili paydaşlar arasındaki iş birliğinin ve iletişimin artırılmasının, meslekler arasındaki rol ve sorumlulukların netleştirilmesinin ve uzmanlaşmaya yönelik meslek içi eğitimlerin artırılmasının bu konuda etkili müdahale mekanizmalarının oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuk ihmali ve istismarı, okul, psikolojik danışman

Abstract

Child neglect and abuse encompass behaviors that negatively affect a child's health, development, and quality of life. Psychological counselors have responsibilities in detecting such actions in schools and cooperating with relevant organizations to solve the problem. Therefore, the experiences of psychological counselors become important for understanding the problems encountered during the process in depth. This study aims to evaluate the working areas of psychological counselors in primary, middle, and high schools in Istanbul and understand the difficulties encountered while working with neglect and abuse cases. In the study which was conducted through qualitative research methods, in-depth interviews were carried out with 14 psychological counselors. The data obtained were analyzed using descriptive analysis method. When the findings are examined, it is observed that the discrepancy between the theoretical knowledge learned by psychological counselors throughout their education life and the application, and the problems of access to in-service trainings are prominent. In the detection process, problems related to establishing a connection with students and the limitations of the working areas stand out. In the intervention and reporting process, problems related to family attitudes, teachers' concerns about privacy and security, and deficiencies in collaboration have been identified. As a result, psychological counselors play a critical role in solving child neglect and abuse cases in schools. In this context, it is thought that increasing cooperation and communication between school management and relevant stakeholders, clarifying roles and responsibilities between professions, and increasing in-service trainings towards specialization will contribute to the creation of effective intervention mechanisms in this regard.

Key words: Child neglect and abuse, school, psychological counsellor

Bu çalışma, TUBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmiştir.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-V
June 07-09, 2024 / Hakkari, Türkiye

IMPACT OF FINANCIAL LITERACY PROGRAMS ON YOUTH ECONOMIC BEHAVIOR IN KHANH HOA PROVINCE, VIETNAM

Hoang Van Tuan

Ngo Xuan Ban

Nguyen Thi Thuy

Dang Hoang Xuan Huy

Nha Trang university, Vietnam.

Abstract:

Financial literacy significantly influences economic behavior, particularly among youth. This study aims to evaluate the impact of financial literacy programs on the economic behavior of youth in Khanh Hoa Province, Vietnam. This study uses a pre- and post-program survey design to assess changes in financial knowledge, attitudes, and behaviors among participants aged 15-24. Data were collected from 100 participants through structured questionnaires administered before and after their participation in financial literacy workshops. Statistical analysis, including paired t-tests and regression models, identified significant changes and the influence of demographic factors such as age, gender, and socioeconomic status. The results indicate substantial improvements in financial knowledge, with the mean financial knowledge score increasing from 3.21 (SD = 1.02) pre-program to 4.57 (SD = 0.78) post-program ($t(99) = -14.87$, $p < .001$). Additionally, there were positive shifts in financial attitudes and behaviors, with the percentage of participants regularly saving money increasing from 40% to 68%. The findings reveal that demographic factors influence the varying degrees of program impact, with younger participants (aged 15-18) and those from higher socioeconomic backgrounds showing more significant improvements ($\beta = 0.27$, $p < .01$ and $\beta = 0.35$, $p < .001$, respectively). This study underscores the effectiveness of targeted financial education programs in enhancing financial literacy and recommends integrating financial literacy into the local education curriculum to better prepare youth for economic challenges.

Keywords: Financial literacy, Youth, Economic behavior, Khanh Hoa, Vietnam, Education programs, Financial knowledge

1. Introduction

Financial literacy is essential for making informed economic decisions and fostering sustainable economic growth (Lusardi & Mitchell, 2014). It encompasses a wide range of knowledge and skills, including budgeting, saving, investing, and understanding financial products and services. Despite its importance, many young people in Khanh Hoa Province, Vietnam, lack basic financial knowledge, leading to poor financial decisions and economic instability (Atkinson & Messy, 2012).

Youth, defined as individuals aged 15-24, represent a vital demographic in shaping the future economic landscape of any region. Their financial behaviors and attitudes today will influence their economic stability and prosperity in the years to come (OECD, 2014). Therefore, improving financial literacy among young people is not only beneficial for their personal financial health but also crucial for the overall economic resilience of the community (Cole et al., 2011).

This study examines the effectiveness of financial literacy programs in enhancing the financial behaviors of youth in Khanh Hoa Province. By implementing a structured educational intervention and

assessing its impact through a pre- and post-program survey design, this research aims to provide empirical evidence on the improvements in financial knowledge, attitudes, and behaviors among participants. Additionally, it explores how demographic factors such as age, gender, and socioeconomic status influence the effectiveness of these programs (Mandell, 2009).

The novelty of this research lies in its focus on understanding the specific needs and challenges faced by the youth in Khanh Hoa, a relatively under-researched area within the Vietnamese context. This study provides valuable insights that can inform policy and educational strategies to better prepare young people for economic challenges. Furthermore, by identifying demographic variables that influence program effectiveness, this research offers a deeper understanding of how tailored financial education interventions can be developed to maximize impact.

Addressing financial literacy among youth is crucial, as it equips them with the necessary tools to navigate an increasingly complex economic environment (Huston, 2010). The findings from this study not only contribute to the existing body of knowledge but also have practical implications for designing more effective financial education programs that cater to the diverse needs of young people in Vietnam.

2. Literature Review

Numerous studies have highlighted the positive correlation between financial literacy and improved financial management and economic well-being. Lusardi and Mitchell (2011) demonstrated that individuals with higher financial literacy are better equipped to make sound financial decisions, which leads to greater economic stability and security. Similarly, Mandell and Klein (2009) found that financial education programs significantly improve financial behaviors, such as saving and budgeting, among high school students.

Financial literacy is particularly crucial for youth as they transition into adulthood and begin to manage their own finances. Atkinson and Messy (2012) emphasized that financial education at an early age can have long-lasting effects on financial behavior and overall economic well-being. However, the level of financial literacy among youth varies significantly across different regions and socioeconomic backgrounds (OECD, 2014).

In recent years, several studies have continued to explore the impact of financial education. For instance, Lusardi and Tufano (2015) highlighted the need for financial education in addressing financial fragility among young adults, while Grohmann, Kouwenberg, and Menkhoff (2015) found that financial literacy positively influences financial inclusion and reduces vulnerability to economic shocks.

Despite the global recognition of the importance of financial literacy, there is limited research focusing on the Vietnamese context, especially in specific provinces like Khanh Hoa. Nguyen and Nguyen (2017) identified a significant gap in financial literacy among Vietnamese youth, which poses challenges to their economic stability and growth. Their study underscores the necessity of tailored financial education programs to address this gap. Similarly, Pham et al. (2020) demonstrated the benefits of incorporating financial education into the Vietnamese school curriculum, noting improvements in students' financial behaviors and decision-making skills.

Khanh Hoa Province, with its unique demographic and socioeconomic characteristics, presents a valuable case for studying the impact of financial literacy programs. Previous studies in other regions of Vietnam, such as those by Tran et al. (2018), have shown promising results in improving financial knowledge and behaviors through targeted educational interventions. However, these findings cannot be generalized without empirical evidence specific to Khanh Hoa. Recent research by Le and Doan (2021) also emphasizes the regional differences in financial literacy levels across Vietnam, further highlighting the need for localized studies.

This study aims to fill this gap by providing empirical evidence on the impact of financial literacy programs on the economic behavior of youth in Khanh Hoa Province. By focusing on this specific context, the research seeks to contribute to the broader understanding of financial education's effectiveness and to inform policy and educational strategies tailored to the needs of Vietnamese youth. Specifically, this study will assess the extent to which demographic factors such as age, gender, and socioeconomic status mediate the effectiveness of financial literacy programs, offering nuanced insights that can enhance the design and implementation of these programs in Vietnam.

3. Methodology

3.1. Sample

The study sample comprised 100 youths aged 15-24 from various socio-economic backgrounds in Khanh Hoa Province, Vietnam. Participants were selected using a stratified random sampling method to ensure representation across different demographics, including age, gender, and socio-economic status (Creswell, 2014). This method ensures that the sample is random and representative, thereby increasing the generalizability of the study's findings.

3.2. Data Collection

Data were collected through structured questionnaires administered before and after participants attended financial literacy workshops. These workshops were conducted in collaboration with local educational institutions and community organizations. The pre-program survey aimed to establish a baseline of participants' financial knowledge, attitudes, and behaviors, while the post-program survey assessed changes following the intervention (Bryman, 2012).

The financial literacy workshops covered topics such as budgeting, saving, investing, and understanding financial products. Interactive teaching methods were utilized, including group discussions, practical exercises, and real-life case studies, to engage participants and enhance learning outcomes (Mandell & Klein, 2009).

3.3. Analysis

Statistical analysis was conducted to measure changes in financial knowledge, attitudes, and behaviors among the participants. Paired t-tests were used to compare pre- and post-program survey results, identifying significant improvements attributable to the workshops (Field, 2013). Paired t-tests are appropriate for comparing dependent samples, such as measurements taken on the same group of participants before and after an intervention.

Additionally, regression models were employed to assess the impact of demographic factors, such as age, gender, and socio-economic status, on the effectiveness of the financial literacy programs (Hair et al., 2010). Regression models allow for the examination of the influence of independent variables (demographic factors) on the dependent variable (improvement in financial literacy and behaviors), providing insights into the differential effects of the program across various demographic groups.

The analysis aimed to determine whether demographic variables influenced the degree of improvement in financial literacy and behaviors, providing insights into how different groups benefit from financial education. This approach allowed for a comprehensive understanding of the program's effectiveness and highlighted areas for further enhancement (Cohen et al., 2018).

By employing rigorous statistical methods, this study provides robust empirical evidence on the impact of financial literacy programs on youth in Khanh Hoa Province. The findings contribute to the

broader literature on financial education and inform policy and educational strategies aimed at improving financial literacy among young people.

4. Results and Discussion

4.1. Preliminary Results

The preliminary results from this study indicate a significant improvement in financial knowledge among the participants. The paired t-test analysis revealed that the mean financial knowledge score increased from pre-program ($M = 3.21$, $SD = 1.02$) to post-program ($M = 4.57$, $SD = 0.78$), $t(99) = -14.87$, $p < .001$, suggesting that the financial literacy workshops had a substantial positive effect on the participants' understanding of financial concepts (Lusardi & Mitchell, 2014).

Table 1: Summary Statistics

Statistic	Pre-Program	Post-Program
Mean	3.21	4.57
Standard Deviation	1.02	0.78

(Results from data analysis, 2024)

In addition to enhanced financial knowledge, there was a positive shift in financial attitudes and behaviors. Post-program surveys indicated that participants were more likely to engage in prudent financial practices, such as budgeting, saving, and careful consideration of financial products. For example, the percentage of participants who reported regularly saving money increased from 40% to 68% following the intervention, highlighting a marked change in financial behavior (Atkinson & Messy, 2012).

4.2. Regression Analysis

The regression analysis identified variations in the impact of the program based on demographic factors. The model summary is presented below:

Table 2: Regression analysis

Variable	Coefficient	Std. Error	t-value	p-value
Constant	3.214	0.324	9.92	< .001
Age	0.027	0.012	2.25	0.026
Gender (Female)	0.122	0.069	1.76	0.083
Socioeconomic Status (High)	0.350	0.088	3.98	< .001

(Results from data analysis, 2024)

Age: Younger participants (aged 15-18) demonstrated greater gains in financial knowledge and behavior changes compared to older participants (aged 19-24), $\beta = 0.27$, $p < .01$.

Gender: Female participants exhibited a slightly higher improvement in financial knowledge scores compared to male participants, although this difference was not statistically significant, $\beta = 0.12$, $p = .08$.

Socioeconomic Status: Participants from higher socioeconomic backgrounds showed more significant improvements in financial attitudes and behaviors than those from lower socioeconomic backgrounds, $\beta = 0.35$, $p < .001$ (Mandell, 2009; OECD, 2014).

Figure 1: Distribution of Financial Knowledge Scores

(Results from data analysis, 2024)

4.3. Discussion of Results

In addition to enhanced financial knowledge, there was a positive shift in financial attitudes and behaviors. Post-program surveys indicated that participants were more likely to engage in prudent financial practices, such as budgeting, saving, and careful consideration of financial products. For example, the percentage of participants who reported regularly saving money increased from 40% to 68% following the intervention, highlighting a marked change in financial behavior (Atkinson & Messy, 2012).

Furthermore, the analysis identified variations in the impact of the program based on demographic factors. Regression analysis showed that age, gender, and socioeconomic status significantly influenced the degree of improvement. Younger participants (aged 15-18) demonstrated greater gains in financial knowledge and behavior changes compared to older participants (aged 19-24), $\beta = 0.27$, $p < .01$. Additionally, participants from higher socioeconomic backgrounds showed more significant improvements in financial attitudes and behaviors than those from lower socioeconomic backgrounds, $\beta = 0.35$, $p < .001$ (Mandell, 2009; OECD, 2014).

Gender differences were also observed, with female participants exhibiting a slightly higher improvement in financial knowledge scores compared to male participants, although this difference was not statistically significant, $\beta = 0.12$, $p = .08$. This finding aligns with previous research suggesting that women may benefit more from financial literacy education due to lower baseline levels of financial knowledge (Hung et al., 2012).

Overall, these results underscore the effectiveness of targeted financial education programs in enhancing financial literacy and promoting positive financial behaviors among youth in Khanh Hoa Province. The significant improvements observed in this study highlight the critical role of financial literacy education in preparing young people for economic challenges (Cole et al., 2011).

5. Conclusion

This research demonstrates the significant value of financial literacy education in promoting better financial practices among youth in Khanh Hoa Province. The substantial improvements in financial knowledge, attitudes, and behaviors observed among the participants underscore the effectiveness of targeted financial education programs. These findings align with previous research that emphasizes the importance of financial literacy in fostering economic stability and informed decision-making (Lusardi & Mitchell, 2014; Mandell, 2009).

Given the positive outcomes, policymakers should seriously consider integrating financial literacy into the local education curriculum. By making financial education a mandatory component of the school curriculum, all students, regardless of their socio-economic background, can acquire the essential financial knowledge and skills needed to navigate their economic futures. This integration will not only enhance individual financial well-being but also contribute to the broader economic resilience of the community (Atkinson & Messy, 2012).

Practical Implications: Furthermore, the study highlights the necessity for targeted financial education interventions that cater to the diverse needs of different demographic groups. Customizing financial literacy programs to address the specific requirements of younger versus older youth, as well as those from varying socio-economic backgrounds, can enhance their effectiveness. This tailored approach ensures that all participants gain the maximum benefit from financial education initiatives (Cole et al., 2011).

Limitations and Future Research: Despite the positive findings, this study has several limitations that should be addressed in future research. First, the sample size of 100 participants, while sufficient for initial analysis, may not fully capture the diversity of youth in Khanh Hoa Province. Future studies should consider larger and more varied samples to enhance the generalizability of the findings.

Second, the study relied on self-reported data, which can be subject to biases such as social desirability bias and recall bias. Employing a mixed-methods approach that includes qualitative interviews or focus groups could provide deeper insights into the participants' experiences and perceptions.

Third, the study's short-term evaluation period might not fully capture the long-term impact of financial literacy education on participants' financial behaviors. Longitudinal studies tracking participants over several years would be valuable in understanding the sustained effects of financial literacy programs.

Lastly, while this study focused on basic financial concepts such as budgeting, saving, and investing, future research should explore the inclusion of more advanced topics like digital financial services, entrepreneurship, and financial planning for major life events. This could provide a more comprehensive financial education that is relevant to the evolving financial landscape.

By addressing these limitations and expanding the scope of research, future studies can build on the findings of this study to develop more effective and comprehensive financial literacy programs. This will ultimately contribute to better financial decision-making and economic stability for young people in Vietnam and beyond.

6. References

Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15.

Bryman, A. (2012). Social Research Methods (4th ed.). Oxford University Press.

Cohen, J., Cohen, P., West, S. G., & Aiken, L. S. (2018). Applied Multiple Regression/Correlation Analysis for the Behavioral Sciences (3rd ed.). Routledge.

Cole, S., Sampson, T., & Zia, B. (2011). Prices or Knowledge? What Drives Demand for Financial Services in Emerging Markets? The Journal of Finance, 66(6), 1933-1967.

Creswell, J. W. (2014). Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches (4th ed.). Sage Publications.

Field, A. (2013). Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics (4th ed.). Sage Publications.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). Multivariate Data Analysis (7th ed.). Pearson.

Hung, A. A., Parker, A. M., & Yoong, J. K. (2012). Defining and Measuring Financial Literacy. RAND Working Paper Series, WR-708.

Huston, S. J. (2010). Measuring Financial Literacy. Journal of Consumer Affairs, 44(2), 296-316.

Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011). Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing. In O. S. Mitchell & A. Lusardi (Eds.), Financial Literacy: Implications for Retirement Security and the Financial Marketplace (pp. 17-39). Oxford University Press.

Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. Journal of Economic Literature, 52(1), 5-44.

Mandell, L. (2009). The Impact of Financial Education in High School and College on Financial Literacy and Subsequent Financial Decision Making. Journal of Financial Counseling and Planning, 20(1), 15-24.

Mandell, L., & Klein, L. S. (2009). The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior. Journal of Financial Counseling and Planning, 20(1), 15-24.

Nguyen, T. H., & Nguyen, T. H. (2017). Financial Literacy and its Determinants Among Young People in Vietnam. Journal of Economics and Development, 19(2), 35-52.

OECD (2014). PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century (Volume VI).

Tran, L. T., Vo, T. T., & Pham, Q. T. (2018). The Effectiveness of Financial Education Programs in Improving Financial Literacy Among University Students in Vietnam. Journal of Education and Practice, 9(12), 120-128.

TOPIC: LEAD POISONING IN CHILDREN: A COMPREHENSIVE REVIEW

Dr. Maria Mushtaq

[1]Institute of Zoology, University of the Punjab,

[1]Superior Campus for University Programs, Mandi Bahauddin, Pakistan

Abstract

The incidence of asymptomatic lead poisoning in children has increased. Blead levels (BLL) below 5 µg/dL are linked to irreversible impairments in neurocognitive and behavioral development. Risk factors for lead poisoning include being under five years old, having a low socioeconomic status and using imported food, medicines, and pottery. In 2019, the U.S. Preventive Services Task Force issued a recommendation stating that there is insufficient evidence to evaluate the benefits and harms of universal screening for elevated BLLs in asymptomatic children and pregnant women. Local risk factors can be significant, prompting the Centers for Disease Control and Prevention (CDC) to recommend that states and cities develop their own targeted screening guidelines. Without local guidance, the CDC advises screening all Medicaid-eligible children at 12 months and again at 24 months, or at least once between 36 and 72 months if they have not been screened previously. The CDC further suggests universal screening in regions where over 27% of housing was constructed before 1950, or where at least 12% of children aged 12 to 36 months have blood lead levels surpassing 10 µg/dL. Chelation therapy is utilized to treat life-threatening lead levels, while lower levels necessitate case management and environmental investigations to pinpoint and eliminate the source of exposure. It's crucial to employ primary prevention strategies to eradicate the detrimental impact of lead on child development.

Keywords: lead toxicity; lead poisoning: blood lead level; chelation therapy

EMBRACING NEW HORIZONS: NEW TECHNOLOGIES AND DIGITAL TOOLS IN CHILDREN'S LIBRARY SERVICES

Jasna Brkic

Belgrade City Library, Children's Department, Serbia

ABSTRACT

In the midst of a digital revolution, children's libraries are not becoming obsolete, but rather, they are evolving to meet the dynamic needs of young patrons. This paper delves into the integration of new technologies and digital tools in children's library services, their profound impact on learning, engagement, and literacy development. The advent of interactive learning platforms, augmented reality (AR) applications, and educational gaming software has transformed the traditional library experience for children, empowering them to steer their learning journey. By harnessing these technologies, children's libraries cultivate a culture of curiosity and exploration, sparking a love for reading and lifelong learning.

However, in the face of the digital revolution, children's librarians are not just adapting, but also grappling with the challenge of upholding the principles of literacy, critical thinking, and digital citizenship. The task of striking a balance between technology integration and traditional literacy initiatives is not merely a necessity, but a commitment to ensuring that children develop the essential skills to navigate the digital landscape responsibly. This paper underscores the pivotal role of children's libraries as dynamic hubs of innovation and learning, where technology and tradition intersect to empower young minds and shape future generations.

Keywords: technological advancements, children's libraries, new technologies, digital tools, literacy development, interactive learning platforms

Introduction

Amid a reading crisis among children, libraries must focus on developing methods that highlight books. With digital media becoming increasingly prevalent, children's librarians must stay updated with technological advancements to connect with current and future users. Technological advancements have significantly transformed the landscape of children's libraries. The transformation has been guided and facilitated by the efforts of educators, librarians, researchers, and policymakers. Combining new technologies with traditional literary activities adds a contemporary dimension, enhancing quality and engagement. The profound impact of integrating new technologies and digital tools in children's library services on learning engagement and literacy development (Anderson, 2019) cannot be overstated. Children highly embrace activities that creatively and complementarily combine books and new technologies. Numerous digital tools offer educational and creative resources that are both inspiring and relevant in today's world. Their use effectively responds to students' natural desire to explore, learn, read, and play simultaneously. These advancements, with the support and expertise of professionals, foster a culture of curiosity, exploration, and lifelong learning among young patrons while maintaining essential literacy and critical thinking principles.

Technological Innovations in Children's Libraries

At the Children's Department of Belgrade City Library, librarians play a pivotal role in the digital transformation. They are deeply committed to organizing free educational workshops for children and youth, leveraging modern technology and innovative methods to meet children's evolving needs and prepare them for the future. These efforts have led to significant improvements in children's digital literacy and problem-solving skills, as evidenced by their increased engagement and enthusiasm in the workshops. These efforts are guided by the International Federation of Library Associations (IFLA) guidelines for library services to children.

Interactive Learning Platforms

Interactive learning platforms, pioneers of technological integration in children's libraries, offer a dynamic and engaging way for children to interact with educational content. They encompass touch-screen tables and interactive e-books, which enrich the reading experience by incorporating multimedia elements such as sound, animation, and interactive activities. These platforms are meticulously designed to cater to a wide range of learning styles and paces, thereby significantly enhancing the educational experience.

Digital Makerspace

The digital maker space, introduced within Belgrade City Library a few years ago, has transformed it into a multifunctional, high-tech space. The area is equipped with digital educational tools and teaching aids designed to help children develop essential digital skills, teamwork, coding, and robotics knowledge as envisioned by the STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) concept. The activities within the maker space revolve around nine key ideas: Make, Change, Give, Learn, Share, Play, Participate, Support, and Tool up. Makerspace workshops follow a structured approach consisting of three phases: Explore, Create, and Share. This method ensures that children not only gain knowledge but also apply it practically, fostering a deeper understanding of the concepts. We encourage children to explore new concepts, create innovative projects, share their knowledge, present their creations, and, most importantly, have fun.

Augmented and Virtual Reality

Augmented reality (AR) applications have redefined the traditional library experience, merging the physical and digital worlds (Brown & Smith, 2020). In storytelling workshops, the Quiver AR app brings characters from children's drawings to life, transforming storytelling sessions into immersive and unforgettable experiences. This technology fosters creativity and amplifies learning interactivity. Furthermore, AR applications can be used for educational purposes, such as virtual field trips. Imagine children exploring historical sites, interacting with virtual artifacts, and learning about history in a playful and creative way. Virtual reality (VR) offers immersive educational experiences that can transport children to different worlds. For example, children can don a VR headset and embark on a journey to Mars, where they can learn about its environment firsthand. This immersive experience enhances the engagement and memorability of science and geography lessons (Miller, 2022).

Educational Gaming Software

Educational gaming software, a significant technological innovation in children's libraries, is designed to make learning interactive and engaging By incorporating educational content into gameplay, these games provide a unique learning experience. For example, games that teach math, science, and language skills through puzzles and challenges not only help children develop these skills but also make the learning process enjoyable and interactive. Moreover, these educational games foster critical thinking and problem-solving skills, which are crucial for academic success (Kearney & Levine, 2021).

Programming and Robotics Workshops

Programming workshops that teach children how to program micro bits, be-bots, and LEGO robots are becoming increasingly popular in children's libraries. These workshops introduce children to the basics of coding and robotics, fostering problem-solving skills, logical thinking, and creativity. Hands-on activities allow children to experiment, construct, and gain new learning experiences. Librarians organized the First Serbian Mission to Mars for those interested in advanced programming. This initiative is designed to familiarize children with the Red Planet and inspire interest in STEM subjects. Participants can explore Martian living conditions using VR headsets, creating an immersive educational experience.

Encouraged by these successes, the library continues its digital transformation, participating in the "Battle for Knowledge" project, which introduced Microbits programming workshops. The library now has Microbit pocket-sized computers, Boson sets, and Microrobots, enabling children to enjoy coding, programming, and conducting experiments. Children can write their names and create winking smileys, beating hearts, stopwatches, and small fans for hot summer days. Librarians, as the guiding force, also use Bluebot robots to teach basic coding through movement tasks for preschool children. After each workshop, librarians remind children to borrow books and emphasize the library's primary role in promoting reading and learning. They aim to blend digital and traditional learning to foster a well-rounded educational experience, highlighting the invaluable contribution of librarians in this process.

3D Printing and Modeling

Under the motif "Show Your Idea on the Palm," librarians conduct 3D printing and modelling workshops. These activities offer numerous benefits, including building digital competencies, boosting student confidence, developing programming skills, and fostering critical thinking, problem-solving, collaboration, and presentation skills.

Balancing Technology and Traditional Literacy Initiatives

Though today’s students are considered digital natives, they lack the digital literacy skills needed to be competent and productive members of a digital society (Erwin & Mohammed, 2022). While integrating new technologies is beneficial, balancing these with traditional literacy initiatives is equally important. Children's librarians, as the champions of literacy, critical thinking, and digital citizenship among young patrons play a crucial role. Traditional literacy initiatives like reading programs and storytelling sessions remain essential in children's libraries, helping children develop fundamental literacy skills. By combining these traditional methods with new technologies, librarians can create a more enriched learning environment that caters to children's diverse needs.

In storytelling workshops, the magic of traditional storytelling is brought to life with the help of AR applications like Quiver. This innovative approach allows characters from children's drawings to come

to life, making storytelling sessions more interactive and engaging. Such initiatives help ignite a passion for reading and creativity among young patrons. Family reading workshops incorporating digital movie creation tools can foster collaboration between children and their parents. Using apps for making digital movies, librarians can organize fun and original digital storytelling workshops where families work together to create and narrate their stories. This not only enhances literacy skills but also strengthens family bonds.

Conclusion

Integrating new technologies and digital tools revolutionizes the traditional library experience, transforming it into a dynamic hub of interactive, engaging, and educational activities. These innovations foster curiosity and a passion for lifelong learning. However, balancing technology with traditional literacy initiatives is essential to ensure the holistic development of young patrons. Children's libraries are well-positioned to empower young minds and shape future generations by championing both innovation and traditional literacy.

The journey of digital innovation and transformation in children's education at Belgrade City Library is ongoing. Librarians are constantly learning and evolving to meet the needs of young patrons, demonstrating a steadfast commitment to lifelong learning and providing innovative educational experiences.

References

1. Anderson, K. E. (2019). Integrating Technology in Children's Libraries: Enhancing Learning and Literacy. *Journal of Library and Information Science, 45*(2), 123-137.

2. Brown, M. L., & Smith, A. J. (2020). The Role of Augmented Reality in Children's Libraries. *Library Technology Reports, 56*(4), 15–27.

3. Erwin, Kelli & Mohammed, Shereeza. (2022). Digital Literacy Skills Instruction and Increased Skills Proficiency. International Journal of Technology in Education and Science. 6. 323-332. 10.46328/ijtes.364.

4. International Federation of Library Associations (IFLA), Guidelines for Library Services to Children aged 0-18. Retrieved June 4th, 2024, from https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18-sr.pdf

5. Kearney, P., & Levine, H. (2021). Educational Gaming Software in Libraries: A New Frontier. *Computers in Libraries, 41*(5), 26–33.

6. Miller, T. (2022). Virtual Reality in Children's Libraries: A Gateway to Immersive Learning. *Library Journal, 147*(9), 45–50.

7. Revolutionizing Education: What is an Interactive Learning Platform? – Mastering the Art of Learning with Computer Devices. Retrieved June 5th from https://www.studyingalpha.com/revolutionizing-education-what-is-an-interactive-learning-platform/

NUTRITIONAL DEFICIENCIES IN CHILDREN

Muhammad Bilal Hussain[1], Marwa Waheed[1], Farhan Saeed[1], Muhammad Afzaal[1], Aftab Ahmad Khan[2], Bushra Niaz[1]

[1]Department of Food Sciences, Government College University Faisalabad, Faisalabad, Pakistan

[2]Department of Nutritional Sciences, Government College University Faisalabad, Faisalabad, Pakistan

Abstract

Nutritional deficiencies in children are of substantial concern that can affect their growth, development and over-all health status. Common nutrient deficiencies comprise of vitamin D, iron, calcium and zinc which are vital for numerous body functions. Deficiency of vitamin D affects growth of bones whereas Iron deficiency can cause anemia and cognitive issues. Calcium is important for bone development and bodily muscle function, while Zinc is critical for immunity, growth and cognitive function. These inadequacies can result from insufficient dietary intake, mostly when children ingest excess fats, sugars, and processed foods. Ensuring a balanced diet rich in vegetables, fruits, nutrient-dense foods and whole grains is important to prevent these deficiencies and promoting optimal health in children.

Keywords: Children, Nutritional Deficiencies, Balanced diet.

EXPLORING APOMORPHINE NANOPARTICLES AS A NOVEL TREATMENT FOR ADHD IN CHILDREN / ASSOCIATED MEMORY DISORDERS

Huma Ikram[1]*, Darakhshan Jabeen Haleem[1,2], Muhammad Raza Shah[3]

[1]Neurochemistry and Biochemical Neuropharmacology Research Unit, Department of Biochemistry, University of Karachi, Karachi–75270, Pakistan

[2]Dr. Panjwani Center for Molecular Medicine and Drug Research, International Center for Chemical and Biological Sciences, University of Karachi, Karachi, 75270, Pakistan

[3]H.E.J. Research Institute of Chemistry, International Center for Chemical and Biological Sciences, University of Karachi, Karachi 75270, Pakistan

Abstract

Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD) is a common neurodevelopmental disorder characterized by inattention, hyperactivity, and impulsivity. Traditional treatments often involve stimulant medications, which may not be effective for all patients and can have undesirable side effects. Previous studies have shown that long term administration of drugs of abuse increases the effectiveness of somatodendritic 5-hydroxytryptamine (5-HT)-1A receptors. Repeated administration of buspirone can also attenuate apomorphine induced sensitization. The synthesis of nanoparticles offers a transformative prospect for reshaping the therapeutic outcomes of apomorphine. Through the application of this methodology, it becomes plausible to focus on precise cerebral regions, thereby amplifying the drug's efficacy in addressing neurological disorders. Considering the latest progress in comprehending the underlying mechanisms of memory disorders, there is a growing pursuit within the pharmaceutical sector to identify fresh avenues for therapeutic interventions. A noteworthy constraint in the existing therapeutic strategies is the development of tolerance, underscoring the need for explorations into innovative and promising treatments. The implications of this research could lead to new therapeutic strategies for ADHD, offering an alternative for patients who do not respond well to conventional treatments. Future directions include larger, controlled studies to further evaluate the long-term efficacy and safety of apomorphine in diverse ADHD populations.

Keywords: Exploring, Children, memory disorders

THE RELATIONSHIP BETWEEN PHYSICAL ACTIVITY AND ACADEMIC ACHIEVEMENT IN ADOLESCENTS

R.VIDHYALAKSHMI,K.RAJAGANAPATHY, DR.R.SRINIVASAN

*1bharath institute of higher education and research, selaiyur, chennai 600073,tamil nadu,chennai.

DR.K.RAJAGANAPATHY.

Department of pharmacology,faculty of pharmacy, bharath institude of higher education and research, selaiyur, chennai-600073

Abstract

The relationship between physical activity and academic achievement in adolescents has garnered significant interest in educational and health research. This study examines the impact of regular physical activity on students' academic performance, cognitive function, and overall well-being. Data were collected from a diverse sample of middle and high school students, assessing their physical activity levels, academic grades, and standardized test scores. Findings indicate a positive correlation between higher physical activity levels and improved academic outcomes, including better grades, enhanced concentration, and reduced absenteeism. The study highlights the potential of physical education programs to boost not only physical health but also cognitive performance and academic success. Furthermore, it underscores the importance of integrating regular physical activity into school curricula to foster a holistic approach to student development. These results suggest that promoting an active lifestyle among adolescents can be a key strategy in enhancing their educational experiences and outcomes.

Keywords: physical activity, academic achievement, adolescents, cognitive function, educational outcomes, physical education

DEDICATION OF GRANDPARENTS TO THE CARE AND RAISING OF SCHOOL-AGED CHILDREN IN SERBIA: WHAT DO MODERN PARENTS THINK ABOUT THIS SUBJECT?

Nedeljko M. Milanović

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina

Department of Humanities and Social Sciences

Abstract:

Starting from the obligation and overwork of parents, the focus of this paper concerns the commitment of grandparents to the care and raising of children of younger school age according to the opinion of modern parents - fathers and mothers. We conducted an interview with a total of nine parents of children of younger school age who live in a complete family, in an urban environment. Also, the parents we interviewed live in nuclear families, but the grandparents live territorially close to them. The parents we interviewed emphasize that their grandparents are a great help in raising and care after their children in different situations. The findings show that children with grandparents generally spend time in different ways and that grandparents enjoy being involved and committed to care after both children and spending time together. The parents' opinions about the help of grandparents to children in the preparation of homework were divided. Also, most parents respond that grandparents do not go to parent-teacher meetings when parents are prevented. According to the above, grandmothers and grandfathers are of great help to modern parents in urban environments, which opens up the opportunity to look at this topic through the involvement and dedication of grandparents to care after children in rural areas and by looking at the opinions and views of grandparents themselves about this topic and their stakes in this process.

Keywords: grandparents, care, modern parenting, family.

INTRODUCTION

In the consideration of family education, a special aspect is represented by grandparents as actors who contribute in different ways to the education of their children - their grandchildren. There are different approaches and researches with which many authors consider this interesting topic (e.g. Ochiltree, 2006; Koslowski, 2009; Statham, 2011; Smorti, Tschiesner & Farneti, 2012; Del Boca, Piazzalunga & Pronzato, 2018; Zamberletti, Cavrini, & Tomassini, 2018). „The context of grandparenting has undergone considerable change in line with social and economic forces“ (Moore & Rosenthal, 2016: 2). Grandparents are very important and crucial actors in the upbringing and care of children (Statham, 2011). „Grandparents, as guardians and protectors of children, can do the most after parents“ (Vilotijević, 2002: 181), where we observe their uniqueness and well-being in creating a child's personality. „Most authors agree that grandparents have the following functions in family education: 1. protective-hygienic function; 2. emotional-developmental; 3. cognitive-perceptive function and 4. moral-socialization function“ (Ilić, 2010: 210). According to the mentioned functions, we can see the comprehensiveness and relevance of grandparents in the aspect of family upbringing.

Motivated by various researches on this topic, we wanted to conduct a research and look at the opinions of modern parents about the commitment of grandparents to the care and raising of children in the younger grades of elementary school.

METHODOLOGY

The aim of this research concerns the dedication of grandparents in care after and raising children of younger school age according to the opinion of modern parents - fathers and mothers. We conducted an interview with a total of nine parents of children of younger school age, from Serbia, living in an urban environment from nine different complete families (six mothers and three fathers). All respondents are employed. Also, the parents we interviewed live in nuclear families, but the grandparents live territorially close to them. One parent from a complete family participated in our research. The research was conducted in December 2023. Motivated and guided by tangential research, we formulated interview questions. Parents were asked the following questions through interviews: *How important is the help of grandparents in care after children?, In what situations do grandparents help with care after children?, How do children spend their leisure time with grandparents?, Do and in what way do grandparents help children in writing homework?, When are you prevented from going to parent-teacher meetings at school and if they do, how often?, What do you think about the involvement of grandparents in care after and raising children? In your opinion, do grandparents enjoy care after and raising their grandchildren?*

RESULTS

In the following text, we will present the answers of the interviewed parents. Separately, for each question, we will present their answers. After an overview of the answers, we will perform an analysis.

The first question we asked parents was how important is the help of grandparents in care after children?

Parents' answers:

Mother1: „ *I couldn't imagine how we would function without my grandparents. My husband's mother and my mother always help us with lunch and babysitting at home. Grandparents usually pick up their children at school*".

Mother2: „*Much, much too much! I can always rely on my mother-in-law. My mother still works, but my mother-in-law is at home, she is retired and helps us*".

Mother3: „*My husband is sick and I have a lot of help from my mother-in-law, mother and father*".

Mother4: „ *Their help is welcome*".

Mother5: „ *We have two children and help is needed. The son is in the first grade and the daughter is four years old*".

Mother6: „ *I am a mother of three children. The twins are in second grade. It is not easy to raise twins. Great help from grandparents has been present since the birth of children*".

Father1: „ *It is. Because of a better-paid job, I go abroad every few months and work there, so the help of grandparents means a lot. The wife is also employed and the grandparents help a lot*".

Father2: „ *Children mean a lot to us*".

Father3: „*When I was younger I didn't think about it, now I see how much easier it is for us when grandparents are involved. My mother was a teacher and adores children*".

From all the answers, we can see that grandparents are of great importance to modern parents. They are committed and involved through different situations. Parents mention some specific situations, such as one of the mother's answers that her husband is sick, as well as the answer of the mother of twins who needs the help of grandparents. The father states that he is going to work abroad, which certainly requires a greater involvement of his wife, and the grandparents are helpful. All these

specific life situations show how much grandparents can contribute and help modern families and parents.

The second question was in what situations do grandparents help with childcare?

Parents' answers:

Mother1: „*About keeping. Picking up the child at school. This is especially important to me when I work the second shift and the child goes to school in the afternoon. In winter, it gets dark earlier, so I'm safer when the child doesn't come home alone*".

Mother2: „*They will be with the child when my husband and I are working. The child is practicing swimming and the training sessions are held in another city. My father and father-in-law very often take the child together and wait for him while he is at training*".

Mother3: „*Overall*".

Mother4: „*Just the thought means that I have someone to lean on and call when help is needed. Most often, they take or wait for the child after the sports school. My friend's son also goes to the sports school, so sometimes she or her mother takes them, and my parents live near the sports school, so they wait for the children*".

Mother5: „*In various everyday situations*".

Mother6: „*There are many situations. From the birth of children, they are there to help and are involved in all family activities*".

Father1: „*For example, when I am out of the country and my wife is working, grandparents are with the children. The wife has a third shift in the company, so someone needs to care after the children at night or if it's a weekend and a holiday, then they go to their grandparents*".

Father2: „*They are included. Although they are divorced, they have a good relationship and help with the children. The parents of the wife are also included*".

Father3: „*My wife and I run our own business and work all day. We also have workers employed, but we stay longer, because there is a lot of work. When he was in the first grade, his grandparents took him to school and waited for him after classes. Now he goes to school alone, but after school he goes to his grandparents until we finish work. We all have lunch together and then we go home*".

The parents' responses shown indicate that grandparents are dedicated and provide help in various situations. „The research suggests that grandparents are a common sight outside the school gates. Many are involved in taking children to school and collecting them. Grandparents were also said to 'keep' the children after school until one or other parent arrived home from work" (Wheelock & Jones, 2002: 452).

The third question that was asked to parents was how do children spend their leisure time with their grandparents?

Parents' answers:

Mother1: „*When the weather is nice or on weekends, they go to a cottage in the village. Letty loves spending time there*".

Mother2: „*They play, watch television, walk, study, play board games*".

Mother3: „*They prepare food, winter shelter, play, go to the market, walk*".

Mother4: „*They talk, follow theater repertoire for children and often go to performances*".

Mother5: „*It depends on the obligations of the grandparents, the obligations of the child, weather conditions...*“

Mother6: „*They spend their leisure time by resting, preparing cakes, going for a walk, visiting relatives and neighbors. I can't remember everything, but there are many activities*“.

Father1: „*In winter, they watch TV and play at home. Grandfather has a workshop, so they often spend time when they are at his workshop riding bikes*“.

Father2: „*He spends time differently when he is with my mother, with his father and with his wife's parents. Everyone tries to use the phone as little as possible, but to be active*“.

Father3: „*They like to color big coloring books together. Together with my mother, they went to the kindergarten where she worked. They go to the library, and he learns to play chess with his grandfather...*“

Parents' responses indicate that children with their grandparents spend their free time actively and in interesting and diverse ways, as well as that grandparents try to fill their time with interesting content.

The fourth question was whether and in what way grandparents help children with homework?

Parents' answers:

Mother1: „*They are more involved with storage and reading. He practices reading with his grandmother. My homework is working when I get home*“.

Mother2: „ *Mother-in-law is a retired teacher and helps a lot with studies. There are many books and they learn through play*“.

Mother3: „*It's not helping. My daughter studies with me and is very independent*“.

Mother4: „*Yes, they test the child when he studies. Sometimes together they underline what is important. They like to buy different colored pencils to underline in the book*“.

Mother5: „*When something needs to be made for school, they like to make it together*“.

Mother6: „*They rarely study with their grandparents*“.

Father1: „ *Sometimes they help with homework*“.

Father2: „*We pay a teacher to help with math*“.

Father3: „*They study together*“.

Based on the parents' answers, we can see that opinions are divided when it comes to helping grandparents in learning with their children.

The fifth question was when you were prevented, do the grandparents go to the parent-teacher meetings at school and if so, how often? Taking into account the responsibilities of parents, we wanted to ask them if grandparents are included in this segment as well, when parents are prevented.

Parents' answers:

Mother1: „*No. I usually go to the parents-teacher meetings. When I am prevented, my husband goes*“.

Mother2: „*Last year she was a mother-in-law, but that was only once*“.

Mother3: „*They don't go to the parent-teacher meetings*“.

Mother4: „*They don't go to the the parents-teacher meetings. I try to always fit in and go to the parents-teacher meetings. When my husband and I are prevented, then I call the teacher on the phone or go the next day for an interview*“.

Mother5: „*Grandparents have not gone to the parent-teacher meeting until now*“.

Mother6: „*My husband or I are going. Whether my husband or I goes depends on the term of parental leave and our obligations. Grandparents are not going*“.

Father1: „*When I'm out of the country and my wife is working, they go to a parent-teacher meetings*“

Father2: „*My wife usually goes to the parent-teacher meetings*“.

Father3: „ *No, no. We are going to parent-teacher meetings*“.

Parents' answers indicate that grandparents do not go to parent-teacher meetings, but that parents try to ensure that they (the child's mother or father) go to parent-teacher meetings.

The sixth question was what do you think about the involvement of grandparents in care after and raising children?

Parents' answers:

Mother1: „*Not all parents are lucky enough to have grandparents nearby who can help them. My husband and I are lucky and it means a lot to us*“.

Mother2: „*I mean all the best. Children should be with their grandparents and that is the most beautiful part of childhood, but they should, of course, also have their friends and hang out*“.

Mother3: „*The help of grandparents is always welcome and that support means a lot to the children and to us parents, but also to the grandparents themselves because they are involved in the child's upbringing*“.

Mother4: „*I think we can learn a lot from them. They lived in a different time and they instilled those stories and values in us and now pass them on to their grandchildren*“.

Mother5: „*The husband works both in the company and privately. We fit in, because we have grandparents to help. If we had to pay for someone to care after the children, be with them when we work, private extended stay after school, we would not be able to cover it financially*“.

Mother6: „*When I found out I was going to give birth to twins, I was worried about how my husband and I would do with the twins. Everything was easy with grandma and grandpa*“.

Father1: „*Because we have their help, I can go abroad to work, otherwise it would be very difficult*“.

Father2: „*I spent a lot of time with my grandparents when I was little and those are the best memories. I mean all the best*“.

Father3: „*I think we owe them a debt of gratitude*“.

Through the answers of the parents, we can see that the help and support of grandparents is present, and as stated by mother1, not all parents are lucky enough to have the help of grandparents. Various factors can be an obstacle to the commitment of grandparents in care after and raising their grandchildren (illness, great territorial distance, dysfunctional relationships and others), so it is certainly much easier for parents when they can rely on grandparents who are at their disposal and help . It is very important that parents and grandparents cooperate and act in a unified manner in the context of raising children.

The final, seventh question was, in your opinion, do grandparents enjoy care after and raising their grandchildren?

Parents' answers:

Mother1: „ Oh, yes! Very much“.

Mother2: „*Enjoy in. I often hear them tell me that they now see where they went wrong when they were raising me*“.

Mother3: „*Yes, I'm sure they're enjoying themselves*".

Mother4: „*When we go to the sea, they can't wait to come back and be with their grandson. They are connected and like to be together, he with his grandparents and they with him*".

Mother5: „*Yes. During the pandemic, they didn't see each other very often and it was difficult for them. Now they try to make up for every moment*".

Mother6: „*They love it. They see each other every day. Grandparents are the law for them*".

Father1: „*They like to be with their grandchildren. They are happy with them*".

Father2: „*Enjoy in. Nothing is difficult for them*".

Father3: „*I joke with them that they love their grandson more than me. There is a special love between them. The wife also jokes with her parents that they are now much more lenient than with her*".

Parents unanimously state that, in their opinion, grandparents enjoy care after, raising and spending time together with their grandchildren. Also, research findings show that „in fact all grandparents indicate positive emotions to their grandchildren" (Smorti et al., 2012: 897).

CONCLUSION

With the research, we wanted to present the views and opinions of parents about the commitment of grandparents to the care and raising of children of younger school age. The opinions of modern parents are very positive on this topic and we notice that grandparents are a great help to parents. Modern parents are of the opinion that grandparents enjoy the time they spend with their grandchildren. Further research could include children, grandparents and examine their opinions, as well as compare the views and opinions of all actors. „The negative aspects of caring for grandchildren included feeling tired, feeling that they needed more time for themselves and more time with similarly aged people" (Ochiltree, 2006: 4). Accordingly, many questions arise such as: do grandparents sometimes find it a burden to take care of children, taking into account age, life stages, illnesses and other factors, or do they take care of someone else due to their great commitment to caring for and raising children. activities they like, do grandparents make sacrifices for their children and grandchildren so that they are always at their disposal, are family roles clearly defined in the context of the role of parents and the role of grandparents in raising children, do modern parents look at situations, in which grandparents are involved in the process of caring for and raising children, whether parents and grandparents act uniquely in the process of upbringing. Future research could also deal with this topic from the perspective of parents who live in rural areas, as well as those parents who are in the same household with grandparents. This topic should be more frequent and present in our domestic literature, because we have witnessed that grandparents are very dedicated and involved in the process of caring for and raising children, as indicated by many authors.

Literature:

Vilotijević, N. (2002). *Porodična pedagogija*. Beograd: Učiteljski fakultet.

Del Boca, D., Piazzalunga, D., & Pronzato, C. (2018). The role of grandparenting in early childcare and child outcomes. *Review of Economics of the Household*, 16, 477-512.

Ilić, M. (2010). *Porodična pedagogija*. Banja Luka: Filozofski fakultet; Mostar: Nastavnički fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić".

Koslowski, A. S. (2009). Grandparents and the care of their grandchildren. *Fertility, Living Arrangements, Care and Mobility: Understanding Population Trends and Processes-Volume 1*, 171-190.

Moore, S., & Rosenthal, D. (2016). *Grandparenting: contemporary perspectives*. Taylor & Francis.

Ochiltree, G. (2006). *The changing role of grandparents.* Australian Family Relationships Clearinghouse: Australian Institute of Family Studies.

Smorti, M., Tschiesner, R., & Farneti, A. (2012). Grandparents-grandchildren relationship. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 895-898.

Statham, J. (2011). Grandparents providing childcare. *London: Childhood Wellbeing Research Centre.*

Wheelock, J., & Jones, K. (2002). 'Grandparents are the next best thing': informal childcare for working parents in urban Britain. *Journal of social policy*, 31(3), 441-463.

Zamberletti, J., Cavrini, G., & Tomassini, C. (2018). Grandparents providing childcare in Italy. *European journal of ageing*, 15, 265-275.

MULTINOMIAL LOGISTIC REGRESSION OF GENETIC DISORDERS IN CHILDREN (AGE 1 – 14)

OKORAFOR[1], Uneke; ONYEKA-UBAKA[2] Josephine Nneamaka; AMUSA[3], Saidi Oyedele and ADEOLA[4], Abimbola Rachael

Department of Statistics[1,3,4], Yaba College of Technology, Yaba, Lagos, Nigeria.

Department of Statistics[2], University of Lagos, Lagos, Nigeria

Abstract

This study explored practical application of odds ratio in genetic disorders in children. This work was analyzed using multinomial logistic regression. The data for this research was collected on kaggle.com website, the data consist of six risk factors which include: paternal gene, maternal gene, gene in mother's side, history of previous pregnancies and status (alive or deceased). The data analysis was carried out using IBM SPSS (Statistical Package for Social Sciences) version 20. The result from the analysis indicated that the p=value is greater than 0.05, which means that we will fail to reject H_o (there was no statistically significant difference between the model without independent variables. In the context of logistic regression, an insignificant (or non-significant) Pearson chi-square statistic implies that there is no significant difference between the observed and expected values based on the logistic model. A non-significant result suggests that the model fits the data well, meaning that the predicted probabilities from the logistic model align closely with the actual outcomes. Deviance is a measure of how well the model fits the data, and deviance-based goodness-of-fit statistics compare the deviance of the fitted model to a null (baseline) model. Similar to the Pearson chi-square, an insignificant deviance-based statistic indicates that the model provides a good fit to the data. This means that the model explains the variability in the response variable well, and the observed outcomes are adequately captured by the logistic regression if both the Pearson chi-square and deviance-based goodness-of-fit statistics are insignificant, it implies that the logistic model is a good fit for the data. The model adequately explains the observed outcomes, and there is no evidence of a significant lack of fit. From the Parameter Estimates of a Multinomial Logit Model table, individuals inheriting genes from their mother (odds ratio: 1.88) or father (odds ratio: 1.87) are more likely to have mitochondrion than those with a single gene genetic disorder. Additionally, individuals with maternal genes (odds ratio: 1.60) or paternal genes (odds ratio: 1.49) also exhibit an increased likelihood of having mitochondrion compared to a single gene genetic disorder. We recommend that *parents should run a test on their children to know the genes they inherited from them.*

Keywords: Multinomial Logistic Regression; Genetic Disorders; P Value; Parameter Estimates

CONTRIBUTING FACTORS TO SUBSTANCE ABUSE AMONG STREET CHILDREN IN WEST UTTAR PRADESH.

Mohd Kaif

Qurratul Ain Ali

Department of Social Work Aligarh Muslim University, Aligarh, 202002, India

Abstract

This study explores the factors contributing to substance abuse among street children at Jeevandaan Nasha Mukti Kendra in Moradabad. Using a qualitative approach, we conducted in-depth interviews with nine street children to understand their experiences and reasons for substance use. The primary reasons identified were peer pressure, experimentation, and the desire to boost self-confidence. Many participants expressed a desire to quit, with several having attempted to do so. Key risk factors for substance abuse included increasing age, family pathology, substance abuse among peers, and living exclusively on the streets. Additionally, adolescent street boys with family pathology were at higher risk of physical abuse. The findings highlight the complex interplay of factors driving substance abuse in this vulnerable population, underscoring the need for comprehensive intervention strategies focusing on family support, community engagement, and accessible rehabilitation services. This study aims to support the development of programs for street children at high risk of various abuses and adverse consequences.

Keywords: substance abuse, street children, peer pressure, family pathology, physical abuse, rehabilitation.

T.C.
HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-56382104-903.07-77662 14.03.2024
Konu : Görevlendirme

DAĞITIM YERLERİNE

Fakültemiz Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ayşegül AYYILDIZ'ın, 31 Mayıs-2 Haziran 2024 tarihinde düzenlenecek olan "Biltek 9. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar ve Güncel Gelişmeler Kongresi" ve 7-9 Haziran 2024 tarihinde "Dünya Çocuk Kongresi-V" te düzenleme kuruluna görevlendirildiğinize dair Dekanlık oluru ektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof.Dr. Cemal ULUTAŞ
Dekan V.

Ek: Gorevlendirme ve İlgili yazılar (3 sayfa)

Dağıtım:
Sayın Prof.Dr. Cemal ULUTAŞ
Sayın Doç.Dr. Gülistan KAYA GÖK
Sayın Doç.Dr. Ayşegül AYYILDIZ
Sayın Dr. Öğr. Üyesi Halil KAMIŞLI
Sayın Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt DİNÇER
Sayın Dr. Öğr. Üyesi Feyat KAYA
Sayın Dr. Öğr. Üyesi Arzu UÇAR

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu :BSA31S58R2 Pin Kodu :13442 Belge Takip Adresi : https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5585&eD=BSA31S58R2&eS=77662
Adres:Fakülte Derslikleri Binası, Kayacan Caddesi Merkez/HAKKARİ
Telefon:04382111212 Faks:04382120096
Elektronik Ağ:https://www.hakkari.edu.tr/egitim/anasayfa
Kep Adresi: hu@hs01.kep.tr
Bilgi için: Haci EROL
Unvanı: Tekniker

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-56382104-903.07-77567 14.03.2024
Konu : Görevlendirme

DEKANLIK MAKAMINA

Fakültemiz Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ayşegül'ün, 31 Mayıs-2 Haziran 2024 tarihinde düzenlenecek olan "Biltek 9. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar ve Güncel Gelişmeler Kongresi" ve 7-9 Haziran 2024 tarihinde "Dünya Çocuk Kongresi-V" te düzenleme kuruluna ekte belirtilen öğretim üyelerinin görevlendirilmesi hususunu;

Olurlarınıza arz ederim.

Mehmet Bakır YAVİÇ
Fakülte Sekreteri

OLUR
Prof.Dr. Cemal ULUTAŞ
Dekan V.

Ek: Görevlendirme

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu :BSA31P6AT3 Pin Kodu :09152 Belge Takip Adresi : https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5585&eD=BSA31P6AT3&eS=77567
Adres:Fakülte Derslikleri Binası, Kayacan Caddesi Merkez/HAKKARİ
Telefon:04382111212 Faks:04382120096
Elektronik Ağ:https://www.hakkari.edu.tr/egitim/anasayfa
Kep Adresi: hu@hs01.kep.tr
Bilgi için: Haci EROL
Unvanı: Tekniker
Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı
Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanlığı

Sayı : E-56382104-407.99-77511 14.03.2024
Konu : Görevlendirme

EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

Doç. Dr. Ayşegül AYYILDIZ'ın 31 Mayıs-2 Haziran 2024 tarihinde düzenlenecek olan "Biltek 9. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar ve Güncel Gelişmeler Kongresi" ve 7-9 Haziran 2024 tarihinde "Dünya Çocuk Kongresi-V" te düzenleme kuruluna aşağıda ünvanı ve isimleri yazılı olan öğretim üyelerinin görevlendirilmesini istediğine dair dilekçesi ekte sunulmuştur.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Düzenleme Kurulu:
Prof. Dr. Cemal ULUTAŞ
Doç. Dr. Ayşegül AYYILDIZ
Doç. Dr. Gülistan KAYA GÖK
Doç. Dr. Halil KAMIŞLI
Dr. Öğr. Üyesi Feyat KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt DİNÇER
Dr. Öğr. Üyesi Arzu UÇAR

Dr. Öğr. Üyesi Halil KAMIŞLI
Bölüm Başkanı

Ek: Dilekçe

Adres:Fakülte Derslikleri Binası, Kayacan Caddesi Merkez/HAKKARİ
Telefon:04382111212 Faks:04382120096
Elektronik Ağ:https://www.hakkari.edu.tr/egitim/anasayfa
Kep Adresi: hu@hs01.kep.tr
Bilgi için: Sait YALÇIN
Unvanı: Sekreter
Tel No: 05359256040

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞI'NA

31 Mayıs -2 Haziran 2024 tarihinde düzenlenecek olan "Biltek 9. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar ve Güncel Gelişmeler Kongresi" ve 7-9 Haziran 2024 tarihinde "Dünya Çocuk Kongresi –V" te düzenleme kuruluna aşağıda unvan ve isimleri yazılı olan öğretim üyelerinin görevlendirilmesi hususunda;

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

12.03.2024

Doç. Dr. Ayşegül AYYILDIZ

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Cemal Ulutaş

Doç. Dr. Ayşegül Ayyıldız

Doç. Dr. Gülistan Kaya Gök

Doç. Dr. Halil Kamışlı

Dr. Öğr. Üyesi Feyat Kaya

Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt Dinçer

Dr. Öğr. Üyesi Arzu Uçar

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.